HATÂYÎ DÎVÂNI

ŞAH İSMAİL

TÜRKİYE YAZMA ESERLER KURUMU BAŞKANLIĞI YAYINLARI: 89

Edebiyat ve Sanat Serisi	: 20
Kitabın Adı	: HATÂYÎ DÎVÂNI
Müellifi	: İsmâîl b. Haydar el-Erdebilî, (ö. 1524)
Özgün Dili	: Oğuz Türkçesi
Hazırlayanlar	: Prof. Dr. Muhsin Macit Anadolu Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi
Son Okuma	: İsmet İpek, Yazma Eser Uzmanı
Arşiv Kayıt	: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Şevket Rado Yazmaları No. 51
Kapak Görseli	: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Şevket Rado Yazmaları No. 51
Kitap Tasarım	: Yüksel Yücel
Baskı	: Bilnet Matbaacılık ve Ambalaj Sanayi A.Ş. Dudullu OSB 1. Cadde No. 16 Ümraniye / İstanbul Tel: 444 44 03 www.bilnet.net.tr / Sertifika No. 31345
Baskı Yeri ve Yılı	: İstanbul 2017
Baskı Miktarı	: 1. Baskı, 2000 adet

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI
Library of Congress A CIP Catalog Record
Şah İsmail, Hatâyî
Hatâyî Dîvânı, *Dîvân-ı Hatâyî*

1. Şah İsmail, 2. Hatâyî, 3. Edebiyat, 4. Dîvân, 5. Şiir, 6. Safeviler 6. Muhsin Macit
ISBN: 978-975-17-978-975-17-3921-6

Copyright © Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı. Her hakkı mahfuzdur.
Bütün yayın hakları *Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı*'na aittir. Başkanlığın izni olmaksızın tümüyle veya kısmen, hiçbir yolla ve hiçbir ortamda yayınlanamaz ve çoğaltılamaz.

T.C. Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı
Süleymaniye Mh. Kanuni Medresesi Sk. No: 5 34116 Fatih / İstanbul
Tel.: +90 (212) 511 36 37
Faks: +90 (212) 511 37 00
info@yek.gov.tr
www.yek.gov.tr

HATÂYÎ DÎVÂNI

(İNCELEME-TENKİTLİ METİN-TIPKIBASIM)

ŞAH İSMAİL
(ö. 1524)

Hazırlayan
Prof. Dr. Muhsin Macit

TÜRKİYE
YAZMA
ESERLER
KURUMU
BAŞKANLIĞI

TAKDİM

İnsanlık tarihi, akıl ve düşünce sahibi bir varlık olan insanın kurduğu medeniyetleri, medeniyetler arasındaki ilişkileri anlatır. İnsan, zihnî faaliyetlerde bulunma kabiliyetiyle bilim sanat ve kültür değerleri üretir, ürettiği kültür ve düşünce ile de tarihin akışına yön verir.

Medeniyetler, kültürler, dinler, ideolojiler, etnik ve mezhebî anlayışlar arasındaki ilişkiler kimi zaman çatışma ve ayrışmalara, kimi zaman da uzlaşma ve iş birliklerine zemin hazırlamıştır.

İnsanların, toplumların ve devletlerin gücü, ürettikleri kültür ve medeniyet değerlerinin varlığıyla ölçülmüştür. İnsanoğlu olarak daha aydınlık bir gelecek inşâ edebilmemiz, insanlığın ortak değeri, ortak mirası ve ortak kazanımı olan kültür ve medeniyet değerlerini geliştirebilmemizle mümkündür.

Bizler, Selçuklu'dan Osmanlı'ya ve Cumhuriyet'e kadar büyük devletler kuran bir milletiz. Bu büyük devlet geleneğinin arkasında büyük bir medeniyet ve kültür tasavvuru yatmaktadır.

İlk insandan günümüze kadar gök kubbe altında gelişen her değer, hakikatin farklı bir tezahürü olarak bizim için muteber olmuştur. İslam ve Türk tarihinden süzülüp gelen kültürel birikim bizim için büyük bir zenginlik kaynağıdır. Bilgiye, hikmete, irfana dayanan medeniyet değerlerimiz tarih boyunca sevgiyi, hoşgörüyü, adaleti, kardeşlik ve dayanışmayı ön planda tutmuştur.

Gelecek nesillere karşı en büyük sorumluluğumuz, insan ve âlem tasavvurumuzun temel bileşenlerini oluşturan bu eşsiz mirasın etkin bir şekilde aktarılmasını sağlamaktır. Bugünkü ve yarınki nesillerimizin gelişimi, geçmişimizden devraldığımız büyük kültür ve medeniyet mirasının daha iyi idrak edilmesine ve sahiplenilmesine bağlıdır.

Felsefeden tababete, astronomiden matematiğe kadar her alanda, Medine'de, Kahire'de, Şam'da, Bağdat'ta, Buhara'da, Semerkant'ta, Horasan'da, Konya'da, Bursa'da, İstanbul'da ve coğrafyamızın her köşesinde üretilen değerler, bugün tüm insanlığın ortak mirası hâline gelmiştir. Bu büyük emanete sahip çıkmak, bu büyük hazineyi gelecek nesillere aktarmak öncelikli sorumluluğumuzdur.

Yirmi birinci yüzyıl dünyasına sunabileceğimiz yeni bir medeniyet projesinin dokusunu örecek değerleri üretebilmemiz, ancak sahip olduğumuz bu hazinelerin ve zengin birikimin işlenmesiyle mümkündür. Bu miras bize, tarihteki en büyük ilim ve düşünce insanlarının geniş bir yelpazede ürettikleri eserleri sunuyor. Çok çeşitli alanlarda ve disiplinlerde medeniyetimizin en zengin ve benzersiz metinlerini ihtiva eden bu eserlerin korunması, tercüme ya da tıpkıbasım yoluyla işlenmesi ve etkin bir şekilde yeniden inşâ edilmesi, Büyük Türkiye Vizyonumuzun önemli bir parçasıdır. Bu doğrultuda yapılacak çalışmalar, hiç şüphesiz tarihe, ecdadımıza, gelecek nesillere ve insanlığa sunacağımız eserleri üretmeye yönelik fikrî çabaların hasılası olacaktır. Her alanda olduğu gibi bilim, düşünce, kültür ve sanat alanlarında da eser ve iş üretmek idealiyle yeniden ele alınmaya, ilgi görmeye, kaynak olmaya başlayan bu hazinelerin ülkemize ve tüm insanlığa hayırlar getirmesini temenni ederim. Aziz milletimiz, bu kutsal emaneti yücelterek muhafaza etmeyi sürdürecektir.

Recep Tayyip Erdoğan
Cumhurbaşkanı

SUNUŞ

Tarihte her büyük medeniyet, sosyal, kültürel ve bilimsel alanda kendi dünya görüşüne uygun, özgün terkipler ortaya koyarak hayatını sürdürmüştür. Yaşamın her alanında kendini belli eden ve medeniyetleri birbirinden farklı kılan bu sosyo-kültürel ve bilimsel faaliyetler, medeniyetler arası etkileşimleri canlandırarak insanlık tarihinin renkliliğini artırmıştır. Bu etkileşimler sonucu ortaya çıkan -gerek sözlü, gerek yazılı- eserler insanlığın hafızasını temsil etmektedir.

İnsanlık tarihinde benzeri görülmemiş bir şekilde sözlü ve yazılı kültüre damgasını vurmuş olan İslâm medeniyeti, adeta insanlığın hafızasını yazıya geçirme görevini üstlenmiştir. Okumayı, yazmayı ve öğrenip öğretmeyi her bireyin birincil gayesi olarak gören İslam medeniyeti, kültürel ve bilimsel etkileşime daima açık olmuştur. Bunun tabii bir neticesi olarak hem bilimsel alanda hem de sosyal ve kültürel alanda İslam medeniyeti pek çok özgün sentezler yakalamayı başarabilmiştir.

Bu sentezin doğal bir neticesi olarak ortaya çıkan pek çok devlet, özellikle Selçuklular ve Osmanlılar İslam medeniyetinin birikimini tevarüs etmiş, yeni fethedilen bölgelere İslam dünya görüşünü yine özgün terkiplerle götürmüşlerdir. Sadece bilimsel alanda değil, hayata ve insana dokunan her alanda bu katkı gözlemlenmektedir. Mimariden sanata, edebiyattan bilime, felsefeden tıbba, pek çok çeşitli sahada İslam medeniyetinin ürünleri ortaya konmuştur.

Bu mirasın yazılı kayıtları hükmünde olan yazma eserlerimizin bilinçli şekilde korunması, çağın gerektirdiği şekilde insanların hizmetine sunulması ve gelecek nesillere sağlıklı şekilde aktarılmasını temin etmek, şüphesiz hayati önem arz etmektedir. Kültür ve Turizm Bakanlığımıza bağlı

Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı; bilim, sanat ve edebiyat alanındaki nadide eserleri ilmi usullere uygun olarak neşretmenin yanında, gerek katalog bilgilerinin güncellenmesi, gerek yazma eserlerin restore edilerek yeniden ilim dünyasına kazandırılması gibi kültürel açıdan oldukça mühim görevleri yerine getirmektedir. Bu kıymetli eserlerin gün yüzüne çıkartılması, ilim, hikmet ve irfanla yoğrulmuş olan kadim medeniyetimizi daha doğru şekilde anlamlandırmamızı ve gelecek nesillerin kendilerinden daha emin bir şekilde tarihlerine sahip çıkmalarını sağlayacaktır.

Kültür ve medeniyetimizin bu çok renkli ve özgün tarihini, yazma eserleri neşretmenin yanında, kataloglama ve restorasyon faaliyetleriyle de gün yüzüne çıkartarak ilim dünyasına sunmak, hem kültürel bilincimizi artıracak, hem de gelecek nesillerin dünya görüşlerini en sağlam şekilde inşa etmelerine katkı sağlayacaktır.

Binali Yıldırım
Başbakan

ÖNSÖZ

Bir milletin kendi kültür ve medeniyet tarihine olan bakış açısı, o milletin hâlihazırdaki ve gelecekteki kültürel, sosyal ve bilimsel faaliyetlerine de doğrudan yansır. Varisi olduğumuz Türk-İslam medeniyetinin tarihinde gerçekleşmiş pek çok askeri-siyasi, bilimsel ve sosyal tecrübeleri idrâk edip dikkate almak hiç şüphesiz kültürel kimlik ve bilincimize katkı sağlayacaktır. Bu tecrübeler, zengin yazma eser koleksiyonlarımızda kayda geçirilmiş şekilde mevcuttur. Milli kültür bağımsızlığı hedefleri doğrultusunda bu eserleri yayınlayarak milletimizin istifadesine sunmak, medeniyet tarihimiz açısından büyük önem arz etmektedir.

İnsanlık tarihi boyunca medeniyetlerin çekim merkezi konumundaki Akdeniz-Anadolu coğrafyasını asırlarca idare etmiş olan Selçuklu ve Osmanlılar, bilim ve sanat alanlarında da çok çeşitli faaliyetlerde bulunmuş, insanlığa örnekler bırakmıştır. Bunun bir neticesi olarak ülkemiz, dünyadaki en geniş ve en zengin yazma eser koleksiyonlarına sahip olmuştur. Bilim ve sanata ne kadar önem verdiğimizi bugün hala ayakta duran dönemin kurumlarına, eğitim müesseselerine, özellikle tıp ve astronomi gibi ihtisas medreselerine bakarak daha iyi anlayabiliriz. Gün yüzüne çıkartılacak her yazma eser şüphesiz bu değerli birikimi daha yakından inceleme ve araştırma imkânı sağlayacaktır.

Medeniyetimizin bilimsel yönünü temsil eden eserlerin yanı sıra hikmet ve irfanı temsil eden tasavvuf ve ahlâka dair asırlar içinde ortaya çıkmış eserler de kültürel hafızamızı yansıtmaktadır. İnsanlığın ilim, hikmet ve irfan boyutlarından hiçbirini ihmal etmemiş olan kadim medeniyetimizin bu kıymetli eserlerini milletimizin istifadesine sunmak büyük önem taşımaktadır. Tarih ve medeniyet farkındalığı, geçmişin birikim ve tecrübelerinden üretilmiş fikir ve eserler üzerine araştırma ve incelemeler yapmakla hiç şüphesiz daha da gelişecektir.

Kültür ve Turizm Bakanlığımıza bağlı Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, kadim medeniyetimizden tevarüs ettiğimiz bu birikimi çeviri, çeviri yazı ve tıpkıbasım olarak çeşitli şekillerde yayımlamakta ve mevcut yazma eser envanterinin ayrıntılı tespiti ve kataloglanması yanında, hasarlı eserleri modern tekniklerle restorasyona tabi tutarak bu kıymetli eserlerin fiziksel olarak muhafazasını da temin etmektedir.

Asırlara ve çok geniş bir coğrafyaya yayılmış olan yazma eserlerimizin bu şekilde ilmî neşirlerinin ve kataloglamalarının yapılarak fiziksel muhafazasının özenle temin edilmesi, hem araştırmacıların çalışmalarına sağlam bir zemin teşkil edecek, hem de gelecek nesillerin tarih ve medeniyet yaklaşımlarına katkı sağlayacaktır.

Numan Kurtulmuş
Kültür ve Turizm Bakanı

İkiz kızlarım

Bengisu ve Işınsu'ya…

İÇİNDEKİLER

TAKDİM 4
SUNUŞ 6
ÖNSÖZ 9
HAZIRLAYANIN ÖNSÖZÜ 13
KISALTMALAR 23
TRANSKRİPSİYON ALFABESİ 25

İNCELEME

A-ŞAH İSMAİL ve ŞAİRLİĞİ 27
B-ŞAH İSMAİL'İN ESERLERİ 59
C-HATÂYÎ DÎVÂNI'NIN TENKİTLİ METNİNE DOĞRU 75
I-Hatâyî Dîvânı'nın Yazma Nüshaları 81
II-Nüshaların İstinsah Kayıtları 116
III-Nüshaların İhtiva Ettiği Şiir Sayısı 120
IV-Nüshaların Gruplandırılması 122
A-Nüshaların istinsah kayıtlarına göre gruplandırılması 122
B-Nüshaların şiir sırası ve beyit sayılarına göre gruplandırılması 123
V-Yazma Nüshalar ile Neşirlerin Sayısal Verilere Göre Değerlendirilmesi 126
A-Neşirlerde bulunduğu hâlde yazmalarda bulunmayan şiirler 126
B-Sadece İstanbul yazmalarında bulunan şiirler 130
C-Hece ölçüsüyle söylenmiş tek şiir 136
VI-İkinci Derecede Rivayetler ve İktibaslar 140
VII-Müstensihlerin Eklediği Şiirler 151
VIII- Tek Nüshada Bulunan Şiirler 162
IX-Deh-nâme ve Dîvân-ı Hatâyî'de Bulunan Ortak Şiirler 172
X-Mecmua ve Cönklerdeki Hatâyî Mahlaslı Şiirler 174
XI-Sonuç ve Değerlendirme 179
XII-Tenkitli Metnin Tertip ve Yazımında İzlenen Yol 184
KAYNAKÇA 187
EK: Hatâyî Dîvânı'nın Yazma Nüshalarında Bulunan Şiirlerin Sırası ve Beyit Sayıları 198

TENKİTLİ METİN

Kasîdeler	231
Gazeller	285
Musammatlar	570
Mesneviler	575
Tuyuglar	582
Kıt‘a	584
Matla‘	584
Farsça Şiirler	585
TIPKIBASIM	595

HAZIRLAYANIN ÖNSÖZÜ

Şah İsmail'in şiirlerine yönelişimin temelinde iki sufi şaire; Seyyid Nesîmî ve Molla Câmî'ye duyduğum ilginin büyük payı var. Bu şairlerle gerçek manada karşılaşmam Gazi Üniversitesinde doktora yaptığım yıllara rastlar. 1990 yılıydı, Akçağ Yayınevi, hocam Prof. Dr. Mustafa İsen'in önerisiyle *Zirvedeki Şiir Ustaları* dizisine başlamıştı. Bu dizi içinde *Nesîmî Dîvânı* da neşredilecekti. Metinlerde transkripsiyon işaretleri kullanılmayacak, günümüz imlasına yakın bir anlayış benimsenecekti. Bu tutum doğrultusunda Hüseyin Ayan'ın doktora tezi olarak hazırladığı *Nesîmî Dîvânı*'nı tashih etmem istenmişti. Doğrusu Nesîmî'nin bazı şiirlerini okumuştum ama divanını ilk defa bu vesileyle baştan sona okumuş oldum. Okurken diğer şairlerden nispeten ayrılan sesinden ve lirizminden etkilendim. Beni etkileyen şeyin ne olduğunu bir süre düşündüm. Ses ve söz tekrarlarını çok ustaca kullandığını, şiirlerinde musiki terimlerine sıkça yer verdiğini fark ettim. Tespit ettiğim poetik yapıları bir yazı konusu yaptım. Nesîmî'nin şiirinde ses ve söz tekrarlarının işlevine dair yazdığım metin, o sıralar yayın hayatına yeniden başlayan *Yönelişler*'de yayımlandı [1990 (48): 26-36] ve bu yazı *Divan Şiirinde Ahenk Unsurları* adlı kitabımın nüvesini oluşturdu.

Nesîmî'nin şiirine ilgim artarak devam etti. Öte yandan doktora tez konusu olarak belirlediğimiz Ali Şir Nevâyî'nin Osmanlı edebiyatına etkisine dair kaynak topluyor, Nevâyî'nin muhitiyle ilgili yazılmış ne varsa okuyordum. Nevâyî'nin sanat hayatının biçimlenmesinde Molla Câmî'nin etkisini fark edince onunla ilgili o zamanlar ulaşabildiğim iki kitabı okudum. Biri Asaf Halet Çelebi'nin imzasını taşıyordu (*Mollâ Câmî*, İstanbul 1940), diğeri de Ali Asgar Hikmet'in (*Cami, Hayatı ve Eserleri,* çev. M. Nuri Gençosman, İstanbul 1991). İkincisi Molla Câmî'nin Akkoyunlu ve Karakoyunlu Türkmenleriyle kurduğu yakın ilişkiye dair notlar ihtiva ediyordu. Molla Câmî'nin Türk edebiyatına etkisine dair notları bir şekilde paylaşmış olmalıyım ki kendisinden şair tezkireleriyle ilgili doktora dersi aldığım hocam Prof. Dr. Mustafa İsen, Osmanlı tezkirelerinde Molla Câmî'nin nasıl algılandığına dair bir seminer hazırlamamı istedi. O zaman çoğu yayımlan-

mamış olsa da Atatürk Üniversitesinde bütün tezkirelerin mikrofilmleri veya tabedilmiş fotoğrafları vardı. Pek çoğunun bitirme tezi olarak çalışıldığını biliyordum. Rahmetli Halûk İpekten ve Hüseyin Ayan'ın yaptırdıkları bitirme tezlerine eklettikleri dizinlerin ne kadar faydalı olduğunu o zaman fark ettim. Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Kütüphanesinde tezlerin dizinlerinden yararlanarak bütün tezkireleri taradım. Okuduğum divanlarda Molla Câmî'ye yapılan atıfları not aldım. Derleyip toparlayarak "Molla Câmî'nin Türk Edebiyatına Tesiri" başlıklı bir seminer sundum. Aynı semineri daha sonra gözden geçirip makale olarak neşrettim (*Erdem*, VII, 20: 519-529). Dersler bitti. Doktora yeterlilik sınavını geçince "Ali Şir Nevâyî'nin Osmanlı Edebiyatına Etkisi" başlıklı tez önerimi sundum. Kabul edildi. Fakat Nevâyî'nin divanları üzerine yapılmış doktora tezlerini temin etmekte engellerle karşılaştım. Ayrıntısına girmeye gerek yok, karşılaştığım güçlüklerin üstesinden gelemeyeceğimi anlayınca tez konusunu değiştirmeye karar verdik. Tabi bu karar değişikliği kolay olmadı. Üzüldüm. *Nedîm Dîvânı*'nın tenkitli metnini hazırlamaya başladım. Tezimin bitimine yakın kadromun bulunduğu Yüzüncü Yıl Üniversitesine döndüm.

Anadolu coğrafyasının dışındaki Türk varlığına duyduğum ilgiyi yaşadığım şehrin, Van'ın tarihiyle bütünleştirerek akademik mecraya taşıma arzusuna kapıldım. Bu arzumun merkezine şiirleriyle Molla Câmî'nin beğenisine mazhar olmuş Karakoyunlu Cihanşah'ı yerleştirdim. Çünkü Cihanşah'ın Hakîkî mahlasıyla söylediği şiirler günümüze ulaşmıştı. *Hakîkî Dîvânı*'nın nüshalarını temin edip metni kurdum. Onun şairliği ve muhitine dair yorumlara girişmek için hem kaynak sorunu vardı hem de yöntem. Doğrusu uzmanlık alanımla ilgili bir yığın divan neşri olmasına rağmen Osmanlı şairleri üzerine yapılmış çalışmalardaki şablona Cihanşah'ı yerleştirmek kolay değildi. Karakoyunlu ve Akkoyunlu Türkmenlerinin kültür ve sanat hayatına dair kaynaklara yöneldim. Azeri sahasındaki dini/tasavvufi hareketleri, bilhassa Hurufiliği kavramadan Cihanşah'ın şiirlerini anlamanın ve yorumlamanın kolay olmayacağını fark ettim. Hakîkî'nin şiirleri tam Nesîmî havasındaydı. Bunu temellendirmek için iki şairin divanını karşılaştırmak en doğru yoldu. Nesîmî ile Cihanşah'ın şiirleri karışmıştı. Her iki

şairin divanında yer alan ortak şiirleri tespit etmek için Hüseyin Ayan'ın TDK tarafından bilimsel neşri yapılan *Nesîmî Dîvânı* ile Cihangir Kahramanov'un hazırladığı *Nesîmî Dîvânı*'nı taradım. Kahramanov neşrinde Nesîmî'nin şiirlerinin Hatâyî'nin şiirleriyle de karıştırıldığına ilişkin bir dipnotla karşılaştım. Acaba bu durum aynı coğrafyanın farklı zamanlarına hükmeden Hatâyî ile Hakîkî'nin şiirleri arasında da var mı sorusuna cevap aramak için *Şah İsmail Dîvânı*'nın, Sadeddin Nüzhet neşrini temin ettim. Bu eser vesilesiyle yıllarca dinlediğim Hatâyî deyişlerinin yazılı metinleriyle ilk defa karşılaştım. Hatâyî deyişlerine aşinaydım. Gerçi lisede tarih hocamız, Fatih'le Uzun Hasan'ı Otlukbeli'nde karşılaştırdığında kendimi Fatih'in yanında, Çaldıran'da Yavuz Selim ile Şah İsmail'i çarpıştırdığında ise yine müfredata uygun biçimde Yavuz'un saflarında konuşlandırdığımı hatırlıyorum. Doğup büyüdüğüm coğrafyanın Osmanlı yönetimine ancak Kanuni döneminde dâhil olduğunu öğrendiğimde duyduğum mahcubiyeti bir ölçüde telafi edebilmek için Hatâyî'nin şiirlerine yöneldim. İbrahim Arslanoğlu'nun *Şah İsmail Hatâyî* ve *Anadolu Hatâyîleri* adlı kitabını okudum. Onu Nejat Birdoğan'ın kitabı takip etti. Her ikisinin de temel kaynağı olan Azerbaycanlı bilginlerden Azizağa Memmedov'un 1966 yılında neşrettiği *Hatâyî Dîvânı*'nı, Dr. Naile Ağababa Bakü'den getirdi. Aynı fakültede çalıştığımız Azerbaycanlı akademisyenler Nesîmî ve Hatâyî'ye dair Bakü'de basılan kitaplardan temin edebildiklerini bana ulaştırdılar. Cihanşah ve Şah İsmail'in şiirlerinde, Nesîmî'ye söyledikleri nazireler dışında müşterek noktalar bulamadım. Tam o günlerde Taha Akyol'un *Osmanlı'da ve İran'da Mezhep ve Devlet* adlı eseri yayımlandı (1999). Gazeteci üslubunun kolaylığı, Taha Akyol'un başvurduğu kaynakların çeşitliliği ve yorumları beni sardı. Kitabın zengin kaynakçasında ilgimi çeken İngilizce kaynakların fotokopilerini, o zaman İSAM'da çalışan arkadaşım Ahmet Kavas gönderdi. Roger Savory'nin makalelerinin toplandığı *Studies on the History of Safawid Iran* (London 1987) ile John Wood'un *Akkoyunlular*'a dair mükemmel eserini eşzamanlı olarak okudum. Bu akademik çalışmalarla bilimsel bir zemine oturan ilgimi Reha Çamuroğlu'nun *İsmail* (2. Baskı, İstanbul 1999) romanı zenginleştirdi. *Karakoyunlu Cihanşah'ın Türkçe Şiirleri*'ni yayımladığımda

(Ankara 2002), artık Azeri sahası kültür ve sanat hayatına dair bakış açım biçimlenmişti. Muhtemelen bu kitabımın etkisiyle benden Azeri sahasıyla ilgili yazılar talep edildi. Prof. Dr. Osman Horata, AKM'nin yayına hazırladığı *Türk Dünyası Edebiyatı* için "Azeri Sahası Tasavvuf Edebiyatı"na dair bir yazı istedi. Onun ardından Prof. Talat Halman'ın başkanlığındaki editörler grubunun hazırladığı *Türk Edebiyatı Tarihi* için "Azeri Sahası Türk Edebiyatı" başlıklı bir bölüm yazdım. Her iki yazının da hazırlık aşamasında aradaki mesafeye rağmen Prof. Dr. Yavuz Akpınar, kaynak temininde olağanüstü yakınlık gösterdi, yardımcı oldu.

Azeri sahası Türk edebiyatının gelişiminde Nevâyî'nin rolünü biliyordum. Fuzûlî'nin Nesîmî ve Nevâyî'den etkilenmekle beraber kendine mahsus bir dil ve dünya inşa ettiği konusunda da kuşkum yoktu. Şah İsmail'in hem şair hem de hâmî (patron) sıfatıyla bu birikimi çok iyi değerlendirdiği anlaşılıyordu. Mesnevilerinde, özellikle *Deh-nâme*'de klasik anlayışa uygun şiirler söyleyen Şah İsmail'in *Nasihat-nâme* ve *Dîvân-ı Hatâyî*'deki bazı şiirleri, ideolojik görüşleri için sanatını propaganda aracı olarak kullanan şair imajını pekiştirecek nitelikte olsa da bu algının Şah İsmail'in edebî kişiliğini tam olarak yansıtmadığı, divanındaki diğer şiirlerden belliydi. Öte yandan *Hatâyî Dîvânı* neşirlerinde tutarsızlıklar, eksikler ve ciddi yanlışlar dikkatimi çekti. *Hatâyî Dîvânı*'nın tenkitli metnini hazırlamak amacıyla yazma nüshaları temin etmek için girişimlerde bulundum. O sıralarda öğrencilerimden Can Şahin, lisansüstü eğitim için Fransa'ya gidiyordu. Nezaketen bir isteğimin olup olmadığını sordu. *Hatâyî Dîvânı*'nın Paris nüshalarının kütüphane numaralarını verdim. Birkaç ay sonra gönderdi. Prof. Dr. Mustafa İsen de *Hatâyî Dîvânı*'nın Londra ve Vatikan nüshalarını temin etti. Dört nüsha temin edince, *Nedîm Dîvânı* ve *Hakîkî Dîvânı* neşirlerindeki tecrübemle -şecere tespiti yöntemine uygun biçimde- nüshalarda bulunan şiirlerin sırası ve beyit sayısını görünür kılacak bir tablo hazırlamaya giriştim. O zaman araştırma görevlisi olan İsmail Arıkoğlu ve Murat Öztürk yardım ettiler. Kısa sürede elimizde bulunan yazmalardaki sayısal verileri tablolaştırdık. Şimdi öğretim üyesi olan Özkan Uz o zaman yüksek lisans öğrencimdi, o da temin ettiğim neşirlerdeki şiirler için benzer bir tablo oluşturdu. Karşı-

laştırınca nüshalarla neşirler arasındaki farkların ve tutarsızlıkların tahmin ettiğimden de fazla olduğunu gördüm. Taşkent nüshasını temin edebilirsem bütün problemleri çözeceğimi sanarak onun peşine düştüm. Temin etmem kolay olmadı. Çok uzun sürdü. Temin edince sorunların bir kısmı hakikaten çözüldü. Bu sırada Safevilerle ilgili yerli, yabancı ciddi kaynak biriktirdim. Yabancı Türkologların araştırmalarını tararken Amelia Gallagher'ın *The Fallible Master of Perfection: Shah Ismail in the Alevi-Bektashi Tradition* (McGill University 2004) adlı çalışmasının kaynakçasında Wheeler Thackston'ın 1988 yılında yayımladığı "The Diwan of Khata'i: Pictures for the Poetry Shah Isma'il" başlıklı makalesinin tam künyesiyle karşılaştım. Wheeler Thackston'ın tanıttığı nüshayı, *Hatâyî Dîvânı*'nı neşredenlerin hiçbiri kullanmamıştı. Bu makaleyi Türkiye'de bulamadım. Eski öğrencilerimden Mehmet Karaarslan, yazının PDF'sini elektronik ortamda ulaştırdı. Prof. Dr. Mustafa İsen de dergiyi ABD'den getirtti. Ardından nüshayı da temin ettim. Minyatürlü bu nüshaya adeta çarpıldım.

Bir yandan temin ettiğim nüshalardaki şiirleri sırasına göre tabloya işlerken öte yandan Taşkent nüshasındaki şiirleri Latin harflerine aktardım. Arkadaşlarım arasında Şah İsmail'in şiiriyle ilgilendiğimi bilmeyen yoktu. Ozan Yılmaz, beni Şevket Rado Yazmaları arasında bulunan *Hatâyî Dîvânı* nüshasından haberdar etti. Doğrusu haberdar etmekle kalmadı, nüshanın CD kaydını gönderdi. Metni yakından tanımak için şiirleri numaralandırıp tabloya işledim. Bu yazmada diğer nüshalarda ve neşirlerde bulunmayan şiirlerin olduğunu fark ettim. "Hatâyî'nin Yayımlanmamış Şiirleri" başlıklı makalem hakem sürecindeyken İran'ın Kum kentinden Davut Behlüli'den bir e-posta aldım; İbrahim Gülşeni üzerine çalıştığından bahisle Tahsin Yazıcı'nın doktora tezinin bir kopyasını istiyordu. Bütün çabama rağmen onun istediği tezi temin edemedim. Fakat Gülşenilerle ilgili elimde epeyce kaynak olduğunu, isterse kendisine gönderebileceğimi yazdım. O da memnuniyetini ifade ederek İran'dan herhangi bir isteğim olursa yardımcı olabileceğini belirtti. Bunun üzerine *Dîvân-ı Hatâyî* üzerine çalıştığımı, Kum'da Mescid-i Azam ve Gülpaygâni Kütüphanesinde bulunan nüshaları temin edemediğimi, temin edebilirse sevineceğimi söyledim. Gerçekten de Davut,

yardımseverliğini gösterdi ve çok kısa bir zamanda iki nüshayı da elektronik ortamda göndererek beni sevindirdi. Diğer nüshalara uyguladığım yöntemle bu nüshaların muhtevasını da tablolaştırınca sadece Şevket Rado yazmasında bulunduğunu sandığım bazı şiirlerin Gülpaygâni nüshasında da olduğunu gördüm. Dolayısıyla makalede ileri sürdüğüm görüşleri de gözden geçirmek zorunda kaldım. Bu nüshaların ortak bir özelliği var: O da Azizağa Memmedov'un neşrettiği *Hatâyî Dîvânı*'nda sadece Mezar-ı Şerif nüshasında bulunduğunu belirttiği şiirlerin bu nüshalarda da yer almasıdır. Mezar-ı Şerif nüshasının temini hususunda Afganistan'dan Türkiye burslusu olarak Anadolu Üniversitesine yüksek lisans yapmak üzere gelip benden de ders alan Yakup Qarash'tan ricada bulunmuştum. Yakup derslerini, tezini bitirdi. Gelip gidişlerinde nüshanın peşinde olduğunu ama değil nüshayı, kayıtlı bulunduğu kütüphaneyi bile bulamadığını söyledi. Başka bir ümit ışığı göremeyince Azizağa Memmedov'un, bu yazmanın mikrofilmini kullandığına dair bir dipnotuna istinaden Bakü'deki Elyazmaları Enstitüsünde olabileceğini düşünerek Prof. Dr. Yavuz Akpınar'dan yardım istedim. Tam yarım asır önce yayımlanan bir kitaptaki dipnota dayanarak Elyazmaları Enstitüsünün arşivinde Mezar-ı Şerif nüshasının fotokopisini bulmak kolay olmadı. Prof. Dr. Paşa Kerimov ve Dr. Şelale Hümmetli'nin özverili çabaları olmasaydı asla mümkün olmazdı. Onların tarif edemeyeceğim iyi niyetli çabaları sonucunda nüshanın fotokopisini temin edince bu eksik yazmanın Şevket Rado ve Gülpaygâni nüshalarıyla aynı koldan üretildiğinden emin oldum. Mevcut neşirleri yapan araştırmacılardan hiçbirinin görmediği bu nüshayı, Azizağa Memmedov'un da yeterince incelemediğini ve muhtevasını çalışmasına tam olarak yansıtmadığını gördüm.

Dîvân-ı Hatâyî'nin en önemli nüshalarını temin etmiş olsam da Tebriz'de Sultan el-Kurrai'nin kütüphanesindeki *Hatâyî Dîvânı* nüshasıyla Kahire nüshasına ulaşamamıştım. Kahire nüshasının fotokopisini Prof. Dr. İsmail H. Aksoyak ve Dr. Halit Biltekin'in girişimleriyle Dr. Abuzer Kalyon getirdi. Sultan el-Kurrai'nin şahsi kütüphanesindeki *Hatâyî Dîvânı* nüshasıyla ilgili İréne Mélikof'un bir bildirisini okumuştum. Önemli bir nüsha olduğunu söylüyordu. Ayrıca Mir Salih Hüseynî, 2002 yılında yayımladığı *Hatâyî*

Dîvânı'nda bu nüshayı kullanmış, diğer nüshalarda bulunmadığını ileri sürdüğü şiirlere dipnotlar düşmüştü. Mir Salih Hüseynî'nin sadece Kurrai nüshasında bulunduğunu belirttiği yirmi iki şiirden yirmi birinin Şevket Rado ve Kum nüshalarında da bulunduğunu tespit etmiştim. Nüshayı temin etmek için girişimlerde bulundum. Öncelikle Prof. Dr. Yavuz Akpınar'ın kapısını çaldım. Yavuz Bey, nüshayı temin edemese de, Muhammed Emin Sultan el-Kurrai'nin Tebriz'de yayımlanan *Gurub* dergisinde bu nüshayı tanıtıcı makalesinin metnini bana ulaştırdı. Yazmanın *Gurub* dergisinde renkli basılan on sayfasının görsel güzelliği ve müstensihinin kimliği, nüshayı temin etmek hususunda iyice tahrik etti. Muhammed Emin el-Kurrai ile telefonla irtibat kurup meramımı anlatmama rağmen maalesef umduğum cevabı alamadım. Muhammed Emin el-Kurrai, bana Bakü Elyazmaları Enstitüsünün düzenlediği bilimsel bir toplantıda bu nüshayla ilgili sunduğu bildiriyi önerdi. Bakü'de sunduğu bildiriyi Prof. Dr. Yavuz Akpınar temin etti. Bildiri, *Gurub* dergisindeki Farsça makalenin Türkçesi idi. Bu arada zaman zaman İran'a giderek Safeviler dönemi Türk edebiyatıyla ilgili yazmaları temin edip ciddi makaleler neşreden öğrencim Dr. M. Nuri Çınarcı, önce Tebriz Merkez Kütüphanesinde bulunan nüshayı getirtti. Ardından Gülistan Sarayı nüshasını temin etti. Daha önceki neşirlerde kullanılmayan Gülistan Sarayı nüshası, hat ve tezhiplerinin güzelliğinin yanı sıra Mir Salih Hüseynî'nin sadece Kurrai nüshasında bulunduğunu ileri sürdüğü şiirlerin tamamına yakınını ihtiva ediyordu.

Hatâyî Dîvânı'nın nüshalarını temin edip içerdikleri şiirlerin sırası ve beyit sayılarına göre tablolar oluşturunca nüshaların akrabalık ilişkileri büyük ölçüde belirginleşti. Fakat bu kolay olmadı. Tecrübesi olanların çok iyi bileceği gibi teker teker şiir ve beyit saymak başlı başına sevimsiz bir iştir. Ayrıca elektronik ortamda veya fotokopi olarak temin ettiğim nüshaların bir kısmı tamir edilmiş, bazı yapraklar düşmüş, yazmalar yeniden toparlanırken sayfalar olması gereken yerlere yerleştirilmemiş olduğu için şiir sayısını tam olarak tespit etmek mümkün olmuyordu. Bu durumu fark edince nüshaların çıktısını alıp sayfaları tekrar dağıtıp siyak sibak ilişkisini, varsa reddade kayıtlarını dikkate alarak metinleri yeniden düzenledim. Böylece bazı

nüshaların akrabalık ilişkilerini daha net biçimde tespit etme imkânı oldu. Neşirlerle ilgili tablo ile yazmalarla ilgili tabloyu karşılaştırınca neşirlerde bulunan bazı şiirlerin yazmalarda, yazmalardakilerin neşirlerde olmadığını tespit ettim. Şöyle ki mevcut neşirlerdeki gazel/kaside sayısı 467'dir. Bu şiirlerin 21'i yazmalarda bulunmamaktadır. Yazmalardaki gazel/kaside sayısı 501'dir. Mevcut neşirlerdeki şiir sayısı ile yazma nüshalar arasındaki farkın nedeni, yapılan neşirlerde ŞR, G, M ve GS nüshalarının kullanılmamış olmasıdır. Öte yandan birer mecmua niteliği taşıyan İstanbul nüshalarında (AE, OE) bulunan 27 şiir, diğer yazmalarda yer almadığı hâlde Sadeddin Nüzhet neşri sayesinde bütün neşirlere girmiştir. Mevcut yazmalarda bulunmadığı hâlde neşirlerde metinlerine yer verilen aruz ölçüsüyle söylenmiş 21 şiire ilave olarak yazma nüshalarda (P, TZ) hece ölçüsüyle söylenmiş tek şiir bulunmasına karşın neşirlerde hece ile söylenmiş şiir sayısının 262'ye çıkmış olması, *Hatâyî Dîvânı*'nın hem metin tenkidi hem de folklorla ilgili kuramlar çerçevesinde ele alınıp incelenmesini zorunlu kılmaktadır.

Daha önce şecere tespiti ve metin tenkidi konusunda *Nedîm Dîvânı* ve *Hakîkî Dîvânı* vesilesiyle tecrübe sahibi olduğuma değinmiştim. *Hatâyî Dîvânı*'nın onlardan çok farklı bir metin olduğunu, siyasal ve kültürel nedenlerle oluşan Şah İsmail algısı ile *Hatâyî Dîvânı* yazmalarının öyküsünün örtüşmediğini fark ettim. Daha çok halk şiirinin bir temsilcisi gibi algılanan, neredeyse okuryazarlığı konusunda bile tereddüt edilen Şah İsmail'in şiirlerini Safevi muhitlerinin en gözde hattatlarının istinsah ettiğini görünce Şah İsmail'in şairliği konusunda eski kaynaklardan başlayarak günümüze kadar yapılan değerlendirmeleri derleyip *Hatâyî Dîvânı*'nın yazma nüshalarıyla karşılaştırarak inceledim. Bu inceleme sonucunda *Hatâyî Dîvânı* yazmalarına Şah İsmail'in ölümünden kısa bir süre sonra ilavelerin yapıldığını, Nesîmî ile Hatâyî'nin bazı şiirlerinin karıştırıldığını, Osmanlı şairlerinden Şeyhî, Ahmed Paşa ve Karamanlı Nizâmî'nin birer gazelinin Hatâyî'ye atfedilerek nüshalara alındığını tespit ettim. Dolayısıyla sadece soyağacı yöntemiyle *Hatâyî Dîvânı*'nın tenkitli metninin hazırlanmasının mümkün olmadığını, başka yöntemlere de başvurmak gerektiğini düşünerek eklektik (seçmeci) bir yaklaşımı benimsedim.

Netice itibarıyla ortaya bu metin çıktı. *Hatâyî Dîvânı*'nın tenkitli metninde 19 kaside, 440 gazel, 1 müseddes, 2 mesnevi (*Deh-nâme* ve *Nasihat-nâme* dışında), 10 tuyug, 1 kıta ve 1 matla' olmak üzere 474 Türkçe şiir vardır. Azerbaycan ve İran'da yapılan *Hatâyî Dîvânı* neşirlerinde çoğu matla'/müfred olmak üzere 32 Farsça, 1 Arapça şiir bulunmasına rağmen bunlardan sadece yazma nüshalarda yer alan 1 tahmis, 4 gazel olmak üzere toplam 5 Farsça şiir metne eklenmiştir. Şah İsmail'e ait olmadığını tespit ettiğim şiirlerin yanı sıra ona ait olduğunu düşünerek metne dâhil ettiğim bazı şiirlere, özellikle tek nüsha veya nüsha grubunda bulunanlara başka şairlerin divanlarında rastlamak ihtimali daima mevcuttur. Hatta müstensihlerin bile şair adına manzume üretmiş olmaları ihtimal dâhilindedir. Gelenekli edebiyatlarda üslup üzerinden hangi şiirin hangi şaire ait olduğunu saptamak neredeyse imkânsızdır. Şah İsmail sözkonusu olduğunda bu sorun daha da çetrefilli hâle gelmektedir. İlerleyen bölümlerde bu sorunları tartıştım. Tartışığım sorunların hemem hemen tamamını, yazmadan önce ve yazdıktan sonra hocam Prof. Dr. Mustafa İsen'e arz ettim. Adeta doktora tezi hazırlıyormuş gibi çalışmamın her aşamasında tespitlerimi paylaştım, hocamın tenkitlerini dikkate aldım. Doğrusu Prof. Dr. Mustafa İsen'in desteği, kılavuzluğu olmasaydı çalışmamı bu şekilde tamamlayamazdım. Hocama ne kadar teşekkür etsem azdır.

Teşekkür etmem gereken bir hocam da Prof. Dr. Yavuz Akpınar'dır. Hem kaynak temininde desteğini esirgemedi hem de heyecanımı paylaşarak çalışma şevkimi diri tuttu. Teşekkür borcum olan meslektaşlarıma ve öğrencilerime de birer selam göndermenin tam sırası. *Hatâyî Dîvânı*'nın yazma nüshaları ve neşirleri ile Şah İsmail'e dair kaynakların temininde yardımcı olan Prof. Dr. Makbule Sabziyeva, Prof. Dr. Paşa Kerimov, Prof. Dr. Ahmet Kavas, Prof. Dr. Tufan Gündüz, Doç. Dr. Ozan Yılmaz, Dr. Şelale Hümmetli, Dr. Naile Ağababa, Dr. M. Nuri Çınarcı, Davud Behlüli, Dr. Can Şahin, Dr. Abuzer Kalyon, Dr. Mehmet Karaarslan'a; Paris, Londra ve Vatikan nüshalarındaki şiirleri tabloya işleyen Dr. İsmail Arıkoğlu ve Dr. Murat Öztürk'e; neşirlerdeki şiirleri tablolaştıran Dr. Özkan Uz'a; Farsça şiirlerin yazımını ve tercümesini üstlenen Dr. Recep Demir'e; divan metnini

okuyup eleştiri ve önerileriyle katkıda bulunan Prof. Dr. Vahit Türk ve Dr. Halit Biltekin'e ve metnin son hâlini tashih eden doktora öğrencilerim Arş. Gör. Bekir Belenkuyu ile Arş. Gör. Emrah Gülüm'e selam olsun.

Yukarıda isimlerini minnetle andığım kişilerin katkılarına rağmen bu kitabın hazırlanışı tahmin edemediğim ölçüde geniş zamana yayıldı. Bunda bitmeyen işlerimin, idari görevlerimin etkisi oldu tabi. Fakat asıl sebep, nüshaların temininde öngöremediğim zorlukların yanı sıra elde ettiğim nüsha sayısı arttıkça metin tenkidiyle ilgili sorunların da çetrefilli hâle gelmesiydi. Her şeye rağmen tamamen bilimsel yöntemlere uygun biçimde *Hatâyî Dîvânı*'nı hazırladım. Böylece *Hatâyî Dîvânı*'nın tenkitli metni ile İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Şevket Rado Yazmaları arasında bulunan en hacimli nüshası birlikte okurların karşısına çıkmış oldu. Şevket Rado nüshasının tıpkıbasımına izin veren İstanbul Araştırmaları Enstitüsü yönetimine ve yardımsever kütüphane çalışanlarına teşekkür borçluyum. Türkiye Yazma Eserler Kurumu da Şah İsmail'e yaraşır biçimde eserin basımını gerçekleştirdi. Kurum başkanı Prof. Dr. Muhittin Macit başta olmak üzere Çeviri ve Yayım Dairesi başkanı Doç. Dr. Ferruh Özpilavcı'ya ve uzman İsmet İpek'e teşekkür ediyorum. Bu çalışma vesilesiyle bütün şiirlerini defalarca okuduğum Şah İsmail'in "*Her kim ki bizi anarsa olsun / Der-burc-ı sa'âdet âşiyânı*" dizeleriyle şiirleştirdiği duasına mazhar olmayı umuyorum.

Prof. Dr. Muhsin Macit

Eskişehir, 2017

KISALTMALAR

1-Yazma Nüshalarla İlgili Kısaltmalar

AE Fatih Millet Kütüphanesi Ali Emiri Manzum, 131
B Berlin Kütüphanesi Doğu Elyazmaları, 259
E Erdebil Darü'l-İrşad Kütüphanesi
G Gülpaygâni Kütüphanesi, 141/5
GS Gülistan Sarayı Kütüphanesi, 2194
K Mısır Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmalar, 40 [MF 54810]
L British Library, 3380
M Mescid-i Azam Kütüphanesi, 2009
MS British Library MS, Or.11388
MŞ Mezar-ı Şerif Bahter Müzesi/ Bakü Elyazmaları Enstitüsü, F. 234
OE İBB Atatürk Kitaplığı Osman Ergin Yazmaları, 2/226
P Bibliotheque Nationale, Supplement Turc,1307/83
PS Bibliotheque Nationale, Supplement Turc, 995/64
SK Sultan el-Kurrai Kitaplığı
ŞR İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Şevket Rado Yazmaları, 51
T Taşkent İlimler Akademisi Şarkşinaslık Enstitüsü, 1339/1412
T1 Taşkent İlimler Akademisi Şarkşinaslık Enstitüsü, 1340/1032
TH Kütübhane-i Meclis-i Şura-yı Milli, 4077
TM Tahran Milli Müze Kütüphanesi, 3705
TN Kütübhane-i Meclis-i Şura-yı Milli, 4096
TÜ Tahran Üniversitesi Merkez Kütüphanesi, 5160/3
TZ Tebriz Milli Kütüphanesi, 1251
V Biblioteca Vatikan, 221
W Arthur M. Sackler Gallery, DC. SI986.60

2-Kullanılan Nazım Şekilleriyle İlgili Kısaltmalar

K Kaside
G Gazel
M Musammat
m Mesnevi
T Tuyug

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

ا	A, a, E, e, ‘
ا	Ā, ā, a
ب	B, b
پ	P̣, p
ت	T, t
ث	Ṣ, ṣ
ج	C, c
چ	Ç, ç
ح	Ḥ, ḥ
خ	Ḫ, ḫ
د	D, d
ذ	Ẕ, ẕ
ر	R, r
ز	Z, z
ژ	J, j
س	S, s
ش	Ş, ş
ص	Ṣ, ṣ
ض	Ż, ż, Ḍ, ḍ
ط	Ṭ, ṭ
ظ	Ẓ, ẓ
ع	‘
غ	Ġ, ġ
ف	F, f
ق	Ḳ, ḳ
ك	K, k, G, g
نک	Ñ, ñ
ل	L, l
م	M, m
ن	N, n
و	V, v, O, o, Ö, ö, U, u, Ü, ü, Ū, ū, Ō,ō
ه	H, h, A, a, E, e
ي	Y, y, İ, i, Ī, ì

A-ŞAH İSMAİL VE ŞAİRLİĞİ

Erdebil Tekkesinin şeyhi ve Safevi Devletinin kurucusu Şah İsmail, 25 Receb 892/17 Temmuz 1487 tarihinde Erdebil'de doğdu. Babası Safevi şeyhi Haydar (ö. 1488), annesi ise Akkoyunlu Uzun Hasan'ın (ö. 1478) Alemşah unvanıyla bilinen kızı Halime Begüm'dür (ö. 929/1522-23)[1]. Babaannesi Hatice Begüm de Uzun Hasan'ın kız kardeşidir.

İsmail, henüz bir yaşındayken babası Şeyh Haydar, Gürcistan'a düzenlediği akında Şirvan hükümdarı Ferruh Yesar tarafından öldürüldü (1488). Akkoyunlu Yakup, İsmail ile diğer kardeşleri Sultan Ali ve İbrahim'i Şiraz valisi Mansur Bey Purnak'a göndererek İstahr Kalesi'nde hapsettirdi. Sultan Yakup'un ölümünden sonra (1490), onun halefleri arasında çıkan kargaşa ortamında iktidarı ele geçiren Rüstem Bey, Safevilerin desteğini almak için Şeyh Haydar'ın oğullarını serbest bırakmakla kalmadı, Sultan Ali'yi Erdebil'e hâkim tayin etti. Ancak Sultan Ali'nin Akkoyunlu Baysungur'u yenerek nüfuz kazanması Rüstem'i kuşkulandırdı. Sultan Ali'nin üzerine asker sevk ederek öldürttü (1493). Şeyh Haydar'ın müritleri İsmail ve kardeşi İbrahim'i Gilan hâkimi Hasan Han'ın yanına götürdüler. Orada korunan İsmail, bir yandan da Lala Hüseyin'in gözetiminde eğitim gördü. Akkoyunlu şehzadeleri arasındaki iktidar mücadelesinde Rüstem Bey, Akkoyunlu Göde Ahmed tarafından öldürülünce (1497) karşısında güçlü bir otoritenin kalmadığını anlayan İsmail, Akkoyunlu mirasını devralmanın zamanının geldiğini düşünerek müritlerini etrafında toplayıp Erdebil'e doğru harekete geçti. Bu arada Akkoyunlu şehzadeleri arasındaki kavga iyice hızlandı. Elvend Bey devletin kuzey, Murad Bey ise güney bölgesinde egemenliklerini sürdürmeye başladı. Ancak öncelikli olarak atalarının intikamını almak üzere Ferruh Yesar'ı ortadan kaldıran İsmail, sonra üstüne ordu gönderen Akkoyunlu Elvend'i yenerek Tebriz'i ele geçirdi ve taç giyerek "şâh" unvanını aldı (907/1501); taraftarlarınca Ebu'l-Muzaffer Şah İsmail Bahadır Han diye anıldı. Şah İsmail,

1 Şah İsmail'in Tebriz'i el geçirdiği zaman annesini öldürttüğüne dair rivayetleri değerlendiren Namık Musalı, Şah İsmail'in öldürttüğü kadının üvey annesi olduğunu, Halime Begüm'ün Erdebil Tekkesinin haziresindeki mezar kitabesinde kaydedildiği gibi 929/1522-23 yılında vefat ettiğini belirtmektedir (2016: 35-59).

siyasi kişiliğinin bütün bileşenlerini içeren künyesini resmi yazışmalarında kullandı. Döneminin sanatkârları da Şah İsmail adına ürettikleri eserlere bu künyeyi işlediler (Malekzadeh 1976: 263-276).

Şah İsmail, Akkoyunlu egemenliğine fiilen son verince ülkesinin sınırlarını genişletmek ve görüşlerini yayabileceği emniyetli bir ortam oluşturmak için girişimlerde bulundu. Batısındaki Osmanlı Devletini ve doğusundaki Özbekleri tehdit edecek konuma erişti. Özbeklerden Şeybanî Han'ı mağlup ederek öldürdü (1509). Osmanlı sultanı II. Bayezid'le aralarında başlayan gerilim, Yavuz Sultan Selim döneminde doruğa ulaştı ve Çaldıran Savaşı ile neticelendi (23 Ağustos 1514). Çaldıran yenilgisi Şah İsmail için tam manasıyla narsist kırılmaya neden oldu. Müritleri nezdindeki yenilmezlik imajı sarsıldı. Yenilginin yarattığı ruhsal çöküntü yetmezmiş gibi Osmanlılar tarafından esir alınan eşi Bihruze Hanım[1] üzerinden sürdürülen itibarsızlaştırma siyasetinden bunaldı. Bir yandan Çaldıran yenilgisinin ardından ortaya çıkan karışıklıkları sert tedbirlerle bastırırken diğer yandan da Batılı devletler nezdinde Osmanlılara karşı ittifak arayışlarına girişti (Gündüz 2010: 146-151). Bu girişimlerinden sonuç alamadan, 23 Mayıs 1524 tarihinde Tebriz'de öldü. Cenazesi Erdebil'de Şeyh Safî'nin yanına defnedildi.

Şah İsmail öldüğünde en büyük oğlu Tahmasb (1514-1576) Safevi tahtına oturdu. Tahmasb on yaşındaydı. Diğer erkek kardeşleri; Elkas Mirza (1516-1549), Sam Mirza (1517-1566/67) ve Behram Mirza (1517-1549) ise ondan iki, üç yaş daha küçüktü. Dolayısıyla Şah İsmail'in vefatından sonra Kızılbaş beyleri ve bürokratlar Safevi yönetiminde etkili oldu (Kütükoğlu 1994: 298-300). Tahmasb'a karşı kardeşi Elkas Mirza iktidar mücadelesine girişti. Başarılı olamayınca tıpkı Kanuni Süleyman'ın şehzadesi Bayezid'in Safevi sarayına sığınması gibi Elkas Mirza da Osmanlı sarayına sığındı. Şehzadeler arası mücadeleden Tahmasb başarıyla çıktı ve kırk iki yıl Safevi Devletini idare etti. Tahmasb'ın şahlık dönemi (1524-1576) ile Kanuni'nin uzun süren saltanat yılları (1520-1566) aşağı yukarı örtüşür.

1 Şah İsmail'in eşlerinden hangisinin Osmanlılara esir düştüğü konusu hâlen tartışmalıdır (Uzunçarşılı 1959: 611-619; Gündüz 2009: 223-233; Savory 2014: 221-235; Tekleli-Aliyeva 2014: 1-13). Konuyla ilgili tartışmalar devam ederken Vedat Turgut, Şah İsmail'in Osmanlılar tarafından esir alınan eşinin Bihruze Hanım olduğuna dair kaynaklarda verilen bilgileri teyid eden bir vakıf belgesi neşretti (Turgut 2016: 27-35). Tülün Değirmenci de Taçlı Hanım'ın Osmanlı minyatürüne nasıl yansıdığına dair bir makale yazdı (2011: 42-45).

Dolayısıyla Osmanlı-Safevi ilişkilerinin bu iki hükümdarın siyasi ve kültürel rekabetleri çerçevesinde biçimlendiği söylenebilir. Siyasi mücadelelerine rağmen Osmanlı muhitlerinden Safevi başkenti olan Tebriz, Kazvin ve Isfahan'a; bu şehirlerden de İstanbul'a çeşitli nedenlerle göç eden sanatkârlar marifetiyle edebî ve kültürel açıdan şaşırtıcı düzeyde etkileşim oldu (Kurnaz 1999). Bilhassa iktidar mücadelesini kaybeden şehzadelerin muhitlerindeki sanatkârlarla birlikte rakip devletin himayesine girmesi ve elçiler aracılığıyla takdim edilen kıymetli eşyalar arasında yer alan sanat eserlerinin yeni muhitin nakkaşları ve hattatları nezdinde itibar görmesiyle tür ve üslup aktarımı gerçekleşti (Tanındı 2000: 236-241).

Şah İsmail ve şehzadelerinin himayesinde başta hat ve nakış olmak üzere güzel sanatlar altın çağını yaşadı (Canby 1999). Tebriz, Kazvin ve Isfahan gibi Safevi başkentlerinin yanı sıra Şiraz ve Meşhed gibi kültür merkezlerinde pek çoğu Herat mektebinde yetişmiş sanatkârlar, Safevi şehzade ve bürokratlarının himayesinde en güzel eserlerini verdiler. Adeta mitolojik bir şahsiyete dönüşen Behzad, Sultan Muhammed, Mir Ali, Ağa Mirek gibi nakkaşlar; Şah Mahmud Nişapurî, Yarî-i Şirazî, Ali Meşhedî, 'Iyşî ve Mir İmad gibi hattatlar; Habibî, Kişverî, Surûrî, Tufeylî gibi divan şairleri Şah İsmail ve şehzadelerinin himayesinde sanat faaliyetlerini sürdürmüşlerdir (Memmedov 1961b: 35-39). Şah İsmail'in eserlerini istinsah eden hattatların; Şah Mahmud Nişapurî, Yârî-i Şirazî, 'Iyşî, Ali Meşhedî ve Nureddin Isfahanî'nin nestalik yazıda Osmanlı sanatkârlarına da kılavuzluk ettikleri, Osmanlı-Safevi kavgasından ötürü ironi gibi görünse de tarihî bir gerçektir (Gelibolulu Âlî 1982; Serin 2010: 309-348).

Şah İsmail, sanatkârlığı kadar kültür ve sanat adamlarını himaye etmesiyle, yani patronaj konumuyla da önemli bir yere sahiptir. Osmanlı merkezî otoritesinin sarsıldığı devrelerde, Teke yöresinde baş gösteren Şah Kulu ayaklanmasında olduğu gibi merkezî otoriteyi tanımayan kenardaki oymak ve aşiretlerin Erdebil Tekkesini sığınılacak bir merci olarak gördükleri bilinmektedir. Anadolu'dan bilhassa Akkoyunlu ve Safevi merkezlerine yönelen Türkmenler, Türkçe söyleyen *kızılbaş* şairler ve dervişler Şah İsmail döneminde Safevi sarayında ilgi görmüşlerdir (Savory 1987: XVI-168-176; Sümer 1999: 4). Şah İsmail'in sayesinde Türkçenin edebî dil olarak Safevi

sarayında gördüğü itibar, şehzadeleri döneminde de korunmuştur. Safevi muhitlerinde Türkçe ve Farsça şiir söyleyen Türkmen şairlerin olduğunu Hatâyî'nin şehzadesi Sam Mirza'nın *Tuhfe-i Sâmî* adlı eserinden (Karaismailoğlu 1988: 178-186) ve *Mecmau'l-Havass*'tan öğreniyoruz (Sadıkî 1327: 102-131). Hanedan mensupları arasında da Hatâyî seviyesinde olmasa bile Türkçe şiir söyleme geleneğinin devam ettiği bilinmektedir. Safevi şehzadelerinden İbrahim Mirza'nın divanında "Türkiyyat" başlığı altında yer verilen Türkçe söylenmiş 24 şiir bunun en önemli kanıtıdır (Çınarcı 2015: 161-196)[1]. Fakat Safevi hanedanı içinde Türkçenin en güzel şiirlerini söyleyen hiç şüphesiz Şah İsmail'dir.

Şah İsmail'in şairliği, "şeyh" ve "şah" sıfatlarının gölgesinde kalmıştır. Hem kendi muhitinde hem de Osmanlı kültür çevrelerinde eser veren tezkire yazarları Şah İsmail'in şairliği üzerinde yeterince durmamışlardır. Hatâyî'nin şairliğini vurgulayıp şiirlerinden alıntılar yapan diğer kaynaklar da araştırmacılar tarafından göz ardı edilmiştir. Dolayısıyla Şah İsmail'in şairliğine dair kabuller, özellikle Alevi/Bektaşi muhitlerinde ve musiki meclislerinde dolaşıma giren Hatâyî mahlaslı güfteler, hiçbir ayıklamaya tabi tutulmadan ona mal edilen şiirler çerçevesinde biçimlenmiştir. Şah İsmail'in şair kimliğini daha görünür ve anlaşılır kılmak için şimdiye kadar ihmal edilen kaynaklardaki bilgiler de dikkate alınarak eserlerinin yazma nüshalarındaki verilerle birlikte değerlendirilecektir.

Şah İsmail'in dini-mistik kimliğinden ayrı düşünülmesi neredeyse imkânsız gibi görünen şairliğine dair en fazla bilgi veren ve değerlendirmeye girişen tezkire müellifi, hiç şüphesiz Garîbî'dir[2]. Şimdiye kadar tek nüshası tespit edilen *Garîbî Külliyâtı*'nda Şah İsmail'e dair önemli bilgiler var-

1 M. Nuri Çınarcı, *İbrahim Mirza Dîvânı*'nın İran'da Gülistan Sarayı Kütüphanesi No: 2183'te kayıtlı bulunan nüshasını kullanmıştır. *İbrahim Mirza Dîvânı*'nın bir nüshası da Toronto'da Ağa Han Müzesinde AKM-282 numarada bulunmaktadır. Her iki nüshanın da müzehhibi uzun bir müddet İbrahim Mirza'nın himayesinde eserler üretmiş olan Abdullah Şirazî'dir.

2 İran'da Hüseyin Düzgün (Hüseyin Muhammedzade Sadık) tarafından yayımlanan *Garîbî Tebrizî-Türkçe Dîvân [Dîvân-ı Eş'âr-ı Türkî]* ve *Tezkire-i Mecâlis-i Şu'arâ-yı Rûm* adlı eserle (Tebriz 2009) ilgililere tanıtılan Garîbî, Türkiye'de de İsrafil Babacan'ın neşrettiği şairler tezkiresiyle (Ankara 2010), edebiyat araştırıcıları arasında tanınırlık kazanmıştır. Sözü edilen çalışmalarda Garîbî'nin çocukluk ve gençlik yıllarının Menteşe yöresinde geçtiği, Şahidî'den ders okuduğu, bir ara İstanbul'da bulunduğu ve her nedense Tebriz'e gittiği, Şah Tahmasb'ın muhitinde eserler verdiği belirtilmektedir. Mahlasının bütün çağrışımlarına uygun bir hayat hikâyesinin kahramanı olan şairin, biyografisine dair kronolojik veriler olmasa bile Safevi muhitlerinde ömrünü tamamladığı tahmin edilmektedir (Babacan 2010).

dır. Fakat bu yazmanın muhtemelen şirazesi kopmuş, sayfaları dağılmış ve sonradan derlenip bir araya getirilerek numaralandırılmıştır. Yazma tamir edilirken gerekli özen gösterilmediği için özellikle mensur kısımlarda sayfa sırasını doğru tespit etmek zordur.

Mevcut hâliyle *Garîbî Külliyâtı*, *Menâkıb* ile başlamaktadır. *Menâkıb*'da Garîbî, "Mürşid-i Bünyâd-ı Dîn Ya'ni ki Şâh-ı Tâc-dâr" başlığı altında Şah İsmail'in bir methiyesinden şu beyti;

Künh-i ḥaḳīḳatüñi senüñ kimse bilmedi
Ṣormaḳ gerek durur yine senden saña seni

alıntılamak suretiyle menkıbeler anlatır (13a-13b). Anlattığı menkıbeleri ayet iktibaslarıyla temellendirerek Şah İsmail'i tanrılaştırır (14b-15a). Garîbî, bu bölümü Hatâyî'nin "gelmişlerdenüz" redifli;

Biz ezelden tā ebed meydāna gelmişlerdenüz
Şāh-ı Merdān 'ışḳına merdāne gelmişlerdenüz

matla'lı gazeline söylediği nazireyle tamamlar (16b):

Rāh-ı 'ışḳ-ı şāha biz merdāne gelmişlerdenüz
Başumuz top eyleyüp meydāna gelmişlerdenüz

Külliyât'ın ikinci kitabı *Risâle-i Yuhanna*'da Garîbî, "Kelâm-ı Şâh-ı Dîn Sultân Hatâyî'den Muhammesdür" başlığı altında Şah İsmail'in;

Menem kim cān ü dilden Ḥaydarīyem
Ḥabīb-i zü'l-celālüñ çākeriyem

matla'lı şiirini tahmis eder (65b-67a; Düzgün 2009: 181-183). İlerleyen kısımlarda tekrar uygun bir bağlam oluşturarak Hatâyî'nin;

Ey göñül vaḳt-i bahār ötdi ḥazān olmış durur
Su kenārında ṣanem serv-i revān olmış durur

matla'lı gazeline tahmis yazar (71a-72a; Düzgün 2009: 178-179). Bunlardan başka *Garîbî Külliyâtı*'nda Hatâyî'nin aşağıda matla' beyti verilen gazellerine şairin söylediği tahmisler vardır[1].

Nev-cevān ol pīr iken devrān ki cānān devridür

1 Bu tahmislerdeki Hatâyî'ye ait beyitler, metni kurarken karşılaştırdığım nüshalardaki şiirlerle örtüşmeyen farklar içermektedir.

Şād bol ey ḫaste dil kim derde dermān devridür
(161b-162b; Düzgün 2009: 179-181)

Mevsim-i ḳış gitdi devr-i nev-bahār oldı yine
Meclis-i geşte ʿacāyib rūzgār oldı yine
(128b-129b; Düzgün 2009: 183-185)

Garîbî hayranlıkla andığı, şiirlerini tahmis ve tanzir ettiği Şah İsmail'e dair yorumlarını *Tezkire-i Şuʿarâ-yı Mecâlis-i Rûm*'da da sürdürür. Tezkirenin mukaddimesinde Şah İsmail'in "benzersiz" nitelikteki divanından söz ederek şiirinin mistik gücüne dair değerlendirmelerde bulunur. Ardından bu söylediklerini teyit edecek nitelikteki bir şiirini alıntılar.

"Şāh İsmaʿīl Baḫādır Ḫān isṭār u iẓhār buyurduḳları dīvān-ı bī-miṯāl erbāb-ı tevḥīd ü ehl-i ḥāl dillerinde ẕikr ü evrād olmışdur ve ol eşʿār-ı ḥaḳīḳat-penāh-ı muḥibbān-ı dergāh-ı şāh olan gerçekleri sırr-ı yakīnden āgāh idüp niçe niçe güm-rāhları daḫı tarīḳ-i Ḥaḳḳ'a irşād ḳılmışdur. Bu maḥalde meymenet içün ol dīvān-ı bī-naẓīre rücūʿ ḳılınup işbu şiʿr-i dil-pezīr göz ü göñül manẓarların müceddeden mesrūr u pür-nūr ḳılduğı ferāḫiyyetden temām ketb olındı. Şiʿr-i Sulṭān Ḫaṭāyī:

Ey Ḥaḳ kelām içinde didi Murtażā seni
Ḥaḳ bildi ṣıdḳ u cān ile ehl-i rıżā seni

Güm-rāh olaydı ehl-i cihān ser-be-ser ḳamu
Ger ḳılmasaydı ʿāleme Ḥaḳ reh-nümā seni

Lā farḳ evinde *beyneke beyni* maḳāmına
Hem-dem oḫıdı her sırrına Muṣṭafā seni

Heycā güninde durmadı hiç kimse tīġuña
Şīrüm diyü bu maʿniden ögdi Ḫudā seni

Ḫās itdi her peyam-beri bir dīn ü millete
Gönderdi cümle ʿāleme Ḥaḳ reh-nümā seni

Sözüñ beyān-ı Ḥaḳdur özüñ Ḥaḳ nişānısın
Münkirdür ol ki söyleye Ḥaḳdan cüdā seni

Allāh yolına virmege cān rāżı kimse yok
Bu bāb içinde gördiler ehl-i rıżā seni

Dirler günāh-ı ümmetüñ olmaz devāsı hiç
Bu ʿillet-i devāsıza bildük devā seni

Ẓāhirde gerçi ṣūretüñ oldı beşer velī
İnsān dimek meʿānide olmaz revā seni

Men şiʿr ilen ḫaçan yetem evṣāf-ı ẕātuña
Kurʾān'da ögdi medh idüben *veʾḍ-ḍuhā* seni

Hiç kim senüñ teki yaradılmışda görmedi
Lā seyf anuñ çü söyledi hem *lā fetā* seni

Künh-i ḥaḳīḳatüñi senüñ kimse bilmedi
Sormak gerek durur yine senden sańa seni

Şekk ü gümān içinde fenā boldı tā ebed
Dārüʾl-fenāda bilmeyen ehl-i beḳā seni

Yetmezdi hiç maḳām-ı kerāmāta enbiyā
Ger öñlerince görmeseler pīşvā seni

Bildük ne maʿnīdür ʿaleʾl-insān ḥīn-i dehr
Ḳurʾān'da çünki ḳıldı beyān *hel etā* seni

Baḥr-ı şecāʿat evc-i seḫāvet mekān-ı luṭf
Kān-ı kerem seni didüm ehl-i ġazā seni

Nān u ḳaṭārı ṣāy ile Ḳanberle virdüñüz
Münkirdür ol ki dimeye kān-ı seḫā seni

Yā Rab Ḫaṭāyī bendeñe ḳılgil şefāʿati
Ol demde kim penāh ider ehl-i ḫaṭā seni [1]

1 Garîbî'nin tezkiresinde alıntıladığı bu şiir de *Hatâyî Dîvânı*'nın, muteber nüshaları da dâhil olmak üzere çoğunda bulunmaktadır. Fakat nüshalarda beyit sayısı ve sırası değişen bu şiirin beyit sıralaması ve nüsha farkları mevcut nüshaların hiçbiriyle örtüşmemektedir. Bu durum, Garîbî'nin gördüğü nüsha veya nüshaların *Hatâyî Dîvânı*'nın temin ettiğim yazmaları arasında olmadığını göstermektedir.

Bes faẓîlet-i şi'rden fi-ḥaddi ẕātihi berī olmak sīne-i şu'arāya 'alā 'ıṭlaḳuhum dest-i red ḳoymaḳ lāyıḳ u maḳbūl olmaya (Babacan 2010: 62-65).

Şah İsmail'in muhitinde ömrünün son yıllarını geçirdiği anlaşılan Nimetullah Kişverî de hem söylediği nazirelerle hem de methiyelerle Hatâyî'nin hükümdarlığının yanı sıra şair kimliğine dair veriler paylaşmaktadır. Kişverî, terkib-bend ve murabba şeklinde söylediği iki methiyyede ve bir gazelinin makta' beytinde Şah İsmail'e bağlılığını geleneğe uygun biçimde ifade etmektedir.

Kişverî Dîvânı'nda "Der-Medh-i Hazret-i Şâh-ı Zamân" başlıklı bir terkib-bend yer almaktadır (Demirci 1994: 17-20). Bu musammatın başlığındaki "şâh-ı zamân"ın kim olduğu, ilk bendin vasıta beytinden anlaşılmaktadır:

Ol vāli-i vilāyet ü şem'-i peyam-berī
Ḫūrşīd-i melik-şāh İsma'īl-i Ḥayderī

Kişverî'nin Şah İsmail övgüsünde yazdığı diğer musammat; "Hây bigim hây pâdişâhım hây gözel hânım menim" nakaratlı mütekerrir murabbadır (Demirci 1994: 288-289). Bu murabbanın başlığı olmasa da övülen kişinin kim olduğu 9. bendde açıklığa kavuşmaktadır[1]:

Kelmişem ümmīd ilen şāh-ı cihān dergāhına
Ka'be-i dīn Şāh İsma'īl Ḫân dergāhına
Yüzlenip-men mehdī-i āḫir zamān dergāhına
Hāy bigim hāy pādişāhım hāy gözel hānım menim

Kişverî, ömrünün son yıllarında intisap ettiği Safevi sarayında Şah İsmail'e bağlılığını bir gazelinin makta' beytinde de söylemiştir:

Tā ki boldum Şāh İsma'īl Ḫān'ıñ bendesi
Kişverī teg kalmadı pervā-yı sulṭānlıġ mańa
(Demirci 1994: 38)

Kişverî Dîvânı'nda vezin, eda, redif ve kafiye bakımından Hatâyî'nin gazelleriyle benzeşen şiirler de vardır. Bu gazellerde hangisinin model şiir, hangisinin nazire olduğunu tespit etmek kolay değildir. Çünkü her iki şairin gazellerinde de bu anlamda ipucu yoktur. Padişahların muhitlerindeki şair-

1 Jale Demirci, çalışmasının metin kısmında atladığı bu bendi inceleme kısmında sehven 471 numaralı rubai diye vermiştir (1994: VIII).

leri onurlandırmak, şairlerin de hamilerinin sanatkârlıklarını takdir etmek üzere nazire söylemeleri geleneğin icabıdır. Böyle durumlarda şairler nazirelerinde ipucu vermedikleri takdirde kimin kime nazire söylediğini tespit etmek imkânsızdır. Bununla birlikte her iki şairin divanlarında nazire niteliği taşıyan şiirlerin bulunması Şah İsmail'in şair kimliğinin bileşenlerinin neler olduğunu göstermesi bakımından önemlidir.

Şah İsmail'in şiirleri söyleyiş, redif ve kafiye kullanımındaki tercihler bakımından Fuzûlî'nin gazelleriyle de benzerlikler göstermektedir[1]. Bu, muhit ortaklığından kaynaklanan doğal bir durumdur. Çünkü Fuzûlî çocukluk ve gençlik yıllarında Akkoyunlu, 1508-1534 yıları arasında ise Safevi tebasıdır. Fuzûlî'nin yaşadığı bölge 1508 yılında Şah İsmail'in eline geçince Fuzûlî, Safevilerin Bağdat valisi İbrahim Han Musullu'ya iki kaside ve bir terci-bend sunarak himayesine girmiştir. *Beng ü Bâde* adlı alegorik mesnevisini Şah İsmail'e sunmuştur. Fuzûlî'nin ilk kasidesini sunduğu Elvend Bey'in Şah İsmail'e yenilerek Akkoyunlu mirasını Safevilere bırakmak zorunda kaldığı düşünülürse Fuzûlî'nin yeni patronun himayesini kazanmak için epeyce zorlandığı, alegoriye niçin başvurduğu daha iyi anlaşılır. Farklı yorumlara açık olmakla birlikte münazara tarzında yazılmış bu mesnevide Fuzûlî'nin Osmanlı padişahı II. Bayezid ile Şah İsmail arasındaki mücadeleyi "afyon" ve "şarap"la sembolize ettiği ileri sürülmüştür (Olgun 1936: 3-13, 51-55; Yıldırım 2004: 139-146). *Beng ü Bâde*'de Fuzûlî, geleneğe uygun biçimde münacat, tevhit, naat ve Hz. Ali methiyesinden sonra "Midhat-i Pâdişâh-ı ba-Ferheng " başlığı ile Şah İsmail'i övmüştür:

Ol ki başlar zamānda bezm-i ferāğ
Pādşehler başından eyler ayağ

Cām-ı feyzin içen Mesīhā tek
Feyz-i Rūhü'l-Kudüs tapar bī-şek

1 Hatâyî'nin Fuzûlî'ye nazire olarak söylediği;
Dost yolında ḥelāl olsuñ dilā ġayret saña
Ġayrdan bir ẕerre minnet çekmedüñ raḥmet saña
matla'lı gazelinde (G.15) büyük şairin;
Çāre-i bih-būdumı sordum mu'ālicden didi
Derd derd-i 'ışḳ ise mümkin degül ṣıḥḥat saña
beyti tazmin edilmiştir (Akyüz vd. 1958: XXII/146).

Meclis-efrūz-ı bezm-gāh-ı Halīl
Cem'-i eyyām-ı Şāh İsma'īl

Andan āsūdedür ganī vü gedā
Halladallahu mülkehū ebedā
(Kürkçüoğlu 1955: 3-4)

Şah İsmail'in muhitindeki şairlerin söylediklerini paylaştıktan sonra tezkire yazarlarının tanıklıklarına geçebiliriz. Safevi muhitlerinde Hatâyî'nin şairliğinden bahseden diğer bir tezkire yazarı ise Şah İsmail'in şehzadesi Sam Mirza'dır. Ne yazık ki Sam Mirza (ö. 1566-67) *Tuhfe-i Sâmî* adlı eserinde babasının Türkçe ve Farsça şiirlerinde Hatâyî mahlasını kullandığını söylemekle yetinmiş, Farsça bir beytini alıntılamıştır (Sam Mirza 1384: 11)[1].

Bī-sütūn-ı nāl-i zārem çü şenīd ez-cā şod
Gerd feryād ki Ferhād-ı diger peydā şod

Heratlı Fahrî de Hatâyî'nin Türkçe ve Farsça şiir söylemekte yetenekli olduğunu söyledikten sonra ona atfedilen şu Türkçe beyti nakletmiştir:

Ey cemālüñ āyeti 'unvān-ı dīvān-ı ḳadīm
Ḳaşlaruñ ṭuġrāsı bismi'llāhi raḥmāni'r-raḥīm

Ardından da Hâfız'ın gazelini tahmis ettiği bir musammata yer vermiştir (Fahrî 1345: 67-69).

Şah İsmail'in şairliğinden bahseden bir başka kaynak ise *Silsiletü'n-Neseb-i Safeviyye*'dir Fakat bu eserdeki bilgiler, Amelia Gallagher'dan başka (2011: 895-911), araştırmacıların dikkatini çekmemiştir. Safevi şahı I. Süleyman döneminde (1666–1694) eserini yazan Şeyh Hüseyin, Şah İsmail hakkında; "O hazretin şiire yeteneği vardı. Hatâyî mahlasıyla Farsça ve Türkçe birçok şiir yazdı. O hazretin divanı, talipleri arasında meşhur ve yaygındır. Masum imamlar övgüsünde kaleme aldığı şu şiirler teberrüken buraya kaydedildi" dedikten sonra dört şiirinin metnini vermiştir (1343: 68-72).

Şah İsmail'in biyografisine ve şiir örneklerine yer veren yazarlardan biri

1 Bu beyt, PS nüshasının sonunda (64a) yer almaktadır. Memmedov da oradan (PS nüshasından) alıntılamıştır (1966: 555). İsmailzade ise alıntıladığı kaynağı belirtmeden iki beyt daha ilave etmiştir (2004: 686).

de 19. yüzyılın tezkirecilerinden Seyyid Azim Şirvânî'dir. Şirvânî (ö. 1888) tezkiresinde Erdebil'den ve Erdebilli şairlerden bahsederken Şah İsmail'in biyografisini vermiş ve ardından Hatâyî'nin şiirlerinden örnek olmak üzere "doğrusı" redifli gazel ile bir rubai alıntılamıştır (Rüstemov 1974: 195-196).

Osmanlı tezkire yazarlarından, Kafzade Fâizî'den başka hiçbiri Hatâyî'den bahsetmemiştir (İpekten vd. 1988: 192). Fâizî'nin verdiği bilgi de şairin ölümüne düşürülen bir tarihten ve bir gazelinden alıntıladığı iki beyitten ibarettir (Kayabaşı 1997: 37a /284):

> Ben ol bāz-ı hümā-ṣaydum bu ʿālem murġ-zārumda
> Niçe ʿanḳā gibi yavrı uçurdum āşiyānumda
>
> Ben ol cān-bāz-ı ser-bāzum felek farḳındadur kāmum
> Nice Ḥallāc-ı Manṣūrı yürütdüm rismānumda[1]

Osmanlı biyografi yazarlarından Kâtip Çelebi'nin *Keşfü'z-Zünûn*'da, Şemseddin Sami'nin *Kâmûsu'l-A'lâm*'da Hatâyî hakkında verdikleri bilgi kırıntılarını derleyen Nail Tuman, şairin Fâizî'nin örnek gösterdiği yukarıdaki Türkçe iki beytini iktibas etmiştir (Tuman 2001: I/253).

Osmanlı tezkire yazarlarının Şah İsmail'in şiirlerine ilgisizliğine karşın Şah İsmail'in vefatından yaklaşık on sene sonra tamamlanan Edirneli Nazmî'nin *Mecmaʿu'n-Nezâir*'inde (Köksal 2001), her ne kadar dördü *Hatâyî Dîvânı*'nın muteber nüshalarında bulunmasa da Hatâyî mahlaslı on gazele yer verilmiştir. Aynı şekilde eserini 968/1560-61 tarihinde tamamlayan Pervane Bey de mecmuasında (Gıynaş 2014), Hatâyî mahlaslı iki gazele yer vermiştir[2]. Bu gazellerden biri ile Hitâbî adına kaydedilen on bir gazelin dördü, *Hatâyî Dîvânı*'nın en güvenilir nüshalarında bulunmaktadır[3].

1 Bu beyitleri içeren gazel, *Hatâyî Dîvânı*'nın yazma nüshalarında bulunmamakla birlikte Edirneli Nazmî'nin nazire mecmuasında yer almaktadır (Köksal 2001: 4336. şiir). Mevcut neşirlerde de farklı biçimlerde kaydedilen bu gazelle ilgili olarak Azizağa Memmedov, "Yavuz Sultan Selim'e Mektup" adıyla şöhret olan bu şiir, Taşkent, P1 (Paris 1), P (Paris 2), B (Londra), V (Vatikan), ER (Erdebil) nüshalarında yoktur" biçiminde not düşmüştür (1966: 468). Resul İsmailzade ise bu gazeli, "Bu şiir Yavuz Sultan Selim'e mektup adıyla meşhur olmuştur" dipnotuyla yayımlamıştır (2004: 288, 311. şiir).

2 Bu durum, Sadeddin Nüzhet Ergun'un meşhur nazire mecmualarına Hatâyî'nin hiçbir şiirinin kaydedilmediğine dair iddiasının doğru olmadığını göstermektedir (1956: 26).

3 Mecmualarda Hitâbî'ye ait bazı şiirler Hatâyî mahlasıyla, Hatâyî'nin şiirleri de Hitâbî mahlasıyla kaydedilmiştir. Bu şiirlerden hiçbirinin Şah İsmail'e ait olmayacağını iddia eden Sadeddin Nüzhet Ergun'un (1956: 26), eserinin son kısmında "XVI ncı asır Osmanlı Şairlerinden Midillili Hitabî'den Örnek Şiirler" başlığı altında alıntıladığı yedi gazelden dördü *Hatâyî Dîvânı*'nın en muteber nüshalarında bulunmaktadır.

Hatâyî mahlaslı başka şairlerin bulunma ihtimalinin yanı sıra mahlas benzerliğinden ötürü Hitâbî'ye ait bazı gazellerin de Şah İsmail'e mal edilerek 16. yüzyılda derlenen mecmualarda kaydedilmesi önemlidir.

-1- (G.26)
Geldi ṣurāḥi meclise refʿ eylemiş niḳāb
Nūr eyledi mecālisi zerrīn-per-āfitāb
(Ergun 1956: 223-226; Gıynaş 2014: I, 326-327).

-2- (G.87)
Tā kim ol zülfüñ niḳābı māhtāb üstindedür
Bir bulut nisbetdür ol kim āfitāb üstindedür
(Köksal 2001: 917; Gıynaş 2014: I, 812).

-3- (G.95)
Ol ṣanem kim gice gündüz cān anuñ ḥayrānıdur
'Aḳl ü fehm andan berü 'ışḳ ile ser-gerdānıdur
(Ergun 1956: 223-226; Köksal 2001: 825).

-4- (G.234)
Ol perī-peyker ṣanem cismümde cānumdur menüm
Gitmesün gönlümden ol rūḥ-ı revānumdur menüm
(Köksal 2001: 1825).

-5- (G.287)
Çıḫmaz ey dil-ber senüñ ḫayl-i ḫayālüñ yāddan
Gönlümüñ şehrini yıḫdı 'ışḳuñuz bünyāddan
(Ergun 1956: 223-226; Köksal 2001: 2041; Gıynaş 2014: II, 962).

-6- (G.296)
Senden özge yārum olsa ey perī-veş sīm-ten
Āsitānuñ çevresinde ḳoy ki ḫāk olsun beden
(Köksal 2001: 1938; Gıynaş 2014: III, 161).

-7- (G.335)
Gül yüzüñ kim düşmiş ol zülf-i perīşān üstine
Bir bulutdur kim düşüpdür māh-ı tābān üstine
(Hatâyî Dîvânı G.335; Gıynaş 2014: III, 529).

-8- (G.342)
Derd-i ʿışḳuñ dil-berā tā geldi bu cān üstine
Ṣanasın kim geldi ʿİsā cism-i bī-cān üstine
(Köksal 2001: 2385; Gıynaş 2014: III, 529).

-9- (G.396)
Tā ki aḫşam vaḳti gördüm ey büt-i meh-rū seni
Gündüzin tā şām olınca isterem her sū seni
(Köksal 2001: 2684; Gıynaş 2014: III, 832).

Şah İsmail, özellikle âşıkâne söylediği gazellerinde Çağatay ve Osmanlı edebiyatının önde gelen şairleriyle alışveriş içindedir. Öte yandan Azeri sahasının Seyyid Nesîmî'yle ivme kazanan ve sözlü gelenekten de beslenerek bir terkibe ulaşan şiir dilini devralmıştır. Hatâyî'yi etkileyen şairlerin başında Nesîmî gelir. Nesîmî'nin trajik biçimde gerçekleşen ölümüne atıfta bulunarak kendisini aşkta sadakatin simgesi olan Nesîmî ve Hallâc-ı Mansûr'la özdeşleştirir.

Gāh Ḥüseynī vü Nesīmī gibi soydı ḳādılar
Gāh Manṣūr donına girdüm ene'l-Ḥaḳ dār idüm
G.253/3

Şah İsmail'in, menkıbesine ve şiirine bu denli ilgi duyduğu Nesîmî'den etkilenmemesi düşünülemez. Nitekim aşağıda matla'ları alıntılanan gazeller Nesîmî'ye naziredir:

-1- (G.55)
Ruḫlaruñ muṣḥaf nigārā ḫaṭlaruñ iʿrāblar
Baḫdum ol yüzden mańa feṭḥ oldı yüz miñ bāblar
(Kahramanov 1973: I, 344; Ayan 2002: I, 290).

-2- (G.61)
Ey ḫaḳ ehli sen senüñ cismüñde beytu'llāhı gör
Ḫancaru ʿazm eyleseñ levḥinde ʿarşu'llāhı gör
(Kahramanov 1973: I, 290-291; Ayan 2002: I, 304).

-3- (G.63)
Şehā ol zülf-i müşkīnüñ ne zībā çīn-ber-çīndür
Ki her bir tārı ol zülfüñ bahā-yı Çīn ü Māçīndür
(Ayan 2002: 350).

-4- (G.68)
Tā ki düşdüm hecrüñe göñlüm fiġāna başlar
Geldi āhumdan menüm feryāda daġ u daşlar
(Kahramaov 1973: I, 340; Ayan 2002: I, 291, 292).

-5- (G.137)
Yandum ʻışkuñdan eyā gül-yüzlü dil-dār uşta gör
Sensiziñ ʻālemde gezmek oldı düşvār uşta gör
(Kahramanov 1973: I, 169; Ayan 2002: I, 302).

-6- (G.152)
Ey müselmānlar bugün ol yār pinhān ayrılur
Uçdı rūḥum gitdi ʻaḳlum gövdeden cān ayrılur
(Kahramanov 1973: I, 166 [B, L nüshasından]).

-7- (G.156)
Tā ki göñlüm ġamze-i ol çeşm-i fettān ārzular
Derd-mend olmış durur her laḥẓa dermān ārzular
(Kahramanov 1973: I, 160-161; Ayan 2002: I, 294).

-8- (G.232)
Ey perī şīrīn lebüñ ʻışḳında Ferhād olmışam
Tā saña ḳul olmışam ʻālemde azād olmışam
(Ayan 2002: II, 490; Yalnız I nüshasında vardır).

-9- (G.286)
Senden özge dil-berā hiç kim mańa yār olmasun
Cevr-i ʻışḳuńdan menüm tek kimse bīmār olmasun
(Kahramanov 1973: II, 68).

-10- (G.292)
ʻĀşıḳ-ı dil-ḫaste gör dil-dāra döndermiş yüzin
ʻĀlemi ṭarḥ eylemiş sen yāra döndermiş yüzin
(Kahramanov 1973: II, 103; Ayan 2002: II, 624).

-11- (G.413)
Vücūduñ ravża-i rıżvān degül mi
Cemālüñ maẓhar-ı insān degül mi
(Ayan 2002: II, 727) [1].

1 Nesīmī'nin bu gazeline Hakīkī de nazire söylemiştir (Macit 2002: 145).

İki şairin divanlarının yazma nüshaları arasındaki benzerlikler ve geçişkenlikler yukarıdaki şiirlerden ibaret değildir. Hatâyî'nin Nesîmî'ye yazdığı nazireler, zamanla muhtemelen müstensihler tarafından –ileride ayrıntılı olarak örneklendirilecektir- Nesîmî'ye mal edilmiştir. Hatâyî'nin Nesîmî'ye söylediği nazirelerde muhit ortaklığı kadar dini-mistik duyarlıklarındaki müşterekliğin de payı vardır. Osmanlı şairlerine söylediği nazirelerde ise bu iki etkenin dışında, klasik şiirin doğasına uygun bir eğilim söz konusudur. Şah İsmail'in Osmanlı şiirine ilgisiz kalmadığı açıktır. *Hatâyî Dîvânı*'ndaki "elden gider" redifli gazeller (G.96, G.97, G.98) ile Fatih Sultan Mehmed (Avnî), Zâtî, Mostarlı Ziyâî ve Seyyid Nigârî'nin aynı redifi taşıyan şiirleri karşılaştırıldığında benzer ifade kalıplarının farklı coğrafyalarda yetişen şairleri ortak hayaller çevresinde dolaştırdığı görülecektir. Mecmualarda kaydedilmese de Hatâyî-Şeyhî, Hatâyî-Ahmed Paşa ve Hatâyî-Karamanlı Nizâmî divanlarındaki nazire geleneğinin sınırlarını zorlayan müşterek şiirler, siyasi rekabete rağmen Safevi-Osmanlı kültür muhitlerinde alışverişin sanıldığından karmaşık olduğunu göstermektedir.

Hatâyî, Osmanlı şiirinin kurucu şairlerinden Şeyhî'nin aşağıdaki "menzilidür" redifli gazeline nazire söylemiştir. Şah İsmail'in naziresi, *Dîvân-ı Hatâyî*'nin muteber nüshalarında da yer almaktadır.

Ayağuñ toprağı cān menzilidür
İşigüñ ehl-i ʿirfān menzilidür

Yañağuñ ey perī cān menzilidür
Bu bülbülnüñ gül-istān menzilidür

Ḫayālüñ taḫtıdur vīrāne göñlüm
ʿİmāret ḳıl ki sulṭān menzilidür

Ayağuñ başdığı yir ey dil-ārām
Bu mūr içün Süleymān menzilidür

Şifā umar lebüñden ḫaste cānum
Bilür derdine dermān menzilidür

Saçınuñ ẓulmetinde teşne Ḫıżra
Dudağuñ āb-ı ḥayvān menzilidür

Göreli zülfüñi ḥaddüñde bildüm
Ki ʿaḳreb māh-ı tābān menzilidür

Bitüpdür ḳāmetüñ çeşmüm öñinde
Ne ḫoş serv-i ḫırāmān menzilidür

İşiginden güzer ḳılduḳça ey bād
Ḫaẕer ḳıl kim Süleymān menzilidür

Murād içün gelüpdür dil ḳapuña
ʿİnāyet ḳıl ki iḥsān menzilidür

Perī yüzlüm sür aġyārı ḳapuñdan
Melek yiri ne şeyṭān menzilidür

Maḥallen içre cān virdügi **Şeyḫī**
Maḳāmı ya'ni cānān menzilidür
(Biltekin 2003: 136)

Götürme aġ yüzüñden ḳara zülfi
Ki 'aḳreb māh-ı tābān menzilidür

Ḫaṭāyī gönline yār mihri geldi
'İmāret ḳıl ki sulṭān menzilidür
(Hatâyî Dîvânı G.90)

Yukarıdaki iki gazel arasında dikkate değer benzerlikler vardır. Hatta bazı mısralar (Hatâyî 5-b, Şeyhî 4-b; Hatâyî 7-b, Şeyhî 2-b) aynıdır. Şeyhî'nin gazeli *Mecmû'atü'n-Nezâir*'de de bulunmaktadır. Hassan, Nâmusî, Behramoğlı ve mecmuanın derleyeni Ömer b. Mezid'in bu gazele yazdıkları nazirelere yer verilmiştir (Canpolat 1982: 137-139). Hatâyî'nin naziresi bu mecmuada bulunmamakla birlikte onun muhitinde yetiştiği anlaşılan Fethî-i Tebrizî'nin aynı gazele naziresi, *Mecmû'atü'n-Nezâir*'in, Turgut Karabey tarafından tanıtılan yeni bir nüshasında tespit edilmiştir (Karabey 1996: 67-73). Tebrizli Fethî'nin naziresi Şeyhî'nin Azeri sahasındaki etkisinin Hatâyî ile sınırlı olmadığını göstermesi bakımından önemlidir (Çetin 2006: 91-109).

Bu nazireden başka hem Hatâyî'ye hem de Şeyhî'ye atfedilen bir gazel iki şairin de divanlarının yazma nüshalarında yer almaktadır. Bu şiir, söz varlığı, biçimi ve anlatım tarzıyla intihal mi adaptasyon mu sorusunu akla getirecek kadar benzerlik göstermektedir (Sertkaya 1999: 191-199).

Gönül bende tapucı cān senüñdür
Ne buyursan şehā fermān senüñdür

Ḫaṭā bizden 'aṭā sizden hemīşe
Mürüvvet kānısın iḥsān senüñdür

Felekler müşterīdür gün yüzüne
Süregör ey ḳamer devrān senüñdür

Süvār ol devlet atına melikvār
Sa'ādet topın ur meydān senüñdür

Susamışları ey Ḫıżr-ı zamāne
Suvar kim çeşme-i hayvān senüñdür

Ne buyursan şehā fermān senüñdür
Yolında cān u baş ḳurbān senüñdür

Ḫaṭā menden 'aṭā senden eyā dost
Mürüvvet kānısın iḥsān senüñdür

Susamış leblerüñ Ḫıżr-ı zamāne
Suvargil çeşme-i hayvān senüñdür

Süvār ol devlet atına hemīşe
Sa'ādet topına çevgān senüñdür

Melekler müşterīdür gül yüzüñe
Süvâr imdi ḳamer devrān senüñdür

Bu gice cānumı ḳurbāna yazdum
Ḳabūl eyler iseñ mihmān senüñdür

Ezelden cānumı ḳurbāna virdüm
Ḳabūl eyle şehā ḳurbān senüñdür

Kapuna geldi **Şeyḫī** ʿāciz ü ḥār
Eger ʿayb ola ger noḳsān senüñdür
(Biltekin 2003: 140)

İşiginde kuluñdur bu **Ḫaṭāyī**
Naẓar kıl ḥālına devrān senüñdür
(Hatâyî Dîvânı G.130)

Şeyhî ile Hatâyî arasında intihal sorununu akla getirecek bu örneğin bir benzerine Karamanlı Nizâmî ile Hatâyî'nin şiirleri arasında da rastlanmaktadır. *Hatâyî Dîvânı*'nın dört nüshasında [Şevket Rado (ŞR), Mescid-i Azam (M), Gülistan Sarayı (GS), Gülpaygâni (G)] bulunan aşağıdaki gazel, *Karamanlı Nizâmî Dîvânı*'nda da bir beyit fazlasıyla ve ufak tefek değişikliklerle yer almaktadır:

Ey cemālüñ āyeti ʿunvān dīvān-ı ḳadīm
Ḳaşlaruñ tuġrāsı *bismi'llāhi raḥmāni'r-raḥīm*

Ey cemālüñ āyeti ʿunvān-ı dīvān-ı ḳadīm
Ḳaşlarun ṭuġrāsı *bismi'llāhi raḥmāni'r-raḥīm*

Seni bu luṭf ile görürken hevādan şeyḫ-i şehr
Tevbe ʿarż eyler baña *estaġfirullahü'l-ʿaẓīm*

Tā seni gördi bu ḥüsn ile sivāda şeyḫ u şāb
Tevbe ʿarż eyler velī *estaġfirullahü'l-ʿaẓ**ī**m*

Lām-ı zülf-i ser-nigūn naḳşına ol dür-dānenüñ
Ey raḳīb el sunma kim *lā-taḳrabū mālü'l-yetīm*

Lām-ı zülfüñ ser-nigūn naḳşına dil dür-dānedür
Ey raḳīb el sunma kim *lā-taḳrabū ille's-saḳīm*

Nāfe-i Çīnī saçuñdan ḳıṣṣadur lākin ḥatā
Nergis-i şehlā gözüñden nüṣḥadur ammā saḳīm

…
…

Görseñ ey dil-ber ki sensüz nicesi ʿıyş iderem
Eşk sāḳī āh muṭrib nāle hem-dem ġam nedīm

Görseñ ey dil-ber ki sensiz nicesi ʿıyş eylerem
Eşk sāḳī āh muṭrib nāle hem-dem ġam nedim

Ḥālüñ ol Hindū ki Rūm ilinde tutmışdur vaṭan
Zülfüñ ol tāvūs kim gülşende olmışdur muḳīm

Ḥālüñ ol hindū ki Rūm iḳlīmide dutmış maḳām
Zülfüñ ol tāvūs kim gülşende olmışdur muḳ**ī**m

Miḥnet ü derd ile pür-nemdür **Niẓāmī**nüñ gözi
Tutalı gözde maḳām ol ḳaşları nūn aġzı mīm
(İpekten 1974: 193)

Miḥnet ü derd ile pür-nemdür **Ḫatāyī**nüñ gözi
Derdlü dilinde müdām ol ḳaşları nūn aġzı mīm
(ŞR 54a, M 52b, GS 49b, G 37a)

Bu iki gazel arasındaki benzerliği tevarüd veya nazire kavramlarıyla açıklamak zor, hatta gereksizdir. Çünkü aralarında nüsha farkı düzeyinde küçük ayrılıklar var. *Hatâyî Dîvânı*'nın üç nüshasında bulunan bu gazel, *Nizâmî Dîvânı*'nın Halûk İpekten tarafından kullanılan altı nüshasında da yer almaktadır. Ayrıca Hacı Kemal ve Edirneli Nazmî'nin düzenledikleri nazire mecmualarında da bu şiir, Nizâmî adına kayıtlıdır. İşin ilginç

yanı ise Heratlı Fahrî'nin 1552-1555 tarihleri arasında yazdığı tahmin edilen *Ravzatü's-Selâtîn* adlı eserinde Şah İsmail'in Türkçe ve Farsça şiir söylemekte yetenekli olduğunu söyledikten sonra şiirlerinden örnek olmak üzere yukarıdaki gazelin matla' beytini alıntılamış olmasıdır (Fahrî 1345: 68).

Bu çetrefilli durumun bir başka örneğine ise Hatâyî ile Ahmed Paşa'nın şiirleri arasında rastlanmaktadır. *Ahmed Paşa Dîvânı*'ndaki bir gazel, *Hatâyî Dîvânı*'nın 948/1541 istinsah tarihli Paris (P, 21a), Kum (M, 7b), Gülistan Sarayı (GS, 4b) ve Tebriz nüshalarında (TZ, 28a) iki beyt eksiltilerek uyarlanmıştır.

Bu ġamze degül belādur ey dost	Bu ġamze degül belādur ey dost
Bu ḫande degül cefādur ey dost	Bu ḫande degül cefādur ey dost
Şeker lebüñ aġzuma sögerse	Şeker lebüñ aġzuma sögerse
Sögmek degül ol du'ādur ey dost	Sögmek degül ol du'ādur ey dost
Ben yād mıyam ki cān senüñle	...
Ḫalk olmadan āşinādur ey dost	...
Dil mürşidine ḫayāl-i zülfüñ	Dil mürşidine ḫayāl-i zülfüñ
Hem ḫırḳa vü hem 'aṣādur ey dost	Hem ḫırḳa vü hem 'aṣādur ey dost
Genc-i ruḫuña kim el suna kim	...
Bekcilerün ejdehādur ey dost	...
Yir yüzi hevā-yı ḳaddüñ ile	Yir yüzi hevā-yı ḳaddüñ ile
Cennet gibi ḫoş hevādur ey dost	Cennet kimi ḫoş hevādur ey dost
Nimet bileli belāñı **Aḥmed**	'Âşıḳ olalı saña **Ḫaṭāyī**
Bālāñ ile mübtelādur ey dost	Bālā aña mübtelādur ey dost[1]
(Tarlan 2005: 168)	(P 21a, TZ 27b, M 7b, GS 4b)

1 *Hatâyî Dîvânı*'nı neşreden araştırmacılardan İbrahim Arslanoğlu, "şüpheli" kaydıyla (1992: 313-314, [G.136], diğerleri tereddütsüz eserlerine almışlardır. (Memmedov 1966: 109, [G 49]; İsmailzade 1380: 67, [G 20]; Cavanşir 2006: 390-391, [G 408]; Birdoğan 1991: 345, [G.353]; Genceî 1959: 34, [G.40]).

Görüldüğü üzere klasik biyografi kitaplarında, mecmua ve menakıblarda alıntılanan örnekler, nazire geleneği içinde Hatâyî'nin Azeri ve Osmanlı şairleriyle kurduğu poetik ilişkiler Şah İsmail'i tamamen klasik şiir geleneğinin şair tipine uygun biçimde resmetmeye elverişlidir. Eski kaynaklardaki bu bilgiler, nazire geleneği içindeki veriler ve *Hatâyî Dîvânı*'nın bütün yazmaları topluca değerlendirilmediği için Şah İsmail'in şair kimliği daha çok mecmua ve cönklerdeki alıntılar çerçevesinde biçimlenmiştir. Nitekim Türk edebiyatı tarihçiliğinin kurucusu M. Fuad Köprülü, ilk baskısı 1919 yılında yapılan *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar* adlı eserinde (1966: 241, 301) mecmua ve menakıbnamelerdeki bilgilere oldukça ihtiyatlı yaklaşmakla birlikte Şah İsmail'i Yunus tarzı şiirin takipçisi olarak takdim etmiştir.

> "… Yunus'un eserleri, geniş ve serbest tasavvuf felsefesi dolayısıyla Bektaşiler üzerinde çok büyük bir tesir icra ettiği gibi, Kızılbaş Türkmenler arasında da eskiden beri ehemmiyetle telakki olunmuştur. Hatâyî'nin bir manzumesi, Yunus'un daha o zaman bu saf Türkmenler üzerindeki manevi nüfuzunu sarih bir surette açığa vurmaktadır." (1966: 240).

Köprülü, bu görüşleri teyid etmek için dipnotta aşağıdaki iki dörtlüğü alıntılamıştır.

> Mihr ü vefâ biribirinden azdı
> Behlûl baykuşleyin viranda gezdi
> Seyyid Nesîmî'yi zâhidler yüzdi
> İncinmedi Hak'tan gelen cefaya
>
> Bu işlerin cümlesini Hak etti
> Tapduk bahrî olup ummana battı
> Yunus kırk gün balık karnında yattı
> İncinmedi Hak'tan gelen cefaya
> (1966: 240-241).

Yukarıdaki şiirin, Köprülü'nün ileri sürdüğü görüşü teyid etmekle birlikte Hatâyî'nin olmadığı bellidir. Fakat o dönemde Köprülü'nün görüşlerini temellendirebileceği kaynaklar kadar sunabileceği örnekler de sınırlıdır. Köprülüzade Mehmet Fuad, İstanbul Darülfünun Türk edebiyatı tarihi mü-

derrisi sıfatıyla Yeni Şark Kütüphanesi yayınları arasında neşredilen Fuzûlî Külliyâtına yazdığı "Fuzûlî Hayatı ve Eseri" başlıklı yazısında muhtemelen hususi kütüphanesinde bulunan *Dîvân-ı Hatâyî* nüshasındaki şiirlere dayanarak Şah İsmail'in şairliğini değerlendirmiştir. Türkiye'de Şah İsmail'in şairliğine dair algının oluşmasındaki katkısından ötürü Köprülü'nün mezkûr yazısından uzunca sayılabilecek aşağıdaki alıntıyı yapmak doğru olacaktır.

> "Habîbî ile aynı zamanda Azeri edebiyatının en yüksek ve hususi simalarından biri de, şüphesiz Safeviyye saltanatının müessisi Şah İsmail-i Safevi'dir (907-930). Şeyh Safüyiddin-i Erdebili'den beri parlak bir hâle-i kudsiyetle muhât olan bu Türk ailesi, Şah İsmail'in yüksek ve azimkâr şahsiyeti sayesinde şeyhlikle şahlığı mezcederek İran, Horasan, Azerbaycan ve Irak havalisinde kuvvetli bir devlet vücuda getirmiş oluyor ve o sahalarda asırlardan beri yaşayan Şii-Batıni cereyanlarını devlet dini hâline sokuyordu. /…/ Asırlardan beri mevcut Türkmen Kızılbaşlığı cereyanından azami surette istifade ile o cereyanın başına geçen ve bir aralık Osmanlı hakimiyetinin temellerini sarsan Şah İsmail, Nesîmî ve Habîbî gibi Hurufi idi. Vecdli ve sanatkâr bir ruha malik olan bu genç reis-i ruhani kendisine ta'abbüd eden İraniyü'l-asl müritleri için bir takım Farisi şiirler yazdığı gibi, asıl menba-ı kuvveti ve istinadgâhını teşkil eden Türkler için de -küçük bir divan teşkil edecek kadar- sufiyane ve âşıkane birçok manzumeler vücuda getirdi. Büyük bir dinî taifenin ruhani ve cismani reisi olmak mülabesesiyle, onun şiirlerinde sanat gayesinden ziyade mezhebini telkin ve tamim gayesi gözetilmiş, yani eski Türk sufilerinin Hoca Ahmed Yesevi'den beri takip ettikleri ananeye ittiba olunmuşdur. Yine bu ananaye ittibaendir ki Hatâyî mahlasını kullanan Şah İsmail-i Safevi, Acem aruzuyla yazdığı eserlerden başka, Azeri sahasında ve Türkmen boyları arasında pek kuvvetli bulunan halk edebiyatını ve Yunus gibi eski halk sufilerini takliden, parmak hesabıyla koşma şeklinde ilahiler yazmıştır. Anadolu ve İran Kızılbaşları arasında bu şiirler hala kemal-i vecd ile okunmakta ve "sürek" denilen ayin-i içtimalarda saz ile terennüm olunmaktadır. Kızılbaşlar vesair ona benzeyen Aliyullahiler gibi zümreler arasında

> Hatâyî'yi takliden o cins birçok manzumeler daha yazılmış ve böylece "mezhebî zümre edebiyatları" teşkil etmiştir. Hatâyî'nin şiirleri Bektaşi-Hurufiler arasında da –Nesîmî'nin manzumeleri gibi- pek şayidir. Azeri edebiyatının umumi tekâmülünde Hatâyî'nin mevkiini izah için şunu söyleyelim ki Hurufi akaidine de taraftar olan bu şair, sarahaten Nesîmî'nin muakkip ve mukallididir. Yalnız mevkii ve hitap ettiği zümrenin mahiyeti itibarıyla onda halk edebiyatı tesiri çok daha kuvvetlidir. Nesîmî'den Habîbî'ye kadar reng-i sufiyanesini şeklen muhafaza etmekle beraber az çok lâdini bir mahiyet alan Azeri edebiyatı, Hatâyî ile raci bir hareket yaparak tekrar Nesîmî daire-i nüfuzuna girmiştir. Mamafih bu, Azeri edebiyatının tekâmül-i tabiisi üzerinde payidar bir tesir yapmayarak sadece, mezhebi bir zümre edebiyatının temelini kurmuş ve Azeri şiiri, Fuzûlî'ye kadar, yine eski mecrasını takip etmiştir. Mamafih buna rağmen Hatâyî'yi Azeri edebiyatının -Nesîmî ve Fuzûlî derecesinde olmamakla beraber- büyük şahsiyetlerinden biri ve bir merhalesi olarak kabule mecburuz" (1924: 11-12).

Köprülü'nün yukarıdaki değerlendirmeleri, bir yıl sonra Süleyman Nazif'in eleştirisine uğramıştır. Süleyman Nazif (1869-1927) baştan sona okuduğunu söylediği *Hatâyî Dîvânçesi*'nden "itina ile adeta müşkil-pesendane" seçtiği on beyit alıntılayıp "birkaç perişan mevzune" diye nitelendirdiği örneklerden hareketle Köprülüzade Mehmed Fuad Bey'in "Fuzûlî'de Nesîmî ve Habîbî gibi Şah İsmail'in de nüfuz-ı edebisini ihsas etmek" isteğine karşı çıkmaktadır (2015: 179-181)[1]. Esasen Süleyman Nazif ile Köprülü arasında Fuzûlî'nin mezhebine dair cereyan eden tartışmanın devamı niteliğindeki bu eleştirilere Köprülü, Süleyman Nazif'in ölümünden sonra cevap vermiştir (1927: 142-143). Bununla birlikte Köprülü, Hatâyî'yi Azeri edebiyatının büyük şahsiyetlerinden biri ve bir merhalesi olarak kabul etmek fikrinden daha sonra vazgeçmiş görünmektedir. 1942 yılında İslam Ansiklopedisi'ne yazdığı "Azeri" maddesinde, *Bektaşi Şairleri* (İstanbul 1930) antolojisine bir

1 İlginçtir M. Fuad Köprülü'nün 1926 yılında Bakü'de yayımlanan *Azeri Edebiyatına Aid Tetkikler* adlı kitapçığında yinelediği bu görüşlerine, Azerbaycanlı bilim adamlarından Azizağa Memmedov da tam tersi bir bakış açısıyla itiraz etmekte, Köprülü'nün dâhil olduğu Türkiyeli araştırmacıları Hatâyî'nin yaratıcılığını layıkıyla anlamamakla suçlamaktadır (1961: 54-55).

sunuş yazarak onurlandırdığı talebesi Sadeddin Nüzhet'in mecmualardan derlediği Hatâyî mahlaslı şiirlerle Selman Mümtaz'ın 1923 yılında *Maarif ve Medeniyet* dergisinde yayımladığı makalelerinden hareketle değerlendirmeler yapmıştır (2014: 64-65). Yine 1947 yılında İslam Ansiklopedisi'ne yazdığı "Fuzûlî" maddesinde de Şah İsmail'in şairlik kabiliyetine dair görüşlerini tekrar etmemiştir. Bu yazılarında mevcut kaynaklardaki veriler doğrultusunda Şah İsmail'i, Yesevi geleneğinden ve Yunus tarzından etkilenen bir sufi şair olarak resmetmiştir. Oysa son yıllarda Ahmet Yaşar Ocak ve Ahmet T. Karamustafa'nın çalışmalarıyla görünürlük kazanan Vefailik üzerine Ayfer Karakaya-Stump'ın yaptığı araştırmalar Kızılbaşlığın yayıldığı coğrafyada Yesevilikten ziyade Vefailiğin etkili olduğunu göstermektedir[1].

Bir başka edebiyat tarihçisi İsmail Hikmet Ertaylan, Bakü'de bulunduğu yıllarda hazırlayıp 1928 yılında neşrettiği *Azerbaycan Edebiyatı Tarihi* adlı eserinde Selman Mümtaz'ın 1923 yılında *Maarif ve Medeniyet* dergisinde yayımladığı *Deh-nâme*'den alıntılarla Şah İsmail'in şairliğini Şiilik açısından ele almıştır (2013: 305-327). M. Fuad Köprülü'nün de İsmail Hikmet Ertaylan'ın da değerlendirmeleri *Hatâyî Dîvânı*'nın yazma nüshalarına dayanmamaktadır. Özellikle mecmualardaki Hatâyî mahlaslı dinî içerikli şiirler üzerinden yapılan değerlendirmeler tabiatıyla Şah İsmail'in şair kimliğini tam olarak yansıtmamaktadır. *Hatâyî Dîvânı*'nın metnine dayalı olarak bilimsel nitelikli ilk makalenin yazarı Minorsky, Şah İsmail'in 18 gazel ve 1 mesnevisinden hareketle dili ve üslubunu değerlendirmiş, dini-mistik yönü üzerine yorumlar yapmıştır (1942: 1006a-1053a). Onun makalesinden ve yorumlarından Sadeddin Nüzhet Ergun'un haberdar olmadığı anlaşılmaktadır. Sadeddin Nüzhet Ergun'un mecmualara dayalı olarak hazırladığı *Hatâyî Dîvânı* (İstanbul, 1946), özellikle Anadolu Aleviliği içinde sözün ve müziğin eşlik ettiği ritüellerle süreklilik kazanan Şah Hatâyî imgesini yaygınlaştırmıştır. Dolayısıyla Şah İsmail'e dair yorumlar çoğalmakla birlikte şair kimliği, sözlü rivayetlerin de etkisiyle bulanıklaşmıştır.

Hatâyî'nin şairliğine dair ileri sürülen görüşleri Azerbaycanlı araştırmacılardan Azizağa Memmedov, derli toplu biçimde *Şah İsmail Hatai* adlı mo-

1 Ayşe Karakaya-Stump (2015: 185-206) ve Markus Dressler'in (2016: 237-268) "Köprülü paradigması"na yönelik eleştirilerinin, onlardan önce Köprülü geleneğinin temsilcisi olarak takdim ettikleri Ahmet Yaşar Ocak'ın Vefailik üzerine yazdığı makalelerde yer aldığını hatırlamak gerekir (Ocak 2011).

nografisinde değerlendirmiştir (Bakü 1961). Kitabın sonunda da "Hatâyî eserlerinin elyazmaları" ile "Hatâyî'nin neşr olunmuş eserleri"ni kısaca tanıtmıştır (1961: 152-156). Memmedov, bu kitabında tavsifini verdiği Hatâyî'nin eserlerinin nüshalarını karşılaştırmak suretiyle önemli bir neşir yapmıştır. Geçen zaman içinde hem Safevi tarihine dair bilimsel yayınların sayısı artmış hem de *Hatâyî Dîvânı*'nın yurt dışındaki nüshalarına erişim imkânı nispeten kolaylaşmıştır. Dolayısıyla bugün elimizde Şah İsmail'in eserleri ve bu eserlerin ortaya çıkış süreçlerini izah etmeye elverişli belgeler mevcuttur. Mevcut birikimden hareketle "şeyh" ve "şâh" sıfatlarını şahsında toplayan Şah İsmail'in hem "tekke" hem de "saray" çevresinin estetik beklentilerine nasıl karşılık verebildiğini değerlendirmek mümkündür.

Şah İsmail'in de mensup olduğu Erdebil Tekkesi, benzerleri gibi diğer güzel sanatların yanında şiirin de çiçeklendiği mekânlardandır. Erdebil Tekkesinin kurucusu Şeyh Safiyüddin'in (ö. 1334) türbesinde bulunan kitaplar arasındaki Farsça divan ve mesneviler, *Külliyât-ı Nevâyî* (Özgüdenli 2006: 375-387); menakıbnamelerde Safevi şeyhlerine atfedilen manzumeler Erdebil şeyhlerinin geleneğe uygun biçimde şiirle ilgilendiklerini göstermektedir. Ayrıca Şah İsmail, Karakoyunlu ve Akkoyunlu Türkmenlerinin sadece siyasal mirasını değil edebî birikimini de devralmıştır.

Bilindiği üzere Safevilerin başkenti olan Tebriz, Karakoyunlu Cihanşah ve Akkoyunlu Yakup dönemlerinde başta minyatür olmak üzere güzel sanatların merkezi konumuna yükselmişti. Akkoyunlu Yakup döneminde yıldızı parlayan Habîbî'nin Safevi sarayında gördüğü ilgi Şah İsmail'in himayesiyle gerçekleşmiştir. Yine Yakup'un muhitinde yetişen şairlerin en kabiliyetlilerinden biri olan Kişverî, bir yandan Nevâyî'ye, öte yandan Ahmed Paşa'ya yazdığı nazirelerle Çağatay ve Osmanlı şiir tecrübesini dönüştürerek takipçilerine büyük bir miras bırakmıştır. Yukarıda değinildiği üzere Kişverî, Şah İsmail'i övgüleriyle de yüceltmiştir. Şah İsmail'in hem doğrudan hem de Kişverî aracılığıyla dolaylı bir biçimde Timurlu ve Osmanlı kaynaklarından beslendiği şiirlerinden anlaşılmaktadır. Hatâyî'nin Ahmed Paşa'nın şiirine aşina olduğu sadece ortak zemin üzere söylediği gazellerden değil, "Heşt Behişt Sarayı'ndan Topkapı Sarayı'na" taşınan hazinesinde *Ahmed Paşa Dîvânı*'nın iki nüshasının bulunmasından da bellidir (Genç 2011: 32).

Ahmed Paşa Dîvânı'nın Safevi saraylarına nasıl ve hangi yolla ulaştığını bilemesek de siyasi rekabetin olduğu hükümdarlar arasında bile ünlü şairlerin eserlerinin özgün nüshalarının hediyeleşme objesi olarak kullanıldığı malumdur (Durmuş 2014: 65-76). Hatta hükümdarların kendi eserlerinin de hediyeleşme amacıyla el değiştirdiğine dair kayıtlar vardır. Mesela, II. Bayezid'in kütüphanesindeki kitapların listesinde Hakîkî (ö. 1467) mahlasıyla şiirler yazan Karakoyunlu Cihanşah'ın *Dîvân-ı Hakîkî* adlı eseri kayıtlıdır (Erünsal 2008: 256, 257). Karakoyunlularla Osmanlılar arasında iyi ilişkiler kurulduğu ve Fatih Sultan Mehmet ile Cihanşah'ın mektuplaştıkları bilinmektedir. Dolayısıyla Osmanlı sarayında *Hakîkî Dîvânı*'nın bulunması, şiirlerinin Cihanşah'ın gazelhanları tarafından okunmasına ilişkin Ahmed Paşa'nın şu temennisi de o zamanın ruhuna uygundur.

> Gonce gibi câmesin çâk ide çün bülbül gibi
> Okıya şi'rüm *Cihân-şâh'uñ* gazel-hânı dürüst
> (Tarlan 2005: 170)

Bu ipuçlarından hareketle *Ahmed Paşa Dîvânı*'nın Osmanlı seçkinleri tarafından Şah İsmail'e hediye olarak gönderilmiş olabileceği akla gelmektedir. Doğrusu Fatih Sultan Mehmet ile Cihanşah arasındaki iyi ilişkiler dikkate alındığında *Ahmed Paşa Dîvânı*'nın Karakoyunlular döneminde Tebriz'e gönderilmiş olması muhtemeldir (Macit 2017: 265-278).

Azeri sahasının edebî birikimini çok iyi değerlendiren Şah İsmail, sadece eserlerine öykünerek söylediği şiirlerle değil, Nesîmî'nin takipçilerini de himaye ederek Safevi muhitlerinde Hurufilerin rahatça kendilerini ifade edebilmelerine imkân sağlamıştır. Hatâyî, dini-mistik düşüncenin ideolojik dönüşümüne eserleriyle katkıda bulunmuştur. Divan estetiğini folklorik öğelerle bütünleştiren ve dini-mistik duyarlığa dayalı bir anlatım tarzını benimseyen Hatâyî, sadece Safevilerin temel etnik unsurunu oluşturan heterodoks Türkmenleri değil, Osmanlı coğrafyasındaki Alevi/Bektaşi geleneğini de derinden etkilemiştir. Öyle ki özellikle Anadolu'da kendi varlığından vazgeçip şahın varlığında yok olmak arzusuyla Hatâyî mahlasını kullanan *dai*lerin ortaya koydukları ürünler, zaman içinde Şah İsmail'in şiirlerinin arasına karışmıştır. Bunun sonucunda cönk ve mecmualarda Hatâyî mahlaslı, fakat gerçek söyleyeni bilinmeyen şiirlerin sayısı artmıştır.

Şah İsmail, diğer sultan şairler gibi bulduğu bir damarı sonuna kadar işlemek eğilimindedir. Divanının en muteber nüshalarında bile mısra ve bazı ifade kalıplarının yinelendiği görülür. Bu durum eski şiirin doğasına uygundur. Fakat Hatâyî'nin şiirleri takipçileri tarafından da çoğaltılmış görünmektedir. Hece ölçüsüyle yazılmış Hatâyî mahlaslı koşmalar bir yana, aruz ölçüsüyle yazılmış Hatâyî mahlaslı şiirlerin de bir kısmının Şah İsmail'e aidiyeti imkânsızdır. *Hatâyî Dîvânı*'nın eski tarihli nüshalarında 255-260 civarında şiir bulunmasına karşın daha sonra istinsah edilen nüshalarda şiirlerin çoğalması, hece ölçüsüyle koşmaların mecmualara girmesi tarihî bir kişilik olan Şah İsmail'in bir anlatı kahramanına dönüştürülmesiyle gerçekleşmiş olabilir.

Tarihî kişiliğine dair somut belgelere rağmen yukarıda sıraladığım nedenlerden ötürü bir anlatı kahramanına dönüşen Şah İsmail imgesi, dinî törenlerle, bu törenlere eşlik eden müzik icrasıyla özellikle Alevi/Bektaşi kültürel belleğinde yaşama kabiliyetini muhafaza etmektedir. Sözlü gelenek içinde bir halk hikâyesine dönüşen Şah İsmail (Gallagher 2009: 173-195), modern Türk edebiyatında da roman kahramanı olarak kurgulanmıştır. Alisa Nicat'ın *Kızılbaşlar*'ı (Yazıcı, Bakü 1983)[1], Feridun Fazıl Tülbentçi'nin *Şah İsmail*'i (İnkılap Yayınları, İstanbul 1956), Reha Çamuroğlu'nun *İsmail*'i (Om Yayınları, İstanbul 1999) ile İskender Pala'nın *Şah&Sultan*'ı (Kapı Yayınları, İstanbul 2010) tarihî bir kahramanın etrafında oluşan folklorik algının farklı ideolojik yorumlarını da barındıran birer Şah İsmail hikâyesidir.

Şah İsmail'den söz eden eski kaynaklar, metinlerarası ilişkiler çerçevesinde atıf yapılan yukarıdaki şiirler onu Nesîmî, Habîbî, Kişverî ve Fuzûlî gibi klasik şairler arasında değerlendirmeyi gerektirir. Şah İsmail'in eski şiirin lügatine, kültürüne, teknik bilgisine vakıf olduğu tartışmasız biçimde *Deh-nâme*'den anlaşılmaktadır. *Deh-nâme*'nin Şah İsmail'e aidiyeti konusunda herhangi bir tereddüt bulunmadığı için tanıklığı önemlidir. Şah İsmail'in şiirin biçimsel unsurlarını yetkin biçimde kullandığını kanıtlayan örneklerin sayısı *Hatâyî Dîvânı*'nda da az değildir. En eski tarihli nüshalarda bulunan ve diğer muteber nüshalarda da yer alan şiirlerinde vezin ve kafiye kusuru azdır. Muahhar nüshalarda, tek nüsha veya nüsha grubunda yer alan şiirlerde vezin ve kafiye kusurlarıyla daha sık karşılaşırız.

1 Roman, Zülfiye Veliyeva tarafından Türkiye Türkçesine aktarılmıştır: *Ben de bu yayladan şaha giderim-Kızılbaşlar.* İkinci baskı, Yurt Yayınları, Ankara 2010.

Hatâyî Dîvânı'nda başta şairin mahlasında olmak üzere nispet "ī"leri pek çok yerde vezin gereği kısa okunmak durumundadır. Nispet "ī"lerinden başka, sayısı fazla olmamakla birlikte bazı Arapça kelimelerdeki "ū" ve "ā" uzun ünlülerini de vezin gereği kısa okumak mecburiyeti vardır. Aruz ölçüsünün uygulanmasındaki zihaflar gibi kafiye kullanımında da kusurlar dikkati çekmektedir. Aşağıdaki üç gazelde kafiye uyumsuzluğu metin tamiri yöntemiyle bile geçiştirilecek düzeyde değildir.

-1-
Dem-be-dem yüz miñ selām olsun sańa yā Muṣṭafā
Cümle dillerde ṣafā senden durur yā Muṣṭafā

Cümle ʿālem faḫri sen kāfir münāfiḳ ḳahrı sen
Enbiyālar içre sensin bihterīn yā Muṣṭafā

Ger menüm yetmez elüm sürtem yüzüm topraġuńa
Her ṣabāḥ bād-ı ṣabā virsün selām yā Muṣṭafā

Yiryüzi andan münevver ḳıble de pür-nūrdur
Şol mübārek merḳada menden selām yā Muṣṭafā

Ey **Ḫaṭāyī**nüñ ümīdi bu cihānuñ serveri
Cümle peyġamberlerin sulṭānısın yā Muṣṭafā
(Hatâyî Dîvânı G.24)[1]

-2-
Feleknüñ gerdişinden dād u feryād
Meni ayırdı senden dād u feryād

Meni yārdan ayırdı bed zamāne
Zamāne gerdişinden dād u feryād

Menüm iki cihānum sevgülü şāh
Seni sevmedügünden dād u feryād

Yaḳam yırtam gidem aġyār elinden
Mańa hiç raḥmı yoḫdur dād u feryād

1 Hüseynî neşrinde "Bu gazel yalnız ilk defa olarak Sultân el-Kurraî nüshasında görüldü" notuyla yer almaktadır (1380: 36).

Bi-çāredür **Ḫaṭāyī** yār elinden
Nice büryān olupdur dād u feryād
(Hatâyî Dîvânı G.38)

-3-
Ey şehā men senden özge sevmedüm sevmen daḫı
Māh-ı rūşen senden özge sevmedüm sevmen daḫı

Her kimüñ bir āhu gözlü dil-beri seyrāndadur
Göz daḫı ceyrandan özge sevmedüm sevmen daḫı

Cigerüm ṣad-pāredür ġamzeñ oḫından ey ṣanem
Kiprügi müjgāndan özge sevmedüm sevmen daḫı

Ey ḥaḳīḳat meclisinde men senem sen daḫı men
Öyle ṣanma senden özge sevmedüm sevmen daḫı

Dil-ber eydür ey **Ḫaṭāyī** bir daḫı sevdüñ meger
Ḥaḳ bilür kim senden özge sevmedüm sevmen daḫı
(Hatâyî Dîvânı G.428)

Aşağıdaki gazellerde ise metin tamiri yoluyla kafiye sorununu kısmen gidermek mümkündür. Bu gazellerin matla‘ beyitlerindeki revi harfiyle diğer beyitlerdeki revi harfi farklıdır. İlk gazelde matla‘da revi harfi (ر), sonraki beyitlerde ise (ل) dır. İlk mısrada “nigār” yerine “nihāl”, ikincisinde “yār” yerine “bāl” kelimesini koyarak kafiye sorunu giderilebilir.

Ey ḥabībüm sen teki zībā nigārı sevmişem
‘Aḳlı kāmil ḥüsne bay bir doġrı yārı sevmişem

Sevmişem bir lāle-ruḫ bir cādu gözlü dil-beri
Ḥoḳḳa-i mercān tek aġzı ḫaṭṭ ü ḫāli sevmişem

Yüzi gülgül zülfi sünbül gözleri ḫayrān kimi
Ḳaşları şol yaya beñzer ol hilāli sevmişem

La‘l-i mey-gūnun senüñ bir meclis içre dem-be-dem
Sāḳinüñ çenginde ol āb-ı zülāli sevmişem

Ḫayli demdür kim **Ḫaṭāyī** yārınuñ vaṣfın yazar
Birine miñdür anun dīdārı ḥāli sevmişem
(Hatâyî Dîvânı G.260)

İkinci gazelde matla'ın ikinci beytindeki revi harfi (ر), önceki mısrada ve sonraki beyitlerde ise (ن) dur.

N'ola ey dil-ber eger sen cānum olsayduñ menüm
Ġam yimezdüm dünyede cānānum[1] olsayduñ menüm

Çeşm-i bīmāruñ meni ḳılmazdı ġamdan nātüvān
Ey ṭabībüm derdüme dermānum olsayduñ menüm

Dünyeden naḳl itdügüm çaġumda gelseñ başuma
Şol maḥalde dīn ü hem īmānum olsayduñ menüm

İsterem ḥüsnüñ kitābından bugün ders oḫıyam
Sen delīl ü ḥüccet ü bürhānum olsayduñ menüm

Bu **Ḫaṭāyī** āsitānuñ çākeridür ṣıdḳ ile
Sen daḫı bir n'ola ger sulṭānum olsayduñ menüm
(Hatâyî Dîvânı G.276)

Üçüncü gazelde ise revi harfi (م), (ن) ve (گ) olarak değişmektedir:

Nigārā n'eyleyem men senden ayru
Bu göñlüm ḥāli olmaz ġamdan ayru

Viṣālüñ ḥasretinden ey dil-ārām
Gözümde nesne gezmez nemden ayru

Ḳuşum pervāz ider her dem kafesden
Ḳarār itmez meger vaṣluñdan ayru

Ki senden ayru hiç yoḫdur ḥayātum
Ḳarār ider niçük cān tenden ayru

Ḫaṭāyī gül yüzüñ ḥayrānı bolmış
Ḫaçan bülbül durur gülşenden ayru
(Hatâyî Dîvânı G.329)

1 Orijinal metinde "ġam-ḫ'ārum" yazılı olduğu hâlde kafiye ve anlama uygun biçimde metin tamiri yapılmıştır.

Aşağıdaki gazelde ise durum biraz daha farklıdır. Sadece ikinci beyitteki revi harfi diğer beyitlerle uyumsuzdur. Bu tür sorunlar, bulunması muhtemel başka nüshalarla karşılaştıkça giderilebilir.

Her kimüñ kim derdi var dermāna göndermek gerek
Her kimüñ kim derdi yoḫ vīrāne göndermek gerek

Her kimüñ cānında ḫūblar ḥasreti vardur müdām
Dünyede ʿār itmesün dīdāra göndermek gerek

Dinmeyen dindirmeyen girmek gerek öz küncine
Her kimüñ sevdāsı var seyrāna göndermek gerek

Her kim iḳrār ehlidür yoḫdur nizāʿ ḳoy diñlesün
Her kimüñ daʿvāsı var dīvāna göndermek gerek

Bu **Ḫaṭāyī**dür bugün meydānda ḍarb-ı dest ilen
Her kimüñ sevdāsı var meydāna göndermek gerek
(Hatâyî Dîvânı G.192)

Şah İsmail Türkçe kelimelerle "mevsim-i ḳış, su-yı laʿlüñ, ʿıyd-ı yüzüñ" gibi Farsça terkipler yapar. Bu tür örneklere başka şairlerin eserlerinde de rastlanır. Fakat "ol" biçiminde kullanılan işaret zamirinin Farsça terkiplerin bir parçası olması daha nadir görülen bir durumdur.

Tā ki göñlüm **ġamze-i ol** çeşm-i fettān ārzular
Derd-mend olmış durur her laḥẓa dermān ārzular
(Hatâyî Dîvânı G.156/1)

Biçimsel kusurlarla malûl bu şiirlerin Şah İsmail'e ait olup olmadığı tartışmaya açık olmakla birlikte Hatâyî'nin şiiri sözkonusu olduğunda sözlü gelenekle yazılı kültür arasındaki geçişkenliğin daha karakteristik özellik taşıdığını unutmamak gerekir. Tek nüshada veya aynı gruptaki birden çok yazmada yer alan şiirlerdeki kafiye ve vezin kusurlarının daha fazla nüshaya erişildikçe ortadan kalkacağı söylenebilir. Fakat *Hatâyî Dîvânı*'nın en muteber nüshalarında bulunan;

Nigārā n'eyleyem men senden ayru
Bu göñlüm ḥāli olmaz ġamdan ayru

matla'lı gazelde (G.329) karşılaştığımız kafiye sorunu, ihtiyatlı bir yaklaşımı telkin etmektedir.

Hatâyî Dîvânı'nda hemen her divan şairinde rastlayabileceğimiz sanat kaygısını yansıtan örneklerin yanı sıra daha ustaca kurgulanmış şiirlere de rastlanmaktadır. Gelenek içinde az rastlanan "iâde" ve "terdîd" sanatının birer güzel örneğini vermiştir. Aşağıdaki gazellerin ilki "iâde", ikincisi "terdîd" sanatının bir anlatım biçimi olarak denendiği şiirlerdir.

-1-
Ḫār boldı yüregüm hecrüñden ey gül yüzlü **yār**
Yār baġrum yarasın gör kim nice ḫār anda **var**

Varma yanumdan menüm ey hecr-i dil-sūzān **dost**
Dost u düşmen ḫamısı aġlar menümçün zār **zār**

Zār zār aġlar çü bülbül gül yüzüñ çün murġ-ı **cān**
Cāndan itmişdür meni cevr ile devr-i **rūzgār**

Rūzgārum tīredür sensiz eyā ārām-ı **dil**
Dil niçük ārām dutsun ḥadden ötdi **intiẓār**

İntiẓārum va'de-i vaṣluñ yolında **her zamān**
Her zamān dīvāne tek daġlara düşdüm **bī-ḳarār**

Bī-ḳarār oldum saçuñ tek ruḫlaruñdan ayru **men**
Men niçük ārām idem sensiz ki oldum **dil-figār**

Dil-figār oldı **Ḫaṭāyī** firḳatündeñ **rūz u şeb**
Rūz u şeb vaṣluñ ḫayāli gözde ḳaldı yādgār
(Hatâyî Dîvânı G.51)

-2-
Riştedür cismüm menüm kirpüklerüñ sūzen miṣāl
Yaġlıġıñ yanına dutar nā-tüvān göñlüm ḫayāl

Gül gül oldı 'ārıżuñ şevḳin görüben şem'-i dil
Düşse zülfüñ 'aksi şol gül **yaġlıġ** üste dāl dāl

Dem-be-dem **yaġlıġ** arasında ḥabībüm ḳaşlaruñ
Ṣanasın kim görinür íl gözine gökden hilāl

Nātüvān gönlüm düşer **yaġlıġ** miṣāl elden ele
Tā meger la'l-i lebüñden tapa ey dil-ber viṣāl

Raḥm ḳılgil **yaġlıġ**uñ götür yüzüñden ey ṣanem
Ġuṣṣadan bolmış **Ḫaṭāyī** ḫaste-dil āşüfte-ḥāl
(Hatâyî Dîvânı G.212)

Hatâyî Dîvânı'nda şiirlerin sıralanışı da genel olarak klasik geleneğe uygundur. Şiirlerin sıralanışı farklı olsa bile ilk başta dinî muhtevalı şiirlere yer verilmiş olması geleneğin icabıdır. Geleneğe en uygun biçimde şiirlerin sıralandığı T nüshasında; başta tevhit, münacat, naat ve Hz. Ali methiyeleri yer almaktadır. Diğer nüshalarda farklı biçimde sıralanan dinî muhtevalı bu şiirlere ilave edilebilecek Hz. Ali methiyeleri ve duvazdehler vardır. Bu tür şiirler Şah İsmail'in inanç dünyasını yansıtacak niteliktedir. Hiç şüphesiz diğer şiirlerinde de pek çok beyit doğrudan veya dolaylı biçimde mistik yorumlara açıktır.

Hatâyî Dîvânı'nda dini-mistik vurgu belirgin olmakla birlikte diğer klasik şairlerin divanlarında olduğu gibi gündelik hayat sahnelerinin, hatta nesnelerin konu edinildiği şiirler de vardır. Şah İsmail'in maşrapa, sürahi, tepsi gibi gündelik hayatın sıradan nesnelerini işret meclisinin vazgeçilmezleri arasına yükselttiği şiirleri ile onun muhitinden intikal eden değerli eşyalarla arasında ilişkiler kurmak mümkündür (Macit 2016b: 80-82). Ayrıca popüler tarihçiliğin tartışmalı konularından biri olan küpeli padişah portresini kendisiyle ilişkilendirmeyi mümkün kılacak beyitler söylemiştir.

Ḫaṭāyī sözlerin sem' itsün ol māh
Ki şehler gūşına lü'lü' gerekdür
(Hatâyî Dîvânı G.83/5)

Naẓm-ı eş'āruñ **Ḫaṭāyī** her biri dür-dānedür
Söylegil tā şāhlaruñ gūşında olsun gūş-vār
(Hatâyî Dîvânı G.132/6)

Sözüñ her biri gevher olduġı'çün
Asılmışdur hemīşe gūşda gördüm
(Hatâyî Dîvânı G.265/2)

Şah İsmail'in şiirlerinde muhtevayı bezm ve rezm kavramları etrafında kümelenen söz varlığı belirler. Doğrusu *Hatâyî Dîvânı*'nın "Ali" ve "aşk" kelimelerinin çağrışımlarından ibaret olduğu söylense yeridir. Dinî muhtevalı şiirlerinin tamamında mihver Ali'dir. Diğer gazellerinde de Ali muhabbetine, son derece zarif bir üslupla hitap ettiği güzellere duyduğu sezilen aşk refakat eder. Aşkın bütün hallerini dile döken gazeller söylemiştir. Şah İsmail'in bizim için meçhul belki de muhayyel güzellere hitap ederken tercih ettiği ifadeler, bir hükümdara yakıştırmayı doğal karşılayabileceğimiz cinsten resmiyet taşımaz. Şöyle ki pek çok gazeline "Dil-berâ" hitabıyla başlar ve nezaketindeki ısrarını gazel boyunca tercih ettiği kelimelere duygusal değer yükleyerek sürdürür. "Dil-berâ" diye hitap ettiği güzelin vasıflarını söylerken ısrarla ikinci teklik şahıs için "çeşmüñüz, 'ışkuñuz, aġzuñuz" gibi çokluk kullanımını tercih eder. Eski tarihli nüshalardaki bu zarif kullanımları sonraki asırların müstensihleri muhtemelen hatalı görmüş olmalılar ki kimi yerde çoğul ifadeleri tekilleştirmişlerdir.

Yukarıda değinildiği üzere 16. yüzyılda nazire mecmuası düzenleyen Edirneli Nazmi ve Pervane Bey gibi Osmanlı şairlerinin Hatâyî'nin klasik anlayışa uygun şiirlerine yönelik yaklaşımları sonraki asırlarda kesintiye uğramadan devam etseydi Osmanlı klasik şiiri üzerinde Şah İsmail'in etkisi farklı olabilirdi. Fakat giderek derinleşen Osmanlı-Safevi kavgasının doğal bir sonucu olarak Şah İsmail, tarihsel kimliğiyle ve *Hatâyî Dîvânı*'nda tecessüm eden şair kişiliğiyle değil, mistik ve propagandacı bir "şeyh/şah" imajıyla Osmanlı tebası olan Alevi/Kızılbaş zümrelerini etkilemiştir. Biçimi ve retoriği göz ardı eden bu duyarlık, bilhassa 17. yüzyılın ikinci yarısından itibaren hece ölçüsüyle söylenmiş Hatâyî mahlaslı şiirlerin temel referansı olmuştur. Şah İsmail, muhipleri ve müridlerinin gönlünde mistik karakteriyle yer bulmuştur. Dolayısıyla mecmua ve cönklere sözlü gelenekten aktarılan Hatâyî mahlaslı şiirleri, Şah İsmail'in şairliğinden ziyade mistik kişiliğinin yansımaları olarak görmek daha doğru olacaktır.

B-ŞAH İSMAİL'İN ESERLERİ

Şah İsmail'in ilk edebî eseri *Deh-nâme* adlı mesnevisidir. Hatâyî'nin 911 (1506) yılında, henüz yirmisine varmadan yazdığı bu eser, Fars ve Çağatay edebiyatında örnekleri görülen deh-nâmelerin (on mektup) Azeri sahasında bilinen ilk Türkçe örneğidir.

Deh-nâme hakkında derli toplu bilgi verip ilk defa neşreden Selman Mümtaz'dır. *Maarif ve Medeniyet* dergisinde "Azerbaycan Şairleri" üst başlığıyla neşrettiği yazı dizisinde Şah İsmail hakkında klasik biyografi kitaplarında verilen bilgileri derleyip şairliğine dair değerlendirmeler yaptıktan sonra şahsi kütüphanesinde bulunan *Deh-nâme* metnini neşretmiştir (Selman Mümtaz 1923)[1]. Selman Mümtaz'dan sonra Hamit Araslı eserin Bakü ve Leningrad nüshalarına dayalı bir neşrini yapmıştır. Araslı, eserdeki dinî içerikli şiirlere yer vermemiştir (1946). Bu iki neşirden sonra Azizağa Memmedov, daha sonra yapacağı neşirlerin nüvesini oluşturan araştırmaları kapsamında *Deh-nâme*'nin yazma nüshalarını tanıtmıştır (1961: 30-41). Daha sonra eserin metnini hem Arap harfleriyle (1973) hem de Kiril harfleriyle yayımlamıştır (1976). 1977 yılında Minaye Cavadova, *Deh-nâme*'yi esas alarak hazırladığı *Şah İsmayıl Hatai'nin Leksikası* adlı eserinde o güne kadar eser üzerine yapılan çalışmaları değerlendirmiş, *Deh-nâme*'nin bilinen yazma nüshalarını tanıtmış ve söz varlığını incelemiştir. Kitabın sonuna Şah Mahmud Nişapurî'nin istinsahı olan Taşkent nüshasının metnini eklemiştir.

Azerbaycan, İran ve Türkiye'de yapılan *Hatâyî Dîvânı* neşirlerinde Azizağa Memmedov'un 1976 yılında Kiril harfleriyle yayımladığı metin esas alınmıştır. Azizağa Memmedov ve Minaye Cavadova *Deh-nâme*'nin beş nüshasını tanıtmışlardır. Aşağıda onların tanıttıkları nüshalar ile daha sonra tespit edilen *Deh-nâme* yazmalarının da tavsifleri yapılacaktır.

1-Taşkent İlimler Akademisi Şarkşinaslık Enstitüsü, 1339/1412.

942/1535 yılında Mahmud Nişapurî (ö. 972/1564) tarafından istinsah edilen bu nüshanın derkenarında *Deh-nâme* yazılmıştır. Minaye Cavado-

1 Selman Mümtaz'ın bu yazı dizisiyle ilgili olarak bazı neşirlerde ve makalelerde verilen eksik ve karmaşık künye bilgileri *Maarif ve Medeniyet* dergisinin ilgili sayılarının dijital kopyalarını temin eden kıymetli hocam Prof. Dr. Yavuz Akpınar sayesinde tashih edilmiştir.

va'nın *Şah İsmayıl Hatai'nin Leksikası* adlı eserinin sonunda bu nüshanın faksimile metnine yer verilmiştir (1977: 140-213).

2-Taşkent İlimler Akademisi Şarkşinaslık Enstitüsü, 1413.

Hive hanlarından Muhammed Rahim Bahadır Han'ın (1864-1910) emriyle 1325/1907-1908 yılında Molla Muhammed Yakup tarafından istinsah edilen *Hatâyî Dîvânı* gibi bu nüsha da aynı kişinin emriyle Niyaz Molla Hace Niyaz İbni Taşnabay tarafından, büyük ihtimalle T nüshasından istinsah edilmiştir. İstinsah tarihi belli olmadığı için Azizağa Memmedov, yazmanın istinsah tarihi konusunda yanlış yorumlara girişmiş, Buhara hanlarından Seyyid Muhammed Rahim döneminde istinsah edildiğini ileri sürmüştür (1973: 39-41). Minaye Cavadova da onun görüşlerini paylaşmıştır (1977: 19-20).

3-Mezar-ı Şerif Bahter Müzesi / Bakü Elyazmaları Enstitüsü, Fotokopi 234.

Azizağa Memmedov, *Hatâyî Dîvânı* neşrinde bu nüshanın fotokopisini kullandığını belirtmektedir (1966: 39-44). Bu nüshanın 1/3'inin eksik olduğunu belirten Memmedov, istinsah tarihiyle ilgili kayıt içermeyen nüshanın kahverengi meşin cildinin üzerinde Kâtib Mir Ali Tebrizî adının kayıtlı olduğunu, fakat biyografik veriler açısından bunun mümkün olmadığını ifade etmektedir. Ardından Ali Herevî (ö.1544) ihtimali üzerinde durmakla birlikte nüshadaki yazının onun hattına benzemediğini, hat sanatıyla ilgilenen dostlarının görüşlerini de dikkate alarak Mir İmad'ın (ö. 1615) yazısına benzediğini iddia etmektedir (1966: 39-41). Bu nüshada *Deh-nâme*'den de parçalar yer almaktadır.

4- Leningrad Asya Halkları Enstitüsü, B-289 (297) / Bakü Elyazmaları Enstitüsü, MF 244.

İki sütun hâlinde ince nestalik hatla yazılmış bu nüshanın 1a-68a varakları arasında *Deh-nâme*'nin tam metni bulunmaktadır. Mavi ve kırmızı cetveller çekilmiştir. 1036/1626 yılında istinsah edilen bu yazmanın müstensihi belli değildir. Özenle hazırlanmış nüshanın 68a-82b varakları arasında Azeri sahası şairlerinden Tufeylî (10), Nesîmî (9), Hatâyî (2) ve Kişverî'nin (6) gazellerine yer verilmiştir.

5- Azerbaycan Elyazmaları Enstitüsü, 7987.

Selman Mümtaz'ın bilim düyasına tanıttığı ve neşrettiği eksik nüshadır. Talik hatla yazılmış 31 varaktan ibaret bu nüsha, 1019/ 1610 yılında Dergâhkulu Kirmanî tarafından istinsah edilmiştir. İsmail Hikmet Ertaylan'ın da değerlendirdiği bu nüsha, *Menâkıb-ı Şeyh Safi* yazmasının sonunda yer almaktadır.

6-Sultan el-Kurrai Kitaplığı.

Tebriz'de Sultan el-Kurrai'nin özel kitaplığında bulunan bu nüsha şairin bütün eserlerini içermektedir. Bu yazma, 953/1546 yılında Yârî tarafından Muhammed Han tarzında istinsah edilmiştir. Başta *Nasihat-nâme*, ardından *Deh-nâme,* sonra *Hatâyî Dîvânı* yer almaktadır.

7- Kütübhane-i Meclis-i Şura-yı Milli, 4077.

Bu nüsha 11 varaktan ibaret eksik bir yazmadır. Koyu kahverengi meşin kapak üzerine açık vişne renkli, ortası çiçek desenli, gömme şemseli, salbekli, köşe bendli ve çiçek motifli bordürüyle sanatlı bir cilt içindedir. Cilt ön kapağının içinde çiçek resmi, ilk sayfasında elinde kuş tutan bir kız minyatürü vardır. Her sayfa 12 satırlı, çift sütun üzerine cetvelli olarak hazırlanan nüsha nestalik hatla yazılmıştır. Şiirlerin unvan kısımları çerçeve içinde ve tezhiplidir (Köksal 2012: 44). Bu kısımlardaki dua cümleleri hayatta olan bir hükümdar için kullanılan kalıplardır.

Aradaki kopukluklar, baş ve son kısmının eksik olmasından ötürü müstensihi ve istinsah tarihi belli değildir. 16. yüzyılda, büyük ihtimalle Şah İsmail hayattayken istinsah edilmiştir. Derkenarlarında *Deh-nâme*'nin farklı bölümlerinden 130 beyit yer almaktadır. Bu beyitler, özellikle seçilmiş değildir. Nüsha dağıldığı için, mevcut varaklar rastgele sıralanmıştır.

8- Tebriz Milli Kütüphanesi, 1251.

Nüsha nestalik hatla, her sayfada 9 beyit olmak üzere 123 varaktan oluşmaktadır. Nüsha *Deh-nâme*'nin başındaki mesnevilerle başlamakta, divanda ve *Deh-nâme*'de bulunan dinî nitelikteki şiirlerle devam etmektedir (1b-10a). 10a'dan sonraki şiirler *Deh-nâme*'de bulunmamaktadır.

Yukarıdaki nüshaların ilk beşi, araştırmacıların tanıttığı nüshalardır. Son üçü ise daha sonra tespit edilmiştir. Daha sonra tespit edilen yazmalardan Sultan el-Kurrai nüshası hem istinsah tarihinin eskiliği hem de müstensihinin şöhretinden ötürü T nüshası ile kıyaslanabilecek niteliktedir. Ayrıca tam metin hâlinde olması diğer nüshalara göre üstünlük sağlamaktadır.

Şah İsmail, bu eserini hezec bahrinin *mef'ûlü mefâ'îlün fe'ûlün* kalıbıyla yazmıştır. Bazı mısralarda bu veznin *mef'ûlün fâ'ilün fe'ûlün* (_ _ _ / _ . _ / . _ _) şekline dönüşerek sekt-i melih yapıldığı görülmektedir. Aşk konulu bu mesnevi, *Hatâyî Dîvânı*'nın bazı yazma nüshalarında ve mevcut baskılarında da yer almıştır. Hatâyî bu mesnevisinde diğer nazım şekilleriyle söylediği şiirlere; murabba ve gazellere yer vermiştir. Hatta bu şiirlerin bir kısmı *Dîvân-ı Hatâyî*'nin bazı yazma nüshalarında da vardır. Bu durumun Şah İsmail'in kendi tercihi mi, yoksa müstensihlerin bir tasarrufu mu olduğunu tam olarak tespit etmek mümkün değilse de Fars ve Türk edebiyatında benzer örneklere rastlanmaktadır. *Şeyhî Dîvânı*'ndaki kaside ve gazellerin *Hüsrev ü Şîrîn*'de de yer alması bu uygulamanın Türk edebiyatında bilinen en eski örneklerindendir. Fuzûlî ve Lamiî Çelebi'nin mesnevilerinde ve divanlarında bulunan ortak şiirler bu uygulamanın istisnai bir durum olmadığını göstermektedir.

Şah İsmail'in mesnevi şeklinde yazdığı bir başka eseri ise ***Nasihat-nâme***'dir. *Hatâyî Dîvânı*'nın PS, L, TM, Mezar-ı Şerif ve Sultan Kurrai nüshalarının yanı sıra Şeyh Safi Buyruklarında, başta İstanbul nüshaları (AE, OE) olmak üzere özellikle Anadolu'da derlenen şiir mecmualarında, erkânnamelerde bulunan *Nasihat-nâme* aynı türdeki diğer eserler gibi didaktiktir. Hatâyî'nin dinî görüşlerini anlattığı öğüt nitelikli bu küçük mesnevi (184 beyitli), *mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün* kalıbıyla yazılmıştır. *Hatâyî Dîvânı*'nın neşirlerinde –Turhan Genceî ve Mir Salih Hüseynî neşri hariç- *Nasihat-nâme*'ye yer verilmiştir.

Şah İsmail'in en önemli eseri hiç kuşkusuz ***Dîvân-ı Hatâyî***'dir. Eserin tespit edilen yirmi beş yazma nüshasının yanı sıra mecmua ve cönklerde yüzlerce Hatâyî mahlaslı şiir vardır. *Hatâyî Dîvânı* İstanbul, Napoli, Bakü, Tebriz ve Tahran'da yayımlanmıştır. Geçen yüzyılın başından itibaren Şah

İsmail'in şiirleri Azerbaycan, İran ve Türkiye'deki araştırmacıların dikkatini çekmiştir. Selman Mümtaz, 1923 yılında *Maarif ve Medeniyet* dergisinde *Deh-nâme*'den parçalar neşrederek Şah İsmail'in şair olarak tanınmasına öncülük etmiş ve 1926 yılından itibaren Şah İsmail'in şiirleri Azerbaycan'da ders kitaplarına girmeye başlamıştır. Selman Mümtaz'ın Hatâyî'nin şiirine ilgisi artarak devam etmiş, Erdebil ve Londra nüshalarını karşılaştırmak suretiyle *Hatâyî Dîvânı*'nı hazırlamıştır. Selman Mümtaz'ın temize çekip neşretmeye muvaffak olamadığı bu müsvedde, Bakü Elyazmaları Enstitüsü No. 3999'dadır.

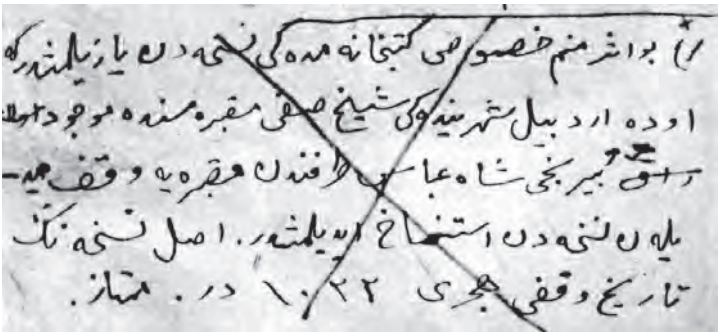

"Bu eser menim hususi kütüphanemdeki nüshadan yazılmıştır ki o da Erdebil şehrindeki Şeyh Safi makberesinde mevcut olarak I. Şah Abbas tarafından makbereye vakf edilen nüshadan istinsah edilmiştir. Asıl nüshanın tarih-i vakfı hicrî 1022'dir. Mümtaz."

Selman Mümtaz'ın bu çalışması yayımlanmadığı hâlde mevcut *Hatâyî Dîvânı* neşirlerinde, eserle ilgili 1930, 1933, 1937 gibi neşir tarihleri verilmek suretiyle yayımlandığına dair bir izlenim oluşturulmaktadır. Hâlbuki böyle bir neşir olsaydı *Şah İsmail Hatâyî* (Bakü 1961) adlı monografisini, *Hatâyî Dîvânı* (Bakü 1966) ve *Deh-nâme* (Bakü 1973) neşirleriyle taçlandıran Azizağa Memmedov onu göz ardı etmezdi[1].

1 Bu mevzuya dair Memmedov'un verdiği bilgiler şöyledir: "Selman Mümtaz tarafından ilk defa olarak Britanya Müzesi nüshası ile Erdebil nüshası esasında tertip edilen *Hatâyî Dîvânı*'nın mahiyyet itibarı ile mukayeseli metni hazırlanmıştır. Eski Arap elifbası ile uzunsov ağ kâğıtlarda tertip edilmiş bu divanın çıhışında (sonunda) her iki divanın nüsha farklarından bahs edilmiştir. Tertip edilmiş bu divan 186 gazel, 167 beyitten ibaret Nasihatnâme, 1 müseddes, 9 rubai ve 1 kasideden ibarettir. *Hatâyî Dîvânı*'nın bu mukayeseli metni 1933 yılında SSRİ EA Zakafkasya filialının Azerbaycan şubesinin elyazmaları şubesine dâhil edilmiştir" (Memmedov 1966: 36).

Selman Mümtaz'ın çalışması müsvedde olarak kalsa da *Hatâyî Dîvânı*'nın bilimsel neşrinin yapılması gerektiğine dair bir anlayışın gelişmesine öncülük etmiştir. Nitekim 1946 yılından günümüze kadar *Hatâyî Dîvânı* on bir kez yayımlanmıştır.

1-Sadeddin Nüzhet Ergun (İkinci baskı 1956). *Hatâyî Dîvânı-Şah İsmail-i Safevi, Edebi Hayatı ve Nefesleri.* İstanbul: Maarif Kitabevi.

Eserin ilk baskısı 1946 yılında yapılmıştır. 1956 yılında yapılan ikinci baskıya Naci Kasım tarafından "Şah İsmail Safevi ve Kızılbaşlık" hakkında dokuz sayfalık (5-14) bir kısım eklenmiştir. Ardından 1946 baskısı aynen verilmiştir. Bilindiği üzere Sadeddin Nüzhet Ergun, 1930 yılında *Bektaşi Şairleri* adlı bir antoloji neşretmiştir. Köprülüzade Mehmet Fuad'ın bir sunuş yazarak onurlandırdığı "eski ve kıymetli" talebesinin bu kitabında Hatâyî mahlaslı ve hece ölçüsüyle yazılmış 45 şiir vardır. Dolayısıyla Sadeddin Nüzhet'in Şah İsmail'e ilgisi *Hatâyî Dîvânı*'nın ilk baskısından 16 sene evveline dayanmaktadır. Muhtemelen bu ilginin öncesi de vardır. İstanbul kütüphanelerinde ve şahsi kütüphanesinde bulunan yazmalardaki Hatâyî mahlaslı şiirler ile -çalışmasında sözünü ettiği hâlde her nedense yararlanmadığı- Köprülü'nün kütüphanesindeki *Hatâyî Dîvânı* nüshası Sadeddin Nüzhet'i derlediği malzemeyi neşre sevk etmiş olmalıdır.

Sadeddin Nüzhet, sözünü ettiğim eserin bibliyografyasında yararlandığı 26 mecmuanın künyesini vermiştir. Mecmualardan derlediği Hatâyî mahlaslı şiirleri de dâhil ederek Ali Emiri yazmaları arasındaki nüshayı neşretmiştir. Böylece ilk baskısı 1946 yılında, ikincisi yazarın vefatından (25 Nisan 1946) on yıl sonra, yine Maarif Kitabevi tarafından yapılan *Hatâyî Dîvânı* neşrinde 201 manzume mevcuttur. Bunlardan 115 şiir hece vezniyle, 86 şiir de aruz vezniyle yazılmıştır (1956: 21). Ali Emiri nüshasında aruz ölçüsüyle yazılmış 45 şiir bulunmasına rağmen, neşirde bu sayı yaklaşık iki katına çıkmıştır. Sadeddin Nüzhet, yazmalardaki bir takım imla yanlışlarını, vezin düşüklüklerini gidermek için mecmuaları ve Ali Emiri nüshasını karşılaştırmıştır. Anadolu sahasında istinsah edildiği açıkça belli olan Ali Emiri nüshası ile mecmualardan derlenen şiirlerle *Hatâyî Dîvânı*'nın yazmaları

arasında ciddi nüsha farkları vardır. Bu şiirlerin önemli bir kısmı *Hatâyî Dîvânı*'nın 16. yüzyılda istinsah edildiğini bildiğimiz yazma nüshalarında bulunmamaktadır. Sadeddin Nüzhet Ergun'un mecmualara dayalı olarak hazırladığı bu eser, daha önce de vurgulandığı üzere özellikle Anadolu Aleviliği içinde sözün ve müziğin eşlik ettiği merasimlerle süreklilik kazanan Şah Hatâyî imgesini pekiştirmiş ve yaygınlaştırmıştır.

2-Hamid Araslı (1946). *Şah İsmâil Hatâyî*. Bakü: Azerbaycan İran ile Medeni Alaka Cemiyetinin Neşriyatı.

Hatâyî'nin dinî içerikli şiirlerine yer verilmeyen eserin başında Z. İbrahimof imzasıyla "Büyük Devlet Hadimi" Şah İsmail'in siyasi hayatına dair bilgiler paylaşılmıştır (7-22). Ardından Hamid Araslı "Şah İsmail Hatâyî'nin Edebî Yaradıcılığı" başlığı altında (25-39) şairliğine dair görüşlerini şiirlerinden örneklerle temellendirmiştir. Sonra *Hatâyî Dîvânı*'nın Londra ve Erdebil nüshalarına dayalı olarak hazırlanan 166 gazelin metni Arap harfleriyle verilmiştir. Hamit Araslı, Şah İsmail'in şairliğini değerlendirirken hece ölçüsüyle yazılmış Hatâyî mahlaslı şiirleri de dikkate almıştır.

3-Tourkhan Gandjei (1959). *Il Canzoniere Di Sâh Ismâ'îl Hatâ'î*. Napoli: Estituto Universitarro Orientale.

Turhan Genceî, *Hatâyî Dîvânı*'nın 948/1541 yılında istinsah edilmiş olan Paris nüshasını esas alarak eserin Avrupa kütüphanelerinde bulunan Paris (PS), Londra (L) ve Vatikan (V) nüshalarıyla karşılaştırmak suretiyle tenkitli metnini hazırlamıştır. Eserin sonuna ilk mısralarının son harflerine göre şiirler dizinini, kullanılan aruz kalıplarına göre şiirlerin tasnifini ve her şiirle ilgili nüsha farklarını ilave etmiştir. Arap harfleriyle basılan eserin metin kısmı, Paşa Kerimov tarafından Latin harflerine aktarılarak tıpkıbasımıyla birlikte yayımlanmıştır (2013).

4-Azizağa Memmedov (1966). *Şah İsmail Hatâyî Eserleri*. Bakü: Azerbaycan İlimler Akademisi Neşriyatı.

Azizağa Memmedov, yukarıda değinildiği üzere Şah İsmail monografisini yazdıktan sonra eserlerinin karşılaştırmalı metnini hazırlamış ve Arap harfleriyle iki cilt hâlinde neşretmiştir (Bakü 1966; 1973). Eserin ilk

cildinde *Hatâyî Dîvânı* vardır. "Hatai Eserlerinin Neşri, İstifade Olunan Elyazmalarının Tasviri ve Tenkidi Metnin Tertip Prensipleri Hakkında" bilgiler verilmiştir (1966: 5-17). Eski kaynaklarda Hatâyî'nin şairliğine dair kayıtları derleyip değerlendirdikten sonra "Şah İsmail Hatai Eserlerinin İlmi-Tenkidi Metninin Hazırlanmasında İstifade Olunan Elyazmaları"nı sırasıyla tanıtmıştır (1966: 18-48). Ardından aynı metnin Rusçasına yer vermiştir (1966: 49-103). Memmedov, metni kurarken *Hatâyî Dîvânı*'nın o zamanki tespitlere göre en eski tarihli olan Taşkent nüshasını esas almış ve Paris 1, Paris 2, Londra, Erdebil, Vatikan, Mezar-ı Şerif nüshaları ve Sadeddin Nüzhet neşriyle karşılaştırmıştır. Hatâyî'ye aidiyeti konusunda şüpheli gördüğü şiirlere "İlaveler" başlığı altında yer vermiştir (1966: 558-604). Eserde kasideler başlığı altındaki şiirlerin dışındakiler nazım biçimlerine göre sıralanmıştır: Kasideler (15), gazeller (371), rubailer (11 aslında bunların 10 tanesi tuyug), Hatâyî'nin Fars Dilinde Şiirleri (1 gazel, 1 tahmis, 3 matla'), İlaveler (20 gazel, 1 terci-bend, 2 murabba, 1 kıta, 1 matla').

Azizağa Memmedov, kendisinden önce Turhan Genceî'nin hazırladığı *Hatâyî Dîvânı* neşrinden haberdar olmasına rağmen bu çalışmasında onunla ilgili bir değerlendirme yapmamıştır.

Azizağa neşrinde mükerrer şiirler vardır:

1-"Sanma kim" diye başlayan ve bu neşirde 18. sırada yer alan;

> Ṣanma kim sen gitdüñ ey ay yüzlü cān ḳaldı mañā
> Cān senüñlen gitdi cism-i nātüvān ḳaldı mañā

matla'lı gazel, bazı nüshalarda "Âh kim" ibaresiyle başladığı için farklı şiir sanılarak 28. sırada yinelenmiştir.

2-Sonu "r" harfiyle biten gazellerin arasında 130. gazel olarak yer alan;

> Te'ālā şānuhū ekber ki bir nūr-ı Ḫudā geldi
> Cemī'-i enbiyā ḫatmi Muḥammed Muṣṭafā geldi

dizesiyle başlayan gazel (م) harfiyle biten şiirler arasında da yinelenmektedir (216.gazel).

3-"Kasideler" arasında yer alan 15. şiir;

Gel ey ʿārif saña her dem ṭavāf-ı ḥacc-ı ekberdür
Ki ḳıble nūr-ı peyġamber imāmı naḳd-ı Ḥaydardur

gazeller arasında da 150. şiir olarak tekrar edilmiştir.

4-Şeyhî'nin "menzilidür" redifli gazeline Hatâyî'nin söylediği;

Yañağuñ ey perī cān menzilidür
Bu bülbülnüñ gül-istān menzilidür

matla'lı nazire bazı nüshalarda ilk kelimenin Şeyhî'nin şiirinde olduğu gibi "İşigüñde" biçiminde yazılmış olmasından ötürü Memmedov neşrinde iki farklı şiir olarak yer almıştır (1966: 183-184; 233-234).

Eserin ikinci cildinde ise "Hatai'nin Deh-name ve Nasihat-name Eserlerinin Neşri, İstifade Olunan Elyazmalarının Tasviri ve Tenkidi Metnin Tertip Prensipleri"ne dair bilgi verilmiştir (1973: II, 5-60). Hatâyî'nin mesnevilerini hazırlarken de Memmedov, Taşkent nüshasını esas almış, *Deh-nâme*'nin Leningrad, Taşkent 2, Mezar-ı Şerif, Bakü nüshalarıyla karşılaştırmıştır. *Nasihat-nâme*'nin ise Londra, Bakü, Paris 2, Erdebil, Mezar-ı Şerif ve İstanbul nüshalarını karşılaştırmak suretiyle Taşkent nüshası temelinde metni kurmuştur.

Azizağa Memmedov daha sonra Şah İsmail'in eserlerinin Kiril harfli basımını gerçekleştirmiştir. İlk ciltte *Hatâyî Dîvânı* (Bakü 1975), ikinci ciltte diğer şiirleri yer almaktadır (Bakü 1976).

5-Eliyar Seferli-Halil Yusufov (1988). *Şah İsmail Hatâyî- Geçme Namerd Köprüsünden*. Bakü: Yazıcı.

Hatâyî Dîvânı'nın tek nüshasında (PS v.64a) bulunan ve mahlas dahi içermeyen aşağıdaki kıtanın ikinci dizesi bu kitapta alt başlık olarak kullanılmıştır.

ʿIşḳ deryāsında ġavvāṣ olasın merdāne-vār
Geçme nā-merd köprüsünden ḳoy aparsın su seni
Dün benefşe seyr idegördüm nihānī geşt ider
Dil-berüm egnine giymiş bir ḳabā-yı süseni

Eserin başında Halil Yusufov imzalı "Şah İsmail Hatai'nin Hayatı ve Sanat Dünyası" başlıklı bir değerlendirme yazısı vardır (1988: 5-24). Değerlendirme yazısının sonunda bu eserin Azizağa Memmedov neşri esas alı-

narak hazırlandığı, başka neşirlerin de nazara alındığı belirtilmekle birlikte esasen, Memmedov'un yayımladığı metinlerin daha popüler neşridir. Eserde gazeller (357), kasideler (4), murabbalar (2), terci-bend (1), tuyuglar (10), rubai (1), kıta (1), *Nasihat-nâme*, *Deh-nâme*, koşmalar (16), geraylılar (9), varsağılar (7), bayatılar (9) alt başlıkları altında Hatâyî mahlaslı bütün şiirler sıralanmıştır.

6-Nejat Birdoğan (1991). *Alevilerin Büyük Hükümdarı Şah İsmail Hatai*. İstanbul: Cem Yay.

Eserin başında Birdoğan, "Şah İsmail Hatai'nin Yaşamı ve Düşünceleri" (1991: 9-34) hakkında bilgi verdikten sonra metni hazırlarken hangi kaynaklardan yararlandığını belirtmiştir. Nejat Birdoğan, Azizağa Memmedov neşirleri (1966; 1975) ile Turhan Genceî ve Sadedin Nüzhet Ergun neşirlerindeki şiirleri derleyerek Adil Ali Atalay'da bulunan üç cönkte bulunan Hatâyî mahlaslı şiirleri ilave etmek suretiyle eserin popüler neşrini gerçekleştirmiştir (1991).

Eserde "Hece ile Deyişler" başlığı altında 11 bayatı olmak üzere 150 şiir; "Aruzla Şiirler" başlığı altında 374 gazel, 2 tuyug, 1 kıta, 1 matla', 4 murabba, 1 terci-bend; Nasihat-nâme, Bir Başka Mesnevi [diğer yayınlarda kasideler arasında bu şiire yer verilmiştir] ve *Deh-nâme* metinleri yer almaktadır. Eserin sonunda şiirlerin ilk dizelerine göre düzenlenmiş dizinler vardır.

7-İbrahim Arslanoğlu (1992). *Şah İsmail Hatâyî ve Anadolu Hatâyîleri*. İstanbul: Der Yay.

Arslanoğlu eserini iki bölüm hâlinde düzenlemiştir. İlk bölümde Şah İsmail'in biyografisine ve edebi kişiliğine dair malumatı değerlendirmiş, ardından Azizağa Memmedov neşirlerini (1966; 1975) dikkate alarak Taşkent nüshasında bulunan şiirleri esas almak suretiyle *Hatâyî Dîvânı*'nın metnini oluşturmuştur. Şiirlerin yazılışlarındaki son harflerine göre alfabetik olarak sıralandığı divan metninde 258 gazel, 1 murabba, 1 müseddes, rubailer başlığı altında 10 tuyug ve 1 mesnevi yer almaktadır. Ardından şairin *Deh-nâme* ve *Nasihat-nâme* adlı mesnevilerine yer verilmiştir.

Arslanoğlu, Taşkent nüshası ile diğer nüshalardaki farklılıkları ve cönklerdeki Hatâyî mahlaslı şiirleri değerlendirip bazı şiirlerin Şah İsmail'e aidiyeti konusunda şüpheye düşmüştür. Şah İsmail'e ve Anadolu Hatâyîlerinden hangisine ait olduğu hususunda kuşkuya düştüğü şiirleri "Şüpheliler" başlığı altında vermiştir. Şüpheliler arasında 145 gazel, 1 elifnâme, 5 murabba, 1 terci-bend, 1 mesnevi, 1 rubai, 1 kıta, 1 matla' olmak üzere toplam 156 şiir vardır.

Arslanoğlu, Anadolu Hatâyîleri diye değerlendirdiği Hatâyî, Can Hatâyî, Derdimend Hatâyî, Derviş Hatâyî, Kul Hatâyî, Sultan Hatâyî, Şah Hatâyî'ye ait olduğunu düşündüğü çoğu hece ölçüsüyle söylenmiş 239 şiire eserinin ikinci bölümünde yer vermiştir.

Sonuç itibarıyla bu baskıda *Deh-nâme* ve *Nasihat-nâme* dışında irili ufaklı, kimi mahlassız 666 şiir bulunmaktadır.

Arslanoğlu neşrinde mükerrer şiirler vardır:

1-"Sanma kim" diye başlayan ve bu neşirde 20. sırada yer alan;

Ṣanma kim sen gitdüñ ey ay yüzlü cān ḳaldı mañā
Cān senüñlen gitdi cism-i nātuvān ḳaldı mañā

matla'lı gazel, bazı nüshalarda "Âh kim" ibaresiyle başladığı için farklı şiir sanılarak "Şüpheliler" başlığı altındaki şiirler arasında 25. sırada yinelenmiştir. Azizağa Memmedov neşrinde bu şiir mükerrer olduğu için Arslanoğlu da yanılmıştır.

2-"Şüpheliler" başlığı altında 11. sırada yer alan;

Ḳatı müştāḳ idüm sen meh-liḳāya
Göñül gördi gözüm düşdi ḫaṭāya (1992: 255)

matla'lı gazel, 35. sırada sadece matla' beytinin ikinci dizesindeki "göñül" ve "göz" sözcüklerinin yerleri değiştirilmek suretiyle yinelenmiştir (1992: 266).

3-Şah İsmail'e aidiyetinden kuşku duyulmayan şiirler arasında yer alan (1992: 107);

Dīn Muḥammed dīnidür ṣallu a'lā ṣāḥib-vaḳār
Kevs̱erin ṣuyın viren şāhum 'Alīdür şeh-süvār

matla'lı gazel (168. şiir), "Şüpheliler" başlığı altında 98. gazel olarak tekrarlanmıştır (1992: 295).

4-Şah İsmail'e aidiyetinden kuşku duyulmayan şiirler arasında yer alan (1992: 86);

> Senüñ tek dil-ber-i cānāna yetdüm
> Zi-hicrān olmış iken cāna yetdüm

matla'lı gazel (116. şiir), "Şüpheliler" başlığı altında 77. gazel olarak ilk mısranın başındaki "Senüñ tek" ibaresi "Visālüñden" biçimine dönüştürülerek tekrarlanmıştır (1992: 286).

5-Divan metnindeki 34. gazel "dur mene" redifli şekliyle (1992: 50) ve "dur menüm" şekliyle (123. gazel) yinelenmiştir (1992: 89).

8-Mir Salih Hüseynî (1380/2002). *Divân-ı Şah İsmail Safevi-Hatâî*. Tebriz: Hemvatan.

Mir Salih Hüseynî, Hatâyî'nin Türkçe ve Farsça şiirlerini neşretmiştir. Bu baskıda başta Farsça yazılmış sunuşlar ve Mir Salih Hüseynî'nin hazırladığı metinle ilgili kısa açıklamaları vardır. Ardından şiirler sıralanmaktadır: Gazeller (416), kasideler (6), murabbalar (4) terci-bendler (2), mesnevi (1), rubai (1), kıtalar (3), müstezad (1), iki beytler [dü-beytler] (10), koşmalar (16), geraylılar ve varsağılar (17), bayatılar (3), Farsça şiirler (1 tahmis, 3 gazel, kıtalar ve beyitler 8).

Eserin sonunda yararlanılan nüshalar ve kaynaklar sıralanmış ve kavramlar dizini verilmiştir.

Mir Salih Hüseynî, Sultan el-Kurrai nüshasından yararlanan ilk iki araştırmacıdan biridir. Hangi şiirin hangi nüshada bulunduğuna dair sistematik bir yol izlemediği için Kurrai nüshasının içerdiği şiir sayısını tespit etmek açısından kullanışlı değildir. Fakat şiirlere düştüğü dipnotlarda "sadece Sultan el-Kurrai nüshasında bulunduğunu ve oradan alıntıladığını" belirtmektedir. Bu şiirlerin sadece bir tanesi;

> Tāc giyeni gezersen ṣūfiyem diye revān
> Ṣufī oldur Ḥaḳ yoluna göstere dinden beyān

matla'ıyla başlayan gazel (1380: 305) diğer nüshalarda gerçekten yoktur. Diğer şiirler başka nüshalarda da bulunmaktadır. Mir Salih Hüseynî'nin ŞR, M ve G nüshalarını görmemiş olması olağan karşılanabilir. Fakat P, PS ve V nüshalarıyla yeterli karşılaştırmaları yapmadan bazı şiirlerin sadece Sultan el-Kurrai nüshasında bulunduğuna dair notlar düşmesi yanıltıcıdır. Mir Salih Hüseynî, kitabındaki 292. gazelin Fuzûlî'ye ait olduğuna dair not düşmüş olmasına rağmen bu şiiri hazırladığı metne dâhil etmiştir (1380: 365):

Ṣubḥ-dem gülzār içinde çaldı bülbül erġanūn
Eyyühe'l-'uşşāḳ ḳumū inneküm lā-tesma'ūn

Mir Salih Hüseynî neşrinde;

Ey göñül her ma'nīsiz cāhili yār itmek nedür
Ma'nisiz cāhil sözine i'tibār itmek nedür

matla'lı gazel mükerrerdir. Hem 70. sırada "itmek m'olur" (1380: 112) hem de 126. sırada "itmek nedür" (1380: 178) redifiyle gazel yinelenmiştir.

9-Mirza Resul İsmailzade (1380/2002). *Şah İsmail Safevi Külliyâtı*. Tahran: Alhuda Neşriyat.

Mirza Resul İsmailzade, yazma ve matbu nüshalardaki bütün şiirleri *Şah İsmail Safevi Külliyâtı* adı altında toplamıştır. Arap harfli bu basımda nüsha farkları kısmen gösterilmiştir. 1382/2004 yılında Latin harfleriyle yapılan baskısında nüsha farklarına yer verilmemiştir.

Her iki basımda da İsmailzade, Şah İsmail hakkında bilgi vermiş ve *Hatâyî Dîvânı*'nın yazma nüshalarını tanıtmıştır. İsmailzade neşrinde gazeller (418), kasideler (12), terci-bend (1), müseddes (1), murabbalar (7), kıtalar (3), matla' [tek beyt] (1), müstezâd (1), rubai ve iki beytler [dü-beytler] (11), koşmalar ve geraylılar (42), *Nasihat-nâme*, mesneviler (2), *Deh-nâme*, Farsça şiirler (1 tahmis, 10 gazel, 6 kıta, 15 matla') bulunmaktadır.

Resul İsmailzade, Mezar-ı Şerif nüshasıyla ilgili bilgileri muhtemelen Azizağa Memmedov neşrinden almıştır. Sultan el-Kurrai nüshasını kullandığını ifade etmiş olmasına rağmen ondan hangi şiirleri alıntıladığını belirtmemiştir. İran Milli Müze ve Tebriz Merkez Kütüphanesinde bulunan nüshaları çalışmasında ilk kez kullanan araştırmacıdır.

10-Babek Cavanşir-Ekber N. Necef (2006). *Şah İsmail Hatâî Külliyâtı*. İstanbul: Kaknüs Yay.

Eserin giriş kısmında "Türk Halk İslam Anlayışına Göre Kızılbaşlık ve Şah İsmail Hatâî" başlığı altında Safevilerin egemenliği altındaki coğrafyanın tarihine, Şah İsmail'in kimliğine dair değerlendirmeler yapılmıştır. Ardından "Şah İsmail'in Eserleri Hakkında" başlığı altında Şah İsmail külliyâtının yazmaları tanıtılmış, önceki neşirlerin özellikle dil bakımından eleştirisi yapılmıştır.

Transkripsiyon işaretlerinin kullanıldığı metin kısmında şiirler, Latin alfabesiyle yazılışlarındaki son harflerine göre sıralanmıştır. Bu baskıda 422 gazel, 13 kaside, 8 murabba, 1 tecî-bend, 1 müseddes, 1 rubai, 4 kıta (kıtalar başlığı altındaki bu şiirlerden ilki gazel, üçüncüsü tuyug, dördüncüsü eksik gazel), 1 tek beyt (matla'), 1 müstezad, 10 tuyug, 33 koşma, 3 varsağı, 15 geraylı, 8 bayatı, 2 mesnevi yer almaktadır. Ardından külliyâtı oluşturan diğer eserlerin, *Deh-nâme* ve *Nasihat-nâme*'nin metinlerine yer verilmiştir.

11-Şah Hüseyin Şahin (2011), *Hatâyî Dîvânı ve Diğer Hatâyî Şiirleri*, Ankara: Pir Sultan Abdal 2 Temmuz Kültür ve Eğitim Vakfı Yay.

Şah Hüseyin Şahin'in hazırladığı eser beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde yazar, diğer neşirlerden de yararlanmak suretiyle *Hatâyî Dîvânı*'nın Londra nüshasını Latin harflerine aktarmış, ikinci bölümde Londra nüshasında bulunmayan *Deh-nâme*'nin metnini vermiştir. Dördüncü bölümde de Londra nüshası dışındaki yazmalarda bulunan Hatâyî mahlaslı şiirleri sıralamıştır. Bu bölüme İstanbul Millet Kütüphanesindeki Ali Emiri yazmasında bulunan şiirleri ilave etmiştir. Beşinci bölümde de diğer neşirlerde ve konuyla ilgili bazı kaynaklarda bulunan Hatâyî mahlaslı şiirleri alıntılamıştır. Bu bölümdeki şiirlerin "Anadolu'da Hatâyî mahlasını kullanan şairler tarafından yazıldığı görüşünü" benimsemiş görünmektedir (2011: 304).

Sonuç olarak *Hatâyî Dîvânı*'nın bilimsel yöntemlere uygun bir neşri yapılmamıştır. Turhan Genceî neşrinin sadece Paris, Londra ve Vatikan nüshalarına dayanması, Azizağa Memmedov neşrinin ise öncekine nazaran

daha çok nüsha kullanılmış olmasına rağmen mükerrer şiirlere yer vermesi, yazmaların ciddi biçimde eleştirisinin yapılmamış olması önemli eksikliklerdir. Bu eksikliklerine rağmen Turhan Genceî ve Azizağa Memmedov neşirleri, bugüne kadar yapılanlar içerisinde metin tenkidi yöntemlerine en uygun olanlarıdır. Daha sonra yapılan Mir Salih Hüseynî ve Resul İsmailzade neşirlerinde ise hangi şiirin hangi nüshadan alıntılandığı belirtilmemiş, sadece düzeltme amacıyla bazı yerlerde nüsha farkları verilmiştir. Ekber N. Necef-Babek Cavanşir neşri ise yazarlarının iyi niyetine, bilimsellik iddialarına karşın derleme niteliğindedir. Mevcut neşirlerdeki eksikliklerin yanı sıra daha önce bilinmeyen bazı nüshaların tespit edilmesiyle birlikte *Hatâyî Dîvânı*'nın bilimsel yöntemlere uygun biçimde tenkitli metninin hazırlanması gerekmektedir.

C-*HATÂYÎ DÎVÂNI*'NIN TENKİTLİ METNİNE DOĞRU

Böylesine ihtiyatlı bir başlık kullanmamın sebebi, şimdiye kadar on iki defa yayımlanan *Hatâyî Dîvânı*'nın yeni bir neşrine girişmiş olmamdır. Tenkitli metin neşri konusundaki süreç ve yöntemle ilgili temel yaklaşımları ve sorunları özetleyince hem teşebbüsümün hem de tereddütümün yersiz olmadığı daha iyi anlaşılacaktır.

Yazma eserlerin Müteferrika ve Bulak matbaaları başta olmak üzere İstanbul'da kurulan diğer matbaalarda yapılan Arap harfli baskılarında, doğal olarak yazma kültürünün bazı özelliklerinin devam ettiği, Batı'da kullanılan basım tekniklerinin tedricen benimsendiği bilinmektedir (İhsanoğlu-Aynur 2003: 219-255). Yazma kültüründe olduğu gibi eski harfli divan neşirlerinde de hangi nüshaların esas alındığı belirtilmemekle birlikte metin oluşturulurken farklı nüshaların kullanıldığına dair örnekler vardır. Mesela, İbnülemin Mahmut Kemal'in, Âsar-ı Müfide Kütüphanesi için hazırladığı üç divandan; *Şeyhülislam Yahya Divanı*, *Hersekli Arif Hikmet Divanı* ve *Leskofçalı Galib Divanı*, ilk ikisinde farklı nüshalar kullanılmıştır (Karavelioğlu 2010: 27-58). Müstensihlerin de tek nüshaya bağlı kalmadıkları, zaman zaman aynı eserin farklı nüshalarını kullandıkları *Hatâyî Dîvânı* nüshalarındaki mükerrer şiirlerde görülen farklı kullanımlardan anlaşılmaktadır. Şah İsmail ve Tahmasb dönemlerinin en ünlü hattatlarından Şah Mahmud Nişapurî'nin istinsah ettiği Taşkent nüshasındaki üç mükerrer şiirde tespit edilen nüsha farkları bunun somut örneklerindendir. Doğrusu bu durum, *Hatâyî Dîvânı* ile sınırlı değildir. Öte yandan yazma eserlerin farklı nüshalarındaki sah kayıtları da nüsha karşılaştırmanın ibtidai örnekleri sayılabilir. Hem yazmalarda hem de eski harfli matbu divanlarda hangi nüshaların karşılaştırıldığı belirtilmediği hâlde zamanla matbu neşirlerde, mesela Halil Nihad'ın hazırladığı *Nedîm Dîvânı*'nın sonunda "müracaat edilen yazma nüshalar"ın listesi verilmiştir (1338-1340: 371).

Yazmadan basmaya geçişle evrilen bu tecrübe, İstanbul Üniversitesinde görev yapan şarkıyatçıların öncülüğünde bilimsel bir hüviyete bürünmüştür. Bilhassa Hellmut Ritter (1892-1971), metin neşri konusundaki tecrübesini

başta Ahmet Ateş olmak üzere Tahsin Yazıcı, Nihat Çetin, Necati Lugal ve Adnan Erzi ile paylaşarak yöntem konusunda öncülük etmiştir. Uygulamadaki aksaklıklar üzerine Ahmet Ateş, Nihat Sami Banarlı'nın yayımladığı *Dâsitân-ı Tevârih-i Mülûk-i Âl-i Osman* adlı eseri vesilesiyle tenkitli metin neşrinde uyulması gereken esasları P. Collomp'un 1931'de yayınlanan *La Crıtıque des Textes* adlı eserine atıflar yaparak tespit etmiştir (1942: 253-267). Bu makaleyi Yusuf Ziya Kavakçı'nın *İslam Araştırmalarında Usul* adlı kitabına yazdığı bölüm takip etmiştir (1976: 81-121). Metin tenkidi konusunda teorik çalışmaların oldukça sınırlı sayıda olmasına rağmen başta Ali Nihat Tarlan ve onun öğrencileri olmak üzere divan edebiyatı uzmanlarınca divan ve mesnevi metinleri neşredilmiştir. Türkiye'de üniversite eğitiminin yaygınlaşmasıyla birlikte eski harfli metinlere dayalı tezlerin sayısında ciddi artış olmasına rağmen metin tenkidi konusunda teorik çalışmalar son derece azdır. Hatta ele alınan her metinle ilgili çabalar yayımlanmadığı için tezle birlikte kütüphane raflarında kalmaktadır. Tenkitli metin neşrinde bütüncül bir bakış açısının gelişimine katkı sağlayacağı düşüncesiyle *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*'nin ilk sayısında metin neşrinde uyulması gereken esasların tezkire ve divan metinlerinde nasıl uygulandığını gösteren makalelere yer verilmiştir. Bu sayıda Rıdvan Canım'ın *Latîfî Tezkiresi* (1996: 1-22), Filiz Kılıç'ın *Âşık Çelebi Tezkiresi* (23-42), Aysun Sungurhan'ın *Beyânî Tezkiresi* (43-62); Metin Akkuş'un *Nef'î Dîvânı* (63-90), Ali Fuat Bilkan'ın *Nâbî Dîvânı* (91-118) ve Muhsin Macit'in *Nedîm Dîvânı* (119-136) ile ilgili tezlerinde, Prof. Dr. Mustafa İsen'in doğrudan veya dolaylı biçimde yönlendirmesiyle uyguladıkları soyağacı yönteminin farklı tecrübeleri paylaşılmıştır. Böyle müstakil yazılara konu olmasa da divan edebiyatıyla ilgili tezlerin çoğunun alt başlığında "tenkitli metin" kavramı vardır. Fakat metin neşrinde uyulması gereken esaslar kişiden kişiye değiştiği için uygulamada ciddi şekilde yöntem, daha doğrusu yöntemsizlik sorunuyla karşılaşılmaktadır (Andrews 2015: 36-58). Yöntem sorunu sadece nüsha tavsifi ve tercih edilen nüshaların tespitiyle sınırlı değildir. Metin tenkidinde filolojik açıdan da çözümlenmesi gereken sorunlar olduğu bilinmektedir. Nitekim İsmail E. Erünsal ve Ahmet Yaşar Ocak tarafından neşredilen *Menâkıbu'l-Kudsiyye fî Menâsibi'l-Üns̱iyye* üzerine Mertol Tulum, filolojik açıdan eleştirilerde bu-

lunmuş ve *Tarihî Metin Çalışmalarında Usûl* başlığı altında aynı eseri, daha doğru bir metin ortaya koyduğu iddiasıyla yeniden neşr etmiştir (2000).

Metin tenkidi konusunda yöntem sorununun sadece edebî metinlerin neşriyle sınırlı olmadığı, tarih ve özellikle ilahiyat alanında benzer tartışma ve tecrübelerin yaşandığı bilinmektedir. Esasen bu konu, Batı'da İncil çalışmalarında olduğu gibi daha çok ilahiyatçıları ilgilendirmektedir. Türkiye'de bilhassa hadis alanında çalışan uzmanlar, konunun hem teorik yönüyle hem de uygulamasıyla ilgili ciddi birikime sahiptir. İlahiyat alanındaki birikimi ayrıntılı biçimde betimleyen Salahattin Polat, hem Batı'da hem de Türkiye'de metin tenkidinin tarihini özetleyerek şimdiye kadar uygulanan yöntemleri şu şekilde sıralamıştır (2010: 228-288):

1-Soyağacı/Şema Yöntemi (Genealogical Method/Stemmatics)
2-Gruplandırma Yöntemi
3-Mekanik/Analitik/İstatiksel Yöntemler
4-Kopya Metin Yöntemi (Copy-text editing)
5-En iyi Metin Yöntemi (Best-text edition)
6-Metnin Bütün Varyantlarının Bir Arada ve Karşılaştırılabilecek Şekilde Neşri (Variorum).

Yazar altı yöntemden bahsetmekle birlikte ağırlıklı olarak "Nüshaların Soyağacını Çıkarma Yöntemi" üzerinde durmuştur. Alman bilim adamı Karl Lachmann'ın adıyla anılmasına rağmen soyağacı yöntemini sistemli biçimde tanıtan Paul Maas'tır. Paul Maas'ın 1927 yılında *Textkritik* adıyla yayımlanan eseri, 1949 ve 1957 yıllarında gözden geçirilerek tekrar basılmış, 1958 yılında İngilizceye, 1963'te Arapçaya çevrilmiştir. Paul Maas'ın metin tenkidi konusundaki görüşleri (2011: 11-42) ile P. Collomp'un 1931'de yayınlanan *La Crıtıque des Textes* adlı eserindeki yaklaşımı örtüşmektedir.

Türkiye'de edebî metinlerin neşrinde soyağacı yöntemiyle ilgili uygulamalar, P. Collomp'un görüşlerinden hareketle Ahmet Ateş'in yazdığı makalede ileri sürdüğü ilkeler çerçevesinde biçimlenmiştir. Hiç şüphesiz bu yöntemin uyugulanabilirliği metnin türüne, nüsha sayısına ve nüshaların yayılım sahasıyla ilgili verilere bağlıdır. Şöyle ki ilmi niteliği olan bir eser ile bir divanın veya çok okunan popüler bir menakıbnamenin yazma nüshaları

arasındaki nesep bağını tespit etmek aynı değildir. Nüshaların sayısı arttıkça, yazma eserlerin üretiminde istinsah biçimleri çeşitlenip okuma ve icra mekânları çeşitlendikçe soyağacını tespit etmek zorlaşmaktadır. Ayrıca tür bakımından ve geleneksel kurallar zincirine uyum açısından benzer üretim şartlarına bağlı olsa da *Ahmed Paşa Dîvânı* ile *Nesîmî Dîvânı*'nın yazma nüshalarının soyağacını tespit etmek çok farklı bir çalışma tarzını gerektirebilir. Hatta bazı eserlerin nüshaları arasındaki ilişkiyi soyağacı yöntemiyle belirlemek mümkün olmayabilir. Bu bakımdan Karl Lachmann'ın soyağacı yöntemine ciddi eleştiriler yöneltilmiştir (Witkam 2011: 71-99)[1].

Hiç kuşkusuz metin tenkidi şecere tespitinden ibaret değildir. Metin tenkidinin nasıl yapılacağına dair görüşü ve tecrübesi olan araştırmacıların müellif hattı metinlerin neşrine dair yaklaşımları aşağı yukarı örtüşmektedir. Sorun, ikiden fazla nüshası olan metinlerin neşrinde ortaya çıkmakta ve daha fazla nüshası bulunan metinlerin neşrinde ise daha karmaşık hâle gelmektedir. Nüsha sayısı fazla olmayan eserlerin soyağacını tespit etmek daha işlevsel olabilmektedir. Fakat Nesîmî, Yunus, Hatâyî ve hatta Fuzûlî gibi farklı toplum kesimleri tarafından okunan ve nüshaları çoğaltılan şairlerin divanlarının tenkitli metinlerini hazırlarken tek bir yöntemi kullanmak yerine daha eklektik (seçmeci) bir yaklaşım benimsemek gerekir.

Bu hatırlatmalardan sonra *Hatâyî Dîvânı*'nın tenkitli metnine doğru yol alabiliriz.

Şah İsmail'in çocukluğunda Lahican'da istinsah ettiği Kuran'ı, daha sonra Necef'te yeniden imar edilen Hz. Ali Türbesine hediye ettiğine dair rivayet (Gündüz 2010: 91) doğruysa kendi el yazısı konusunda özgüvene sahip olduğu söylenebilir. Öte yandan Reşidüddin Vatvat (ö. 573/1177) tarafından yazılan *Matlûbü Külli Tâlib min Kelâmi Emîri'l-Müminîn Ali b. Ebi Tâlib* adlı eserin Münih Bayerische Staatsibibliothek Cod. Pers. 431'de bulunan

1 Soyağacı yöntemine dair temel yaklaşımlarla ilgili başta Paul Mass olmak üzere Barbara Bordalejo ve Jan Just Witkam'in görüşlerini içeren yazıları derleyip tercüme eden Murteza Bedir'in yayına hazırladığı *Tenkitli Metin Neşrinde Soy-ağacı Yaklaşımı* adlı eser mevcut birikimi çok iyi resmetmektedir. Hatice Aynur'un öncülük ettiği Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları üst başlıklı çalıştay dizisinin geçen seneki konusu, "Metin neşri: problemler, tespitler, öneriler" alt başlığını taşıyordu. Çalıştayda sunulan bildirilere ilave olarak Alexander Kleinlogel ve Jan Just Witkam gibi uzmanların konuyla ilgili makalelerinin çevirilerinin yer aldığı eser, durum tespitinin yanı sıra geleceğe dair muhtemel çalışma alanlarına da ışık tutmaktadır. Hatice Aynur vd. (2017). *Metin neşri: problemler, tespitler, öneriler*. İstanbul: Klasik Yay.

eksik yazma nüshasının Şah İsmail tarafından istinsah edildiğine dair bilgiler, her ne kadar teyide muhtaç ise de Şah İsmail'in hat sanatına ilgisine dair bir kabulün yaygın olduğunu göstermektedir. Şöyle ki İsmail Hikmet Ertaylan, Murtazakulu Han Zafer'in Türkçe şiirlerini içeren eserinde Safeviler devri sanat hayatından bahsederken Şah İsmail'in Şah Mahmud'dan ve Hacı Mehmed Tebrizî'den hat dersleri aldığını, sülüs ve nestalik hatla istinsah ettiği *Kelimât-ı Murtazaviyye* adlı eserin Münih'te Bavyera Devlet Kütüphanesi Müzesinde bulunduğunu ifade etmektedir. Hatta İstanbul Üniversitesi Kütüphanesinde de Şah İsmail'in el yazısıyla bazı murakkaların bulunduğunu belirtmektedir (1965: 9). Oysa 920/1514 senesinde istinsah edilen Münih'teki eksik yazmanın ketebe kaydında müstensih adı yoktur. Dua cümlesinin üstünde bulunması gereken müstensih adı, muhtemelen çerçevede kullanılan renge uygun mürekkeple boyanmıştır. Dolayısıyla yazmanın ketebe kaydında Ertaylan'ın ifadelerini teyid edecek veri bulunmamaktadır. Fakat ketebe kaydından sonraki sayfanın ortasında, sonradan ilave edildiği çok net biçimde belli olan rikayla yazılmış "Harrarehu el-Abdullah İsma'îl bin Haydar el-Hüseynî-920" cümlesi ile yazmaya eklenen bir buçuk sayfalık Fransızca bilgi notunun sonundaki; "Bu elyazması, hicrî 920 tarihinde Şah İsmail tarafından yazılmış ve imzalanmıştır. Eşsiz ve paha biçilmez bir nüshadır." cümleleri Ertaylan'ın kaynağını belirtmeden aynı görüşü paylaşmasına neden olmuştur. İsmail Hikmet Ertaylan'ın atıflarına istinaden inceleme gereği duyduğum, kısa adıyla *Matlûbu Külli Tâlib* diye bilinen eser çok okunmuş, Türkçe tercümeleri yapılmıştır (Ceyhan 2006: 364 -95). Bu eserin Safevi muhitlerinde ilgi görmesi doğaldır. Fakat Şah İsmail'in bu eseri istinsah ettiğine dair, elimizde şimdilik ikna edici bir kanıt yoktur. Münih'teki eser, son derece sanakârâne yazılmış eksik bir yazmanın parçasıdır. İddia edildiği gibi mevcut metindeki yazı, gerçekten Şah İsmail'inse hattının mükemmel olduğu söylenebilir.

Netice itibarıyla Şah İsmail'in elyazısıyla ilgili kesin bir veriye sahip değiliz. Kendi şiirlerini istinsah ettiğine dair herhangi bir kayıt, müellif hattı bir *Dîvân-ı Hatâyî* veya *Deh-nâme* nüshası da şimdiye dek tespit edilmemiştir. Bununla birlikte Şah İsmail'in şiirlerinin bilhassa makta' beyitlerinde "defterle dîvân"ından söz ettiği bilinmektedir.

Men **Ḫaṭāyī**yem şehüñ vaṣfını dāyim söylerem
'Işḳ ile bel bağlaram defterle dīvān mendedür
(Hatâyî Dîvânı G.57/11)

Ey **Ḫaṭāyī** fikr-i bikrüñ eyledün eş'āra ṣarf
Dutdı 'irfān meclisin defterle dīvān şimdiden
(Hatâyî Dîvânı G.289/5)

Hatâyî Dîvânı'nın muteber nüshalarında bulunan bu beyitlere bakarak Şah İsmail'in geleneğe uygun biçimde diğer şairler gibi gazellerinin makta' beyitlerinde şairliğiyle övünmek için bu tür ifade kalıplarını yinelediği söylenebilir. Muhtemelen böyle bir kabulden hareketle Şah İsmail'in divan tertip edip etmediği veya onun onayıyla *Hatâyî Dîvânı*'nın üretilip üretilmediği yeterince tartışılmadan, Minorsky ve Genceî Paris (P) nüshasını, Azizağa Memmedov ve ondan hareketle diğer neşirlerin yazarları Taşkent (T) nüshasını en eski tarihli nüsha olarak takdim etmişlerdir. Farklı ülkelerin yazma eser kütüphanelerindeki *Dîvân-ı Hatâyî* nüshalarına erişim imkânları arttıkça nüshaların istinsah tarihleri, müstensihleri, biçim ve içerikleri konusunda daha nesnel ve tutarlı verilere ulaşıldıkça mevcut malumatın tashihe muhtaç olduğu ortaya çıkmıştır. Nitekim Şah İsmail hayattayken istinsah edildiği tahmin edilen üç nüsha tespit edilmiştir. Lakin bu nüshaların hiçbirinin müellif hattı olduğuna dair herhangi bir kayıt yoktur. Çünkü üçü de başından ve sonundan yaprakları düşmüş, eksik nüshalardır. Ayrıca *Hatâyî Dîvânı*'nın müellif hattıyla karşılaştırıldığına dair ipuçları içeren bir nüshası da mevcut değildir. Onun için mevcut nüshaları şiir sayıları, müstensihlerinin kimliği ve istinsah tarihleri açısından gruplandırmak, nüshaların içerdikleri müşterek yanlışları dikkate alarak birbirleriyle benzer veya farklı özelliklerini tespit etmek, nüshalar arasındaki örüntüyü görünür hâle getirmek için öncelikli olarak herbirini yakından tanımak gerekir.

I-*Hatâyî Dîvânı*'nın Yazma Nüshaları

Şimdiye kadar *Hatâyî Dîvânı*'nın bir kısmı eksik olmakla birlikte 25 nüshası tespit edilmiştir. Bu nüshalardan (MS, SK, TÜ, Erdebil, Köprülü) dışındaki 20'sinin dijital kopyalarını veya fotokopilerini temin ettim. Şah Abbas'ın Erdebil Tekkesine vakfettiği ve oradan her nasılsa İran Milli Müzesine nakl edildiği anlaşılan nüshanın başından ve sonundan beşer, ortasından yedi olmak üzere toplam 17 varağını temin edebildim. Temin edemediğim nüshalarla ilgili olarak daha önce yapılan neşirlerde, kataloglarda ve makalelerde verilen bilgileri, temin edebildiğim nüshalardaki verilerle birlikte değerlendirdim. Şimdi *Hatâyî Dîvânı* nüshalarını olabildiğince yakından tanımaya ve tanıtmaya başlayabiliriz.

1-Arthur M. Sackler Gallery, DC. SI986.60. (W)

Bu nüsha Şah İsmail hayattayken üretilmiştir (Thackston 1988: 37-63). Kitap sanatının bütün incelikleri kullanılarak hazırlanan nüsha dağılmış, sayfalar divan tertibindeki geleneksel sıralama dikkate alınmadan bir araya getirilmiştir. Mevcut hâliyle 49 varaktan ibarettir. Her sayfa 12 satırlı, çift sütun üzerine cetvelli olarak hazırlanan nüsha mükemmel bir nestalik hatla yazılmıştır. Şiirlerin unvan kısımları çerçeve içinde ve tezhiplidir.

İlk ve son sayfaları kopuk olduğu için müstensihi, müzehhibi ve istinsah tarihi belli değildir. Divan tertibine ve mevcut metinlerdeki bağlama uygun biçimde sıralayarak düzenlediğim metne göre nüsha, Taşkent nüshalarında gazellerin başında yer alan;

Ḥüsn-i ruḫ-sāruñ kim oldı cān u dil ḥayrān aña
Vaʿde-i devr-i ḳamerni dapşurur devrān aña

matlaʿlı şiirin üçüncü beytiyle başlamaktadır:

Āteş-i ʿışḳuñda ey ḫūn-ḫˇāre gözlü dil-berüm
Öyle yanmışdur bu baġrum yoḫ durur dermān aña

Bu şiirle birlikte nüshada (ا) harfiyle biten 11 gazel, (ب) harfiyle biten 2 gazel, (ت) harfiyle biten 3 gazel, (ر) harfiyle biten 48 gazel, (ز) harfiyle biten 6 gazel, (ك) harfiyle biten 6 gazel, (م) harfiyle biten 6 gazel, (ن) harfiyle biten 14 gazel, (ه) harfiyle biten 18 gazel, (و) harfiyle biten 3 gazel, (ى) harfiyle

biten 31 gazel, 1 kaside ve 1 musammat olmak üzere toplam 150 şiir bulunmaktadır. Gazellerin ardından nüsha, "Yaradan be-kudret gök ilen yeri" dizesiyle başlayan müseddesin XI. bendinin nakaratıyla devam etmektedir. Bu şiiri "Şefī'ü'l-müẕnibīn Ḥaḳdan Muḥammed Muṣṭafā geldi" dizesiyle başlayan naat ve "Deryā-yı Necef gevherine kān 'Alīdür" dizesiyle başlayan Hz. Ali methiyesi takip etmektedir.

Bu nüshada üç minyatür vardır. İlk minyatürün üzerinde;

'Işḳuñ ey dil-ber göñül taḫtında şāh olmış durur
Ṣūretüñ cān mülkine ḫūrşīd ü māh olmış durur

matla'lı gazelin beşinci beyti yazılıdır:

Ḥüsnüñi her kim ki gördi vālih ü ḥayrān olup
İşi anuñ dünyede feryād ü āh olmış durur

İkinci minyatürde;

Cihānda görmedüm zībā senüñ tek
Bu 'ālem içre ḥüsn-ārā senüñ tek

matalı gazelin matla' beyti ile aşağıdaki beyitler yazılıdır.

Olamaz doġrusı cān bāġı içre
Ḳadi çün serv-i ḫoş-bālā senüñ tek

Çü ḫūblar çoḫ durur insān içinde
Hiç olmaz ey perī ra'nā senüñ tek

Üçüncü minyatürde ise aşağıdaki beyitler yer almaktadır:

Tā meni ayırdı devrān sevgü yārumdan menüm
İncidi gökde melāyik āh u zārumdan menüm

Ey perī-peyker seni andan berü kim görmişem
Ḥüsnüñ ayırdı ḳarār u iḫtiyārumdan menüm

Ḥasretem Ya'ḳūb tek Yūsuf yüzine ey ṣabā
Tañruñ içün bir ḫaber algil nigārumdan menüm

Bu nüsha yazısı, tezhibi, minyatürleri ve şiirlerin unvan kısımlarındaki dua cümleleriyle Şah İsmail'in onayını alma gereği duyan bir sanatkârın

veya sanatkâr grubunun ürünü olmalıdır. Şiirlerin unvan kısımlarındaki dua cümleleri hayatta ve iktidardaki hükümdarlar için kullanılan kalıplardandır.

Velehu medda'llāhu teʿalā ẓılālehu ve celālehu
Ve eyżan lehu ebbeda'llāhu mülkehu ve ḫilāfetehu
Velehu eyżan ḫalleda'llāhu mülkehu ve celālehu
Eyżan lehu ḫullide eyyāmu devletihi ve şevketihi
Velehu eyżan medda'llāhu teʿalā ẓılālehu ve celālehu
Ve eyżan lehu zāde devletuhu ve şevketuhu
Ve eyżan lehu dāme ʿizzuhu devletihi ve mülkihi
Velehu eyżan ḫullide mülkuhu ve ʿizzuhu ve şevketuhu
Ve eyżan lehu ḫullide eyyāmu ḫilāfetihi ve maʿdeletihi
Velehu eyżan zāde'llāhu devletehu ve salṭanatahu
Ve eyżan lehu ḫalleda'llāhu teʿalā mülkehu
Velehu eyżan medda'llāhu teʿalā celālehu
Ve eyżan lehu zāde'llāhu teʿalā şevketehu
Ve eyżan lehu ḫalleda'llāhu mülkehu ve salṭanatahu
Velehu eyżan ḫalleda'llāhu teʿalā mülkehu ve salṭanatahu
Eyżan lehu zāde'llāhu teʿalā şevketehu
Velehu medda'llāhu teʿalā celālehu ve şevketehu
Ve eyżan lehu zīde mülkuhu ve şevketuhu ve celāluhu
Ve eyżan lehu rafaʿa'llāhu ḥadrehu ve celālehu
Velehu eyżan fetaḥa'llāhu teʿalā ebvābe's-saʿādeti
Ve eyżan lehu medda'llāhu teʿāla ẓılālehu'l-ālī
Eyżan lehu fetaḥa'llāhu teʿalā ebvābehu
Eyżan lehu żāʿafa'llāhu teʿāla ḳadrehu
Velehu eyżan zāde'llāhu teʿalā şevketehu
Ve eyżan lehu medda'llāhu teʿālā ẓılālehu'l-ālī
Ve lehu eyżan zāde'llāhu teʿālā ʿizzehu ilā-yevmi'l-ḳıyāme
Ve eyżan lehu ḫullide eyyāmu devletihi ve şevketihi
Velehu zīde şevketuhu ve saʿādetuhu
Ve eyżan lehu ʿammet meyāminu salṭanatihi ve maʿdeletihi
Ve eyżan lehu efāża ʿidde'l-ʿālemīne birruhu ve ihsānuhu
Ve eyżan eʿazzallahu aʿvānehu ve enṣārahu ve eḥibbā'ehu
Ve eyżan lehu eyyedallahu ʿibādehu bi-celāli ʿadāletihi ve ʿizzihi
Ve eyżan edāme ḥākimen fi'l-ʿArab ve'l-ʿAcem

Şiirlerin başındaki dua cümlelerine ilave olarak minyatürlü sayfadaki şu ifadeler de bu nüshanın Şah İsmail'in sağlığında üretildiği hususunda herhangi bir şüpheye yer bırakmamaktadır.

> Fīma's-salṭana es-sulṭānü'l-a'zam el-ḫāḳānü'l-a'delü'l-ekrem mevālī-i mülūki'l-'Arab ve'l-'Acem müşeyyidü ḳavidi'l-'adl ve'l-ihsān bāsıtu bisāti'l-emn ve'l-emān Ebu'l-Muẓaffer Şāh İsma'īl Bahādır Ḫān.
>
> *Saltanat sahibi, en büyük sultan, en cömert ve en adaletli hakan, Arap ve Acem padişahlarının efendisi, adalet ve ihsan kanunlarını / ölçütlerini sağlamlaştıran, emniyet ve yardım yaygısını yayan Ebulmuzaffer Şah İsmail Bahadır Han.*

Şah İsmail'in künyesinin verildiği minyatürlü sayfada sol tarafta pencereden görünen güzelin bulunduğu kısımda aşağıdaki Farsça beyt yazılmıştır:

> Ser ez-derîçe birūn kün ki ebruvān-ı türā
> Çü rūzedār be-māh-ı nev ārzūmendem
> *Başını pencereden çıkar. Zira senin (hilal) kaşlarını,*
> *oruçlunun yeni ayı gözlemesi gibi gözlüyorum.*

2-British Library MS, Or.11388. (MS)

Bu nüshayı ilk defa Lionel David Barnett (1871-1960) tanıtmıştır (1933: 13). Nüshadaki minyatürlerle ilgili ayrıntılı katalog bilgilerine Norah M. Titley, *Miniatures From Turkish Manuscripts* adlı eserinde yer vermiştir (1981: 46). Eksik bir nüsha olmakla birlikte Şah İsmail hayattayken üretildiği tahmin edilmektedir. Temin edemediğim bu nüshada Turhan Gencei'nin verdiği bilgilere göre; 6 minyatür, başından veya sonundan eksik 16, tam 37 olmak üzere toplam 53 şiir vardır. Şiirlerin unvan kısımları çerçeve içinde ve tezhiplidir. Unvan kısımlarındaki dua cümleleri hayatta olan hükümdarlar için kullanılan kalıplardır (Gandjei 1986: 159-164).

3-Kütübhane-i Meclis-i Şura-yı Milli, 4077. (TH)

Bu nüsha 11 varaktan ibaret, eksik bir yazmadır. Koyu kahverengi meşin kapak üzerine açık vişne renkli, ortası çiçek desenli, gömme şemseli, salbekli, köşe bendli ve çiçek motifli bordürüyle sanatlı bir cilt içindedir. Cilt ön

kapağının içinde çiçek resmi, ilk sayfasında elinde kuş tutan bir kız minyatürü vardır. Her sayfa 12 satırlı, çift sütun üzerine cetvelli olarak hazırlanan nüsha nestalik hatla yazılmıştır. Şiirlerin unvan kısımları çerçeve içinde ve tezhiplidir (Köksal 2012: 44). Bu kısımlardaki dua cümleleri hayatta olan bir hükümdar için kullanılan kalıplardır.

Aradaki kopukluklar, baş ve son kısmının eksik olmasından ötürü yazmanın müstensihi ve istinsah tarihi belli değildir. 16. yüzyılda, büyük ihtimalle Şah İsmail hayattayken istinsah edilmiştir. Derkenarlarında *Deh-nâme*'nin farklı bölümlerinden 130 beyit yer almaktadır. Bu beyitler, özellikle seçilmiş değildir. Nüsha dağıldığı için, mevcut varaklar rastgele sıralanmıştır. *Deh-nâme*'nin mevcut beyitlerinin sırası izlenerek mevcut sayfaları sıralayıp ihtiva ettiği şiirleri tespit ettim. Büyük bir bölümü eksik olan bu nüsha, 36 Türkçe ve 1 Farsça şiir (mesnevi) içermektedir. Yazmanın sonundaki Farsça mesnevide "Câmî" mahlası dikkati çekmektedir. Bu yaprak başka bir yazmadan karışmış olabilir.

T ve P nüshaları gibi bu nüsha da;

> Ey ki yoḫdan bu cihānı var iden Perverdigār
> Yiri ḳāyim gökleri devvār iden Perverdigār

matla'lı tevhitle başlamaktadır. Fakat bu şiirin ilk 7 beyti bulunmamakta, 8. beyitten itibaren şiirin devamı yer almaktadır. T nüshasında olduğu gibi *Deh-nâme*'nin ilk 7. beytinin ardından gelen "Tevhid" başlıklı bölümle metin derkenarda devam etmektedir.

Gazellerin arasında, "itmegil" redifli gazel ile "-um direm" redifli gazelin arasında, 11. sırada diğer nüshaların hiçbirinde bulunmayan aşağıdaki matla' yer almaktadır.

> Derd-mend oldum nigārā derdüme bir çāre ḳıl
> Cevr-i hecrüñlen meni ġamdan yeter āvāre ḳıl

4-Taşkent İlimler Akademisi Şarkşinaslık Enstitüsü, 1339/1412. (T)

Bu nüsha istinsah edildiği çevre ve tarihinin eskiliği bakımından olduğu kadar hattatının kimliği açısından da ilgi çekicidir. 82 varaktan ibaret olan nüsha, 942/1535 yılında Mahmud Nişapurî (ö. 972/1564) tarafından

nestalik hatla istinsah edilmiştir. "Zerrîn-kalem" (altın kalem) unvanıyla tanınan Mahmud, aslen Nişapurludur. Nestalik hattın üstatlarından Abdî Nişapurî'nin kız kardeşinin oğludur (Minorsyk 1959: 134). Hat eğitiminde ilk hocası dayısı Abdî'dir. Daha sonra Sultan Ali Meşhedî'nin (1437-1520) öğrencisi olmuştur. Şah İsmail'in en gözde hattatlarındandır (Gelibolulu Âlî 1982: 72-73; Akın-Kıvanç 2011: 348-349). Aynı zamanda şairdir (Sam Mirza 1384: 133-134). Şah İsmail, adına şehname yazmakla görevlendirmiştir (Akın-Kıvanç 2011: 353). Şah İsmail'in ölümünden sonra şehzadesi Tahmasb'ın Tebriz'de kurduğu sanat atölyesinde eser vermeye devam etmiştir. Her biri diğerinden kıymetli eserlerin yanı sıra 942/1535 yılında *Dîvân-ı Hatâyî*'yi de istinsah etmiştir. 1545 yılında Şah Tahmasb'dan izin alarak Meşhed'e göçmüş ve ölümüne kadar orada İbrahim Mirza'nın (1540-1577) himayesinde sanatla meşgul olmuştur. Yazmalara değer katmak için zaman zaman adının kullanıldığına dair söylentilere neden olacak kadar şöhretli bir hattattır (Uluç 2006: 373).

Şah Mahmud Nişapurî'nin istinsah ettiği *Dîvân-ı Hatâyî* nüshası;

Ey ki yoḫdan bu cihānı var iden Perverdigār
Yiri ḳāyim gökleri devvār iden Perverdigār

matla'lı tevhidle başlamaktadır. Dinî muhtevalı 15 şiirden sonra "Gazeliyyât" başlığı altında;

Ḥüsn-i ruḫ-sāruñ kim oldı cān u dil ḥayrān aña
Va'de-i devr-i ḳamerni dapşurur devrān aña

matla' beytiyle başlayan gazeller;

Büt-perest oldı göñül büt-ḫāneler küncindedür
Men bilürmen bu dil-i şeydā neler küncindedür

matla'lı gazelle bitmektedir. Aşağıda matla' beyitleri verilen gazeller mükerrerdir[1]:

1 Bu mükerrer gazellerin farklı nüshalardan istinsah edildiğini gösteren ipuçları vardır:
1-[1-b ṣad-hezârân: her zamân ṣad- 82a // 2-a gördüm: gördi 82a //2-b seyyâreler: sitâreler 82a // 4-a Yaralı: Yaralu 82a //4-b ḳanın: ḳanını 82a //4-b gözümden: gözüm 82a // 5-a Çıḫmaya: Çıḫmasa 82a //5-b seyr olur anuñ: şeb-revlik durur 82a].
2-[1-b bol: ol 27b //2-a söylen: söyle 33a //2-b cihāna: aradan 33a //3-a oturma: olma 33a //4-a devr-i: devrüñ 33a // 7-a dünyādan: dünyâda 27b // fâriġ ol: pâk olup 33a// 7-b ġam çekmegil: çoḫ çekme ġam 33a // 8-a Gezmegil: Gezmeñüz 33a // göñül pervâne tek: eyâ pervâneler 33a // 8b- Uş: Ḫoş 27b // 9-a bulutlar ḳamu: bulut ger senüñ 27b //9-b durmayıp: dolayıp 27b]
3-[3-a yañaġlaruñ: yañaġınuñ 38a // 3-b sad: yüz 38a // 4-a cefâsını: cefâñızı 38a // 5-b zülfi: zülf ü 38a].

Tā ki derdüñden olupdur yüregüm ṣad-pāreler
Tīġ-ı ʿışḳuñ yüregümni ṣad-hezārān pareler
(T 18b, 82a; T2 4b, 42b)

Nev-cevān ol pīr iken devrān ki cānān devridür
Şād bol ey ḫaste dil kim derde dermān devridür
(T 27b, 33a; T1 10a, 13a)

Ḥāl-i dilümni bendeden ol yāre söyleñüz
Hecr oḫı baġrumı niçe bir yara söyleñüz
(T 38a, 80b; T1 16b, 41b)

Mükerrer şiirleri saymazsak bu nüshada 257 şiir vardır. Fakat nüshada (ك) harfiyle sonlanan gazellerin bulunduğu iki yaprak (43a-b ve 44a-b) muhtemelen kopmuştur. Eserin derkenârında yazılı *Deh-nâme*'nin**,** Memmedov neşrine göre (1973: 204-214) 2 başlık ve 42 beyit içeren kısmı bu nüshada eksiktir. Nüshanın tamir gördüğü anlaşılmaktadır. Şöyle ki hem Memmedov'un *Hatâyî Dîvânı* ve *Deh-nâme* neşrinde hem de Minaye Cavadova'nın *Şah İsmayıl Hatai'nin Leksikası* adlı eserinin sonuna eklediği faksimile metinde (1977: 140-213) eksiklik söz konusu değildir. Dolayısıyla bu yazma, en geç 1977 yılından sonra tamir görmüş olmalıdır. Düşen sayfalardaki 6 gazeli de ilave edince nüshadaki şiir sayısı 263 olmaktadır.

Bu nüshanın sonunda 10 adet tuyug yer almaktadır.

5-Taşkent İlimler Akademisi Şarkşinaslık Enstitüsü, 1340/1032. (T1)

Bir mecmuanın içinde bulunan bu nüsha, Hive hanlarından Muhammed Rahim Bahadır Han'ın (1864-1910) emriyle 1325/1907-1908 yılında Molla Muhammed Yakup tarafından istinsah edilmiştir. Bu yazmadaki gazeller ve tuyuglar, Nişapurî'nin istinsah ettiği nüshayla aynı sırayı takip etmekle beraber ondaki mükerrer üç gazele ilave olarak bu nüshada aşağıda matlaʿ beyitleri verilen şiirler de yinelenmiştir.

Ey ṣanem niçün senüñ vaʿdüñ ḫilāf olmış durur
Mihrüñ az olmış velī ḳahruñ güzāf olmış durur (81/83)

Ey ṣanem ʿışḳuñda her dem bu göñül bīmārdur
Öyle kim bülbül daḫı bā-ʿışḳ-ı gülden zārdur (82/84)

Bu nüshada Nişapurî yazmasının başında bulunan tamamen dinî içerikli 15 şiire yer verilmemiş, doğrudan gazellerle başlanmıştır. Mükerrer şiirleri dâhil etmediğimiz takdirde nüshada 246 şiir vardır. Müstensihin dikkatsizliğinden veya tasarrufundan kaynaklanan bazı eksikliklerin dışında iki yazma arasında önemli farklılık yoktur. Bunlar da bir gazelin matla‘ beytinin atlanmış olması, 7 beyitli bir şiirin (G.79) sadece dört beytinin yazılması gibi küçük farklılıklardır. Öte yandan Nişapurî nüshasının bazı yaprakları muhtemelen koptuğu için (ك) harfiyle sonlanan gazelleri (ikisinin yarısı ve altı gazelin tam metni) ihtiva ettiğinden ötürü kaynak olma hüviyetine sahiptir.

6-Mısır Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmalar, 40 [MF 54810]. (K)

Kahire kütüphanelerinde *Hatâyî Dîvânı*'nın iki nüshası bulunduğuna dair katalog bilgilerini teyit edememekle birlikte birinin kopyasını temin ettim. Hidiv Kütüphanesi, 9090/1 numarada kayıtlı olduğu belirtilen nüshayla ilgili herhangi bir bilgiye ulaşamadım. Mikrofilmini temin ettiğim nüshada iki farklı katalog bilgisi var. Hatâyî'nin şiirlerinin başladığı kısımda nüshanın katalog numarası 9090 olarak verilmektedir. Katalog bilgilerinde ve mikrofilm fişinde yazma 51 varak görünmesine rağmen nüshanın baş kısmında Farsça bir metin ve nestalik meşk temrinleri yer almaktadır. Hatâyî'nin şiirlerinin bulunduğu kısım 39 varaktır. İstinsah tarihi belli değildir. Güzel bir nestalikle istinsah edilen bu eksik nüshanın müzehhibi ve müstensihi Sultan Ali Meşhedî'dir. Ketebe kaydında belirtildiği gibi müstensihi gerçekten Sultan Ali Meşhedî ise bu ünlü hattatın biyografisini dikkate alarak nüshanın istinsah tarihiyle ilgili tahminde bulunmak mümkündür.

Safevi muhitlerinin aşina olduğu Ali Meşhedî adlı iki hattatın biyografisine dair bilgi sahibiyiz. Biri Hüseyin Baykara'nın muhitinde, Herat'ta Molla Câmî ve Nevâyî'nin dostluğunu kazanan ve Nevâyî'nin ilk divanını da istinsah eden meşhur Sultan Ali Meşhedî (1437-1520), diğeri ise Herat'ın seyyid ailelerinden birine mensup olduğu hâlde ömrünün önemli bir kısmını Meşhed'de geçirdiği için Meşhedî unvanıyla da anılan Ali Herevî'dir (1476-1544). İlki 870/1465-66 yılında Ali Şir Nevâyî'nin çocukluk ve ilk gençlik yıllarında yazdığı şiirleri ihtiva eden ilk divanını ve daha sonra Hüseyin Baykara'nın hazinesi için Nevâyî'nin tertip ettiği *Nevâdirü'n-Nihâye*'yi

istinsah etmiştir. Babur, hatıratında 911 (4 Haziran 1505-24 Mayıs 1506) yılının "vekayii"ni anlatırken Hüseyin Baykara devrinin sanatkârları arasında en meşhur hattat olarak Ali Meşhedî'yi takdim eder ve onun Hüseyin Baykara ve Ali Şir için kitap istinsahıyla meşgul olduğunu söyler (Arat 1985: 283). İkincisi de Ali Şir Nevâyî'nin beğendiği şairlerdendir (2001: 153). Kâtib mahlasıyla şiirler söylemiştir (Sam Mirza 1384: 74). Nestalik yazıda üstaddır. Hüseyin Baykara'nın sarayına girmiş, sultana nispetle "kâtibü's-sultânî" ve "sultânî" unvanlarını almıştır. Bir ara Şah İsmail'in şehzadesi Sam Mirza'nın himayesine girmiştir. Şeybanîler 935/1529 senesinde Sam Mirza'nın idaresindeki Horasan'a girince Sultan Ali'yi Buhara'ya göndermişlerdir (Serin 2010: 324). Sam Mirza'nın himayesinde bulunduğu sırada *Hatâyî Dîvânı*'nı istinsah etmiş olması muhtemeldir. Dolayısıyla bu nüsha, *Dîvân-ı Hatâyî*'nin 16. yüzyılın ilk yarısında istinsah edilen en eski tarihli yazmaları arasında sayılabilir. İmla bakımından Çağatay Türkçesi özelliklerini yansıtmaktadır.

Bu nüsha;

> Ey ki yoḫdan bu cihānı var iden Perverdigār
> Yiri ḳāyim gökleri devvār iden Perverdigār

matla'lı şiirle başlamakta ve;

> Aṣdı zülfüñ tek ġamuñ şol ḳadd ü bālādan meni
> Rūy göster māh-ı men ḳurtar bu sevdādan meni

matla'lı gazelle sona ermektedir.

Mevcut hâlinden kimi yaprakların koptuğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla bazı şiirlerin başı veya sonu eksiktir. Eksik şiirleri de saydığımızda nüshada toplam 146 şiir mevcuttur. Fakat aşağıda matla' beyti verilen gazel mükerrer yazılmıştır (21, 85).

> *'Ārıżuñ kim ol ruḫ-ı pür-nūr u tāb üstindedür*
> Şevḳe beñzer kim hemīşe āftāb üstindedür

Yazmadaki mükerrer şiirlerin ikisi arasındaki farklar, ciddi anlam değişmesine neden olmasa bile müstensihin en az iki nüshayı kullanarak

Hatâyî'nin gazellerini istinsah ettiğini göstermektedir[1]. Mükerrer şiirlerin birini hariç tutunca bu nüsha 145 şiir içermektedir. Şiirler elifba sırasına göre değil, rastgele sıralanmıştır. Nüshadaki şiirlerin tamamı diğer muteber nüshalarda vardır.

7-Sultan el-Kurrai Kitaplığı. (SK)

Tebriz'de Sultan el-Kurrai'nin özel kitaplığında bulunan bu nüshayı Türkiye'de ilk defa İréne Mélikof, Konya'da düzenlenen bilimsel toplantıda sunduğu "Hatâyî" başlıklı bildiriyle tanıtmış, müstensihi ve istinsah tarihiyle ilgili bilgiler vermiştir. Fakat Mélikof'un bu yazmanın istinsah tarihi ve müstensihiyle ilgili olarak verdiği bilgilerde yanlışlıklar vardır. Mélikof'un belirttiğine göre bu nüsha 952/1545 yılında Şirazlı Muhammed Han tarafından istinsah edilmiştir (Mélikof 1976: 315-318). Oysa nüshanın ketebe kaydında 953/1546 yılında Yârî tarafından Muhammed Han tarzında istinsah edilip tezhiplendiği açıkça yazılıdır. Yani nüshanın müstensihi ve müzehhibi Yârî'dir. Muhtemelen nüsha hakkında Tebriz'deki meslektaşlarından, belki de Sultan Kurrai'den edindiği şifahi bilgileri bir bildiriyle Türkiye'deki meslektaşlarıyla paylaşan Mélikof'un "Hatâyî'nin divanının eleştirili bir nüshasını hazırlamaktayım" sözleri de ne yazık ki bir temenni olarak kalmıştır. Bu nüshadan Mir Salih Hüseynî ve Resul İsmailzade istifade ettiklerini belirtmiş olmalarına karşın her iki araştırmacı da yazmanın özelliklerine ve ihtiva ettiği şiir sayısına dair bilgi vermemişlerdir. Mir Salih Hüseynî kitabındaki 47. gazele düştüğü dipnotta Mirza Cafer Sultan el-Kurrai'ye ait olan nüshanın şimdi bilim adamı Muhammed Emin Sultan el-Kurrai'nin şahsi kütüphanesinde bulunduğunu belirtmiştir (1380: 86). Muhammed Emin Sultan el-Kurrai, Tebriz'de yayımlanan *Gurub* dergisinin ilk sayısında Şah İsmail'in şairliğine ve bu nüshaya dair bilgi vermiş, Hatâyî'nin eserlerinin ilk ve son varaklarının resimlerini paylaşmıştır (1395/2016: 79-85)[2].

Bu nüsha şairin bütün eserlerini içermektedir. Başta *Nasihat-nâme*, ardından *Deh-nâme,* sonra *Hatâyî Dîvânı* yer almaktadır. Üç eserin de ilk

1 [1-a ruhı (21): ruh-ı (85) // 3-a rûşenligi (21): rûşenliği (85) //4-a gün (21): gör (85) //6-a seni (21): senüñ (85) // bilmedi bu (21): bilmediler (85)]

2 Muhammed Emin Sultan el-Kurrai, Bakü'de Azerbaycan Milli İlimler Akademisi tarafından düzenlenen Azerbaycan Elyazmaları Dünya Kitabhanalarında Konferansında (18 Kasım 2016) aynı konuyu "Şah İsmayıl Safevi Hatai'nin Külliyâtının Nadir Elyazma Nüshası" başlığıyla sunmuş ve bildiri metni yayımlanmıştır (2016: 2-10).

sayfalarında tezhipli mihrabiyeler vardır. Her sayfaya yaldızlı cetveller çekilmiş, çift sütun olmak üzere nestalik hatla 10 beyt yazılmıştır. Bu yazmanın kâtibi ve müzehhibi hakkında kaynakların verdiği bilgiler tashihe muhtaçtır. Biyografik kaynaklarda Herevî veya Şirazî nispetleriyle anılan iki Yârî'den söz edilmektedir. Kadı Ahmed Kumî birine "kâtip", diğerine "müzehhip" sıfatını eklediği iki Yârî'nin biyografisine yer vermiştir (Minorsky 1959: 164-165; 188). Ali Şir Nevâyî de "nakş-bâz" olarak nitelendirdiği Yârî mahlaslı hattat bir şairden bahsetmektedir (2001: 188). Gelibolulu Âlî ise hat sanatında Muhammed Handan'ın, tezhipte ise Enisî'nin öğrencisi olan Yârî mahlaslı bir hattattan söz ederek *Menâkıb-ı Hünerverân*'ı yazdığı zaman (985/1587) bu kişinin hayatta olduğunu belirtmektedir (Gelibolulu Âlî 1982: 77, 117; Akın-Kıvanç 2011: 353, 406). Mehdi Beyanî ise *Ahvâl u Âsâr-ı Hoş-nüvisân* adlı eserinde Yârî mahlaslı üç hattatı tanıtmakla birlikte Kurrai kitaplığındaki külliyâtın müstensih ve müzehhibinin Yârî-i Herevî Kâtib olduğunu belirtmektedir (Beyanî 1348: III, 966). Doğrusu eserin gerçek müstensihinin hangi Yârî olduğunu tespit etmek zordur. *Hatâyî Külliyâtı*'nın müstensihinin, aynı muhitte ve aşağı yukarı aynı dönemde yaşadıkları anlaşılan Yârî mahlaslı hattat ve şairlerden hangisi olursa olsun hem hat hem de tezhip sanatında olağanüstü yetkinliğe sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Sultan el-Kurrai nüshasından yararlanan ilk araştırmacı Mir Salih Hüseynî'dir. Hangi şiirlerin bu nüshada bulunduğuna dair sistematik bir yol izlemediği için Kurrai nüshasının içerdiği şiir sayısını tespit etmek mümkün değildir. Fakat bazı şiirlere düştüğü dipnotlarda "sadece Sultan el-Kurrai nüshasında bulunduğunu ve oradan alıntıladığını" belirtmektedir. Bu şiirlerin sadece bir tanesi;

> Tāc geyeni gezer isen ṣūfīyem diye revān
> Ṣūfī oldur Ḥaḳ yolına göstere dīnden beyān

matla'ıyla başlayan 241. gazel diğer nüshalarda yoktur (1380: 305). Hüseynî'nin başka nüshalarda bulunmadığına dair not düştüğü aşağıda matla' beyitleri verilen şiirlerin tamamı başta M ve GS nüshaları olmak üzere bazı yazmalarda mevcuttur.

-1- (K.14)
Yirde gökde Ḥaydar-ı Kerrār sensin yā ʿAlī
Rūz-ı maḥşer sāḳī-i ebrār sensin yā ʿAlī
(P 8b, ŞR 92a, V 3a, TZ 11b, M 100a, GS 97a, G 56b).

-2- (K.18)
Ey rumūz-ı ḥaṭṭ u ḫālüñ şerḥ-i Ḳur'ān yā ʿAlī
V'ey ruḫ-ı ferḫunde-fālüñ māh-ı tābān yā ʿAlī
(V 2b, ŞR 92b, M 100b, GS 97b, G 57a).

-3- (G.24)
Dem-be-dem yüz miñ selām olsun sańa yā Muṣṭafā
Cümle dillerde ṣafā senden durur yā Muṣṭafā
(M 102a, GS 92a).

-4[1]-
Göñül gözin aç ey ṭālib ki ʿAlīdür bu gün server
Muḥammed ʿayn-ı deryādur ʿAlīdür ḳıymetī gevher
(M 37a, GS 34a).

-5- (149)
Men ʿāşıḳam sańa ṣanemā munca yıl durur
Cānum fedā vü yoluña ḳanum sebīl durur
(M 22b, GS 19b).

-6- (G.150)
Ṣūfīlıḳ ʿāleminden kim berīdür
Cehennem gūşesi ilüñ yiridür
(M 32b, GS 29b).

-7- (G.151)
Tevḥid ehli mü'minüñ īmānı bir iḳrārdur
Ḳābil-i raḥmet degül kim mürşide inkārdur
(M 33a, GS 30a).

1 Bu gazel *Nesîmî Dîvânı*'nın Ayasofya nüshası gibi eski tarihli yazmalarında bulunmaktadır. Bkz. (Kahramanov 1973: I, 244 [A, L nüshasından]; Ayan 2002: I, 263 [A, I nüshasından]).

-8- (G.215)
Görklü yüzüñ ʿāşıḳı ḥażret-i Ḫudādur yā Resūl
Şol mübārek hulkuña cānlar fedādur yā Resūl
(ŞR 51a, V 2a, M51b, GS 48b, G 35a).

-9- (G.239)
Dil-berā men senden ayru kūh iken kāh olmışam
Hem-nişīn-i mātemem hicrāna hem-rāh olmışam
(M 61a, GS 58a).

-10- (G.267)
Dil-rubānuñ firḳatüñden gözlerüm nemdür menüm
Gice gündüz aġlaram hiç bilmezem nemdür menüm
(ŞR 63b, TH 25, M 61b, GS 58b).

-11- (G.293)
Gözlerüm her dem-be-dem ruḫ-sāra döndermiş yüzin
ʿĀşıḳ-ı bīmārı gör tīmāra döndermiş yüzin
(M 71a, GS 68a).

-12- (G.312)
Cānumı ġarḳ eyledüm çün ʿışḳ deryāsında men
Olmazam ʿālem ḫarāb olursa pervāsında men
(V 6b, ŞR 64b, M 72b, GS 69b).

-13- (G.313)
Ey ṣanem göñlüñ senüñ nā-mihribān olmış neden
Zülf ü çeşmüñ fitne-i āḫir zamān olmış neden
(ŞR 69b, TH 27, M 71b, GS 68b, G 39b).

-14- (G.314)
Merḥabā ey āfitāb-ı ʿālem ü dünyā vü dīn
Revnaḳ-ı bāġ u bahār u zīnet-i rūy-ı zemīn
(ŞR 72a, TH 26, M 70a, GS 67a, G 42b).

-15- (G.315)
Ḫaḳ teʿālā ḫūb yaratdı bu teni ol cān içün
Bir ʿaceb ḫalvet-serāy açmışdur ol mihmān içün
(ŞR 75a, TH 30, M 72a, GS 69a, G 41a, AE 14b, OE 81b).

-16- (G.337)
Ger menümlen bir gün ol şāh-ı cihānum söyleşe
Dilde nuṭḳum ḳalmaya anuñla cānum söyleşe
(P 71b, ŞR 83a, TZ 114b, M 77a, GS 74a, G 48a).

-17- (G.375)
Görmek yüzüñi derde devādur Ḫaṭāyiye
Ḳarşuña durmaḳ imdi revādur Ḫaṭāyiye
(M 84a, GS 81a).

-18- (G.376)
Aytdum ey dil-ber ḫayālüñ āşinādur göñlüme
Her ne kim senden gelür ṣıdḳ u ṣafādur göñlüme
(M 85b, GS 82b).

-19- (G.425)
Yapışgil dāmenine ḳoyma şāhı
Ki senden zāyil eyler çoḳ günāhı
(PS 55a, TN 215, M 104a, GS 101a, G 65a).

-20- (G.430)
Sen menüm rūḥ-ı revānumsın tenümde cān kimi
Kim görünürsün mańa sen dīn ile īmān kimi
(M 100a, GS 97a).

-21- (G.431)
Ger dilersen vaṣl-ı Ḫaḳ terk it göñül vesvāsını
Sil çerāġ-ı ʿışḳ ile vaḥdetde göñlüñ pasını
(M 101b, GS 98b).

-22- (G.438)
Gevher-i ẕāt-ı ḳadīm-i kibriyāsın yā ʿAlī
Enbiyāya evliyāya pīşvāsın yā ʿAlī
(V 2a, M 102a, GS 99a, OE 92b).

8-İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Şevket Rado Yazmaları, 51. (ŞR)

Bu nüsha 107 varaktan oluşmaktadır. Varaklarda çift sütuna nestalik hatla yazılmış 12 satır vardır. 1038/1628 yılında istinsah edilen nüshanın müstensihi belli değildir. Tezhipleri, yaldızlı cetvelleri nüshanın özenle düzenlendiği izlenimi vermektedir. Fakat metnin içeriğine bakıldığında görsellik konusunda gösterilen itinanın, beyitlerin sıralanışında ve bazı kelimelerin yazımında esirgendiği görülmektedir. Ayrıca zamanla oluşan lekeler, bazı kelimeleri ve hatta mısraları okunamaz hâle getirmiştir.

Bu nüsha;

> Eylerem bünyād evvel ben de ez-nām-ı Ḫudā
> Ol yaratdı sırr-ı merdānı ʻAlīyyü'l-Murtażā

beytiyle başlamaktadır. Ardından 311. sırada tam metni verilen gazelin matla‘ beyti yazılmıştır.

> Ey bende ger cihānda penāhuñ ilāh ola
> Kemter ḳuluñ maḳāmı senüñ pādişāh ola

Bu beytin ardından da "Ḥüsnünüñ beyānı sūre-i *Yāsīn ü Hel etā*" mısraıyla başlayan ayrı bir gazele yer verilmiştir.

Bu nüshada 359 Türkçe şiir (gazel, kaside, mesnevi, musammat), 9 tuyug, 1 Farsça tahmis vardır. Şiir sayısı bakımından *Hatâyî Dîvânı*'nın en hacimli nüshasıdır. Bu nüshanın 14. varağını takip eden yaprağın koptuğu anlaşılmaktadır. Şöyle ki ŞR nüshasında (14a);

> ʻIşḳuñ ey dil-ber göñül taḫtında şāh olmış durur
> Ṣūretüñ cān mülkine ḫūrşīd ü māh olmış durur

matla‘lı gazelin son üç beyti eksiktir. Sonraki sayfa ise (14b);

> Ey göñül vaḳt-i bahār ötdi ḫazān olmış durur
> Su kenārında ṣanem serv-i revān olmış durur

matla‘lı gazelin üçüncü beytiyle başlamaktadır:

> Şerḥ idenden berlü şekker leblerüñ evṣāfını
> Murġ-ı cānum ṭūṭī-i şīrīn-zebān olmış durur

Bu durum mevcut hâliyle numaralandırılan nüshanın 14. varağı takip eden yaprağının koptuğunu göstermektedir. Bunu, ŞR nüshasıyla benzer özellikler taşıyan G nüshasında bu iki şiir arasında bulunan gazellerin ŞR nüshasında bulunmaması da teyit etmektedir.

Bu nüshada bulunan iki gazel, *Deh-nâme*'de de vardır.

Meyl eyledi yār ḥamduli'llāh
Dil tapdı ḳarār ḥamduli'llāh
(81b)

Ey sevgü nigār sen ḳal imdi
Ey fitnelü yār sen ḳal imdi
(98b)

Bu nüshanın diğer yazmalarda ve dolayısıyla neşirlerde de yer almayan 50 gazel ihtiva ettiği iddiasıyla bir makale neşretmiştim (Macit 2016a: 115-153). Makale yayımlandıktan sonra temin ettiğim Kum nüshalarında (G, M) bu şiirlerin 33 tanesinin bulunduğunu tespit ettim. Bir gazelin de hem M (73a) hem de V (7a) nüshasında bulunduğunun farkına vardım:

Görmişem envār-ı Ḥaḳḳ ol rūy-ı zībāsında men
Bulmışam sırr-ı İlāhī 'ışḳ u sevdāsında men
(64a)

Dolayısıyla bu nüshada bulunup da diğer yazmalarda yer almayan şiir sayısı 15'tir. Bu nüshanın bir başka özelliği ise Heratlı Fahrî'nin 1552-1555 tarihleri arasında yazdığı tahmin edilen *Ravzatü's-Selâtîn* adlı eserinde Şah İsmail'in Türkçe şiirlerinden örnek olmak üzere alıntıladığı beyti ihtiva eden gazele yer vermesidir (Fahrî 1345: 68):

Ey cemālüñ āyeti 'unvān-ı dīvān-ı ḳadīm
Ḳaşlaruñ ṭuġrāsı bismi'llāhi raḥmāni'r-raḥīm
(ŞR 54a)

Kum nüshalarında (G 37a, M 52b) ve Gülistan Sarayı nüshasında (GS 49b) bulunan bu beyti ihtiva eden gazel, *Karamanlı Nizâmî Dîvânî*'nın güvenilir nüshalarında da mevcuttur (İpekten 1974: 193).

9-Gülpaygâni Kütüphanesi 5/141. (G)

Bu nüsha 67 varaktan oluşmaktadır. Varaklara cetvel çekilmiş, her birinde 16 beyte yer verilmiştir. Siyah mukavva ciltlidir. Nüshanın başında boş

bırakılan varaklara Şah İsmail ve Şah Abbas'ın resimleri çizilmiştir. Resimler ve nüshanın diğer özelliklerinden 19. yüzyılda üretildiği söylenebilir.

Nüsha;

Dil-berā ol ay yüzüñ ḫūrşīd-i tābāndur mañā
Bāġçañ içinde aḫan su āb-ı ḥayvāndur mañā

beytiyle başlamaktadır. Nüshadaki şiirlerin tamamı gazel, kaside ayrımı yapılmadan elifba sırasına göre dizilmiştir. İhtiva ettiği Türkçe 323 gazel/kaside, 11 tuyug ve 1 Farsça tahmisle *Hatâyî Dîvânı*'nın hacimli nüshaları arasında yer almaktadır. Ketebe ve ferağ kaydı yoktur.

Bu nüshanın 15a-15b sayfalarında şiirler karışmıştır. Müstensih 15a'da 72. gazelin aşağıdaki ilk üç beytini yazdıktan sonra;

Tā ki derdüñden olupdur yüregüm ṣad-pāreler
Tīġ-ı ʿışḳuñ yüregümni ṣad-hezārān pareler

Ay yüzüñden ayru gördüm dīde-i bī-ḫˇābumı
Gökyüzinde uymaz oldı her gice seyyareler

Zāhidā sen fāriġ ol āhumdan ikrāh eyleme
Kim menüm baġrumda çoḫdur ġamzelerden yâreler

69. gazelin son iki beytini tekrar yazmıştır:

Ḫaste-ḥāl oldum firāḳ u derd-i hecrinden anuñ
Lebleri derde ṭabīb ü gözleri bīmāra var

Ey **Ḫaṭāyī** çün sana Ḥaḳ fażlıdur ġam-ḫˇār olan
Ġam yime derd ü belādan dur yüri ġam-ḫˇāra var

Bu beyitlerin ardından [15b'de] başka bir gazelin ilk iki beytini yazmış;

Göreli ol meh yüzüñ başuma yüz sevdā düşer
Ruḫlaruñ mānendi ancaḫ bir gül-i ḥamrā düşer

Ey göñül ʿaḳl ehli iseñ sevme ḫūblar yüzini
Ḫūbların derdine ancaḫ bu dil-i şeydā düşer

bunu müteakiben yukarıdaki gazelin son iki beytiyle devam etmiştir:

Yaralı baġrum ḳanın tökdi gözümden dem-be-dem
Gör neler ḳıldı mañā şol nergis-i ḫūn-ḫˇāreler

Çıḫmaya miskīn **Ḫaṭāyī** göñli zülfüñden n'ola
İşi seyr olur anuñ her ḥanda var seyyāreler

Bu nüshada bulunan "mest" redifli gazel (v 5b), daha sonra "ımuz" (v 28b) redifiyle ve bir beyit eksiltilerek yinelenmiştir. Yinelenen bu gazelden sonraki şiirler ŞR nüshasındakine benzer bir şekilde sıralanmıştır. G nüshasında 137. gazelden 194. gazele kadar şiirlerin sıralanışı, ŞR nüshasıyla hemen hemen aynıdır. Lakin 38b'den sonra çoğunluğu "م" harfiyle, bir kısmı da "ن" harfiyle biten yaklaşık 45 gazeli içeren sayfalar muhtemelen kopmuştur. Şöyle ki 38b'de sayfanın sonunda aşağıdaki gazelin matla' beyti yer almaktadır:

Dil sañа ḥayrān olupdur tā cemālüñ görmişem
Tā göz açup ol ruḫ-ı ferḫunde-fālüñ görmişem

Sayfa sonunda rekabe/reddade kaydıyla "Rūz u şeb" sözcükleriyle başlayan sonraki beyte işaret edildiği hâlde 39a, ŞR nüshasından (68b) başka nüshalarda bulunmayan;

Neler çeker bu cānum yār elinden
Ol iki gözleri ḫūn-ḫ̌ār elinden

matla'lı gazelin üçüncü beytiyle başlamaktadır:

Ḳarınca çekebilmez fil yükini
Nice āh itmesün ol bār elinden

Yukarıda sıralanan veriler, ŞR nüshasıyla çok benzeşen G nüshasında "م" ve "ن" harfiyle biten gazellerin bir kısmının, ŞR nüshasında bulunduğu hâlde G nüshasında bulunmayan gazellerin bulunduğu sayfaların, yani iki eksik gazel arasındaki kısmın koptuğunu göstermektedir.

Yine bu nüshada;

Ey gül yañaġlu leblerüñe cān disem yiri
Zülfüñe küfr ü yüzüñe īmān disem yiri

matla'lı gazel hem "disem olur" (v 26a) redifiyle hem de diğer nüshalarda olduğu gibi "disem yeri" (v 58b) redifiyle yer almaktadır. Redifle birlikte beyitlerin sırası ve birkaç kelime değişmiştir.

ŞR nüshasında olduğu gibi bu yazmada da *Deh-nâme*'den gazeller vardır:

Ey nāz mekānı serv-i raʿnā
Ey dīde maḳāmı ḥüsn-i zībā
(G 4b)

Meyl eyledi yār ḥamduli'llāh
Dil tapdı ḳarār ḥamduli'llāh
(ŞR 81b; G 46b)

Ey sevgü nigār sen ḳal imdi
Ey fitnelü yār sen ḳal imdi
(ŞR 98b; G 50a)

Mükerrer şiirleri ve *Deh-nâme*'den alıntılanan gazelleri saymazsak G nüshasındaki şiir sayısı 318'dir.

G nüshasının ŞR ile benzeşen yönlerinden biri de diğer nüshaların hiçbirinde bulunmayan bir tuyuga yer verilmiş olmasıdır. Her iki nüshada da tuyugların son sırasında yer alan aşağıdaki şiir diğer nüshalarda yoktur.

Ḳadīm olsun bu dergāhuñ İlāhī
İçinde ḳāyim olsun pādişāhı
Gelüp bu dergāha yüz sürenüñ
Gider göñül pası ḳalmaz günāhı
(ŞR 107a; G 66b)

Şah İsmail'e ait olduğundan kuşku duymadığımız tuyuglarda "Hatâyî" mahlası kullanıldığı hâlde bu şiirin mahlassız olması Şah İsmail'e aidiyeti konusunda da kuşku uyandırmaktadır.

10-Mezar-ı Şerif Bahter Müzesi / Bakü Elyazmaları Enstitüsü, Fotokopi 234. (MŞ)

Şah İsmail'e dair neşriyatta Bahter Müzesinde kayıtlı *Hatâyî Dîvânı* nüshasından söz edilmesine rağmen günümüzde böyle bir müzenin faaliyette olmadığı, nüshanın da kayıp olduğu anlaşılmaktadır. Vaktiyle bu nüshayı kullanan Azizağa Memmedov, Azerbaycan İlimler Akademisi Şarkşinaslık Enstitüsünün genç elemanlarından Vahdet Sultanzade tarafından bu nüshanın bir fotosuretinin Azerbaycan Elyazmaları Fondu'na takdim edildiğini yazmaktadır (1966: 39). Memmedov'un bu dipnotuna istinaden Prof. Dr. Yavuz Akpınar'ın girişimiyle nüshanın fotokopisini temin edebildim.

Temin ettiğim metne göre Mezar-ı Şerif nüshası, 48 varaktan ibaret eksik bir yazmadır. Başında *Nasihat-nâme*'nin 98 beyti vardır. Öncesinde de *Deh-nâme*'den beyitler olduğunu Memmedov belirtmektedir (1966: 42). Mevcut hâliyle nüsha; ikisi eksik olmak üzere *Dîvân-ı Hatâyî*'den 174 şiir ihtiva etmektedir. Memmedov'un bu nüshada "193 gazel vardır" kaydı doğru değildir. Muhtemelen fotokopileri mükerrer çekilen sayfalardaki şiirleri de dâhil ederek bu rakama ulaşmıştır. Nüshada (ا) harfiyle biten 16 gazel, (لا) ile biten 2 şiir, (ج) harfiyle biten 1 gazel, (خ) harfiyle biten 2 gazel, (د) harfiyle biten 4 şiir; (ر) harfiyle biten 107 şiir, (ز) harfiyle biten 10 şiir, (س) harfiyle biten 1 şiir, (ش) harfiyle biten 4 şiir, (غ) harfiyle biten 2 şiir, (ف) harfiyele biten 1 şiir, (ق) harfiyle biten 3 şiir, (ك / ک)harfleriyle biten 21 şiir bulunmaktadır. Şiirler çerçeve içinde, her sayfada 14 satır olmak üzere nestalik hatla yazılmıştır. Başlık kısımları tezhiplidir. İstinsah tarihi ve müstensihi belli olmamakla birlikte özenle hazırlandığı fotokopisinden de anlaşılmaktadır.

Memmedov, istinsah tarihiyle ilgili kayıt içermeyen nüshanın kahverengi meşin cildinin üzerinde Kâtib Mir Ali Tebrizî adının kayıtlı olduğunu, fakat biyografik veriler açısından bunun mümkün olmadığını ileri sürmektedir. Ali Herevî (ö. 1544) ihtimali üzerinde durmakla birlikte nüshadaki yazının onun hattına da benzemediğini, hat sanatıyla ilgilenen dostlarının görüşlerini de dikkate alarak Mir İmad'ın (ö. 1615) yazısına benzediğini iddia etmektedir (1966: 39-41). Memmedov'un değerlendirmelerini Resul İsmailzade, kaynağını belirtme gereği duymadan yinelemiştir (1380: 27). Bu yazmanın müstensihi gerçekten İmad Haseni ise onun Safevi başkentlerinde; Kazvin ve Isfahan'da hem üretken bir hattat hem de muhitindeki yetenekli insanlara yol gösteren iyi bir üstat olduğu söylenmektedir (Beyânî 1348: II, 518-538; Serin 2010: 341, 348).

Memmedov, 17. yüzyılın ilk yarısında istinsah edildiğini iddia ettiği nüshadaki 28 şiirin diğer yazmalarda yer almadığını ifade etmektedir. Gerçekten de bu nüsha, Memmedov'un gördüğü diğer nüshalardan farklı şiirler içermekle birlikte Mezar-ı Şerif nüshasında bulunduğu için Memmedov'un "(م) nüshasından" notunu düştüğü şiirlerin tamamı, onun görmediği ŞR, G, M, GS nüshalarında vardır. Bu nüshalardan özellikle ŞR ve G nüshasındaki

şiirlerle, Mezar-ı Şerif nüshasında farklar yok denecek kadar azdır. Dolayısıyla nüshanın müstensihi konusunda Memmedov'un ileri sürdüğü iddialar tartışmaya açık olsa bile istinsah tarihiyle ilgili tahmini doğrudur. Nüshayla ilgili mevcut veriler, bu yazmanın ŞR ve GS nüshasının kaynaklık ettiği gruba dâhil edilebilecek özelliklere sahip olduğunu göstermektedir. Şiirlerin sıralanışı bakımından G nüshasıyla büyük ölçüde uyumludur. Divandaki "mest" redifli gazel (G.31), G nüshasında olduğu gibi "-ımız" redifiyle bir beyit eksiltilmek suretiyle, "disem yiri" redifli gazel de (G.408) "disem olur" biçimiyle bu nüshada da yer almıştır.

11-Gülistan Sarayı Kütüphanesi, 2194. (GS)

Gülistan nüshası nestalik hatla yazılmış, 133 varaktan oluşmaktadır. Serlevha ve derkenarlar tezhiplenmiştir. Şiirler arasında unvan kısımları vardır ve bu kısımlarda dua cümlelerine yer verilmiştir. Bu yazma, Zilhicce 1088 / Şubat 1678'de meşhur hattatlardan Ebu Turab el-Isfahanî'nin (ö.1072 /1661-1662) büyük oğlu Nureddin Muhammed el-Isfahanî (ö. 1094 / 1682-83) tarafından istinsah edilmiştir. Yazısı, tezhibi ve cildiyle gerçekten kitap sanatının bütün inceliklerini yansıtan bir nüshadır.

GS nüshası da PS, L, ŞR, M nüshaları gibi;

Eyledüm bünyād evvel ben de ez-nām-ı Ḫudā
Ol yaratmış sırr-ı merdānı ʿAlīyyü'l-Murtażā

beytiyle başlamaktadır. Yazmanın sonu ise;

Ya İlāhe'l-ʿālemīn sen ġafūrsun
ʿAlīm ü hem şekūr u hem ṣabūrsun

matlaʿlı mesnevinin son beytiyle bitmektedir:

Ḫaṭāyī çoḫ ḫaṭāludur **Ḫaṭāyī**
Ḫaṭāyīden dirīġ itme ʿatāyı

En sonda da nüshanın müstensihi ve müzehhibinin ketebe kaydı yer almaktadır. CD kaydını temin ettiğim nüshanın tamir gördüğü ve tamir esnasında sayfaların siyak sibak ilişkisi dikkate alınmadan toplandığı anlaşılmaktadır. Nüshada reddade kaydı olmadığı için şiirlerin sıralanışında düzensizlik dikkati çekmektedir. Nüshanın mevcut hâliyle şiirlerin sırasını takip etmek ve şiir sayısını doğru tespit etmek neredeyse imkânsızdır. Fakat

bu nüsha ile M nüshası şiirlerin sıralanışı, nüsha farklarındaki ortaklık bakımından çok benzemektedir. Baştan ilk 5 gazel aynı sırayı takip etmektedir. M nüshasında sonu elif (ا) harfiyle biten 8 gazel GS nüshasında yoktur. Her iki nüshada da (ب) harfiyle biten gazellerden itibaren sıralama aynıdır. M nüshasının son şiiri (353. şiir), 19 bendden oluşan bir mütekerrir murabbadır. M nüshasında;

Ne yatursın dur ey ġāfil
Gör uşta şāh ẓuhūr oldı
Adı bellü bahādursın
Gör uşta şāh ẓuhūr oldı
(M 108a-109a)[1]

bendiyle başlayan bu murabba GS nüshasında 46 bendlidir (GS v 105a-107a). GS nüshasında bu murabbanın ardından diğer nüshalarda bulunmadığı hâlde *Nesîmî Dîvânı*'nın yazma nüshalarında yer alan başka bir mütekerrir murabba yer almaktadır.

Nūrına ṣaldı naẓar ol ḥālıḳ-ı Perverdigār
Āba döndi derdüm ol ḥayretden oldı tārumār
Ol nūruñ ḳandīline yazmışdı der-rūz-ı şumār
Lā fetā illā ʻAlī lā seyfe illā Ẕü'l-feḳār
(GS 107a)

(Ayan 2002: II, 767 [A, I da vardır]; Kahramanov 1973: II, 502 [B, L nüshalarında]).

Bu şiirin ardından 108b'de "Kasid-i Şâh Hatâyî" serlevhası altında ikisi P ve TZ nüshalarında da bulunan üç mesneviye yer verilmiştir.

-1-
Be-nām-ı Ḫudāvend-i ḥayy u kerīm
Kerīm ol tuvānā be-ẕāt-ı ḳadīm
(P 82a; TZ 96b)

Bu şiir GS nüshasında 74 beyittir ve önemli nüsha farkları vardır.

1 Murabbanın ilk dizesi vezin ve kafiyenin de gerektirdiği gibi "Dur ey ġāfil ne yatursın" biçiminde olmalıdır. Şiirin içeriği dikkate alındığında Şah İsmail'e ait olma ihtimali çok zayıftır. Onun için tenkitli metne alınmadı.

-2-
İlāhī resūl-ı emīn ḥaḳḳı içün
ʻAliyy-i velī şāh-ı dīn ḥaḳḳı içün

Diğer nüshalarda bulunmayan bu şiirin ardından P (80b) ve TZ (120b) nüshalarında da bulunan;

-3-
Ya İlāhe'l-ʻālemīn sen ġafūrsun
ʻAlīm ü hem şekūr u hem ṣabūrsun
(P 80b; TZ 120b)

matlaʻlı mesneviyle sona ermektedir (GS 112a-113a). GS nüshası toplam 349 şiir ihtiva etmektedir.

12-Mescid-i Azam Kütüphanesi, 2009. (M)

Bu nüsha 110 varaktan oluşmaktadır. Varaklarda yer yer değişmekle birlikte her sayfada 11 veya 12 beyit vardır. Nestalik hatla yazılmıştır. Müstensihi ve istinsah tarihi belli değildir. Nüshanın sonunda satın alındığı tarih (11 Ramazan 1181/31 Ocak 1768) kaydedilmiştir. Vişneçürüğü rengindeki cildi salbeklidir.

Nüsha;

Eylerem bünyād evvel ben de ez-nām-ı Ḫudā
Ol yaratmış sırr-ı merdānı ʻAlīyyü'l-Murtażā

beytiyle başlamaktadır. Nüshadaki şiirlerin tamamı gazel, kaside ayrımı yapılmadan elifba sırasına göre dizilmiştir. Muhtemelen GS nüshası gibi tezhiplenmesi için şiirlerin arasındaki unvan kısımları boş bırakılmıştır. Dolayısıyla sayfalarda beyitlerin sıralanışı da GS nüshasıyla aynıdır. İhtiva ettiği 353 şiirle *Hatâyî Dîvânı*'nın en hacimli nüshalarındandır. PS ve L nüshalarıyla benzerlikleri olmakla birlikte GS nüshasıyla farklılıkları yok denecek kadar azdır. Büyük ihtimalle GS nüshasından veya ona da kaynaklık eden tezhipli bir nüshadan istinsah edilmiştir. Bu tahminimi sadece şiirlerin sıralanışında ve nüsha farklarındaki uyum değil, şiirlerin başında unvan kısımlarının yazılıp tezhiplenmesi için boş bırakılan kısımların da GS nüshasıyla tamamıyla örtüşmesi teyit etmektedir. ŞR ve G nüshasında

bulunan ve *Karamanlı Nizâmî Dîvânı*'nda da yer aldığını bildiğimiz gazel (v 52b, 171. şiir) bu nüshada da vardır. Her iki nüshada da diğer hiçbir nüshada bulunmayan şiirler mevcuttur.

13-Bibliotheque Nationale, Supplement Turc, 1307/83. (P)

Müstensihi bilinmeyen bu nüsha, 948/1541 yılında istinsah edilmiştir. Turhan Genceî bu nüshayı esas alarak, Paris'teki diğer yazma (PS) ve Vatikan (V) nüshasıyla karşılaştırmak suretiyle *Hatâyî Dîvânı*'nın tenkitli metnini yayımlamıştır. "Kelâmü'l-mülûk mülûkü'l-kelâm" serlevhası ile başlayan nüshada ilk şiir:

Ey ki yoḫdan bu cihānı var iden Perverdigār
Yiri ḳāyim gökleri devvār iden Perverdigār

beytiyle başlayan tevhiddir. Divanda 261 şiir mevcuttur. Fakat aşağıda matla' beyti verilen gazel mükerrer yazılmıştır:

Ol perī-peyker ṣanem cismümde cānumdur menüm
Gitmesün gönlümden ol rūḥ-ı revānumdur menüm

Dolayısıyla nüshada 260 şiirin varlığından söz edebiliriz. P nüshasında bu şiir 163 (54a) ve 164 (54b) sırada art arda yazılmıştır. Aralarında fark yoktur. Müstensih sehven yinelemiş olmalıdır.

Nüshanın sonunda peş peşe dinî içerikli üç şiir yer almaktadır. Bunlardan "Mesnevi Fi'l-Münācāt" başlığı altında şu mesnevi yer almıştır (P 80):

Ya İlāhe'l-'ālemīn sen ġafūrsun
'Alīm ü hem şekūr u hem ṣabūrsun

Ardından kaside biçiminde;

Ḳadīmī ẕāt bī-miṯl ü beḳādur
Ḳamu fānī durur bāki Ḫudādur

matla'lı şiir gelmektedir (P 81b).

Son şiir ise;

Be-nām-ı Ḫudāvend-i ḥayy u kerīm
Kerīm ol tuvānā be-ẕāt-ı ḳadīm

matla'lı mesnevidir (P 82a). Yazma bu şiirle son bulmaktadır.

14-Tebriz Milli Kütüphanesi, 1251. (TZ)

Nüsha nestalik hatla, her sayfada 9 beyit olmak üzere 123 varaktan oluşmaktadır. Bu nüshayı ilk defa kullanan Mirza Resul İsmailzade, yazmanın 100a varağındaki ketebe kaydından dolayı 99 varaktan ibaret olduğunu sanmıştır (1380: 29). Oysa ketebe kaydından sonra 100b-110b varakları arasında *Nasihat-nâme* yer almaktadır (183 beyit). 111a'dan itibaren P nüshasında bulunduğu hâlde TZ nüshasında olması gereken yerlerde yazılmayan bazı gazeller sıralanmış ve nüsha 123. varakta "Men mevâlî-meşrebem râhum 'Alî " dizesiyle başlayan tuyugla tamamlanmıştır. Müstensihi belli değildir. İstinsah tarihi ise 1237/1822'dir.

Nüsha *Deh-nâme*'nin başındaki mesnevilerle başlamakta, divanda ve *Deh-nâme*'de bulunan dinî nitelikteki şiirlerle devam etmektedir (1b-10a). 10a'dan sonraki şiirler *Deh-nâme*'de bulunmamaktadır. Buradan itibaren divanda bulunan dinî şiirler sıralanmıştır. 23a'dan itibaren alfabetik sıralamaya uygun biçimde gazellere yer verilmiştir. Şiirlerin sıralanışı, beyit sayıları ve bazı nüsha farkları itibarıyla P nüshasına çok benzemektedir. Bu yönüyle P nüshasından başka nüshalarda bulunmayan bazı şiirler için ikinci bir kaynak niteliği taşımaktadır. P nüshasıyla ortak yönleri dikkat çekicidir. Mesela sadece P nüshasında bulunan hece ölçüsüyle yazılmış, "Allah Allah deñ ġāzīler" sözleriyle başlayan şiir (v 15b; Gandjei 1959: 22) Tebriz nüshasında da vardır (v 20b). P nüshasında bulunmayan iki şiire yer vermiş olmasıyla da ondan farklılık göstermektedir. Bu şiirlerden biri;

Eylerem bünyād evvel ben de ez-nām-ı Ḫudā
Ol yaratdı sırr-ı merdānı 'Alīyyü'l-Murtażā

matla'lı gazeldir. Diğeri ise başka hiçbir nüshada bulunmayan şu şiirdir (TZ 30a):

Nigārā gözlerüñ cellāda beñzer
Raḥımsız göñlüñüñ pūlāda beñzer

TZ nüshasında *Deh-nâme*'den alıntılanan dinî şiirleri ve *Nasihat-nâme*'yi ayrı tutarsak toplam 250 şiir mevcuttur.

15-Bibliotheque Nationale, Supplement Turc, 995/64. (PS)

İstinsah tarihi ve müstensihi belli değildir. 17. yüzyılın ilk yarısında istinsah edildiği tahmin edilmektedir. Bu nüsha;

Eyledüm bünyād evvel ben de ez-nām-ı Ḫudā
Ol yaratmış sırr-ı merdānı ʻAlīyyü'l-Murtażā

matla'lı şiirle başlamaktadır. 57. varakta nüsha tuyuglarla bitmiş, fakat 57b'den itibaren şairin *Nasihat-nâme* adlı küçük mesnevisine yer verilmiştir. Onun ardından diğer yazma nüshalarda bulunmayan aşağıda matla' beyitleri verilen iki gazel yazılmıştır:

Dost yolında ḥelāl olsuñ dilā ġayret sańa
Ġayrdan bir ẕerre minnet çekmedüñ raḥmet sańa
(63b)

Ḳabā-yı faḳr u fenādur ḳumāş-ı fāḫirümüz
Ġarīḳ-i bāde-i …….. libās-i ẓāhirümüz
(63b)

Bu gazeller de dâhil edildiğinde PS nüshasındaki kaside/gazel sayısı 233'tür. 9 adet tuyug vardır.

Nüshanın son yaprağında 1 Türkçe kıta; Farsça 1 gazel ve 2 matla' yer almaktadır (64a).

-1-
ʻIşḳ deryāsında ġavvāṣ olasın merdane-vār
Geçme nā-merd köprüsünden ḳoy aparsın su seni
Dün benefşe seyr idegördüm nihānī geşt ider
Dil-berüm egnine giymiş bir ḳabā-yı süseni

-2-
Bāz-gerd ey cān cismem bī-tu der-efkende kist
Merd-rā yek-bār-ı diger ārzū-yı zinde kist

-3-
Derdā ki der-diyār şumā derd-i yār nist
Ân-rā ki derd-i yār boved der-diyār nist

-4-
Bī-sütūn nāle-i zārem çü şinīd ez-cā şod
Gerd feryād ki Ferhād-ı diger peydā şod

16-British Library, 3380. (L)

Bu yazma 82 varaktır. Her sayfa 12 satırdan oluşmaktadır. Zarif bir talik hatla yazılmış olup sayfa kenarları altın yaldızlı çizgilerle çerçevelenmiştir. Hafif kırmızıyla boyanmış altın yaldız noktalar serpiştirilmiş özel süslü kâğıt kullanılmıştır. Cildi, damgalı deri cilttir. Yazmanın 16. yüzyılda istinsah edildiği sanılmaktadır.

Bu nüshanın başında güneş motifli kızıl madalyonun içinde beyaz hatla "*Eş'ār-ı feyż-āṣār-ı Ḥażret-i Firdevs-mekānī Ebu'l-Muẓaffer Şāh İsma'il Ḥüseynī*" yazılıdır.

Bu nüsha *Nasihat-nâme* ile başlamaktadır. Mesnevi bittikten sonra yeni bir serlevhayla "Gazeliyyât" sıralanmıştır. Bu nüsha da;

Eyledüm bünyād evvel ben de ez-nām-ı Ḫudā
Ol yaratmış sırr-ı merdānı 'Alīyyü'l-Murtażā

matla'lı gazelle başlamaktadır. Nüshada 232 gazel/kaside, 10 tuyug vardır.

Pek çok bakımdan PS nüshasıyla benzerlik gösteren bu nüshada 123. sırada bulunan;

Yār aydur gün ḫansıdur didüm cemālüñdür senüñ
Ay daḫı şol ṭal'at-ı ferḫunde-fālüñdür senüñ

matla'lı gazelin ilk üç beyti (46b) yazılmış, 47a ise

Men saña dāyim çü yāram sen mańa aġyārsın
Menden özge cümle-i 'uşşāḳa sen dildārsın

matla'lı gazelin dördüncü beytiyle başlamıştır:

Ey perī çün kim ṭabīb-i derd-i 'ışḳ olmış lebüñ
Bes nedendür sen hemīşe gözleri bīmārsın

Bu gazelin baş tarafındaki 3 beyit ise 68b'de 206. gazel olarak yer almıştır. 123. gazele kadar sıralaması uyumlu giden PS nüshası ile L nüshası bu şiirden sonra farklı sıra takip etmektedir. Bu iki nüsha arasındaki ortak noktalardan biri de şudur:

Tā ki gördüm men seni 'ālemde ḫayrān olmışam
Nāle vü efġān idermen dīde-giryān olmışam

matla'lı gazel beş beyit olduğu hâlde PS 35b ve L 65a nüshalarında 7 beyitlidir. Bu nüshalarda;

Tā ki düşdüm dil-berā 'ışḳuñda ḥayrān olmışam
Rūz u şeb āh eylerem hem çeşmi giryān olmışam

matla'lı gazelin 3. ve 4. beyitleri;

Tā dudaġuñ çeşmesinden ḳılmışam bir ḳaṭre nūş
Ḫıżr tek sīr-āb-ı nūş-ı āb-ı ḥayvān olmışam

Ey 'azīzüm firḳatüñden çıḫmazam ġam-ḫāneden
Sen teki Yūsufdan ötrü pīr-i Ken'ān olmışam

bu gazelin 5-6. beyitleri olarak tekrarlanmıştır.

17-Kütübhane-i Meclis-i Şura-yı Milli, 4096. (TN)

Nüshanın başından 5 gazel ve sonundan 4 tuyug, sayfalar koptuğu için eksiktir. Dolayısıyla müstensihi ve istinsah tarihiyle ilgili kayıt içermemektedir. Nüsha dağılmış, mürettep divan oluşu dikkate alınmadan toplanmıştır. Sırtı kahverengi şemseli, salbekli, vişne rengi meşin ciltte her sayfada 12 satır ve iki sütun hâlinde yazılmış 70 varaktan oluşmaktadır. Şiirlerin unvan kısımları çerçeve içinde ve tezhiplidir.

Bu nüshada 219 gazel/kaside, 6 tuyug vardır. Şiirlerin sıralanışı ve nüsha farkları itibarıyla L ve PS nüshalarıyla ortak özellikleri dikkat çekmektedir. PS ve L nüshalarında "Gazeller" bölümünün ilk şiiri;

Eyledüm bünyād evvel ben de ez-nām-ı Ḫudā
Ol yaratmış sırr-ı merdānı 'Alīyyü'l-Murtażā

matla'lı gazeldir. TN nüshası, PS ve L nüshalarında 6. sırada yer alan;

Gitdi ol dil-ber yanumdan yüz cefā ḳaldı mañа
Cevr bilmen kim belā-yı müntehā ḳaldı mañа

matla'lı gazelle başlamaktadır. Her üç nüshada da şiirlerin sıralanışında benzerlikler vardır.

L ve PS nüshalarında 123, TN nüshasında 118. sırada bulunan;

Yār aydur gün ḥansıdur didüm cemālüñdür senüñ
Ay daḫı şol ṭal'at-ı ferḫunde-fālüñdür senüñ

matla'lı gazele kadar şiirlerin sıralanışı aynıdır. Bu gazelin son iki beyti L nüshasında yoktur. Bu gazelden sonra bile PS ve TN nüshalarında şiirlerin sıralanışı ilkinde 148, ikincisinde 143. sırada yer alan;

Uş yine güller açıldı hāra söyleñ gelmesün
Ṣoḥbet-i ḫāṣdur bugün aġyāra söyleñ gelmesün

matla'lı gazele kadar paralellik göstermektedir. TN nüshasına PS nüshasında bulunmayan üç gazel eklenmiş ve böylece aradaki sayı farkı ikiye inerek benzer sıra takip edilmiştir. TN nüshasında sonu (و) ve (ى) ile biten şiirlerin bulunduğu kısımda bir yaprağın eksik olduğu, L ve PS nüshasında bulunan bir gazelin [Yüzüñ gördüm senün ey yār-ı meh-rū] makta' beyitinin; üçünün ise [Ḳılur ġamzen cefālar dürlü dürlü // Men ol mest-i liḳāyam geldim imdi // Sırr-ı 'ışḳuñdan şehā her kim ki āgāh olmadı] tam metninin bulunmamasından bellidir.

PS, TN nüshaları arasındaki ilişkiyi gösteren bir başka husus şudur:

PS ve TN nüshalarında bulunmayan;

Ey ki ser-ḫoşdur dü-çeşmüñ leblerüñ peymānedür
Ol sebebden 'āşıḳuñ dāyim yiri mey-ḫānedür

matla'lı gazele L nüshasında sonu (ر) ile biten şiirler arasında olması gerekirken revi harfi ve redifi değişmeksizin (ن) ile biten şiirlerin sonunda yer verilmiştir. Bu durumu, üç nüshanın benzerliklerini destekleyici bir ipucu olarak değerlendirebiliriz.

PS, L, TN nüshalarının ortak özelliklerinden biri de;

Ey dudaġuñ şehd ü şekkerdür siyeh ḫālüñ meges
Olmasun 'ışḳuñdan ayru tende cānum bir nefes

matla'lı gazelin 3. ve 4. beyitlerinin ikinci mısralarının takdim tehirle sıralanmış olmasıdır. L nüshasında sah kaydı vardır.

18-Tahran Milli Müze Kütüphanesi, 3705 [MF 25]. (TM)

Şah Abbas döneminde (1587-1629), 1022/1613 yılında Erdebil Tekkesi Kütüphanesine vakfedilen ve daha sonra İran Milli Müzesine nakledilen bu nüshanın başından ve sonundan beşer, ortasından yedi olmak üzere toplam

17 varağını temin edebildik. Temin ettiğim varaklara ve katalog bilgilerine göre; bu nüshanın tamamı 73 varaktan ibarettir. Nüsha PS, L ve TN nüshaları gibi;

Eyledüm bünyād evvel ben de ez-nām-ı Ḫudā
Ol yaratmış sırr-ı merdānı ʻAlīyyü'l-Murtażā

matlaʻlı gazelle başlamıştır. PS nüshası gibi sonunda *Nasihat-nâme*'ye yer verilmiştir. PS nüshasında olduğu gibi *Nasihat-nâme*'nin son beytiyle tamamlanmaktadır.

Ḫaṭāyī derd-mendüm bir kemīne
Anuñçün hū diyün şāhuñ demine

Mevcut metne göre şiirlerin sıralanışı ve nüsha farklarına göre bu yazma; PS, L ve TN nüshalarıyla benzerlik arz etmektedir. Çok güzel bir nestalik hatla yazılmıştır. İstinsah tarihi belli değildir. Müstensihi 'Iyşî'dir. 'Iyşî, aslen Heratlı olmakla birlikte meslek hayatının çoğunu Meşhed'de Sultan İbrahim Mirza'nın himayesinde geçirmiştir (Minorsky 1959: 153-154). Hattatlığının yanı sıra iyi bir şairdir (Minorsky 1959: 153-154). Gelibolulu Âlî, onu Muhammed Kasım'ın öğrencilerinden biri diye takdim etmekle birlikte hocasından daha güzel yazdığını belirtir (1982: 78). Ayrıca Âlî, eserini yazdığı sırada 'Iyşî'nin hayatta ve Şah'ın himayesinde olduğunu duyduğunu söyler.

Gelibolulu Âlî adını söylemese de 'Iyşî'yi himaye eden I. Abbas'tır. Şah Abbas, kendi himayesinde sanatını icra eden 'Iyşî'nin istinsah ettiği bu yazmayı 1022/1613'te Erdebil Tekkesi Kütüphanesine vakfetmiştir. Nüshanın iç kapağında Safevi mührü ve mühürde *"Vakf-ı āsitāne-i müteberreke-i safiyye-i Safeviyye 1022"* ibaresi vardır. Şah Abbas'ın vakfettiği kitabın ilk sayfasında şu cümle yazılıdır:

"Vaḳf nümūd īn kitāb-rā kelb-i āsitān-ı ʻAlī bin Ebī Ṭālib -ʻaleyhi's-selām- ʻAbbās es-Ṣafevī ber-āsitāne-i müteberrike-i Şāh Safī -ʻaleyhi'r-rahme- ki, her ki ḫāhed be-ḫāned meşrūṭ ān ki ez-āsitāne bīrūn nebered ve her ki bīrūn bered şerīk-i ḫūn-ı ḥażret-i İmām Ḥüseyn -ʻaleyhi's-selām- būde bāşed"[1].

1 "Ali bin Ebu Talip (aleyhisselam) eşiğinin köpeği Abbas Safevi bu kitabı Şah Safi'nin (aleyirrahme) mübarek türbesine vakf etti ki isteyen -türbeden dışarı götürmemek şartıyla- okusun! Her kim (bu kitabı) dışarı götürürse, İmam Hüseyin'in (aleyhisselam) kanını dökenlerin ortağı olmuş olur!"

Bu kargış, Şah I. Abbas tarafından Şeyh Safiyüddin Türbesindeki kütüphaneye vakfedilen diğer kitapların üzerinde de görülmektedir (Özgüdenli 2006: 383; 2008: 31-33).

19-Erdebil Darü'l-İrşad Kütüphanesi. (E)

Bu nüsha Şah Abbas'ın Erdebil Tekkesine vakfettiği yukarıdaki nüshadan 17 Rebiülevvel 1245 / 16 Eylül 1829 tarihinde Kâtip Murtazakulu tarafından istinsah edilmiştir. Şikeste nestalikle yazılmış nüsha 86 varak olup 279 gazel ihtiva etmektedir (Memmedov 1966: 35-38). Bu yazma, Selman Mümtaz'ın hususi kütüphanesinde bulunan nüsha değilse Şah Abbas'ın vakfettiği nüshadan (TM) kopyalanmış ikinci bir yazma olabilir.

20-Biblioteca Vatikan, 221. (V)

Eksik bir nüshadır. Müstensihi ve istinsah tarihi belli değildir. 31 varaktan oluşan nüshada şiirlerin sıralanışı düzensizdir. Diğer nüshalarda bulunmayan beş şiir içermektedir.

Ḫandadur ol bī-miṣālüñ ibtidāsı ḫandadur
Kim bilür ol *küntü kenz*üñ intihāsı ḫandadur
(17b)

Ey müselmānlar bugün ol yār pinhān ayrılur
Uçdı rūḥum gitdi ʿaḳlum gövdeden cān ayrılur
(19a)

Her kimüñ kim derdi var dermāna göndermek gerek
Her kimüñ kim derdi yoḫ vīrāne göndermek gerek
(21a)

Ey şehā men senden özge sevmedüm sevmen daḫı
Māh-ı rūşen senden özge sevmedüm sevmen daḫı
(29b)

Bugün ʿālemde sulṭāndur **Ḫaṭāyī**
Ḫaṭāyīni bilüñ cāndur **Ḫaṭāyī**
(4b)

Aşağıda matla‘ beyitleri verilen iki gazel bu nüshada mükerrerdir:

Tā menüm göñlümde cānā ḥasret-i cānānedür
Ḥaḳ bilür kim aġlamaġdan gözlerüm peymānedür
(16b, 28b)

Pür-şarāb olsun hemīşe uş bu cām-ı dost-kām
Meclis içre düşmesün ol dost elinden mey müdām
(8a, 22b)

Yukarıdaki gazellerin ilkinde önemli nüsha farkları bulunmamakla birlikte son beytinde ayırt edici nitelikteki bir farkın [üzilmişdür: yara olmışdur 23b ezilmişdür V] V nüshasındaki mükerrer şiirlerde görülmesi müstensihin en az iki nüshayı kullanarak metnini istinsah ettiğini göstermektedir. İkinci mükerrer gazelde diğer nüshalarla farklılıklar olmasına karşın, bu farklar iki metinde de ortaktır.

Mükerrer olanları saymazsak eksik gazellerle beraber bu nüshadaki toplam şiir sayısı 176'dır.

21-Tahran Üniversitesi Merkez Kütüphanesi, 5160/3 [MF 4130-15]. (TÜ)

Kütüphanenin belgeler bölümünde bulunan bir divanlar mecmuasında Hatâyî'nin şiirlerinden başka Nesîmî ve Fuzûlî'ye ait şiirler de yer almaktadır. Nestalik hatla yazılan divan, her sayfada 13 satır olmak üzere 68 varaktır. Yazma koyu kahverengi deri cilt içindedir. 23 Muharrem 1260/13 Şubat 1844 tarihinde Seyyid Hacı Baba Kirmani için Rıza Kuli tarafından Tahran'da istinsah edilmiştir.

22-Fatih Millet Kütüphanesi Ali Emiri Manzum, 131. (AE)

Siyah meşin ciltli bu nüsha 33 varaktan ibarettir. Her sayfaya çift sütun olmak üzere talik hatla 15 satır yazılmıştır. Sayfalarda cetvel ve tezhip yoktur. İstinsah tarihi ve müstensihi belli değildir. Nüsha, *Deh-nâme*'de bulunan bir mesneviyle başlamaktadır:

Ol şāh ki maẓhar-ı ‘avn-ı Ḫudādur
Ḥaḳdan kim anı diyer cüdādur

Ardından dinî nitelikli şiirler yer almaktadır. Mürettep bir divan özelli-

ği yoktur. Nüsha her bendin sonunda "Ḳıble-gāhumdur Muḥammed sec-de-gāhumdur ʻAlī" mısraının yinelendiği bir mütekerrir murabba ile sona ermektedir.

Bu nüshayı ilk defa Sadeddin Nüzhet Ergun kullanmış, daha sonra yapılan *Hatâyî Dîvânı* neşirlerinde de araştırmacılar nüshaya başvurmak yerine Sadeddin Nüzhet'in neşrini kullanmayı tercih etmişlerdir. Dolayısıyla nüshanın tavsifi ve içindeki şiir sayısıyla ilgili olarak Sadeddin Nüzhet'in verdiği bilgileri yinelemişlerdir. Onun verdiği bilgiye göre "Bu divanda (935) beyitli (87) manzume vardır. Bunlardan (41)'i hece vezniyle, (46)'sı aruz vezniyledir" (1956: 20). Her ne kadar metnin içinde musammatları ayırt etmiş olsa da şiir sayısını verirken büyük ihtimalle murabba ve tercideki bendleri müstakil şiir sanmıştır. Çünkü incelediğim nüshada 79 şiir vardır. Bunlardan 34'ü hece ölçüsüyle yazılmıştır. Diğer şiirlerin 3'ü kaside, 36'sı gazel, 3'ü murabba, 1'i terci, 1'i de mesnevidir. Aruz ölçüsüyle yazılmış 44 şiirin yanı sıra şairin *Nasihat-nâme* adlı kısa mesnevisi de bu nüshada yer almaktadır.

23-İBB Atatürk Kitaplığı Osman Ergin Yazmaları, 226/2. (OE)

İlk defa M. Fatih Köksal'ın tanıttığı bu nüsha (Köksal 2012: 39-83), 50 varak olup içinde bulunduğu yazmanın 61b-111b sayfaları arasında yer almaktadır. Sırtı açık kahverengi meşin, çiçek desenli mavi ebru kaplı mukavva cilt içinde, krem renkli aharlı kâğıda başlıklar ve mahlaslar kırmızı olmak üzere rika-nesih karışımı hatla yazılmıştır. Her sayfada 21 satır ve çift sütun üzerine yazılan nüshanın derkenarlarında yer yer yapılan tashihler dikkat çekmektedir. Kafiye harflerinin kırmızı başlıklarla belirtilmesi dolayısıyla ilk bakışta mürettep bir divan izlenimi uyandırsa da buna uyulmadığı fark edilmektedir. Aruz ve heceyle yazılan şiirler sıra gözetilmeden karışık olarak yer almıştır. 103a-107a arasında *Nasihat-nâme* vardır. Bu nüshada aruzla yazılmış 108 (80 gazel, 3 murabba, 20 tuyug, 2 müfred, "Münacat" başlıklı 34 beyitli 1 mesnevi, 2 terci-bend), heceyle yazılmış 69 olmak üzere toplam 177 adet manzume mevcuttur (Köksal 2012: 44).

Nüsha 108b'de şu müfredle sona ermektedir:

> Her kim **Ḫaṭāyī**mi ziyāde yād ider
> Ḳurtılur derd ü belādan Ḥaḳ anı āzād ider

109b'den itibaren tekrar 8 adet manzume eklenmiştir. Bu nüshadaki bazı şiirler Sadeddin Nüzhet neşrinde yoktur. Diğer nüshalarla ciddi farklar içermektedir. Müstensih, istinsah ettiği metni başka nüsha veya nüshalarla karşılaştırmış, derkenarlarda sah kayıtları düşmüştür. Bunlara ilave olarak vezin problemi olan yerleri ve anlaşılması zor mısraları Osmanlı söyleyişine uyarlayıp bazen daha kusursuz söyleyişler elde etmiştir.

24-Berlin Kütüphanesi Doğu Elyazmaları, 259. (B)

Müstensihinin "sefine" olarak nitelendirdiği oldukça hacimli mecmuanın esas omurgasını Şeh-nâme oluşturmaktadır. Hâfız, Tâlib, Baba Figânî, Sâib ve Şâhî'nin Farsça şiirlerinin yanı sıra Ali Şir Nevâyî, Fuzûlî, Bâkî ve Hatâyî'nin Türkçe şiirleri de aynı sefinede yer almaktadır. 1077/1666 yılında Davud Beğ tarafından istinsah edilen "sefine"de, 386-420 varakları arasında Hatâyî'nin 33 şiiri bulunmaktadır. Şiirlerde nüsha farkları fazladır.

25-M. Fuad Köprülü Kitaplığı.

M. Fuad Köprülü'nün hususi kütüphanesinde *Hatâyî Dîvânı*'nın bir nüshası olduğunu Sadeddin Nüzhet Ergun yazmaktadır (1956: 19). Fakat eserinde bu nüshayı gördüğüne veya kullandığına dair herhangi bir ifade yoktur. Bu nüshanın muhteva itibarıyla diğer İstanbul nüshalarından (AE, OE) kayda değer farlılıklar içermediği tahmin edilebilir. Şah İsmail'in şairliğine dair yorumlarını eski talebelerinden Sadeddin Nüzhet'in neşrettiği Hatâyî mahlaslı şiirlerle Selman Mümtaz'ın yayımladığı *Deh-nâme* metni üzerine inşa eden M. Fuad Köprülü, şahsi kütüphanesinde bulunduğu söylenen *Hatâyî Dîvânı* nüshası zikredilen kaynaklardan farklı şiirler ihtiva etseydi çok büyük ihtimalle göz ardı etmezdi.

Sadeddin Nüzhet, *Hatâyî Dîvânı*'nın eski bir nüshasının "Sivas'ta Tuzcu Topal Hoca namıyla maruf merhum bir şahsın kitapları arasında" bulunduğunu söylemekte, kendisinin görmediği bu nüshanın kıymetli olduğuna dair Hüseyin Şemsettin Güneren ve kardeşi Ahmet Şemsettin Güneren'den duyduğu söylentileri aktarmaktadır (1956: 19). Yine Millet Kütüphanesi Ali Emiri, 631'de kayıtlı bir mecmuada bir takım Kızılbaş-Bektaşi şairlerinin nefeslerinin yanı sıra Hatâyî'nin 908 beyitli 74 manzumesinin bulunduğunu Sadeddin Nüzhet kaydetmektedir (1956: 20).

Netice itibarıyla *Dîvân-ı Hatâyî* nin müellif hattı nüshası veya nüshaları varsa da günümüze ulaşmamıştır. Mevcut verilere göre Şah İsmail'in sağlığında şiirlerinin kaç defa toplanmış olduğunu, divanın kaç sürümünün yapıldığını tespit etmek zordur. Fakat nüshaların tek bir kaynak metinden üretilmediği, kronolojik akışa uygun biçimde nüshalarda şiir sayısının arttığı, başka şairlere ait şiirlerin müstensihler marifetiyle Şah İsmail'in şiirlerinin arasına karıştırıldığı bellidir. Onun için nüshaların akrabalık ilişkilerini tespit etmek, belirgin özelliklerine göre nüshaları gruplandırmak doğru olacaktır.

II-Nüshaların İstinsah Kayıtları

Nüshaların gruplandırılması için atılması gereken ikinci adım, istinsah tarihlerinin ve müstensihlerinin doğru tespit edilmesidir. Nüshaların bir kısmı eksiktir, bir kısmının da istinsah tarihi ve müstensihi belli değildir. Şah İsmail'in eserlerinin istinsah tarihleri ve müstensihleriyle ilgili bilgilerin Safevi şahlarının hükümdarlık dönemlerine ilişkin kayıtlarla birlikte değerlendirilmesi sanat-siyaset ilişkisi kadar yazma eser üretimiyle ilgili hanedan politikalarına da ışık tutacaktır. Onun için aşağıdaki tabloda istinsah tarihi veya müstensihi bilinen nüshalar, Safevi şahlarının iktidar dönemleriyle eşleştirilmiştir. İstinsah kaydı olmayanların bir kısmının ise istinsah edildikleri asırlar tahmini olarak belirlenmiştir. Londra (L) nüshasının 16. yüzyılda, Paris (PS) nüshasının 17. yüzyılda istinsah edildiğine dair araştırmacıların kanaatleri vardır. İstanbul nüshalarının ise 19. yüzyılda istinsah edildikleri tahmin edilmektedir.

Safevi Şahları	**Nüsha**	**İstinsah Tarihi**	**Müstensih**
İsmail (1524-1501)	W	Kayıt yok	Belli değil
	TH	Kayıt yok	Belli değil
	MS	Kayıt yok	Belli değil
I. Tahmasb (1524-1576)	T	942/1535	Şah Mahmud Nişapurî
	P	948/1541	Belli değil
	SK	953/1546	Yârî-i Şirazî/Herevî
	K	16.yüzyılın ilk yarısı	Sultan Ali Meşhedî
II. İsmail (1576-1577)			
Muhammed (1578-1587)			
I. Abbas (1587-1629)	TM	1023/1613 [Vakf edilişi]	'Iyşî
	ŞR	1038/1628	Belli değil
	MŞ	17. yüzyıl	Ali Tebrizî/ İmad Hasenî
Safi (1629-1642)			
II. Abbas (1642-1666)			
Süleyman (1666-1694)	B	1077/1666	Davut Beg
	GS	1088/1677-78	Nureddin Muhammed Isfahanî
Hüseyin (1694-1722)			

II. Tahmasb (1722-1732)			
III. Abbas (1732-1736)			
	M	1181'den önce	Belli değil
	TZ	1237/1822	Belli değil
	TÜ	23 Muharrem 1260/13 Şubat 1844	Rıza Kuli
	AE	19. yüzyıl	
	OE	19. yüzyıl	
	T1	1325/1907	Molla Muhammed Yakup

Dîvân-ı Hatâyî' nüshalarının önemli bir kısmı hat ve nakış sanatının bütün inceliklerini yansıtmaktadır. Yüksek sanat zevkinin ürünü olan bu yazmalardan Şah İsmail'in sağlığında istinsah edildiği tahmin edilen W, MS ve TH nüshaları eksik oldukları için müstensih ve müzehhiplerinin kim olduğunu bilmiyoruz. Fakat bu nüshaların usta sanatçılar tarafından üretildiği muhakkaktır. İstinsah kayıtlarından müzehhip ve müstensihlerini tespit edebildiğimiz bazı nüshalar ise Şah Tahmasb, Şah Abbas ve Şah Süleyman döneminde gerçekten de çok ünlü müzehhip ve hattatların elinden çıkmıştır. *Dîvân-ı Hatâyî* nüshalarının istinsah tarihleri ve müstensihleriyle ilgili veriler kitap üretimiyle siyaset arasında ilişki olduğunu göstermektedir. Bu ilişkiyi daha anlaşılır hale getirmek için istinsah tarihi bilinen nüshaların hangi Safevi hükümdarı döneminde üretildiğine bakmak yeterli olacaktır.

Hattı, tezhibi ve minyatürleriyle en dikkate değer nüshalar (W, TH, BL) Şah İsmail döneminde (1501-1524) üretilmiştir. Bu nüshaların tamamı ne yazık ki eksiktir. Bu nüshalar gibi minyatür ihtiva etmeseler bile hattı ve tezhibiyle dikkat çeken ikinci nüsha grubu (T, P, SK, K) ise Şah I. Tahmasb döneminde (1524-1576) üretilmiştir. Bu dönemde üretilen *Dîvân-ı Hatâyî* yazmaları doğal olarak Herat ve Tebriz üslubunu yansıtmaktadır. Çünkü *Dîvân-ı Hatâyî* nüshalarını istinsah eden Şah Mahmud Nişapurî, Yarî-i Herevî, Ali Meşhedî, 'Iyşî gibi hattatlar, Timurluların sanat hayatı bakımından en parlak dönemini teşkil eden Hüseyin Baykara'nın himayesinde Herat'ta yetişmiş ve daha sonra Safevi saraylarında da büyük ilgi görmüşlerdir. Hatta

Şah Mahmud Nişapurî ve 'Iyşî, Meşhed'de İbrahim Mirza'nın himayesindeki diğer ünlü hattat ve nakkaşlarla birlikte de eser üretmişlerdir (Simpson 1997: 225-317).

Bilindiği üzere Şah I. Tahmasb, 1548 yılında başkenti Tebriz'den Kazvin'e taşımıştır. Kazvin önemli merkez olmakla birlikte Meşhed'de İbrahim Mirza'nın himayesinde özellikle minyatür sanatının müstesna örnekleri verilmiştir. 1598'e kadar Kazvin, Safevi devletine başkentlik yapmış, sonra Şah I. Abbas döneminde Isfahan başkent olmuştur. Mevcut verilere göre Kazvin'de üretilmiş olma ihtimali bulunan tek nüsha, L nüshasıdır. PS ve TN nüshaları bu nüshayla benzerlik göstermektedir. Şah I. Abbas döneminde (1587-1629) üretilen nüsha grubunu ise şimdilik ŞR yazması temsil etmektedir. *Dîvân-ı Hatâyî* üretiminde son büyük hamle Şah Süleyman döneminde (1666-1694) Isfahan'da gerçekleşmiştir. B, GS ve MŞ nüshaları bu dönemin eserleridir. Özellikle GS nüshası görsellik bakımından ve diğer nüshalarda bulunmayan şiirler içermesinden ötürü MŞ nüshasıyla birlikte dikkati çeken yazmalardandır. Mezar-ı Şerif ve Gülistan Sarayı nüshasının müstensihleri de çok ünlü hattatlardır. M nüshasının müstensihi ve istinsah tarihi belli olmamakla birlikte GS nüshasıyla benzerlikleri çok fazladır. Hatta yazısı, aynı müstensihin elinden çıkmış olabileceğini düşündürecek kadar benzerlik arz etmektedir. Şah İsmail, I. Tahmasb, I. Abbas ve Şah Süleyman dönemlerinde, şöhretli hattatlar tarafından üretilen bu yazmalar, büyük olasılıkla sarayın himayesinde siyasal rekabetin bir aracı olarak hazırlanmış, kitap sanatı bakımından değerli yazmalardır. I. Şah Abbas ve Şah Süleyman dönemlerinde doğrudan Safevi Sarayının himayesinde siyasal rekabetin aracı olmasa bile Anadolu'daki Alevi/Kızılbaş topluluklarıyla ilişkilerde daha pratik sonuçlar elde etmek üzere yazmalar üretilmiş olmalıdır. Nitekim bu dönemde üretilen *Şeyh Safî Buyruğu*'nun çeşitli nüshaları da Anadolu'daki Alevi ve Bektaşi ocaklarında dolaşıma girmiştir. "Kızılbaş/Alevi toplulukları ile Safeviler arasındaki ilişkiler halifetü'l-hulefa kurumu aracılığıyla

Çaldıran'dan sonra da devam etmiş ve Safeviler Anadolu'ya Şah Süleyman dönemine kadar halife atamayı sürdürmüşlerdir" (Karakaya-Stump 2015: 93). Safevilerin tayin ettikleri halifelere tarikatlarının görüşlerini yaymak için muhtelif yollardan "Rafizî" kitaplarını gönderdiklerine dair belgelerde, gönderilen kitapların adı ve içeriği hakkında bilgi verilmemekle birlikte bunların Safevi Şiiliğini ihtiva eden propaganda kitapları olduğu tahmin edilmektedir (Ahmet Refik 1932: 21-59; Savaş 2013: 102-103).

Mevcut nüshalardaki kayıtlara göre bazı Safevi hükümdarlarının döneminde *Dîvân-ı Hatâyî* istinsahı yokmuş gibi görünmektedir. Safevi hanedanı içinde Şah İsmail'in şair kimliğini unutturacak veya geri plana düşürecek düzeyde karizmatik bir hükümdar yetişmediğine göre *Dîvân-ı Hatâyî* istinsahını kensintiye uğratacak bir sebep yoktur. Bu bakımdan tam tarihini tespit edemesek bile araştırmacıların 16. yüzyılda istinsah edildiğini tahmin ettikleri L nüshası ile 17. yüzyılda istinsah edildiği tahmin edilen PS nüshası ve bu iki nüshayla aynı grupta yer alan TN nüshasının da saray çevresince himaye edilen hattatlar tarafından üretilmiş olmaları kuvvetle muhtemeldir. Diğer nüshaların bir kısmı bu yazmalarla müşterek şiirleri barındırsa da bir hamiye sunulmak veya siparişi karşılamak üzere üretilmiş izlenimi vermemektedir. Bu yazmaların ve özellikle mecmua ve cönklerde bulunan şiirlerin Şah İsmail'in görüşlerini daha geniş kitlelerle paylaşmak üzere dini-mistik propaganda amacıyla üretildiği ve hatta çoğaltıldığını söylemek mümkündür.

III-Nüshaların İhtiva Ettiği Şiir Sayısı

Nüshaların birbirleriyle olan akrabalıklarını belirlemek, mükerrer şiirleri ayıklamak için atılması gereken önemli adımlardan biri de yazmalardaki şiir ve beyit sayılarıyla ilgili verileri tablolaştırmaktır (Ek: Tablo). Tablodaki dağınık verilere göre yazmalarda, tuyuglar dışındaki şiirlerin sayısı, mükerrer olanlar çıktıktan sonra şöyledir:

1. Berlin Kütüphanesi Doğu Elyazmaları, 259	33
2. Kütübhane-i Meclis-i Şura-yı Milli, 4077	36
3. Fatih Millet Kütüphanesi Ali Emiri, 131	44
4. British Library MS, Or.11388	53
5. İBB Atatürk Kitaplığı Osman Ergin Yazmaları, 226/2	85
6. Mısır Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmalar, 40 [MF 54810]	145
7. Arthur M. Sackler Gallery, DC. SI986.60	150
8. Mezar-ı Şerif Bahter Müzesi/ Bakü Elyazmaları Enstitüsü, F. 234	174
9. Biblioteca Vatikan, 221	176
10. Kütübhane-i Meclis-i Şura-yı Milli, 4096	219
11. British Library, 3380.	232
12. Bibliotheque Nationale, Supplement Turc, 995/64	233+1 Farsça gazel, 2 beyt
13. Taşkent İlimler Akademisi Şarkşinaslık Enstitüsü, 1340/1032	246
14. Tebriz Milli Kütüphanesi, 1251	250
15. Bibliotheque Nationale, Supplement Turc,1307/83	260
16. Taşkent İlimler Akademisi Şarkşinaslık Enstitüsü, 1339/1412	257+6
17. Gülpaygâni Kütüphanesi, 5/141	318 +1 Farsça tahmis
18. Gülistan Sarayı Kütüphanesi, 2194	347 +2 Farsça gazel
19. Mescid-i Azam Kütüphanesi, 2009	351+2 Farsça gazel
20. İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Şevket Rado Yazmaları, 51359	+1 Farsça tahmis

Nüshaların istinsah tarihleriyle şiir sayıları arasında ilişki vardır. Eksik nüshaları hariç tutarak yukarıdaki tabloya bakıldığında *Hatâyî Dîvânı*'nın istinsah tarihi ve müstensihi kesin olarak bilinen T nüshasındaki gazel/kaside sayısı, mükerrer şiirleri saymaz ve düşen varaklardaki 6 gazeli de ilave edersek 263'tür. En fazla şiir ihtiva eden ŞR nüshası ile T nüshası arasında şiir sayısı bakımından oluşan fark yaklaşık 100'dür. Nüshaların tamamındaki farklı şiirlerle birlikte yazmalardaki toplam gazel/kaside sayısı 501'dir. Yazmalarda şiir sayısının kronolojik seyre uygun biçimde arttığı görülmektedir. Öte yandan yazmalardaki şiirlerin sıralaması ile beyit sayıları ve mükerrer gazeller nüshalar arasındaki ilişkileri belirleyecek nitelikte ipuçları içermektedir. Bu ipuçlarından hareket ederek nüshaları gruplandırmak mümkündür.

IV-Nüshaların Gruplandırılması

Nüshaların özelliklerini dikkate alarak gruplandırmak metin tenkidi yöntemlerinden biridir. *Hatâyî Dîvânı*'nın nüshalarını hem istinsah kayıtlarındaki verilere göre hem de ihtiva ettikleri şiirlerin sırası ve beyit sayılarına göre gruplandırmak işlevsel olacaktır.

A-Nüshaların istinsah kayıtlarına göre gruplandırılması

***1**-Baş ve son kısımlarındaki varakların eksikliğinden dolayı istinsah tarihleri tespit edilemese de cilt ve tezhiplerinin güzelliğinden ve şiirlerin unvan kısımlarındaki dua cümlelerinin içeriğinden Şah İsmail'in hayatta olduğu sırada üretildikleri tahmin edilen nüshalar:*

Arthur M. Sackler Gallery, Smithsonian Institution DC. SI986.60

Kütübhane-i Meclis-i Şura-yı Milli, 4077

British Library Or. 11388

***2**-Şah İsmail'in vefatından sonra Tahmasb dönemindeki sanat çevrelerinin de en gözde hat ve tezhip sanatçılarından olan Şah Mahmud Nişapurî, Yârî-i Şirazî, Ali Meşhedî'nin ürettiği nüshalar:*

Taşkent İlimler Akademisi, Şarkşinaslık Enstitüsü, 1339/1412

Tebriz Sultan el-Kurrai Kitaplığı

Mısır Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmalar, 40 [MF 54810]

***3**-16. yüzyılın sonu veya 17. yüzyılın başında üretildiği tespit veya tahmin edilen nüshalar:*

British Library, 3380

Tahran Milli Müze Kütüphanesi, 3705 [MF 25]

Bibliotheque Nationale, Supplement Turc, 1307/83

Kütübhane-i Meclis-i Şura-yı Milli, 4096

Bibliotheque Nationale, Supplement Turc, 995/64

***4**-17. yüzyılda istinsah edildiği tespit ve tahmin edilen nüshalar:*

İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Şevket Rado Yazmaları, 51

Gülistan Sarayı Kütüphanesi, 2194

Mescid-i Azam Kütüphanesi, 2009

Berlin Kütüphanesi Doğu Elyazmaları, 259
Mezar-ı Şerif Bahter Müzesi/ Bakü Elyazmaları Enstitüsü, Fotokopi 234

***5**-19. yüzyılda istinsah edilen nüshalar:*

Gülpaygâni Kütüphanesi, 5/141(G)
Tebriz Milli Kütüphanesi, 1251
Tahran Üniversitesi Merkez Kütüphanesi, 5160

***6**- 20. yüzyılda istinsah edilen nüsha:*

Taşkent İlimler Akademisi Şarkşinaslık Enstitüsü, 1340/1032

7-Anadolu'daki nüshalar veya Hatâyî mahlaslı şiirleri içeren mecmualar:

Fatih Millet Kütüphanesi Ali Emiri, Manzum 131
İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Osman Ergin Yazmaları, 226/2
M. Fuad Köprülü Kitaplığı

B-Nüshaların şiir sırası ve beyit sayılarına göre gruplandırılması

Manzum metinlerde şiirlerin sırası ve beyit sayılarındaki benzerlik veya uyuşmazlıklar nüshaların akrabalık ilişkilerinin tespitinde en önemli verilerdir. Nüshalarda şiirlerin sıralanışı paralellik gösteriyorsa ya biri diğerinden veya aynı koldaki bir başka nüshadan istinsah edilmiş demektir. Ekteki tablo incelendiğinde *Hatâyî Dîvânı* nüshalarını şiirlerin sıralanışına göre gruplandırmanın mümkün olduğu görülecektir.

***1**-Hatâyî Dîvânı'nın en hacimli nüshası olan ŞR ile G ve MŞ nüshaları arasındaki benzerlik, oldukça muahhar olduğu tahmin edilen G nüshasının ŞR ve MŞ nüshalarından veya aynı nüsha grubu içindeki başka bir yazmadan istinsah edildiğini göstermektedir.*

İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Şevket Rado Yazmaları, 51 (ŞR)
Mezar-ı Şerif Bahter Müzesi/ Bakü Elyazmaları Enstitüsü, Fotokopi 234 (MŞ)
Gülpaygâni Kütüphanesi, 5/141 (G)

***2**-L, PS ve TN nüshalarında şiirlerin sıralanışı bakımından, 123. şiire kadar aynı sıranın takip edildiği görülmektedir. L nüshasının başka bir nüshay-*

la da karşılaştırıldığı sah kayıtlarından anlaşılmaktadır. TM nüshasıyla ilgili yeterli veri olmamakla birlikte temin ettiğim sayfalara göre onun da bu nüsha grubu içinde değerlendirilmesi gerekir.

British Library, 3380 (L)
Bibliotheque Nationale, Supplement Turc, 995/64 (PS)
Kütübhane-i Meclis-i Şura-yı Milli, 4096 (TN)
Tahran Milli Müze Kütüphanesi, 3705 [MF 25] (TM)

3-*Aşağıdaki nüshalardan ikincisi ilkinden veya ondan istinsah edilmiş başka bir nüshadan kopya edilmiştir.*

Taşkent İlimler Akademisi Şarkşinaslık Enstitüsü, 1339/1412 (T)
Taşkent İlimler Akademisi Şarkşinaslık Enstitüsü, 1340/1032 (T1)

4-*GS nüshası ile M nüshasında şiirlerin sıralanışında paralellik ve nüsha farklarında müştereklik vardır. SK nüshasıyla ilgili olarak Hüseynî neşrindeki dipnotlardaki verilerle bu iki nüshanın benzerlikleri de dikkat çekecek düzeydedir. Fakat SK nüshasını temin edemediğim için onun diğer nüshalardan farklılaşan özelliklerinin hangi düzeyde olduğunu saptayamadım. Dolayısıyla bu gruplandırmaya ihtiyatla bakmak gerektiğini hatırlatmak isterim.*

Gülistan Sarayı Kütüphanesi, 2194 (GS)
Mescid-i Azam Kütüphanesi, 2009 (M)
Sultan el-Kurrai Kitaplığı (SK)

5-*İlkinin erken sayılabilecek istinsah tarihine rağmen şiirlerin sıralanışı ve imla bakımından aşağıdaki iki nüsha büyük benzerlikler göstermektedir. İkincisi, P nüshasının yanı sıra Deh-nâme'den iktibasları olan başka bir nüshayla da ilişkilidir.*

Bibliotheque Nationale, Supplement Turc, 1307/83 (P)
Tebriz Milli Kütüphanesi (TZ)

6-*Şiirlerin sıralanışında paralellik olmamakla birlikte ihtiva ettikleri müşterek şiirlerden ötürü aralarında benzerlik vardır.*

Fatih Millet Kütüphanesi Ali Emiri, 131. (AE)
İBB Atatürk Kitaplığı Osman Ergin Yazmaları, 226/2. (OE)

7-Aşağıdaki nüshalar ise şiirlerin sıralanışı bakımından diğerlerine benzemezler. İlk ikisi eksik nüshadır. Taşkent grubuyla ortak özellikleri vardır. Son ikisinde ise şiirlerin sıralanışında herhangi bir sistem gözetilmemiştir.

Arthur M. Sackler Gallery, DC. SI986.60 (W)
Kütübhane-i Meclis-i Şura-yı Milli, 4077 (TH)
Biblioteca Vatikan, 221 (V)
Mısır Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmalar, 40 [MF 54810] (K)

Yukarıda yapılan sınıflandırmaların metin tenkidi açısından daha anlamlı veriler ifade etmesi için *Hatâyî Dîvânı*'nın yazma nüshalarının istinsah kayıtları, içerdikleri şiirlerin sırası ve beyit sayıları dikkate alınarak oluşturulan grupların birbirleriyle ilişkilerinin saptanması, müstensihler marifetiyle gerçekleştirilen yanlış atıfların mümkün olabildiğince belirlenmesi gerekir.

V-Yazma Nüshalar ile Neşirlerin Sayısal Verilere Göre Değerlendirilmesi

Nüshaların tamamındaki farklı şiirlerle birlikte gazel/kaside sayısı 501'dir. Bu sayı neşirlerdekinden de fazladır. Mevcut neşirlerdeki gazel/kaside sayısı 467'dir. Neşirlerdeki şiir sayısı ile yazma nüshalar arasındaki farkın nedeni, yapılan neşirlerde ŞR, G, M ve GS nüshalarının kullanılmamış olmasıdır. Öte yandan neşirlerde bulunduğu hâlde hiçbir yazma nüshada yer almayan aşağıdaki 21 şiiri hesaba katınca yazmalardaki 446 gazel/kasideye yer verildiği ve aralarında sayısal farkın 50 civarında olduğu görülecektir.

A-Neşirlerde bulunduğu hâlde yazmalarda bulunmayan şiirler[1]

-1-

Geldi Cebrail çağırdı ya Muhammed Mustafa
Hak sen miraca okudu davana kadir hüda

Geldi ol gece çağırdı ya Muhammed Mustafa
Hak seni Mirāç'a okur dāvete kadir Huda

(Birdoğan 1991: 163-164; Arslanoğlu 1992: 132-134 [Can Hatâyî şiirleri içinde]; Korkmaz 1997: 102-103 [Miraçlama]).

-2-

Gel benim fahr-ı cihānım işte canım Mustafa
Âlemlerin sultanısın padişahım Mustafa

(Birdoğan 1991: 165; Arslanoğlu 1992: 532 [Şah Hatâyî şiirleri içinde]).

-3-

Âsiyim yüzüm karasın sil Muhammed Mustafa
Dertliyim derdim çaresin kıl Muhammed Mustafa

(Birdoğan 1991: 165; Arslanoğlu 1992: 34).

-4-

[Elif-nâme]
Ol elif kaddine menzil geldi hatt-ı istivā
Be bulundu kametin vaslı visāl-i müntehā

(Ergun 1956: 141-142; Memmedov 1966: 97-99; Birdoğan 1991: 178; Arslanoğlu 1992: 318-319; Hüseynî 1380: 45-47; Cavanşir-Necef 2006: 401-402).

1 Matla'lar, neşirlerdeki yazım tercihlerine müdahele edilmeden aynen alıntılanmıştır.

-5-

Dinim içinde imandır musāhib
Gönül tahtında sultandır musāhib

(Ergun 1956: 143; Birdoğan 1991: 182; Arslanoğlu 1992: 257-258 [Şüpheliler arasında]; İsmailzade 1380: 65-66)[1].

-6-

Hakikat içre can isen yol içinde hicaptan geç
Vahid ile vahid olgıl yürü gayrı hesaptan geç

(Arslanoğlu 1992: 417).

-7-

Destgir-i āşiyānsın yā ʻAlî senden meded
Padişah-ı dü cihansın yā ʻAlî senden meded

(Ergun 1956: 143-144; Birdoğan 1991:184).

-8-

Evvelinden virdim sensin ya ʻAlî senden meded
Ahirinde derdim sensin ya ʻAlî senden meded

(Birdoğan 1991: 342; Arslanoğlu 1992: 436 [Can Hatâyî şiirleri içinde]).

-9-

Didüm ey dil-ber meni dü çeşm-i mestān öldürür
Kim görüpdür iki kāfir bir müselmān öldürür

(Memmedov 1966: 565; Arslanoğlu 1992: 533 [Şah Hatâyî şiirleri içinde]; Hüseynî 1380: 85; İsmailzade 1380:158; Cavanşir-Necef 2006: 320)[2].

-10-

Siyeh gisūların cān menzilidir
Kaşın mihrābı īmān menzilidir

(Hüseynî 1380: 196; Cavanşir-Necef 2006: 376)[3]

-11-

Âdemin aslın sorarsan et ilen kandan çıkar
Dünyeye gelince ādem belki zindandan çıkar

(Arslanoğlu 1992: 435 [Can Hatâyî şiirleri içinde]).

1 İsmailzade neşrinde "Arslanoğlu'nun nüshasından göçürüldü" notu düşülmüştür.

2 Memmedov'un bir mecmuadan alıntıladığı bu şiir, diğer araştırmacılar tarafından da kopyalanmıştır

3 Hüseynî bu şiirin sonuna «Gazelin Hatâyî'ye ait olduğunda şüphe yeri vardır» notunu düşmüştür.

-12-

Zülflerin çin çin senin bād-ı sabā andan çıkar
Leblerin mey-hānedir āb-ı hayāt andan çıkar

(Arslanoğlu 1992: 532 [Şah Hatâyî şiirleri içinde]).

-13-

Gel temāşa eylegil zāhid cemālu'llāha bak
Perde-i pindārı kaldır semme vechullaha bak

(Ergun 1956: 153; Memmedov 1966: 558 ["İlaveler" kısmında]; Birdoğan 1991: 227; Arslanoğlu 1992: 267 ["Şüpheliler" arasında]; Hüseynî 1380: 576 [Kıtalar arasında]; İsmailzade 1380: 431 [Kıtalar arasında]; Cavanşir 2006: 445 [Kıtalar arasında]).

-14-

Dervişlik da'vāsını kılan oniki erkāna bak
Hayr için öğreteyim Hak için verem sebak

(Birdoğan 1991: 227-228).

-15-

Bendeden şāhā ezel nūr-ı sıfātun hakkiçün
Sāki-i mahşer Muhammed Mustafa'nın hakkiçün

(Ergun 1956: 161-162; Birdoğan 1991: 276-277; Arslanoğlu 1992: 291-292 ["Şüpheliler" arasında] İsmailzade 1380: 259)[1].

-16-

Âlemin çeşm ü çerāğı āhiretin hānıyem
Hazret-i Hak sevgilisi ma'rifetin kānıyem

(Ergun 1956: 154-155; Memmedov 1966: 576-577 ["İlaveler" kısmında]; Birdoğan 1991: 246-247; Arslanoğlu 1992: 281 ["Şüpheliler" arasında]).

-17-

Men Muhammed ümmetiyim şāha ikrar eyledim
'Alîyi kalbim içinde sıdk ile var eyledim

(Arslanoğlu 1992: 434-435 [Can Hatâyî şiirleri arasında]).

-18-

Ey gönül Hakkını zikret dil sana ferman iken
Tövbe kıl cemi günāhın derdine derman iken

(Arslanoğlu 1992: 435 [Can Hatâyî şiirleri arasında]).

1 İsmailzade "Bu gazel birinci defa çap olur" notu düşmüştür. Oysa bu şiir birkaç nüsha farkıyla daha önce yayımlanmıştır.

-19-

Hudā vü Mustafā vü Murtazāya
Ezelden tālibem şāh-ı velāya
(Ergun1957: 142-143: Birdoğan 1991: 179; Arslanoğlu 1992: 255).

-20-

Ey müselmānlar esir-i zülf-i yāram doğrusı
Bu siyeh-kārın elinde bī-karāram doğrusı
(Memmedov 1966: 588; Birdoğan 1991: 347; Arslanoğlu 1992: 533-534; Hüseynî 1380: 267; İsmailzade 1380: 342-343; Cavanşir-Necef 2006: 224-225)[1].

-21-

Sen dahi cān olmadan cānānı bilmezsin yürü
Derde müştāk olmadan dermānı bilmezsin yürü
(Ergun 1956: 176; Birdoğan 1991: 349-350; Arslanoğlu 1992: 315-316; İsmailzade 1380: 341-342; Cavanşir-Necef 2006: 223-224)[2].

Yukarıdaki şiirlerin çoğu mecmualardan derlenmiştir. Son şiir ise aynı zamanda *Nesîmî Dîvânı*'nın Tebriz Üniversitesi Mehemmed Nahcivani Koleksiyonunda bulunan ve Kahramanov tarafından "R" nüshası olarak tanıtılan yazmasında da vardır. Bu nüshadaki şiirlerin Nesîmî'ye ait olup olmadığı şüphelidir. Fakat Şah İsmail'e ait olmadığı kesindir.

-22-

[Mütekerrir Murabba]
Hūbların sultānısın ālemde var hān ol yürü
Âşıkın cānında cānsın vara cānān ol yürü
Sen rakībin meclisinde şem' gibi yan ol yürü
Gönlümüzü bize ver de Mısr'a sultān ol yürü
(Ergun 1956: 186; Memmedov 1966: 600-601; Hüseynî 1380: 525-527; İsmailzade 1380: 424-425; Birdoğan 1991: 357-358; Arslanoğlu 1992: 321-322; Cavanşir-Necef 2006: 423-424).

1 Memmedov bu şiiri *Seyyid Azim Şirvani Tezkiresi*'nden alıntılamıştır.

2 Nesîmî Dîvânı'nda vardır (Kahramanov 1973: III, 328). *Nesîmî Dîvânı*'nın Şevket Rado Yazmaları No.2'de kayıtlı nüshasında da bu şiir yer almaktadır (v184b-185a).

-23-

[Mütekerrir Murabba]
Men anı bilmişem kavl-i Hudā'dur
Anınçün okuram la'net Yezīd'e
Yezīd'e la'net etmek hem sezādur
Anınçün okuram la'net Yezīd'e
(Ergun 1956: 186; İsmailzade 1380: 425-426; Cavanşir-Necef 2006: 428-429).

-24-

[Mütekerrir Murabba]
Tā kelāmu'llāh-i nātık hüccet-i tenzīldür
Alleme'l-esmā-ı hüsnün sūret-i te'vīldür
Leşker-i ervaha bu söz kuvve-i tahsīldür
Kim Alī'nin Zü'l-fikār'ı Şāh İsma'īl'dür
(Hüseynî 1380: 542-549; İsmailzade 1380: 416-418; Cavanşir-Necef 2006: 425-427)[1].

-25-

[Mütekerrir Murabba]
Hasretinden yandı canım hiç görür müyüm seni
Umarım hak divanında yād etmiyesin beni
Sana cömert gani derler mürvet hey keremkānı
Âlemin nuru Muhammed Mürvet ya 'Alî mürvet
(Birdoğan 1991: 356).

-26-

[Mütekerrir Murabba]
Gel ey gönül okuyalım ism-i azam duasın
La feta illa 'Alî la seyfe illa Zülfikar
Oku dilden hem gönülden ta ki silinsin pasın
La feta illa 'Alî la seyfe illa Zülfikar
(Birdoğan 1991: 357).

B-Sadece İstanbul yazmalarında bulunan şiirler

Tablolarda dikkati çeken başka bir önemli veri ise bazı şiirlerin sadece İstanbul yazmalarında (AE ve OE) bulunmasıdır. Aslında birer mecmua niteliği taşıyan İstanbul yazmalarında ve diğer mecmualarda bulunan aşağıdaki şiirlerin bir kısmı Sadeddin Nüzhet neşri sayesinde dolaşıma girmiştir.

1 Mir Salih Hüseynî bu şiiri Tebriz Milli Kitabhanesi Elyazmalar Fondu, 3264 numarada kayıtlı "bayaz"-dan alıntıladığını belirtmiştir (1380: 1542). Diğer araştırmacılar da ondan alıntılamışlardır.

-1-

Ey muḥibb-i Muṣṭafā vey peyrev-i āl-i ābā
Dinle imdi söyleyem ben şerḥ-i tāc-ı evliyā
(OE 61 b; Ergun 1956: 139)[1].

-2-

Ṣūfi olmaz ol kişi kim çün onuñ ṣāfı yoḳ
Mürşidüñ elini [dutmayan] ḳalbinüñ inṣāfı yoḳ
(Memmedov 1966: 560).
Ṣūfi olmaz her kişi ḳalbinde inṣāfı yoḳ
Elini mürşide virmiş ḳalbinde inṣāfı yoḳ
(OE 75b).

-3-

Yaḳīn bil ebced ü burhān ʻAlîdür
Beyān-ı tevḥīd ü Kur'ān ʻAlîdür
(AE 2b; OE 63a)[2].

-4-

Göñül ṣād ol ki cānān geldi dirler
Bu mürde cismine cān geldi dirler
(AE 15a; OE 68a; Ergun 1956: 164-165)[3].

-5-

İki ālemde sulṭāndur ḳalender
Ḳadīmī küfr ü īmāndur ḳalender
(AE 12a; OE 67b)[4].

-6-

Bu gün ġam tekye-gāhında fedā bir cānımız vardır
Göñül abdal-ı ʻışḳ olmış gelüñ ḳurbānımız vardır
(OE 71a; Ergun 1956: 165; Memmedov 1966: 566-567 [İlaveler]; Birdoğan 1991: 296-297; Arslanoğlu 1992: 299 [Şüpheliler]; Hüseynî 1380/2002: 158; İsmailzade 1380: 105-106; Cavanşir-Necef 2006: 357-358).

1 Saddedin Nüzhet neşrinde nüsha farkları vardır.

2 Bu şiir, Ankara Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonunda 06 Mil Yz A 7125 arşiv numarası ile kayıtlı bir Mecmua-i Eş'âr'da da vardır (Taş 2013: 370).

3 Her iki yazmada da beytin ilk dizesi "Gönül ṣâd ol ma'ṣûkuñ geldi dirler" biçiminde olduğu hâlde Hüseynî, İsmailzade ve Cavanşir-Necef neşirlerinde kafiyeye uygun biçimde metin tamiri yoluna gidildiği anlaşılmaktadır.

4 *Nesîmî Dîvânı*'nda bu şiirle benzeşen bir gazel vardır (Kahramanov 1973: III, 216).

-7-
Gel tırāş et ḫaṭṭuñı şāh-ı cihān üç günde bir
Tā olasın āfet-i devr-i zamān üç günde bir
(AE 10a; OE 67a).

-8-
Anun ki ʻahdinüñ āmānı yoḳdur
Dutarsa destinüñ dāmānı yoḳdur
(OE 72b)[1].

-9-
Ey göñül şād ol Muḥammed Muṣṭafā devrānıdur
Meşreb-i şāh-ı velāyet-i Murtażā devrānıdur
(OE 73a)[2].

-10-
Ne ḫāceyem ne ḫod māl eksigümdür
Ne sulṭānam ne ḫod ḳul eksigümdür
(OE 68a; Arslanoğlu 1992: 533 [Şah Hatâyî]; Hüseynî 1380/2002: 191; İsmailzade 1380: 118; Cavanşir-Necef 2006: 373-374)[3].

-11-
Evliyādan ḥāṣıl itdük ʻışḳ ile sevdāyı biz
Zāhide virdük anuñçün zühd ile taḳvāyı biz
(AE 17a; OE 74a; Ergun 1956: 176-177).

-12-
Şularun re'y-i tedbīri Ḥaḳ olmaz
Erenler filine ol ḳuş faḳ olmaz
(OE 74b).

-13-
Esīr-i ʻışḳ-ı yār olduñ dilā ney gibi nālān ol
Gerek bülbül gibi aġla gerek gül gibi ḫandān ol
(OE 78b)[4].

1 Mevcut neşirlerde yoktur.
2 Mevcut neşirlerde yoktur.
3 Hüseynî neşrinde "Bu gazelde kafiye ve vezin aksarlığı çohdur" notu düşülmüştür.
4 Mevcut neşirlerde yoktur.

-14-

Ezelden ʿışḳ ile dīvāna geldüm
Yirüm mey-ḫānedür mestāne geldüm
(AE 22b; OE 79b; Ergun 1956: 157).

-15-

Cümle eşyāda zuhūr iden kelāmumdur menüm
Ḫilʿat-ı ʿarz u semā sırr-ı kıyāmumdur menüm
(AE 4b; OE 78b; Ergun 1956: 157-158).

-16-

Vücūdum şehrine girdüm bu şehri pür-żiyā gördüm
Velāyet ilmine irdüm ʿaceb nūr-ı Ḫudā gördüm
(AE 14a; OE 79a; Ergun 1956: 158)[1].

-17-

Cehd eyleyüp bir pīre yetmege ġayret idelüm
El virüp etegini dutmağa ġayret idelüm
(OE 81a; Birdoğan 1991: 250; Arslanoğlu 1992: 284; İsmailzade 1380: 229)[2].

-18-

Mihrini mühr itmişem sīnem içinde Ḫaydaruñ
Cān u dilden çākeriyem ṣıdḳ ile ol serverüñ
(OE 76b; Ergun 1956: 160-161; Memmedov 1966: 580-582)[3].

-19-

Bi-ḥamdi'llāh ṣafā bulduḳ cemāl-i nev-bahārından
Gönül mir'ātı jeng olmaz anuñ ḫaṭṭ-ı ġubārından
(AE 16a; OE 81b; Ergun 1956: 159-160; Memmedov 1966: 423).

-20-

Diyār-ı ʿışḳa sulṭānam dilā men de zamānumda
Ġam u ġuṣṣa vezīrümdür oturur iki yanumda
(AE 32a; Ergun 1956: 139-140)[4].

1 Bu şiir *Nesîmî Dîvânı*'nda bulunmaktadır (Kahramanov 1973: I, 557).

2 İsmailzade neşrinde başka bir açıklama yapılmadan (*) işaretiyle şüpheli olduğu ima edilerek alıntılanmıştır.

3 Memmedov neşrinde "İlaveler kısmında" yer alan bu gazel Sadeddin Nüzhet neşrinden alıntılanmıştır.

4 Bu gazel Edirneli Nazmî'nin mecmuasında (Köksal 2001: 4336. şiir) ve Kafzâde Fâizî'nin tezkiresinde de yer almaktadır (Kayabaşı 1997: 37a /284).

-21-
Eger sen ümmet isen Muṣṭafāya
Muḥib ol Ḫānedān-ı Murtażāya
(OE 87b).

-22-
Elif anı bilmişem men lā fetā illā ʻAlî
Ya yalanı silmişem men lā fetā illā ʻAlî
(AE 23b; OE 95a)[1].

-23-
Dāyimā fikrümde ẕikrüm yā Muḥammed yā ʻAlî
Göñlümüñ evinde şükrüm yā Muḥammed yā ʻAlî
(AE 11a; OE 93a; Ergun 1956: 149).

-24-
Çoḳ erenler geldi geçdi evveli serden ʻAlî
Yitmiş biñ yıl Cebra'ili sen etdüñ berden ʻAlî
(OE 92a)[2].

-25-
Ey göñül yād et Ḫudā-yı ekberi vü ekṣeri
Ol durur fettāḥ-ı bāb-ı cümle ʻālem defteri
(AE 6a; OE 92b; Ergun 1956: 152-153).

-26-
Muḥammeddür cihānuñ pādişāhı
ʻAliyyü'l-Murtażādur şems ü māhı
(OE 96a)[3].

-27-
ʻAlîyi severem cāndan içeri
Yolını severem yoldan içeri
(OE 97b)[4].

1 Bu şiir *Erkânnâme*'de de bulunmaktadır (Kaplan 2007: 210-214).
2 Mevcut neşirlerde yoktur.
3 Mevcut neşirlerde yoktur.
4 Mevcut neşirlerde yoktur.

-28-

[Tercī-bend][1]

Lāyı isḳāt eyleyüp bir bilmeyen illāsını
Bilmedi nefy ile iṡbātuñ nedür maʿnāsını
Vādī-i ʿisyānda kaldı añmadı Mevlāsını
Âb-ı tevḥīd ile tāhir kılmadı aʿzāsını
İçmedi bezm-i elestüñ bāde-i ḥamrāsını
Açmadı nūr-ı velāyet çeşm-i nā-bīnāsını
Görmedi gün ṭurrasında leyletü'l-esrāsını
Bulmadı rāh-ı yaḳīnüñ menzil-i aʿlāsını
*Kābe ḳaysevn*üñ yañıldı ḳurb-ı *ev ednā*sını
Silmedi āyīne-i dilden ġubār u pāsını
Müftī-i ʿışḳ böyle virmişdür bunun fetvāsını
Yā çek el serden ya çınlatma ʿışḳuñ tasını
(AE 24b; OE 98b; Ergun 1956: 197-199).

-29-

[Mütekerrir Murabba][2]

Vaʿde-i vasl ideli bir ḳılca ḳaldı cānumuz
Göklere irse irüpdür nāle vü efġānumuz
Yola baḳmaḳdan çıḳupdur dīde-i giryānumuz
Ḳanı ā zālim senüñle ʿahdumuz peymānumuz
(AE 16a; OE 74a; Ergun 1956: 186-187).

-30-

[Mütekerrir Murabba][3]

Âfitāb-ı ʿāleme tevḥīd geldi āşikār
Ḳalmadı dünya yüzünde miḥnet-i jeng ü ġubār
Bu duʿāyı ẓāhir itdi şāh-ı Düldül-süvār
Lā fetā illā ʿAlī lā seyfe illā Ẕü'l-feḳār
(AE 17b; OE 68b).

1 Bu şiir sekiz bendlidir. Diğer araştırmacılar Sadeddin Nüzhet neşrinden alıntılamışlardır.

2 Bu murabba beş bendlidir.

3 Bu murabba 8 bendlidir. Sadeddin Nüzhet neşrinde (Ergun 1956: 183) ve *Erkânnâme*'de de bulunmaktadır (2007: 225-229).

-31-
[Mütekerrir Murabba][1]
Bendeyem men cān u dilden pādişāhumdur ʿAlī
Gözlerüm nūrı cihānda bedr-i māhumdur ʿAlī
Yolına ḫāk oldığum hem doğrı rāhumdur ʿAlī
Ḳıble-gāhumdur Muḥammed secde-gāhumdur ʿAlī
(AE 32a; OE 92a).

-32-
[Mütekerrir Murabba][2]
Luṭfuña ey pādişāhlar pādişāhı çoḳ şükür
Bendenüñ ümmīdi sensin hem penāhı çoḳ şükür
ʿAfv idersin sırları sırr-ı āgāhī çoḳ şükür
Çoḳ şükür birligine ya Rab İlāhī çoḳ şükür
(OE 72a; Cavanşir-Necef 2006: 429-430).

Yukarıdaki şiirler İstanbul nüshaları ve dolayısıyla Sadeddin Nüzhet neşri sayesinde mevcut divan neşirlerinin bir kısmında yer almıştır. Bu şiirlerin çoğu, aynı zamanda Alevi/Kızılbaş geleneğinin temel yazılı kaynakları arasında sayılan menakıbname, buyruk ve erkânnamelerde de yer almaktadır. Divan nüshalarında bulunmayan yukarıdaki şiirler Türk şiirinde Şah İsmail etkisinin yansımalarıdır.

C-Hece ölçüsüyle söylenmiş tek şiir

Hatâyî Dîvânı'nın İstanbul nüshaları dışındaki yazmalarında hece ölçüsüyle söylenmiş tek şiir vardır. O da P nüshasında ve onunla önemli benzerlikler taşıyan TZ yazmasında bulunmaktadır (P 15b; TZ 20b).

Allah Allah diñ ġāzīler
Ġāzīler diyin şāh menem
Ḳarşu gelüñ secde ḳıluñ
Ġāzīler diyin şāh menem

1 Bu murabba 8 bendlidir. Sadeddin Nüzhet neşrinde (Ergun 1956: 182) ve Ankara Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonunda 06 Mil Yz A 7125 arşiv numarası ile kayıtlı bir Mecmua-i Eş'ār'da da vardır (Taş 2013: 282-283).

2 Bu murabba OE nüshasında 9, Cavanşir-Necef neşrinde 5 bendlidir (2006: 429-430).

Uçmaġda ṭūṭī ḳuşıyam
Ağır leşkerlü başıyam
Men ṣūfîler yoldaşıyam
Ġāzîler diyin şāh menem

Ne yirde eksen biterem
Ḫanda çağırsan yeterem
Ṣūfîler elin dutaram
Ġāzîler diyin şāh menem

Manṣūr ile dārda idüm
Ḫalîl ile nārda idüm
Mūsā ile Ṭūrda idüm
Ġāzîler diyin şāh menem

Bir sıradan beri gelüñ
Nevrūz idüñ şāha yetüñ
Hey ġāzîler secde ḳıluñ
Ġāzîler diyin şāh menem

Ḳırmızı tāclu boz atlu
Ağır leşkerlü heybetlü
Yūsuf peyġamber ṣıfatlu
Ġāzîler diyin şāh menem

Ḫaṭāyīyem al atluyam
Sözi şekerden datluyam
Murtażā ʿAlī ẕātluyam
Ġāzîler diyin şāh menem

Yukarıdaki şiirin bulunduğu nüshalardan P nüshası 16. yüzyılda, TZ nüshası ise 19. yüzyılda istinsah edilmiştir. TZ nüshasının büyük ölçüde P nüshasından üretildiğini dikkate alırsak tek nüshada yer alan bu şiiri Şah İsmail'e atfetmek tartışmaya açıktır. Biçim ve içeriğiyle tam bir varsağı örneği olan bu şiir Çaldıran Savaşı'ndan izler taşımaktadır. Hem Safevi hem de Osmanlı tarihlerinde anlatıldığı üzere Çaldıran'da Şah İsmail, Osmanlı askerleri tarafından çembere alındığı sırada atı tökezlemiş, bir Osmanlı askeri şaha doğru mızrağıyla hamle yapınca Safevi komutanlarından Afşar

Sultan Ali Mirza ileri atılarak "Şah menem" deyip hedef şaşırtmıştır (Efendiyev 2007: 57; Emecen 2011: 141). Şah İsmail ile Taçlı Hanım hikâyesinin de temel motifini teşkil eden olay örgüsünün Çaldıran yenilgisi etrafında biçimlendiği dikkate alınırsa yukarıdaki varsağının Bakü Elyazmaları Enstitüsü No: 9935'de bulunan bir mecmuada "Der-Vâkı'at-ı Şâh Hatâyî" başlığı altında (v 33a-33b) günümüze ulaşan eksik halk hikâyesinin veya varyantlarının manzum bölümlerinden olması muhtemeldir. Mevcut yazmalarda bu varsağıdan başka hece ölçüsüyle söylenmiş şiir bulunmaması da bu ihtimali kuvvetlendirmektedir.

Yazmalarda bu varsağıdan başka hece ölçüsüyle söylenmiş şiir bulunmamasına rağmen mevcut neşirlerde 262 adet hece ölçüsüyle söylenmiş şiir vardır. Mecmua ve cönkler üzerine yapılan çalışmalarda tespit edilen hece ölçüsüyle söylenmiş Hatâyî mahlaslı şiirler ilave edildiğinde bu sayı 300'ü aşmaktadır. Hece ölçüsüyle söylenmiş mevcut şiirlerin kaynaklarının başında 19. yüzyılda istinsah edilen İstanbul nüshaları gelmektedir. AE nüshasında 34, OE nüshasında 69 olmak üzere toplam 103 şiir vardır. Hece ölçüsüyle söylenmiş diğer şiirler mecmua, cönk ve buyruklardan derlenmiştir. Sadeddin Nüzhet, İstanbul nüshalarının dışında mecmualardaki Hatâyî mahlaslı şiirleri derleyerek bu sayıyı 115'e çıkarmıştır. Sadeddin Nüzhet'in çalışması diğer *Hatâyî Dîvânı* neşirlerine de kaynaklık etmiştir. Diğer neşirlerin müellifleri temin ettikleri veya şahsi kütüphanelerinde bulunan mecmua ve cönklerdeki şiirleri Sadeddin Nüzhet'ten alıntıladıkları şiirlere ilave etmişlerdir. Nihayetinde İbrahim Arslanoğlu çok haklı olarak Hatâyî'den değil, Hatâyîlerden söz etmek gereğini duymuş ve yayımladığı kitapta Hatâyîlere göre şiirleri tasnif etmeyi denemiştir (Arslanoğlu 1992: 333-536). İbrahim Arslanoğlu'nun bu girişiminin arka planında Rıza Tevfik, M. Fuad Köprülü, Abdülbaki Gölpınarlı'nın telkinleri ile Nejat Birdoğan ve Ziya Gürel gibi Şah İsmail'in şairliği konusunda söz söyleme gereği duyan araştırmacıların tespitlerinin payı vardır (Koz 2004: 184-217). Şahsi kitaplığındaki mecmualarda bulunan Hatâyî mahlaslı şiirlerden de hareket ederek bu mevzunun seyrini anlatan Sabri Koz (2004: 184-217), onun bildirisinin yer aldığı kitapta Sivas kaynaklı cönklerde bulunan Hatâyî mahlaslı şiirlerden hareketle aynı konuyu işleyen Doğan Kaya (2004: 177-183)

ve Hatâyî'nin yayımlanmamış şiirlerini neşredip kullandığı vezin meselesini tartışan M. Fatih Köksal mevzuyu farklı açılardan ele almışlardır (Köksal 2012: 39-83).

Araştırmacıların ortak kanaati, cönk ve mecmualarda bulunan hece ölçüsüyle yazılmış Hatâyî mahlaslı şiirlerin Şah İsmail'e ait olamayacağı yönündedir. Aslında Şah İsmail'in hece ölçüsüyle şiir söylemiş olması ihtimal dışı değildir. Şah İsmail'in çok etkilendiği Nesîmî, muhitinin Habîbî, Kişverî ve Fuzûlî gibi diğer şairlerin divanlarında hece ölçüsüyle söylenmiş şiir bulunmasa da klasik Türk şiir geleneği içinde böyle bir eğilimin olduğu ve hatta Şah İsmail'in torunu İbrahim Mirza'nın hece ölçüsüyle koşmalar söylediği bilinmektedir (Çınarcı 2015: 161-196). Dolayısıyla Şah İsmail'in de hece ölçüsüyle şiirler söylemiş olması muhtemeldir. Fakat mevcut yazmalarda bu ihtimali pekiştirecek veri yoktur. Mevcut yazmalara göre durum böyle olmakla birlikte mecmua ve cönklerde bulunan şiirler, sözlü gelenekte dolaşıma giren deyişler ve semahlar Şah İsmail'in klasik tarzda söylediği şiirlerden daha fazla tanınmış, etki alanını genişletmiştir. Sözlü gelenekte anlatılan Şah İsmail hikâyesi ile Alevi/Bektaşi geleneğinin yedi ulu ozanından biri mertebesindeki Hatâyî imgesi birbirini besleyerek cem törenlerinin başat figürü etrafında bir kült oluşturmuştur (Gallagher 2009: 173-195). Aleviler arasında tapşırma/mahlas kavramının yerine "Hatâyî" sözcüğünün kullanıma girdiğine dair rivayetler (Birdoğan 1991: 30) ile bu anlayışın şiirin üretiminden törensel amaçla icrasına kadar her aşamada gördüğü itibar (Gölpınarlı 2013: 29), Hatâyî mahlaslı şiirlerin varyantlaşmasında etkili olmuştur. Köprülü'nün de işaret ettiği gibi "dinî şöhretinin büyüklüğünden dolayı, sair Kızılbaş şairlerine ait birtakım manzumelerin de ona isnat edildiği unutulmamalıdır" (Köprülü 2014: 64).

VI-İkinci Derecede Rivayetler ve İktibaslar

Metin tenkidinde ikinci derecede rivayetler ve iktibasların nüshalarla ilişkisinin tespit edilmesi gerekir. Bu sadece metin tenkidi açısından değil, rivayet ve iktibasları nakleden kaynakların güvenilirliği bakımından da önemlidir. Şah İsmail hakkında bilgi veren tezkire ve menakıbnamelerde, mecmualarda Hatâyî'ye atfedilen şiir alıntıları vardır. Bu şiirlerin bir kısmı *Hatâyî Dîvânı*'nın yazma nüshalarında yoktur. Şöyle ki 16. yüzyılın ünlü biyografi yazarlarından Heratlı Fahrî, 1552-1555 tarihleri arasında yazdığı tahmin edilen *Ravzatü's-Selâtîn* adlı eserinde Şah İsmail'in Türkçe ve Farsça şiir söylemekte yetenekli olduğunu söyledikten sonra Türkçe şiirlerinden örnek olmak üzere aşağıdaki beyti alıntılamıştır (Fahrî 1345: 68):

Ey cemālüñ āyeti 'unvān-ı dīvān-ı ḳadīm
Ḳaşlaruñ ṭuġrāsı bismi'llāhi raḥmāni'r-raḥīm

Bu beyti içeren gazel, *Hatâyî Dîvânı*'nın en eski yazmalarında bulunmadığı için mevcut neşirlerde de yoktur. Fakat bu şiir, 1038/1628 yılında istinsah edilen ŞR nüshasında (ŞR 54a), bu nüshayla benzer özellikler gösteren Kum nüshalarında (G 37a, M 52b) ve Gülistan Sarayı nüshasında da (GS 49b) vardır. Oysa bu gazel Karamanlı Nizâmî'nindir. Halûk İpekten'in *Karamanlı Nizâmî Divanı*'nın tenkitli metnini hazırlarken karşılaştırdığı altı nüshada da bu şiir mevcuttur (1974: 193). Ayrıca Hacı Kemal ve Edirneli Nazmî'nin düzenledikleri nazire mecmualarında da bu şiir, Nizâmî adına kayıtlıdır.

Heratlı Fahrî, Hatâyî'nin Farsça şiirlerine örnek olarak da Hâfız'ın gazelini tahmis ettiği bir musammatını alıntılamıştır (1345: 68-70).

تو آن گلی که خراب تو گلعذارانند
اسیر بند کمند تو شهسوارانند
به بند دانه و دامت چو من هزارانند
غلام نرگس مست تو تاجدارانند
خراب باده لعل تو هوشیارانند

Öyle anlaşılıyor ki Fahrî, *Hatâyî Dîvânı*'nın ŞR nüshasını veya aynı koldan istinsah edilen bir başka nüshasını görmüştür.

Bir başka iktibas örneğine ise *Silsiletü'n-Neseb-i Safeviyye*'de rastlanmaktadır. Safevi şahı I. Süleyman döneminde (1666–1694) eserini yazan Şeyh Hüseyin, Şah İsmail hakkında; "O hazretin şiire yeteneği vardı. Hatâyî mahlasıyla Farsça ve Türkçe birçok şiir yazdı. O hazretin divanı, talipleri arasında meşhur ve yaygındır. Masum imamlar övgüsünde kaleme aldığı şu şiirler teberrüken buraya kaydedildi" dedikten sonra dört şiirinin metnini vermiştir (1343/1965: 68-72). Onun metnini verdiği şiirlerden iki gazel[1] ile murabba[2] *Hatâyî Dîvânı* yazmalarında yer aldığı hâlde "'*Alîdür ẓāhir ü bāṭında peydā* / *Çıḫarmış cevheri ez-ḳa'r-ı deryā*" matla'lı aşağıdaki mesnevi hiçbir nüshada yoktur.

1 'Alīdür ẓāhir ü bāṭında peydā
Çıḫarmış gevheri ez-ḳa'r-ı deryā

Be-mu'ciz 'ālemi ḳılmış müsaḫḫar
Ki oldı şeh-süvār-ı dīn [ü] server

Çalupdur Ẕü'l-feḳārı ber-münāfıḳ
Muṭi' olmış oña cümle ḫalāyıḳ

İmām [u] pīşvā-yı ehl-i 'irfān
'Alîdür ber-ḥaḳīḳat şīr-i Yezdān

5 'Alî 'ayne'l-yaḳīn şīr-i Ḫudādur
Vasīyy-i ibn-i 'amm-i Muṣṭafādur

'Alî Mūsāya gösterdi 'asānı
'Alî indürdi gökden Muṣṭafānı

---

1 Bu gazellerden ilki *Hatâyî Dîvânı*'nın T (v 23b), PS (v 6a) ve L (15 a) yazmalarında da vardır. Aşağıda matla' beyti verilen gazel, P nüshasında (v 16a) önemli nüsha farklarıyla yer almaktadır:
Menem bu tende ki cânum 'Alîdür
Menem hem dîn ü îmânum 'Alîdür
Matla' beyti aşağıda verilen ikinci gazel de Taşkent (v 70b) PS (v 39a), L (v 50a), ŞR (v 79a) yazmalarında mevcuttur. İlk mısradaki "Egildüm" kelimesi, Şeyh Hüseyin'in eserinde "Yürüdüm" şeklindedir.
Egildüm secde ḳıldum ḫânedâna
Nûş itdüm şerbetinden ḳana ḳana

2 Aşağıda ilk bendi alıntılanan murabba, *Hatâyî Dîvânı*'nın T (v 3a), P (v 3b), PS (v 23a) ve L (v 37a) yazmalarında bulunduğu için mevcut neşirlerde de vardır. Bu şiir, *Deh-nâme*'de de (T v 8b derkenar) yer almaktadır.
Şâh iki cihânuñ efḍalidür
Allah'uñ eli anuñ elidür
Ol söz ki zamâne heykelidür
Allāh u Muḥammed ü 'Alî'dür

ʿAlî açdı be-muʿciz bāb-ı Ḫayber
ʿAlî ḳıldı ġazā-yı ʿAmr u ʿAnter

ʿAlî ʿarş üstine seyrān kılupdur
Yüzinden ʿālemi hayrān kılupdur

Götürdi küfr ile şirk ü riyāyı
Anuñçün kāfir[e] kıldı ġazāyı

Hem oldur sāḳi-i kevṯer ü ebrār
Hem oldur pīşvā-yı dīn-i muḫtār

ʿAlîdür server ü safder cihānda
Ki adı söylenür kevn ü mekānda

Eger Mūsāya geldi *len terānī*
Oña keşf oldı esrār-ı meʿānī

Velāyet ẓāhir oldı muʿcizinden
Utandı māh ile ḫūrşīd yüzinden

Sen ol zevc-i betül-i Muṣṭafāsın
Açansın dünye bī-rūy u riyāsın

ʿAlîden soñra sulṭānum Ḥasandur
Ki ol dürr-dāne-i baḥr-ı ʿAdendür

Ḥüseyn oldı imām u pīşvāmız
Oña çok ʿarza ḳılduḳ mā-cerāmız

Göñülde sevmişem Zeyne'l-ʿibādı
Ki rūşendür ḳamu ʿālemde adı

Muḥammed Bāḳır ilen āşināyum
Onuñ ʿışḳında mest-i cān-fedāyum

Ola[r]dur cümle eşyānuñ imāmı
Pes ondan Caʿfer-i Ṣādıḳ imāmı

İmāmü'l-Kāẓımeyn el-ġayż-ı Mūsā
Ruḥı ḫūrşīde virmişdür tecellā

İmām-ı heştümīn şāh-ı Ḫorāsān
Münevverdür yüzinden māh-ı tābān

Muḥammed çün Taḳīdür ber-ḫalāyıḳ
Oña luṭf u kerem Ḫaḳ gördi lāyıḳ

ʻAlî sırr-ı Naḳīdür cāvidānī
Ḳılupdur keşf-i esrār-ı meʻānī

Ḫasan tā ki imām-ı ʻAskerīdür
Melāyik bir ġulām u çākeridür

25 Yine bir mehdī-i sāḥib-zamāndur
Mekānı der-ḥaḳīḳat lā-mekāndur

Ḫaṭāyīdür ġulām-ı āl-i Ḫaydar
Mürīd ü çāker ü lālā-yı Ḳanber
(Zâhidî 1343/1965: 71)[1]

Silsiletü'n-Neseb-i Safeviyye'deki bilgiler ve alıntılanan bu şiirler, Amelia Gallagher dışında (2011: 895-911), araştırmacılar tarafından değerlendirilmemiştir. *Silsiletü'n-Neseb-i Safeviyye*'deki şiirler mevcut yazmalarla karşılaştırıldığında önemli nüsha farklarının olduğu görülecektir. Bu da mevcut yazmaların dışında başka *Dîvân-ı Hatâyî* nüshalarınının olabileceği ihtimalini akla getirmektedir. Bu ihtimali gözden ırak tutmamak kaydıyla *Hatâyî Dîvânı*'nın yazma nüshalarında bulunmayan üçüncü şiirin başka bir şaire ait olması muhtemeldir.

İkinci dereceden rivayetlerden birine de Osmanlı tezkire yazarlarından Kafzâde Fâizî'nin tezkiresinde rastlanmaktadır. Fâizî, Hatâyî'nin şiirlerinden örnek olarak şu iki beyti iktibas etmiştir (Kayabaşı 1997: 37a /284):

Ben ol bāz-ı hümā-ṣaydum bu ʻālem murġ-zārında
Nice ʻanḳā gibi yavrı uçurdum āşiyānumda[2]

Ben ol cān-bāz-ı ser-bāzam felek farḳındadur gāhum
Nice Ḫallāc-ı Manṣūrı yürütdüm rismānumda

1 *Silsiletü'n-Nesebiyye*'de mesnevi 26 beyit olduğu hâlde (Zâhidî 1343/1965: 71) Gallagher'in İngilizce çevirisini verdiği metinde 27 beyit olarak görünmektedir. Bu farklılık, Gallagher neşrinde beyitler numaralandırılırken 9'dan 11'e atlanmış olmasından kaynaklanmaktadır.

2 *Hatâyî Dîvânı*'nda (ی) harfiyle biten gazeller kısmında 11. gazelin 4. beytidir (Tarlan 1945: 303). Bu beytin ikinci mısrası Hayâlî'nin başka bir gazelinde de -bir sözcük değişikliğiyle- yinelenmiştir (Tarlan 1945: 320):
Benüm gönlümdür ol evc-i maḥabbet şâhbâzı kim
Nice Mecnûn gibi yavru uçurdum âşiyânından

Fâizî'nin nereden alıntıladığını bilmediğimiz bu beyitler, *Hatâyî Dîvânı*'nın mevcut yazma nüshalarında yoktur. Fakat bu beyitleri içeren gazel, ikinci dereceden başka bir kaynakta, Edirneli Nazmî'nin mecmuasında "Hatâyî" mahlasıyla ve ufak tefek nüsha farklarıyla yer almaktadır (Köksal 2001: 2423):[1]

Diyār-ı 'ışka sulṭānam dilā ben de zamānumda
Vezīrümdür ġam u ġuṣṣa oturur iki yanumda

Ben ol şeh-bāz-ı kūhsāram baş egmen ḳulle-i Ḳāfa
Nice 'ankā gibi yavrı uçurdum āşiyānumda

Firāḳ-ı āteş ü derd ü elemle baġrumı yaḳduñ
İlikler ḳara su aḳdı eridi üstüḫānumda

Ben ol cān-bāz-ı ser-bāzam felek farḳındadur dārum
Nice Ḥallāc-ı Manṣūrı yürütdüm rīsmānumda

Hemān el arḳası yirde cihānuñ pehlevānıdur
Ḫaṭāyī geçüben serden ḳadem ḳoyan nişānumda

Şah İsmail'in öldüğü tarihten (930/1524) yaklaşık on yıl sonra eserini tamamlayan Edirneli Nazmî'nin *Mecma'u'n-Nezâir*'ine aldığı Hatâyî mahlaslı on gazelden yedisi günümüze ulaşan muteber *Hatâyî Dîvânı* yazmalarında bulunduğuna göre, M. Fatih Köksal'ın da işaret ettiği üzere 16. yüzyılda Anadolu'da istinsah edilmiş *Hatâyî Dîvânı* nüshası/nüshaları olması gerekir (Köksal 2013: 179). Ama bugüne kadar böyle bir nüshaya rastlanmamıştır. Fâizî'nin alıntıladığı beyti içeren gazel ise sadece AE nüshasında bulunmaktadır (v 32a). Fâizî'nin kaynağı Nazmî'nin mecmuası mıydı yoksa Anadolu'da bu şiiri de ihtiva eden *Dîvân-ı Hatâyî* üretimi mi vardı sorularına şimdilik net bir cevap bulmak mümkün görünmemektedir[2]. Fakat bu du-

1 Bu gazel bazı nüsha farklarıyla birlikte AE nüshasında (v. 32a) ve Sadettin Nüzhet neşrinde de vardır (Ergun 1956: 139-140). Ayrıca mecmualarda da bu gazelden alıntılanan beyitlere rastlanmaktadır. Millet Kütüphanesi AE 635'te kayıtlı mecmuada bu şiirin iki beyti alıntılanmıştır.

2 *Hatâyî Dîvânı*'nı neşredenler, Şah İsmail'e ait olup olmadığını tartışmadan bu şiiri alıntılamışlardır. Azizağa Memmedov bu gazelle ilgili olarak "Yavuz Sultan Selim'e Mektup adıyla şöhret olan bu şiir, Taşkent, P1 (Paris 1), P (Paris 2), B (Londra), V (Vatikan), ER (Erdebil) nüshalarında yoktur." notunu düşmüştür (1966: 468). Resul İsmailzade ise "Bu şiir Yavuz Sultan Selim'e mektup adıyla meşhur olmuştur." dipnotunu ilave etmiştir (2004: 288). Salih Hüseynî de İsmailzade ve Memmedov neşirlerindeki notları yinelemekle yetinmemiş, bu beyitleri ihtiva eden gazelin makta' beytinde geçen "el arkası yerde" deyimini Şah İsmail-Yavuz Selim mektuplaşması kurgusuna uygun biçimde ama yanlış yorumlamıştır (2002: 307).

rumlarda ihtiyatlı davranmak gerekir. Yazar iktibas ettiği bir şiiri ezberden yazmış, divan nüshasını görmemiş olabilir (Bergsträsser 2011: 34-35).

Bu konuyla ilgili son örnek ise 19. yüzyılın şair ve biyografi yazarlarından Seyyid Azim Şirvanî'nin (ö. 1888), şairin biyografisine yer verdiği tezkiresinde Hatâyî'ye atfedilen "doğrusı" redifli ve dört beyitli bir gazel ile bir rubaiyi alıntılamasıdır (Rüstemov 1974: 196)[1]:

Ey müselmānlar esir-i zülf-i yāram doġrusı
Bu siyeh-kārun elinde bī-karāram doġrusı

Dirdüm ol dil-ber yanında iʿtibārum var menüm
Yoḫladum itdüm yakīn bī-iʿtibāram doġrusı

Bir ḳurı cāndan n'olur ḳurbān idem cānānuma
Ol perī-ruḫ-sārdan çoḫ şerm-sāram doġrusı

Şāh **Hatāyī** seyre çıḫdı açdı ḫūruñ ḳabrini
Bar İlāha ʿafv ḳıl kim tövbe-kāram doġrusı

Büyük bir olasılıkla Kişverî'nin aynı redifli gazeline (Demirci 1994: 227) nazire olarak söylenmiş bu şiir, *Hatâyî Dîvânı*'nın yazma nüshalarında bulunmamakla birlikte mevcut neşirlerde Seyyid Azim Şirvanî'ye atıf yapılarak alıntılanmıştır[2]. Aynı şekilde aşağıdaki rubaiye de *Hatâyî Dîvânı* neşirlerinde yer verilmiştir.

Tā bāde-i hoş-güvār var ey sāki
Bir dem meni koyma huşyār ey sākī
Bu devr ele kim bu devri dönmiş devrān
Ne bāde koyar ne bāde-hār ey sāki[3]

Biyografik kaynaklardaki alıntılarla *Dîvân-ı Hatâyî* yazmalarında bulunan şiirlerin tam olarak örtüşmemesi bu şiirlere ihtiyatla yaklaşılmasını zorunlu kılmaktadır. Klasik şiirde alıntılar tazmin, tahmis, taştir biçiminde

1 Memmedov, "Seyyid Azim Şirvani Tezkire" notunu düşmüştür (1966: 588; İsmailzade 1380: 342-343; Cavanşir-Necef 2006: 224-225; Birdoğan 1991: 347).

2 Memmedov bu şiiri *Seyyid Azîm Şirvanî Tezkiresi*'nden alıntılamış (1966: 588). Hüseynî herhangi bir not düşmeden (2002: 267), İsmailzade de muhtemelen ondan (2004: 342-43) alıntılamıştır.

3 Bu şiir Azizağa Memmedov neşrinde şöyledir (1966: 549):
Tâ bâde-i ḫoş-güvâr var ey sâḳi
Tâ var dü elinde iḫtiyâr ey sâḳî
Bu devr eyle kim devri dolanmış devrân
Ne bâde ḳoyar ne bâde-sâr ne sâḳi

de olabilir. Mesela 16. yüzyıl şairlerinden Garîbî, Hatâyî'nin bazı gazellerini tahmis etmiştir. Tahmis ettiği gazaller *Hatâyî Dîvânı*'nın muteber nüshalarında vardır. Garîbî olağanüstü hayranlıkla menakıbını anlattığı Şah İsmail'in şiirlerini ezberinden değil de herhangi bir nüshadan iktibas ettiyse naklettiği metinlerdeki nüsha farkları onun okuduğu nüshanın elimize ulaşan nüshalar arasında olmadığının göstergesi sayılabilir.

Tazmîn yoluyla Hatâyî'nin şiirine atıf yapan bir başka şair, Türkçe şiirleri ilk defa İsmail Hikmet Ertaylan tarafından tıpkıbasımla yayımlanan Murtazakulu Han Zafer'dir. 17. yüzyılda yaşadığı ve Erdebil Tekkesinde mütevvelli olarak görev yaptığı bilinen Zafer'in şiirlerini içeren yazmayı Ertaylan, sahaf Raif Yelkenci'den temin ederek neşretmiştir. Zafer'in şiirlerinde Fuzûlî etkisi çok belirgin olmakla birlikte Hatâyî'ye de ilgisiz kalmamıştır. *Hatâyî Dîvânı*'nın PS (Bibliotheque Nationale Supplement Turc, 995/64) nüshasının sonuna eklenen manzumeler arasında bulunan kıtanın ikinci dizesini Zafer, bir gazelinde tazmin etmiştir:

> Ey Ẓafer bu güft-gū Sulṭān **Ḫaṭāyī** sözidür
> "Geçme nā-merd köprüsünden ḳoy aparsın su seni"
> (Ertaylan 1965: 25).

Dîvân-ı Hatâyî yazmalarının, cönk ve mecmuaların dışında Hatâyî mahlaslı şiirlerin yer aldığı bir başka kaynak ise menakıb, makalat, tezkire, buyruk gibi farklı adlarla bilinmekle beraber Safevi tarikatının âdâb ve erkânını anlatan *Safvetü's-Safâ*'nın Türkçe tercüme ve yorumlarını içeren eserlerdir. Erdebil Tekkesinin şeyhi Safiyüddin (735/1334) ile oğlu Sadrüddin (794/1392) arasında soru-cevap şeklinde geçen konuşmaların derlendiği *Safvetü's-Safâ*'nın Türkçe tercüme ve yorumları Şeyh Safi Buyruklarının esasını oluşturur. İbn Bezzâz tarafından derlenen *Safvetü's-Safâ* (y. 759/1358), Şah Tahmasb döneminden itibaren farklı yorumlar ve ilavelerle Erdebil Tekkesinin temel görüşlerini yansıtan bir kitap hüviyeti kazanır (Abbaslı 1976: 287-329). Eserin tamamını veya bazı bölümlerini içeren farklı yazmaları, tercümeleri tespit edilmiş ve bunlar üzerine çalışmalar yapılmıştır (Kutlu 2008: 35-97). Bu birikim genel olarak "buyruk" diye bilinen metinlerin genel çerçevesini oluşturmaktadır. Genel olarak *Şeyh Safi Buyruğu* (Aytekin 1958) ve *İmam Cafer Buyruğu* (Korkmaz 1997; Bozkurt 2013) diye bili-

nen ve farklı adlarla kütüphanelerde yer alan bu menakıbnamelerde Hatâyî mahlaslı şiirler vardır.

Bu tür menakıbnamelerin önemli bir kısmı pir ve ocak ailelerinin varislerinde veya şahıslardan resmi kurumlarca temin edilmiş yazma eser koleksiyonlarındadır. Nitekim Sadeddin Nüzhet Ergun'un hem *Bektaşi Şairleri* adlı antolojisinde hem de *Hatâyî Dîvânı*'nda bulunan şiirlerin önemli bir kısmı şahsi kütüphanelerde veya şahıslardan temin edilerek okurların istifadesine sunulmuş resmi kütüphanelerde bulunan yazmalardan derlenmiştir. Mevlana Müzesinde bulunan Abdülbaki Gölpınarlı koleksiyonunda bulunduğu hâlde akademik çalışmalara kaynaklık eden buyruk mecmuaları vardır (Kutlu 2008; Kaplan 2012; Taşğın 2013). Son yıllarda Türkiye'de görünürlük kazanan Aleviliğin, pir ve ocak ailelerindeki belge ve bilgilerin paylaşımıyla biçimlendiği görülmektedir (Karakaya-Stump 2015). Mevcut yazılı kaynakların sunduğu verilerle Alevilik, Bektaşilik ve Kızılbaşlık yeniden tartışılırken yayımlanan metinlerde Hatâyî mahlaslı şiirlere rastlanmaktadır.

Tasavvuf muhitlerinde şiirin ikna ve irşad edici gücüne duyulan itimadın bir yansıması olarak *Safvetü's-Safâ*'da Fars şiirinin ustalarının beyitlerinden alıntılar yapılmıştır. Hatta Şeyh Safiyüddin Erdebilî'nin de Türkçe, Farsça ve Arapça şiirler söylediğine dair rivayetleri Hüseyin Muhammedzade Sadık, örneklendirme girişiminde bulunmuştur. Hüseyin Muhammedzade Sadık'ın neşrettiği *Kara Mecmua*'nın giriş kısmında Şeyh Safiyüddin'e atfettiği şiirlere ihtiyatla yaklaşmak gerekir (Sadık 2001: 7/87-16/87). Bu hususa işaret ettikten sonra *Kara Mecmua*'da yer alan *Yol Ehline Kılavuz*'daki Hatâyî mahlaslı şiirlerden birinin mevcut *Hatâyî Dîvânı* neşirlerinde ve bazı yazma nüshalarında bulunduğunu kaydedelim. Aşağıda matla' beyti verilen şiirin İstanbul yazmalarında da yer alması onun Alevi/Bektaşi törenlerinde okunduğunu göstermektedir (Sadık 2001: 32/87-34/87):

> Nefesi ehl-i dilüñ gevher-i cāndur bilene
> Nuṭḳumuz ḳudret-i Ḥak rūh-ı revāndur bilene
> (PS 39b, L 50b, ŞR 81a, TN 178, M 85a, G 46b, AE 17b, OE 86a).

Buyruklardaki şiirlerin icraya bağlı olarak değişime uğraması kaçınılmazdır. Nitekim Yusuf Ziya Yörükân'ın, *Tahtacılar* üzerine yaptığı saha araştırmasında ilgisini çeken "için bağışla" redifli duvazdehin yazmalarda

ve neşirlerde gösterdiği farklılıklar bu durumu teyit etmektedir. Yusuf Ziya Yörükân, Kargın'da ziyaret ettiği Alevi dedelerinden Sadık Ağa'nın, Şah İsmail'in Hatâyî mahlasını alış nedenine bağlı olarak bir duvazdehini okuduğunu nakletmektedir (1998: 51-53). Bu şiir *Hatâyî Dîvânı*'nın bazı yazma nüshalarında ve neşirlerde de bulunmaktadır.

> Günāhum çoḫ Ḫudā içün bağışla
> Muḥammed Muṣṭafā içün bağışla
> (ŞR 91b, M 87b, GS 84b, G 53b).

Yazmalarda gazel biçiminde kaydedilen şiir, OE nüshasında 6 bendli münacata dönüşmüştür (101 a). Neşirlerde ve Buyruklarda bu şiir "Günâhum çoh" yerine "Hatâ itdüm" ibaresiyle başlamaktadır. Sadeddin Nüzhet neşrinde 7 beyitli bir gazel olarak yer alan şiiri (1956: 140), Arslanoğlu aynen alıntılamıştır (1992: 253). Birdoğan neşrinde ise şiir 8 beyitlidir ve diğerlerinden nüsha farkları vardır (1991: 167). *İmam Cafer Buyruğu*'nda *"Pir dâr'daki çerağcıya şu duayı verir"* cümlesinden sonra 9 beyitli bir gazel biçiminde bu şiire yer verilmiştir (Korkmaz 1997: 99). Şiir önemli kelime ve ifade farklılıklarına rağmen neşirlerdeki metinlerle örtüşmektedir. Nüsha farklarından bir kısmının şiirin bir ritüelin parçası olarak icra edilmesinden kaynaklandığı, Yörükân'ın naklettiği bağlamından anlaşılmaktadır.

Yörükân'ın naklettiği bir başka şiir ise yazmalarda bulunmadığı hâlde Türkiye'de yayımlanan divanlarda yer almaktadır.

> Geldi Cebrail çağırdı ya Muhammed Mustafa
> Hak sen miraca okudu davana kadir hüda
> (Birdoğan 1991: 163-164)

> Geldi ol gece çağırdı ya Muhammed Mustafa
> Hak seni Miraça okur davete kadir Huda
> (Arslanoğlu 1992: 132-134)

Divan neşirlerinde bazı kelime ve ibare farklılıklarıyla yer alan şiir, *İmam Cafer Buyruğu*'nda "Miraçlama" kaydıyla verilmiştir (Korkmaz 1997: 102-103). Yörükân, Kargın'da Alevi dedesinin miraçtan bahsettiğini, dedenin anlattığı şekliyle miraç konusunun ayine katılan iki gencin okuduğu miraçname ile büyük ölçüde örtüştüğünü ifade etmektedir. Gençlerin okuduğu miraçname yukarıda matla' beyti verilen şiirdir (Yörükân 1998: 62-63).

Doğan Kaplan'ın hazırladığı *Erkânnâme*'de de Hatâyî mahlaslı şiirler bulunmaktadır. Aşağıda matla' beyitleri verilen şiirlerden ilk üçü, *Dîvân-ı Hatâyî*'nin güvenilir yazmalarında da kayıtlıdır.

-1- (K.6)
Menem kim cān ü dilden Ḥaydarīyem
Ḥabīb-i zü'l-celālüñ çākeriyem
(Kaplan 2007: 222-225 [11 beytli]).

-2- (K.10)
Ḥaḳīḳat baḥr-ı ẕāt-ı ekber oldı
Ṣıfātından anuñ bir gevher oldı
(Kaplan 2007: 208-209; AE ve OE nüshalarında 11 beyt olan bu şiirde ciddi nüsha farkları var).

-3- (G.57)
'*Āşı*ḳ iseñ gel berü kim cān-ı cānān mendedür
Zāhidā bes ḫandasın kim nūr-ı īmān mendedür
(Kaplan 2007: 229-233 [10 beytli]).

-4-
Elif anı bilmişem men lā fetā illā 'Alī
Ye yalanı silmişem men lā fetā illā 'Alī
(AE 23b; OE 95a; Kaplan 2007: 210-214).

Erkânnâme'de yer alan aşağıdaki manzumeler *Hatâyî Dîvânı*'nın yazma nüshalarında yoktur. İlki *Nesîmî Dîvânı*'nın Kahramanov neşrinde vardır:

'Işḳ elinden yandı cānım yā 'Alî senden meded
Bir ġarīb ü mübtelāyım yā 'Alî senden meded
(Kaplan 2007: 214-219; Kahramanov 1973: II, 488-489).

Erkânnâme'de (Kaplan 2007: 219-222), Hatâyî mahlasıyla kaydedilen "yâ 'Alî senden meded" ibaresinin yinelendiği, vezin ve kafiye bakımından tamiri imkânsız bir manzume vardır ki aşağıda ilk satırları alıntılanan bu şiiri mevcut yazma ve neşirlerle ilişkilendirmek imkânsızdır.

Gine mürşidiniz Şah Dahmaz oldu uyan gelsin imām verdi salāyı
Hatāyī pādişāh Şah İsmail imamlar yoluna cānum fedāyı

Erkânnâme'de (Kaplan 2007: 225-229) yer alan 8 bendli bir manzume İstanbul yazmalarında (AE 17b; OE 68b) ve Sadeddin Nüzhet neşrinde bulunmaktadır (Ergun 1956: 183).

> Âfitāb-ı ʿāleme tevḥīd geldi āşikār
> Ḳalmadı dünya yüzünde miḥnet-i jeng ü ġubār
> Bu duʿāyı ẓāhir itdi şāh-ı Düldül-süvār
> Lā fetā illā ʿAlī lā seyfe illā Ẕü'l-feḳār

Yukarıda ilk bendi alıntılanan Hatâyî mahlaslı mütekerrir murabbanın aynı vezin ve kafiyeyle yazılmış benzerlerine Nesîmî ve Garîbî divanlarında da rastlanmaktadır (Ayan 2002: II, 767; Kahramanov 1973: II, 502). Hatta Nesîmî'nin şiiri, *Hatâyî Dîvânı*'nın GS nüshasında da (v 107a) yer almaktadır.

> Nūrına ṣaldı naẓar ol ḫālıḳ-ı Perverdigār
> Âba döndi derdüm ol ḥayretden oldı tārumār
> Ol nūruñ ḳandīline yazmışdı der-rūz-ı şumār
> Lā fetā illā ʿAlī lā seyfe illā Ẕü'l-feḳār
> (Ayan 2002: II, 767 [A, I da vardır]; Kahramanov 1973: II, 502 [B, L nüshalarında]).

Doğrusu ehl-i beyt muhabbetini dillendiren şairlerin divanlarında ve mecmualarda "Ali'den büyük yiğit, Zülfikar'dan keskin kılıç yoktur" anlamına gelen ve Cebrail tarafından söylendiği rivayet edilen "Lā fetā illā ʿAlī la seyfe illā Ẕü'l-feḳār" dizesinin tekrarlandığı musammatlara rastlanması olağandır[1].

Şüphesiz Anadolu Aleviliğinin yazılı kaynaklarından menakıbnamelerde bulunan Hatâyî mahlaslı şiirler yukarıdakilerden ibaret değildir. Nitekim Ayşe Karakaya-Stump'ın "Alevi Dede Ailelerine Ait Buyruk Mecmuaları" başlıklı yazısında değerlendirdiği "Buyruk-Erzincan"ın sonunda Şah İsmail'in *Nasihat-nâme* adlı mesnevisi vardır (2015: 73). Hece ölçüsüyle söylenmiş dinî muhtevalı başka şiirlere de menakıbnamelerde rastlanmaktadır. Buyruklardaki Hatâyî mahlaslı şiirlerin bir kısmı gerçekten Şah İsmail'e ait olabilir. Fakat bazı şiirlerin başta Nesîmî olmak üzere Hatâyî ile şiirleri karışan başka şairlere veya Anadolu Hatâyîlerine ait olduğu muhakkaktır.

1 Nitekim Ankara Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonunda 06 Mil Yz A 7125 arşiv numarası ile kayıtlı bir *Mecmua-i Eş'âr*'da Vîrânî, Yemînî, Seyyid Nizamoğlu ve Sürûrî'nin bu mısrayı yineleyerek yazdıkları mütekerrir musammatlar vardır (Taş 2013: 275-282, 328-332). *Seyyid Seyfullah (Nizamoğlu) Divanı*'nda da bulunan murabbanın son bendinde şairin mahlası da söylendiği hâlde her nedense söz konusu tezde bu şiir Celâlî mahlaslı birine atfedilmiştir (Taş 2013: 279-282).

VII-Müstensihlerin Eklediği Şiirler

Şah İsmail, yukarıda izah etmeye çalıştığım gerekçelerden ötürü daha çok sözlü geleneğin propogandacı bir temsilcisi gibi algılanmış, eserlerinin müstensihleri üzerinde hiç durulmamıştır. Dolayısıyla Hatâyî şiirlerini istinsah eden hattatların entelektüel düzeyinin de sözlü kültür ortamlarının imkânları nispetinde biçimlendiği sanılmıştır. Oysa oluşan imajın aksine Şah İsmail'in eserleri 16. ve 17. yüzyılda Safevi saraylarının en seçkin hattatları; Şah Mahmud Nişapurî, Yârî-i Şirazî, Ali Meşhedî ve 'Iyşî gibi aynı zamanda şair oldukları kaynaklarda vurgulanan ve entelektüel düzeyi yüksek olduğu bilinen müstensihler tarafından istinsah edilmiştir. Bu durum, *Hatâyî Dîvânı*'nın orijinal metninin çok iyi korunarak yazmalarının üretilmiş olması gerektiğine dair bir beklenti oluşturabilir. Bir yönüyle doğrudur. Öte yandan daha Şah Tahmasb döneminde 953/1546 yılında Yârî-i Şirazî gibi çok ünlü bir hattat tarafından istinsah edilen *Hatâyî Dîvânı*'nda *Nesîmî Dîvânı*'nın en eski tarihli nüshalarından Ayasofya yazmasında bulunan;

> Gönül gözin aç ey ṭālib ki 'Alīdür bu gün server
> Muḥammed 'ayn-ı deryādur 'Alīdür ḳıymetī gevher

matla'lı gazelle karşılaştığımızda müstensihlere duyulan bu itimat, yerini kuşkuya bırakmaktadır. Ne yazık ki yazma eser üretme geleneğini; müstensihlerin nasıl çalıştığını, yazmaları hangi usullerle çoğalttıklarını, orijinal metne ne ölçüde bağlı kaldıklarını yorumlayabilecek ayrıntıları yeterince bilemiyoruz. Müstensihlerin, bilhassa sultan şairlerin eserlerini istinsah ederken ne ölçüde müdahalede bulunduklarına dair elimizde veriler yok. Fakat geleneğin sınırlı lügatinin, sözü belli bir biçime dönüştürmek için vezin ve kafiyenin sağladığı imkânların ve sözlü formül kuramında işleyen yapıların yazılı gelenekte de kolayca eser sahibi adına ve lehine kullanılabileceğini düşünürsek şairler adına müstensihlerin tasarruflarda bulunabileceklerini tahmin edebiliriz. Özellikle muhit, meşrep ve müşterek şiir dilinin telkin ettiği durumlarda, hattatların sadece hafıza eğitiminin sağladığı imkânlar çerçevesinde ezberledikleri şiirleri değil, kitaplıklarındaki divanlarda beğendikleri bazı metinleri de eserini istinsah ettikleri şairin hesabına kaydetmiş olmaları muhtemeldir. Aksi hâlde Hatâyî'ye atfedildiği hâlde başka şairlerin

divanlarında da bulunan şiirlerin, özellikle 16. ve 17. yüzyıllarda Safevilerin yüksek kültür ortamlarının üretimi olan sanat değeri yüksek yazmalardaki geçişkenliğini izah etmek zordur.

Hatâyî Dîvânı'nın yazma nüshalarında başta Nesîmî olmak üzere başka şairlere ait şiirlere rastlanmaktadır. Nesîmî trajik ölümü ve lirik şiirleriyle Türk şairlerini derinden etkilemiştir. Hayatına dair bilgiler menkıbelerle örülerek onun kimliğini bulanıklaştırdığı kadar etkisini de artırmıştır. Nesîmî'nin etkisinde kalan şairlerin gazelleri çok kolay bir biçimde *Dîvân-ı Nesîmî* varaklarının arasına karışmıştır. Nazire geleneği içerisinde pek çok şairin öykünerek ortaya koyduğu ürünler kolaylıkla öykünülen şaire mal edilebilir. Bu durumun tersi de mümkündür. Buna ilave olarak müstensihlerin de değişik nedenlerle özenli davranmadıkları bilinmektedir. Nitekim Hüseyin Ayan, *Nesîmî Dîvânı*'nın yazma nüshalarında Halilî, Fuzûlî gibi şairlerin şiirlerinin yer aldığını, ayrıca Kul Nesîmî'ye mal edilen bazı şiirlerin Seyyid Nesîmî'ye ait olduğunu tespit etmiştir (Ayan 1973: 21-33). Aşağıda matla'ları verilen şiirler ufak tefek farklılıklarla hem *Şeyhî Dîvânı*'nda hem de *Nesîmî Dîvânı*'nda yer almaktadır.

Eyyühe'r-rāġıbūne fi'l-evḳāt
Edrikūhā femā mazā ḳad fāt
(Ayan 2002: I, 218-221; Biltekin 2003: 59-62).

Ḫansı gönül içinde ki 'ışkuñ hevāsı yoḫ
Miñ ḥac iderse Merveyi anuñ Safāsı yoḫ
(Ayan 2002: I, 225; Biltekin 2003: 174-175).

Nesîmî ve Şeyhî divanlarında bulunan bu şiirler arasındaki kelime farklılıkları *Nesîmî Dîvânı*'nın yazmaları arasındaki nüsha farklarından fazla değildir. Nesîmî ile Şeyhî divanları arasında görülen bu durumun benzerine Nesîmî ile Hakîkî'nin şiirlerinde de rastlıyoruz. Hakîkî mahlasıyla şiirler söyleyen Karakoyunlu hükümdarı Cihanşah'ın Türkçe şiirleri arasında bulunan on dört gazel, *Nesîmî Dîvânı*'nın yazma nüshalarında ve hatta tenkitli neşirlerinde de yer almaktadır (Macit 2002: 68). Aynı şekilde Cihangir Kahramanov, *Nesîmî Dîvânı*'nın Azerbaycan İlimler Akademisi Elyazmalar Fondu M-227/11671 şifreli nüshasında Şah İsmail Hatâyî'ye ait gazellerin

Nesîmî mahlasıyla yer aldığına işaret etmiştir (Kahramanov 1973; I, 19-20n). Cihangir Kahramanov'un değinip geçtiği bu çetrefilli konuyu Ferenc Csirkés, elde güvenilir bir *Hatâyî Dîvân*ı neşri olmadığı için yazmalara başvurarak örneklendirmiş, *Hatâyî Dîvânı* yazmalarında ve *Nesîmî Dîvânı* neşirlerinde bulunan 23 şiir tespit etmiş ve tespit ettiği şiirlerin bu şairlerden hangisine ait olabileceğini tartışmıştır. Ferenc Csirkés'in tespitlerini de göz ardı etmeden bu şiirlerin hangi şaire ait olabileceğini tartışabiliriz.

Aşağıdaki şiirlerin hangi şaire ait olduklarını tespit etmek için yapmamız gereken ilk iş, her iki şairin divanlarının istinsah tarihlerini karşılaştırmak olacaktır. Hüseyin Ayan'ın tespitlerine göre *Nesîmî Dîvânı*'nın en eski tarihli nüshası Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanesinde kayıtlı olmakla birlikte daha sonra kaybolduğu anlaşılan ve Ankara Milli Kütüphanede mikrofilmi bulunan nüshadır. Bu nüsha, 1469 tarihinde istinsah edilmiştir (Ayan 1973: 24). Kemal Edip Kürkçüoğlu ise *Nesîmî Dîvânı*'nın en eski tarihli nüshasının şahsi kütüphanesinde bulunduğunu, bu nüshayı Raif Yelkenci'den aldığını ifade etmektedir. Kürkçüoğlu'nun belirttiğine göre bu nüsha 9 Zilhicce 869/2 Ağustos 1465 tarihinde istinsah edilmiştir (Kürkçüoğlu 1985: XXIX). Ancak bu nüshanın şimdi nerede olduğu bilinmemektedir. Dolayısıyla Nesîmî'den bize ulaşan en eski tarihli şiirler, 840/1437'de derlenen *Mecmuatü'n-Nezâir*'deki 20, 66, 98, 107, 246, 292, 293, 315, 341, 390 numaralı gazellerdir (Canpolat 1982). DTCF nüshasında bulunan şiirler ile *Mecmuatü'n-Nezâir*'deki gazellerin Nesîmî'ye ait olup olmadığı tartışmaya açık olsa bile Şah İsmail'e ait olmadığı kesindir. Aynı şekilde *Nesîmî Dîvânı*'nın Hekimoğlu Ali Paşa Kütüphanesinde bulunan nüshasındaki (y. 893/1487-8) şiirlerin Hatâyî'ye ait olması imkânsız, Ayasofya nüshasında (y. 909/1503-4) bulunan şiirlerin Şah İsmail'e atfedilmesi de uzak ihtimaldir.

Nesîmî Dîvânı'nın yazma nüshaları ve istinsah tarihleriyle ilgili bilgilerle *Hatâyî Dîvânı*'nın yazma nüshalarındaki istinsah kayıtları, mahlas değişikliğiyle yazmalarda kopyalanan şiirlerin hangi şaire ait olabileceğine dair en temel verilerdir.

Hüseyin Ayan neşrinde kullanılan *Nesîmî Dîvânı* yazmaları ve istinsah tarihleri şöyledir:

A	Ayasofya	909/1503-4
D	DTCF	1469
H	Hekimoğlu Ali Paşa	893/1487-8
I	Isparta	971/1563-4
K	Süleymaniye [Kadızade Mehmed]	16. yüzyıl
Me	Mevlana Müzesi	1035/1525-6
Mı	Mısır Kahire	941/1534-5
T	Tahran	

Cihangir Kahramanov neşrinde kullanılan *Nesîmî Dîvânı* yazmaları ve istinsah tarihleriyle ilgili kayıtlarsa şöyledir:

A	Azerbaycan İlimler Akademisi	16-17. yüzyıl
B	Bakü Elyazmalar Fondu	1112/1700
M	Erivan Matenadaran	1072/1661
L	Asya Halkları Enstitüsü	1208/1793
T	Özbekistan Şarkşinaslık Enstitüsü	1294/1877
N	İstanbul Beyazıt Kütüphanesi	
R	Tebriz Üniversitesi Muhammed Nahcivani Koleksiyonu	

Şimdi bu veriler doğrultusunda *Hatâyî Dîvânı*'nın mevcut yazma nüshalarındaki istinsah kayıtlarını da dikkate alarak her iki şaire ait divan yazmalarında bulunan aşağıdaki şiirlerin gerçek şairinin kim olduğunu tespit etmek üzere yeni adımlar atabiliriz. Ferenc Csirkés'in de belirttiği gibi 1 ve 2 numaralı şiirin "Şah İsmail veya Nesîmî tarafından yazılıp yazılmadıklarına karar vermek imkânsızdır" (2016: 366-407). Çünkü bu şiirler, her iki şairin de divanlarının muahhar nüshalarında yer almaktadır.

-1- (16)
Ḥüsnüñ beyānı sūre-i Yāsīn ü hel etā
Ey Ka'be-i mübārek v'ey Merve vü Ṣafā
(ŞR 1b, G 3a, MŞ 3b).

(Kahramanov 1973: III, 207 [R nüshasında]).

-2- (18)
Vechüñde peydādur senüñ envār-ı zāt-ı kibriyā
Ol nūra ḳarşu dāyimā şermendedür şemsü'ḍ-ḍuhā
(ŞR 2b, G 3b, MŞ 4a).

(Kahramanov 1973: III, 5 [N nüshasında]). Ayrıca Şevket Rado Yazmaları Nu. 2'de bulunan *Nesîmî Dîvânı*'nda mükerreren yer almaktadır (7b, 10b). Bu nüshada iki kez kopyalanan aynı şiirde nüsha farkları vardır.

Aşağıdaki üç şiir (3, 4, 5) "kesinlikle Nesîmî'ye aittir" (Csirkés 2016: 366-407). *Hatâyî Dîvânı*'nın muahhar nüshalarında bulunan bu şiirler, *Nesîmî Dîvânı*'nın en eski tarihli Hekimoğlu Ali Paşa ve DTCF nüshalarında bulunmaktadır.

-3-
Cemālüñ Ka'be-i ehl-i ṣafādur
Viṣālüñ ḳıble-i rükn-nümādur
(M 36a, GS 33a).

(Kahramanov 1973: I, 128 [A, B, L nüshalarında]; Ayan 2002: I, 248 [A, H, I, K nüshalarında]).

-4-
Ol perī-peyker ki tāc-ı salṭanat başındadur
Çīn ü Māçin'i müsaḫḫar eylemek başındadur
(M 38a, GS 35a).

(Kahramanov 1973: I, 192 [A, B, L, T nüshalarında]; Ayan 2002: I, 328 [A, D, I nüshalarında]).

-5-
Nūrına ṣaldı naẓar ol ḫālıḳ-ı Perverdigār
Âba döndi derdüm ol ḥayretden oldı tārumār
Ol nūruñ ḳandīline yazmışdı der-rūz-ı şumār
Lā fetā illā 'Alī lā seyfe illā Ẕü'l-feḳār
(GS 107a).

(Ayan 2002: II, 767 [A, I da vardır]; Kahramanov 1973: II, 502 [B, L nüshalarında]).

Aşağıdaki şiirler (6-18) *Hatâyî Dîvânı*'nın en güvenilir nüshalarında bulunmaktadır. "Bu on üç şiirin Şah İsmail'e ait olduğu neredeyse kesindir" (Csirkés 2016: 366-407).

-6- (K.7)
Ezelden pīr-i ʿışḳuñ pey-reviyüz
Ṭarīḳ-i ehl-i faẕluñ reh-beriyüz
(T 10a, PS 26b, L 41a, ŞR 39a, TN 97, M 41a, GS 38a, G 27a, MŞ 35b).
(Kahramanov 1973: III, 251).

-7- (K.10)
Ḥaḳīḳat baḥr-ı ẕāt-ı ekber oldı
Ṣıfātından anuñ bir gevher oldı
(T 12a, P 10a, PS 46b, L 73a, V 5a, TN 185, TZ 13b, M 103a, GS 100a, G 55a).
(Kahramanov 1973: II, 628 [A nüshasından]).

-8- (G.7)
Dil-berā ol ay yüzüñ ḫūrşīd-i tābāndur mańa
Bāġçań içinde aḫan su āb-ı ḥayvāndur mańa
(T 16a, W 8, P17b, PS3a, L 11b, ŞR 4a, V 27b, TN 2a, TZ 24a, M 4a, G 2a, K 4).
(Kahramanov 1973: II, 624 [A nüshasından]).

-9- (G.11)
Dil-berā ʿışḳuñ tenümde sevgülü cāndur mańa
Pertev-i mihr-i ruḫuñ ḫūrşīd-i tābāndur mańa
(T 15a, W 5, P 18a, PS 1b, L 9b, ŞR 3b, V 27b, TZ 25a, M 2b, GS 1b, K 10).
(Kahramanov 1973: II, 623 [A nüshasından]).

-10- (G.13)
Cān u dilni ḳoymışam yoluñda men ey dil-rubā
Uyḫuda görsem senüñ tek bir perī meh-veş liḳā
(W 10, P 19b, PS 3b, L 12a, V 28a, TN 7, M 3b, G 2b, K 131, MŞ 3a)
(Kahramanov 1973: II, 622 [A nüshasından]).

-11- (G.26)
Geldi ṣurāḥi meclise refʿ eylemiş niḳāb
Nūr eyledi mecālisi zerrīn pür-āfitāb
(T 17b, W 13, P 20b, PS 4b, L 13a, ŞR 7a, V 8a, TN 11, TZ 27a, M 6a, GS 3a, G 4b, K 13).
(Kahramanov 1973: II, 625).

-12- (G.43)

Ol perī-peyker ki çeşmümden nihān olmış durur
Bāḳi ʻömrüm olsun ol cismümde cān olmış durur
(T 18b, P38a, PS 7b, L 17a, V 14b, TN 29, TZ 51b, M 12a, GS 9a, G 8a, MŞ 9b).

(Kahramanov 1973: II, 626 [A nüshasından]).

-13- (G.58)

Menem bir ten velīkin cān anuñdur
Ki her kim cān ḳıyar cānān anuñdur
(T 32b, W 41, P33a, PS 19b, L 32a, ŞR 29b, V 9b, TN 82, TZ 44a, M 19a, GS 16a, G 18a, K 99, MŞ 22a).

(Kahramanov 1973: I, 127 [A nüshasından]).

-14- (G.67)

Māhumı gördüm ki yüzinden niḳāb almış gider
Pertev-i nūrından anuñ āfitāb almış gider
(T 25a, W 24, P 31b, PS 10b, L 20b, ŞR 24b, TN 41, TZ 42a, M 14b, GS 11b, G 11a, K 118, MŞ 13b).

(Kahramanov 1973: I, 191 [A nüshasından]).

-15- (G.78)

Bir perī ḥayrānıyam bilmen mekānı ḫandadur
Kimse bilmez dünyede nām ü nişānı ḫandadur
(T 28b, W 47, P 28a, PS 9a, L 18b, ŞR 19a, V 17b, TN 34, TZ 37b, M 20b, GS 17b, G 10a, K 87, MŞ 12a).

(Kahramanov 1973: II, 627).

-16- (G.81)

ʻIşḳuñ ey dil-ber göñül taḫtında şāh olmış durur
Ṣūretüñ cān mülkine ḫūrşīd ü māh olmış durur
(T 29b, W 32, P 32a, PS 7a, L 16b, ŞR 14a, V 14a, TN 27, TZ 42b, M 23b, GS 20b, G 7b, K 42, MŞ 9a).

(Kahramanov 1973: I, 189 [A nüshasından]).

-17- (G.91)
ʿĀrıżında sünbülin ʿanber-feşān itmiş durur
Ṣanasın kim ʿaḳreb ilen meh ḳırān itmiş durur
(T 32b, W 48, P 30a, PS 9b, L 19b, ŞR 15a, V 14b, TN 37, TZ 40a, M 21a, GS 18a, G 8b, MŞ 10a).

(Kahramanov 1973: I, 136 [A nüshasından / redif "olmış durur"]).

-18- (G.109)
Teʿālā şānuhū ekber bu ne ḥüsn-i dil-ārādur
Cemālüñ ḫūriden yigrek boyuñ ṭūbīden aʿlādur
(T 81a, W 59, PS 12b, L 23b, ŞR 24b, V 10a, TN 52, M 29a, GS 26a, G 13b, K 78, MŞ 16b).

(Kahramanov1973: III, 223. [R nüshasından]).

Aşağıdaki iki şiirin (19-20) şairini belirlemek güçtür (2016: 366-407). *Nesîmî Dîvânı*'nın oldukça muahhar nüshalarında bulunan bu şiirler, *Hatâyî Dîvânı*'nın en eski tarihli nüshalarından P yazmasında yer alsalar bile diğer nüshalar P yazmasının güvenilirliğine tanıklık edecek nitelikte değildir. *Hatâyî Dîvânı*'na eklemelerin erken başladığı, hatta Şeyhî ve Ahmed Paşa'nın birer gazelinin P nüshasında yer aldığı hatırlanacak olursa gerçekten de aşağıdaki şiirlerin hangi şaire ait olduğunu belirlemenin güçlüğü daha iyi anlaşılacaktır.

-19- (G.121)
Dudaġuñ ḳand imiş bal anda n'eyler
Ne nāzük ḫaṭṭ imiş ḫāl anda n'eyler
(P 24a, TZ 31b, M 38a, GS 35a).

(Kahramanov 1973: I, 282 [R nüshasından alıntılanmış ve T nüshasıyla karşılaştırılmış]).

Nesîmî'nin şiiri ile Hatâyî'nin şiiri nazire geleneği içinde değerlendirilebilecek, az da olsa farklılıklar içermektedir.

-20- (G.422)
Neler geldi gelesidür meded hey
Cihān ehli ölesidür meded hey
(P 79b, TZ 119b, M 107a, GS 104a).

(Kahramanov 1973: II, 584 [B nüshasından]).

Ferenc Csirkés, "Bu da muhtemelen Şah İsmail'e ait bir şiirdir" (2016: 379 dipnot) dese de bir mecmuada Nesîmî'ye atfedilen bu şiirin (21) Şah İsmail'e ait olduğu şüphesizdir. Aşağıdaki 22. şiirin de Hatâyî'ye ait olduğu kesindir.

-21- (G.57)
ʿĀşıḳ iseñ gel berü kim cān-ı cānān mendedür
Zāhidā bes ḫandasın kim nūr-ı īmān mendedür
(T 23a, P 23a, PS 8b, L 18a, ŞR 18a, TN 33, TZ 30b, M 27b, GS 24b, G 10a, MŞ 12a).

-22- (G.163)
Dil-berā şemsü'ḍ-ḍuḥādur āyet-i ruḫ-sāruñuz
Āyet-i Tāhā vü Yāsīn ṣūret-i dīdāruñuz
(T 37b, W 65, PS 27b, L 42b, ŞR 40a, V 19b, TN 101, M 41b, GS 38b, G 27b, K 46, MŞ 36a).

(Kahramanov 1973: III, 62 [N nüshasından]).

Aşağıdaki şiir "*Şah İsmail Divanı*'nın "temel grup" nüshalarından birçoğunda bulunmakla birlikte *Nesîmî Dîvânı*'nın on beşinci yüzyıl yazmalarında da bulunması ikinci şaire atfedilmesini mümkün kılmaktadır" (2016: 366-407).

-23-
Sen maña ger yār isen var ey göñül yār isteme
Yāra dildār ol saña ger yār-i dildār isteme
(PS 41a, L 53a, ŞR 87a, TN 168, G 50b).

(Ayan 2002: II, 647 [A, D, H, K nüshasından] ve Şevket Rado Yazmaları No. 2, 64b).

Yukarıdaki müşterek şiirlerin dışında Ferenc Csirkés'in görmediği ŞR nüshası ve *Hatâyî Dîvânı* nüshalarında bulunan aşağıdaki 7 şiir de *Nesîmî Dîvânı* neşirlerinde yer almaktadır. Bu şiirlerin söz konusu şairlerden hangisine ait olduğunu tespit etmek kolay değildir. Bununla birlikte Taşkent nüshasında bulunan gazelin (25. sırada) Hatâyî'ye, diğer şiirlerin ise Nesîmî'ye ait olduğu kanaatindeyim.

-24-
Göñül gözin aç ey ṭālib ki ʿAlīdür bu gün server
Muḥammed ʿayn-ı deryādur ʿAlīdür ḳıymetī gevher
(M 37a, GS 34a; Hüseynî, "Bu gazel de SK (Sultan el-Kurrai) nüshasından

göçürüldü. Başka nüshalarda görünmedi" notunu düşmüştür (2002: 84).

(Kahramanov 1973: I, 244 [A, L nüshasından]; Ayan 2002: I, 263 [A, I nüshasından])

-25- (G.253)
Yoḫ idi bu yir ü gökler men ezelden var idüm
Gevherüñ yek-dānesinden ileri pergār idüm
(T 53a, ŞR 53b, M 62b, GS 59b, G 37a, AE 17a, OE 79b).

(Kahramanov 1973: III, 285 10 [R nüshasından])

-26-
Vücūdum şehrine girdüm bu şehri pür-ziyā gördüm
Velāyet ʻilmine irdüm ʻaceb nūr-ı Ḫudā gördüm
(AE 14a, OE 79a).

(Kahramanov 1973: I, 557 [A, B nüshasından]).

-27-
Şehā gönlüñ hemīşe bī-ġam olsun
Elüñde dāyimā cām-ı Cem olsun
(ŞR 73a, G 43a).

(Kahramaov 1973: II, 10 [A, B, L nüshasından]; Ayan 2002: II, 568 [I, Mı nüshasından]).

-28-
Görmişem envār-ı Ḥaḳḳ ol rūy-ı zībāsında men
Duymışam sırr-ı İlāhī ʻışk u sevdāsında men
(V 7a, ŞR 64a, M 73a, GS 70a).

(Kahramanov 1973: III, 292 [R nüshasından]; Ayan 2002: II, 617 [A nüshasından])[1]

-29-
Menüm yār-ı vefādārum gel ā hey
Melek ṣūretlü dil-dārum gel ā hey
(ŞR 104a, G 63a).

Nesîmî Dîvânı'nda biri 8 [I nüshasından]; diğeri 5 [A, H nüshasından]

1 Bu gazelin Nesîmî'ye ait olabileceği ihtimalini pekiştirecek başka bir kanıt da Halîlî'nin bu şiire söylediği naziredir. Ahmet Kavaklıyazı (2015). "15. Yüzyıl Şairlerinden Diyarbakırlı Halîlî'nin Şiirleri", *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 34: 1-85.

beyt olmak üzere iki ayrı şiir yer almaktadır (Ayan 2002: I, 330; II, 751; Kahramanov 1973: II, 219 [A, L nüshasından]; Şevket Rado Yazmaları No. 2, 181b-182a).

-30-
Sen daḫı cān olmadan cānānı bilmezsin yüri
Derde müştāḳ olmadan dermānı bilmezsin yüri
(Ergun 1956: 176; Birdoğan 1991: 349-350; Arslanoğlu 1992: 315-316; İsmailzade 1380: 341-342; Cavanşir-Necef 2006: 223-224).

(Kahramanov 1973: III, 328 [R nüshasından]; Şevket Rado Yazmaları No. 2, 184b-185a).

Yazmalarda farklı şairlere atfedilen ortak şiirlerin gerçek söyleyenini tespit etmek için şairlerin üslup özelliklerini karşılaştırmak bir seçenek gibi görülebilir. Fakat Hatâyî ve Nesîmî'nin şiirlerini üslup bakımından ayırt etmek son derece güçtür, hatta mümkün değildir. Çünkü Hatâyî'yi etkileyen şairlerin başında Nesîmî gelir. Şah İsmail'in şairliğinden bahsederken Nesîmî'ye yazdığı nazirelerden söz edilmişti. Üslup bakımından ayırt edilmesi imkânsız şiirleri müstensihlerin de karıştırması muhtemeldir. Nesîmî ve Hatâyî divanlarında bulunun ortak şiirlere bakıldığında önemli bir husus dikkati çekmektedir. Bu da Hatâyî'nin Nesîmî'ye yazdığı nazirelerin zamanla, muhtemelen müstensihler tarafından Nesîmî'ye mal edilmiş olmasıdır.

Hatâyî ile Nesîmî'nin şiirlerinin karışmasını muhit ortaklığıyla izah etmek mümkündür. Fakat Osmanlı şairlerinden Şeyhî, Ahmed Paşa ve Karamanlı Nizâmî'nin birer gazelinin *Hatâyî Dîvânı*'nın yazma nüshalarında da bulunması gibi başka şairlerin eserlerindeki benzer nitelikteki yanlış atıf ve alıntıları açıklamak için başka kavramlara ihtiyaç vardır (Sertkaya 1999: 191-199). *Hatâyî Dîvânı*'nın tenkitli metnine doğru yol alırken önemli problem olarak karşımıza çıkan bu durum, *Hatâyî Dîvânı*'na eklemelerin çok erken başladığını göstermektedir.

VIII- Tek Nüshada Bulunan Şiirler

Hatâyî Dîvânı'nın yazma nüshalarının farklı sürümlerinin olduğuna, bu yüzden de soyağacı tespitinin mevcut veriler çerçevesinde neredeyse imkânsızlığına yukarıda işaret edilmişti. Mevcut nüshalar içinde Taşkent yazmaları ile M ve GS nüshalarının oluşturduğu iki grubun dışındaki nüshalardan hiçbiri diğerinin kopyası değildir. Aynı koldan çoğaltılmış yazmalarda bile farklı şiirler vardır. Dolayısıyla tek nüsha veya nüsha grubunda bulunan şiirlerin sayısı azımsanamayacak kadardır. Şah İsmail'in vefatından hemen sonra istinsah edilen T nüshasında bulunan şiirlerden 2 gazel diğer nüshaların hiçbirinde yoktur. Diğer nüshalarla grup oluşturacak benzerlikler taşımayan V nüshasında da diğer nüshalarda yer almayan 5 gazel yer almaktadır. P nüshasıyla aynı grupta değerlendirilen TZ nüshasındaki şiirlerden 1 gazel diğer nüshalarda yoktur. L, TN ve Erdebil nüshalarıyla aynı grupta yer alan PS nüshası da diğer nüshaların hiçbirinde yer almayan 3 gazel ve 1 kıta içermektedir. Sözünü ettiğim bu şiirlerin biri dışında diğerleri mevcut neşirlerde vardır. Mevcut neşirlerde yer verilmeyen şiir ise V nüshasında yer alan şu gazeldir:

> Bugün ʿālemde sulṭāndur **Ḫaṭāyī**
> **Ḫaṭāyī**ni bilüñ cāndur **Ḫaṭāyī**
> (Hatâyî Dîvânı G.419).

Bu gazelin mevcut neşirlerde alıntılanmamış olmasının nedeni ise büyük ihtimalle metni okuma probleminden kaynaklanmıştır.

Diğer nüshalarda bulunmayan şiirler açısından en bereketli nüsha ŞR yazmasıdır. Daha önceki neşirlerde kullanılmayan ŞR yazması diğer nüshalardan farklı olarak en fazla şiir ihtiva etmektedir. Bu nüshada bulunduğu hâlde diğerlerinde yer almayan şiirlerin önemli bir kısmı G ve MŞ (Mezar-ı Şerif) nüshalarında bulunmaktadır. Sadece ŞR nüshasında bulunan şiirlerin G ve MŞ nüshalarında bulunma ihtimali oldukça yüksektir. Lakin G ve MŞ nüshaları eksik olduğu için bu ihtimali teyid etme imkânı şimdilik yoktur. Mevcut durumda ŞR, G ve MŞ nüshaları diğer nüshalarda bulunmayan farklı şiirleri ihtiva etmek bakımından ilk sırada yer alan gruptur. ŞR ve G nüshalarının sonunda, tuyugların hemen ardında yer alan aşağıdaki şiir, diğer tuyuglarda mahlas kullanılmasına karşın mahlassız olması ve en sonda

dua niyetiyle söylenmiş izlenimi uyandırmasından ötürü Şah İsmail'e aidiyeti konusunda şüphe uyandırmaktadır.

Ḳadīm olsun bu dergāhuñ İlāhī
İçinde ḳāyim olsun pādişāhı
Gelüp bu dergāha yüz sürenüñ
Gider göñül pası ḳalmaz günahı
(ŞR 107a, G 66b).

Hatâyî Dîvânı'nın M ve GS nüshası da diğer yazmalarda bulunmayan farklı şiirleri ihtiva etmeleri açısından ikinci sırada gelmektedir. Mevcut neşirlerde kullanılmayan GS nüshası ile İsmailzade ve Cavanşir-Necef neşirlerinde kullanıldığı anlaşılan M nüshasının oluşturduğu grupta yer alan şiirlerin temin edemediğim yazmalardan SK (Sultan el-Kurrai) nüshasında bulunanlar Hüseynî neşrindeki atıflar dikkate alınarak ayıklanmıştır. Bunlardan SK nüshasında da bulunmayan, sadece M ve GS nüshasında yer alan farklı şiirlerin aruz kusurlarıyla malul olduğu dikkati çekmektedir.

Aşağıda tenkitli metindeki sıra numaralarıyla birlikte matla' beyitleri verilen şiirlerin Şah İsmail'e ait olup olmadıkları tartışmaya açık olmakla birlikte özellikle T nüshasındaki gazellere, yazmanın güvenilirliğinden dolayı daha ihtiyatla yaklaşmak gerekir. Çünkü başta Nesîmî olmak üzere şiirleri *Hatâyî Dîvânı*'na bir şekilde karışmış olan şairlerin gazellerinden hiçbiri bu nüshada bulunmamaktadır. Aşağıda matla' beyitleri verilen diğer şiirlerin ise Şah İsmail'e aidiyeti konusunda tereddütümüz olsa da onun olamayacağına dair başka verilere ulaşana kadar *Hatâyî Dîvânı*'nda yer almasında yöntem bakımından bir sorun görülmemektedir.

-1- (G.15)
Dost yolında ḥelāl olsuñ dilā ġayret sañā
Ġayrdan bir ẕerre minnet çekmedüñ raḥmet sañā
PS 63b

-2- (G.37)
Munca cevr itdüñ mañā nā-mihribānlıġdan ne sūd
Öldürenden ṣoñra ey cān mihribānlıġdan ne sūd
T 82b

-3- (G.111)
Ey güneş ḥüsnüñ ḫayāli tā ki göñlümden geçer
Ḳanlu yaşum yem teki dolmışdur andan ser-be-ser
T 82a

-4- (G.152)
Ey müselmānlar bugün ol yār pinhān ayrılur
Uçdı rūḥum gitdi ʿaḳlum gövdeden cān ayrılur
V 19a

-5- (G.153)
Ḫandadur ol bī-miṯālüñ ibtidāsı ḫandadur
Kim bilür ol *küntü kenz*üñ intihāsı ḫandadur
V 17b

-6- (G.154)
Nigārā gözlerüñ cellāda beñzer
Raḥımsız göñlüñüñ pūlāda beñzer
TZ 30a

-7- (G.156)
Tā ki göñlüm ġamze-i ol çeşm-i fettān ārzular
Derd-mend olmış durur her laḥẓa dermān ārzular
ŞR 16b

-8- (G.158)
Men-i bī-çāre dili ʿışḳı anuñ yaḫasıdur
Rūz-ı maḥşerde menüm elüm anuñ yaḫasıdur
M 27a, GS 24a

-9- (G.159)
Menüm bu göñlüm alan dil-berīdür
Saġınmagil kim andan dil berīdür
M 27a, GS 24a

-10- (G.160)
Dil-berā mihr-i cemālüñ tende cān küncindedür
Diysi olmaz tendedür rūḥ-ı revān küncindedür
M 32a, GS 29a

-11- (G.161)
Maẓhar-ı sırr-ı Ḫudānuñ cāvidānı şāhdur
Ẓāhir ü bāṭın ʿAlī ḳudret mekānı şāhdur
M 32b, GS 29b

-12- (G.162)
Şāh-ı Ḳanber sāye-i pür-nūr Sübḥān devridür
Faḫr-ı ʿālem şāh-ı ʿādil ḫān bin ḫān devridür
M 37b, GS 34b

-13- (G.169)
Ḳabā-yı faḳr u fenādur ḳumāş-ı fāḫirümüz
Ġarīḳ-i bāde-i ……..libās-i ẓāhirümüz
PS 63b

-14- (G.192)
Her kimüñ kim derdi var dermāna göndermek gerek
Her kimüñ kim derdi yoḫ vīrāne göndermek gerek
V 21b

-15- (G.220)
Yolından azana şāh sen delīl ol
Aña yol gösterüp aġzına dil ol
M 52a, GS 49a

-16- (G.270)
Laʻlüñ ḳatında vaṣf-ı Bedaḫşān ne söyliyem
Yāḳūtı men berāber-i mercān ne söyliyem
ŞR 58b

-17- (G.271)
Yüzüñdür Kaʿbe laʿlüñ āb-ı zemzem
Ki sensin ḳıble-gāh-ı her dü-ʿālem
ŞR 59b

-18- (G.272)
Şāhā ġamunda āteş-i sūzāna yanaram
Pervāne-vār şemʿ-i şebistāna yanaram
ŞR 60a

-19- (G.273)
Ġarībem ʿāşıḳam tenhā vü zāram
Dilerem bir daḫı ol yāra varam
ŞR 60a

-20- (G.274)
Çeşme-i laʿlüñden ey cān teşneyem āb isterem
Ḫasteyem hecrüñ beyābānında ʿunnāb isterem
ŞR 60b

-21- (G.275)
Yār işiginde raḳībi sürdiler dūr ez-ḥarem
Veh ki nā-maḥrem ḥaremde ḫaçan olur muḥterem
ŞR 61a

-22- (G.276)
N'ola ey dil-ber eger sen cānum olsayduñ menüm
Ġam yimezdüm dünyede cānānum olsayduñ menüm
ŞR 62b

-23- (G.277)
Ey dirīġā gitdi gelmez ol gül-endāmum menüm
Ne ḳarārum var ne ṣabrum u ne ārāmum menüm
ŞR 63a

-24- (G.278)
Cānā men isterem ki esīr-i kemend olam
Bīmār u zār u ḫaste-dil ü müst-mend olam
ŞR 64a

-25- (G.316)[1]
Tāc geyeni gezer isen ṣūfîyem diye revān
Ṣūfî oldur Ḥaḳ yolına göstere dînden beyān

-26- (G.317)
Yüzüñdür ʿarş-ı er-Raḥmān ki her dem Cebraʾīl andan
Kelāmuʾllāh indürürdi bürhān u delīl andan
ŞR 65b

-27- (G.318)
Laʿl-i nābuñdan mañа her dem ʿināyetdür bugün
Ḥaḳ durur şükr eylesem bī-ḥadd ü ġāyetdür bugün
ŞR 66a

-28- (G.319)
Sen mañа cevr ü cefānı bī-ḥisāb itmekdesin
Göñlümi ābād iken dāyim ḫarāb itmekdesin
ŞR 67b

-29- (G.320)
Dil-berā sensiz çeker cānum cefā bilmez misin
Ḳalmışam kūy-ı ġamuñda mübtelā bilmez misin
ŞR 67b

-30- (G.321)
Göñül sen iḫtirāz eyle özüñi saḫla cāhilden
Bu maʿnīden ki ṭālibsen alursın ism-i ʿāḳilden
ŞR 68a

1 Hüseynî nüshasında «Bu gazel Sultan el-Kurraî nüshasından götürüldü.» notuyla verilen bu şiir (1380: 305), diğer nüshalarda yoktur.

-31- (G.322)
Neler çeker bu cānum yār elinden
Ol iki gözleri ḫūn-ḫˇār elinden
ŞR 68b

-32- (G.327)[1]
Muḥibb ü çāker-i Ḥaydar rivāyet dinle Ḥaydardan
Şeh-i Merdān Şīr-i Yezdān o Kerrār-ı mükerrerden
M 74a, GS 71a

-33- (G.419)
Bugün ʿālemde sulṭāndur **Ḫaṭāyī**
Ḫaṭāyīni bilüñ cāndur **Ḫaṭāyī**
V 4b

-34- (G.428)
Ey şehā men senden özge sevmedüm sevmen daḫı
Māh-ı rūşen senden özge sevmedüm sevmen daḫı
V 29b

-35- (G.429)
Göñül bu sırruñı saḫla ki bilmez bī-ḫaber ṣūfī
Bu deryādan derin sırrı ne bilsün deġme bir ṣūfī
ŞR 104b

-36- (G.439)
Senden ister her veli himmet hidāyet yā ʿAlī
Sendedür ʿayne'l-yaḳīn ʿayn-ı ʿināyet yā ʿAlī
M 105a, GS 102a

-37- (G.440)
Ey şāhbāz-ı her dü-cihān Murtażā ʿAlī
Ey ṣāḥib-i şecāʿat u kān-ı seḫā ʿAlī
M 106b, GS 103b

1 Bu şiir M. Fatih Köksal'ın şahsi kütüphanesindeki cönk ve mecmualarda tespit edip yayımladığı Ḫaṭāyī mahlaslı şiirler arasında da yer almaktadır (Köksal 2012: 61-62). Köksal neşrinde 15 beyitli olan bu şiir oldukça fazla nüsha farkları içermektedir.

-38- (Kıt‘a)
‘Işḳ deryāsında ġavvāṣ olasın merdānevār
Geçme nā-merd köprüsünden ḳoy aparsın su seni
Dün benefşe seyr idegördüm nihānī geşt ider
Dil-berüm egnine giymiş bir ḳabā-yı sūseni
PS 64a

-39- (Matla‘)
Derd-mend oldum nigārā derdüme bir çāre ḳıl
Cevr-i hecrüñlen meni ġamdan yeter āvāre ḳıl
TH 11

Yukarıdaki şiirlere tenkitli metinde yer verilmiştir. Özellikle sadece M ve GS nüshasında bulunan bir mütekerrir murabba ile mesnevilere biçimsel kusurları ve içeriklerindeki çelişkilerden ötürü tenkitli metinde yer verilmemiştir. Aşağıda ilk bendi alıntılanan murabba birinci dizesinden başlayarak biçimsel kusurlarının yanı sıra içeriğiyle de Şah İsmail’e ait olma ihtimali çok düşük olan bir şiirdir.

Ne yatursın dur ey ġāfil
Gör uşta şāh ẓuhūr oldı
Adı bellü bahādursın
Gör uşta şāh ẓuhūr oldı
(M 108a-109a) [1].

GS nüshası, M’den farklı olarak Hatâyî mahlaslı mesneviler içermektedir. Bu mesnevilerden ilki;

Be-nām-ı Ḫudāvend-i ḥayy u kerīm
Kerīm ol tuvānā be-ẕāt-ı ḳadīm
(P 82a, TZ 96b, GS 108b).

matla‘ beytiyle başlamaktadır. Bu şiir P ve TZ nüshalarında 60, GS nüshasında 74 beyitlidir. Farklı beyitler eklendiğinde mesnevinin beyit sayısı 86’ya ulaşmaktadır. P ve TZ nüshasında mesnevinin 24-29. beyitleri arasındaki tegazzül GS nüshasında yoktur. P ve TZ nüshalarında mahlas beyti bulunmamasına karşın GS nüshası şu mahlas beytiyle sona ermektedir:

1 Murabbanın ilk dizesi vezin ve kafiyenin de gerektirdiği gibi “Dur ey ġāfil ne yatursın” biçiminde olmalıdır.

Ḫaṭāyīyem ol şāha bir kemterem
Ki Ḳanberdür Aḳa vü men ḳanberem

P ve TZ nüshalarından farklı olarak GS nüshasına ilave edilen beyitler, mezhep imamlarıyla ilgili ağır ithamlar içermektedir. Hatâyî'nin diğer eserleri de dâhil olmak üzere hiçbir şiirinde benzer ifadelerin yer almaması, eklenen beyitlerin müstensihin tasarrufu veya GS nüshasına kaynaklık eden başka nüsha ya da nüsha grubunun bir yansıması olabileceğini akla getirmektedir. Dolayısıyla sadece GS nüshasında bulunan beyitlere tenkitli metinde yer verilmemiş, P ve TZ nüshalarındaki beyitler GS nüshasıyla karşılaştırılarak alıntılanmıştır. GS nüshasında bu mesnevinin ardından yine diğer nüshalarda bulunmayan bir yakarış mesnevisi yer almaktadır. Önceki şiirle aynı vezinde yazılmış aşağıdaki mesnevi tenkitli metne alınmamıştır.

İlāhī resūl-ı emīn ḥaḳḳı'çün
'Aliyy-i velī şāh-ı dīn ḥaḳḳı'çün

O ḫayru'n-nisā 'ismetü'l-'ālemīn
Ki oldur şefi'ü'n-nisā yevm-i dīn

İlāhī ḥasen ḫulḳı vü ḫūyı'çün
O şāh-ı şebābuñ güli rūyı'çün

Belālar ki çekdi Ḥüseyn-i şehīd
Ber-i Kerbelāda zi-ḳavm-i Yezīd

O Zeynü'l-'ibāduñ namāzı içün
İmām Bāḳıruñ hem niyāzı içün

İmām Ca'fer ol şer' evine sirāc
Ki andan bulup meẕheb ü dīn revāc

O Mūsī-i Kāẓım kerāmāt içün
Anuñ ḳılduġı ṣavm u ṭā'āt içün

'Aliyyü'r-Rıżānuñ rıżāsı içün
Anuñ ravżasınuñ fezāsı içün

Muḥammed Taḳīnüñ o taḳvāsı'çün
O ṣıdḳ u yaḳīn ile iḫlāṣı'çün

10 ʿAliyye'n-Naḳīnüñ livāsı içün
Ḥasan ʿAskerīnüñ liḳāsı içün

O Mehdī-i hādī-i ṣāḥib-zamān
Ki ḳāyim vücūd iledür bu cihān

İlāhī adında kim olur şümār
Ḫudāvend ü Ġaffār-ı āmūz-ı kār

Kemīne **Ḫaṭāyī**nüñ esmā içün
Nebīyy ü velīyye bağışla suçun
(GS 111b).

IX-*Deh-nâme* ve *Dîvân-ı Hatâyî*'de Bulunan Ortak Şiirler

Divan dışında manzum eserler kaleme alan şairlerin özellikle gazel ve musammat biçimindeki şiirlerinin farklı eserlerinde aynen yer alması olağan bir durumdur. *Şeyhî Dîvânı*'ndaki bazı gazellerin *Hüsrevü Şirin*'de, *Fuzûlî Dîvânı*'ndaki bazı şiirlerin *Hadikatü's-Süeda*'da, *Lamiî Dîvânı*'ndaki şiirlerin şairin mesnevilerinde de bulunması gibi. Bu durum, şairlerin kendi tercihleri olabileceği gibi müstensihlerin tasarrufu da olabilir. Özellikle mesnevilerde konunun akışına uygun biçimde yazılmış gazellerin, uzun kasidelerdeki tegazzüllerin divanların "gazeliyyat" bölümlerinde yinelendiği bilinmektedir. Şah İsmail'in *Deh-nâme*'de biri "hâtime-i kitâb ve sebeb-i te'lîf"e dair olmak üzere 23 gazeli vardır. *Deh-nâme*'de bulunan gazellerden 4'ü ile 1 murabba ve 1 mesnevi olmak üzere 6 şiire *Dîvân-ı Hatâyî*'nin bazı nüshalarında da rastlanmaktadır. Şah İsmail'in sağlığında tertip edildiği tahmin edilen nüshaların günümüze ulaşan yapraklarında bu uygulamanın yansımaları görülmez. Fakat *Dîvân-ı Hatâyî*'nin, Şah İsmail'in ölümünden kısa süre sonra istinsah edilen ve derkenarında *Deh-nâme*'nin tam metninin bulunduğu Taşkent (T) nüshasında *Deh-nâme*'de "Fi-Menkabeti Emîri'l-Mü'mînîn 'Alî" başlığıyla yer alan (T 8b derkenar) 12 bendli murabbanın yinelendiği görülmektedir. Aşağıda ilk bendi alıntılanan murabba, *Hatâyî Dîvânı*'nın diğer yazma nüshalarında da vardır.

Şāh iki cihānuñ efḍalidür
Allahuñ eli anuñ elidür
Ol söz ki zamāne heykelidür
Allah u Muḥammed ü 'Alīdür[1]
(T 3a, P 3b, PS 23a, L 37a, TN 22, OE 70a).

Yine *Deh-nâme*'de "Der menḳabet-i Şāh-ı Merdān 'Alī" başlığıyla yer alan dinî içerikli şu mesnevi (Memmedov 1973: 21-28);

Ol şāh ki maẓhar-ı 'avn-ı Ḫudādur
Ḫaḳdan kim anı diyer cüdādur
(T 8b, P 5b, AE 1b, OE 102a).

Hatâyî Dîvânı'nın yazma nüshalarında ve dolayısıyla bazı neşirlerde yer almaktadır.

1 Taşkent nüshasını ilk defa çalışmasında kullanan Azizağa Memmedov hem divan neşrinde (1966: 14-22) hem de *Deh-nâme*'de (Memmedov 1973: 29-39) bu şiire yer vermiştir. Nejat Birdoğan haricindeki diğer araştırmacıların *Hatâyî Dîvânı* neşirlerinde bu murabba yer almaktadır.

Deh-nâme'de bulunan aşağıdaki gazeller de *Hatâyî Dîvânı*'nın bazı yazma nüshalarında kayıtlıdır. *Deh-nâme*'de "Şi'r be resm-i şikâyet ez-'ışḳ" başlığı altında yer alan aşağıdaki gazeli (1973: 86-87), Azizağa Memmedov, büyük ihtimalle *Deh-nâme*'de de bulunduğunu fark ettiği için divan neşrine almamıştır. Dolayısıyla yazmalara başvurmadan Memmedov'un eserini kullanarak *Hatâyî Dîvânı*'nı neşreden Nejat Birdoğan ve İbrahim Arslanoğlu da bu gazele yer vermemişlerdir. Fakat İsmailzade (2004: 186-187) ve Cavanşir-Necef (2006: 246-247) bu şiiri hazırladıkları metinlerin "Gazeller" bölümüne almışlardır.

Ey cān u dili ḫarāb iden 'ışḳ
'Uşşāḳı kem ez-turāb iden 'ışḳ
(T 40a, PS 28b, L 43b, ŞR 43a, TN 106, M 44a, GS 41a, G 30a, K 40, MŞ 39a).

Aşağıda matla' beyitleri verilen şiirler de *Hatâyî Dîvânı*'nın mevcut neşirlerinde kullanılmayan nüshalarında ve *Deh-nâme*'de yer alan gazellerdir.

Ey nāz mekānı serv-i ra'nā
Ey dīde maḳāmı ḥüsn-i zībā
(G 4b; MŞ 5b; Memmedov 1973: 212-213).

Meyl eyledi yār ḥamduli'llāh
Dil tapdı ḳarār ḥamduli'llāh
(ŞR 81b; G 46b; Memmedov 1973: 283-284).

Ey sevgü nigār sen ḳal imdi
Ey fitnelü yār sen ḳal imdi
(ŞR 98b; G 60a; Memmedov 1973: 348).

Hatâyî Dîvânı'nın 17. yüzyılda istinsah edilen ŞR nüshası ile büyük olasılıkla içerdiği şiirlerin büyük çoğunluğu bu nüshadan istinsah edilen G yazmasındaki şiirler, müstensihlerin marifeti gibi görünmektedir. Divan ve mesnevilerin özellikle muahhar nüshalarında bu duruma rastlamak olağandır. Olağan olmayan ise *Hatâyî Dîvânı*'nı ve hatta külliyâtını neşreden araştırmacıların *Deh-nâme*'nin başında geleneğe uygun biçimde yer alan dinî nitelikli şiirleri herhangi bir not bile düşmeden Şah İsmail'in her iki eserine de almış olmalarıdır.

X-Mecmua ve Cönklerdeki Hatâyî Mahlaslı Şiirler

Mecmua ve cönklerdeki Hatâyî mahlaslı şiirleri tespit etmek ve incelemek hiç şüphesiz farklı bir çalışmayı gerektirir. Bununla birlikte akademik çalışmalara konu olan mecmualardan ve *yazmalar.gov.tr* adresinden elde ettiğimiz verilerden hareketle kronolojik sürece paralel biçimde cönk ve mecmualarda Hatâyî mahlaslı şiirlerin çoğaldığını ve dini-mistik vurgunun baskınlaştığını söylemek mümkündür. Yurt dışındaki ve yurt içindeki resmi kütüphanelerin yanı sıra Alevi/Bektaşi ailelerinde bulunan mecmua ve cönklerde de Hatâyî mahlaslı başka şiirlerin bulunduğuna şüphe yoktur. Ayrıca son yıllarda mecmualara yönelen lisansüstü çalışmalarda ve Mecmuaların Sistematik Tasnifi Projesi (MESTAP) çerçevesinde taranan mecmualarda da Hatâyî mahlaslı şiirlere rastlanmaktadır.

Hatâyî mahlaslı şiirlerin mecmua ve cönklerde bulunma oranı yüksektir. Alevi/Kızılbaş çevrelerinde bulunan cönk ve mecmualarda Hatâyî mahlaslı şiirler, doğal olarak daha fazla olmakla birlikte divan şairlerinin şiirlerini ihtiva eden mecmualarda da azımsanmayacak sayıda Hatâyî mahlaslı şiir vardır. Osmanlı sahasında düzenlenen meşhur nazire mecmualarında; Edirneli Nazmî'nin *Mecma'u'n-Nezâir*'inde (Köksal 2001) ve *Pervane Bey Mecmuası*'nda (Gıynaş 2014), Hatâyî mahlaslı gazellere yer verildiğinden yukarıda söz edilmişti. *Pervane Bey Mecmuası*'nda Hitâbî adına kaydedilen on bir gazelden dördünün *Hatâyî Dîvânı*'nın en güvenilir nüshalarında bulunması durumun çetrefilli olduğunu göstermektedir.

Mecmua ve cönklerin istinsah tarihlerini tespit etmek kolay değildir. İçeriklerine ve fiziksel özelliklerine göre tertip tarihlerini tahmin etmek mümkündür. Böyle olmakla birlikte Hatâyî mahlaslı şiirlerin mecmualarda görülme sıklığı 17. yüzyılın ikinci yarısından itibaren artmaktadır. Hece ölçüsüyle söylenmiş şiirleri ihtiva eden cönk ve mecmuaların daha sonraki asırlarda düzenlenmiş olma ihtimalleri daha yüksektir. Genel eğilim böyle olmakla birlikte 16. yüzyılda düzenlendiği tahmin edilen bir şiir mecmuasında Hasanoğlu, Şeyyad Hamza gibi 14. yüzyıl şairlerinin şiirlerinin yanı sıra Hatâyî mahlaslı ve dinî içerikli olmayan bir gazele yer verilmiş olması ilgi çekicidir. Ersen Ersoy tarafından tanıtılan (2013: 249-266) Paris Bib-

liotheque National'de Supplement Turcs 361 numarada kayıtlı mecmuada Ahmedî, Kadı Burhaneddin, Âşık Paşa, Şeyhî, Nesîmî, Kansu Gavrî gibi 14-15. yüzyılların şairleriyle birlikte *Hatâyî Dîvânı*'nın bütün muteber nüshalarında bulunan bir gazeline, nüsha farkı düzeyinde ek ve kelime değişiklikleriyle yer verilmiştir.

Dil-ber bu derdüme dermān iderseñ vaḳtidür
Bu faḳīre luṭf ile ihsān iderseñ vaḳtidür
(Mecmua, v 45)

Başka bir mecmuada, Berlin nüshası olarak yukarıda tanıtılan sefinede (Berlin Kütüphanesi Doğu Elyazmaları, 259) tamamı *Hatâyî Dîvânı*'nın muteber nüshalarında bulunan 33 şiir vardır. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Yz. 0554'te kayıtlı mecmuada ise Hatâyî mahlaslı iki gazele yer verilmiştir (v 48a). Bu gazellerden ilki *Hatâyî Dîvânı*'nın yazma nüshalarında yoktur.

Cemālüñ şem'i dil pervānesidür
Göñül 'ışḳuñ odına yanasıdur

Gel ey 'āşıklaruñ beytü'l-ḥarāmı
Lebüñ ṣadef dişüñ dürr dānesidür

Benüm göñlüm alan ḫūblar içinde
Güzeller şāhınuñ mestānesidür

Bañа cennet gerekmez yārdan ayru
Ki cennet zāhidüñ efsānesidür

Hatāyī şāhumuñ dil-ber nesidür
Muḥibb-i cāndur cānānesidür

Aynı mecmuadaki ikinci gazel ise *Hatâyî Dîvânı*'nın bütün muteber nüshalarında bulunmakla birlikte vezin kusurları oluşturacak düzeyde kelime ve ek farklılıkları içermektedir.

Yüzüñdür sūre-i Yūsuf dudaġuñ āb-ı Kevs̱erden
Boyuñ ṭūbādur ammā saçuñ sünbül-i terden

Bu gazellerin bulunduğu mecmualarda yer alan şiirler dini/tasavvufi vurgusu yüksek metinler değildir. Dolayısıyla Şah İsmail'in şiirlerinin bu

mecmualarda yer alması onun şeyhliğinden ziyade şairliğini yansıtacak niteliktedir. Oysa 17. yüzyıldan itibaren Anadolu'da düzenlenen cönk ve mecmualarda bulunan Hatâyî mahlaslı şiirlerin dini-mistik vurguları yüksektir. Bunların bir kısmı *Hatâyî Dîvânı*'nın yazma nüshalarında da bulunmaktadır. Fakat yazma nüshalarda bulunmayan Hatâyî mahlaslı şiirler daha fazladır. Onun için *Hatâyî Dîvânı*'nın güvenilir nüshalarında bulunmayan şiirleri Şah İsmail'e mal etmek yerine, onun etkisinin sürekliliğine ve kapsam alanının genişliğine dair kanıtlar olarak değerlendirmek daha doğru olacaktır.

Mecmua ve cönklerde bulunan Hatâyî mahlaslı bazı şiirler başta Sadeddin Nüzhet olmak üzere Şah İsmail'in şiirlerini neşreden Nejat Birdoğan ve İbrahim Arslanoğlu gibi mecmua koleksiyonuna sahip araştırmacılar tarafından *Hatâyî Dîvânı* neşirlerine dâhil edilmiştir. Eklenen bu şiirleri Mir Salih Hüseynî, Resul İsmailzade ve Ekber Necef-Babek Cavanşir herhangi bir eleştiri süzgecinden geçirmeden alıntılamakla kalmamış, ilk ikisi İran coğrafyasındaki cönk ve mecmualardan da bazı ilavelerde bulunmuşlardır. Başka mecmua ve cönklerde de Hatâyî mahlaslı şiirlerin olduğu malumdur. Sabri Koz, Doğan Kaya ve M. Fatih Köksal mecmua ve cönklerde, mevcut neşirlerde bulunmayan Hatâyî mahlaslı şiirler tespit etmişler ve sadece hece ölçüsüyle söylenmiş şiirlerin değil, aruzla yazılan Hatâyî mahlaslı şiirlerin de Şah İsmail'e ait olamayacağına dair ihtiyatlı ifadeler kullanmışlardır (Koz 2004: 184-217; Kaya 2004: 177-183; Köksal 2012: 39-83).

Şah İsmail'in tarihsel kimliği ve biyografisi konusunda, yeterince aydınlığa kavuşmamış bazı noktalar olsa bile genel anlamda kesinliği tartışılamayacak bilgilere sahibiz. Doğum ve ölüm tarihini, babasının ve annesinin soykütüğünü; çocuklarını ve onlara bıraktığı siyasal ve kültürel mirasın niteliğini biliyoruz. Şiire ne zaman başladığını bilmesek bile yirmili yaşlara varmadan *Deh-nâme* adlı bir mesnevi yazdığı ve bu eserinin elyazması üretimiyle ilgili geleneksel anlayışa uygun biçimde günümüze ulaştığı daha önce ifade edilmişti. Tarihsel kimliği ve şairliği konusunda bu kadar malumata sahip olduğumuz bir şahsın, aynı zamanda menkıbelerle örülü bir başka kişiliğe dönüştüğü/dönüştürüldüğü de bir gerçektir. Buyruk, erkânname, menakıbname gibi Alevi/Kızılbaş geleneği içinde kutsallık kazanan metin-

lerde Şah İsmail, tarihsel kimliğinin üstünde tanrısal bir hüviyet kazanmıştır. Şah İsmail'in ölümünden hemen sonra, Tahmasb devrinde Garîbî mahlaslı bir şairin anlattığı menkıbeleri, ayet iktibaslarıyla temellendirerek yaptığı çıkarımlar Şah İsmail'in bazı müritleri tarafından tanrılaştırıldığını göstermektedir (14b-15a).

Şah İsmail'in tarihî kişiliğinin yanı sıra yüksek mistik gücü ve karizmatik kişiliğiyle müritlerini ve muhiplerini etkilediği muhakkaktır. Sadece Safevilerin egemenliğindeki coğrafyada değil, Osmanlı muhitlerinde de *halifetü'l-hulefa* kurumu aracılığıyla Şah İsmail'in görüşleri yaygınlık kazanmış, şiirleri cem törenlerinin vazgeçilmez ritüelleri çerçevesinde icra edilmiştir. Cem törenlerinde tekrarlanan şiirler, kültürel sürekliliği sağlayarak bir kimlik oluşturulmasına katkı sağlamıştır. Kültürel belleğin sacayağını oluşturan hatırlama, kimlik ve kültürel sürekliliktir (Assmann 2015: 22-23). Alevi/Kızılbaş geleneği Şah İsmail'in şiirlerinin yaygınlaşmasını ve yeniden üretimini sağlamış, poetik işlevinin üstüne mistik nitelik katmıştır. Semahlarda ve her Muharrem ayında yinelenen anma törenlerinde sözün yanı sıra bedensel pratikler toplumsal belleği güçlendirmiştir (Connerton 1999: 109-111). Hem bireysel hem de toplumsal belleğin mekâna ihtiyacı vardır. Alevi/Kızılbaş geleneği açısından şiirsel biçim, ritüel sunuş ve toplumsal katılımın gerçekleştiği mekânlar ise tekkeler ve cem evleridir. Şah İsmail'in tarihsel kişiliğine ilave olarak mistik önder/ulu ozan kimliği kazanmasında bu hafıza mekânlarında icra edilen ritüellerin payı büyüktür. Bu muhitlerde Hatâyî mahlaslı şiirlerin tekrarı kadar yeniden üretimi de doğaldır. Mecmua ve cönklerdeki Hatâyî mahlaslı şiirleri, bu ortamlarda üretildikten sonra yazıya geçmiş metinler olarak değerlendirmek mümkündür. Hatâyî mahlasının anonimleşmesinde Alevi/Bektaşi inancındaki "şeyh-şah" figürü ile sözlü geleneğin hikâye kahramanına dönüştürdüğü kişi etrafında ortak mahlasla şiir üretme geleneğinin etkisi vardır (Oğuz 2003: 33; Sheridan 2008: 54). Ayrıca Alevi/Bektaşi dervişlik geleneğinde şairlerin bir mahlas alıp onunla şiir söylemek yerine geleneğin yücelttiği şairlerin mahlasını kullanmayı tercih ettiklerine dair örnekler vardır (Işık 2008: 157-158).

Şah İsmail, tarihî ve mistik kişiliğinin yanı sıra aynı zamanda bir hikâye kahramanıdır. Eşlerinden Bihruze Hanım ile Taçlı Hanım'ın Çaldıran Savaşı

sonrasındaki hayat hikâyelerine dair farklı rivayetler sözlü gelenekteki ilgiyi beslemiş olmalıdır. Nitekim Bakü Elyazmaları Enstitüsü No: 9935'de bulunan bir mecmuada "Der-Vâkı'at-ı Şâh Hatâyî" başlığı altında (v 33a-33b) Şah İsmail ve Taçlı Begüm hikâyesinden parçalar vardır (Memmedov 1961: 145-146; Tehmasib 2011: 167-170). Muhtemelen 17. yüzyılın ikinci yarısında günlük konuşma Farsçasıyla yazıya geçirilen bu hikâyede, kurguya uygun biçimde mensur kısımların arasına Türkçe şiirler serpiştirilmiştir. Hece ölçüsüyle söylenmiş bu şiirler *Hatâyî Dîvânı*'nın mevcut nüshalarında yoktur. Diğer yandan Türkiye'de de mevcut bilgilerimize göre 19. yüzyılda yazıya geçmekle birlikte sözlü gelenekte de varlığını sürdüren Şah İsmail hikâyesi aşk üzerine kurgulanmıştır. Şah İsmail hikâyesinde Alevi/Kızılbaş geleneğinde olduğu gibi mistik yüceltme yoktur. Şah İsmail hikâyesindeki manzum metinler, Hatâyî mahlaslı şiirler arasında bulunmamaktadır. Şah İsmail hikâyesi üzerine monografik bir inceleme yapan Nilgül Gedik Çetin, tezinin "Hikâyede Yer Alan Şiirlerin Değerlendirilmesi" bölümünde "Âşık olma epizotunda yer alan şiirler" (127-134) ve "Kavuşmanın engellenmesi epizotunda yer alan şiirler" (134-190) başlıkları altında toplam 21 şiiri incelemiştir. Şah İsmail hikâyesinin farklı varyantlarında yer alan bu şiirlerin *Hatâyî Dîvânı*'nın yazma nüshalarında bulunmaması geleneğe uygundur. Lakin hikâyedeki "Şah İsmail" tapşırmalı şiirlere, hece ölçüsüyle söylenen "Hatâyî" mahlaslı şiirler arasında rastlanmaması halk hikâyeciliğinin icra ortamları ve yayılma alanlarıyla ilgili olmalıdır.

XI-Sonuç ve Değerlendirme

Hatâyî Dîvânı'nın müellif hattı veya müellif nüshasıyla mukabele edilmiş bir metni elimizde yok. Şah İsmail'in sağlığında istinsah edildiği tahmin edilen üç nüsha var, üçü de eksik. MS nüshası elimizde olmadığı için ihtiva ettiği şiir sayısına dair Turhan Genceî (Gandjei 1986:159-64) vasıtasıyla bilgi edinmemize rağmen nüshanın ilişkiler ağını saptayabilecek durumda değiliz. Bu yazmaların en hacimli olanı W nüshasıdır. W ile TH nüshasında bulunan ortak şiirlerdeki farklar, her ikisinin de *Hatâyî Dîvânı*'nın ayrı sürümleri olduğunu göstermektedir. Her iki nüsha da eksik olmakla birlikte T nüshasından farklı şiirler içermektedir. Dolayısıyla T nüshası başka bir koldan üretilmiş olmalıdır. T nüshası istinsah kaydı kesin olarak bilinen en eski tarihli nüshadır. T1 nüshası ise 20. yüzyılın başında istinsah edilmiş olmakla birlikte T nüshasından kopya edildiği için "çekirdek grup"u teşkil eden şiirleri içermektedir. Bu iki nüshanın örneklendirdiği durum, tenkitli metin çalışmalarında başka ölçütlere bakmaksızın muahhar nüshaları gözden çıkarmanın doğru olmayacağını telkin etmektedir.

Yazma nüshalarla ilgili tabloda 270 civarında şiirin nüshaların büyük çoğunluğunda bulunduğu görülmektedir. "Çekirdek grup" diye nitelendirebileceğimiz bu şiirlerin Şah İsmail'e aidiyeti konusunda şüphe yoktur. Çünkü bu şiirlerin tamamına yakını Şah İsmail'in sağlığında istinsah edildiği tahmin edilen yazmalardan W nüshası ile Şah Mahmud Nişapurî'nin istinsah ettiği T nüshasında mevcuttur.

Hatâyî Dîvânı'nın bazı nüshalarında *Deh-nâme*'nin metnine de yer verilmiştir. T nüshasının derkenarında *Deh-nâme*'nin tam metni vardır. Sayfaları eksik olan MŞ ve TH nüshası ile TZ nüshasında ise *Deh-nâme*'den parçalar günümüze ulaşmıştır. *Hatâyî Külliyât*ı olarak istinsah edilen SK nüshasında da *Deh-nâme* müstakil olarak yer almıştır. *Deh-nâme*'deki bazı şiirler, *Hatâyî Dîvânı*'nın yazma nüshalarında da yinelenmiştir. Hatâyî'nin her iki eserinde de bulunan ortak şiirler (1 murabba 1 mesnevi, 4 gazel) tenkitli metne dâhil edilmemiştir.

16. yüzyılda 953/1546 yılında Şah Tahmasb döneminin meşhur hattatlarından Yârî tarafından istinsah edilen SK nüshası, Şah İsmail'in bütün

eserlerini ihtiva etmesiyle diğer nüshalardan ayrılmaktadır. Öte yandan bu nüsha, *Nesîmî Dîvânı*'nın en eski tarihli nüshalarından Ayasofya yazmasında bulunan bir gazeli ihtiva etmektedir. Aynı gazel ile diğer nüshalarda bulunmayan bazı şiirler 17. yüzyılda istinsah edilen GS nüshası ile onunla çok benzeşen M nüshasında da vardır. GS ve M nüshası, başka nüsha veya nüsha gruplarında bulunmayan şiirler içermektedir. GS nüshası, muhtemelen SK nüshası ile kayıp bir nüshadan istinsah edilmiştir. GS nüshasıyla aynı koldan üretilen M yazmasının 16. yüzyılda istinsah edildiği kesin olarak bilinen P nüshasıyla da ufak tefek benzerlikleri vardır. Fakat P nüshasıyla en fazla benzeşen yazma, TZ nüshasıdır. TZ nüshası, P nüshası ile muhtemelen başka bir kayıp nüsha veya nüsha grubundan istinsah edilmiş muahhar bir yazmadır. Bu iki nüshanın diğer bir ortak özelliği ise diğer yazmalarda yer almayan hece ölçüsüyle söylenmiş tek şiiri ihtiva etmeleridir. Heceyle söylenmiş tek şiir, tenkitli metne dâhil edilmemiştir.

Yine 16. yüzyılda istinsah edildiği tahmin edilen L nüshası ile PS ve TN nüshaları benzer özelliklere sahiptir. L nüshası, ikisinden de farklı olarak sah kayıtları içermektedir. Fakat sah kayıtları başka bir nüsha veya nüsha grubuyla tutarlı bir seyir izlememektedir. PS nüshası ise sonunda yer alan ve başka hiçbir nüshada bulunmayan şiirlerle farklılık göstermektedir. Temin edebildiğim sayfalardaki şiirlerden TM nüshasının da bu gruba dâhil edilebileceği anlaşılmaktadır.

17. yüzyılda istinsah edilen MŞ nüshası, eksik olmasına rağmen G nüshası ile benzerlikleri fazladır. 1038/1628 yılında istinsah edilen ŞR nüshası, muhtemelen MŞ nüshası ile diğer bütün yazmalardan farklı bir koldan gelen bir nüsha veya nüsha grubundan istinsah edilmiş olmalıdır.

K ve V nüshaları ise şiirlerin sıralanışı ve nüsha farkları itibarıyla diğer nüshaların oluşturdukları uzak akrabalıklara da dâhil edilebilecek özelliklere sahip değildir. K nüshası müstensihinin kimliği, eski tarihli nüshalarla uyumu ve Çağatay Türkçesinin imla özelliklerini yansıtması bakımından dikkate değer bir yazmadır. Diğer nüshalarda bulunmayan şiirler ihtiva ettiği için V yazmasının da tenkitli metin dışında kalması doğru olmayacaktır.

İstanbul yazmaları (AE ve OE) ise çok büyük ihtimalle 19. yüzyılda üretilmiş muahhar nüshalardır. Mürettep bir divan özelliği taşımayan bu nüshalarda hece ölçüsüyle söylenmiş Hatâyî mahlaslı şiirlerin yanı sıra bir kısmı bütün güvenilir nüshalarda bulunan şiirler de vardır. Fakat bu yazmalarda nüsha farkları çok fazladır. *Hatâyî Dîvânı*'nın İstanbul nüshalarında (AE, OE), mecmua ve cönklerde bulunduğu hâlde diğer yazma nüshalarda bulunmayan Hatâyî mahlaslı şiirleri, Şah İsmail adına üretilen metinler kategorisinde değerlendirmek gerekir. Bu şiirlerin çoğu dinî niteliklidir ve törensel icraya uygundur. Alevi/Kızılbaş geleneğinin yazılı kaynaklarında ve sözlü gelenekte dolaşıma giren şiirlerin neredeyse tamamına yakını Sadeddin Nüzhet sayesinde mevcut divan neşirlerinde yer almıştır.

Şah İsmail'in vefatından yaklaşık yirmi yıl sonra *Hatâyî Dîvânı* yazmalarına başka şairlerin şiirleri eklenmeye başlanmıştır. Bazı şiirlerin hem Nesîmî'ye hem de Hatâyî'ye atfedilerek her iki şairin de divanlarında kopyalanmasını, daha önce de belirtildiği üzere muhit ortaklığıyla ve nazire geleneğiyle izah etmek mümkündür. Fakat Şeyhî, Ahmed Paşa ve Karamanlı Nizâmî'ye ait olduğunu tespit ettiğimiz birer gazelin *Hatâyî Dîvânı*'nın yazma nüshalarında bulunmasını, üstelik Heratlı Fahrî'nin Hatâyî'nin Türkçe şiirlerinden örnek olarak *Karamanlı Nizâmî Dîvânı*'nda da bulunan bir gazelin matla' beytini alıntılamasını mistik eğilimlerle açıklamak zordur. Onun için müstensihlerin yetkinlikleri nüshaların tamamıyla güvenilir oldukları anlamına gelmemelidir. Hem *Hatâyî Dîvânı*'nın yazma nüshalarında hem de diğer şairlerin divanlarında bulunan ortak şiirler, yazmaların istinsah tarihleri dikkate alınarak değerlendirilmiş, Şah İsmail'e ait olmayan şiirler ayıklanmıştır.

Hatâyî Dîvânı'nın yazma nüshalarında bulunmadığı hâlde ikincil rivayetlerde, biyografi kitaplarında Şah İsmail'e atfedilen şiirler vardır. Heratlı Fahrî, Şeyh Hüseyin Zâhidî, Kafzâde Fâizî ve Seyyid Azîm Şirvanî gibi biyografi yazarlarının iktibas ettikleri şiirlerin *Dîvân-ı Hatâyî* yazmalarında bulunmaması iki ihtimali akla getirmektedir: Ya yazarlar başka şairlerin eserleriyle karışmış nüshaları kullanmışlardır yahut da hafızalarındaki metinleri aktarmışlardır. Her ikisi de mümkün olmakla birlikte biyografi kitaplarında yer aldığı hâlde *Hatâyî Dîvânı*'nın yazma nüshalarında bulunmayan şiirler tenkitli metne dâhil edilmemiştir.

Şah İsmail'in şiirlerine derlemelerinde yer veren Edirneli Nazmî ve Pervane Bey gibi mecmua tertip edenlerin ve hakkında bilgi veren tezkirecilerin alıntıladıkları Hatâyî mahlaslı şiirlerin kaynağı sayılabilecek *Dîvân-ı Hatâyî* nüshası şimdiye kadar tespit edilmemiştir. Mevcut veriler karşılaştırıldığında farklı kollardan üretimlerin yapıldığı söylenebilir. Garîbî'nin tahmis ettiği şiirlerdeki nüsha farklarından dolayı ona kaynaklık eden nüsha veya nüshalar hakkında da aynı şey söylenebilir. Bu veriler "kayıp nüshalar" ihtimalini kuvvetlendirmektedir. "Kayıp nüshalar" nitelendirmesi belirsizlik içermekle birlikte klasik dönemde hafıza eğitimi ve ezberin yazma eserlerin üretimindeki rolünün sanıldığından fazla olduğuna dair bir varsayımı pekiştirecek niteliktedir. Alıntılanan şiirlerin dinî içeriği dikkate alındığında bu ihtimali fazla göz ardı etmemek gerekir. Mürşid-i kâmil mertebesinde görülen, hatta Garîbî'nin kurguladığı menkıbelerde uluhiyyet atfedilen Şah İsmail'e dair anlatılar dikkate alındığında böylesine karizmatik bir şahsiyetin şiirlerini ezberlemenin ve hafıza marifetiyle gelenek içinde aktarmanın hiç de uzak bir ihtimal olmadığı açıktır.

Mevcut nüshalardaki veriler göstermektedir ki yazma eser üretiminde müstensihleri, ellerindeki tek metne bağlı birer kopyacı olarak değerlendirmek yanlış bir yaklaşımdır. Hele *Hatâyî Dîvânı*'nın meşhur müstensihlerinin aynı zamanda şair olarak da tanındıkları hatırlanacak olursa böyle bir ihtimalin en azından 16. yüzyılda istinsah edilen nüshalar için söz konusu edilemeyeceği ortadadır. Bir nüshadaki mükerrer şiirlerde görülen nüsha farkları ve aynı nüsha grubundaki yazmalarda bulunan farklı şiirler, müstensihlerin en az iki nüshayı kullanarak yeni bir *Hatâyî Dîvânı* nüshası istinsah ettiklerini göstermektedir. Nitekim Şah İsmail'in ölümünden hemen sonra istinsah edilen T nüshasında bulunan mükerrer şiirlerdeki nüsha farklarından, müstensihin en az iki nüshayı kullanarak metni oluşturduğu anlaşılmaktadır. Öte yandan aynı nüsha grubunda bulunan yazmalar bile az da olsa farklı şiirler ihtiva etmektedir. *Hatâyî Dîvânı* yazmaları çerçevesinde bu anlayışın tek istisnası T1 nüshasıdır. T1 nüshasının müstensihi, baştaki dinî içerikli şiirleri ve derkenardaki *Deh-nâme*'yi hariç tutup T nüshasındaki gazelleri ve tuyugları, çok az tasarruf hakkı kullanarak alıntılamıştır.

Görüldüğü üzere *Hatâyî Dîvânı*'nın mevcut nüshaları metin tenkidinde

sıkça başvurulan soyağacı yöntemini uygulamaya imkân vermemektedir. Mevcut nüshalar, *Hatâyî Dîvânı*'nın farklı sürümlerinin olduğunu ve tenkitli metin çalışmasından beklenen müellif nüshasına en yakın metni ortaya koyma hedefine ulaşmanın pek de mümkün olmadığını göstermektedir. *Hatâyî Dîvânı* örneği, Jan Just Witkam'ın soyağacı (stemma) yöntemine ilişkin eleştirilerini ve öfkesini haklı çıkaracak özelliğe sahiptir (Witkam 2017: 340-353). Dolayısıyla ben de Witkam gibi, soyağacı yöntemi yerine nüsha gruplarını dikkate alarak eklektik (seçmeci) bir yaklaşım benimsedim. Doğrusu eldeki veriler başka seçenek sunmamaktadır.

Yukarıda sıralanan aşamalardan ve ayıklamalardan sonra *Hatâyî Dîvânı*'nın tenkitli metninde; 19 kaside, 440 gazel, 1 müseddes, 2 mesnevi (*Deh-nâme* ve *Nasihat-nâme* dışında), 10 tuyug, 1 kıta ve 1 matla' olmak üzere Şah İsmail'in 474 Türkçe şiirine yer verilmiştir. Azerbaycan ve İran'da yapılan *Hatâyî Dîvânı* neşirlerinde çoğu matla'/müfred olmak üzere 32 Farsça, 1 Arapça şiir bulunmasına rağmen bunlardan sadece yazma nüshalarda yer alan 1 tahmis, 4 gazel olmak üzere toplam 5 Farsça şiir tercümeleriyle birlikte metne dâhil edilmiştir.

XII-Tenkitli Metnin Tertip ve Yazımında İzlenen Yol

Hatâyî Dîvânı'nın mevcut nüshaları farklı yönleriyle değerlendirildikten sonra tenkitli metne dâhil edilen şiirlerin sıralanışında ve yazımında şöyle bir yol izlenmiştir.

1-*Hatâyî Dîvânı*'nın yazma nüshalarında bulunan şiirlerin sırası ve sayısıyla ilgili tablo oluştururken en hacimli nüsha olan ŞR yazmasındaki düzene uyduğumu daha önce ifade etmiştim. Fakat tenkitli metni yazarken genel olarak T nüshasındaki şiirlerin sırası takip edilmiştir. Bu nüshaya ve geleneğe uyarak, diğer nüshalarda gazeller arasında yer alsalar bile en başta "Kasideler" başlığı altında dinî muhtevalı şiirlere yer verilmiştir. Divan tertibinde gazeller ilk beytin son harfine göre elifba sistemine göre sıralandığı hâlde W, T1, T2, W, PS, TN nüshalarında (و) harfiyle sonlanan gazeller (ه) ile bitenlerden sonra yer almaktadır. Tenkitli metinde alfabetik düzene uygun biçimde gazeller yeniden sıralanmıştır.

2-T nüshasında bulunmayan şiirler, istinsah tarihi bilinen nüshaların kronolojik sırası ve güvenilirliği dikkate alınarak diğer nüshalardan alıntılanmıştır. T, W, TH nüshaları arasında farklar yok denecek kadar azdır. Bu nüshalardan alıntılanan şiirlerde, belirgin hataların dışında metne müdahale edilmemiştir. Metne müdahale ederken mümkün olduğunca çekirdek gruptaki şiirlerle *Deh-nâme*'deki kullanımlar dikkate alınmıştır. Diğer nüshalarda bulunan şiirlerde ise grubu temsil etme kabiliyetine sahip olan yazmadaki şiir ana metne alınarak diğerleriyle karşılaştırılmış ve nüsha farkları aparatta/dipnotta gösterilmiştir.

3-*Hatâyî Dîvânı*'nın yazma nüshalarının sadece birinde veya aynı nüshadan üretilmiş ikinci bir kopyada bulunan yahut da İstanbul nüshalarıyla müşterek olarak iki nüsha grubunda yer alan şiirler, elifba sırasına göre ilgili harfle biten bölüm sonlarına eklenmiştir. Bu nitelikteki şiirler Sultan el-Kurrai nüshasında bulunuyorsa bu nüshanın kullanıldığı Mir Salih Hüseynî neşrine atıf yapılmıştır.

4-Yazma nüshalarda bulunmayan ama mevcut neşirlerde yer alan Türkçe şiirler gibi Farsça şiirler de tenkitli metne dâhil edilmemiştir. Metne dâhil edilen Farsça şiirler, tercümeleriyle birlikte verilmiştir.

5-Nüshaların imla özellikleri tutarlı olmamakla birlikte genel itibarıyla T ve W nüshalarındaki imla benimsenmiştir. Müstensihi bilinen nüshaların ünlü hattatları Herat ekolünün temsilcileri olmalarına rağmen istinsah ettikleri metinler arasında imla bakımından farklılıklar vardır. Nüshaların üretildiği Tebriz, Kazvin, Isfahan gibi merkezlerin 16-17. yüzyıllardaki ağız özelliklerine dair verilere sahip olmadığımız için nüshaları bu açıdan değerlendirme imkânı olmamıştır. Aynı grupta yer alan nüshalar arasındaki tutarlılık, farklı gruplardaki nüshalarla kıyaslandığında bozulmaktadır. Şöyle ki P, TZ nüshalarında ıp, ip ekleri hep (و) harfiyle gösterildiği hâlde diğer nüshalar bu tür kullanımlarda çeşitlilik göstermektedir. Aynı şekilde *anuñ, anı, anda* kelimleri PS, L, TN, TM ve MŞ nüshalarında genellikle *onuñ, onı, onda* şeklinde yazılmıştır. Azeri Türkçesinde kelime başında kullanılan *m* ünsüzünün nadiren de olsa *b* şeklinde yer aldığı görülmektedir. Yine Azeri Türkçesinin bir özelliği olan *ḳ/ḫ* değişmesine M, GS nüshalarında pek uyulmadığı, genellikle *ḳ* ünsüzünün tercih edildiği gözlenmektedir. "*Daḫı*" edatının Azeri sahasındaki başka metinlerde de görüldüğü gibi "*daḫ*" biçiminde kullanımına rastlanmaktadır.

6-*Hatâyî Dîvânı*'nın tenkitli metninde transkripsiyon alfabesi kullanılmıştır. Nüshalarda Arapça ve Farsça kelimelerin yazımındaki tutarlılık, ne yazık ki Türkçe kelimelerin yazımında yoktur. Nüshalarda özellikle (س) ve (ص) ile (خ), (غ), (ق) harflerinin kullanımında tutarlı biçimde ayrım gözetilmediği için genel olarak T ve W nüshalarındaki kullanımlar tercih edilmiştir.

7-Metinde çok az sayıda da olsa onarılan yeri göstermek için [ ] işareti, orijinal metinde eksik olan kelimelerin yeri için de sıralı noktalar kullanılmıştır.

8-Şiirlerin hangi nüshada bulunduğu ilgili sayfada varak numarasıyla birlikte gösterilmiştir. Neşirlere yapılan atıflarda ise sayfa numarası verilmiştir. Çeşitli nedenlerle tamir gördüğü ve sayfa sırası bozulduğu anlaşılan nüshalardaki şiirlerin varak numarası yerine sıra numarası aparatta/dipnotlarda gösterilmiştir.

9- *Hatâyî Dîvânı*'nda başta şairin mahlasında olmak üzere nispet "ī"leri

pek çok yerde vezin gereği kısa/açık hece olarak okunmak durumundadır. Nispet "ī"lerinden başka, sayısı fazla olmamakla birlikte bazı Arapça kelimelerdeki "ū" ve "ā" uzun ünlülerini de vezin gereği kısa okumak mecburiyeti vardır. Şairin aruz uygulamasındaki kusurlarını metin içinde göstermek yerine vezin gereği kısa okunan yerlerde uzatma /inceltme işaretinin kullanılmaması tercih edilmiştir.

10-Muteber nüshalarda "nazal n" harfi, tutarlı bir biçimde "nun" ve "kef" şeklinde yazılmıştır. Bu ses, çeviriyazılı metinlerde genellikle "ng" veya "ŋ" şeklinde gösterildiği hâlde bu metinde görsel uyumu sağlamak için "ñ"ile karşılanmıştır.

KAYNAKÇA

Abbaslı, Mirza (1976). "Safevilerin Kökenine Dair". *Belleten* XL, 158 (Nisan): 287-329.

Ahmet Refik (1932). "Osmanlı Devrinde Rafizilik ve Bektaşilik". *Darülfünun Edebiyat Fakültesi Mecmuası* IX, 2 (Nisan): 21-59.

Akın-Kıvanç, Esra (2011). *Mustafa Âli's Epic Deeds of Artists.* Leiden-Boston: Brill.

Akyüz vd. (1958). *Fuzûlî Dîvânı*. Ankara: İş Bankası Yay.

Ali Şir Nevâyî (2001). *Mecâlisü'n-Nefâyis*. haz. Kemal Eraslan. Ankara: TDK Yay.

Andrews, Walter G. (2015). "Osmanlı metin çalışmaları: geçmişe meydan okuma, geleceği tasarlama". çev. Veysel Öztürk. *Eski metinlere yeni bağlamlar: Osmanlı edebiyatı çalışmalarında yeni yönelimler*". haz. Hatice Aynur vd. İstanbul: Klasik Yay. 36-58.

Araslı, Hamid (1946). *Şah İsmâil Hatâyî.* Bakü: Azerbaycan İran İle Medeni Alaka Cemiyetinin Neşriyatı.

Arat, Reşit Rahmeti (1985). *Baburnâme*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay.

Arslanoğlu, İbrahim (1992). *Şah İsmail Hatâyî ve Anadolu Hatâyîleri.* İstanbul: Der Yay.

Assmann, Jan (2015). *Kültürel Bellek-Eski Yüksek Kültürlerde Hatırlama ve Politik Kimlik*. 2. Baskı. çev. Ayşe Tekin. İstanbul: Ayrıntı Yay.

Ateş, Ahmet (1942). "Metin Tenkidi Hakkında". *Türkiyat Mecmuası* VII: 253-267.

Ayan, Hüseyin (1973). "Kul Nesîmî'ye Ait Sanılan Şiirler". *Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Araştırma Dergisi* 6 (Nisan): 21-33.

Ayan, Hüseyin (2002). *Nesîmî Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Türkçe Divânının Tenkitli Metni*. Ankara: TDK Yay.

Aynur, Hatice vd. (2017). *Metin neşri: problemler, tespitler, öneriler*. İstanbul: Klasik Yay.

Aytekin, Sefer (1958). *Buyruk.* Ankara: Emek.

Babacan, İsrafil (2010). *Tezkire-i Mecâlis-i Şu'arâ-yı Rûm-Garîbî Tezkiresi*. Ankara: Vizyon Yay.

Barnett, Lionel David (1933). "An Illustrated Dîvân of KHatâ'î". *The British Museum Quarterly* 8, No: 1: pp. 13

Bergsträsser, Gotthelf (2011). *Metin Tenkidi ve Yazma Metinleri Yayınlama İlkeleri*. Çev. Eyyüp Tanrıverdi. İstanbul: Kitabevi Yay.

Beyani, Mehdi (1345). *Ahvâl u Âsar-ı Hoş-nüvisân*. Tahran: Şahenşehi.

Biltekin, Halit (2003). *Şeyhî Dîvânı (İnceleme-Tenkitli Metin-Dizin)*. DT. Ankara: Ankara Üniversitesi.

Birdoğan, Nejat (1991). *Şah İsmail Hatai*. İstanbul: Cem Yay.

Bordalejo, Barbara (2011). "Metin Tenkidi Yöntemlerinden Stemmatik Yaklaşımın Tarihi". *Tenkitli Metin Neşrinde Soy-ağacı Yaklaşımı*. çev. Murteza Bedir. İstanbul: Küre Yay.

Bozkurt, Fuat (2013). *İmam Cafer-i Sadık Buyruğu*. İstanbul: Kapı Yay.

Canby, Sheile R. (1999). *The Golden Age of Persian Art 1501-1722*. London: British Museum Press.

Canpolat, Mustafa (1982). *Mecmû'atü'n-Nezâir.* Ankara: TDK Yay.

Cavadova, Minaye (1977). *Şah İsmayıl Hatainin Leksikası- Dehname Poeması Üzre*. Bakü: İlm Neşriyat.

Cavanşir, Babek-Ekber N. Necef (2006). *Şah İsmail Hatâî Külliyâtı*. İstanbul: Kaknüs Yay.

Ceyhan, Âdem (2006). *Türk Edebiyatında Hazret-i Ali Vecizeleri*. Ankara: Öncü Kitap.

Connerton, Paul (1999). *Toplumlar nasıl anımsar?* çev. Alaeddin Şenel. İstanbul: Ayrıntı Yay.

Csirkés, Ferenc (2015). "Messianic Oeuvres in Interaction: Misattributed Poems by Shah Esmâ'îl and Nesîmî". *Jorurnal of Persianete Studies* 8: 155-194.

Csirkés, Ferenc (2016). "Mehdici yapıtlar arası etkileşimler: Şah İsmail ve Nesîmî'ye atfedilen şiirler", çev. Ali Aydın Karamustafa, *Gazelden gazele: dünün şiirine bugünden bakışlar*. haz. Hatice Aynur vd. İstanbul: Klasik Yay. 366-407.

Çetin, Abdülbaki (2006). "Bilinmeyen Türkçe Bir Deh-nâme". *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi* 4: 91-109.

Çetin, Nilgül Gedik (1998). *Şah İsmail Halk Hikâyesi Üzerinde Monografik Bir İnceleme*. YLT. Ankara: Ankara Üniversitesi.

Çınarcı, Mehmet Nuri (2015). "Safevi Sarayında Türkçe Şiir Yazan Bir Şehzade İbrahim Mîrzâ (Câhî)". *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi* 19, 3: 161-196.

Değirmenci, Tülün (2011). "Şah İsmail'in Gözdesi Taçlı Hanım'ın Tasviri". *Toplumsal Tarih* 211: 42-45.

Demirci, Jale (1994). *Kişverî Divanı*. DT. Ankara: Ankara Üniversitesi.

Dressler, Markus (2016). *Türk Aleviliğinin İnşası*. çev. Defne Orhun. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yay

Durmuş, Tuba Işınsu (2014). "Siyasi Rekabetin Enstrümanı Olarak Ortaçağda Sanat". *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 12: 65-76.

Düzgün, Hüseyin (2009). *Garibi Tebrizi Türkçe Divanı*. Tebriz: Ahter.

Efendiyev, Oktay (2007). *Azerbaycan Safeviler Devleti*. Bakü: Şark-Garb Yay.

Emecen, Feridun M. (2011). *Yavuz Sultan Selim*. İstanbul: Yitik Hazine Yay.

Ergun, Sadeddin Nüzhet (1956). *Hatâyî Dîvânı-Şah İsmail-i Safevi, Edebi Hayatı ve Nefesleri.* İstanbul: Maarif Kitabevi Yay.

Ersoy, Ersen (2013). "XIV-XVI. Yüzyıllar Arasında Yazılmış Bazı Şiirleri İhtiva Eden Bir Mecmua ve İbn-i Ömer'in Şiirleri". *Turkish Studies* 8/1 (Winter): 249-266.

Ertaylan, İsmail Hikmet (1965). *Divan-ı Türkî-i Zafer*. İstanbul: Tan Matbaası.

Ertaylan, İsmail Hikmet (2013). *Azerbaycan Edebiyatı Tarihi*. haz. Pervana Bayram. Ankara: Akçağ Yay.

Erünsal, İsmail E. (2008). *Türk Edebiyatı Tarihinin Arşiv Kaynakları*. Harvard University.

Fahrî-i Herevî (1345). *Tezkîre-i Ravzatü's-Selâtîn*. haz. Hayyampûr, Teb-

riz: İntişarat-ı Müessese-i Tarih u Ferheng-i İran.

Gallagher, Amelia (2009). "The Transformation of Shah Ismail Safavi in Turkish *Hikâye*". *Journal of Folklore Research* 46, (2): 173-195.

Gallagher, Amelia (2011). "Shah Isma'il's Poetry in the Silsilat al-Nasab-i Safawiyya". *Iranian Studies* 44, (6): 895-811.

Gandjei, Tourkhan (1959). *Il Canzoniere Di Sâh Ismâ'îl Hatâ'î*. Napoli: Estituto Universitarro Orientale.

Gandjei, Tourkhan (1986). "A Note on and Illustrated Ms of Shâh Ismâ'îl". *Turcica* 18: 159-64.

Gelibolulu Âlî (1982). *Menâkıb-ı Hünerverân*. haz. Müjgan Cunbur. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay.

Genç, Vural (2011). "Heşt Behişt Sarayından Topkapı Sarayı'na: Şah İsmail'in Çaldıran Savaşı'ndan Sonra Alıkonulan Hazine ve Eşyaları". *Toplumsal Tarih* 208 (Nisan): 24-36.

Gıynaş, Kâmil Ali (2014). *Pervâne Bey Mecmuası*. Eskişehir: Eskişehir Valiliği.

Gölpınarlı, Abdülbaki (2013). *Kaygusuz Abdal-Hatâyî-Kul Himmet*. İstanbul: Kapı Yay.

Gündüz, Tufan (2009). "Şah İsmail'in Eşi Taçlı Begüm". *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma* Dergisi 51: 223-233.

Gündüz, Tufan (2010). *Son Kızılbaş Şah İsmail*. İstanbul: Yeditepe Yay.

Halil Nihad (1338-1340). *Nedîm Dîvânı*. İstanbul: İkdam Matbaası.

Hüseynî, Mir Salih (1380/2002). *Divân-ı Şah İsmail Safevi*. Tebriz: Hemvatan.

Işık, Caner (2008). *Derviş Ruhan Örneğinde Alevi-Bektaşi Dervişlik Geleneği*. DT. Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi.

İhsanoğlu, Ekmeleddin-Hatice Aynur (2003). "Yazmadan Basmaya Geçiş: Osmanlı Basma Kitap Geleneğinin Doğuşu (1848-1729)". *Osmanlı Araştırmaları (The Journal of Ottoman Studies)* XXII: 219-255.

İpekten, Halûk (1974). *Karamanlı Nizâmî-Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divanı*. Ankara: Sevinç Matbaası.

İpekten, Halûk vd. (1988). *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay.

İsmailzade, Mirza Resul (2002/1380). *Şah İsmail Safevi Külliyâtı*. Tahran: Alhuda Neşriyat.

İsmailzade, Resul (2004/1382). *Şah İsmail Safevi Külliyâtı*. Tahran: Alhuda Neşriyat.

Kahramanov, Cihangir (1973). *İmadeddin Nesîmî, Eserleri*. Bakü: İlm Neşriyat.

Kaplan, Doğan (2007). *Erkânnâme*. Ankara: TDV Yay.

Kaplan, Doğan (2012). *Yazılı Kaynaklarına Göre Alevilik*. Ankara: TDV Yay.

Karabey, Turgut (1996). "Mecmu'atü'n-Nezair'in Yeni Bir Nüshasına Dair*". Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* 6: 67-73.

Karaismailoğlu, Adnan (1988). "Türk Edebiyatı Kaynaklarından Tuhfe-i Sâmî ve Altıncı Bölümünün Tercümesi". *Türk Dünyası Araştırmaları* 57 (Aralık), 178-86.

Karakaya-Stump, Ayfer (2015). *Vefailik, Bektaşilik, Kızılbaşlık-Alevi Kaynaklarını, Tarihini ve Tarihyazımını Yeniden Düşünmek.* İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yay.

Karavelioğlu, Murat A. (2010). "İbnülemin'in Divan Neşirleri". *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 4: 27-58.

Kavakçı, Yusuf Ziya (1976). *İslâm Araştırmalarında Usûl.* Ankara: T.C. Diyanet İşleri Başkanlığı Yay.

Kavaklıyazı, Ahmet (2015). "15. Yüzyıl Şairlerinden Diyarbakırlı Halîlî'nin Şiirleri". *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 34: 1-85

Kaya, Doğan (2004). "Sivas Kaynaklı Cönklerde Şah Hatâyî". *Birinci Uluslar Arası Şah İsmail Hatâî Sempozyum Bildirileri* (9-11 Ekim 2003 Ankara). haz. Gülağ Öz, Ankara, 177-183.

Kayabaşı, Bekir (1997). *Kaf-zade Fâizî'nin Zübdetü'l-Eş'âr'ı.* DT, Malatya: İnönü Üniversitesi.

Korkmaz, Esat (1997). *İmam Cafer Buyruğu.* İstanbul: Ant Yay.

Koz, Sabri (2004). "Belli Mahlaslar Üzerinden Şiir Söyleme Geleneği ve Türkiye'de Yazılan Alevi-Bektaşi Cönk ve Mecmualarındaki Hatâî Mahlaslı Şiirler". *Birinci Uluslar Arası Şah İsmail Hatâî Sempozyum Bildirileri* (9-11 Ekim 2003 Ankara). haz. Gülağ Öz. Ankara, 184-217.

Köksal, M. Fatih (2001). *Edirneli Nazmî Mecma'u'n-Nezâir [İnceleme-Tenkitli Metin]*, DT. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.

Köksal, M. Fatih (2012). "Hatâyî'nin Yayımlanmış Divanlarında Bulunmayan Şiirleri". *Alevilik Araştırmaları Dergisi* 3: 39-83.

Köksal, M. Fatih (2013). "Şah İsmail Hatâyî'nin Şiirlerinde Kullandığı Vezin Meselesi". *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi* 66: 169-188.

Köprülü, M. Fuad (1966). *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yay.

Köprülü, M. Fuad (2014). *Edebiyat Araştırmaları II*. İstanbul: Alfa Yay.

Köprülüzade Mehmed Fuad (1924). *Fuzûlî, Hayatı ve Eseri*. İstanbul: Yeni Şark Kütüphanesi Yay.

Köprülüzade Mehmed Fuad (1927). "Fuzûlî'ye Aid: Merhum Süleyman Nazif Bey'in Fuzûlî Namı Altında 1926'da Neşr Olunan Kitabı Münasebetiyle". *Hayat* 8/20 (Kanun-ı Sani): 142-143.

Kurnaz, Cemal (1999). *Türkiye-Orta Asya Edebî İlişkileri*. Ankara: Akçağ Yay.

Kutlu, Sönmez-Nizamettin Parlak (2008). *Makâlât Şeyh Safi Buyruğu*. İstanbul: Horasan Yay.

Kürkçüoğlu, Kemal E. (1955). *Fuzûlî-Beng ü Bâde*. İstanbul: Maarif Kitabevi.

Kürkçüoğlu, Kemal E. (1985). *Seyyid Nesîmî Dîvânı'ndan Seçmeler*. Ankara: KTB Yay.

Kütükoğlu, Bekir (1994). *Vekayi'nüvis Makaleler*. İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti Yay.

Maas, Paul (2011). "Metin Tenkidi". *Tenkitli Metin Neşrinde Soy-ağacı Yaklaşımı*. çev. Murteza Bedir. İstanbul: Küre Yay.

Macit, Muhsin (2002). *Karakoyunlu Hükümdarı Cihanşah ve Türkçe Şiirleri*. Ankara: Grafiker Yay.

Macit, Muhsin (2016a). "Hatâyî'nin Yayımlanmamış Gazelleri". *Türklük Bilimi Araştırmaları (Journal of Turkology Research)* 39: 115-153.

Macit, Muhsin (2016b). "Şah İsmail'in maşrapa gazeli". *Toplumsal Tarih* 268 (Nisan): 80-82.

Macit, Muhsin (2017). "Şah İsmail Ahmed Paşa Dîvânı'nı Okudu mu?" *bilig* 80 (Kış): 265-278.

Malekzadeh, Farrokh (1976). *"İstanbul Topkapı Sarayı Müzesinde Bulunan Şah İsmail-i Safevi'ye Ait Kupa*". İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Enstitüsü Dergisi 7-8: 263-276.

Mélikof, İréne (1976). "Hatâyî". *Uluslararası Folklor ve Halk Edebiyatı Bildirileri*, 27-29 Ekim 1975. Ankara: Güven Matbaası. 315-318.

Memmedov, Azizağa (1961a). "Hatai Eserlerinin Elyazmaları". *Respublika Elyazmaları Fondunun Eserleri.* Bakü.

Memmedov, Azizağa (1961b). *Şah İsmail Hatai.* Bakü: Azerbaycan Uşak ve Gençler Edebiyatı Neşriyatı.

Memmedov, Azizağa (1966). *Şah İsmail Hatai Eserleri-I.* Bakü: Azerbaycan İlimler Akademisi Neşriyatı.

Memmedov, Azizağa (1966). *Şah İsmail Hatai.* Bakü: Azerbaycan Uşak ve Gençler Edebiyatı Neşriyatı.

Memmedov, Azizağa (1973). *Şah İsmail Hatai Eserleri-II*. Bakü: Azerbaycan İlimler Akademisi Neşriyatı.

Memmedov, Azizağa (1975). *Şah İsmail Hatai Eserleri-I.* Bakü: Azerbaycan Devlet Neşriyatı.

Memmedov, Azizağa (1976). *Şah İsmail Hatai Eserleri-II.* Bakü: Azerbaycan Devlet Neşriyatı.

Minorsky, Vladimir Fedorovich (1939-42). "The Poetry of Shah İsmail I". *Bulletin of The School of Oriental and African Studies* X: 1006a-1052b.

Minorsky, Vladimir Fedorovich (1959). *Callıgraphers And Painters*. Washington: Smithsonian Institution.

Musalı, Namık (2016). "Şah İsmail Hatai'nin Annesi Alemşah Begüm: Efsaneler ve Gerçekler". *Alevilik-Bektaşilik Araştırmaları Dergisi* 13: 35-59.

Nağısoylu, Möhsün vd. (2006). *Şeyh Safi Tezkiresi.* Bakü: Nurlan.

Ocak, Ahmet Yaşar (2011). *Ortaçağ Anadolu'sunda İki Büyük Yerleşimci (Kolonizatör) Derviş Yahut Vefâiyye ve Yeseviyye Gerçeği: Dede Garkın & Emîrci Sultan (13. Yüzyıl).* Ankara: Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi Yay.

Oğuz, Öcal (2003). "Birincil Sözlü Kültür Çağı ve Karac'oğlan Şiiri". *Milli Folklor* 58: 31-38.

Olgun, Tahir (1936). *Fuzûlî'ye Dair.* İstanbul: Selamet Basımevi.

Özgüdenli, Osman G. (2006). "Şeyh Safiü'd-dîn Erdebîlî'nin Türbesinde Bulunan Kitaplar". *Ortaçağ Türk-İran Tarihi Araştırmaları*. İstanbul: Kaknüs Yay.

Özgüdenli, Osman G. (2008). "İstanbul Kütüphanelerinde Bulunan Farsça Yazmaların Öyküsü: Bir Giriş". *Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Araştırmaları Dergisi* XXVII/43: 1-75.

Polat, Salahattin (2010). *Metin Tenkidi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yay.

Rüstemov, Süleyman vd. (1974). *Seyid Azim Şirvani-Eserleri, III*. Bakü: İlm Neşriyatı.

Sadık, Hüseyin Muhammedzade (2001). *Kara Mecmua*. http://www.Gajil.20m.com

Sadıkî (1327). *Tezkire-i Mecma'ü'l-Havâs.* haz. Abdurresul Hayyampur. Tebriz: Çaphane-i Ahter-i Şimal.

Sam Mirza (1384). *Tuhfe-i Sâmî.* haz. Ez-Rükneddin Hümâyûn Ferruh. Tahran: Esatir.

Savaş, Saim (2013). *XVI. Asırda Anadolu'da Alevilik*. Ankara: TTK Yay.

Savory, Roger M. (1987). *Studies on the History of Safawid Iran*. London: Variorum Reprints.

Savory, Roger M. (2014). "Taclu Hanum: Çaldıran Savaşında Osmanlılar Tarafından Esir Alındı mı Alınmadı mı?". çev. Osman G. Özgüdenli.

Marmara Türkiyat Araştırmaları Dergisi 2 (Sonbahar): 221-235.

Seferli, Eliyar- Halil Yusufov (1988). *Şah İsmail Hatâyî- Geçme Namerd Köprüsünden*. Bakü: Yazıcı.

Selman Mümtaz (1923). "Azerbaycan Şairleri-3: Şah Hatâyî-1". *Maarif ve Medeniyet* 3: 30-33.

Selman Mümtaz (1923). "Azerbaycan Şairleri-3: Şah Hatâyî-2". *Maarif ve Medeniyet* 5-6: 30-33.

Selman Mümtaz (1923). "Azerbaycan Şairleri-3: Şah Hatâyî-3". *Maarif ve Medeniyet* 8-9: 10-16.

Selman Mümtaz (1923). "Azerbaycan Şairleri-3: Şah Hatâyî-4". *Maarif ve Medeniyet* 10: 12-16.

Selman Mümtaz (1923). "Azerbaycan Şairleri-3: Şah Hatâyî-4". *Maarif ve Medeniyet* 11: 11-14.

Serin, Muhittin (2010). *Hat Sanatı ve Meşhur Hattatlar*. İstanbul: İTO Yay.

Sertkaya, Osman Fikri (1999). "Tevârüd mü? Adaptasyon mu?". *İlmî Araştırmalar* 7: 191-199.

Sheridan, R. Aslıhan (2008). "Köroğlu, Karacaoğlan ve Pir Sultan Abdal Şiirine Birincil Sözlü Kültür Bağlamında Bakmak: Tarihsel Kişiler mi Sözlü Kültür Tipleri mi?". *Milli Folklor* 7: 50-59.

Simpson, Marianna Shreve (1997). *Sultan Ibrahim Mirza's Haft Avrang*. New Haven: Yale University Press.

Sultan el-Kurrai, Muhammed Emin (1395/2016). "Mu'arref-i Nüsha-i Hattî Münhasır be-Ferd Külliyât-ı Şâh İsma'îl Safevi (Hatâyî) ez-Kitâb-hâne-i Üstâd Allâme Ca'fer Sultân el-Kurrâî". *Gurub* 1 (Bahar): 79-85.

Sultan el-Kurrai, Muhammed Emin (2016). "Şah İsmayıl Safevi Hatai'nin Külliyâtının Nadir Elyazma Nüshası". *Azerbaycan Elyazmaları Dünya Kitabhanalarında-I Beynelhalk İlmi-Nazari Konferansın Materyalleri*. Bakü: Azerbaycan Milli İlimler Akademisi.

Süleyman Nazif (2015). *Fuzûlî, Hayatı ve Eserleri*. haz. M. Fatih Köksal-Mehmet Uzun. İstanbul: Doğu Kütüphanesi Yay.

Sümer, Faruk (1999). *Safevi Devletinin Kuruluşu ve Gelişmesinde Anadolu Türklerinin Rolü.* Ankara: TTK Yay.

Şahin, Şah Hüseyin (2011). *Hatâyî Dîvânı ve Diğer Hatâyî Şiirleri*. Ankara: Pir Sultan Abdal 2 Temmuz Kültür ve Eğitim Vakfı Yay.

Tanındı, Zeren (2000). "Osmanlı Sarayında Safevi Şehzadeler ve Elçiler". *Uluslararası Sanatta Etkileşim Sempozyumu Bildiriler.* İstanbul: Türkiye İş Bankası Yay.

Tarlan, Ali Nihat (1945). *Hayâlî Bey Divanı*. İstanbul: Edebiyat Fakültesi Yay.

Tarlan, Ali Nihat (2005). *Ahmed Paşa Dîvânı*. İstanbul: MEB Yay.

Taş, Tufan (2013). *Klasik Türk Şiirine Ait Bir Mecmâ'a-i Eş'âr*. YLT, Niğde: Niğde Üniversitesi.

Taşğın, Ahmet (2013). *Bisâtî-Şeyh Safî Buyruğu*. Konya: Çizgi Yay.

Tehmasib, Memmed Hüseyn (2011), *Seçilmiş Eserleri 2: Azerbaycan Halk Destanları*. Bakü: Slavyan Üniversiteti.

Tekleli, Minehanım-Feride Aliyeva (2014). "Taçlı Begüm'ün Hayatı Hakkında Yeni Olgular". *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi* 4: 1-12.

Terbiyet, Muhammed Ali (1390). *Dânişmendân-ı Azerbaycan*. Tebriz: Neşr-i Ahter.

Thackston, Wheeler (1988). "The Diwan of Khata'i: Pictures for the Poetry Shah Isma'il". *Asian Art* 1, Number 4 (Fall): 37-63.

Titley N. M. (1981). *Miniatures from Turkish Manuscripts: A Catalogue and Subject Index of Paintings in the British Library and British Museum.* London.

Tulum, Mertol (2000). *Tarihî Metin Çalışmalarında Usul.* İstanbul: Deniz Kitabevi.

Tuman, Nail (2001). *Tuhfe-i Nailî*. haz. Ankara: Bizim Büro Yay.

Turgut, Vedat (2016). "Şah İsmail'in Hatunu". *OTAM* 39 (Bahar): 27-35.

Uluç, Lâle (2006). *Türkmen valiler, Şirazlı ustalar, Osmanlı okurlar-XVI. yüzyıl Şiraz elyazmaları*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yay.

Uzunçarşılı, İ. Hakkı (1959). "Şah İsmail'in Zevcesi Taclı Hanım'ın Mücevheratı". *Belleten* 92: 611-619.

Wilhelm, Pertsch (1888). *Verzeichniss der persischen Handschriften der Königlichen Bibliothek zu Berlin.* Berlin: A. Asher.

Witkam, Jan Just (2011). "Stemma (Soy Ağacı) Şeması Oluşturmak: Kurgu mu Gerçek mi?". *Tenkitli Metin Neşrinde Soy-ağacı Yaklaşımı.* çev. Murteza Bedir. İstanbul: Küre Yay.

Witkam, Jan Just (2017). "Filolog taşı: stemmayı aramaya devam etmek". çev. Abdullah Uğur. *Metin neşri: problemler, tespitler, öneriler*. haz. Hatice Aynur vd. İstanbul: Klasik Yay. 366-407.

Yıldırım, Ali (2004). "Fuzûlî'nin Beng ü Bâde Mesnevisi ve Bâde Sembolü". *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* XIV, 2: 139-146.

Yörükân, Yusuf Ziya (1998). *Anadolu'da Aleviler ve Tahtacılar*. haz. Turhan Yörükân, Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.

Zahidî (1343/1965). *Silsiletü'n-Neseb-i Safeviyye*. Berlin: İntişarat-ı İranşehr.

Tablo: *Hatâyî Dîvânı*'nın Yazma Nüshalarında Bulunan Şiirlerin Sırası ve Beyit Sayıları														
ŞİİRLER	**ŞR**		**G**		**L**		**PS**		**TN**		**T**		**T1**	
KASİDE VE GAZELLER	**Sıra**	**Sayı**	**Sıra**	**Sayı**	**Sıra**	**Sayı**	**Sıra**	**Sayı**	**Sıra**	**Sayı**	**Sıra**	**Sayı**	**Sıra**	**Sayı**
Eyledüm bünyād evvel ben de ez-nām-ı Ḥudā	1	5			1	5	1	5						
Ḥüsnüñ beyānı sūre-i Yāsīn ü hel etā	2	11	7	11										
Tā ki ruḥsārından er-Raḥman ʿale'l-ʿarş istivā	3	5	8	5										
Vechüñde peydādur senüñ envār-ı ẕāt-ı kibriyā	4	7	9	7										
Nuṭḳ-ı enfās-ı Mesīḥüñ dem-be-dem cāndur mańa	5	5	12	5										
Ḥāk-i pāyüñ sürmedür ʿaynuma inʿām it mańa	6	5	15	5										
Yā İlāhī isterem senden bu inʿāmı mańa	7	5	13	5										
Dil-berā ʿışḳuñ tenümde sevgülü cāndur mańa	8	5			2	5	2	5			22	5	7	5
Dil-berā ol ay yüzüñ ḫūrşīd-i tābāndur mańa	9	5	1	5	9	5	9	5	4	5	26	5	11	5
Ey cemālüñ gülsitānı bāġ-ı mīnūdur mańa	10	5			3	5	3	5			21	5	6	5
Gitdi ol dil-ber besī derd ü belā ḳaldı mańa	11	5			5	5	5	5			17	5	2	5
Gitdi ol meh-rū yanumdan yüz cefā ḳaldı mańa	12	5			6	5	6	5	1	5	23	5	8	5
Ṣanma kim sen gitdüñ ey ay yüzlü cān ḳaldı mańa	13	5			7	5	7	5	2	5	18	5	3	5
Ḥāk-i pāyuñ dil-berā bir tāc-ı devletdür mańa	14	5			8	5	8	5	3	5				
Cānā göñülde hem-dem olan ġam durur mańa	15	5	2	5	10	5	10	5	5	5	20	5	5	5
Her dem ġamuñda nāle vü āhum yeter mańa	16	5	3	5	11	5	11	5	6	5	25	5	10	5
Cān olmaz ise sen teki cānān yeter mańa	17	5	14	5	156	5					19	5	4	5
Cān u dilni ḳoymışam yoluńda men ey dil-rubā			4	5	12	5	12	5	7	5				
Min baʿd eger menümle ḥabīb olsa āşinā			10	5										
Ḥaḳ ezel mey-ḫānesinden virdi bu cāmı mańa			11	5										
Ey nāz mekānı serv-i raʿnā			16											
Ḥüsn-i ruḥsāruñ kim oldı cān u dil ḥayrān ańa					4	5	4	5			16	5	1	5
Dost yolında ḥelāl olsuñ dilā ġayret sańa							233	5						
Rūşen yüzün ki zülfüñ olupdur niḳāb ańa											24	5	9	5
Dem-be-dem yüz miñ selām olsun sańa yā Muṣṭafā														
Ey muḥibb-i Muṣṭafā vü bende-i āl-i ābā														
Ẕerreyem mihrüñde dāyim ey cemāli āfītāb	18	5			15	5	15	5	10	5	27	5	12	5
Ey cemālüñ āyetidür maʿnī-i ümmü'l-kitāb	19	9	18	9										
Gördi utandı ḥüsn-i cemālüñden āfītāb	20	5	19	5										
Geldi şurāḥi meclise refʿ eylemiş niḳāb	21	5	17	5	16	7	16	7	11	7	31	7	16	7
Ehl-i ḥayāta söylerem ey ḥayyu ke'l-memāt	22	7	20	7	17	6	17	5	12	7	29	7	14	7
Ser-ḫoş-i cām-ı elestem tā ebed huşyār mest	23	6	/21	136	18	5	18	5	13	5	30	5	15	5
Bu ʿālem ḥüsnüñe ḥayrāndur ey dost	24	7	22	7	19	7	19	7	14	7	28	7	13	7
Oldum fırāḳ u derd ile bī-çāre ʿāḳıbet	25	5	23	5										
Bu ġamze degül belādur ey dost														
باز کرد ای جان که جسمم بی تو در افکندکی است							241	5						
Bu göñlüm şād olur ġamdan ruḥı çün lāle-gün görgeç	26	5	24	5										

	M		GS		P		TZ		V		W		TH		K		AE		OE		MŞ	
	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı
	1	5	1	5			19	5														
																					9	11
																					10	5
																					11	7
																					14	5
																					17	5
																					15	5
	2	5	2	5	29	5	24	5	148	5	5	5			10	5						
	7	5			26	5	21	5	149	5	8	5			4	5					3	5
	3	5	3	5	31	5	26	5	147	5	2	5			3	-2						
	5	5	5	5	34	5	29	5	144	5					6	5						
	8	5	6	5	33	5	28	5	178	4	6	6			9	5						
	9	5			32	5	27	5	145	5	3	5			5	5					1	-3
	10	5			25	5	20	5	150	5	9	5			8	5					2	5
	11	5			30	5	25	5	177	5					144	5					4	5
	12	5			36	5	31	5			11	5			12	5					5	5
	14	5			28	5	23	5	146	5	4	5			7	5					16	5
					35	5	30	5	151	5					131	5					6	5
																					12	5
																					13	5
																					18	5
	4	5	4	5	27	5	22	5	162	5	1	-3			11	5						
	13	5									7	5										
	335	5	327	5																		
																			61b	12		
	15	5	7	5	37	5	32	5	152	5	12	5			17	5						
	16	7	8	7	38	7	33	7	26	7	13	7			13	7						
	17	7	9	7	42	7	37	7	170	7	15	7			14	7						
	18	5	10	5	39	5	34	5			16	7			122	4-					142	5
	19	7	11	7	41	7	36	7			14	7			15	7			62b	6		
	20	5	12	5	40	5	35	5														
																					19	5

ŞİİRLER	ŞR		G		L		PS		TN		T		T1	
KASİDE VE GAZELLER	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı
Ol perī kim bu cihānda ḥüsninüñ hem-tāsı yoḳ	27	5	25	5	20	5	20	5	15	5	33	5	18	5
Dilberā derdüme dermān senden özge kimse yoḳ	28	5	26	5	21	5	21	5	16	5	32	5	17	5
Ṣûfi olmaz ol kişi kim ġıllı vardur ṣāfi yoḳ														
Ḥaḳ kelāmı sevmişem sūre-i Yāsīnden meded	29	5			22	5	22	5	17	5	34	5	19	5
Arża yazdum men saña ey ṣāh-ı ḫūbānum meded’	30	7	27	4										
Ḥüsnine zībā imişsin yā ‘Alī senden meded	31	9												
Ḳāmetüñden münfa‘ildür sāye-i serv-i bülend	32	4												
Munca cevr itdüñ maña nā-mihribānlıġdan ne sūd											258	5	250	5
Feleknüñ gerdişinden dād u feryād														
Ol kimse kim bu dünye vü ‘uḳbāda şāhdur	33	9	100	9	100	8	100	8	95	8	90	9	75	9
Bize şem‘-i tecellī Muṣṭafādur	34	9	101	10	97	10	97	10	92	10	3	10		
Ḳadīmī ẕāt bī-miṡl ü beḳādur	35	17	102	17	98	15	98	15	93	15				
Ḥudāvendā ki ol ḥayyü’l-beḳādur	36	10	103	11	99	11	99	11	94	11	12	10		
Bu ṣurāḥī fi’l-meṡel bir dilber-i cānān durur	37	15	76	15	68	12	68	12	63	12				
Bu ṣāh-ı pür-kerem ṣāḥib-naẓardur	38	15	28	15	24	14	24	16	19	15	43	15	28	15
Dāne-i ḫālüñ görende murġ-ı dil pervāz ider	39	5	29	5										
Tā ser-i küyunda bu göñlüm muḳīm olmış durur	40	5	30	5	25	5	25	5	20	5	75	5	60	5
Işḳuñ ey dilber göñül taḫtında şāh olmış durur’	41	4-	31	7	26	7	26	7	21	7	72	7	57	7
Ey göñül vaḳt-i bahār ötdi ḫazān olmış durur	42	-5	35	7	29	6	29	6	24	6	61	7	46	7
Ey ki müşgīn sünbülüñden ġonca bāz olmış durur	43	5	36	5										
Ārızında sünbülin ‘anber-feşān itmiş durur’	44	5	37	5	36	5	36	5	31	5	82	5	67	5
Dilberā ḥüsnüñi ṣānı‘ āfitāb itmiş durur	45	7	39	7	35	5	35	5	30	5	55	5	40	5
Perīşān zülf-i müşkīnüñ gül-i ḫandāna düşmişdür	46	5	40	5										
Ez ḳīl ü ḳāl-i medrese ḫoşdur ki olsa dūr	47	5	41	5										
Yandum ‘ışḳuñdan eyā gül-yüzlü dildār uşta gör	48	5	42	5										
Dilberā mihrüñ ezelden ṣıdḳ ile cānumda var	49	5	43	5										
Tā ki göñlüm ġamze-i ol çeşm-i fettān ārzular	50	5												
Yā Rab ne dānedür ki anuñ zülfi dāmıdur	51	5	104	5										
Bir ḳaṭre-i ‘araḳ ki yüzüñden niṣār olur	52	5	105	5										
Şem‘-i ḥüsnün çevresinde cān u dil pervānedür	53	5	106	5										
Ḥaḳun nüsḫalarında bir beyān var	54	10	80	10	79	11	79	11	74	11				
Ey ki ser-ḫoşdur dü-çeşmüñ leblerüñ peymānedür	55	5	107	5			196	5			67	5	52	5
Āşıḳ iseñ gel berü kim cān-ı cānān mendedür’	56	10	44	10	32	11	32	11	27	11	50	11	35	11
Sensiziñ göñlüm şehā bir külbe-i vīrānedür	57	5	108	5										
Maña cevr ü cefā ḳılmaḳ dükel cānānelerdendür	58	5	109	5										
Bir perī ḫayrānıyam bilmen mekānı ḫandadur	59	7	45	7	33	7	33	7	28	7	69	7	54	7
Büt-perest oldı göñül büt-ḫāneler küncindedür	60	6	46	5	34	6	34	6	29	6	259	7	251	7

	M		GS		P		TZ		V		W		TH		K		AE		OE		MŞ	
	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı
	22	5	14	5	44	5	39	5	19	5					141	5					20	5
	21	5	13	5	43	5	38	5	20	5					16	5					21	5
																			75b	5		
	23	5	15	5																	25	5
	24	5	16	5																	22	5
	25	9	17	9	18	9	12	9											62b	10	23	10
																					24	7
					45	5	40	5														
	108	7	100	7	8	9	2	8													106	9
	83	10	75	10					9	10									71b	11	107	10
	109	18	101	18	259	18	250	18													108	17
																					109	11
	79	11	71	11	66	10	62	10	23	12	35	11			18	12					75	15
	113	13	105	13	7	12	(10a)1	12									4a	15	64	15	27	15
																					28	5
	40	5	32	5	89	5	84	5	65	5					28	5					29	5
	77	5	69	5	80	7	75	6	62	7	32	4			42	7	8a	5	66a	5	30	7
	93	7	85	7	97	7	92	7	175	7	39	7			43	7					34	7
																					35	5
	69	5	61	5	72	5	67		66	5	48	5			32	5					36	5
	75	7	67	7	86	7	81	7	67	5	34	7			98	7	7b	6	66a	11	38	7
																					39	5
																					40	5
																					41	5
									89	6											42	6
																					110	5
																					111	4
																					112	5
	112	9	102	9	94	9	89	9													79	10
	72	5	64	5	107	5	102	5	87	5	52	5			89	5					113	5
	90	11	82	11	47	10	43	10									6b	11	65a	11	43	10
																					114	5
																					115	5
	67	6	59	6	65	7	61	7	83	7	47	7			87	7					44	7
	99	7	91	7	51	7	47	7			69	6									45	6

ŞİİRLER	ŞR		G		L		PS		TN		T		T1	
KASİDE VE GAZELLER	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı
Tā kim ol zülfüñ niḳābı māhtāb üstindedür	61	5	47	5	37	5	37	5	32	5	78	5	63	5
Ārıżuñ kim ol ruḫ-ı pür-nūr u tāb üstindedür’	62	7	48	7	38	5	38	5	33	5	77	7	62	7
Dilberā ‘ışḳ-ı ruḫuñ dāyim bu cān üstindedür	63	5	49	5	39	5	39	5	34	5				
Tā ki düşdüm hecrüñe göñlüm fiġāna başlar	64	6	58	6	46	5	46	5	41	5	59	5	44	5
Tā ki derdüñden olupdur yüregüm ṣad-pāreler	65	5	72	5	63	5	63	5	58	5	/35	256	/20	248
Ḥasretüñ derdinden ey cān baġrum oldı pāreler	66	5	81	5	64	5	64	5	59	5	37	5	22	5
Ruḫlaruñ muṣḥaf nigārā ḫaṭlaruñ i‘rāblar	67	5	82	5	74	5	74	5	69	5	48	5	33	5
Işḳuñuz cānā bu göñlüm taḫtına sulṭān durur’	68	5	59	5	49	5	49	5	44	5	86	5	71	5
Göñlümi alan menüm ol dil-rubā yārum durur	69	5	73	5	60	5	60	5	55	5	38	5	23	5
Anberīn zülfüñ midür yā müşk-i Tataruñ durur’	70	5	74	5	59	5	59	5	54	5	99	5	86	5
Ey ṣanem ‘ışḳuñda her dem bu göñül bīmārdur	71	5	75	5							97	5	/82	84
Gökdeki māhuñ liḳāsı dost dīdārındadur	72	5	110	5							92	5	77	5
Ol giden yārum mıdur yā iḫtiyārumdur gider	73	4	111	4										
Gitmesün ‘ışḳuñ ki bir genc-i nihān elden gider	74	5	112	5										
Leblerüñ yādı bile dīdelerüm ḳan doludur	75	5	113	5										
Bu ṣurāḥī bir dil-ārām perī nisbetlüdür	76	9	60	9	53	9	53	9	48	9	68	9	53	9
Dilberā cānumda derdüñ bir devā nisbetlüdür	77	5	61	5	52	5	52	5	47	5	65	5	50	5
Pertev-i ḥüsnüñden ey dilber cihān pür-nūr olur	78	5	62	5	50	5	50	5	45	5				
Te‘ālā şānuhū ekber bu ne ḥüsn-i dil-ārādur	79	5	63	5	51	5	51	5	46	5	253	5	245	5
Māhumı gördüm ki yüzinden niḳāb almış gider	80	5	50	5	40	5	40	5	35	5	58	5	43	5
Ey felek devrüñde niçün ol nigār elden gider	81	5	51	5	41	5	41	5	36	5	89	5	74	5
Cānā ġamuñda gözlerüme su gelür gider	82	5	84	5	78	5	78	5	73	5	46	5	31	5
Dilberā bu derdüme dermān iderseñ vaḳtidür	83	5	52	5	42	5	42	5	37	5	85	5	70	5
Dilberā ġam-gīn göñülni şād ḳılsañ vaḳtidür	84	5	53	5	43	5	43	5	38	5	88	5	73	5
Gerçi gün ḫoşdur velī ruḫsāruñ andan yaḫşıdur	85	5	54	5	44	5	44	5	39	5	98	5	85	5
Ey perī ḥüsnüñ senüñ cismümde cāndan yaḫşıdur	86	5	55	5	45	5	45	5	40	5				
Dilberā sencileyin bi’llāh ki yārum yoḫ durur	87	5	64	5	47	5	47	5	42	5	39	5	24	5
Şehā ol zülf-i müşkīnüñ ne zībā çīn-ber-çīndür	88	6	65	6	54	6	54	6	49	6	54	6	39	6
Ne insānsan sen ey cān kim cemālüñ Ḥaḳḳa maẓhardur	89	5	67	5	57	5	57	5	52	5	71	5	56	5
Bād-ı ṣubḥ ez sū-yı maşrıḳ āfītāb almış gelür	90	4	114	4										
Her zamān kim ḳarşuma ol dilber-i meh-rū gelür	91	5	68	5	62	5	62	5	57	5	49	5	34	5
Her ṣubḥ-dem ki küy-ı ṣanemden ṣabā gelür	92	5	85	5	71	5	71	5	66	5	57	5	42	5
Boyuñ bir serv-i ra‘nādur güli var	93	5	115	5										
Ey ṣabā bu ‘āşıḳ-ı dil-ḫastadan dildāra var	94	5	69	5	56	5	56	5	51	5				
Cihānda ‘āşıḳuñ çoḫ adı vardur	95	9	116	9										

	M		GS		P		TZ		V		W		TH		K		AE		OE		MŞ	
	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı
	35	5	25	5	60	5	56	5	78	5					19	5			72a	5	46	5
	30	6	22	7	71	7	66	7	77	7					/21	85					47	7
	28	5	20	5	70	5	65	5	76	5					20	5					48	5
	53	5	45	5	59	5	55	5	72	5	29	5			27	5	7b	5	65b	5	57	6
	97	5	89	5					176	5					128	5					71	5
	95	5	87	5	102	5	96	5			60	5			114	5					80	5
	42	5	34	5	58	5	54	5	71	5	18	5			25	5					81	5
	45	5	37	5	75	5	70	5	91	5	23	5			30	5					58	5
	27	5	19	5	67	5	224	5	88	5											72	5
	32	5	24	5	79	5	74	5	154	5											73	5
	41	5	33	5							17	5									74	5
	36	5	28	5																	116	5
																					117	4
	98	7	90	7					75	7	62	7					7a	7	65b	7	118	5
	122	5	114	5	98	5	93	5													119	5
	70	9	62	9	64	9	60	9	22	9	50	8			34	8					59	5
	71	5	63	5	100	5	95	5	21	5	51	5			35	5					60	5
	91	5	83	5																	61	5
	94	5	86	5					37	5	59	5			78	5					62	5
	46	5	38	5	78	5	73	5			24	5			118	5					49	5
	49	5	41	5	69	5	64	5	73	5	27	5									50	5
	61	5	53	5	82	5	77	5			40	5	5								83	5
	34	5	26	5	73	5	68	5			64	5			41	5			71a	5	51	5
	33	5	25	5	68	5	63	5							38	5					52	5
	54	5	46	5	56	5	52	5	35	5											53	5
									36	5	19	-3					7b	5	65b	5	54	5
					52	5	48	5													63	5
	92	5	84	5																	64	5
	38	5	30	5					70	5											66	5
									94	5											120	5
																					67	5
	80	5	72	5	49	5	45	5	39	5	36	5			23	5					84	5
																					121	5
	47	5	39	5	74	5	69	5	155	5	25	5									68	5
																					122	9

ŞİİRLER	ŞR		G		L		PS		TN		T		T1	
KASİDE VE GAZELLER	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı
Gel ey ʿārif saña her dem ṭavāf-ı ḥacc-ı ekberdür	96	11	56	10	31	11	31	10	26	11	15	11		
Dīn Muḥammed dīnidür ṣallu aʿlā ṣāḥib-vaḳār	97	5	126	5	101	5	101	5	96	5	64	5	49	5
Menem bir ten velīkin cān anuñdur	98	11	86	11	81	11	81	11	76	11	83	9	68	9
Ne buyursan şehā fermān senüñdür	99	7	117	7										
Göñül tā kim ġamuñlan āşinādur	100	5	87	5	82	5	82	5	77	5	56	5	41	5
Yañaġuñ ey perī cān menzilidür	101	7	88	7	83	7	83	7	78	7	81	5	66	5
Göñül bir yāri sevdi kim perīdür	102	8	89	8	84	9	84	8	79	9	60	9	45	9
İşüm ʿışḳuñda feryād eylemekdür	103	5	90	5	86	5	86	5	81	5	93	5	78	5
Vücūduñı bu göñlüm cān dimişdür	104	5	91	5	90	5	90	5	85	5	47	5	32	5
Göreli ol meh yüzüñ başuma yüz sevdā düşer	105	5	70	5	58	5	58	5	53	5	76	5	61	5
Dilberā hecrüñ yarasına lebüñ merhem düşer	106	5	92	5	73	5	73	5	68	5	73	5	58	5
Bilmen ki yār cevr ü cefā kimden ögrenür	107	5	71	5	61	5	61	5	56	5				
Dü zülfüñden maña bir bū gerekdür	108	5	93	5	88	5	88	5	83	5	74	5	59	5
Menüm yolumda yektālar gerekdür	109	5	94	5	87	5	87	5	82	5				
Ezelden tā ebed Ḥaydar gelüpdür	110	7			89	7	89	7	84	7				
Bize ẕātuñ ezelden var olupdur	111	7	118	7										
Tā menüm göñlümde cānā ḥasret-i cānānedür	112	7			65	7	65	7	60	7	70	7	55	7
Bu menüm cismümdeki zaḥmetlerimni cān bilür	113	5			70	5	70	5	65	5	95	5	80	5
Ḥār boldı yüregüm hecrüñden ey gül yüzlü yār	114	7			77	7	77	7	72	7	44	7	29	7
Cānā senüñ cemālüñi cān âfītāb oḥur	115	5			76	5	76	5	71	5	80	5	65	5
Kūyuñ senüñ ki ravża-i dārü's-selāmdur	116	5			75	5	75	5	70	5	91	5	76	5
Āşıḳ oldur kim sözi cān u dil ile yār bir'	117	14	119	14										
Ol şanem kim gice gündüz cān anuñ ḫayrānıdur	118	5			66	5	66	5	61	5	87	5	72	5
Dilberā ʿışḳuñ senüñ cismümde cānum cānıdur	119	5	95	-4	67	5	67	5	62	5				
Dilberā dilde senüñ mihr-i ruḥuñ cān kimidür	120	5	96	5	72	5	72	5	67	5				
Bugün men munda yārum anda n'eyler	121	5	97	5	93	5	93	5	88	5				
Ey göñül her maʿnisiz cāhili yār itmek nedür	122	7	120	7										
Ey göñül hercāyi yāri iḫtiyār itmek m'olur	123	5	121	5										
Ey göñül yār vaşlını ḳoyma ki yār elden gider	124	5	122	5										
Āşıḳuñ 'āḳile dāyim sözi dīvāne gelür'	125	5	123	5										
Eyā gün yüzlü çehreñ aya beñzer	126	7	99	6	94	7	94	7	89	7	63	6	48	6
Tā cemālüñ nūrı çeşmümden nihān olmış durur			32	5	27	5	27	5	22	5	42	5	27	5
Ol perī-peyker ki çeşmümden nihān olmış durur			33	5	28	5	28	5	23	5	36	5	21	5
Ey şanem niçün senüñ vaʿdüñ ḫilāf olmış durur			34	5	69	5	69	5	64	5	96	7	/81	83
Ey ḫaḳ ehliysen senüñ cismüñde beytu'llāhı gör			38	5	30	5	30	5	25	5	53	5	37	5
Tā kim ol āhū gözün mülk-i Ḫotenden bāc alur			57	5	48	5	48	5	43	5	79	5	64	5
Nev-cevān ol pīr iken devrān ki cānān devridür			66	9	55	9	55	9	50	9	/66	84	/51	69

	M		GS		P		TZ		V		W		TH		K		AE		OE		MŞ	
	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı
	117	10	109	10					85	11									111b	10	55	11
					21	5	14	5													132	5
	62	11	54	11	83	11	78	11	32	11	41	9			99	9					85	11
									33	7											123	7
	66	5	58	5	96	5	91	5			45	5			26	5					86	5
	58	7	50	7	93	7	88	7	12	7	57	7	6	7	17	7					87	7
	63	9	55	9	106	9	101	9			42	9			111	9					88	8
	68	5	60	5	91	5	86	5			45	5									89	5
	52	5	44	5	63	5	59	5	34	5	31	5									90	5
	56	5	48	5	57	5	53	5	68	5	55	-3	4								69	5
	76	5	68	5	81	5	76	5	69	5	54	5			143	5					91	5
	60	5	52	5	85	5	80	5			58	5			145	5					70	5
	65	5	57	5	90	5	85	5			44	5			24	5					92	5
	89	5	81	5	48	5	44	5													93	5
	85	7	77	7																	94	7
	84	7	76	7													8b	6	66b	7	124	7
	48	7	40	7	84	7	79	7	79	156/	26	7			79	7	8a	7	66a	7	95	7
	29	5	21	5					153	5											96	5
	78	7	70	7	92	7	87	7	43	7	33	7			120	6					97	7
	81	5	73	5	102	5	97	5	42	5	37	5			22	5					98	5
	59	5	51	5	77	5	72	5	38	5			7	5	113	5					99	5
																					125	14
	55	5	47	5	55	5	51	5	82	5											100	5
	31	5	23	5	54	5	50	5	81	5											101	5
	51	5	43	5	62	5	58	5	92	5	30	5									102	5
																					103	5
																	24a	7	70a	7	126	7
	101	5	93	5																	127	5
	104	5	96	5					74	5											128	5
	100	5	92	5					40	5											129	5
	64	7	56	7	88	6	83	6			43	7			33	7					105	6
	43	5	35	5	76	5	71	5	69	5	21				29	5					31	5
	37	5	29	5	99	5	94	5	70	5											32	5
	39	7	31	7	46	7	41	7	90	7	20	7									33	5
	114	5	106	5					86	5											37	5
	44	5	36	5	108	5	103	5			22	5			31	5					56	5
	73	9	65	9	95	9	90	9			53	9			88	9					65	9

ŞİİRLER	ŞR		G		L		PS		TN		T		T1	
KASİDE VE GAZELLER	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı
Bizüm ol dil-rubā cānānemizdür			77	7	85	6	85	7	80	6	62	7	47	7
Bu maşraba pür-ṣafā-yı cāndur			78	5	91	5	91	5	86	5	40	5	25	5
Bu tebşi kim yiri der-zīr-i pādur			79	6	92	5	92	5	87	7	41	7	26	7
Ezelden şāh bizüm sulṭānumuzdur			83	6	80	7	80	6	75	7	45	7	30	7
Ey ki yoḫdan bu cihānı var iden Perverdigār			98	12	95	12	95	12	90	12	1	12		
Işḳ meydānında her kim cān ilen baş oynadur’			125	5							255	5	247	5
Menüm bu tendeki cānum ‘Alīdür					23	5	23	5	18	5	51	5	36	5
Deryā-yı Necef gevherine kān ‘Alīdür											11	17		
Menüm ol sevgü yārum geldi ḫoşdur											94	7	79	4
Ey güneş ḥüsnüñ ḫayāli tā ki gönlümden geçer											257	5	249	5
Gördüm yüzüñi ey ṣanem billāh ki ḫoş cānānedür														
Men ‘āşıḳam sańa ṣanemā munca yıl durur														
Men-i bī-çāre dili ‘ışḳı anuñ yaḥasıdur														
Menüm bu gönlüm alan dilberīdür														
Dilberā mihr-i cemālüñ tende cān küncindedür														
Ṣufilıḳ ‘āleminden kim berīdür														
Maẓhar-ı sırr-ı Ḫudānuñ cāvidānı şāhdur														
Tevḥid ehli mü’minüñ īmānı bir iḳrārdur														
Cemālüñ Ka‘be-i ehl-i ṣafādur														
Gönül gözüñ aç ey ṭālib ki ‘Alīdür bu gün server														
Şāh-ı Ḳanber sāye-i pür-nūr Sübḥān devridür														
Dudaġuñ ḳand imiş bal anda neyler														
Ol perī-peyker ki tāc-ı salṭanat başındadur														
Çü şāh-ı cümle-i merdān ‘Alīdür														
Baġdaş ḳurup otursa nigārum fiġān ḳopar														
Menüm şāhum ‘Aliyyü’l-Murtażādur														
Menem bir ten velī cānum ‘Alīdür														
Nigārā gözlerüñ cellāda beñzer														
Ḫandadur ol bī-miṣālüñ ibtidāsı ḫandadur														
Ey müselmānlar bugün ol yār pinhān ayrılur														
Yaḳīn bil ebced ü bürhān ‘Alīdür														
Gönül şād ol ki cānān geldi dirler														
İki ‘ālemde sulṭāndur ḳalender														
Bu gün ġam tekyegāhında fedā bir cānumuz vardur														
Gel ṭırāş et ḫaṭṭuñı şāh-ı cihān üç günde bir														
Anuñ ki ‘ahdinüñ āmānı yoḳdur														
Ey gönül şād ol Muḥammed Muṣṭafā devrānıdur														

	M		GS		P		TZ		V		W		TH		K		AE		OE		MŞ	
	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı
	50	7	42	7	61	6	57		41	7	28	7			119	7					76	7
	82	5	74	5	87	5	82	5			38	5			112	5					77	5
	86	7	78	7																	78	6
					103	5	98	5									5b	6+1	65a	7	82	6
	26	12	18	12	1	11			1	12			1	-4	1	12	5a	13	64b	13	104	12
	96	5	88	5	104	5	99	5			61	5									131	5
	111	5	102	5	22	5	16	5													26	5
	102	17	94	17	17	16	11	16			150	16					3a	17	63b	17		
	123	5	115	5							49	6										
	57	5	49	5	53	5	49	5	80	5	56	5	5	5								
	74	7	66	7																		
	87	5	79	5																		
	88	5	80	5																		
	103	5	95	5																		
	105	5	97	5																		
	106	7	98	7																		
	107	7	99	7																		
	115	15	107	15																		
	116	8	108	8																		
	118	7	112	7																		
	119	4	111	4	50	5	46	5														
	120	5	112	5																		
	121	16	113	16	23	16	17	16														
	124	5	116	5	105	5	100	5														
	125	7	117	7	9	7	3	7														
	126	4	118	4																		
							42	5														
									84	7												
									93	7												
																	2b	20	63a	20		
																	15a	5	68a	5		
																	12a	8	67b	8		
																			71a	8		
																	10a	5	67a	5		
																			72b	9		
																			73a	7		

ŞİİRLER	ŞR		G		L		PS		TN		T		T1	
KASİDE VE GAZELLER	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı
Ne ḫ˘+A218âceyem ne ḫod mâl eksigümdür														
Ey senüñ yüzüñe baḫduḳ ḳıble oldı māhumuz	127	7	127	7							252	7	244	7
Sensin hemîşe ṣüret ü maʿnāda ṣāhumuz	128	5	128	5										
Sensin cihān içinde bugün pādişāhumuz	129	5	129	5										
Ezelden pīr-i ʿışḳuñ peyreviyüz	130	10	130	10	102	10	102	10	97	10	10	9		
Tā düşüpmen ʿışḳuña hecrüñde men zāram henüz	131	5	131	5	105	5	105	5	100	5	101	5	88	5
Ḥāl-i dilümni bendeden ol yāre söyleñüz	132	5	132	5	104	5	104	5	99	5	/103	251	/90	243
Dilberā şemsü'ḍ-ḍuḥādur āyet-i ruḥsāruñuz	133	5	133	5	106	5	106	5	101	5	100	5	87	5
Biz ezelden tā ebed meydāna gelmişlerdenüz	134	7	134	7	103	7	103	7	98	7	104	7	91	7
Ḥasretüñden dilberā ḳaldı dü çeşmüm ḫ˘ābsız	135	5	135	5	107	5	107	5	102	5	102	5	89	5
Ḳabā-yı faḳr u fenādur ḳumāş-ı fāḫirümüz							235	5						
Evliyādan ḥāṣıl itdük ʿışḳ işle sevdāyı biz														
Şunlaruñ ki reʾy-i tedbīri Ḥaḳ olmaz														
Ey dudaġuñ şehd ü şekkerdür siyeh ḫālüñ meges	136	5	137	4	108	5	108	5	103	5	105	5	92	5
Aceb dil-ber bugün ḥandān oturmış'	137	7	138	7	109	7	109	7	104	7	106	7	93	7
Ḥaḳ lebüñden ġoncanı gülşende ḥandān eylemiş	138	7	139	7	155	7					107	7	94	7
Zülf-i müşgīnüñ sevādı ẓulmet-i ḫūrşīd imiş	139	4	140	5										
Ġonca aġzuñdan senüñ uş sırr-ı pinhān oldı fāş	140	5	141	5										
Meclis ehli çaḫır içende dutar elde ayaġ	141	5	142	5	110	5	110	5	105	5	108	5	95	5
Tā ki düşdüm ey ḥabībüm Kaʿbe kūyıñdan ıraġ	142	5	143	5										
Ol perī-peyker maña yār olmadı ḥayf oldı ḥayf	143	5	144	5										
Ey cān u dili ḫarāb iden ʿışḳ	144	9	145	8	111	9	111	9	106	9	109	9	96	9
Getürdi şevḳe meni der-ezel bidāyet-i ʿışḳ	145	5	146	5										
Menüm cān u cihānum sensin ancaḳ	146	5	147	5										
Yazmışam bu ruḳʿanı ol yāra göndermek gerek	147	7	148	6	112	5	112	5	107	5				
Ey diyen kim ʿāḳilem dīvāna ḫoş gelmek gerek	148	9	149	9	113	8	113	9	108	9	121	9	108	9
Firḳatüñ çekdüm nigārā vaṣl-ı ruḥsāruñ gerek	149	5	150	5	114	5	114	5	109	5	115	5	102	5
İstemen cismümde cān ol lebleri cānum gerek	150	5	151	5	115	5	115	5	110	5	116	5	103	5
Cihānda görmedüm zībā senüñ tek	151	5	152	5	116	5	116	5	111	5	118	5	105	5
Yüzüñdür ʿālemüñ içre felekde māh-ı tābān tek	152	5	153	5	118	5	118	5	113	5	117	5	104	5
Men görmedüm zamānede ḫüsnüñ kemāli tek	153	5	154	5	117	5	117	5	112	5	110	5	97	5
Tā ḫayāl-i ʿārıżuñ geldi gözüme ḫ˘āb tek	154	5	155	5	119	5	119	5	114	5	114	5	101	5
Âḳıbet ey meh meni ʿālemde ḫayrān eyledüñ'	155	5	156	5										
Sünbülüñi ʿārıżuñ devrinde efşān eyledüñ	156	5	157	5										
Tā ki sen ey ġonca-leb laʿlüñi ḥandān eyledüñ	157	5	158	5	120	5	120	5	115	5	113	5	100	5
Dilberā māhum menüm ferruḫ cemālüñdür senüñ	158	4	160	4	121	5	121	5	116	5	120	5	107	5

	M		GS		P		TZ		V		W		TH		K		AE		OE		MŞ	
	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı
																			68a	5		
	128	7	120	7					98	5	69	7			84	7					133	7
																					134	5
																					135	5
	129	10	121	10																	136	10
	131	5	123	5	111	5	106	5	96	5	66	5			129	5					137	5
	127	5	119	5	110	5	105	5			68	5			45	5					138	5
	130	5	122	5					97	5	65	5			46	5					139	5
	132	7	124	7	109	7	104	7			70	1-			108	6	6a	7	73b	7	140	5
	133	5	125	5					95	5	67	5									141	5
																	17a	7	74a	7		
																			74b	5		
	134	5	126	5	112	5	107	5													143	4
	135	7	127	7	113	6	108	6													144	7
	136	7	128	7	114	7	109	7	61	7											145	7
																					146	5
																					147	5
	137	5	129	5	115	5	27	5							47	5					148	5
																					149	5
	138	5	130	5																	150	5
	139	9	131	9											40	9					151	9
																					152	5
																					153	5
	154	6	146	6					104	5											154	6
	149	9	141	9	132	6	126	7	107	9					37	9	13a	7	76a	7	155	9
	142	5	134	5	122	5	116	5	105	5					116	5					156	5
	143	5	135	5	117		111	5	106	5					77	5					157	5
	146	5	138	5	123	5	117	5			71	5									158	5
	145	5	137	5	126	5	120	5	100	5											159	5
	155	5	147	5	118	5	112	5	102	5											160	5
	141	5	133	5	133	5	127	5	101	5											161	5
																					162	5
																					163	5
	140	5	132	5	129	5	123	5	103	5					82	5					164	5
	148	5	140	5	120	5	114	5	109	5											166	4

ŞİİRLER	ŞR		G		L		PS		TN		T		T1	
KASİDE VE GAZELLER	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı
Didi ol meh gün nedür didüm cemālüñdür senüñ	159	6	159	6	122	3-	122	5	117	5	124	5	111	7
Ol güneş bir ẕerredür nūr-ı cemālinden anuñ	160	5	161	5			123	5	118	5	119	3-	106	5
Ḫaṭ u ḫālüñle zülfüñdür delīli ehl-i ʿirfānuñ	161	7	162	7										
Meni efgār iden ol ḥaṭṭ ü ḫālüñ	162	5	163	5										
Ey ki ʿışḳuñdan olupdur cān ü dil ġamdan helāk	163	5	164	5			124	5	119	5	126	5	113	5
Tā vücūdum ʿışḳuñuz yolında bolmışdur helāk	164	5	165	5			125	5	120	5	122	5	109	5
Tā nice ḫ̔āb içinde ḫayālüñ görem senüñ	165	5	167	5			127	5	122	5	111	5	98	5
Gönlüm firāḳ içinde cemālüñ diler senüñ	166	5	166	5			126	5	121	5	112	5	99	5
Sataşdı tā mańa mestāne çeşmüñ	167	10	168	6										
Cānā ġamuńda ḳısmi cefādur Ḫaṭāyīnüñ	168	5	169	7			128	7	123	7	125	7	112	7
Ḳarşudan dün geldüñ ey serv-i revānum sen midüñ											128	4	115	4
Beşāret gönlüme şān sen mi geldüñ														
Od yanar sīnemni sapdı dürlü peykān oḫlaruñ														
Her kimüñ kim derdi var dermāna göndermek gerek														
Her ne varın şāh yolına virmeyen bizden degül	169	5	170	5										
Kim ki ser-mest oluban ʿāşıḳ-ı dīdār degül	170	7	171	7	171	-6	130	7	125	7	127	7	119	5
Āh u vāveylā ki ol gül ruḫ perī yārum degül	171	5	172	5	172	5	131	5	126	5	125	5	118	5
Ey şanem yüzüñde müşgīn zülfüñi daġıtmagil	172	5	173	5			129	5	124	5	123	5	116	5
Sünbülüñ küfrinden ey şeh-zāde īmān münfaʿil	173	7	174	7										
Görklü yüzüñ ʿāşıḳı bi'llāh Ḫudādur yā Resūl	174	5	175	5										
Ey melek ḫüsnüñ senüñ nūr-ı Ḫudādur bilmiş ol	175	5	176	5	173	5	132	5	127	5	124	5	117	5
Aḫan ol servüñ yanında su degül yaşumdur ol	176	5	177	5	174	5	133	5	128	5	254	5	246	5
Ḳıldı meni lebüñ ḳadeḥi mest-i lā-yezāl	177	7	178	7										
Lāle tek gülgün niḳābı ey şanem yüzüñden al	178	5	179	5										
Rişte dür cismüm menüm kirpüklerüñ süzen miṣāl	179	5	180	5	175	5	134	5	129	5	126	5	118	5
Yolından azana şāh sen delīl ol														
Bu ezilmiş cān u dilden āh āh eksük degül														
Esīr-i ʿışḳ-ı yār olduñ dilā ney gibi nālān ol														
Adum İsmaʿil ibn-i Ḫaydarīyem	180	5	181	5	176	5	135	5	130	5	162	5	154	5
Adum Şāh İsmaʿil Ḫaḳḳuñ sırrıyem	181	9	182	9	177	9	136	7	131	9				
Menem kim bu cihāna şimdi geldüm	182	8	183	7	180	7	137	7	132	7				
Yoḫ idi bu yir ü gökler men ezelden var idüm	183	5	184	5							159	7	151	7
Ey cemālüñ āyeti ʿunvān-ı dīvān-ı ḳadīm	184	6	185	6										
Teʿālā şānuhū ekber ki bir nūr-ı Ḫudā gördüm	185	5	186	5	181	5	138	5	133	5	130	5	122	5
Āh kim ol dilber ü dildārı gitdüm görmedüm	186	6	187	5										
Senüñ tek dilber-i cānāna yetdüm	187	7	188	7	180	7	139	7	134	7	147	7	139	7

	M		GS		P		TZ		V		W		TH		K		AE		OE		MŞ	
	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı
	151	7	143	7	127	5	121	5	110	5	74	6									165	6
	147	5	139	5	119	5	113	5	99	5					81	5					167	5
																					168	7
																					169	5
	153	5	145	5	130	5	124	5			76	5			66	5					170	5
	150	5	142	5	121	5	115	5	167	5	72	5									171	5
	156	5	148	5					111	5											173	5
	144	5	136	5	128	5	122	5													172	5
	157	9	149	9																	174	4-
	152	7	144	7	124	7	118	6			75	7			44	7						
	158	4	150	4	131	4	125	4														
	159	4	151	4	116	5	110	5														
	160	5	152	5	125	5	119	5														
									108	5												
	166	7	158	7					113	7												
	162	5	154	5	136	5	130	5	114	5			9	5								
	163	5	155	5	134	5	128	5	112	5			10	5	48	5						
									170	7												
	167	5	159	5					3	5												
	161	5	153	5	137	5	131	5	116	5			8	5			10a	5	78a	5		
	165	5	157	5	138	5	132	5	115	5					100	5						
	164	5	156	5					164	5												
	168	7	160	7															78a	7		
	169	5	161	5	135	5	129	5														
																			78b	5		
	201	5	193	5																		
	211	9	203	9	16	9	10	9														
	206	7	198	7	172	9	166	9														
	207	7	199	7													17a	7	79b	7		
	170	5	162	5																		
	173	5	165	5	149	5	143	5							51	5						
	190	7	182	7	168	7	161	7														

ŞİİRLER	ŞR		G		L		PS		TN		T		T1	
KASİDE VE GAZELLER	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı
Gönülde ʿışḳuñı cān tek dilerdüm	188	5	191	5	168	5					144	5	136	5
Avlaḥda bugün avlar iken yāra yoluḥdum	189	5	189	5										
Ol perī-veş ḥüsn-i gencüm yār senden küsmişem	190	5	190	5							161	5	153	5
Bendeye ḥaḳdur ölüm sen pādişāhı görmişem	191	6	192	6										
Gice gündüz istegüm dildār-ı yārum bulmışam	192	7	193	7	181	7	140	7	135	7	153	7	145	7
Dil sańa ḫayrān olupdur tā cemālüñ görmişem	193	5	194	1-	182	5	141	5	136	5	131	5	123	5
Ey perī ḥüsnüñ senüñ māh-ı münevver görmişem	194	5			161	5					133	5	125	5
Tā ki gördüm men seni ʿālemde ḫayrān olmışam	195	7			183	7	142	7	137	7	143	5	135	5
Ey perī şīrīn lebüñ ʿışḳında Ferhād olmışam	196	5									139	5	131	5
Ol perī ʿışḳına men cāndan giriftār olmışam	197	5			184	5	143	5	138	5	138	5	130	5
Dilberā ḥüsn-i ruḥuñ gülzār-ı cennet bilmişem	198	5			159	5					129	5	121	5
Derd ü firāḳ u ḥasret ilen cāna gelmişem	199	5									149	4	141	4
Gözleri mey-ḫ˘āredür mey-ḫāneye göndermişem	200	7									160	6	152	6
Laʿlüñ ḳatında vaṣf-ı Bedaḫşān ne söyliyem	201	5												
Dilberā yüzüñi görsem māh-ı tābānum direm	202	5			158	5					128	5	120	5
Ey gül yańaġlu ḳaddüñe serv-i revān direm	203	5									158	5	150	5
Cemālüñ gülşeni'çün merġ-zāram	204	5									150	5	142	5
Yüzüñdür Kaʿbe laʿlüñ āb-ı zemzem	205	7												
Şāhā ġamunda āteş-i sūzāna yanaram	206	5												
Ġarībem ʿāṣıḳam tenhā vü zāram	207	9												
Çeşme-i laʿlüñden ey cān teşneyem āb isterem	208	3												
Yār işiginde raḳībi sürdiler dūr ez-ḥarem	209	3												
Viṣālüñden senüñ dūr oldı gönlüm	210	5									151	5	143	5
Ol perī kim çeşmi sāḳī laʿli cāmumdur menüm	211	5			164	5					134	5	126	5
Ol perī-peyker ṣanem cismümde cānumdur menüm	212	7			167	7					141	7	133	7
Ol perī raʿnā giden serv-i revānumdur menüm	213	5									155	5	147	5
Bāṭınum hecrüñde cānā dopdolu ḳandur menüm	214	4			163	5					138	5	128	5
Men seni cāndan severem ey dil-ārāmum menüm	215	5			170	1-					148	5	140	5
N'ola ey dilber eger sen cānum olsayduñ menüm	216	5												
Çıḫmadı ʿışḳuñ senüñ bir laḫẓa cānumdan menüm	217	5			162	5					135	5	127	5
Ey dirīġā gitdi gelmez ol gül-endāmum menüm	218	4												
Tā meni ayırdı devrān sevgü yārumdan menüm	219	5			165	5					137	5	129	5
Dil-rubānuñ fırḳatüñden gözlerüm nemdür menüm	220	5												
Pür-şarāb olsun hemīşe uş bu cām-ı dost-kām	221	5									157	5	149	5
Cānā men isterem ki esīr-i kemend olam	222	5												
Ḫayli demdür ey perī ol meh cemālüñ görmezem					160	5					132	5	124	5
Sen misin yanumda cānā yoḫsa ḫ˘ābumdur menüm					166	5					140	5	132	5

	M		GS		P		TZ		V		W		TH		K		AE		OE		MŞ	
	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı
	187	5	179	5											134	5						
									165	5												
	196	7	188	7					59	7												
	174	5	166	5	152	5	146	5	53	5					102	5						
	176	5	158	5	160	5	154	5	54	5					101	5						
	186	5	178	5					57	5	80	3-			72	5						
	181	5	173	5	154	5	148	5	55	5	81	-3			55	5						
	180	5	172	5	156	5	150	5							73	5						
	172	5	164	5	144	5	138	5	56	5					50	5	14a	5	79a	5		
	191	5	183	5	141	5	135	5							75	5						
	203	7	195	7																		
	171	5	163	5	148	5	142	5					12	3-								
	208	5	200	5																		
	192	5	184	5	153	5	147	5							132	5						
	193	5	185	5	146	5	140	5							133	5						
	177	5	169	5	164	5	157	5	46	5					103	5						
	185	7	177	7	162	163/	156	7	44	7	79	7			62	7						
	195	5	187	5	151	5	14	5	47	5					104	5						
	179	5	171	5	155	5	149	5	48	5					53	5						
	210	5	202	5					49	5					54	5						
	178	5	170	5	161	5	155	5	50	5					55	5						
	183	5	175	5	143	5	137	5	51	5	77	5										
	204	5	196	5									25	5								
	199	5	191	5	145	5	139	5	25	117/					49	5						
	175	5	167	5	158	5	152	5	60	5					140	5						
	184	5	176	5	165	5	158	5	52	5	78	5			56	5						

ŞİİRLER	ŞR		G		L		PS		TN		T		T1	
KASİDE VE GAZELLER	**Sıra**	**Sayı**	**Sıra**	**Sayı**	**Sıra**	**Sayı**	**Sıra**	**Sayı**	**Sıra**	**Sayı**	**Sıra**	**Sayı**	**Sıra**	**Sayı**
Dünye vü ʿuḳbāda sen tek yār-ı ġam-ḫˇār isterem					169	5					146	5	138	5
Dilberā tā kim viṣālüñ gitdi yanumdan menüm					197	7					152	7	144	7
Menem kim cān ü dilden Ḥaydarīyem											8	13		
Ey cān men cemālüñi gördükçe cān virem											142	5	134	5
Tā ki düşdüm dilberā ʿışḳuñda ḥayrān olmışam											145	5	137	5
Tā ki gördüm men cemālüñ ey peri-veş dilberüm											154	5	146	5
Ey cemālüñde senüñ nūr-ı İlāhidür tamām											156	5	148	5
Dilberā men senden ayru kūh iken kāh olmışam														
ز عشق یار لیلی وش شدم مجنون و حیرانم														
Yüzüñ görende ey ṣanem Allāha şükr idem														
Ḥüsnüñi men Yūsuf-ı Kenʿāna nisbet ḳılmışam														
Allāh Allāh diñ ġāzīler / ġāzīler diyen şāh menem														
Gönül virdüm cefāsın bilmez idüm														
Bugün men bir büt-i meh-pāre gördüm														
Ey ḥabībüm sen teki zībā nigārı sevmişem														
Bu cihān mülkinde men sen yāra muḥtāc olmışam														
Ḫayālümdür menüm yā düşde gördüm														
Ezelden ʿışḳ ile dīvāne geldüm														
Cümle eşyāda ẓuhûr iden kelāmumdur menüm														
Vücûdum şehrine girdüm bu şehri pür-żiyā gördüm														
Cehd eyleyüp bir pīre yetmege ġayret idelüm														
Görmişem envār-ı Ḥaḳ ol rûy-ı zībāsında men	223	5												
Cānumı ġarḳ eyledüm çün ʿışḳ deryāsında	224	7												
Ey ki çoḫ düşdüm firāḳuñdan fiġān u vāya men	225	5			191	5			145	5	169	5	161	5
Bugün geldüm cihāna serverem men	226	7			192	6			146	6	187	5	179	5
Yüzüñdür ʿarş-ı er-Raḥmān ki her dem Cebra'īl andan	227	7												
Ṣūretüñ gördüm nigārā mest ü ḥayrānam bugün	228	5									178	5	170	5
Laʿl-i nābuñdan mañа her dem ʿināyetdür bugün	229	5												
Uş yine güller açıldı ḫāra söyleñ gelmesün	230	5			189	7	148	6-	143	7	179	6	171	6
Gel ki cānā senden özge tende men cān istemen	231	5									164	5	156	5
Çün senüñ tek yār buldum özge men yār istemen	232	5									166	5	158	5
Şol menüm çoḫ sevdügüm ʿālemde sulṭāndur bugün	233	5												
Ey meni hicrān elinde zār ü giryān eyleyen	234	5									185	5	177	5
Sen mañа cevr ü cefānı bī-ḥisāb itmekdesin	235	5												
Dilberā sensiz çeker cānum cefā bilmez misin	236	5												
Senden özge yārum olsa ey perī-veş sīm-ten	237	5									176	5	168	5
Göñül sen iḥtirāz eyle özüñi saḫla cāhilden	238	4												

	M		GS		P		TZ		V		W		TH		K		AE		OE		MŞ	
	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı
	189	5	181	5	150	5	144	5							126	5						
	194	7	186	7	159	7	153	7	45	7												
	200	10	192	10	12	10	6	10	14	11									79b	12		
	182	5	174	5	142	5	136	5			82	5										
	188	5	180	5	147	5	141	5	58	5					74	5						
	197	5	189	5	157	5	151	5	118	5					133	5						
	198	5	190	5	14	5	8	5														
	202	7	94	7																		
	205	8	197	8																		
	209	5	201	5	166	5	159	5							135	5						
	212	5	204	5	170	5	163	5														
					20	7	14	7														
					139	5	133	5														
					140	5	134	5														
					167	5	160	5														
					169	5	162	5														
					171	5	164	5														
																	22b	5	79b	5		
																	4b	9	78b	9		
																	14a	7	79a	7		
																			81a	5		
	246	5	238	5					18	5												
	245	9	237	9					17	9												
	220	5	212	5																		
	235	5	227	5	199	7	191	7														
	228	5	220	5	180	5	173	5			92	5			138	5						
	229	5	221	5	182	6	175	6			92	7			142	5						
	218	5	210	5	178	5	171	5	169	5			15	5	58	5						
	216	5	208	5	183	5	176	3	168	5			16	4-	137	5						
					198	5	190	5														
	239	5	231	5	195	5	187	5							136	5						
	226	5	218	5	189	5	182	5			89	5	22	5	139	5						

ŞİİRLER	ŞR		G		L		PS		TN		T		T1	
KASİDE VE GAZELLER	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı
Neler çeker bu cānum yār elinden	239	5												
Gönlüm ister vaṣluñı ey sevgü cānān yeñiden	240	6	195	6							165	7	157	7
Ruḥ u zülfüñ ki bāç almış bugün Keşmīr ü Kābilden	241	6	196	6										
Yüzüñdür sūre-i Yūsuf dudaġuñ āb-ı kevṣerden	242	5	197	5							172	5	164	5
Ey ṣanem gönlüñ senüñ nā-mihribān olmış neden	243	5	198	5										
Görmek ister yüzüñi ʻışḳ ile bu cān şimdiden	244	5	199	5							170	5	162	5
Nergislerüñ ki yıḥdı meni mekr ü ālden	245	5	212	5										
Dün didüm terk it yolında mende cāndur sen diyen	246	5	213	5							184	5	176	5
Çıḥmaz ey dilber senüñ ḫayl-i ḫayālüñ yāddan	247	5	214	5							168	5	160	5
Her gelen dünyā menüm dir sen ḳadīm bünyādsın	248	4									188	5	180	5
Nāgehān içdüm lebüñden kevṣer-i mā'-i maʻīn	249	5	215	5										
Dilberā derd-i firāḳuñ ḳoymadı cismümde cān	250	5	216	5							163	5	155	5
Cemālüñ göreli cān buldum ey cān	251	5	200	5	185	5	144	5	139	5	175	5	167	5
Āṣıḳ-ı dil-ḫasta gör dildāra döndermiş yüzin'	252	5	201	5	186	5	145	5	140	5	173	5	165	5
Merḥabā ey āfitāb-ı ʻālem ü dünyā vü dīn	253	5	217	5										
Cān durur cismümde ʻışḳuñ cānum elden gitmesün	254	5	202	5	187	5	146	5	141	5	180	5	172	5
Dilberā gözden cemālüñ bir nefes dūr olmasun	255	5	203	5	188	5	147	5	142	5	171	5	163	5
Senden özge dilberā hiç kim maña yār olmasun	256	5	218	5	198	5					167	5	159	5
Şehā gönlüñ hemīşe bī-ġam olsun	257	7	219	7										
Sensin cihān içinde bugün şeh-süvār-ı ḥüsn	258	5	220	5										
Ulu lāf eyleyen meydāna gelsün	259	7	221	6	190	8			144	8	186	9	178	9
Ey ḫūblar içre ṭal'at u ḥüsn ile bay olan	260	7	204	7	193	7	149	7	147	7	183	7	175	7
Müşgīn saçına tā ki melek çaldı şānesin	261	5	205	5	194	5	150	5	148	5	177	5	169	5
Ḳızıl gül bāġ u būstānum ne dirsin	262	8	206	8	124	8	153	8	151	8	189	8	181	8
Men saña dāyim çü yāram sen maña aġyārsın	263	5	207	5	195	3-	151	5	149	5	181	5	173	-4
Ḫaḳ teʻālā ḫūb yaratdı bu teni ol cān içün	264	5	208	5										
Ey ki ḫayrāndur göñül sen dilber-i dildār içün	265	5	209	5							174	5	166	5
Firḳatüñ çekdüm nigāra şimdi yār olmaz mısan	266	5	210	5	125	5	154	5	152	5	123	5	110	5
Gel ey dilber tenümde cān olupsan	267	5	211	5	123	5	152	5	150	5	127	5	114	5
Gel ki derd-i bī-devā dermāna gelsün yeñiden											182	7	174	7
چند روزی مانده از حسن تو نادانی مکن														
Gözlerüm her dem-be-dem ruḥsāra döndermiş yüzin														
Muḥibb ü çāker-i Ḥaydar rivāyet dinle Ḥaydardan														
Vücūdum şehrinde buldum dürr ilen dür-dāne men														
Ḳuluñam bende şāhuñ göñli bilsün														
Mihrini mühr itmişem men sīnem içre Ḥaydarın														

	M		GS		P		TZ		V		W		TH		K		AE		OE		MŞ	
	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı
	215	7	207	7	181	7	174	7					14	7								
	240	5	232	5	173	5	166	5			87	5	20	5	115	5						
	241	5	233	5									27	5								
	221	5	213	5							83	5										
	247	5	239	5									28	5								
	219	5	211	5	186	5	179	5							59	5						
	242	5	234	5	191	5	184	5	166	5												
	214	5	206	5									13	-4								
	225	5	217	5	192	5	185	5			88	5	21	5			9b	5	81b	5		
	223	5	215	5	184	5	177	5			84	5	19	5								
													26	6								
	237	5	229	5	190	5	183	5			94	2-			70	5						
	222	5	214	5	179	5	172	5			86	5	18	5								
	217	5	209	5	185	5	178	5							69	5						
	213	8	205	8	193	9	225	8					29	9								
					176	7	168	7			95	-5			36	7						
	227	5	219	5	175	5	169	5			90	5	23	5	57	5						
	248	7	240	7													19a	6	82a	6		
	230	5	222	5	177	5	170	5			91	5	24	3-	123	-2						
	243	5	235	5									30	5			14b	5	81b	5		
	224	5	216	5	196	5	188	3			85	5	17	5	68	5						
	244	5	236	5	187	5	180	5			73	5			60	5						
					194	5	186	5			96	5										
	231	7	223	7	197	7	189	7							39	7						
	236	5	228	5																		
	238	5	230	5																		
	249	14	241	14																		
	250	5	242	5	188	5	181	5														
					174	5	167	5														
																			76b	12		

ŞİİRLER	ŞR		G		L		PS		TN		T		T1	
KASİDE VE GAZELLER	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı
Bi-ḥamdi'llah ṣafâ bulduḳ cemâl-i nev-bahârından														
Dilberâ gördüm yüzüñ ḥayrânam ol demden berü	268	5	222	5	126	5	179	5	178	5	216	5	208	5
Yüzüñ gördüm senüñ ey yâr-ı meh-rû	269	5	223	5	128	5	181	5	180	4	218	5	210	5
Kim olam gönderem sen yâre ḳarşu	270	8	224	9							219	9	211	9
Yüzüm sürüp varuram yâra ḳarşu	271	6	225	6	127	5	180	5	179	5	220	5	212	5
Ḳılur ġamzeñ cefâlar dürlü dürlü	272	9	226	9	129	5	182	6						
Nigârâ n'eyleyem men senden ayru	273	5	227	5							217	5	209	5
Çekdüm yed-i ḳudretden cân ṣafḥasına ḥâme	274	7	228	7										
Çeşm-i mestüñ ey perî çün susamışdur ḳanuma	275	5	229	5										
Meni ser-geşte ḥayrân eyleyen şâh	276	11	230	7	154	11	178	11	177	11	207	11	199	11
Cihânı bâġ u bûstân eyleyen şâh	277	5			153	5	177	5	176	5				
Egildüm secde ḳıldum ḫânedâna	278	9			135	9	160	9	158	9	215	9	207	9
Ey ṣabâ aḥvâlümi 'arż eylegil cânâneye	279	5	231	-2										
Tâ yüzüñ üstine zülfüñ sâye ṣalmışdur yine	280	5	232	5							201	5	193	5
Elâ ey ṣubḥ-dem menden selâmı ber-fülân söyle	281	7	233	7										
Ey ki hecrüñ bendeni zâr itdi ḳayġular bile	282	5	234	5	131	5	156	5	154	5	199	5	191	5
Ey göñül 'ışḳında yâruñ nâle vü âh eyleme	283	7	235	7	132	5	157	7	155	5	203	7	195	7
Yâ İlâhi sen meni bî-'ışḳ-ı cânân eyleme	284	5	236	5	133	5	158	5	156	5	196	5	188	5
Nefesi ehl-i dilüñ gevher-i cândur bilene	285	6	237	6	136	7	161	6	159	7				
Meyl eyledi yâr ḥamdulillah	286	8	238	7										
Yüzüñ ḥûrşîd-i tâbândur felegüñ mâhı yanında	287	6	239	6										
Ey yüzüñ güldür lebüñ çün ġonca ḫandândur yine	288	5	240	5	138	5	163	5	161	5	213	5	205	5
Gerçi hecrüñden ża'îf ü nâtüvân oldum yine	289	5	241	5	139	5	164	5	162	5	193	5	185	5
Şehâ bağrum kebâb olsun mı böyle	290	5	242	5										
Ger menümlen ol meh-i nâ-mihribânum söyleşe	291	5	243	5							192	5	184	5
Ger menümlen bir gün ol şâh-ı cihânum söyleşe	292	5	244	5										
Gel göñül pîr isteyeli bu ḳadîm erkân ile	293	5	245	5	130	5	155	5	153	5	205	5	197	5
Cânum tükendi ḥasret-i cânâneyem yine	294	5	246	5	140	5	165	5	163	5	190	5	182	5
Çeşmüñ atanda ġamze meger cân diler yine	295	5	247	5	141	5	166	4	164	5				
Ḫayâlüñ meskenidür cân içinde	296	5	248	5	144	5	171	5	167		204	5	196	5
Menem sulṭân-ı 'âlem cân içinde	297	8	249	8										
Gül yüzüñ kim düşmiş ol zülf-i perîşân üstine	298	5	250	5	147	5	172	5	170	5	191	5	183	5
Dâne-i ḫâl-i siyeh kim düşdi ruḫsâr üstine	299	6	251	6	148	5	173	5	171	5	194	5	186	5
Derd-i 'ışḳuñ dilberâ tâ geldi bu cân üstine	300	5	252	5	152	5			175	5	197	5	189	5
Göñlümi çekdi şehâ dâġ-ı ġamuñ dâġ üstine	301	4	253	4	151	5	176	5	174	5	198	5	190	5
Çîn düşüpdür çîn saçuñdan yüz tümen çîn üstine	302	5	254	5	150	5	175	5	173	5				

	M		GS		P		TZ		V		W		TH		K		AE		OE		MŞ	
	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı
																	16a	5	81b	5		
	251	5	243	5	200	5	192	5	128	5	117	5			117	5						
	253	5	245	5	203	5	195	5	129	5	116	5			130	5						
	254	9	246	9																		
																			87b	5		
	255	7	247	7	201	5+1	193	6														
	252	5	244	5	202	4	194	4			115	5										
	289	9	281	9	205	9	197	9	29	11									88a	6		
									28	5												
															86	7						
	268	5	260	5	220	5	232	5	122	5	108	5										
	266	5	258	5							106	5										
	269	7	261	7	214	7	202	7	123	5												
	263	5	255	5	210	5	199	5			103	5										
	282	7	274	7													17b	6	86a	6		
	284	5	276	5	217	7	231	7														
	260	5	252	5	219	5	205	5			100	5			110	5						
	293	5	285	5																		
	258	4	250	4							98	5			67	5						
	259	5	251	5	226	5	234	4														
	271	5	263	5					124	5									91a	5		
	256	5	248	5	211	5	200	5			99	5	109	5								
	285	5	277	5							113	5										
	270	5	262	5	218	5	204	5	30	5												
	291	8	283	8					31	7												
	257	5	249	5	213	5	229	5			97	5										
	261	5	253	5	204	5	196	5			101	5										
	264	5	256	5	221	5	206	5	119	5	104	5			76	5						
	265	5	257	5	222	5	233	5	120	5	105	5										
	292	5	284	5	209	5	228	5														

ŞİİRLER	ŞR		G		L		PS		TN		T		T1	
KASİDE VE GAZELLER	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı
Aytdum ḳaṣuna ʿişve ḳıl aydur ki göz üste	303	5	255	5	149	5	174	5	172	5	200	5	192	5
Sākiyā ol bāde-i ṣāfī ṣafānuñ ʿışḳına	304	7	256	7										
Ḥaḳ teʿālā çaldı bir şayḳal bu gözgüm pasına	305	5	257	5			170	5	169	5				
Mevsim-i ḳış gitdi devr-i nev-bahār oldı yine	306	9	258	9	137	8	162	9	160	8	195	9	187	8
Sen maña ger yār isen var ey göñül yār isteme	307	7	259	7	145	7	169	7	168	7				
Yāra yār olmaġ dilersen ġayrısın yār isteme	308	5	260	5	134	5	159	5	157	5	206	5	198	5
Yine bī-pervālıġı yād itdigüñ yaʿni ki ne	309	7	261	7							209	7	201	7
Ey göñül kūyında meʾvā ḳıldıġuñ yaʿni ki ne	310	22	262	22							211	26	203	22
Ġonca tek laʿlüñi ḫandān itdigüñ yaʿni ki ne	311	31	263	31							210	31	202	31
Ey bende ger cihānda penāhuñ ilāh ola	312	5	5	5	13	5	13	5	8	5	208	5	200	5
Ey göñül ṣıdḳ ile her kim şāh ilen yoldaş ola	313	5	6	5	14	5	14	5	9	5	214	5	206	5
Her kime kim sencileyin bir perī-veş yār ola	314	9	266	9							212	9	204	9
Günāhum çoḫ Ḥudā içün bağışla	315	7	267	7										
Eyā göñül ḳuşı dirler bahār imiş maña ne			264	5	142	5	167	5	165	5				
Biz ol cān-ı yegāneyüz yegāne			265	4	143	5	168	4	166	5				
Yār ʿışḳuñ baġrımuñ tā çekdi yüz dāġ üstine											202	5	194	5
Görmek yüzüñi derde devādur Ḥaṭāyīye														
Aynu'llāham ʿaynu'llāham ʿaynu'llāh'														
Aytdum ey dilber ḫayālüñ āşinādur gönlüme														
N'eylerem men cenneti içinde dīdār olmasa														
Yine ʿazm eyledi gönlüm gider ol şāh-ı aʿlāya														
Gül aġaçdan bitdi geldi şāha yoldaş olmaġa														
Şehā ḳılgil teraḥḥum men gedāya														
Çeşmüme geldi şehā naḳş-ı ḫayālüñ bu gice														
Ḳatı müştāḳ idüm sen meh-liḳāya														
Diyār-ı ʿışḳa sulṭānam dilā men de zamānumda														
Eger sen ümmet isen Muṣṭafāya														
Şefīʿü'l-müẕnibīn Ḥaḳdan Muḥammed Muṣṭafā geldi	316	13	277	13	207	14	190	14	186	14	246	14	238	14
Yirde gökde Ḥaydar-ı Kerrār sensin yā ʿAlī	317	10	278	10										
Ey rumūz-ı ḫaṭṭ u ḫālüñ şerḥ-i Ḳurʾān yā ʿAlī	318	21	279	21										
Ẓāhir oldı gerçi mühr-i ḫātem-i peyġamberī	319	12	280	12										
Hiç senüñ tek görmedüm bir dilber-i ḫūrī perī	320	6	281	6			218	6	214	6	240	6	232	5
Ey melek ṣūretlü insān ey güneş yüzlü perī	321	5	282	5							235	5	227	5
Ey cemālüñdür senüñ İlāhi nūruñ maẓharı	322	7	283	7			217	7	213	8	242	7	234	7
Ey gül yañaġlu leblerüñe cān disem yiri	323	5	124	284/			220	5	216	5	243	5	235	5
Men ol mest-i liḳāyam geldüm imdi	324	7	275	8	201	7	184	7			221	9	213	9
Sırr-ı ʿışḳuñdan senüñ her kim ki āgāh olmadı	325	7	276	7	200	6	183	6			249	6	241	5

	M		GS		P		TZ		V		W		TH		K		AE		OE		MŞ	
	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı
	267	5	259	5	216	5	230	5	121	5	107	5										
	279	7	271	7									31	7								
	287	5	279	5	207	7	227	7														
	262	9	254	9	212	9	201	9			102	5			80	9						
	272	5	264	5					13	5												
	274	7	266	7					157	2-	112	7										
	276	20	268	20							111	-22										
	275	30	267	30							110	-16										
	273	5	265	5					125	5					65	5					7	5
	280	5	272	5					127	5											8	5
	277	8	269	8					126	9	114	9										
	290	7	282	7															101a	6B		
	286	5	278	5																		
											109	4-										
	278	7	270	7																		
	281	7	273	7	208	7	198	7														
	283	5	277	5																		
	288	5	280	5																		
	294	6	286	6	206	6	226	6														
	295	5	287	5	215	4	203	4														
	296	5	288	5	224	5	207	5														
	297	6	289	6	227	6																
					225	5	208	5														
																	32a	5				
																			87b	7		
									158	-2	149	14										
	332	10	324	10	10	11	4	11	7	11									93a	10		
	333	23	325	23					6	23												
	348	12	340	12																		
	323	6	315	6	245	6	241	6	139	5	137	6			106	6						
	309	5	301	5							134											
	325	7	317	7					141	7	140	7										
	326	5	318	5	234	5	237	5	142	5	139	5			83	5					130	5
	298	8	290	8	241	9	216	9	130	9	120	9										
	313	5	305	5	228	5	209	5	172	5	146	6	33	7								

ŞİİRLER	ŞR		G		L		PS		TN		T		T1	
KASİDE VE GAZELLER	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı
Dilberā hecrüñde kimdür dīde-giryān olmadı	326	5	274	5	210	5	194	5	190	5	225	5	217	5
Tā seni gördüm nigārā dil mańa yār olmadı	327	5	285	5	211	5	195	5	191	5	244	5	236	5
Tā menüm gül yüzlü yārum ʿazm-i seyrān eyledi	328	5	273	5	209	5	193	5	189	5	227	5	219	5
Dem-be-dem yol gözlerem ol sevgü yārum gelmedi	329	5	286	5	212	5	196	5	192	5	238	5	230	5
Mańa derd ü belālar yaḫşı geldi	330	7	287	7	214	7	198	7	194	7	241	7	233	7
Dilberā ʿışḳuñı tende saḫlaram cānum kimi	331	5	288	5	217	5	201	5	197	5	222	5	214	5
Dilberā gül görmedüm gülşende ruḫsāruñ kimi	332	4	289	4	216	5	200	5	196	5	226	5	218	5
Sen büt-i Leylī elinden olmışam Mecnūn kimi	333	5	290	5	215	5	199	5	195	5				
Ḫasta cānum olmayasın sevgülü cānān kimi	334	5	291	5	218	5	202	5	198	5	224	5	216	5
Yoḫ durur ʿālemde bir daḫ ḥüsn ilen yārum kimi	335	5	292	5	219	5	204	5	199	5	233	5225	5	
Cānā cihānda olmaya meh-rū senüñ kimi	336	5	293	5							228	5	220	5
Ey sevgü nigār sen ḳal imdi	337	5	294	5										
Tā seḥer gülşende bülbül söz ilen sāz eyledi	338	7	295	7										
Tā naḳş-ı ruḫuñ dīde-i giryānuma düşdi	339	4	311	4										
Muḥabbetüñ ṣanemā cān içinde yir dutdı	340	9	312	9										
Tā ki düşdi göñlüme rūz-ı viṣālüñ bir daḫı	341	7	313	7										
Ey ṣanem yoluñda bu ʿālem fedādur cān daḫı	342	5	314	5							236	5	228	5
Gel ki cānā senden ayru gözlerüm ḳan aġladı	343	5	315	5										
Ey bād ṣubḥ-dem yüri var ol nigāra di	344	5	316	5										
Menüm göñlüm alan dilber degül mi	345	5	296	5	220	5	203	5	200	5	248	5	240	5
Bu ṣurāḥī dilber-i raʿnā kimidür ḳāmeti	346	5	297	5	223	5	207	5	203	5	237	5	229	5
Ey boyuñ Tūbā dudaġuñ āb-ı ḥayvān nisbeti	347	5	298	5	224	5	208	5	204	5				
Tā ki aḫşam vaḳti gördüm ey büt-i meh-rū seni	348	5	299	5	226	5	210	5	206	5	231	5	223	5
Ey meni ḥayrān iden der-ḫ̈āb gördüm men seni	349	5	300	5	228	5	212	5	208	5	234	5	226	5
Ol dil-rubā ki tende çekermen cefāsını	350	5	301	5			214	5	210	5	232	5	224	5
Aṣdı zülfüñ tek ġamuñ ṣol ḳadd ü bālādan meni	351	5	302	5	227	5	211	5	207	5	223	5	215	5
Tā gördi gözlerüm seni ey ḥüsn ilen ġanī	352	5	303	5	229	5	213	4	209	5	229	5	221	5
Vechüñe baḫgeç görindi gözüme meh-pāresi	353	5	304	5			215	5	211	5	250	5	242	5
Dünye vü ʿuḳbāda birdür yār dutman yār iki	354	5	305	5			216	5	212	5	247	5	239	5
Lā fetā illā ʿAlīdür ol erenler serveri	355	6	309	5										
Menüm yār-ı vefādārum gel ā hey	356	5	310	5										
Şehā senden ṣafā ister Ḫaṭāyī	357	7	306	7	232	7	223	6	219	7				
Yüzüñ bedr aya beñzer beñzemez mi	358	5	307	5	199	4								
Göñül bu sırruñı saḫla ki bilmez bī-ḫaber ṣūfī	359	5	308	5										
Ṣol mübārek ẕātuña işüm ṣenādur yā Nebī			268	10	202	10	185	10	181	10	2	10		
Ey iki ʿālem penāhı ṣāh u server yā ʿAlī			269	14	203	14	186	13	182	14	14	15		
Cemālüñdür senüñ nūr-ı ilāhī			270	11	204	11	187	11	183	11	7	11		

	M		GS		P		TZ		V		W		TH		K		AE		OE		MŞ	
	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı
	302	5	294	5	247	5	242	5	133	5	119	5										
	327	5	319	5	230	5	210	5			141	5										
	304	5	296	5	244	5	218	5	135	5	124	5										
	312	5	304	5	243	5	240	5	159	5	132	5										
	324	6	316	6	242	6	217		140	6	138	6			121	7						
	299	5	291	5	232	5	211	5			121	5			94	5						
	303	5	295	5					134	5	122											
	339	5	331	5	254	5	246	5					34	5								
	301	5	293	5	235	5			132	5	118	5			96	5						
	320	5	312	5	248	5	243	5			130	5			95	5						
	305	5	297	5	233	5	212	5	136	5	125	5										
	310	5	302	5							135	5										
									260	5												
	330	5	322	5	237	5	214	5			143	5	32	-2								
	311	5	303	5	236	5	213	5	24	5	131	5			97	5						
	345	5	337	5	239	5	239	5					36	1-	107	5						
	308	5	300	5	231	5	236	5			128	5			93	5						
	321	5	313	5	238	5	238	5			133	5										
					246	5	219	5			129	5			92	5						
	300	5	292	5	251	5	244	5	131	5	123	5			146	5						
	306	5	298	5	240	5	215	5	137	5	126	5			91	5						
	314	5	306	5					174	5	147	5										
	329	5	321	5	252	5	222	5	173	5	144	5										
																			97a	4		
	344	7	336	7	250	7	221	7			145	6										
	340	5	332	5	257	5	248	5					35	5								
																	7a	5	93a	5		
	316	10	308	10	3	9			2	10												
	317	15	309	15	11	15	5	15	5	15			3	7-					95b	14		
	315	11	307	11	2	10							2	11								

ŞİİRLER	ŞR		G		L		PS		TN		T		T1	
KASİDE VE GAZELLER	**Sıra**	**Sayı**	**Sıra**	**Sayı**	**Sıra**	**Sayı**	**Sıra**	**Sayı**	**Sıra**	**Sayı**	**Sıra**	**Sayı**	**Sıra**	**Sayı**
Ey Ḥaḳ kelâm içinde didi Murtażâ seni			271	17	205	17	188	17	184	17	6	17		
Ḥaḳîḳat baḥr-ı ẕât-ı ekber oldı			272	12	206	12	189	11	185	12	13	11		
Dilberâ ‘ışḳuñda men tek kimse meşhûr olmadı			317	5	213	5	197	5	193	5	230	5	222	5
Bu ‘âlem ḥüsnüñe ḥayrân degül mi			318	5	221	5	205	5	201	5				
Ġamuñdan gözlerüm ‘ummân degül mi			319	7	222	7	206	7	202	7	245	7	237	7
Vücûduñ ravża-i rıżvân degül mi			320	5	225	5	209	5	205	5				
Yapışgil dâmenine ḳoyma şâhı			321	7			219	7	215	7				
Aks-i sâyeñdür vücûdum ey saçı ẕıll-ı hümây’			322	5	230	-4	221	5	217	5	239	5	231	5
Bahâr oldı ki ‘âlem gülşen oldı			323	7	231	7	222	7	218	7				
Yaḳîn bil kim Ḫudâîdür Ḥaṭâyî					208	7	191	7	187	7				
Sen menüm rûḥ-ı revânumsın tenümde cân kimi														
Ger dilersen vaṣl-ı Ḥaḳ terk it göñül vesvâsını														
Gevher-i ẕât-ı ḳadîm-i kibriyâsın yâ ‘Alî														
Senden ister her veli himmet hidâyet yâ ‘Alî														
Te‘âlâ şânuhû ekber ki bir nûr-ı Ḫudâ geldi														
Ey şâhbâz-ı her dü-cihân Murtażâ ‘Alî														
Neler geldi gelesidür meded hey														
Ḳara zülfüñ boyuña mindi düşdi														
Bi-ḥamdi’llâh ki der-‘âlem ẓuhûr-ı evliyâ geldi														
Bugün ‘âlemde sulṭândur Ḥaṭâyî														
Ey şehâ men senden özge sevmedüm sevmen daḥı														
Elif anı bilmişem men lâ fetâ illâ ‘Alî														
Dâyimâ fikrümde ẕikrüm yâ Muḥammed yâ Ali														
Çoḳ erenler geldi geçdi evveli serden ‘Alî														
Ey göñül yâd et Ḫüdâ-yı ekberi vü ekseri														
Muḥammeddür cihânuñ pâdişâhı														
Alîyi severem cândan içeri’														
MUSAMMATLAR														
تو آن گلی که خراب تو گلعذارانند	360	7	Son											
Yaradan be-ḳudret gök ilen yiri	Yok		Yok		155	16	192	16	188	16	5	16		
[Şâh iki cihânuñ efḍalidür [Deh-nâme’den	Yok		Yok		96	22	96	22	91	22	4	21+1		
Nûrına şaldı naẓar ol ḥâlıḳ-ı Perverdigâr													Yok	Yok
Ne yatursun dur ey ġâfil														
Lâyı isḳât eyleyüp bir bilmeyen illâsını														
Va‘de-i vasl ideli bir ḳılca ḳaldı cânumuz														
Âfitâb-ı ‘âleme tevḥîd geldi âşikâr														
Bendeyem men cân u dilden pâdişâhumdur ‘Alî														
Luṭfuña ey pâdişâhlar pâdişâhı çoḳ şükür														

	M		GS		P		TZ		V		W		TH		K		AE		OE		MŞ	
	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı
	318	18	310	18	4	19			8	19												
	338	11	330	11	13	12	7	12	15	11							16b	11	94a	11		
	307	5	299	5	249	5	220	5	161	5	127	5			90	5						
	341	5	333	5																		
	328	7	320	7					143	7	142	7							96a	9		
	342	6	334	6																		
	322	5	314	5	229	5	235	5	138	5	136	5										
	343	6	335	6																		
	337	7	329	7	24	7	18	7	18	7												
	331	5	323	5																		
	334	7	326	7																		
	336	7	328	7					4	7									92b	7		
	346	6	338	6																		
	347	13	339	13	253	15	245	15									12b	15	93b	15		
	349	5	341	5																		
	350	8	342	8	255	8	247	8														
	351	8	343	8	256	8																
	352	8	344	8	19	8	13	8														
									11	6												
									163	5												
																	23b	17	95a	17		
																	11a	6	93a	6		
																			92a	5		
																	6a	11	92b	11		
																			96a	9		
																			97b	7		
					15	16	9	16	16	15	148	5B+1b										
					5	22													70a	20		
			346	15B																		
	353	19	345	46																		
																	24b	5B	98b	8B		
																	16a	5B	74a	5B		
																	17b	8B	68b	8B		
																	32a	7B	92a	7B		
																			72a	10B		

ŞİİRLER	ŞR		G		L		PS		TN		T		T1	
TUYUGLAR/RUBAİLER	**Sıra**	**Sayı**	**Sıra**	**Sayı**	**Sıra**	**Sayı**	**Sıra**	**Sayı**	**Sıra**	**Sayı**	**Sıra**	**Sayı**	**Sıra**	**Sayı**
Yā ʿAli cānum saña olsun fedā	1		2		1		1		1		1		1	
Sāye-i ḫūrşīd-i şübḥāndur ʿAlī	2		6		6		6		6		7		7	
Zātuñ Allāh maẕharıdur yā ʿAlī	3		4		5		5		5		6		6	
Ol ʿAlīdür ʿāleme ümmīd olan	4		7		7		7		Yok		8		8	
Ger ʿAlīnüñ mülk-i insāndur yiri	5		8		8		8		Yok		9		9	
Bu Ḫaṭāyī bendenüñ gör ḥālını	6		5		4		4		4		4		4	
Men Mevālī meẕhebem rāhum ʿAlī	7		9		9		9		Yok		10		10	
Men Ḥüseynī meẕhebem şāhuñ ḳulı	8		10		10		Yok		Yok		5		5	
Ḳadīm olsun bu dergāhuñ İlāhi	9		11		Yok		Yok		Yok		Yok		Yok	
Muṣṭafā faḫr-ı cihān sen hem-demi	Yok		1		2		2		2		2		2	
Zāt-ı ḥaḳ mefhūm-ı naṣṣ-ı lā-fetā	Yok		3		3		3		3		3		3	
MESNEVİLER														
Naṣiḥat-nāme	Yok		Yok		1b-8b		-56b	63a						

	M		GS		P		TZ		V		W		TH		K		AE		OE		MŞ	
	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı
					Yok																	
					Yok																	
					Yok																	
					Yok																	
					Yok																	
					Yok																	
					Yok		2												107a			
					Yok		1												107a			
					Yok																	
					Yok																	
					Yok																	
					Yok		100b										26a	173	103a	174		

TENKİTLİ METİN

KASÎDELER

1
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Ey ki yoḫdan bu cihānı var iden Perverdigār
Yiri ḳāyim gökleri devvār iden Perverdigār

Küntü kenzen āyeti vaṣfuñda olmışdur nüzūl
Varlığına *kün fekān* iḳrār iden Perverdigār

Cümle-i ‘ālemde sen günden daḫı ẓāhir velī
Dilde dāyim adını settār iden Perverdigār

Mü’mine mesken ḳılupdur bāġ-ı cennāt-ı naʿīm
Kāfir ü münkir maḳāmın nār iden Perverdigār

Cümle eşyālar gözin der-ḫˇāb idendür giceler
Gökde kevkebler gözin bīdār iden Perverdigār

Bir ḳulını oda yaḫup ḳıldı *fi nārü’s-saḳar*
Bir ḳulını maḥrem-i esrār iden Perverdigār

Mıṣr içinde Yūsufı bir ḳul iken sulṭān iden
Derd ilen Yaʿḳūbını bīmār iden Perverdigār

Yūnusı deryā içinde yudduran bir balıġa
Āteşi İbrahīme gül-zār iden Perverdigār

1-T 1b, P 1b, PS 22b, L 36b, V 1b, TH 1, TN 21, M 9a, GS 6a, G 20b, K 1, MŞ 26b

TH nüshasında bu şiirin 6, 10, 11, 12. beyitleri mevcuttur.

1-a ki yoḫdan: yoḳ iken M, GS

2-a kenzen: kenzüñ T, P, V // vaṣfuñda: vaṣfuñdan T, V

3-a ‘ālemde: ‘ālemden PS // sen günden daḫı: ‘ıyānsın gün teki PS, G, MŞ

4-a ḳılupdur: ḳılandur P, PS, L, TN, M, GS, G, K, MŞ // cennāt-ı naʿīm: cennātü’n-naʿīm P, PS, L, TN, G, MŞ

5-a eşyālar: eşyānuñ P / eşyā PS, L, TN, M, GS, G, MŞ // gözin der-ḫˇāb: gözinden ḫˇāb L / gözinde ḫˇāb V / gözlerin der-ḫˇāb M, GS // idendür: idende M

6-a oda yaḫup ḳıldı: yanduran ḫışm ile P, PS, L, V, TH, TN, M,GS, G, MŞ

7-a iden: ḳılan P

Yaġduran deryāya gökden ebr-i nīsān yaġmurın
Ḳaṭresinden lü'lü'-i şehvār iden Perverdigār

Enbiyālar baḫşine yazduran a'lā mertebe
Muṣṭafānı cümleden muḫtār iden Perverdigār

On iki ma'ṣūm-ı pāki pīş iden ümmetlere
Murtażānı Ḥaydar-ı Kerrār iden Perverdigār

Luṭf ile aḥvāline ḳılgil **Ḫaṭāyī**nüñ naẓar
'Işḳ içinde vālih-i dīdār iden Perverdigār

2
Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Şol mübārek ẕātuña işüm şenādur yā Nebī
'Āsılıġ bīmārına aduñ şifādur yā Nebī

Ayaġuñ toprağınuñ ḳadrin ne bilür her kişi
Kün fekān toprağına kemter bahādur yā Nebī

Ol maḳāmuñ kim melek yetmez ṣufūf-ı na'line
Ayaġuñ altında ol bir ḫāk-i pādur yā Nebī

Ḳaldı sidre'l-müntehā geçdüñ felekden tā semā
Kim yeter bu ḳadr-i Ḥaḳḳa müntehādur yā Nebī

Ey güneş yüzlü seni her kimse kim ḥaḳ bilmedi
Dañla maḥşerde anuñ yüzi ḳaradur yā Nebī

9-a ebr-i: māh-ı M, GS

9-b Ḳaṭresinden: Ḳudretinden V

10-a baḫşine yazduran: cem'ine baḫş eden P, PS, L, V, TH, TN, G, MŞ // Nice minler evliyā vü enbiyā vü mürselīn M

11-a -ı pāki: imāmı P, PS, L, TH, TN, M, GS, G, MŞ / imāmlar V

12-a Luṭf ile: Eyleyüp P, TH, TN, M, GS, G, MŞ / Eylegil PS / Luṭf idüp V // ḳılgil: bende P, PS, L, TH, TN, M, GS, G, MŞ / ḳılsañ V // Ḫaṭāyīnüñ: Ḫaṭāyīye V

2-T 2a, P 2b, PS 44b, L 70b, V 1b, TN 181 M 94b, GS 91b, G 53b

1-b aduñ şifādur: işüm du'ādur L / işüm şenādur TN

2-a bilür: bilsün P, PS, L, V, TN, M, GS, G

2-b toprağına: ol toprağa P, PS, L, V, TN, M, GS, G

3-a melek: felek PS, L, TN, G // na'line: vaṣfına M, GS

4-a geçdüñ PS, L, TN, M, GS, G / gitdüñ P / geçdi V // semā: zemīn T, P, V, M, GS, G

4-b ḳadr-i Ḥaḳḳa: ḳadre Ḥaḳdan P, V, M, GS

Çün senüñ ḫoşluġuña yaratdı sāni‘ ‘ālemi
Ayaġuñ toprağına cānum fedādur yā Nebī

Her münāfiḳ kim saña göñlinde inkār eyledi
Tā ebed yanmaġ cehennemde revādur yā Nebī

Hem senüñ ta‘rīfüñ itdi hem ‘Alīnüñ ol İlāh
Nişe kim sen Muṣṭafā ol Murtażādur yā Nebī

Mu‘cizātuñ ḳatına Mūsī miṣāl-i mūrçe
Gerçi Fir‘avna ‘asāsı ejdehādur yā Nebī

10 Bu **Ḫaṭāyī** ḫasteye ḳılgil şefā‘at rūz-ı ḥaşr
Çünki aṣlından senüñlen āşinādur yā Nebī

3
Eyżan Fi’n-Na‘t
Mefā‘īlün mefā‘īlün fe‘ūlün

1 Bize şem‘-i tecellī Muṣṭafādur
Anuñçün server-i āl-i ‘abādur

Tamāmet ḫāricī ‘aceb ki bilmez
Emīrü’l-mü’minīn şīr-i Ḫudādur

Ḫadīce maḥrem oldı çün Resūle
Yaḳīn bil Fāṭıma ḫayru’n-nisādur

Menüm mīrüm Ḥasan şāhum Ḥüseyndür
Ki Zeynü’l-‘ābidīn derde devādur

5 Muḥammed Bāḳır oldı ‘ayn-ı gevher
İmām Ca‘fer imām u pīşvādur

6-a ḫoşluġuña: dostluġuña M, GS // yaratdı sāni‘ ‘ālemi: sāni‘ yaratdı dünyeyi PS, L, TN // sāni‘: ḫālık M, GS
6-b cānum: ‘ālem P, PS, V, M, GS // fedādur: bahādur PS
7-b revādur: cezādur V / sezādur M, GS
8-a Hem: Çün V // İlāh: Çalab P / ḫabīb V
10-b aṣlından: aṣlında PS, L, TN
3-T 2b, PS 24b, L 38b, ŞR 11a, V 4a, TN 23 M 25b, GS 22b, G 21a, MŞ 28a
2-ŞR
2-a ḫāricī: ḫāricīler PS, L, TN, G, MŞ // ‘aceb ki: çünki PS, L, TN, G, MŞ
5-a Bāḳır oldı ‘ayn-ı gevher: Bāḳıruñ ferzend-i naḳdi V / Bāḳıruñ na‘line ḫākem M, GS

İmāmum serverüm Mūsī-i Kāẓım
Ki sulṭān-ı ʿAlī Mūsī Rıżādur

Severem men Taḳī vü hem Naḳīni
Olar kim şimdi naḳd-i evliyādur

Eyvaʾllāh ḫāk-i pāy-i ʿAskerīnüñ
Çekermen çeşmüme çün tūtiyādur

Yine Düldüle mindi şāh Mehdi
Elinde Ẕüʾl-feḳār-ı Murtażādur

10 İlāhī ʿavf ḳılgil sen günāhın
Ḫaṭāyī bir faḳīr-i bī-nevādur

4
Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1 Ey Ḥaḳ kelām içinde didi Murtażā seni
Ḥaḳ bildi ṣıdḳ u cān ile ehl-i ṣafā seni

Güm-rāh olaydı ehl-i cihān ser-be-ser ḳamu
Ger ḳılmasaydı ʿāleme Ḥaḳ reh-nümā seni

Lā farḳ evinde *beyneke beyni* maḳāmına
Hem-dem oḫıdı her sırrına Muṣṭafā seni

Ḫāṣ itdi her peyām-beri bir dīn ü millete
Gönderdi cümle ʿāleme Ḥaḳ reh-nümā seni

6-a İmāmum serverüm: İmām-ı server ol PS, L, TN
6-b sulṭān-ı: sulṭānum ŞR, V, M, GS, G, MŞ
7-a men: hem PS, M, GS // men Taḳī vü: hem Taḳīni ŞR, G, MŞ
7-b şimdi naḳd-i: naḳd-i şāh-ı M, GS
8-a ʿAskerīnüñ: ʿAskerīni ŞR, G, MŞ
10-a ʿavf ḳılgil sen günāhın: sen günāhın ʿavf ḳılgil PS, L, TN // günāhın: günāhum V
4-T 6b, P 3a, PS 46a, L 72a, V 3b, TN 184, M 96a, GS 93a, G 54b
1-b ṣıdḳ u cān ile. cān u ṣıdḳ ile V
2-a olaydı: olurdı M, GS // ehl-i: cümle PS, L, TN [L ḥalḳ-ı sah kaydı] // ḥalḳ-ı M, G
3-b sırrına: sırrını V
4-T
4-b Ḥaḳ reh-nümā: raḥmet Ḫudā V

Heycā güninde durmadı hīç kimse tīġuñа
Şīrüm diyüp bu maʿniden ögdi Ḫudā seni

Hīç kim senüñ teki yaradılmışda görmedi
Lā seyf anıñca söyledi hem *lā fetā* seni

Sözüñ beyān-ı Ḥaḳdur özüñ Ḥaḳ nişānısın
Münkirdür ol ki söyledi Ḥaḳdan cüdā seni

Allāh yolına virmege cān rāżı kimse yoḫ
Bu bāb içinde gördiler ehl-i Ḫudā seni

Dirler günāhı ümmetüñ olmaz devāsı hīç
Bu ʿilleti devāsına bildük devā seni

Ẓāhirde gerçi ṣūretüñ oldı beşer velī
İnsān dimek meʿāniye olmaz revā seni

Men şiʿr ilen ḫaçan yetem evṣāf-ı ẕātuña
Ḳurʾānda çünki vaṣfın ider *veʾḍ-ḍuḥā* seni

Künh-i ḥaḳīḳatüñi senüñ kimse bilmedi
Sormaḳ gerek durur yine senden saña seni

Şekk ü gümān içinde fenā boldı tā ebed
Dārüʾl-fenāda bilmeyen ehl-i beḳā seni

Yetmezdi hīç maḳām-ı kerāmāta evliyā
Ger öñlerince ḳılmasalar pīşvā seni

5-b maʿniden: maʿnide PS, L, TN, G
6-b anıñca: anuñ çün T, P, PS, L, V, TN, G
7-a Ḥaḳ: -T
7-b Münkirdür: Kāfirdür P
8-a yolına: yolında PS, L, TN // rāżı kimse yoḫ: kimse rāżı yoḫ M, GS
8-b Ḫudā: rıżā PS, L, V, TN, M, GS, G
9-a Dirler: Diller L, TN
9-b ʿilleti devāsına: ʿillet-i devāsıza P, PS, M, G / ʿilleti devāsıza L, V, TN
10-a velī: senüñ P, PS, L, TN, M, GS, G
10-b meʿāniye: bu maʿniden V
11-b Ḳurʾānda çünki vaṣfın: Ḳurʾān içinde taʿrīf P, PS, L, V, TN // Ḳurʾānda çünki taḥsīn M, GS / Ḳurʾānda çünki taʿrīf G
13-a boldı: oldı PS, L, TN, G
14-PS, L, TN, G
14-b ḳılmasalar: görseler V / görmeşeler M, GS

15 Baḥr-ı şecā‘at evc-i seḫāvet mekān-ı luṭf
Kān-ı kerem seni didüm ehl-i ġazā seni

Esrār içinde yetmediler evliyā sańa
İḥsān içinde Ḥaḳ didiler enbiyā seni

Bildüñ ne ma‘niden ‘ale’l-insān ḥīn-i dehr
Ḳur’ānda çünki ḳıldı beyān *Hel etā* seni

Nān u ḳaṭārı sāyile Ḳanberle virdigüñ
Münkirdür ol ki dimese kān-ı seḫā seni

Yā Rab **Ḫaṭāyī** bendeńe ḳılgil şefā‘ati
Ol günde kim penāh ider ehl-i ḫaṭā seni

5
Mefā‘īlün mefā‘īlün fe‘ūlün

1 Cemālüñdür senüñ nūr-ı İlāhī
Yüzüñdür ‘ālemüñ ḫūrşīd ü māhı

Ayaġuñ toprağı ey maẓhar-ı Ḥaḳ
Erenler başınuñ tāc u külāhı

Niṣār olsun sańa dünyā vü ‘uḳbā
Ki sensin dīn ü dünyā pādişāhı

Şehenşehsin ki kemter ḳullarınuñ
Önüñce evliyālardur sipāhī

5 Ḳamu bī-çāre vü derd-māndelerüñ
İşigüñ toprağıdur tekye-gāhı

Senüñ fermānuńa ey faḫr-ı ‘ālem
İṭā‘at ḳıldı mehden tā-be-māhī

15-a şecā‘at: seḫāsın M, GS // seḫāvet: sa‘ādet M, GS
15-b didüm: direm V, M, GS, G // ġazā: vefā M, GS / seḫā G
16-T, PS, L, TN, M, G
17-a ma‘niden: ma‘nidür P, PS, L, TN // hīn-i dehr: mine’d-dehr V
18-a Nān u: Nānı V // virdigüñ: virdigüne P
18-b dimese: dimeye M, GS
19-b ider: ide PS, L, TN
5-T 7b, P 2a, PS 45b, L 71b, TH 2, TN 183, M 94a, GS 91a, G 54a

Münāfıḳ varmadı şer‘üñ yolına
Ḍalāletden itürdi doġrı rāhı

Sözüñe olmadı her kim ki fermān
Yolında kendözinüñ ḳazdı çāhı

Senüñ yolında her kim oldı kec-rev
Cehennem oldı anuñ cāy-gāhı

Ḫalāṣ oldı günāhından tamāmet
Kime kim luṭf ile ḳılduñ nigāhı

Güneh-kār ümmetüñdür bu **Ḫaṭāyī**
Naẓar ḳıl ḥālına sen gāh gāhī

6
Mefā‘īlün mefā‘īlün fe‘ūlün

Menem kim cān ü dilden Ḫaydarīyem
Ḥabīb-i zü’l-celālüñ çākeriyem

Ġulām-ı ḫānedān-ı Aḥmedem hem
‘Alīnüñ Ḳanberinüñ Ḳanberiyem

Ḥasan şehrinde mesken tutdı göñlüm
Ḥüseynüñ hem kemīne kemteriyem

Muḥibbem ‘āşıḳam Zeynül-‘ibāda
Muḥammed Bāḳıruñ ḫāk-i deriyem

Münezzeh meẕhebinden her gürūhuñ
Mevālī meẕhebem ḥaḳ Ca‘ferīyem

7-b Ḍalāletden: Ḍalāletde PS, L, TN

8-b kendözinüñ: kendü içün P / kendözine PS, L, TN / gündüz iken M, GS / kendüsine G // ḳazdı: ḳodı T

9-P

9-a kec-rev: kec-rāh L, TN

6-T 8a, P 9b, V 5a, TZ 13a, M 60b, GS 57b

2-a Ġulām-ı: Muḥibb-i P, V, TZ, M, GS

4-a Muḥibbem ‘āşıḳam Zeynül-‘ibāda: Ḥaḳīḳat ‘ābdiyem Zeynü’l-‘ibāduñ P, V, TZ, M, GS

5-a Münezzeh meẕhebinden her gürūhuñ: Muḥālif her gürūhuñ meẕhebinden P, TZ

İmām Kāẓım ʿAlī Mūsī Rıżānuñ
Muḥibbiyem ʿadūsından berīyem

Taḳī tācum Naḳīdür nūr-ı ʿaynum
Fedā-yı ḫāk-i pāy-i ʿAskerīyem

Muḥammed Mehdi-i ṣāḥib-zamānuñ
Muṭīʿem emrine fermān-beriyem

Taḫalluṣ Caʿferī ḳıldum anuñ çün
Ḫavāric gözlerinüñ ḫançeriyem

Ḫavāric ḫānedānuñ düşmenidür
Żarūretden diyer ki Ḥayderīyem

Ḥüseynīyem Yezīde laʿnetüm var
Ezelden men duçār-ı Ḥayberīyem

Ne üçi severem ne ḫod yarusı
Ezelden Caʿferīyem Caʿferīyem

Ḫaṭāyīyem bugün meydān içinde
Bi-ḥamdi'llāh ki şāhuñ leşkeriyem

7
Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

Ezelden pīr-i ʿışḳuñ peyreviyüz
Ṭarīḳat ehli faẓluñ reh-beriyüz

Didi çün Muṣṭafā *el-faḳru faḫri*
Ḥaḳīḳat ḫānedān ferzendleriyüz

ʿAlīdür ʿaynumuzda ʿayn-ı maẓhar
Zemīn ü āsumānuñ enveriyüz

6-a ʿAlī: u T
9-P, V, TZ, M, GS
10-P, TZ
11-M, GS
12-P, V, TZ, M, GS
13-b Bi-ḥamdi'llāh ki şāhuñ leşkeriyem: Ḫavāricler gözinüñ ḫançeriyem P, TZ / Ḫavāric gözlerinüñ ḫançeriyem V, M, GS
7-T 10a, PS 26b, L 41a, ŞR 39a, TN 97, M 41a, GS 38a, G 27a, MŞ 35b
1-b Ṭarīḳat ehli: Ṭarīḳ-i ehl-i PS

Ḥasandur mīrümüz meydān içinde
Ḥüseyn-i Kerbelānuñ çākeriyüz

5 ʿAlī Zeynül-ʿibāduñ şāh başıyçün
Yol içinde Muḥammed Bāḳırīyüz

Eger sorarsa münkir söyle ey cān
Kemāl-i faẕl ile ḥaḳ Caʿfer**ī**yüz

İmām Kāẓım ʿAlī Mūsī Rıżānuñ
Olaruñ ʿışḳına der-ber-deriyüz

Taḳīdür bā-Naḳī Şāh ʿAskerī hem
Velī Mehdī velāyet leşkeriyüz

Bugün abdalları āzāde-i şāh
Cihānuñ ḳāl ü ḳīlinden berīyüz

10 **Ḫaṭāyī**yem mevālī ehl-i tevḥīd
ʿAlīnüñ Ḳanberinüñ Ḳanberiyüz

8
Eyżan Fi'l-Menḳabet
Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1 Deryā-yı Necef gevherine kān ʿAlīdür
Ol lām-ı leb-i laʿl-i Bedaḫşān ʿAlīdür

Eşyāda iki nūr ki meşhūr olupdur
Ḫūrşīd Muḥammed meh-i tābān ʿAlīdür

6-T

7-b Olaruñ: Ezelden ŞR, G, MŞ // ʿışḳına der-ber-deriyüz: bendesinüñ kemteriyüz M, GS / bende-i ḫāk-i deriyüz ŞR, G, MŞ

8-a Şāh ʿAskerī hem: hem Şāh ʿAsker ŞR, G, MŞ

8-b Velī: Dem-i PS, L, ŞR, TN, M, GS, G, MŞ

9-a abdalları: abdallaruz PS, L, ŞR, TN, G, MŞ / ṣūfilerüz M, GS // āzāde-i: āzāde ey L

8-T 10b, W 150, P 14a , TZ 18b, M 31a, GS 28a

P, TZ, M, GS nüshalarında kafiye "-ān" yerine, "-ānı" biçimindedir. Beyitlerin ikinci mısralarında kafiye ve veznin gerektirdiği nüsha farkları vardır.

1-a gevherine: gevherinüñ P, TZ, M, GS

1-b Ol lām-ı: Ber-lām-ı T / Bi'llāh ki P, TZ, M, GS

2-a ki: çü P, TZ

Ma‘būd-ı dü ‘ālem çü anuñ ḥükmine fermān
Cān içre ‘ıyān oldı vü pinhān ‘Alīdür

Mi‘rāca Muḥammed ki ‘urūc itdi zi-suflā
Ber-der-geh-i Ḥaḳ gördi ki aṣlan ‘Alīdür

İslāma ayā Fāṭıma çün ḫayr-ı nisādur
Zerrāta velī dīn ile īmān ‘Alīdür

Men çākerem ol şāh Ḥasan pādişeh-i vaḳt
Ḥaḳdur ki göñül taḫtına sulṭān ‘Alīdür

Vir başı Ḥüseyn ‘ışḳına ṣūfī vü şehīd ol
Gel şübheden arın şeh-i merdān ‘Alīdür

Git Zeyn-i ‘ibād kūçesine söyle ene’l-Ḥaḳ
Taḥḳīḳ perest it velī Yezdān ‘Alīdür

Halk içre ẓuhūr itdi Muḥammed ṣıfāt ilen
Bāḳır didi cism oldı velī cān ‘Alīdür

Ca‘fer yüzinüñ ḥarfine yüz ders oḫıdum men
Her ṣūret ile sūre-i Raḥmān ‘Alīdür

Heft āyet ile Mūsī-i Kāẓım ki be-taḥḳīḳ
Deryā-yı muḥīṭ oldı vü ‘ummān ‘Alīdür

Sekkiz ḳapusı cennet-i ‘adnüñ be-velāyet
Mūsī vü Rıżā Şāh-ı Ḫorasān ‘Alīdür

3-P, TZ
3-a Ma‘būd-ı: Mevcūd-ı T // çü: ki W / kim M, GS
3-b vü: ki M, GS
4-b Ber-der-geh-i: Pīr didi ki T
5-a İslāma ayā: İslām anası T, P, TZ, GS // İslām ezel M, GS // çün: -T, W, M, GS
5-b Zerrāta velī: Zīrā ḥamuya T / Zīrā ādet-i P, TZ // ile īmān: velī Yezdānı P, TZ
6-a pādişeh-i vaḳt: pādişeh-i ‘asr W / maẓhar-ı Yezdān P, TZ
6-b Ḥaḳdur ki: Ḫūrşīd-i M, GS
8-a Git: Gir W, M, GS // kūçesine: kūyına M, GS
8-b tahkik perest: tahkik-i elest TS // it: - TZ // it velī: ol ki P / eyle ki M, GS
9-a –W // Halk içre ẓuhūr itdi Muḥammed ṣıfāt ilen: Bir pīr mañа mīm-i Muḥammedde be-ẓāhir T, M, GS
9-b didi: demi W
10-a ḥarfine: ḥarfini P, TZ // oḫıdum: oḫıram P, TZ // men: -T, W, TZ
10-b ṣūret: ṣıfāt M
11-a Heft: Hem W

Fehmeyle yüri aḥsen-i taḳvīmi Taḳī bil
Taḳvāya ḥarīṣ olma ki ʻirfān ʻAlīdür

Baġdād-ı vücūdumda imām uşta Naḳīdür
Bir gerdiş ile künbed-i gerdān ʻAlīdür

Bā-dest-i tevekkül dutagör dāmen-i ʻAsker
Yek-reng olanuñ derdine dermān ʻAlīdür

Sulṭān-ı ser-ā-perde ẓuhūr oldı çü Mehdi
Fāş oldı şehenşāh ki devrān ʻAlīdür

Terk eyler idi küfrini bī-şekk **Ḫaṭāyī**
Her dīv-i laʻīn bilse Süleymān ʻAlīdür

9
Fi-Menāḳibi'l-E'imme ʻAleyhi's-Selām
Mefāʻīlün mefāʻīlün feʻūlün

Ḫudāvendā ki ol ḥayyü'l-beḳādur
Cihān-dārende-i ehl-i fenādur

Ki munca enbiyālar Ḫaḳ yaratdı
Ḫamudan ber-güzīde Muṣṭafādur

13-a Fehm eyle yüri aḥsen-i taḳvīmi Taḳī bil: Hem āyet ile aḥsen-i taḳvīm Taḳīdür W // yüri: nedür P, TZ / fülān M // taḳvīmi: taḳvīm P, TZ // Taḳī bil: Taḳī kim P / Taḳīdür TZ, M, GS

13-b Taḳvāya ḥarīs olma ki ʻirfān: Bu gerdiş ile künbed-i gerdān P, TZ

14-P, TZ

14-a Baġdād-ı vücūdumda: Baġdād civārında M, GS

14-b Bir: Bu M, GS

15-a Bā: Ber P, TZ, M

16- Bu beyt P, TZ nüshalarında mükerredir. İlk mısra aynen tekrar edilmiş, ikinci mısra biri diğer nüshalarla aynı olmak üzere yinelenmiştir. Beyit ilk geçtiğinde ikinci mısrası şöyledir:
Ataları tek ṣāḥib-i īmān ʻAlīdür P, TZ

17-a Terk eyler idi küfrini bī-şekk Ḫaṭāyī: Terk eyle Ḫaṭāyī reh-i zünnār-ı ṣalībi P, M, GS / Terk eyle Ḫaṭāyī reh-i zünnār-ı Selīmi TZ

17-b dīv-i laʻīn bilse: dīv ne bilsün ki GS

9-T 11b, PS 25b, L 40a, ŞR 12a, TN 94, G 22a, MŞ 29a

1-b Cihān-: Nigeh-ŞR, G, MŞ / Ki ol PS, L, TN

2-a enbiyālar: evliyālar ŞR, G, MŞ

Şeh-i Merdān ʿAlī vü ḥavż-ı kevṯer
Anuñdur kim ʿAliyyü'l-Murtażādur

Ḥasandur ʿālim ü şāh-ı şerīʿat
Ḥüseyn şāh-ı şehīd-i Kerbelādur

Emīrüm Mīr Muḥsīndür yaḳīn bil
Ki Zeynü'l-ʿābidin āl-i ʿabādur

Muḥammed Bāḳır u Caʿfer-i Ṣādıḳ
İmām Kāẓım ʿAlī Mūsī Rıżādur

Taḳī vü hem Naḳī şāh ʿAskerī hem
Olar kim ṣāḥib-i sırru'l-beḳādur

İmāmum ḥüccetü'l-ḳāyim Muḥammed
Kim ol ṣāḥib-zamān u reh-nümādur

Yedi iḳlīme oldı ḥükmi fermān
Ezelden yolına cān baş fedādur

Ki her kim on iki imāmı bildi
Aña ḳırmızı tāc giymek revādur

Şeh-i Merdān ʿAlī şāh-ı velāyet
Ḫaṭāyīye meded ḳıl bī-nevādur

10
Fi-Medḥi'l-E'imme
Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

Ḥaḳīḳat baḥr-ı ẕāt-ı ekber oldı
Ṣıfātından anuñ bir gevher oldı

Muḥammed Muṣṭafādur kān-ı gevher
Kemāl-i ḳudretinden Ḥaydar oldı

3-b Anuñdur kim: Velāyet hem PS, L, ŞR, TN, G, MŞ
8-a İmāmum: İmām-ı PS, L, ŞR, TN, G, MŞ
10-T
11-a şāh-ı velāyet: ibn Ebi Ṭālib T, L, TN
11-b Ḫaṭāyīye: Ḫaṭāyīnüñ T // meded ḳıl bī-nevādur: yürindi pīşvādur T, PS, L, TN
10-T 12a, P 10a, PS 46b, L 73a, V 5a, TN 185, TZ 13b, M 103a, GS 100a, G 55a
1-a ẕāt-ı: ẕātuñ P, TZ

Ḥasandur mülk-i ʿışḳuñ doġrı yārı
Anuñ ḥüsnine Yūsuf çāker oldı

Ḥüseyn-i Kerbelādur şāh-ı maʿnī
Aña münkir olanlar kāfer oldı

İmām Zeynü'l-ʿibād u Bāḳırı bil
Mevālīler imāmı Caʿfer oldı

İmām Kāẓım ʿAlī Mūsī Rıżādan
Taḳī vü bā-Naḳī şāh ʿAsker oldı

İrişdi vaʿdesi ṣāḥib-zamānuñ
Ulu dīvān ḳurıldı maḥşer oldı

Ẓuhūr itdi tecellīsi imāmuñ
Münāfıḳ görmedi kör ü ker oldı

Olar ki tābiʿ-i Mervānilerdür
Sürildi çıḫdı dīnden ebter oldı

Şehüñ evlādına iḳrār idenler
Aḫīler ġāziler ābdāllar oldı

Velāyet bāġçesinüñ bāġbānı
Yüzin açdı cihānı enver oldı

Şehüñ āstānesinde ḳulları çoḫ
Ḫaṭāyī cümlesinden kemter oldı

4-b münkir: inkār L, TN
5-a İmām: ʿAlī V, M, GS // Zeynü'l-ʿibād u: Zeynü'l-ʿābidin T, P, V, TZ
6-b Taḳī vü: Taḳīdür P, TZ, M, GS
8-T, P, V, TZ
10-b Aḫīler: Ṣūfiler M, GS
11-b Yüzin açdı: Üzi çıḫdı M, GS // cihānı: cihāna PS, L, TN, M, GS, G // enver: server PS
12-a āstānesinde ḳulları çoḫ: ḳulları çoḫdur işigüñde M, GS

11
Velehu Eyżan
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Ey iki ‘ālem penāhı şāh u server yā ‘Alī
Ṣāḥib-i faẕl-ı velāyet şīr-i Ḥaydar yā ‘Alī

Geldi destüñ şānına ism-i yedu’llāh bī-gümān
Oldı ẕāt-ı bī-miṣālüñ Ḥaḳḳa maẓhar yā ‘Alī

Rūz-ı heycā sā‘idüñ ber-farḳ-ı a‘dā bes durur
Ḳabżuña ḥācet degül şemşīr ü ḫançer yā ‘Alī

Ey şecā‘at ma‘deni sen ḫışm ile ḥükm eyleseñ
Kün fe-kān bir almadur destine yek-ser yā ‘Alī

Faẕl u iḥsān u mürüvvet hem seḫāvet kānısın
Luṭfuña ḫāk ile cevherdür berāber yā ‘Alī

Ol ‘Alīsin kim senüñ şānuña geldi Hel etā
Vaṣfuñ oldı ma‘nī-i Ḳur’ān ser-ā-ser yā ‘Alī

Senden özge gelmedi er ḳılıcuñdan özge tīġ
Bu söz evṣāfuñda Ḥaḳdandur muḳarrer yā ‘Alī

Kim ḳalur rūz-ı ḳıyāmet hevl-i maḥşerde susız
Anda sensin sāḳi-i ebrār u kevṯer yā ‘Alī

Sensin ol Ḥaydar ki dest-i mu‘cizātuñı görüp
Ḥükmüñe rām oldı Şām u Rūm u Berber yā ‘Alī

11-T 12b, P 9a, PS 45a, L 71a, V 2a, TN 182, TZ 12a, M 95a, GS 92a, G 54a
1-a şāh u: şāh-ı PS, L, V, TN, M, GS, G
1-b faẕl-ı velāyet: faẕl u kerāmet P, TZ / faẕl u velāyet M, GS, G
4-a eylesen: idesen P, TZ
4-b destine: destüñde P, TZ, L, V, TN, M, GS, G / destinde PS
5-PS, L, TN, G
6-a şānuña: şānuñda P, TZ
6-b ma‘nī-i. āyet-i M, GS
7-b evṣāfuñda Ḥaḳdandur: evṣāfuñdadur Ḥaḳdan PS, L, TN, M, GS, G / evṣāfuña Ḥaḳdan V
8-b ebrār u: ebrār-ı PS, L, V, TN, M, GS, G
9-PS
9-a Ḥaydar: safder P, TZ
9-b rām oldı: oldı musaḫḫar P, TZ // Rūm u: -P, TZ

10 Ol ʿAlīsin kim şehādet barmaġın ḳullāb idüp
Ḳopdı yirden ḳuvvetüñle bāb-ı Ḥaydar yā ʿAlī

Ol kerāmet kānısın kim Ḥaḳ teʿālādan saña
Şarḳ u ġarb u ʿarş u kürs oldı musaḫḫar yā ʿAlī

Üç yüz ıldan soñra Selmān itdi senden imtiḥān
Virdüñ anuñ destine gül tāze vü ter yā ʿAlī

Ṣadr-ı dīvān-ı ezelsin pīşvā-yı enbiyā
Ḳutb-ı dīn ü ḳıble-i miḥrāb u minber yā ʿAlī

Laḥmüke laḥmi rumūzınuñ beyānı sendedür
Hem-dem ü hem-sırr u hem-rāz-ı peyamber yā ʿAlī

15 Bu **Ḫaṭāyī** ḫasteye hem-rāh ḳılgil himmetüñ
Kim saña ṣıdḳ ilen oldı bende çāker yā ʿAlī

12
Velehu Eyżan
Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Gel ey ʿārif saña her dem ṭavāf-ı ḥacc-ı ekberdür
Ki ḳıble nūr-ı peyġamber imāmı naḳd-ı Ḥaydardur

ʿAlī oldur ki cennetde olupdur sāḳi-i kevṯer
Budur cennet budur sāḳi şarābı āb-ı kevṯerdür

10-b Ḳopdı yirden ḳuvvetüñle: Ḳuvvetüñle ḳopdı yirden V // ḳuvvetüñle: ḳudretüñlen P, TZ

11-b Şarḳ u ġarb u ʿarş u kürs: ʿArş u kürsi şarḳ u ġarb P, TZ, M, GS // kürs oldı: kürsidür PS, G / kürsī ol L / kürsī oldı TN

12-a Üç yüz: Ol yüz PS

12-b anuñ: aña PS, V, M, GS, G /sen L /-TN

13-a dīvān-ı ezelsin: dīvān e'imme-i P, PS, L, V, TN, TZ, M, GS // enbiyā: evliyā P, PS, TZ, M, GS

12-T 13a, PS 8a, L 17b, ŞR 29a, V 17b, TN 26, M 37a, GS 34a, G 12a, MŞ 14b

1-a saña: maña ŞR, G, MŞ / senüñ M, GS // ṭavāf-ı: ṭavāfuñ ŞR, V, M, GS

1-b ḳıble: ḳıblem ŞR, G, MŞ / ḳıbleñ M // nūr-ı: nesl-i ŞR, G, MŞ // imāmı: imāmum ŞR, G, MŞ / imāmuñ V, M

2-b Budur cennet budur sāḳi: Budur sāḳi budur cennet PS, L, ŞR, TN, G, MŞ / O cennet budur ey sāḳī M, GS

Elinde bāde-i gül-reng içer ġāzīlerüñ şāhı
Ne ḥācet nuḳl içün şekker sözüñ ḳand-ı mükerrerdür

Şecā'at bu kerāmet bu velāyet bu mürüvvet bu
'Alīni görmeyen ḥāżır Yezīd ü gebr ü kāferdür

Ṣırāṭuñ köprüsin geçdüm 'amel mīzānını çekdüm
Bu yoldan azanuñ bi'llāh maḳāmı nār-ı maḥşerdür

Ḫıṭāy ilen Ḫoten mülki şehā feṭḥ oldı Çīni bil
Ki meclis nāfe-i ḥüsnüñ ser-ā-ser müşk ü 'anberdür

Ḥadīṣ ü va'ẓ-ı Ḳur'āndan ne bulduñ gelgil ey zāhid
İmāmuñ ismi Ḳur'āndur ḥadīṣ Allāhu ekberdür

Eyā miḥrāb iden ṭaşı ḥaḳīḳat meẕhebin dut kim
Nigāruñ ḳāmeti ḳaşı mańa miḥrāb u minberdür

Behişt isterseñ ey 'ārif be-yād it meclis-i rindān
Ḥaḳuñ dīdārı ey zāhid ne cennāta müyesserdür

Eger nāẓırsañ ey ṭālib Ḥaḳı insānda gör gitme
Mübārek ḫ̆ācemüñ vechi Ḥaḳuñ nūrında maẕhardur

Ḫaṭāyīnüñ degül ḥaddi şehā ḳulum diye bilgil
Eger ḥidmet ḳabūl olsa anuñ mevlāsı Ḳanberdür

3-a içer ġāzilerüñ: içerler ġāziler L, TN // içer: içre V / içen M, GS

3-b sözüñ: sözi ŞR, G / yüzüñ M, GS

4-a Şecā'at bu: Şecā'atlü M, GS // kerāmet bu: kerāmetlü M, GS // velāyet bu: velāyetlü M, GS // mürüvvet bu: seḫāvetlü M, GS

5-a çekdüm: seçdüm M, GS

5-b yoldan: yolda L, TN

6-a Çīni bil: Çīn bile PS, L, TN / Çīn birle ŞR, G, MŞ / Çīn ile V / Çīn bilgil M, GS

6-b ḥüsnüñ: müşkinüñ PS, L, TN / Çindür ŞR, G, MŞ / içinde M, GS // ser-ā-ser: mu'aṭṭar M

7-a ne buldun: bu yoldan ŞR, G, MŞ

7-b İmāmuñ: Kelāmuñ V

8-PS, G

8-a kim: çīn M // meẕhebin dut: meẕhebinden kim L, TN

8-b ḳāmeti: ḳāmet ü ŞR, V

9-a 'ārif : zāhid L, TN // be-yād it meclis-i rindān: bu rindüñ bezmine gelgil ŞR, G, MŞ // be-yād it: be-yādur PS, V, M, GS

9-b dīdārı: dīvānı M, GS // zāhid: 'ārif T, ŞR, M , GS, G, MŞ // ne: bu M, GS // cennāta: cennetde PS, ŞR, M, GS, G, MŞ

10-M, GS

11-a diye bilgil: yaḳīn bil kim PS / dur bil kim L, TN / diye bil kim ŞR, G, MŞ / diye bil ki M, GS

13
Mefā‘īlün mefā‘īlün fe‘ūlün

Ḳadīmī ẕāt bī-miṡl ü beḳādur
Ḳamu fānī durur bākī Ḫudādur

Nice kim enbiyā geldi cihāna
Ḳamusından güzīde Muṣṭafādur

Elestü Rabbiküm tā ḥaşr olınca
Yaḳīn bil kim ‘Aliyy-i Murtażādur

Emīrü’l-mü’minīn şepper ü şeppīr
Olar āyīne-i gītī-nümādur

Ḥasan içdi aġuyı zehr-i ḳātil
Şehīd-i dīn Ḥüseyn-i Kerbelādur

İmām ol seyyid-i evlād-ı ādem
Ḥaḳīḳat bil yaḳīn Zeynü’l-‘ibādur

Muḥammed Bāḳır ol pākīze-gevher
Çerāġ-ı dīde-i ehl-i ṣafādur

İmām Ca‘fer ṭarīḳin ḳoyma elden
Vücūduñ şehrine ol kīmiyādur

İmām Mūsī Kāẓım hādī-i dīn
Kim ol ḫūrşīd-i burc-ı evliyādur

İmām-ı heştüm ol şāh-ı Horāsān
Ḥaḳīḳat bil ‘Alī Mūsī Rıżādur

13-P 81b, PS 25a, L 39a, ŞR 11a, TN 93, TZ 121b, M 33b, GS 30b, G 21b, MŞ 28a
1-a Ḳadīmī ẕāt: Ḳadīm ü ẕāt PS / Ḳadīm-i ẕāt L, ŞR, TN, G, MŞ / Ḳadīmü’z-ẕāt M, GS
1-b Ḳamu fānī durur: Ḫamusı fānidür PS, L, TN, M, GS, G, MŞ / Ḳamusı fāni vü ŞR
2-a enbiyā: evliyā M // Ḳamusından: Ḫamusınuñ PS, L, ŞR, TN, M, GS, G, Mş // güzīde: güzīni PS, ŞR, M, GS, G, MŞ / güzīne L, TN
3-PS, L, ŞR, TN, M, GS, G, MŞ
5-a içdi: içen PS, L, TN, M, GS // aġuyı: ‘adūdan PS, L, ŞR, TN, G, MŞ / aġudan M, GS
5-b Şehīd-i dīn: Şehīd olan PS, L, ŞR, TN, M, GS, G, MŞ
6-a ol seyyid-i: u server PS, L, TN // ol: -M, GS
6-b Ḥaḳīḳat bil yaḳīn. Yaḳīn bilgil ‘Alī PS, L, ŞR, TN, M, GS, G, MŞ
8-a tarīkin: tarīki P, TZ
10-a Ḥaḳīḳat. Mu’ayyen PS, L, TN, M, GS

Muḥammed Taḳīdür ol ʻilme taḥḳīḳ
Ki taḳvā ehline ol pīşvādur

Naḳīye men muḥibbem cān u dilden
Ezelden ṣāḥib-i tāc u livādur

Mevālī meẕhebümdür Şāh ʻAsker
Ṣalātu ve's-selām u merḥabādur

Muḥammed Mehdī-i ṣāḥib-zamāne
Ṭabīb ü hādī-i dāru'ş-şifādur

İmām ol mürşid-i dīndür be-taḥḳīḳ
Ki maḥşerde ḳamuya reh-nümādur

Yezīd ü müşriküñ kesdi damarın
Ne ḳalmışdur giriftār-ı belādur

Gel ey ʻārif sen öz nefsüñi tanı
Ki nefsin bilmeyen dūr ez-Ḫudādur

Yezīd iḳrārına inkār olupdur
Aña lāyıḳ be-neft ü būriyādur

Duʻācıdur sañа şāhā **Ḫaṭāyī**
Kim anuñ rūz u şeb virdi duʻādur

11-a ʻilme: aṣl-ı PS, L, ŞR, TN, G / ʻilm-i M, GS

12-a men muḥibbem: sen muḥibb ol M, GS

13-a Mevālī meẕhebümdür Şāh: Mevālīden saña yā şāh-ı L, TN // meẕhebümdür Şāh meẕhebümdür Şāh: meẕhebem şāhumdur M, GS

15-a İmām u: İmām ol PS, M // be-taḥḳīḳ: muḥaḳḳaḳ PS

16-P, TZ

16-a Yezīd iḳrārına inkār olupdur: Yezīd ü müşriküñ kesdi damarın PS, M, GS

16-b Ne ḳalmışdur: Ne kim ḳalmış M, GS

17-PS, L, TN

18-PS, L, TN

18-a Yezīd iḳrārına inkār olupdur: Yezīdüñ iḳrārı inkāra döndi M, GS

18-b Aña lāyıḳ ki: Lāyıḳ-ı inkāra P, TZ // lāyıḳ ki: l

19-a şāhā: miskīn M, GS

14
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Yirde gökde Ḥaydar-ı Kerrār sensin yā ʿAlī
Rūz-ı maḥşer sāḳi-i ebrār sensin yā ʿAlī

Ḫamsetü’l-eşbāh oḫurlar aduñı yā Bu’l-Ḥasan
İbn-i ʿamm-i Aḥmed-i Muḫtār sensin yā ʿAlī

Çıḫdı mi‘rāca Muḥammed didi doksan miñ kelām
Sırr-ı Ḥaḳ hem maḥrem-i esrār sensin yā ʿAlī

Bendin alduñ ʿifrītüñ üç yüz ıldan sonra şāh
Deşt-i Erjende geçen Kerrār sensin yā ʿAlī

Evvel ü āḫirde İslām dīnini fāş eyleyen
Dīn-i ḥaḳḳı eyleyen iẓhār sensin yā ʿAlī

ʿAnterüñ başın kesen Ḥayber ḳapusın ḳoparan
Ceng içinde ḳātil-i küffār sensin yā ʿAlī

Lā fetā illā ʿAlī şānuña olmışdur nüzūl
Ḍarb içinde sikke-i dīnār sensin yā ʿAlī

Evvel ü āḫirde sensin bāṭın u ẓāhirde sen
ʿAḳl-ı kāmil dāniş-i bisyār sensin yā ʿAlī

Enbiyālar maḥremisin evliyālar bihteri
Ġāzīlerüñ serveri ser-dār sensin yā ʿAlī

14-P 8b, ŞR 92a, V 3a, TZ 11b, M 100a, GS 97a, G 56b

Hüseynî neşrinde ”Bu gazel yalnız ilk defa olarak Sultan el-Kurrai nüshasında göründü.” notu vardır (1380: 475).

2-a eşbāh: esmā ŞR, V, M, GS, G

3-a didi: ḳıldı M, GS

3-b Ḥaḳḳ hem maḥrem-i esrār: Ḥaḳḳ’uñ maḥremi esrārı ŞR, G

4-ŞR, G

4-a Bendin alduñ ʿifrītüñ: ʿifrītüñ bendini alduñ V, M, GS // şāh: sen V, M, GS

4-b Erjen: Erzen V // Kerrār: Kirdār V, M

5-b Dīn-i ḥaḳḳı eyleyen iẓhār: Göñle hem dillere iḳrār ŞR, G / Göñlüñe hem dillere iḳrār V

7-a ʿAlī şānuña olmışdur nüzūl: ʿAlīnüñ maʿnisi oldı ʿıyān V, M, GS

8-a bāṭın u ẓāhirde: ẓāhir ü bāṭında ŞR, V, M, GS, G

9-a evliyālar: evliyānuñ ŞR, G // bihteri: mihteri ŞR, G

9-b serveri: server ü P, TZ

Ādem-i ḫākī henūz olmamış idi mā u tīn
Bu cihān ehli yoḫ iken var sensin yā ʿAlī

Bu **Ḫaṭāyī** ḫastenüñ sensin murād u maḳṣadı
Ḫanda baḫsam görünen dīdār sensin yā ʿAlī

15
Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

Bi-ḥamdi'llāh ki der-ʿālem ẓuhūr-ı evliyā geldi
Çerāġı yandı İslāmuñ ki dīn-i Muṣṭafā geldi

Münāfıḳlar helāk oldı Yezīdler zaḫm-nāk oldı
Yine ʿālemlerüñ şāhı ʿAliyyü'l-Murtażā geldi

ʿAlī şāh-ı velāyetdür ʿAlī sırr-ı hidāyetdür
ʿAlī şol maʿnīden peydā ki sırr-ı evliyā geldi

Ḥasan ḫulḳ-ı ʿaẓīm oldı çü ol Mehdī kerīm oldı
Velīkin zaḫm-ı şemşīre Ḥüseyn-i Kerbelā geldi

Ki Zeynü'l-ʿābid ü Bāḳır buyurdı Caʿfer-i Ṣādıḳ
İmām-ı muʿteber Kāẓım ʿAlī Mūsā Rıżā geldi

Taḳī sulṭān-ı ʿālemdür Naḳī dīn üste muḥkemdür
Olardan sonra meydāna Ḥasan ṣāḥib-liḳā geldi

Muḥammed Mehdī-i Hādī kim oldur dīnüñ üstādı
Bu dīne girmeyen dīvdür ki meydāndan cüdā geldi

Uyanġıl olmaġıl ġāfil ki geldi Şāh İsmaʿīl
Yolında cān fedā ḳıl kim imām-ı reh-nümā geldi

10-a idi: iken ŞR, V, G
11-a murād u: murādı V, M, GS
15-P 15a, TZ 20a, M 107b, GS 104b
3-a sırr-ı: mīr-i M, GS
5-a ʿābid ü: ʿābidīn M, GS
7-b meydāndan: meydāna M, GS

16
Mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün

Teʿālā şānuhū ekber ki bir nūr-ı Ḫudā geldi
Cemīʿ-i enbiyā ḥatmi Muḥammed Muṣṭafā geldi

Sevindi cān-ı ʿāşıḳlar açıldı baḫt-ı ṣādıḳlar
Uyandı rūḥ-ı mü’minler ṣafā geldi ṣafā geldi

Zemīnlerde zamānlarda ṣalāḥü’l-ḫayr maḳdemdür
Feleklerden meleklerden hezārān merḥabā geldi

İrişdi mürşid-i kāmil ḳamu ehl-i amān oldı
Sevindi ġāziler cümle ki ḫatm-i enbiyā geldi

Ḫaḳa maẓhar durur Ādem sücūd it uyma şeyṭāna
Ki ādem donına girmiş Ḫudā geldi Ḫudā geldi

Firişte indi göklerden beşāret ehl-i ʿirfāna
Ḫavārice ecel yetdi Yezīdlere belā geldi

Ḍalālet içre ẓulmetde itürmişdüñ çerāġuñı
Gözüñ aç çıḳ bu ẓulmetden ki dīn bedru’d-ducā geldi

Ḫalīlu’llāh donın giymiş virilmiş adı İsmaʿīl
Añа ḳurbān oluñ cānlar ki Allāhdan nidā geldi

Güzel şāhum ḳamer māhum murād-gāhum göñül-ḫˇāhum
Cemāli maẓharu’llāhum güzīn-i evliyā geldi

ʿAzāzīl adlu şeyṭānuñ yeter taḳlīdine uyma
Elin dut Ḫaḳ yolın görset imām-ı reh-nümā geldi

16-P 78b, V 29a, TZ 118a, M 105b , GS 102b
V nüshasında sadece 13. ve 15. beyitler var.
1-a ekber ki bir nūr-ı: gel ey gör kim yine P // ki bir: yine TZ
2-b Uyandı rūḥ-ı mü’minler ṣafā geldi: Münāfıḳa belā-yı cān mü’minlere M
3-a ṣalāḥü’l-: sabāḥü’l- TZ / ṣalā-yı M, GS
4-a ehl-i amān: ḥalḳa imām M, GS
5-a uyma şeyṭāna: olmagil iblīs M
6-b yetdi: indi P, TZ
7-M
9-a murād-gāhum göñül ḫˇāhum P, TZ: ümīd-gāhum murād- ḫˇāhum M, GS
10-a yeter: yüri M, GS
10-b görset: göster M, GS

Cihānı siḥr ilen Fir‘avn özine tābi‘ itmişdi
Oları yutmaġa Mūsā ‘aṣāsı ejdehā geldi

Bahādur ġāziler ḳoydı başında tāc-ı devlet var
Budur Mehdī zamān devri cihān nūr-ı beḳā geldi

Özi Yāsīn dili Ṭāhā yañaġı *Ḳāf v’el-Ḳur’ān*
Ḳaşı nūn u saçı ve’l-leyl yüzi şemsü’ḍ-ḍuḥā geldi

İmām Şāh Ḥaydar oġlına dil ü cāndan rıżā virgil
İmām Ca‘fer-i Ṣādıḳ’dan imām Mūṣā Rıżā geldi

15 **Ḫaṭāyī** ḫaste ol şāhuñ cemālin vaṣlını ister
Revān vir cān ṣatun algil ki ‘alem-i cān-bahā geldi

17
Mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün

1 Şefī‘ü’l-müẕnibīn Ḥaḳdan Muḥammed Muṣṭafā geldi
Cihān ehline faḫr olsun anuñ tek müctebā geldi

Dinüñ ‘ışḳına ḳoyan başı ‘ālem serveri şāhā
Eline Ẕü’l-feḳār almış ‘Aliyyü’l-Murtażā geldi

Elinde dest-i ḳudretden belā-yı zehr-i ḳātilden
Ḫudā buyruġ ilen cān-ı Ḥasan ḫulḳ-ı Rıżā geldi

11-M, GS

12-b devri: ‘aṣrı M, GS

13-a Özi Yāsīn: Gözi Ṣad u P, TZ

13-b nūn u: ve’n-nūn M, GS

14-b imām: ‘Alī P, TZ

15-a Ḫaṭāyī ḫaste ol şāhuñ cemālin vaṣlını ister: Ḫaṭāyī şol şāhuñ dāyim cemāli vaṣfını söyler M, GS

15-b vir: ol M // cān: dīn M

17-T 79a, W 149, PS 47a, L 73b, ŞR 91b, TN 186, G 56a

2-a Dīnüñ: Dīn PS, TN // başı ‘ālem serveri şāhā: cān ‘ālemler serveri şāhum PS, L, TN / cānın erenler serveri şāhuñ ŞR, G

3-a Elinde: Çün andı PS, L, TN // Elinde dest-i ḳudretden: ‘Adūdan çekdiler anca // ḳātilden: ḳātiller PS, L, ŞR, TN, G

3-b Ḫudā buyruġ ilen cān-ı: Şehādet şerbetine nūş-ı ŞR, G // buyruġ ilen cān-ı: buyruġına cāndan PS, L, TN

Yazıldı yazu ḳısmetden Ḥüseynüñ alnına ol dem
Baḫup ḥikmet yazusından ki göñlüne ṣafā gedi

Meger dārü'ş-şifā geldi ki Zeynü'l-'ābidīn Ḥaḳdan
Ki her aʿmā aña gitdi gözine rūşenā geldi

Muḥammed Bāḳır-ı 'ābid kim oldur gözlerüm nūrı
Ṭarīḳ ehline ol 'ābid 'aceb ṣāḥib-vefā geldi

Ki Caʿfer Ṣādıḳ olandur ṣırāṭ-ı müstaḳīm üste
Anuñ medḥ ü ṣenāsından göñüllere gıdā geldi

İlāhuñ emrine meşġūl dün ü gün Mūsi-i Kāẓım
Anuñ cānı içün ḳalanlara luṭf u 'atā geldi

'Alī Mūsī Rıżā geldi gelen çün dāyim emrine
Dün ü gün Ḥaḳḳa nālişler be-ġāyet ber-rıżā geldi

Muḥammed Taḳidür ḫoş-ḫ˘ān göñüller aydını cānum
Melek rıżvān semālardan ana çoḫ merḥabā geldi

'Alī Nakī durur şāfī ḳamu derdine bīmāruñ
Anuñ şol ḫāk-i pāyinden ḥekīme tūtiyā geldi

Ḥasan 'Askerini cāndan sevenler Ḥaḳḳa vāṣıldur
Anuñ egnine raḥmetden niçe dürlü ḳabā geldi

4-a Yazıldı: Yazılmış PS, L, ŞR, TN, G // yazu ḳısmetden Ḥüseynüñ alnına ol dem: Ḥüseynüñ alnına ḫaṭṭ-ı şehādet kim ŞR, G // ol dem: tā kim PS, TN / ölüm L // ḳısmetden: ḳıymetden T

4-b yazusından: yazusına PS, L, TN // ḥikmet yazusından ki: ol yazu ḥükmünle ŞR, G

5-a ki: çü ŞR, G

5-b gitdi: vardı PS, L, TN, G // dārū ŞR

6-a 'ābid: cānum PS, L, TN

6-b Ṭarīḳ ehline ol 'ābid 'aceb: Ṭarīḳ-dīn-i 'uṣṣāḳa PS, L, TN

7-a Ki Caʿfer Ṣādıḳ olandur: Çü Caʿfer Ṣādıḳu'l-muḥkem PS, ŞR, TN, G / Çü Caʿfer Ṣādıḳ olandur L

7-b göñüllere: bu cānuma PS, L, ŞR, TN, G // gıda: şifā ŞR, G

8-a İlāhuñ: İlāhī L // meşġūl dün ü gün Mūsī-i Kāẓım: Mūsī-i Kāẓım her zamān meşġūl PS / çün ḳatlandı Mūsī-i Kāẓım ŞR, G

8-b cānı içün ḳalanlara: şol cānına Ḥaḳdan kerem-i PS, L, TN

9-a çün dāyim emrine: her işe çün dāyim PS, L, TN

9-b nālişler be-ġāyet ber-rıżā: nālişde be-ġāyet bī-riyā PS, L, TN

10-a dür ḫoş-ḫ˘ān göñüller aydını: ḫoş geldi ki aydına çıḫa PS / ḫoş geldi k'o aydını ḫānum L, TN

10-b Melek: Felek L // rıżvān: arz u PS, L, TN

11-b Anuñ şol: Olaruñ ŞR, G

12-b raḥmetden: çün Ḥaḳdan PS, L, TN

Muḥammed Mehdidür bugün ki sırr-ı evliyā bī-şek
Ṭarīḳ-i dīn-i İslāma bize ol reh-nümā geldi

Ḫaṭāyī bī-nevā yā Rab ola mı ḥażrete lāyıḳ
İmāmlar yolına yaḳīn ki cān ilen fedā geldi

18
Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Ey rumūz-ı ḫaṭṭ u ḫālüñ şerḥ-i Ḳur'ān yā 'Alī
V'ey ruḫ-ı ferḫunde-fālüñ māh-ı tābān yā 'Alī

Ḫāk-i kūyuñdan muḫammer oldı Ādem ṭıyneti
Ey ser-i kūyuñ nesīmi rūḥ-ı insān yā 'Alī

Ḥaḳ te'ālā emri ilen ey şeh-i kevn ü mekān
İns ü cinne luṭf ile sensin viren cān yā 'Alī

Cümle-i mü'minlerüñ gönlinde rūşendür yaḳīn
'Anberīn zülfüñ sevādı nūr-ı īmān yā 'Alī

Ẕü'l-feḳāruñ heybetinden titreşür arż u semā
Murġ u māhī ḳorḫudan çün bīd-i lerzān yā 'Alī

Menba'-ı mihr ü vefā vü dürr-i deryā-yı kerem
Ma'den-i cūd u seḫā vü luṭf u iḥsān yā 'Alī

Sāyebān-ı çarḫ-ı gerdūn sāyesinde gelmemiş
Bir senüñ tek şeh-süvār-ı mīr-i meydān yā 'Alī

13-a bugün: bilüñ PS, L, ŞR, TN, G
14-b yaḳīn ki cān ilen: taḥḳīḳ cān u dil ŞR, G

18-V 2b, ŞR 92b, M 100b, GS 97b, G 57a

Hüseynî neşrinde "Bu kaside yalnız ilk defa olarak Sultan el-Kurrai nüshasında göründü." notu vardır (1380: 513).

2-ŞR, G
3-b luṭf ile sensin viren: luṭfuñ ile viresin ŞR, G
6-a vefā vü: vefādur ŞR, M, GS, G
6-b luṭf: cūd ŞR, G
7-a gerdūn: gerdān ŞR, G // gelmemiş: gelmedi M, GS
7-b mīr-i: zūr-ı M, GS

Ḥaḳ teʿālā ḥażretinden leyletü'l-esrā yaḳīn
Cebraʾīl indürdi ismüñ şāh-ı merdān yā ʿAlī

Āsitānuñ toprağına ay u gün eyler sücūd
Miñ şenā oḫur sańa bu çarḫ-ı keyvān yā ʿAlī

Ḫāk-i rāhuñ nūr-ı çeşmümdür ḥayālüñ mūnisüm
Fikr ü ẕikrüm göñlüm içre rāḥat-ı cān yā ʿAlī

Olmasaydı ḥātemi üstinde ism-i aʿẓamuñ
Ḫandan alurdı bu taʿẓīmi Süleymān yā ʿAlī

Ger Ḫalīle olmasaydı luṭf u mihrüñ hem-nişīn
Āteş-i sūzānı olmazdı gül-istān yā ʿAlī

Ger ezelden olmasaydı luṭf u iḥsānuñ senüñ
Nūḥ bulmazdı necāt ez-hevl-i ṭūfān yā ʿAlī

Yūnusı sensin salan deryāda balıġ ḳarnına
Sen çıḫarduñ Yūsufı ez-çāh-ı Kenʿān yā ʿAlī

Ḥaḳ bilür ki her devāsız derde dermān sendedür
Ḥikmeti hem senden ḥāṣıl ḳıldı Loḳmān yā ʿAlī

Nūr-ı çeşmüm āl-i Hāşim seyyid-i ʿālī-neseb
Şāh-ı Ḳanber mīr-i Bū Zer cān-ı Selmān yā ʿAlī

Od u yel toprağ u sudan ḫoş müretteb eyledüñ
Gice gündüz raʿd u berḳ ü āb u bārān yā ʿAlī

Dīde-i bīnā içinde rūşen olmış āşikār
Lemʿa-i nūr-ı ruḫuñ ḫūrşīd-i tābān yā ʿAlī

8-a ḥażretinde: ḥażretinden M, GS // esrā: esrārdan M, GS / esrār ŞR, G // yaḳīn: -M, GS
9-a Āsitānuñ: Ayaġınuñ ŞR, G // ay u gün: ay ile gün ŞR, G
9-b keyvān: gerdān M, GS
10-b Fikr ü ẕikrüm: Ẕikr ü fikrüñ ŞR, G
11-a ḥātemi: ḥātemüñ V, ŞR, G
11-b Ḫandan alurdı: Ḫanda bulurdı ŞR, G
12-a luṭf u mihrüñ hem-nişīn: luṭf u iḥsānuñ senüñ M, GS
13-a luṭf u iḥsānuñ senüñ: luṭf u mihrüñ hem-nişīn M, GS
15-b senden: sende ŞR, M, GS, G
16-a çeşmüm: çeşm-i ŞR, M, GS, G
17-ŞR, G

Dostlaruñ menzili olmış durur çarḫ-ı berīn
Düşmenüñ olmış ḳara toprāġa yeksān yā ʿAlī

Muṣṭafā miʿrāca çıḫġeç leyletü'l-esrāda hem
Nāgehān gördi seni ber-şekl-i aṣlan yā ʿAlī

Cümle mevcūdāt-ı ʿālem ins ü cin ḥükmüñdedür
Şarḳ u ġarb u ṭūl u arż u şerʿ-i dīvān yā ʿAlī

Ḥaḳ bilür kim gevher-i baḥr-ı ḥaḳīḳat sendedür
Muʿcizāt-ı enbiyā vü sırr-ı bürhān yā ʿAlī

Rūz u şeb tekrār iderler ḥamd ü şükrüñi senüñ
ʿAndelīb ü ḳumri vü ṭūṭī-i ḫoş-ḫ̆ān yā ʿAlī

Kemterīn ḳuluñ **Ḫaṭāyī**dür aña eyle naẓar
ʿĀleme çün sen idersin luṭf u iḥsān yā ʿAlī

19
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Ẓāhir oldı gerçi mühr-i ḫātem-i peyġamberī
Ḥaḳ velāyet serveri ḳıldı İmām-ı Ḥayderi

Ehl-i Ḥaḳ cānına düşdi ḫānedānuñ sevgüsi
Her yaña gitdi ʿAliyyü'l-Murtażānuñ defteri

Ḳurretü'l-ʿayn-ı resūl oldı Ḥasan birle Ḥüseyn
Fażl deryāsında dür bulduḳ biz ol gevherleri

Fāżıl oldı her sücūd ehlinde Zeynü'l-ʿābidīn
Pes Muḥammed Bāḳırı bildük merātib maẓharı

19-a Dostlaruñ: Dostdaruñ M, ŞR, G
21-M, GS
23-a ḥamd ü şükrüñi: şükr ü ḥamdüñi M, GS
19-ŞR 93b, M 106a, GS 103a, G 57b
1-b Ḥayderi: serveri M, GS
2-b gitdi: vardı M, GS
4-a ehlinde: ehline M, GS
4-b bildük merātib maẓharı: bilüñ reh-i peyġamberi M, GS

Ṣāf olupdur ḳalbümüz her meẕheb-i nā-pākdan
Kim mevālī-meẕhebüz dilden İmām-ı Ca'ferī

Çün İmām-ı Ca'fere cāndan muḥibb-i ṣādıḳuz
Lā-cerem anuñla olduḳ ġayri meẕhebden beri

Mūsi-i Kāẓım yolında ṣādıḳ-ı iḫlāṣ olup
Olmışuz ehl-i rıżānuñ çākerinüñ çākeri

Ol Muḥammed ki Taḳīdür vaṣf aña taḳvā ile
Rāstī bilüñ anı cūd u 'ināyet maẕharı

Ol 'Alī kim hem laḳab geldi Naḳī gökden aña
Menba'-ı elṭāf u iḥsāndur ḫalāyıḳ reh-beri

Evliyā içün sipehsālar olup hem pīşvā
Gūyiyā bir kevkeb-i 'ulvī olupdur 'Askerī

Hüccetü'l-ḳāyim Muḥammed Mehdi-i ṣāḥib-zamān
Gizlüdür ammā olupdur 'ālemüñ rūşengeri

Ḫānedān-ı Muṣṭafā vü Murtażā sevdügiçün
Bu **Ḫaṭāyī** şepper ü şeppīre cāndan müşterī

5-b dilden: cāndan M, GS
6-a İmām-ı Ca'fere cāndan: İmām Ca'fere cāndan biz M, GS
7-a ṣādıḳ-ı iḫlāṣ olub: ṣādıḳuz iḫlāṣ ile M, GS
7-b ehl-i rıżānuñ: Ṣāh-ı Rıżānuñ M, GS
8-a vaṣf ana taḳvā ile: vaṣfı ana taḳvāda M, GS
9-a 'Alī: Taḳī M, GS // geldi Naḳī gökden aña: gökden Naḳī indi aña M, GS
9-b reh-beri: bihteri M, GS
10-a Evliyā: Enbiyā M, GS // sipehsālar: şehenşāhlar M, GS
11-a Muḥammed Mehdī-i: İmām Hādī-i M, GS
12-b Ḫaṭāyī şepper ü şeppīre cāndan müşteri: Ḫaṭāyīnüñ olup şepper ü şeppīr reh-beri M, GS

GAZELLER

1
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Ḥüsn-i ruḫ-sāruñ kim oldı cān u dil ḥayrān aña
Vaʿde-i devr-i ḳamerni dapşurur devrān aña

Çün senüñ ḥüsnüñ miṣāli Yūsuf-ı Kenʿānīdür
Yüzüñi her kim ki görmez yoḫ durur īmān aña

Āteş-i ʿışḳuñda ey ḫūn-ḫˇāre gözlü dil-berüm
Öyle yanmışdur bu baġrum yoḫ durur dermān aña

Gül yañaġuñ dil-berā bes tāze terdür her zamān
Ḳanlu yaşumdan töker her dem gözüm bārān aña

Ẓulmet-i zülfüñde göñli bu **Ḫaṭāyī** ḫastenüñ
Ḫıżra beñzer kim görünmez çeşme-i ḥayvān aña

2
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Gitdi ol dil-ber besī derd ü belā ḳaldı mańa
Ni belā belkim yüküş cevr ü cefā ḳaldı mańa

Munca geldüm men gedāya hīç ʿināyet ḳılmaduñ
İşigüñde ḳılduġum dest-i duʿā ḳaldı mańa

Müjde geldi dil-sitānumdan ki ḳatl oldı raḳīb
Şükr kim bīgāne gitdi āşinā ḳaldı mańa

1-T 13b , W 1, P 17b, PS 2a, L 10a, V 29b, TZ 24a, M 3a, GS 2a, K 11
1-a Ḥüsn-i: Ḥüsn ü L, GS
2-b görmez: sevmez P, V, TZ, M, K
3-b Öyle: Anca PS, L, M, GS, K
5-b görünmez: görinür PS
2-T 13b, P 19b, PS 2a, L 10b, ŞR 4b, V 27a, TZ 26b, M 3b, GS 2b, K 6
1-a dil-ber: meh-rū: P, TZ
1-b Ni: Ne PS, L, V, M, GS //belkim: belki L, V, M, GS, K

Anca kevkeb kimi yaş tökdi ġamından gözlerüm
Yir ile gök ile keyvān da be-cā ḳaldı mañā

Ey **Ḫaṭāyī** zülfi tek arındı yüzden zengibār
Dil-ber-i Çīn ü Ḫoten ḫūb-ı Ḫıṭāy ḳaldı mañā

3
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Ṣanma kim sen gitdüñ ey ay yüzlü cān ḳaldı mañā
Cān senüñlen gitdi cism-i nā-tüvān ḳaldı mañā

Tā ki sen gitdüñ yanumdan ey dil-ārāmum menüm
Ḥālet-i vaṣluñ göñülde pāsbān ḳaldı mañā

Gerçi gül-zār-ı cemālüñ gitdi ḳarşumdan menüm
Dilde mihr-i ḳāmetüñ serv-i revān ḳaldı mañā

Ger nihān oldı gözümden ol perī-peyker ṣanem
Gökde meh anuñ yüzinden bir nişān ḳaldı mañā

Tā ki senden ayru düşdi bu **Ḫaṭāyī** ḫaste-dil
Būy u mūyuñ müşk ile ‘anber-feşān ḳaldı mañā

4-a kevkeb: kevkebler PS, L, ŞR, M, GS // ġamından: ġamdan PS, L, ŞR, M, GS
4-b da: hem PS // be-cā: bu cā P/ baḫa PS, L, ŞR, V / buḫa TZ / ne cā M, GS / baḳa K
5-a zülfi tek: zülfini P //yüzden: yüzinden P//arındı: arıtdı PS, L, M, GS, K // ayıtdı ŞR
5-b Çīn ü Ḫoten ḫūb-ı: Çīnī vü ḫūbān-ı ŞR
3-T 14a, W 3, P19a, PS 1b, L 11a, ŞR 5a, V 27a, TN 1b, TZ 26a, M 4b, K 5, MŞ 2a
1-a Ṣanma: Āh PS, L, TN, K
1-b senüñlen: senüñle ŞR, TN, M, K
2-b Ḥālet-i: Ḥāliyā P, TZ
4-b yüzinden: yüzinde T

4
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Gitdi ol meh-rū yanumdan yüz cefā ḳaldı mañā
Cevr bilmen kim belā-yı müntehā ḳaldı mañā

Ey perī çoḫ ‘işve vü ḥüsnüñe maġrūr olma kim
Mülk-i fānī ṣanmagil kim ne sañā ḳaldı mañā

Tā kim ol ḫūrşīd-ruḫ gitdi gözümden su teki
Gözyaşum anuñ yüzinden āşinā ḳaldı mañā

Sen gidenden berlü anca zār u efġān itmişem
Yir ü gök ins ü melek cümle baḫaḳaldı mañā

Dil-berün gitdi **Ḫaṭāyī** sen nidersin dünyeyi
Çünki cān gitdi bu ten yā Rab niye ḳaldı mañā

5
Mef‘ūlü fā‘ilātü mefā‘īlü fā‘ilün

Cān olmaz ise sen teki cānān yeter mañā
Vaṣluñ bu ḫaste göñlüme dermān yeter mañā

Hecrüñ cefāsı öyle yaḫupdur bu göñlümi
Her şeb ḳapuñda nāle vü efġān yeter mañā

Ẓulmāt içinde āb-ı ḥayāt istemez göñül
La‘lüñ zülāli çeşme-i ḥayvān yeter mañā

4-T 15a, W 6, P 19a, PS 2b, L 10b, ŞR 4b, V 31b , TN 1b, TZ 26a, M 4a, GS 2b, K 9
1-a meh-rū: dil-ber P, PS, L, ŞR, V, TN, M, GS
1-b Cevr: cevri ŞR, V
3-a teki: kimi M, GS
4-b baḫa: yuḫa P / yaḫa TZ
5-a dünyeyi: ‘ālemi W
5-T 14a, W 4, P18a, L 58a, ŞR 6a, V 27a, TZ 24b, M 5b, G 4a, K 7, MŞ 5a
1-b Vaṣluñ: Derdüñ K // dermān: mihmān L
2-a cefāsı: ḫayāli K // öyle yaḫupdur bu göñlümi: ile yaḫdurma göñlümni L / ile yaḳdurma göñlümni M

Zāhid ḳorıma sen meni peymāneden bugün
Rūz-ı ezelde yār ile peymān yeter mañā

Gerçi **Ḫaṭāyī** gitdi elüñden viṣāl-i dost
Her dem ḫayāli dīdeye mihmān yeter mañā

6
Mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün

Her dem ġamuñda nāle vü āhum yeter mañā
Dünyā yüzinde ol yüzi māhum yeter mañā

İṣbāt ḳılmışam ruḫ-ı zerd eşk-i sürḫümi
Da'vī-i 'ışḳa böyle güvāhum yeter mañā

'Ālem ḫalāyıḳı mañā cümle ḥasūd ola
Ol āsitānuñ iti penāhum yeter mañā

Zāhid ögünme ṭāli'i sa'dum diyüp yüküş
Sen var işüñe baḫt-ı siyāhum yeter mañā

Kesme ümīd raḥmet-i Ḥaḳdan **Ḫaṭāyī** sen
Cümle ḫaṭāda luṭf-ı İlāhum yeter mañā

4-a ḳorıma sen meni peymāneden: ḳoparma sen meni mey-ḫāneden P / ḳorımasañ meni mey-ḫāneden ŞR, G, MŞ / ḳorıma mey-ḫāneden sen beni L / ḳorıma sen meni mey-ḫāneden V / ḳovar isen meni mey-ḫāneden TZ / Men' itme zāhid meni mey-ḫāneden M

4-b rūz-ı: devr-i P, TZ

5-a elüñden: elümden M

5-b ḫayāli dīdeye: ḫayāl-i dideye W / ḫayāl-i dīdede P, L, V, TZ, M, K / ḫayāl-i didesi ŞR, G, MŞ // mihmān: hicrān K

6-T 15b , W 11, P 20a, PS 3b, L 12a, ŞR 5b, TN 2b, M 5a, G 2a, K 12

1-a ġamında: ġamumda T

1-b ol: sen W

2-b 'ışḳa böyle: 'ışḳuñla G // böyle: iki ŞR // güvāhum : ki āhum L, TN

3-b iti: adı M

4-a ṭālī'i sa'dum diyüp: ṭālī'-i sa'duñ ile W

5-a Kesme: Geçme P // ümīd: ümīdi PS, L, TN

5-b ḫaṭāda: ḫaṭā vü P

7
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Dil-berā ol ay yüzüñ ḫūrşīd-i tābāndur mañā
Bāġçañ içinde aḫan su āb-ı ḥayvāndur mañā

Mescide varmaḳ ne ḥācet didüm ey zāhid sañā
Rūy ilen zülfi anuñ küfr ile īmāndur mañā

Müdde‘īler ṭa‘nesinden ṣanmañuz kim men dönem
Ol menüm cānum içinde cān-ı cāñāndur mañā

Men senüñle söyleşende ger zemistān ger bahār
Her ne çaġ görsem seni ‘ālem gül-istāndur mañā

Ey **Ḫaṭāyī** çün sañā Ḥaḳdan naẓardur her zamān
‘Işḳuñ ilen ol ḥayātuñ bāġ-ı rızvāndur mañā

8
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Ḫāk-i pāyuñ dil-berā bir tāc-ı devletdür mañā
Pes yüzüñ görmek senüñ baḫt u sa‘ādetdür mañā

Çün ġam-ı ‘ışḳuñda ölmekdür ḥayāt-ı cāvidān
Ḥaḳ bilür ölmek degül ol ‘ayn-ı rāḥatdur mañā

Munca kim derdüñde zaḥmet çekmişem ey bī-vefā
Çünki sendendür bu zaḥmet cümle raḥmetdür mañā

7-T 16a, W 8, P17b, , PS3a, L 11b, ŞR 4a, V 27b, TN 2a, TZ 24a, M 4a, G 2a, K 4, MŞ 2a
1-a ay: meh M
1-b bāġçañ: bāġça K // aḫan: aḫar K
2-a Mescide: Secdeye ŞR / varmaḳ: varmaġ W, P, L, V, TN, TZ, G, MŞ // saña: mañā T, ŞR, V / ki men PS, G/ yine L, TN
3-b cān-ı: cānı T
4-a senüñle: senüñlen P, V, TZ
4-b çaġ: çah P / çak M // ne çaġ: ḫaçan V // seni: yüzüñ V, M
5-b ilen: ile T, PS, ŞR, V // ol ḥayātuñ: bu ḥayātum PS, L, ŞR, V, TN, G, MŞ / ol ḥayātum M
8-W 9, P 17a, P S3a, L 11a, ŞR 5a, V 27b, TN 2a, TZ 23b, K 8, MŞ 2a
1-a bir: çün PS, L, ŞR, V, TN, K, MŞ
1-b Bes: Gün ŞR // baḫt u: taḫt-ı L / ‘ayn-ı V
3-a Munca: Nice L

Gerçi menden der-ḥicāb olursun ey ārām-ı cān
Yüzüñi görseddügüñ ʿayn-ı ʿināyetdür mańa

Düşte gördi dün **Ḫaṭāyī** yār olupdur hem-demi
Yā düşümdür yā ḫayālüm bu ne ḥürmetdür mańa

9
Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

Cānā göñülde hem-dem olan ġam durur mańa
Gör kim firāḳ evinde ne hem-dem durur mańa

Ancaḫ yüzüñ görende senüñ cān degül melūl
Zülfüñ kimi göñül daḫı berhem durur mańa

Dil teşne olsa vādi-i hecrüñde ġam yimen
Lalʿüñ zülāli çeşme-i zemzem durur mańa

Niçün severdi ḫaste-dil ey bī-vefā seni
Bu çoḫ belā ki hecrüñ ider kem durur mańa

Miskīn **Ḫaṭāyī** vaṣl ile yüz ıl yaşar müdām
Bu ʿömr kim zamānede bir dem durur mańa

4-a menden: mendendür L
4-b görseddigüñ: görsetdügüñ P, V, TZ / gösterdügüñ PS, L, ŞR, TN, MŞ
5-a düşde: düşte W // olupdur: olmış PS, L
5-b ne: ni K // ḥürmet: ḥālet P, PS, ŞR, V, TZ, K, MŞ // raḥmet L, TN
9-T 14b , P 18b, PS 3a, L 11b, ŞR 5b, V 31b, TN 2b, TZ 25a, M 5a, K 144, MŞ 2b
1-a göñülde: ġamuñda PS, L, MŞ
1-b firāḳ: firāḳuñ PS, L, TN, K, MŞ
2-a Ancaḫ: Ancaḳ P, PS, L, ŞR,TZ, MŞ
2-b kimi: teki P, TZ // daḫı: daḳı M
3-a olsa: bolsa P, TZ / ola ŞR // vādī-i: vāde-i V
3-b zülāli: zülāl-i V
4-a Niçün: Niçün ki L
4-b belā ki: belāyı P
5-a vaṣl ile: vaṣluñ ilen P, TZ // yüz ıl yaşar müdām: tapşurur velī P, TZ // il: yıl PS, L, TN
5-b ʿömr: ʿömri PS, L, TN

10
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Ey cemālüñ gül-sitānı bāġ-ı mīnūdur mańa
Cennet-i rıżvān ki dirler ol ser-i kūdur mańa

Yüzüñ üste zülfüñi tā gördüm ey rūḥ-ı revān
Gice gündüz aġlamaġ ‘ışḳuñda ḫoş-ḫūdur mańa

Hecr ser-gerdānlıġın çarḫ-ı felekden görmenem
Bu cefālarnı ḳılan ol yār-ı meh-rūdur mańa

Giceler tā ṣubḥ olınca ḫˇāb gelmez ‘aynuma
Tā ḫayālüñ dāyimā çeşmümde ḳarşudur mańa

Anca yaş tökdi **Ḫaṭāyī** firḳatüñden ey ṣanem
Ḫancaru baḫsam gözümde yiryüzi sudur mańa

11
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Dil-berā ‘ışḳuñ tenümde sevgülü cāndur mańa
Pertev-i mihr-i ruḫuñ ḫūrşīd-i tābāndur mańa

Derd-i hecrüñden senüñ hergiz şikāyet ḳılmazam
Hīç ‘ilāc itmen ṭaleb niçün ki dermāndur mańa

Āsitānuñ ḫākini virmen cemī‘-i ‘āleme
Her ayaġuñ topraġı mülk-i Süleymāndur mańa

Tā cemālüñ muṣḥafın gördüm eyā nūr-ı İlāh
Ẕikr-i ‘ışḳuñ dilde dāyim vird-i Ḳur’āndur mańa

10-T 14b , W 2, P18b, PS 2a, L 10a, ŞR 4a, V 27a, TZ 25b, M 3a, GS 2a, K 3
4-a ḫˇāb: uyku P / uyḫu ŞR, TZ // ‘aynuma: çeşmüme PS, L, M
4-b çeşmümde: ‘aynumda PS, L, GS
5-b gözümde: gözüme ŞR, V, M
11-T 15a, W 5, P 18a, PS 1b, L 9b, ŞR 3b, V 27b, TZ 25a, M 2b, GS 1b, K 10
1-a tenümde: cihānda P, TZ / bu tende PS, L, ŞR, M, GS, K
2-a senüñ: sańa P, PS, L, ŞR, V, TZ, M, GS // ḳılmazam: ḳılmanam L, GS
3-a virmen: virmem K
3-b Her ayaġuñ topraġı: Ayaġuñ bir topraġı PS / Ayaġuñ başduġı yir ŞR / Her ayaḳuñ başduġı M

Ey **Ḫaṭāyī** ḫūblaruñ cevri vefādur ʿāṣıḳa
Firḳat ü hecri nigāruñ luṭf u iḥsāndur mańa

12
Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

Rūşen yüzün ki zülfüñ olupdur niḳāb ańa
Nisbetdür ebr içinde meh ü āfitāb ańa

ʿIşḳuñ senüñ ki maḥzen-i genc-i ilāhīdür
Andan durur ki mesken olupdur ḫarāb ańa

Ḥüsnüñ nedür cihānda senüñ ey perī-ṣıfāt
Ḥayrān durur felekde gün ü māh-tāb ańa

Uyḫuda gözlerüm nice görsün cemālüñi
ʿIşḳuñda çünki gelmedi bir ẕerre ḫˇāb ańa

ʿĀşıḳ durur yańaġuña zülfüñ **Ḫaṭāyī** tek
Andan düşer bu vech ile bu pīç ü tāb ańa

13
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Cān u dilni ḳoymışam yoluńda men ey dil-rubā
Uyḫuda görsem senüñ tek bir perī meh-veş liḳā

Tā ki ʿışḳuńuñ belāsı cānuma kār eyledi
Ey ṭabībüm bilmezem kim var mı bu derde devā

5-b Firḳat ü: Firḳati M, GS // hecri: mihri T, W, V // luṭf u: cevri T, W

12-T 15b, W 7, M 5b

3-a Ḥüsnüñ: ʿIşḳuñ T

3-b gün ü: gezen T

5-a zülfüñ: zülfi W

13-W 10, P 19b, PS 3b, L 12a, V 28a, TN 7, M 3b, G 2b, K 131, MŞ 3a

1-b Tā ki men uyḫuda gördüm sen teki bir meh-liḳā P / Tā ki uyḫuda görürmen sen teki bir meh-liḳā PS, V, G, K, MŞ / Tā ki uyḫuda görürmen sen teki ey meh-liḳā L, TN / Tā ki uyḫuda göregör sen teki bir meh-liḳā M

Dāne-i ḥālüñe tā kim murġ-ı cān ḳıldı tamaʿ
Dām-ı zülfüñ ḥalḳasına oldı cānum mübtelā

Ey mürüvvet maʿdeni menden kerem ḳılma dirīġ
Ḳanberüñem men senüñ şāhum be-ʿışḳ-ı Murtażā

Özge ʿāşıḳlar egerçi dil virür dil-dārına
Bu **Ḫaṭāyī** ḫaste gör yoluñda ḳıldı cān fedā

14
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Eyledüm bünyād evvel ben de ez-nām-ı Ḫudā
Ol yaratmış sırr-ı merdānı ʿAliyyü'l-Murtażā

ʿĀciz olma ey göñül münkir gerekmez ehl-i dil
Ḥaḳ teʿālā buyruġıdur mūr olanda ejdehā

Öyle sulṭāndur ki yoḫdur miṯl ü hem hemtā añа
Buyruġından kim anuñ çıḫmaz şeh ü mīr ü gedā

Kim ki Ḫaḳḳa münkir oldı ḳoy cezāsıdur anuñ
Ẕerrece raḥm itmegil sen tā kim ol ḥālın duya

İt raḳībler ṭaʿn iderse ey **Ḫaṭāyī** Ḫaḳḳa ṣal
Olma ġamgīn kim sañа ḳılduġını Ḫaḳdan tapa

3-a tamaʿ: heves L, TN
3-b oldı: oldum G
4-b şāhum: cānā PS, L, V, TN, M, G, MŞ
5-a dil: cān P
14-PS 1b, L 9b, ŞR 1b, TZ 23a, M 2b, GS 1b
1-a Eyledüm: Eylerem ŞR, M
1-b yaratmış: yaratdı ŞR, TZ
2-a dil: dīn ŞR, TZ
2-b buyruġıdur: buyruġıyla ŞR, TZ, M
3-b Buyruġından kim anuñ: Kim anuñ fermānıdan ŞR, TZ, M

15
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Dost yolında ḥelāl olsuñ dilā ġayret sańa
Ġayrdan bir ẕerre minnet çekmedüñ raḥmet sańa

Ol ṣanem ‘azm-i sefer itdi göñül eglenme kim
Bir nefes dīdār gör kim ḳalmaya ḥasret sańa

Ey dil ü dīn siz çıḳuñ evden ki dil-dārum gelür
Sen de ey cān durma kim biz virmişüz ruḥṣat sańa

Çāre-i bih-būdumı sordum mu‘ālicden didi
Derd derd-i ‘ışḳ ise mümkin degül ṣıḥḥat sańa

Ey **Ḫaṭāyī** sen şehīd-i ġamze-i dil-dārsın
Ḥaşrde reşk aparur yitmiş iki millet sańa

16
Mef‘ūlü fā‘ilātü mefā‘īlü fā‘ilün

Ḥüsnüñ beyānı sūre-i *Yāsīn ü Hel etā*
Ey Ka‘be-i mübārek v’ey Merve vü Ṣafā

Devr-i felek virürse maña iḫtiyārını
Bir tār-ı mūyına dü cihānı ḳılam bahā

Gelmiş degül ne ḫod gelecek tā-be rūz-ı ḥaşr
Devr-i ḳamerde sen teki bir şāh-ı meh-liḳā

Kim ki viṣālüñ isteye iḫlās ile senüñ
Üstinde ẓıll u sāye sa‘ādet dutar hümā

15-PS 63b

4- Bu beyit, Fuzûlî’nin

Gerçi ey dil yâr içün yüz virdi yüz miḥnet sana
Zerrece ḳaṭ‘-ı maḥabbet itmedüñ raḥmet sana

matla‘lı gazelinden tazmin edilmiştir (Akyüz vd. 1958: XXII/146).

16-ŞR 1b, G 3a , MŞ 3b

Bu şiir, *Nesîmî Dîvânı*’nda da bulunmaktadır (Kahramanov 1973: III, 207).

2-b mūyına: mūyını G, MŞ

3-a ne hod gelecek tā-: gelüpdür G, MŞ

Topraġa baṣ ayaġuñı ey gözlerüm nūrı
Kim ḫāk-i pāyuñı dilerem be-her tūtiyā

Şeydā vü mest ü vālih ü ḥayrānam ey ṣanem
İḫlās ile yolında menem rind ü cān-fedā

Ḫūrşīd ü māh cümle sitāre ber-encümen
Ḳıldı sücūd ṣūretüñe ey ʿazīz-i mā

Rūḥ-ı muṣavver oldı yüzünden be-āb u gil
Sensin şehā bu aḥsen-i taḳvīme kīmyā

İnsān yirde gökde melek yoḫ idi henüz
Sen var idüñ cihānda eyā dürr-i ibtidā

Hem-tāsı ol şehenşeh-i aʿẓam nigārumuñ
Yoḫdur be-Ḫaḳḳ-ı ḥürmet-i evlād-ı Muṣṭafā

Yāruñ yolında ḥaste **Ḫaṭāyī** be-zaḫm-ı tīġ
Olgil şehīd-i deşt-i beyābān-ı Kerbelā

17
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Tā ki ruḫ-sārından *er-Raḥman ʿale'l-ʿarş istevā*
Hem anuñ şānında münzel āyet-i *şemsü'ḍ-ḍuḥā*

Sūre-i Ṭāhā vü Yāsīn ü Tebārek ḥüsnüñe
Gör ne taḥsīn eylemişdür Ḫaḳ teʿālā *Rabbenā*

Münfaʿildür ṭalʿatuñdan der-felek ḫūrşīd ü māh
Şol cihetden kim yüzüñ nūrından almışdur żiyā

Vālih ü ser-geştedür ʿālemde ehl-i maʿrifet
Vechüñe ey gevher-i pākīze-i arż u semā

7-a ber-: ez G
9-b'den itibaren ŞR nüshasında bu gazelin beyitleri tahrif olmuş.
17-ŞR 2a, G 3a, MŞ 4a
ŞR nüshasında gazelin matlaʿ beyti tahrif olmuş, 2b'de sonraki dört beyit yer almaktadır.
2-b taḥsīn: taʿẓīm G, MŞ

5 Bu **Ḫaṭāyī**den ʿināyet kesme ey şāh-ı kerem
Cāna yetmişdür cefādan luṭf idüp ḳılgil duʿā

18
Müstefʿilün müstefʿilün müstefʿilün müstefʿilün

1 Vechüñde peydādur senüñ envār-ı ẕāt-ı kibriyā
Ol nūra ḳarşu dāyimā şermendedür şemsü'ḍ-ḍuḥā

Leylī cemālünden cüdā ser-geşteyem Mecnūn kimi
Ferhād-vār ister göñül şīrīn dudaġuñdan şifā

Cām-ı muṣaffādan mańa sāḳī içürdi bir ḳadeḥ
Ṣūfī ne bilsün men nice ol cāmdan buldum ṣafā

Her kim ki tevḥīd ehlidür ol dīd ü vā-dīd ehlidür
Rūz-ı ezelden tā ebed ister kemāl-i müntehā

5 Men cāhil ü nā-dānıyam ol ḥüsn içün ḥayrānıyam
Tā genc iken pinhān idüm şimdi göründüm ẓāhirā

ʿAyne'l-yaḳīn Ḥaḳ sırrına idrāk iden insan idüm
Ey maʿrifetden bī-ḫaber inṣāfa gelgil bī-riyā

Cān u cihānı sizsizüñ neyler **Ḫaṭāyī** ḫaste-dil
Senden müdām iḥsān diler çünki gedādur bī-nevā

19
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Nuṭḳ-ı enfās-ı Mesīḥüñ dem-be-dem cāndur mańa
Çünki men Ḫıżram dudaġuñ āb-ı ḥayvāndur mańa

5-b duʿa: vefā G, MŞ

18-ŞR 2b, G 3b, MŞ 4a,

ŞR nüshasında bu gazelin ilk iki beyti ve üçüncü beytin ikinci mısrası okunur durumda, diğer beytler tahrif olmuştur. *Nesîmî Dîvânı*'nda da bulunmaktadır (Kahramanov 1973: III, 5).

1-b nūra: yüze G, MŞ // ḳarşu: ḳarşuda G, MŞ // dāyimā: dāyim MŞ

2-a ser-geşteyem Mecnūn kimi: Mecnūn kimi ser-geşteyem G, MŞ

7-b çünki: çün ne ŞR, G

19-ŞR 3a, G 4a, MŞ 5a

Bilmezem ʿālemde yā Rab gerdiş-i eyyām-ı ġam
Luṭf u iḥsānuñ mıdur yā cevr-i hicrāndur mańa

Virmişem īmānumı zencīr-i zülfüñ küfrine
Bend-i zülfüñ küfrini gördüm ne īmāndur mańa

Dün raḳīb-i kāfir-i güm-rāh ile ġaybında kim
Her ḥikāyetler ki ḳılduñ cümle pinhāndur mańa

Bu **Ḫaṭāyī** birle söyleş bir daḫı ey şāh-ı ḥüsn
Tā dehānuñ ḫātem-i mühr-i Süleymāndur mańa

20
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Ḫāk-i pāyüñ sürmedür ʿaynuma inʿām it mańa
Ger ḳabūl olmaz murādum senden iʿlām it mańa

Derdümüñ dermānı ruḫ-sāruñı görmekdür senüñ
Teşneyem biʾllāh dudaġuñ şerbetin cām it mańa

Çün göñül ḫālüñ ucından düşdi zülfüñ ḳaydına
Bī-günāh öldürmegil bir laḥẓa ārām it mańa

İstemen ẓāhirde fāş olmaḳ anuñçün gözlerem
Mihr-i ʿışḳuñ rāzını ey yār ilhām it mańa

Bu **Ḫaṭāyī**den götürgil miḥnet-i hicrānuñı
Ey perī-rū Tańrı içün ancaḳ ilzām it mańa

21
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Yā İlāhī isterem senden bu inʿāmı mańa
İdesin hem-dem kim ol serv-i gül-endāmı mańa

4-a ġaybında: ʿaybında ŞR
20-ŞR 3a, G 4b, MŞ 5b
21-ŞR 3b, G 4a, MŞ 5a

Şol büt-i nā-mihribān hergiz meni yād itmedi
Bir muḥabbet ḳılmadı āḫir ser-encāmı mańa

Cevr-i hicrān çekdügümden ḳalmayupdur ṭāḳatum
Yā naṣīb itseñ n'olaydı ṣabr u ārāmı mańa

Göñlüm alduñ bī-tekellüf cānumı almaḳ durur
Güldürür 'ışḳında dāyim ḫās ilen 'āmı mańa

Geçdi 'ömrüñ ey **Ḫaṭāyī** uşbu zāyi' dünyede
Şol vefāsız leblerinden virmedi kāmı mańa

22
Mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün

Min ba'd eger menümle ḥabīb olsa āşinā
Men cānumı yolında anuñ eylerem fedā

Gül-gūn yüzüñ ḫayāline düşdi göñül yine
Beñzüm saraldı derd ile mānend-i keh-rubā

Dārü'ş-şifāya gitmedügüm andan ötrüdür
Ey cismümüñ ḥayātı lebüñdür mańa şifā

Çeşmüñ cihānda fitne vü āşūb gösterür
Her dem ḳıyāmeti ḳoparur ḳāmetüñ mańa

Yastan **Ḫaṭāyī** yār işigin i'tiḳād ile
Şām u seḥerde devletine eylegil du'ā

4-a alduñ: aldı: ŞR // almaḳ durur: almaḳdadur ŞR

22-G 3b, MŞ 4b

3-a andan: cānāndan MŞ

3-b Ey cismümüñ: Tā kim ḥüsnüñ G

23
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Ḥaḳ ezel mey-ḫānesinden virdi bu cāmı mańa
Kāyināt ehli ta‘accüb ḳıldılar ḳamu mańa

Bilmez idüm ḫaṭṭ-ı ruḫ-sāruñ ṣıfātın söylemek
Fitne çeşmüñ ġamzesi ögretdi ilhāmı mańa

Ṣabr u ārāmum gidüpdür görmezem ‘aynumda ḫˇāb
Firḳatüñ bir eylemişdür ṣubḥ ile şāmı mańa

Çoḫ cefā ḥāṣıl olur senden mańa ey bī-vefā
‘Āḳıbet eyler ḫayālüñ resm-i bed-nāmı mańa

Köynegüñden çıḫ didüm şol serv-i gül ḫandānuma
Ẕerrece ḳayunmadı gösterdi endāmı mańa

Ey **Ḫaṭāyī** zülfinüñ zencīrine ḳayd itme dil
Dānedür ḫāli anuñ hem zülfidür dāmı mańa

24
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Dem-be-dem yüz miñ selām olsun sańa yā Muṣṭafā
Cümle dillerde ṣafā senden durur yā Muṣṭafā

Cümle ‘ālem faḫri sen kāfir münāfıḳ ḳahrı sen
Enbiyālar içre sensin bihterīn yā Muṣṭafā

Ger menüm yetmez elüm sürtem yüzüm toprāġuña
Her ṣabāḥ bād-ı ṣabā virsün selām yā Muṣṭafā

Yiryüzi andan münevver ḳıble de pür-nūrdur
Şol mübārek merḳada menden selām yā Muṣṭafā

Ey **Ḫaṭāyī**nüñ ümīdi bu cihānuñ serveri
Cümle peyġamberlerin sulṭānısın yā Muṣṭafā

23-G 3b, MŞ 4b
5-b ḳayunmadı: ḳaplanmadı G
24-M 102a, GS 99a
Hüseynî neşrinde “Bu gazel yalnız ilk defa olarak Sultan el-Kurrai nüshasında görüldü.” notuyla yer almaktadır (1380: 36).
Nüsha farkları vardır.

25
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Ẕerreyem mihrüñde dāyim ey cemāli āfitāb
Ebri yüzüñden götürgil dutmagil menden niḳāb

Çıḥ sen ol yāruñ kūyından ey raḳīb-i rū-siyeh
Ḫaste bülbül var iken neyler gül-istānda ġurāb

Ey gözi nergis yüzi gül tek boyı serv-i revān
Tā ki senden ayru düşdüm ḫasteyem ḥālüm ḫarāb

Cennet-i vaṣluñdan ey cānum meni dūr eyleme
Kim firāḳuñ āteşinde çekmişem dāyim ‘aẕāb

Bu **Ḫaṭāyī** ḥaḳḳına dāyim dutupdur çoḥ ümīd
‘Āḳıbet raḥm eyle aña sā‘at-i yevmü’l-ḥisāb

26
Mef‘ūlü fā‘ilātü mefā‘īlü fā‘ilün

Geldi ṣurāḥi meclise ref‘ eylemiş niḳāb
Nūr eyledi mecālisi zerrīn-per-āfitāb

Mānend-i cām-ı Ḫıżr-ı Nebīdür miṣāl ilen
Āb-ı ḥayāt içindeki cān-baḫş iden ṣarāb

25-T 16a, W 12, P 20a, PS 4a, L 13a, ŞR 6a, V 28a, TN 10, M 6a, GS 3a, K 127

1-b niḳāb: ḥicāb ŞR, V

2-a Çıḥ sen ol yāruñ: Dur dise yār T / Çıḥanda sen P / Dur didüm PS, L, ŞR, TN, M, GS // ey: şol T

3-a gözi nergis yüzi gül tek boyı: gönül göz nergis-i mestān boyuñ T // tek boyı: ḳāmeti PS, L, ŞR, TN // gül tek: gülgūn K

4-a cānum: ḫānum T/ yārum ŞR/ cān sen K // eyleme: itmegil PS

4-b Kim: Men T, K // dāyim: derd ü T, V, K

5-a ḥaḳḳına: çü sañа M, GS

5-b eyle: ide W, P, ŞR, V //eyle aña: aña ḳılgil K

26-T 17b, W 13, P 20b, PS 4b, L 13a, ŞR 7a, V 8a, TN 11, TZ 27a, M 6a , GS 3a, G 4b, K 13

Sadettin Nüzhet “XVI ncı asır Osmanlı Şairlerinden Midillili Hitâbî’den Örnek Şiirler” başlığı altında yedi gazel, bir murabbaya yer vermiştir. İlk gazel budur (1956: 223-226). Ayrıca bkz. (Gıynaş 2014: I, 326-327).

1-b eylemiş: eyledi M, GS

2-ŞR

2-b içindeki: içdügi W // iden: olan M, GS

Ḳulḳul diyer maṭaraya yaʿni digil digil
Baş indürür piyāleye kim ḳılma ictināb

Maʿşūḳ-ı serv-ḳāmet ü maḥbūb-ı sīm-ten
Ṭāvūs-ı ravża cilve ḳılur çıḥmış ez-ḥicāb

İçmiş şarāb-ı laʿli çü ser-ḫoş öper ayaġ
Nuḳl eylemekde cān ü cigerden diler kebāb

Āyīne-i Sikender ü hem cām-ı Cem budur
İẓhār ider cihānı ḳılur şeyḫi çün şebāb

Bir yirde kim otura **Ḫaṭāyī** o ḫūr-veş
Gökde melāyik oḫıya *yā leytenī turāb*

27
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Ey cemālüñ āyetidür maʿnī-i ümmü'l-kitāb
Ol kitābuñ oḫıram şerḥ ü beyānın bī-ḥisāb

Firḳat-ı ʿışḳuñda ey gül-çehre zār u giryeden
Ḳanlu yaşum Ḥaḳ bilür çizgindürür hem āsiyāb

Genc imiş ḫüsnüñ senüñ vīrānesi gönlümdedür
Bu dil-i vīrānumuz ol gence olmışdur ḫarāb

Görmemişdür merdüm-i ṣāḥib-naẓarlar dünyede
Sen teki ʿālemde bir şeh-zāde-i ʿālī-cenāb

Der-mesācid neylerem vaʿẓın işitmek vāʿiẓüñ
Gūşe-i mey-ḫāne yigrekdür mańa cām-ı şarāb

3-a diyer: virür W // digil digil: dökül dökül M, GS
3-b ḳılma: ḳılmış W
4-b ḥicāb: niḳāb W, P, ŞR, TZ
5-T
5-a çü: vü L, TN
6-b cihānı ḳılur: cihānda ider PS, G / cihānda ḳılur L // şeyḫi: şeyḫ çün W, P, TZ, M
7-a otura: otursa M // o ḫūr-veş: ol ay bile PS, G
7-b oḫıya: oḫır PS, L, TN, G / oḳur M / oḫur K
27-ŞR 6b, G 5a
2-b Çizgindürür kelimesi nüshada çözgündürür okunacak şekilde yazılmış.

Yār ilen ḫalvetde muṭribsiz içerken nāgehān
Ḳāmetüm çeng oldı feryādum ney ü āhum rebāb

Gird-i kūyından öterken dil-berüñ gördi raḳīb
Başumı aġrıtdı ġavġadan seg-i ḥāżır-cevāb

Cān virüp maʿşūḳanuñ yolında bī-reyb ü riya
ʿĀşıḳ oldur ḳılmaya her müddeʿīden ictināb

Uş **Ḫaṭāyī** ġamdan inceldi bu āh u derd ile
Var iken bülbül neden bustāna girmişdür ġurāb

28
Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1 Gördi utandı ḥüsn-i cemālüñden āfitāb
Aġzuñ ḳatında gelmeye bir ẕerre der-ḥisāb

Devr-i ḫaṭuñda göñlümi sevdāya ṣalmagil
Berg-i gül üzre sünbülüñi ḳılma pīç ü tāb

Şükr eylerem viṣālüñe her gice tā seḥer
Hicrān içinde gerçi geçer ḥālimüz ḫarāb

Ey sāḳi-i muḥabbet-i cān āferīn sańa
Peymāne-i lebüñden içen istemez ṣarāb

5 Sensüz **Ḫaṭāyī** ey şeh-i ḫūbān firāḳ ider
Ṣabrum tükendi gözlerüme gelmez oldı ḫˇāb

28-ŞR 6b, G 5a

29
Mefā‘īlün mefā‘īlün fe‘ūlün

Bu ‘ālem ḥüsnüñe ḥayrāndur ey dost
Saña bu ġonce-leb ḫandāndur ey dost

Men ol Ya‘ḳūba nisbet zār boldum
Cemālüñ Yūsuf-ı Ken‘āndur ey dost

Hilāl ḳaşuñı tā ki gördi çeşmüm
Bu cānum ‘ıyduña ḳurbāndur ey dost

Saña bu *kün fekān* vālih bolupdur
Ki ḥüsnüñ ṣūret-i Raḥmāndur ey dost

Cemālüñ ṣafḥasından ḫaṭṭ ü ḫālüñ
Yüzüñde āyet-i Ḳur’āndur ey dost

Senüñ ‘ışḳuñ vücūdum şehri içre
Bu göñlüm taḫtına sulṭāndur ey dost

Ḫaṭāyīye dimişsin cevr idem çoḫ
Yine luṭf u yine iḥsāndur ey dost

30
Mef‘ūlü fā‘ilātü mefā‘īlü fā‘ilün

Ehl-i ḥayāta söylerem ey ḥayyu ke’l-memāt
Fānī cihānda kimseye mu’nis degül ḥayāt

29-T 16b, W 14, P 21b, PS 5a, L 14a, ŞR 8a, TN 14, TZ 28a, M7a, GS 4a, G 6a
4-a Saña bu kün fekān vālih olupdur: Saña nergis teki vālih olan men PS, L, ŞR, TN, G / Saña nergis teki vālih olupmen M
4-b sūret: sūre ŞR, G
5-P, TZ
5-b Yüzüñde: Beyān-ı ŞR
6-b taḫtına: taḫtıda ŞR
7-a idem: ide PS // idem çoḫ: idesin M, GS
7-b Yine luṭf u yine: Aña hem luṭf u hem ŞR / Bu ne luṭf ile ne M, GS
30-T 17a, W 15, P 21b, PS 4b, L 13b, ŞR 7a, V 30b, TN 12, TZ 28b, M 6b, GS 3b, G 5b, K 14
1-a ke’l-memāt: lā-memāt T, PS, TN, M, GS, G, K / lā-yemūt ŞR
1-b mu’nis: bāḳī M, GS

Bāḳīdür ol ki dirler anı vācibü'l-vücūd
Fermāndur aña mümteni'āt ile mümkināt

Cān-baḫş imiş memāta lebüñ ey Mesīḥ-dem
'Īsīlerüñ 'aceb mi deminden bu mu'cizāt

Mehd-i zemīn içinde ki ṭıfl-ı nebāt irür
Aña hemīşe dāye-i luṭf emzirür nebāt

Şaṭranc-ı dehr içindeki at oynadan ḫani
Taḳdīr-i beydaḳı anı bir demde ḳıldı māt

Çün ḳul olan ḳapuñda görür ḳadr-i salṭanat
Bir ḳuluñam ki virmişem ol ḳadr içün berāt

Yetmez **Ḫaṭāyī** ẕikr-i İlāhuñ nü'ūtına
Bir ẕāt imiş ki irmez aña ẕāt ilen ṣıfāt

31
Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Ser-ḫoş-i cām-ı elestem tā ebed huşyār mest
Mest-i lāya'ḳıl gezermen şehr içinde 'ār mest

2-a dür ol: o dur W, P, PS, L, ŞR, V, TN, M, GS, G, K // Bākīdür ol ki: Fāni degül ki TZ
2-b fermāndur: fermān-ber M, GS
3-a imiş: ider T, PS, L, ŞR, V, TN, TZ, G /dur M
3-b 'İsīlerüñ: 'İsī lebüñ W
4-a irür: ider T, PS, ŞR, TN, TZ, G, K
4-b emzirür; emzidür P, V, TZ
5-a ḫani: hāmı P, TZ / cānı PS, ŞR / hānı L, V, TN, G / ḳanı M, K
5-b anı: aña P
6-b ḳuluñam ki: ḳula kim PS /ḳuluñ ki V
7-a nü'ūtına: nüfūsına W, P, V, TZ / nüġūsına L / çü 'arşına ŞR / şenāsına G / nuḳūşına K
7-b ilen: u W / hem V // ẕāt ilen: midḥat u P, TZ, M, GS
31-T 17a, W 16, P 21a, PS 5a, L 14a, ŞR 7b, M 7a, GS 4a, G 5b, MŞ 37a
G nüshasında bu şiir mükerrerdir (v 5b, v 28b). İlkinde diğer nüshalarda olduğu gibi "mest" rediflidir. İkincisinde "mest" yerine "-ımız" eki redif olarak kullanılmıştır. 1-a ve 2-b mısraları matla' beytini oluşturmaktadır. 1-b ve 2-a mısraları yoktur. MŞ nüshasında da böyledir.
1-b gezermen: gezersin ŞR

Sordılar menden ki niçün bī-dil olduñ men didüm
Ol sebebden bī-dil oldum dil-ber ü dil-dār mest

Ḥaḳḳına ʿāşıḳ olanlar cān u başa ḳalmasun
Ol yüze müştāḳ olanuñ ḳıblesi dīdār mest

Her ḳamışdan şekker olmaz her tikenden tāze gül
Her geyigüñ göbeginden nāfe-i Tatar mest

Ādemī oldur ki anda ḥüsn-i ḫulḳ u luṭf ola
Ādemī dimeñ aña kim cübbe vü destār mest

Dāyimā ister **Ḫaṭāyī** şāh cemālin görmegi
Şol gedā-yı ʿāli-himmet ṭālib-i dīdār mest

32
Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

Oldum firāḳ u derd ile bī-çāre ʿāḳıbet
Gördi ṭabīb eylemedi çāre ʿāḳıbet

Tīr-i cefādan oldı ciger pāre yār içün
Bildürmedüm bu yaranı deyyāre ʿāḳıbet

ʿÖmrüm hebāya gitdi zi-endūh-ı rüzgâr
Vā ḥasretā ki aydamazam yāre ʿāḳıbet

Miñ mekr ü al ü şuʿbede-i bī-ḥisāb ile
Ḳanumnı tökdi ġamze-i ḫūn-ḫˇāre ʿāḳıbet

Şol dil-ber-i ḫuceste-liḳānuñ yolında kim
Şaldı **Ḫaṭāyī** cānını bāzāra ʿāḳıbet

2-a niçün: nişün W
2-b dil-ber ü: dil-berüm W, P
3-PS, M, GS
3-a ʿāşıḳ: maʿşūḳ P // cān u başa: şīrīn cāña T, W, P, PS, L, GS, MŞ
3-b Ol yüze: Dīdāra T, W, P, PS, L, GS, MŞ // olanuñ: olanlar T, W, P, PS, L, GS, MŞ
4-T, L
4-b göbeginden: göbeginde T, PS
5-b dimeñ: dime ŞR // aña kim: nigārā P, G // ḥüsn-i ḫulḳ u luṭf: luṭf u ḥüsn ü ḫulḳ T, PS
32-ŞR 8a, G 6a

33
Mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün

Bu gönlüm şād olur ġamdan ruḥı çün lāle-gün görgeç
Miṣāl-i merd-i müflis nāgehān bir yaḫşı gün görgeç

Eger āh eylesem topraġ olur der-laḥẓa āhumdan
Düşer her pāresi bir yirde kūh-ı bī-sütūn görgeç

Anuñçün eylemez āhı bu cānum reh-güzāruñda
Ḥarāmīler çaparlar kārvānı çün tütün görgeç

Meh ü seyyāreler şermendedür yüzüñe baḫmaḳdan
Felek evcinde ḫūrşīd ḥayādan ser-nigūn görgeç

Ḫaṭāyī resm-i evvelden ḳalupdur iḫtirāz eyle
Hezārān nāz ider ḫūblar ki ‘āşıḳnı zebūn görgeç

34
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Dil-berā derdüme dermān senden özge kimse yoḫ
Hem daḫı gönlümde īmān senden özge kimse yoḫ

Hecr evinde men kimüñlen hem-dem olam ey ṣanem
Gönlümüñ şehrinde mihmān senden özge kimse yoḫ

Ḫızır tek ẓulmetde ḳaldum bir meded ḳıl Tañrı’çün
Teşne içün āb-ı ḥayvān senden özge kimse yoḫ

Her ne ḥükm eylerseñ eyle sen mańa ey ‘ışḳ-ı yār
Gönlümün taḫtında sulṭān senden özge kimse yoḫ

Bu **Ḫaṭāyī** ḫastenüñ virgil murādın yā İlāh
Kim mańa luṭf ile iḥsān senden özge kimse yoḫ

33-ŞR 8b, G 6a, MŞ 6a
5-a evvelden ḳalupdur: böyle eyleyüpdür G, MŞ
34-T 17b, P 22a, PS 5b, L 14b, ŞR 9a, V 7a, TN 16, TZ 29a, M 7b, GS 4b, G 6b, K 16, MŞ 6a
1-b Hem: Yā P, ŞR, V, TZ, M, GS, K // gönlümde īmān: gönlüme dermān T
2-b şehrinde: evinde G, MŞ
4-a ḥükm eylerseñ eyle sen: kim ḥükm eyleseñ eyle T, PS, L, TN, G, MŞ // ‘ışḳ-ı: ‘ışḳa PS, G
5-a murādın: murādı L, TN
5-b mańa luṭf ile: mekānı luṭf u P, TZ, M, GS, K / mańa luṭf u V // ile: iden ŞR

35
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Ol perī kim bu cihānda ḥüsninüñ hem-tāsı yoḳ
Serv-i raʿnā tek ḫıramān ḳaddinüñ bālāsı yoḳ

Gice gündüz men anuñ hecrinde yanmaġdur işüm
Neyleyem kim ol mehüñ menden yaña pervāsı yoḳ

Ögme ey zāhid maña rıżvān u cennet bāġını
Kim anuñ yārum yüzi tek bir gül-i ḫamrāsı yoḳ

Ḳılma ey nāṣıḥ maña zülfin seversin diye ṭaʿn
Ḫansı ʿāşıḳdur kim andan başda bir sevdāsı yoḳ

Gerçi çoḳdur dünyede ʿuşşāḳı ol māhuñ velī
Bu **Ḫaṭāyī** ḫaste tek bir ʿāşıḳ-ı şeydāsı yoḳ

36
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Ḫaḳ kelāmı sevmişem sūre-i Yāsīnden meded
Kim maña İncīl ü Furḳānuñ duʿāsından meded

Ey be-ḥaḳḳ-ı muʿcizātı virdüñ ol Mūsāya sen
Kim maña Mūsī-i ʿİmrānuñ ʿaṣāsından meded

35-T 18a, P22b, PS 5b, L 14b, ŞR 8b, V 7a, TN 15, TZ 29a, M 8a, GS 5a, G 6b, K 141, MŞ 6a
1-b tek ḫıramān ḳaddinüñ: … nuñ anuñ tek ḳāmet ü P, TZ, M, GS
2-a hecrinde: ʿışḳıda M, GS
3-a zāhid: vāʿiz P, L, V, TZ, M, GS, K // rıżvān u cennet: cennāt-ı rıżvān P, M, GS / cennāt-ı ʿAdnuñ TZ
3-b yārum: yāruñ TN, TZ, M, G, MŞ
4-a nāṣıḥ: zāhid P, L, V, TN, TZ, M, K // diye: diyü PS, TN, M, GS, G, MŞ / özge L
4-b andın başda: k'anuñ başında P / kim anuñ başıda ŞR / kim anuñ başında V
5-b tek bir: kimi P, TZ, K
36-T 18a, PS 6a, L 15a, ŞR 9a, TN 17, M 8a, GS 5a
1-a kelāmı: kelāmın PS, ŞR // sūre-i: ṣūretde PS // sūre-i Yāsīnden: sūrede sīnden ŞR
1-b Hem: Kim M // maña: aña ŞR
2-a muʿcizātı: muʿcizi M, GS
2-b Kim: Ey ŞR

Ey yaradan ʿālemi ol şāh-ı ḫūbān ʿışḳına
Ol resūl-i āḫirātuñ muʿcizasından meded

Kim ki kāmın almadı dünyāda oldur bī-nevā
Bī-nevānuñ virgilen yā Rab nevāsından meded

Bu **Ḫaṭāyī** dir ezelden men imāmuñ ḳulıyam
Ey imām-ı Ḥaḳ ʿAliyyü'l-Murtażā senden meded

37
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Munca cevr itdüñ mańa nā-mihribānlıġdan ne sūd
Öldürenden ṣoñra ey cān mihribānlıġdan ne sūd

Ḳahruñ ilen telḫ geçdi çünki ʿömrüm dünyede
Yaşum üzden isteyüben şādmānlıġdan ne sūd

Bilmezem niçün durur düşmenligüñ bu nevʿ ilen
Luṭfuñı görsetmeyüp hem bu yamanlıġdan ne sūd

Çünki raḥmuñ yoḫ durur men pīr-i ʿışḳuñ ḥālına
Bu cihān bāġında ey servüm cevānlıġdan ne sūd

Ey **Ḫaṭāyī** dil-berüñ çün kim cefā eyler sańa
Bī-vefā ʿālemde böyle zindegānlıġdan ne sūd

3-b āḫirātıñ: āḫirüñ de L / āḫirüñ ŞR, TN, M// muʿcizāsından: muʿcizātından ŞR
4-a oldur: oldı PS, L, TN
5-b Ey: Yā M, GS
37-T 82b, T1 42b

38
Mefā‘īlün mefā‘īlün fe‘ūlün

Feleknüñ gerdişinden dād u feryād
Meni ayırdı senden dād u feryād

Meni yārdan ayırdı bed zamāne
Zamāne gerdişinden dād u feryād

Menüm iki cihānum sevgülü şāh
Seni sevmedügünden dād u feryād

Yaḳam yırtam gidem aġyār elinden
Mańa hīç raḥmı yoḫdur dād u feryād

Bi-çāredür **Ḫaṭāyī** yār elinden
Nice büryān olupdur dād u feryād

39
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

‘Arża yazdum men sańa ey şāh-ı ḫūbānum meded
‘Arż-ı ḥālüm sen bilürsün dīn ü īmānum meded

Şerm-sāram pür-günāham sen baġışla yā kerīm
Cümlelerni yarlıġayın kāmil insānum meded

Mest ü mecnūn olmışam men firḳatüñden yā ḥabīb
Ey ḥaḳīḳat ‘āleminde ince erkānum meded

38-P 22b, TZ 29b

1-b ayırdı senden: senden ayırdı TZ

2-b bed: bu P

4-b raḥmı: bābı TZ

39-ŞR 9b , M 8b, GS 5b, G 6b, MŞ 6b

Bu gazel, ŞR nüshasında 7, M ve GS nüshalarında ise 5 beyitlidir. G nüshasında gazelin ilk dört beyti mevcuttur. Sayfa altındaki reddade kaydında 5. beytin ilk kelimesi (Her yańa) yazıldığı halde sonraki sayfa “Bu şāh-ı pür-kerem ṣāḥib-naẓardur” mısraıyla başlamaktadır. Bu durum nüshanın bazı sayfalarının koptuğunu ve tamir gördüğünü göstermektedir.

2-b Cümlelerni: Cümlesini M, GS // insānum: iḥsānum ŞR, G, MŞ

3-M, GS

Bu elümdür dāmenüñüz yā ʿAliyyü'l-Murtażā
Būy-ı vaṣluñdur senüñ her derde dermānum meded

Her yaña ʿazm eyler olsañ sūre-i feṯḥ oldı feṯḥ
Açılur baġlu ḳapu devletlü derbānum meded

Bī-nevā müflislerüñ sensin penāhı rūz-ı ḥaşr
Ḥoḳḳa-i dür der-ṣadef laʿl-i güher-kānum meded

Bu **Ḫaṭāyī**nüñ günāhın sen getürme yüzine
Şāh-ı Merdān şīr-i Yezdān sırr-ı ṣübḥānum meded

40
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Ḥüsnine zībā imişsin yā ʿAlī senden meded
Gökyüzinde ay imişsin yā ʿAlī senden meded

ʿIşḳ ile maʿşūḳ u ʿāşıḳ senden olmışdur ẓuhūr
ʿIşḳ ile şeydā imişsin yā ʿAlī senden meded

Anca kim fikr eyledüm gezdüm vücūdum şehrini
Miṣl-i bī-hemtā imişsin yā ʿAlī senden meded

Enbiyālar evliyālar çoḳ durur ammā ki sen
Cümleden aʿlā imişsin yā ʿAlī senden meded

Mü'mine irşād idersin luṭf u iḥsān u kerem
Kāfire ġavġā imişsin yā ʿAlī senden meded

ʿIşḳ oḳurlar aduñı rāh-ı ḥaḳīḳatda senüñ
Sırr-ı *mā evhā* imişsin yā ʿAlī senden meded

4-a Bu elümdür dāmenüñüz: Dest-i men ber-dāmen-i to M, GS
5-a Her yana: Ḳancarı M, GS // eyler olsan: ider isem M, GS
6-M, GS, MŞ
40-P 14b, ŞR 10a , TZ 19a, M 8b, GS 5b, MŞ 6b
1-a Ḥüsnine zībā: Ḥüsne görke bay P, M, GS / Ḥüsnü görki bay TZ
1-b Gökyüzinde ay: Görk içinde bay ŞR, MŞ
2-b Işk ile şeydā: Sırr-ı mā evhā ŞR
3-a fikr: seyr ŞR, MŞ
4-a Enbiyālar evliyālar: Evliyālar enbiyālar ŞR, MŞ // ammā : illā ŞR, MŞ
6-ŞR

Yirde gökde isteyen şol kör münāfıḳlar seni
Ẓāhir ü peydā imişsin yā ʿAlī senden meded

On sekiz miñ ʿālemüñ sırdaşısın sırruñdadur
Mürşid-i bīnā imişsin yā ʿAlī senden meded

Ḳısmeti rūz-ı ezelden hem muʿayyen Muṣṭafā
Nergis-i şehlā imişsin yā ʿAlī senden meded

Bu **Ḫaṭāyī** ḫaste-dil birligüne iḳrār ider
Vāhid ü yektā imişsin yā ʿAlī senden meded

41
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Ḳāmetüñden münfaʿildür sāye-i serv-i bülend
Ḥasretüñden ʿarʿar u şimşād olupdur derd-mend

ʿĀrıżuñ bāġında zülfüñ tārına bend eylegil
İster iseñ nāle-i bülbülden olmaḳ behre-mend

Ser-be-ser bir tāre-i mūyuñ bahāsıdur senüñ
Mülk-i Tebrīz ü Çaġatay u Ḫorāsān u Ḫucend

Tā ki geldi ey ṣanem ʿışḳuñ ḫayāli başuma
Dünye vü ʿuḳbā ġamından geçdüm ü oldum levend

Cānumı ʿışḳuña teslīm eyledüm iḫlāṣ ile
Ol perī-peyker meni yā Rab neden ḳılmaz pesend

Der-beyābān-ı taḥayyür ḳalmışam bī-ḫurd u ḫˇāb
Vālih ü ser-geşte vü ḥayrān u zār u müstemend

Bu **Ḫaṭāyī** leblerüñ ʿışḳında ger āh eyleye
Āhınuñ sūzından olur ḫāk ol kūh-ı Seḥend

7-a isteyen şol kör: görmediler ol P, M, GS /dediler ol kör TZ
8- P, TZ, M, GS
41-ŞR 10a, MŞ 7a
3-4,6- ŞR

42
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Tā ki derdüñden olupdur yüregüm ṣad-pāreler
Tīġ-ı ‘ışḳuñ yüregümni ṣad-hezārān pāreler

Ay yüzüñden ayru gördüm dīde-i bī-ḫˇābumı
Gökyüzinde uymaz oldı her gice seyyāreler

Zāhidā sen fāriġ ol āhumdan ikrāh eyleme
Kim menüm baġrumda çoḫdur ġamzelerden yâreler

Yaralı baġrum ḳanın tökdi gözümden dem-be-dem
Gör neler ḳıldı mańa şol nergis-i ḫūn-ḫˇāreler

Çıḫmaya miskīn **Ḫaṭāyī** göñli zülfüñden n’ola
İşi seyr olur anuñ her ḫanda var seyyāreler

43
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Ol perī-peyker ki çeşmümden nihān olmış durur
Bāḳi ‘ömrüm olsun ol cismümde cān olmış durur

Yā Rab ol gözler ne bāġuñ nergis-i şehlāsıdur
Kim ġamından cism ü cānum nā-tüvān olmış durur

Öyle kim bülbül yiri gülşendür ey gül yüzlü yār
Göñlüme kūyuñ maḳāmı gül-sitān olmış durur

Anca çekdüm miḫnet ü hecrüñ ġamın ey bī-vefā
Cevr-i ‘ışḳuñdan vücūdum nā-tüvān olmış durur

Tā **Ḫaṭāyī** gördi ol ḥüsn-i cemālüñ ey güneş
Gör nice ‘ālem dilinde dāsitān olmış durur

42-T 18b, 82a, PS 15a, L 26b, ŞR 21a, V 31b, TN 64, M 29b, GS 26b, G 15a, MŞ 18b
1-b ṣad-hezārān: her dem eyler V / her zamān ṣad- M, GS // pāreler: yāreler PS, L, TN, G
2-a gördüm: gördi ŞR, M, GS, G, MŞ
4-a Yaralı: Yaruben PS / Yaralu ŞR, V, M, GS, G, MŞ
4-b şol: bu L
5-a Çıḫmaya: Çıḫmasa PS, L, ŞR, V, TN, M, GS, G, MŞ
5-b seyr olur anuñ: şeb-revlik durur V, M, GS
43-T 18b, P38a, PS 7b, L 17a, V 14b, TN 29, TZ 51b, M 12a, GS 9a, G 8a, MŞ 9b
1-b Bāḳi ‘ömrüm olsun: ‘Ömri bāḳi olsun P, TZ, M, GS / Bāḳi olsun ‘ömrüm G, MŞ
5-a ḥüsn-i cemālüñ: ḥüsn ü cemāli P / ḥüsni cemāli TZ / ḥüsn ü cemālüñ M, GS

44
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Ḥasretüñ derdinden ey cān baġrum oldı pāreler
Sūz-ı ‘ışḳuñ yüregümde her dem eyler yaralar

Yandurur hicrān odı gönlümni virdi yāre kim
Dutdı eflāk u cihānı gitdi gökden ḳaralar

Düşdi ḥüsnüñ manẓarına cān u dil hem gözlerüm
Çāre yoḫ nā-çār olupdur n’eylesün bī-çāreler

Terk idüp ḳoydum giderem ḫānümānı mülki uş
Hecrüñ itdi men ġarībi uşta gör āvāreler

Öldi derdüñden **Ḫaṭāyī** bir ḳadem rencīde ḳıl
Ḳabrine baṣgil işitgil ṣad-hezārān nāleler

45
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Gönlümi alan menüm ol dil-rubā yārum durur
Gerçi gönlümni alur ammā ki ġam-ḫˇārum durur

Nice kim cevr ü cefā ḳılsañ men-i dil-ḫasteye
Eylemen andan şikāyet kim vefā-dārum durur

44-T 19a, W 60, P 38b, PS 15b, L 27a, ŞR 21a, TN 65, TZ 52a, M 29a, GS 26a, G 17a, K 114, MŞ 21a

1-a cān baġrum: cānum P // pāreler: yaralar T, PS, ŞR, G, K, MŞ

1-b yüregümde: yüregümni PS, ŞR, M, GS, G, MŞ / yüregümi TZ // yaralar: pāreler T, PS, ŞR, G, K, MŞ

2-a Yandurur: Yaġdurur P / Yandurup W, PS, ŞR, G, MŞ // gönlümi virdi yāre kim: verdi gönlüni bāda gör W, M, GS, K / urdı gönlüni yāda gör P / gönlümi virdi bāda gör PS, L, ŞR, TN, G, MŞ

2-b gökden: nūrı PS // gitdi gökden: yüzi oldı L, TN

3-a manẓarına: naẓarına W, K / bendine P, TZ // dil hem: T / dil her PS, L / dilden ŞR, G, MŞ // gözlerüm: gözlerüñ W

4-a giderem: giderdüm W, P, L // ḫānümānı: ḫānümān PS// mülki: belki W / mülkini PS

4-b Hecrüñ itdi: Hecr elinden W, M, GS // itdi: ötdi P, TZ

5-b baṣgil: baṣṣan T, ŞR, TZ, G, MŞ / baḫsañ PS, L, TN // işitgil: görürsün ŞR, G, MŞ

45-T 19a, P 28b, PS 14b, L 26a, ŞR 22a, V 18a, TN 61, M 9b, GS 6b, G 15b, MŞ 19a

1-b ḳılsañ: ḳılsa P

2-b eylemen: eyleme V

Gicelerde uyḫu gelmez gözüme ḳan aġlaram
Gökdeki kevkeb degül şol çeşm-i bīdārum durur

Tañrı içün yola gelseñ bir ḳadem āheste baṣ
Ayaġuñ altında topraġ cism-i bīmārum durur

Bu **Ḫaṭāyī** āfitāba eyledi gökde naẓar
Yār aydur kim añа baḫma ʿaks-i ruḫ-sārum durur

46
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Dil-berā sencileyin biʾllāh ki yārum yoḫ durur
Bir zamān sensiz menüm ṣabr u ḳarārum yoḫ durur

Düşmişem ʿışḳuñ ġamına yet menüm feryāduma
Senden özge hīç kimesne ġam-güsārum yoḫ durur

Arılıḫ biʾllāh severmen men seni ey dil-rubā
Tā tamāmı sevmişem būs u kenārum yoḫ durur

Ger meni öldürseler sen öyle bilgil ey nigār
Bu muḥabbet etegin elden ḳoyaram yoḫ durur

ʿĀḳil aydur ey **Ḫaṭāyī** iḥtiyār elden ḳoma
ʿĀṣıḳam pür-derd elinde iḥtiyārum yoḫ durur

3-a uyḫu gelmez gözüme ḳan aġlaram: anca ḳan aġladum uyḳu görmedüm M, GS
3-b şol: bu M, GS // bīdārum: bīmārum T, PS, TN / ḫūn-bārum M, GS
4-a Tañrı: Tañruñ M, GS // gelseñ: gitseñ P, L, V, M, GS / giderseñ PS, TN
5-a eyledi: eylese P, V

46-T 19b, P 24b, PS 11b, L 22b, ŞR 26b, TN 48, TZ 32b, G 13b, MŞ 17a

1-a Dil-berā sencileyin: Senden özge dil-berā P, TZ
1-b zamān: saʿat T, PS, L, ŞR, TN, G, MŞ //menüm: yine P
2-b hīç kimesne: kimesne hīç PS, L
3-a Arılıḫ: ʿArılıḫ P / Arılıġ PS, TN / Aralıġ L // biʾllāh: birle P, TZ // severmen: severem P, TZ // Arılıḫ biʾllāh severmen: Ayru ger düşdüm ŞR, G, MŞ
3-b Tā tamāmı sevmişem: Ten tenaya vācibi P, TZ
4-b ḳoyaram: ḳoma ġam-ḫʷārum T// Bu muḥabbet etegin elden ḳoyaram: Ḳoymayup elden etegüñ özge kārum P, TZ // etegin: itdügüñ PS, L, ŞR, TN, G, MŞ / ḳoyaram: ġubārum L
5-a iḥtiyār: dāmenin P, TZ // ḳoma: gider ŞR, TN, G, MŞ
5-b elinde: elümde P, TZ / elinden PS, L, ŞR, TN, G, MŞ

47
Mef'ūlü mefā'ilün fe'ūlün

Bu maşraba pür-ṣafā-yı cāndur
Der-pā-yı ṣurāḥi ḫoş mekāndur

İçi doludur zi-āb-ı ḥayvān
'Ālemde nişānı bī-nişāndur

Cān devletini bilür tamāmet
Sağınma anı ki bī-zebāndur

Devridür anuñ çü meh-i müdevver
Ser-pūşı çü şekl-i āsumāndur

Vaşfında anuñ **Ḫaṭāyī** ḥayrān
Ger san'at ise budur hemāndur

48
Mefā'īlün mefā'īlün fe'ūlün

Bu tebşi kim yiri der-zīr-i pādur
Felekler çarḫı anuñ reh-nümādur

Hemīşe ḫāke ṣalmışdur özini
Anuñçün gözler içre tūtiyādur

Müdevverdür muṣavverdür münevver
Yir üste sūre-i şems ü ḍuḥādur

Anuñ mir'ātına baḫ Ḥaḳḳı gör kim
Kim ol āyine-i gītī-nümādur

47-T 19b, W 38, P 34b, PS 22a, L 35a, TN 92, TZ 45b, M 25a, GS 22a, G 16b, MŞ 20a
1-b Der-pā-yı ṣurāḥi: Ġurrabe-i dīn T, TN, G, MŞ / Ṣurāḥi dibi P // ḫoş: aña T, P, TN, G, MŞ
3-a Cān devletini: Ḥāl-i dilüñi P, M, GS
3-b Sağınma: Sen şanma T, TN, G, MŞ
4-a anuñ çü meh: yüzinüñ çü meh T, TN // müdevver: tamāmet T / münevver M
48-T 20a, PS 22a, L 35b, TN 93, M 26b, GS 23b, G 16b, MŞ 20b
1-a tebşi: tevsen M, GS // der: bu L, TN
1-b Felekler çarḫı anuñ: Felekle çarḫ aña M, GS // reh-nümādur: der-zīr-i pādur PS, L, TN, G, MŞ
3-b şems ü ḍuḥādur: şemsü'ḍ-ḍuḥādur L, TN
4-a Ḥaḳḳı: ḥaşmı M, GS

Yüzi ve'ş-şems imiş bezm ehli içre
Te'ālā şānuhū ehl-i liḳādur

Anuñçün olmış anuñ şerbeti pāk
Ki ḥayvān söyleyen yüz ten nevādur

Ḫaṭāyī şükr ḳıl Ḥaḳ ḳudretine
Ki Ḥaḳḳın bilmeyen ehl-i ḥaṭādur

49
Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Tā cemālüñ nūrı çeşmümden nihān olmış durur
Gice gündüz işüm āh ile fiġān olmış durur

Ḥüsnüñi tā görmişem bir bülbül-i zār olmışam
Çün mańa kūyuñ maḳāmı gül-sitān olmış durur

Bir meṣeldür kim diyerler gencüñ üste mār olur
Zülf içinde ḥüsnüñ ol genc-i nihān olmış durur

Ger felek yüzinde dirler māh-ı tābāndur şeref
Ṭal'atuñ yir üste māh-ı āsumān olmış durur

Pīr bolmışdı cihānda firḳatüñden ey ṣanem
Tā yüzüñ gördi **Ḫaṭāyī** nev-cevān olmış durur

6-b söyleyen yüz ten nevādur: suyilen nūrı nümādur M, GS
7-Ḥaḳḳın : Ḥaḳ ne G

49-T 20b, W 21, P 31a, PS 7a, L 16b, V 14a, TN 28, TZ 41b, M 14a, GS 11a, G 8a, K 29, MŞ 9a

1-a nūrı: nūr-ı V, TN, M, GS, G, MŞ // çeşmümden: çeşmümde T, TN
1-b ile: u W, P, PS, L, V, TZ, M, GS
5-a bolmışdı: olmışdı T, TN, G, MŞ

50
Mefā‘īlün mefā‘īlün fe‘ūlün

Bu şāh-ı pür-kerem ṣāḥib-naẓardur
Velāyetdür yakīn nūr-ı baṣardur

Ḳuşansa ġāziler seyf ü silāḥı
Münāfıḳ cānına ḫavf u ḫaṭardur

Yezīdüñ leşkeri yüz miñ olursa
Velāyet leşkerinden bir yeterdür

Münāfıḳ leşkeri bir ġāzi görse
Ḳoyun kim gördi ḳurd andan beterdür

İşāret ḳılduġınca bir naẓar şāh
Öñinde Şemr ü Mervān der-be-derdür

Nişānı ol güneş ṭal‘atlu şāhuñ
Başında tāc u belinde kemerdür

Olar kim çihl tendür sırr-ı ḳudret
Anı ‘ārif bilür ince ḫaberdür

50-T 20b, P 7a, PS 6a, L 16b, ŞR 13a, TZ 10a, M 35b, GS 32b, MŞ 8a
M ve GS nüshalarında 3-a ile 4b mısraları bir beyte dönüşmüş, 3b ile 4a mısraları metinde yer almamıştır.
1-a Bu: O P, TZ, M, GS // şāh-ı pür-: sulṭān-ı P, TZ // naẓardur: hünerdür P, TZ
2-a Ḳuşansa: Giyinse ŞR / Ḳuşanur M, GS // silāḥı: silāḥın ŞR, MŞ
3-PS nüshasında bu beyt mükerrer.
3-a Yezīdüñ: Velāyet L
4-PS, L
4-a Münāfıḳ: Mu‘āvi P, PS, TZ, ŞR, MŞ
4-b gördi ḳurd: ḳurdı ḫor T / ḳurt toḫur P / ḳurdu göre PS / ḳurdu ḫor ŞR, MŞ
5-a İşāret ḳılduġınca bir naẓar şāh: ‘Alem dutup yürise bu güzel şāh M, GS // ḳılduġınca: ḳılduġıçün ŞR
5-b Öñinde: Yezīd ü M, GS // Şemr: Gebr P
6-P, TZ
6-a ol güneş: şol ḳamer P, TZ // bu ḳamer: M, GS
7-a Olar kim: Bulardur M, GS // çihl tendür sırr-ı ḳudret: çihl ḳudret sırr-ı tendür L // çil-tenān-ı sırr-ı vaḥdet M, GS
7-b Anı: Bunı M, GS

Cihāngīr ġāziler meydāna girse
Ḫavāricler ayaġda pāy-i serdür

Çü raḥmet yaġmurı irdi zemīne
Ki her bir ġāzi yüz miñ nām-verdür

Yezīde zaḫm-ı seyf ü tīr ü ḫançer
Başından gitmeyen tīġ u teberdür

ʻAlī baḥr-ı ḥaḳīḳatdür yaḳīn bil
Ḫayāt-ı cāvidānī muʻteberdür

Velāyet baḥrine yol bulmayanlar
Gözi aʻmā vü aḥmaḳ bī-ḫaberdür

Nefes gevherdür anı bir bilenler
Sözin bir söyleyenler gerçek erdür

Ḳızıl ʻalem ḳızıl bayraġ ḳızıl tāc
Giyinse ġāziler ol gün ḥazerdür

Ḫaṭāyī şeh yolında cān fedādur
Çi cāy-ı mülk ü māl ü sīm ü zerdür

8-a Cihāngīr: Cihānda P, TZ
8-b pāy-i: pā vü L, MŞ /pāy u ŞR // pāy-i serdür: bī-baṣardur M, GS
9-P, TZ
9-a Çü : Bu PS, ŞR, MŞ // irdi zemine: yaḳdı cihāna M, GS
9-b ġāzi yüz miñ: ġāzinüñ yüz T, PS, L, ŞR / her bir ḳaṭresi yüz MŞ
10-P, TZ, M, GS
10-b tīġ: tīr L
12-a baḥrine: sırrına P, PS
12-b Gözi: Özi T, ŞR, MŞ
13-a bir bilenler: yaradanlar PS, L / bir görürler ŞR, MŞ
13-b Sözin: Sözi P
14-a ʻalem: ḥaftan ŞR, MŞ
14-b Giyinse ġāziler: Gine ġāzīlere PS, L
15-a şāh yolında cān fedādur: cān fedādur şāh yolında M, GS
15-b mülk ü māl: ḫānümān PS, L, ŞR, MŞ

51
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Ḫār boldı yüregüm hecrüñden ey gül yüzlü yār
Yār baġrum yarasın gör kim nice ḫār anda var

Varma yanumdan menüm ey hecr-i dil-sūzān dost
Dost u düşmen ḫamusı aġlar menümçün zār zār

Zār zār aġlar çü bülbül gül yüzüñ çün murġ-ı cān
Cāndan itmişdür meni cevr ile devr-i rūzgār

Rūzgārum tīredür sensiz eyā ārām-ı dil
Dil niçük ārām dutsun ḥadden ötdi intiẓār

İntiẓārum va‘de-i vaṣluñ yolında her zamān
Her zamān dīvāne tek daġlara düşdüm bī-ḳarār

Bī-ḳarār oldum saçuñ tek ruḫlaruñdan ayru men
Men niçük ārām idem sensiz ki oldum dil-figār

Dil-figār oldı **Ḫaṭāyī** firḳatüñden rūz u şeb
Rūz u şeb vaṣluñ ḫayāli gözde ḳaldı yādigār

51-T 21a, W 33, P 35b, PS 18b, L 30b, ŞR 34b, V 11a, TN 78, TZ 47b, M 24a, GS 21a, K 120, MŞ 25a

1-a boldı: oldı T / doldı PS, L, ŞR, V, TN, K, MŞ // hecrüñden: hecrinde ŞR, V, TN, MŞ

1-b yarasın: arasın T, L, ŞR, K, MŞ

2-a Varma: Var W, P, PS, L, TZ, M, GS // yanumdan: cānumdan PS, L // ey hecr-i: hicrān-ı PS, TN

2-b ḫamusı: cümlesi W, ŞR, V, M, GS, K, MŞ / cümlesin P

3-a yüzün çün: yüzüñüz P, TZ, K

3-b Cāndan: Cān W, V / Cāna PS, L // itmişdür: unutmışdur W / itsen sen P, TZ / yitmişdür PS, L, TN // cevr ile devr-i: hecründe hī-had P, TZ

4-a dil: cān M

4-b Dil: Cān M, GS, K // niçük: nice M, GS // dutsun ḥadden: ḳılsun çünki W / ide çün V

5-a yolında: yolına P, ŞR, TZ, MŞ

6-a ayru men: men faḳīr M, GS

6-b oldum: ḳaldum P, ŞR, TZ, M, GS, K

7-b gözde: cānda PS, L, TN

52
Mefā'īlün mefā'īlün fe'ūlün

Ezelden şāh bizüm sulṭānumuzdur
Pirümüz mürşidümüz ḫānumuzdur

Şehā ḳurbān getürdük biz bu cānı
Şehüñ güfti bizüm īmānumuzdur

Ḥasūda yuf dirüz yalancıya merg
Ki gerçek ṣoḥbeti bürhānumuzdur

Şehi ḥaḳ diyüben girdük bu yola
Ḥüseynīyüz bugün devrānumuzdur

Biz imām ḳullarıyuz ṣādıḳāne
Şehīdlik ġāzilik nişānumuzdur

Yolumuz incedür inceden ince
Bu yolda baş virmek erkānumuzdur

Ḫaṭāyīyem mevālī sırr-ı Ḥaydar
Şehi Ḥaḳ bilmeyen düşmānumuzdur

52-T 21b, P 39a, PS 19a, L 32b, TN 81, TZ 52b, G 17b, MŞ 21b

1-b ḫānumuzdur: cānumuzdur P, L, TZ, G, MŞ

2-P, TZ

2-a ḳurbān: tuḥfe PS, L, TN, G, MŞ

3-P, TZ

3-a Ḥaṣūda: Çürüge PS, L, TN, G, MŞ

3-b Ki gerçek: Gerçek er L, TN, G, MŞ

4-a Şāhı ḥaḳ diyüben girdük bu yola: Gezerüz şāh diyüp meydān içinde PS, G / Gezerüz şāh diyi meydān içinde L, TN / Şāhı ḥaḳ diyüben girdük: Şāh adın diyüben gezdük P / Şāh adın diyüben girdük TZ

5-PS, G, MŞ

7-a mevālī: ezelden P, TZ // Ḫaṭāyīyem mevālī: Mevālīdür Ḫaṭāyī PS, L, TN, G, MŞ

7-b Şehi: Munı P, TZ //düşmānumuzdur: bīgānemüzdür P, TZ

53
Mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün

Cānā ġamuñda gözlerüme su gelür gider
Seyl oldı daşdı şimdi be-her-sū gelür gider

Bī-ḫᵛāb ḳaldı kevkebe nisbet bu gözlerüm
Her gice özge gözlere uyḫu gelür gider

Vaṣl olmaz ise yüzüñi görmek mańa müdām
Kūyından ey ṣanem mańa bir bū gelür gider

Tā görmedi gözüm seni ey serv boylu yār
Sensiz hemīşe gözlerüme cū gelür gider

Miskīn **Ḫaṭāyī** görmedi çeşmüñ kimi senüñ
Ṣaḥrā-yı Çīne munca ki āhū gelür gider

54
Mefā'īlün mefā'īlün fe'ūlün

Vücūduñı bu gönlüm cān dimişdür
Lebüñi la'l ile mercān dimişdür

Saçuñ rengin şeb-i ḳadr oḫıyanlar
Yüzüñ nūrın meh-i tābān dimişdür

Bu gönlüm 'ışḳuñı ey ġam-güsārum
Vücūdum şehrine sulṭān dimişdür

53-T 22a, W 40, P 32b, PS 18b, L 31a, ŞR 25a, TN 79, TZ 43b, M 18b, GS 15b, G 17b, MŞ 21b

2-b bu gözlerüm: menüm gözlerüm ŞR / menüm gözüm G, MŞ

3-a Vaṣl olmaz ise yüzüñi görmek mańa: Vaṣluñ ger olmaz ise müyesser mańa PS, ŞR, G, MŞ / Vaṣluñdan olmaz ise yüzüñ görmegin L / Vaṣluñ ger olmaz ise yüzüñi görmek TN

3-b Kūyından: Kūyuñda ŞR

4-b cū: su L, TN, M, GS

5-a kimi: teki L, ŞR, TN, G

5-b Ṣaḥrā-yı Çīne: Ṣaḥrā içinde T, P, PS, L, ŞR, TN, TZ, G, MŞ / Ṣaḥrā-yı Çīnde G

54-T 22a, W 31, P 27b, PS 21b, L 35a, ŞR 31b, V 10a, TN 91, TZ 36b, M 16a, GS 13a, G 19a, MŞ 23b

İki gözüm yaşı her dem görende
Birin Nīl ü birin ʿummān dimişdür

Ayaġuñ tozına ey nūr-ı Raḥmān
Ḫaṭāyī cānını ḳurbān dimişdür

55
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Ruḫlaruñ muṣḥaf nigārā ḫaṭlaruñ iʿrāblar
Baḫdum ol yüzden mańa feṭḥ oldı yüz miñ bāblar

Ẕerre iken gün teki ʿālemde meşhūr olmışam
Tā mańa düşdi senüñ mihr-i ruḫuñdan tāblar

Ger senüñ yüzüñ degül ʿāşıḳlar için ḳıble-gāh
Bes neden boldı hilālī ḳaşlaruñ miḥrāblar

Tā senüñ zülf ü ruḫuñı görmişem her ṣubḥ u şām
Gice gündüz giryeden gelmez gözüme ḫ̌āblar

Çīn-i zülfüñ bendine düşdi **Ḫaṭāyī** ḫaste-dil
Şerbet-i laʿlüñdür ańa ḳand ilen ʿunnāblar

4-a görende: yüzüme: T, PS, L, ŞR, V, TN, G, MŞ

4-b birin: biri M, GS

55-T 22b, W 18, P 26a, PS 17b, L 30a, ŞR 21b, V 15b, TN 75, TZ 35a, M 13b, G 17b, GS 10b, K 25

1-a ḫaṭlaruñ: ḳaşlaruñ T, PS, L, ŞR, V, TN, G, MŞ // iʿrāblar: miḥrāblar T, PS, L, ŞR, V, TN, G, MŞ

1-b Baḫdum: Baḫduñ PS / Anca V // yüz miñ: munca PS, L, ŞR, V, TN, G, MŞ / her dem K

2-a iken: idüm P, TZ, M, K // teki: kimi PS, L, TN // ʿālemde meşhūr: meşhūr-ı ʿālem W // teki ʿālemde meşhūr olmışam: yüzüñ mihrine düşdüm ey ṣanem GS

4-a zülf ü: mihr-i ŞR, V

5-b Şerbet-i: Ġonce-i M, GS // ḳand ilen: şerbet-i M, GS

56
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Her zamān kim ḳarşuma ol dil-ber-i meh-rū gelür
Cānuma bir ot düşer bu dilüme yā hū gelür

Sīnemi ḳarşu dutaram kūyına ol dil-berüñ
Saġınuram dem-be-dem Veys-i Ḳarenden bū gelür

Ḥasretinden dil-berüñ düşdüm Serendīb kūhına
‘Āşıḳ-ı dil-ḫasteni her dem sorar āhū gelür

Cānumı ḳurbān ḳılardum yolına ol dil-berüñ
Ol zamāne kim diyeler ol büt-i meh-rū gelür

Ey **Ḫaṭāyī** sen vücūdın cūyını pāk eylegil
Cū ki pāk ola aña ser-çeşmeden bir su gelür

57
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

‘Āşıḳ iseñ gel berü kim cān-ı cānān mendedür
Zāhidā pes ḫandasın kim nūr-ı īmān mendedür

Mendedür yir ile gögüñ ḥikmeti hem ḳudreti
Āb u āteş ḫāk u bād ser-cümle erkān mendedür

56-T 22b, PS 15a, L 26b, ŞR 27b, TN 63, G 14b, MŞ 18a
1-ot: od PS, L, ŞR, G, MŞ
2-b -L
2-b dem-be-dem Veys-i: Veys tek ḥadd-i PS // dem-be-dem: kim mańa [sonradan eklenmiş] TN
3-a kūhına: dağına PS
3-b ṣorar: sürer T, PS / ṣoran ŞR, G, MŞ
4-a ḳılardum: ḳılaram PS / ḳılaydum ŞR, TN, G, MŞ
4-b Ol: Şol ŞR, G, Mş // zamāne: zamānda PS / zamāndan L / zamāneden ŞR, TN, G, MŞ // diyeler: dirler ŞR, TN, G, MŞ
5-a sen vücūdın: gönlünüñ sen PS
5-b Cū ki : Çünki PS, ŞR, G, MŞ //ola : olsa PS, L, ŞR, TN, G, MŞ // ser-: her L, TN
57-T 23a, P 23a, PS 8b, L 18a, ŞR 18a, TN 33, TZ 30b, M 27b, GS 24b, G 10a, MŞ 12a
1-a ‘Āşıḳ iseñ gel: ‘Āşıḳā gel gel P, TZ // berü: beri PS, L, TN
1-b Zāhidā pes: Zāhid isen PS, L, ŞR, TN, G, MŞ // pes: sen P, TZ // kim: -P, TZ // nūr-ı : nūr ile P, TZ
2-a gögüñ: gök hem P, TZ
2-b Āb u āteş ḫāk u bād ser-: Ḫāk u bād u āb u āteş P, TZ // erkān: yeksān P, TZ

Ḥaḳ teʿālā dört kitābı gökden indürdi yire
Men anı istemezem çün küll-i Furḳān mendedür

Kātibā aġ u ḳaraya baḫma seni azdurur
Aç ḳulaġ dinle sözüm āvāz-ı Ḳur'ān mendedür

Pehlevānlar çoḫ cihānda Rüstem-i Zāl olmışam
Hem Sikender ḥikmeti mülk-i Süleymān mendedür

Eyyuba çekdürdi çoḫ derd ü belā vü miḥneti
Gel meni isteş vireyüm derde dermān mendedür

Yaʿḳūbı gör zār u giryān Yūsuf-ı Kenʿān içün
Men ki künc-i ḫalvetem uş Mıṣr-ı sulṭān mendedür

Server-i Merdān ʿAlīnüñ āliyem evlādıyam
Ẕü'l-feḳār u tāc u Düldül Ḳanberem şān mendedür

Açaram dīn-i Muḥammed meẕheb-i Caʿfer yaḳīn
Lā fetā illā ʿAlī bu sırr-ı pinhān mendedür

Men şehā bu cānumı ṣıdḳ ile ḳurbān ḳılmışam
Ger ḳabūl ḳılsa velāyet ʿıyd-ı ḳurbān mendedür

Men Ḫaṭāyīyem şehüñ vaṣfını dāyim söylerem
ʿIşḳ ile bel baġlaram defterle dīvān mendedür

3-a kitabı: kitābuñ PS, L, TN, MŞ // yire: velī PS, L, TN

3-b Men anı istemezem: İltifāt itme muña P, TZ / İltifāt itmen aña PS, L, ŞR, TN, M, G, MŞ // Furḳān: bürhān PS, L, TN

4-ŞR, G, MŞ

4-a Kātibā: Ey kātib T // azdurur: uz virür T

4-b Aç: As P, PS, L, TZ, TN, M, GS

5-a çoḫ cihānda: dünyāda çoḫ P, TZ // Zāl olmışam; Zālam didi P,TZ

5-b Hem Sikender: Ḥikmet-i İskender P, TZ // ḥikmeti: ḥikmetem M, GS // mülk-i : ḥükm-i T, M, GS

6-a çekdürdi çoḫ derd ü belā vü miḥneti: virmiş idüm anca miḥnet ü derd ü belā P, TZ

6-b işteş: çaġır P, TZ // derde: aña P, TZ / vireyüm: dir kim ŞR, G /direm kim MŞ

7-a Yaʿḳūbı gör: Yaʿḳūbnı P, TZ // Yūsuf-i Kenʿān içün: eylerem Yūsuf içün TZ // giryān: efġān G, MŞ

7-b Men ki künc-i ḫalvetem uş Mıṣr-ı: Künc-i ḫalvet-güşe Mıṣr ile P, TZ // ki: bir T / be- M

8-a Server-i Merdān ʿAlīnüñ āliyem evlādıyam: Men muḥibb-i Şāh-ı Merdānuñ ʿAlīnüñ āliyem T / Şāh-ı Merdānuñ ʿAlīnüñ āliyem evlādıyam PS, L, ŞR, TN, G / Şāh-ı Merdān ʿAlīnüñ āliyem evlādıyam MŞ

8-b Ḳanberem şān: üş nişānı T / üç nişānı P, TZ / üş nişān hem PS, L / üç nişān ŞR, G, MŞ

9-P, TZ

9-b bu: ol PS, L, ŞR, TN, G

10-a Men şehā bu cānumı ṣıdḳ ile: Cānumı rūz-ı ezel men şāha P, TZ // şehā bu: ne şehā PS, L, TN // ḳılmışam: itmişem M, GS

11-a Men: Çün T // şehüñ vaṣfını dāyim: ki şāhuñ vaṣf u medḥin P, TZ

11-b ʿIşḳ: Ṣıdḳ P, PS, L, TN, TZ // baġlaram: baġlayup P, TZ / baġladum: PS, L, ŞR, TN, M, G, MŞ

58
Mefā‘īlün mefā‘īlün fe‘ūlün

Menem bir ten velīkin cān anuñdur
Ki her kim cān ḳıyar cānān anuñdur

Ṭabībümdür menüm rūḥum revānum
Żaʿīfem ḫasteyem dermān anuñdur

İşiginde anuñ men bir gedāyam
Ne kim luṭf eylese iḥsān anuñdur

Saʿādet burcınuñ dil-ḫˇāhıdur ol
Yir ile gök ile Keyvān anuñdur

Lebüñ yanında ḫaṭṭuñ Ḫıżra beñzer
Kenār-ı çeşme-i ḥayvān anuñdur

Ser-i zülf ü leb-i laʿlüñi gördüm
Tamāmı Türk ü Hindistān anuñdur

Seni sevmen diyenler kāfir oldı
Yüzüñi kim sever īmān anuñdur

Meger meşşāta zülfüñ şāne ḳılmış
Bu gelen nükhet-i reyḥān anuñdur

Ḫıṭāy u Mıṣr ilen Çīn ü Ḫorāsān
Iraḳ u Fars u hem Kirmān anuñdur

58-T 32b, W 41, P33a, PS 19b, L 32a, ŞR 29b, V 9b, TN 82, TZ 44a, M 19a, GS 16a, G 18a, K 99, MŞ 22a

1-a bir ten velīkin: nem var bu tende V

2-a rūḥum: rūḥ u M / rūḥ-ı GS, G, MŞ

3-b Ne kim luṭf eylese: Neye kim luṭf ide PS / Ne kim luṭf eyleye L, TN

4-a dur ol: oldur P, PS, L, ŞR, V, TN, TZ, G, K, MŞ // dil-ḫˇāhıdur ol: dil-dārı oldur M, GS

4-b gök ile: gök ü PS, L / gök hem ŞR, TN, G, MŞ

5-a yanında: üzinde ŞR / devrinde G, MŞ

6-a zülf ü: zülfüñ W

6-b Tamāmı: Tamām-ı P, V, TZ, M, GS, K // Türk ü Hindistān: Hind ü Türkistān W, P, TZ, M, GS, K

7-a diyenler: diyerler P, TZ, M

8-a ḳılmış: ḳıldı ŞR, G, MŞ

8-b Bu: Ki ŞR, G, MŞ // gülneñ: güllen W, P, TZ / gelen L, TN / güller V / külli M, GS / munca ŞR, G, MŞ

9-a Ḫıṭāy vü: Ḫaṭāyī T, W // Mıṣr ilen Çīn: Çīn ilen Mıṣr W, P, V, TZ, K / Çīn ile mülk-i L, TN / Çīn ile Mıṣr ŞR, M, GS, G, MŞ

10 Başuñ top idegör dil-ber yolında
Çalınsun top ile çevgān anuñdur

Ḫaṭāyī cān fedā şol yāre ḳıl kim
Cihānda cümle cism ü cān anuñdur

59
Mefā'īlün mefā'īlün fe'ūlün

1 Menüm bu tendeki cānum ʿAlīdür
Menüm hem dīn ü īmānum ʿAlīdür

Gice gündüz gezerem ravżasında
Menüm ravża-i rıżvānum ʿAlīdür

Meni dīvāne dirler ḥażretinde
Menem dīvāne dīvānum ʿAlīdür

Menem Ya'ḳūb kimi Yūsufdan ayru
Menüm Yūsuf-ı Ken'ānum ʿAlīdür

5 Yüzüñ muṣḥafına bende **Ḫaṭāyī**
Beyān-ı ḥatm-i Ḳur'ānum ʿAlīdür

10-11-T, T1, W, K

10-a Başuñ: Başum M, GS // idegör: eyledüm M, GS // dil-ber: şāhuñ M, GS

11-b Cihānda: Cihān u P, PS, ŞR, TZ, M, GS, G, MŞ / Cihānı L, TN

59-T 23b, PS 6a, L 15a, TN 24, M 34b, GS 31b, MŞ 7b

2-a gezerem: gezerdüm PS / gezermen M, GS

3-a Meni: Menem T, PS, MŞ / Mene M, GS

Silsiletü'n-Nesebiyye'de bu şiir 7 beytlidir. Yukarıdaki şiirin ilk iki ve son beyti ile sonraki gazelin 2 ve 3. beyitleri birkaç kelime değişikliğiyle alıntılanmış ve iki farklı beyit ilave edilmiştir (Zâhidî 1343/1965: 69):
Menüm bu tendeki cānum ʿAlīdür
Menüm hem dīn ü īmānum ʿAlīdür

Gice gündüz gezerem ravżasında
Menüm ravża-i rıżvānum ʿAlīdür

Ḥasan ile Ḥüseynüñ bāġçasında
Menüm bülbül-i ḫoş-elḥānum ʿAlīdür

Menem bir ḳaṭre su şāhuñ yolında
Menüm deryā-yı 'ummānum ʿAlīdür

Ḥācılar ḥacc ider Ḥannān u Mennān
Menüm Ḥannān u Mennānum ʿAlīdür

Maña bu defter ü dīvān gerekmez
Menüm defter ü dīvānum ʿAlīdür

Yüzüñ muṣḥafına bende **Ḫaṭāyī**
Beyān-ı 'ilm-i Ḳur'ānum ʿAlīdür

60
Mefā‘īlün mefā‘īlün fe‘ūlün

Menem bir ten velī cānum ʿAlīdür
Damarumda gezen ḳanum Alīdür

Maña bu defter ü dīvān gerekmez
Menüm defterle dīvānum ʿAlīdür

Menem bir ḳaṭre su anuñ yanında
Menüm deryā-yı ʿummānum ʿAlīdür

Menem Yaʿḳūb-ı ser-geşte cihānda
Menüm Yūsuf-ı Kenʿānum ʿAlīdür

Bu söz ʿAlī sözidür ey **Ḫaṭāyī**
Menüm bu sözde üstādum ʿAlīdür

61
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Ey ḥaḳ ehli sen senüñ cismüñde beytu’llāhı gör
Ḫancaru ʿazm eyleseñ levḥinde ʿarşu’llāhı gör

Ādemüñ şānında *kerremnā* didi nuṭḳ-ı İlāh
Ehl-i maʿniyseñ ḥaḳīḳat *semme vechu’llāhı* gör

Ẕākirem ẕikr eylerem gönlümde Ḥaḳdan özge yoḫ
Nāṭıḳam nuṭḳ-ı hidāyet gel ḥabību’llāhı gör

Hāzihi cennātü ʿadnin defterin şerḥ eyleyen
İblis olma gel sücūd eyle bu bābu’llāhı gör

Levḥ-i maḥfūẓuñ **Ḫaṭāyī** ebcedin ḳıldı beyān
Dīv degülseñ ḫātemüñ ḫatminde Fażlu’llāhı gör

60-P 16a, TZ 21a, M 40a, GS 37a
3-M
4-GS
61-T 23b, PS 8a, L 17b, V 18a, TN 31, M 36a, GS 33a, G 9a, MŞ 10b
1-b Ḫancaru: Ḳancarı M, GS // levḥinde: baḫ anda M, GS // ʿarşu’llāhı: vechu’llāhı PS, L, TN, G, MŞ
2-a nuṭḳ-ı: luṭf-ı M, GS
3-a Ḫaḳdan özge: özge kimse L , TN
3-b gel: men M, GS
5-a maḥfūẓuñ: maḥfūẓa PS, TN, G / maḥfūẓnı L // ebcedin: ebcedi PS, L, TN, G // ḳıldı beyān: ḳıldum tamām M, GS

62
Mefā‘īlün mefā‘īlün fe‘ūlün

Ezelden tā ebed Ḥaydar gelüpdür
Ādem evlādına server gelüpdür

‘Alī şīr-i Ḫudādur Şāh-ı Merdān
Muḥammed Ḥaḳḳa peyġamber gelüpdür

‘Āşıḳlar ḳıblesi yüzüñdür ey dost
Ḳaşuñ miḥrābına minber gelüpdür

Ki Ḥaḳdan Ẕü’l-feḳār oldı ‘Alīye
‘Alī ḳulluġına Ḳanber gelüpdür

‘Alī ḫışm ile doġradı Bu Cehli
Ḫamīr tek destine Ḫayber gelüpdür

Ala gözler menüm īmānum aldı
İki zülfüñ yine ‘anber gelüpdür

Ḥayāt ābı içün ẓulmāt içinde
Ḫaṭāyī Ḫıżr u İskender gelüpdür

63
Mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün

Şehā ol zülf-i müşkīnüñ ne zībā çīn-ber-çīndür
Ki her bir tārı ol zülfüñ bahā-yı Çīn ü Mā-çīndür

62-T 24a, PS 21b, L 34b, ŞR 33a, TN 90, M 26a, GS 23a, MŞ 24b
4-a oldı ‘Alīye: uş Düldül ile PS, L, TN, M, GS / u tāc u Düldül ŞR, MŞ
5-b tek: dek L
6-T, T1
6-a gözler: gözüñ M, GS
6-b yine: mañа ŞR, M, GS
7-a Ḥayāt ābı: Su-yı ḥayvān T / Āb-ı ḥayāt L, TN / Ḥayāt-ı āb PS, ŞR, MŞ
63-T 24a, PS 13a, L 24a, ŞR 26b, TN 55, M 28b, GS 25b, G 14a, MŞ 17a
1-a zülf-i müşkīnüñ: müşk-bū zülfüñ PS / pür-çīnüñ M, GS
1-b tārı: pāre T / tār PS // Çīn ü: Çīn-i PS

Ḫaṭuñdur āyet-i Raḥmān ki Ḥaḳdan münzel olmışdur
Aña dirler kim ol sünbül sevād-ı nāfe-i Çīndür

Tükendi Yūsuf eyyāmı senüñ devrān-ı ḥüsnüñde
Ḫaberdür ḫūblar içinde yalandur bu ḫaber çındur

Şikārı āşikār eyler gözüñ bu bāz u şehbāzı
Göñüller ṣaydına yāruñ gözin şehbāz u laçındur

5 Gül-i sīr-āb-ı ḥüsnüñde ne nisbet ol siyeh ḫālüñ
Bu raʿnā beççe-i hindū gül-istān içre gül-çīndür

Ḫaṭāyī tā anı gördi özinden el yudı küllī
Anuñ çengāl-i çīnüñden şikār olmış gögerçindür

64
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Dil-berā ḥüsnüñi ṣāniʿ āfitāb itmiş durur
Bilmezem niçün gözümden der-ḥicāb itmiş durur

Gel ḫumārum yaz menüm vaṣluñ meyinden ey perī
K'ol şarābuñ ḥasreti baġrum kebāb itmiş durur

Ġam yimen göñlüm çü maʿden boldı ʿışḳun gencine
Gerçi ol vīrāneni hecrüñ ḫarāb itmiş durur

2-a münzel: nāzil L
3-a Tükendi: Dükendi T// ḥüsnüñde: ḥüsnüñden T
3-b Ḫaberdür: Ḫaber vir PS, L, ŞR, TN, G, MŞ // bu: yā ŞR, M, GS, G, MŞ
4-b yāruñ: yārā M, GS // gözin: gözi PS, L, ŞR, G, MŞ // şehbāz u: şehā ne PS, L, TN // alıcı ŞR, G, MŞ
6-b çengāl-i: çengāl ü ŞR, M, GS, G, MŞ // çīnüñden: çīnüñde PS, L, ŞR, TN, M, GS, G, MŞ
64-T 24b, W 34, P 34a, PS 9b, L 19b, ŞR 15a, V 15a, TN 36, TZ 45a, M 23a, GS 20a, G 9a, K 98, MŞ 10b
1-b Bilmezem: Bilmenem M, GS // gözümden der-: gözüm andan ŞR, G, MŞ
2-a yaz: az PS, ŞR, G, MŞ
2-b K'ol: Şol T, PS, L, ŞR, V, TN, G, MŞ / Ol P, TZ, M, GS
3-a çü: ki T // mesken: maʿden W // boldı: buldı T / dutdı PS / oldı TZ// gencine: gencini T / gencide PS
3-b vīrāneni: vīrāneyi T, V, G/ vīrāneye TN //hecrüñ: hicrān PS, TN

Ḥāfıẓ-ı Ḳur’ān teki ‘uṣṣāḳ ezber ḳılmaġa
Ḥaḳ cemālüñ āyetin ümmü’l-kitāb itmiş durur

Ḫūblara baḫmaġda zāhid ger günāh oḫur velī
Ol günāhlar ‘āṣıḳa ‘ayn-ı ṣavāb itmiş durur

Tā yaman göz dikmeye ey māh ḥüsnüñ bāġına
Ḥaḳ te‘ālā zülfüñi perr-i ġurāb itmiş durur

Ey meh-i nā-mihribān sorma **Ḫaṭāyī** ḥālını
Firḳatüñ ol ḫasteni taḫt-ı turāb itmiş durur

65
Mefā‘īlün mefā‘īlün fe‘ūlün

Göñül tā kim ġamuñlan āşinādur
Ḳarār u ṣabrdan muṭlaḳ cüdādur

Göñül pend almadı sevdi yüzüñni
Aña bu derd ü miḥnetler sezādur

Gel ey hem-dem ḥazer ḳıl ‘ışḳa düşme
Belādur ḫūbları sevmek belādur

4-L, TN

4-a ‘uṣṣāḳ: ‘āṣıḳlar T, ŞR, G, K, MŞ

4-b Ḥaḳ: Çün K // āyetin: āyeti T, K

5-T, L, TN

5-a- Ḫūblara: Ḫūb yüze ŞR, G, MŞ / Ḫūblar yüzine V // baḫmaġda zāhid ger: baḫmaḥlıġı zāhid P, V, TZ, M, GS / baḫmaġı zāhidler PS, ŞR, G, MŞ / baḫmaḥlıġa zāhid K

5-b günāhlar: günāha P, TZ / kitābı PS /günāhı ŞR, V, G, K, MŞ // ‘ayn-ı: Allāh PS, V, K / Tañrı ŞR, G, MŞ

6-PS

6-a ey: ol TN

6-b Ḥaḳ te‘ālā: Bāġbān ol W, P, TZ

7-a sorma: sor bu V

7-b ḫasteni taḫt-ı: ḫastenüñ taḫtı W / ḫasteyi PS, ŞR, G, MŞ / ḫasteye TN // taḫt-ı: taḫte’t PS, L, ŞR, TN, G, MŞ / taḫt u V

65-T 24b , W 45, P 37a, PS 20a, L 32b, ŞR 30b, TN 83, TZ 49b, M 20b, GS 17b, G 18b, K 26, MŞ 22b

1-a ġamuñlan: ġamuñla PS, L, ŞR, G, MŞ

1-b Ḳarār u: Ḳarārum TN

2-b sezādur: cezādur W, P, PS, L, TN, TZ, M, GS, G, MŞ / devādur ŞR

3-a Gel: Sen P, TZ, M, GS // Gel ey hem-dem ḥazer ḳıl ‘ışḳa düşme: Yüz ü zülfüñ menüm īmānum aldı W

N'ola ʿāşıḳları öldürseñ ey dost
Lebüñ bir būsesi yüz ḫūn-bahādur

Göñül bir yāre virmişdür **Ḫaṭāyī**
İşiginde selāṭīnler gedādur

66
Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

Her ṣubḥ-dem ki kūy-ı ṣanemden ṣabā gelür
Ġam-gīn göñül maḳāmına yüz miñ ṣafā gelür

Şād u feraḥ bolup dil ü cānum zebānuma
Ehlen ve ḫayr-maḳdem ü ṣad merḥabā gelür

Bir būsesine cān ü dil ister bahā ṣanem
Gerçi birine yüz dil ü cānum bahā gelür

Maʿnide gerçi ʿāşıḳ u maʿşūḳ bir durur
Menden duʿā gider nişe senden cefā gelür

ʿAfv eyle bu **Ḫaṭāyī** günāhın eyā perī
Baḫş ide şāh nice ki ḳuldan ḫaṭā gelür

5-a Göñül: Lebüñ P // Göñül bir yāre virmişdür: Bugün bir yāri sevmişdür W

66-T 25a, W 36, P 23b, PS 17a, L 29a, ŞR 27b, V 10b, TN 72, TZ 31b, M 24b, GS 21b, G 18a, K 23

1-a ṣanemden: ṣanem ol T

2-a cānum: cān u P, TZ, M, GS

2-b ḫayr: sehlen ŞR, G, MŞ / ḫayr u V// maḳdem ü: maḳdeme ŞR, G, MŞ // ṣad: yüz W, M, GS

3-a bahā ṣanem: ṣanem bahā PS, L, TN

3-b cānum: cān tek W / cānuñ P, TZ, M, GS, K

4-a gerçi: çünki W

5-a Afv eyle bu: Bağışlagil V

5-b Baḫş ide: ʿAfv ide V // ide şāh nice: -endedür aġa ki TN // nice ki: her nice V / anca ki M, GS, G, MŞ

67
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Māhumı gördüm ki yüzinden niḳāb almış gider
Pertev-i nūrından anuñ āfitāb almış gider

Devr-i ḥüsninde anuñ ey yaşlu çeşmüm uymagil
Kim şeb-i zülfüñden anuñ rūz ḫᵛāb almış gider

Dil-berüm cām-ı şarāb içmiş işitdim nuḳl içün
‘Āşıḳ-ı dil-ḫaste baġrından kebāb almış gider

Ol perī gidende ‘ālem nice ḥayrān olmasun
‘İşve vü kirişme vü nāz u ‘itāb almış gider

Ol ṣanem ra‘nā gider yir üste çekmiş dāmenin
Bu **Ḫaṭāyī** ḫaste ol yirden turāb almış gider

68
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Tā ki düşdüm hecrüñe göñlüm fiġāna başlar
Geldi āhumdan menüm feryāda daġ u daşlar

Ḥüsnüñi yād eylesem ey serv boylu dil-berüm
Firḳatüñden çeşme tek aḫar gözümden yaşlar

67-T 25a, W 24, P 31b, PS 10b, L 20b, ŞR 24b, TN 41, TZ 42a, M 14b, GS 11b, G 11a, K 118, MŞ 13b

1-a yüzinden niḳāb: yüzden bī-niḳāb L // ki yüzinden: yüzinden ol K

1-b nūrından: yüzinden W, M, K

2-b şeb-i : ser-i P, TZ, K

3-a Dil-berüm: Ol ṣanem W, M, GS

4-b ‘İşve vü kirişme: Zehr-i çeşm ü L // ‘İşve-ger ma‘şūḳadur M, GS

5-a Ol ṣanem: Dil-berüm W, M, GS // gider: gezer ŞR, G, MŞ // yir: nār PS // üste: üzre P, TZ // çekmiş: ṣalmış ŞR, G, MŞ

5-b ol: dil P, ŞR, TZ, G, MŞ

68-T 25b, W 29, P 26b, PS 11b, L 22a, ŞR 20b, V 15b, TN 47, TZ 35b, M 16b, GS 13b, G 12b, K 27, MŞ 15b

1-a düşdüm: düşdi V, K // hecrüne: ‘ışḳuña P

Mihr-i rūyuñ ser-be-ser siḥr ile dutdı ʿālemi
Fitne vü ġavġāya ṣaldı ol göz ilen ḳaşlar

ʿIşḳa dil virdüñ diye cevr itme ey zāhid mańa
Cān virür maʿşūḳa dāyim ʿāşıḳ-ı ḳallāşlar

Ḳanda kim Leylī olursa anda bir Mecnūn gerek
Ḳanda kim ḳallāş olursa çoḫ durur ḳalmaşlar

Nāṣıḥā ʿayb eyleme miskīn **Ḫaṭāyī** şiʿrine
Çün Ḥaḳa maʿlūm durur göñlinde sırr u fāşlar

69
Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

Göñül bir yāri sevdi kim perīdür
Cihān içre güzeller serveridür

Boyı bāġ içre serv-i nāza beñzer
Yañaġı hemçü verd-i aḥmerīdür

Yüzidür nisbet-i ḫūrşīd-i tābān
Felekde māh anuñçün Müşterīdür

Eger Ḫāḳān eger Faġfūr olursa
İşigi itlerinüñ kemteridür

Yüzi ṣaḥn-ı gül-istān içre güldür
Saçınuñ būyı müşk ü ʿanberīdür

3-b ġavġāya ṣaldı: ġavġāyı başlar PS, L, TN, G, MŞ / ġavġānı başlar ŞR
4-a diye: deyi P, V / diyüp PS, L, ŞR, TN / diyü M, GS // cevr: ṭaʿn P, ŞR, V // zāhid: dil-ber M, GS
4-b Cān: Baş V // ʿāşıḳ-ı: ʿāşıḳ ol V
5-T, W, PS, L, V, TN, M, GS
5-a Ḳanda: Ḥanda ŞR, G
5-b Ḳanda kim ḳallāş olursa: Anda kim münʿim bolursa ŞR, G, MŞ // ḳalmaşlar: ḳallāşlar ŞR, G, MŞ
6-a ʿayb: menʿP
6-b göñlinde: göñline P, TZ, M
69-T 25b, W 42, P 39b, PS 20a, L 33a, ŞR 31a, TN 85, TZ 53b, M 19b, GS 16b, G 19a, K 111, MŞ 23a
1-a yāri sevdi: yāra verdim P, TZ
3-b māh anuñçün: māh u encüm GS

Kim anuñ vaṣlına bir dem irişse
Cemi‘-i mülk-i ‘ālemden berīdür

Saçınuñ rengidür çün leyletü’l-ḳadr
Cemāli nūrı şem‘-i ḫāverīdür

Ezelden anı sevdim cān ü dilden
Saġınmasun ki ‘ışḳum serserīdür

Baḫup ḥayrān olur ḥüsnine ‘ālem
Ḫaṭāyī ḫastenüñ ol dil-beridür

70
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1 Ey göñül vaḳt-i bahār ötdi ḫazān olmış durur
Su kenārında ṣanem serv-i revān olmış durur

Ey felek dünyā yüzinden devr-i hicrān geçdi çoḫ
Ol büt-i nā-mihribānum mihribān olmış durur

Şerḥ idenden berlü şekker leblerüñ evṣāfını
Murġ-ı cānum ṭūṭi-i şīrīn-zebān olmış durur

6-a irişse: irse P, TZ / irürse ŞR, G, MŞ
6-b -i ‘ālemden berīdür: ü ‘ālem dil-beridür T
7-PS, ŞR, G, MŞ
7-b nūr-ı: yüzi T, K // şem‘-i: şems-i M, GS
8-a anı sevdim: sevdim anı W, M, GS
8-b Saġınmasun: Saġınmavun PS / Saġınmañuz ŞR, M, GS, G, MŞ
9-a ḥayrān olur ḥüsnine: ḥüsnine ḥayrāndur TN // olur: olan W
9-b ḫastenüñ ol: ḫaste-dilnüñ W, M, GS
70-T 26a , W 39, P 37b, PS 7b, L 17a, ŞR 14b, V 31a , TN 30, TZ 49b, M 28b, GS 25b, G 8b, K 43, MŞ 9b
1-ŞR
1-a ötdi: oldı W, P, TZ
1-b Su kenārında: Göñlüm ü gözüm M, GS // ṣanem: menüm P, TZ // serv-i : sarı M, GS
2-ŞR
2-a felek: göñül G, MŞ // hicrān: hecrüñ P // çoḫ: çün TN, M, GS, K, TN
3-PS, L
3-a şekker: şīrīn P, TZ
3-b şīrīn: şekker T, K //zebān: maḳāl W

Gerçi düşmen ṭa‘nesinden çoḫ cefā çekdüm velī
Şükr kim işüm be-ḳām-ı dostān olmış durur

Düzedi yüz dürlü ḥalı bezm içün ferrāş-ı ṣun‘
Sāḳiyā gel kim cihān bāġ-ı cinān olmış durur

Sīm ü zerden şāḫlar doldurdı dest ü dāmenin
Meclis-i şābāş içün gevher-feşān olmış durur

Uġraşanda tā ki ‘ışḳuñ ẕerre ḳılur daġları
Bu **Ḫaṭāyī** ḫaste andan nā-tüvān olmış durur

71
Mefā‘īlün mefā‘īlün fe‘ūlün

Bizüm ol dil-rubā cānānemizdür
Meger ol cān degül cānā nemizdür

Yanarmen şem‘-i rūyuñ ḥasretinden
Dimezsin ol bizüm pervānemizdür

Firāḳuñdan ne fikrüm vardur ey dost
Viṣālüñ her gice mihmānemizdür

Gözüñ ser-mestdür boyuñ ṣurāḥī
Sözüñ nuḳl u lebüñ peymānemizdür

Gülende dişlerüñ aġzında ey cān
Ṣadef içindeki dürdānemizdür

5-a Düzdi: Döşedi T, PS, L, ŞR, G, K, MŞ / Töşettiler P / Töşetti TZ / Töşedi M, GS // dürlü: türli T / türlü P, TZ / yün ŞR, G / yüz MŞ // ḥalı: ḫāyāli W / ḳalı ŞR, G, MŞ / ġalı TN

6-a dest ü: destün W / dostum PS / dostlar L, ŞR, G, MŞ

6-b Meclis-i: Meclise M, GS, K

7-a ḳılur: ḳıldı P, TZ, M, GS

71-T 26b, W 28, P 27a, PS 20b, L 33b, V 11a, TN 86, TZ 36a, M 15b, GS 12b, G 17b, K 119, MŞ 20a

1-a dil-rubā: meh-liḳā W, P, PS, L, TN, TZ, M, GS, G, MŞ

1-b Meger: Eger W, P, TZ, PS, V, M, GS, G, MŞ

2-a Yanarmen: Yanaram W, P, PS, TZ, M, GS // şem‘-i: ‘ışḳ-ı L, TN

3-P, TZ

3-b mihmānemizdür: hem-ḫānemizdür W

4-a mestdür boyuñ: mest ü boyuñdur P, L, TZ

Ser-i zülfüñ içinde dāne ḫālüñ
Göñül murġına dām u dānemizdür

Ḫaṭāyī didi kimdür bendeñüz de
Didi bir ʿāşıḳ-ı dīvānemizdür

72
Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

Eyā gün yüzlü çehreñ aya beñzer
Boyuñ bir serv-i ḫoş-bālāya beñzer

Ḫadengi cān fedādur ġamzeñ ey dost
Ḳaşuñ üste ḳurılmış yaya beñzer

Cihānda bülbül olsam men ʿaceb mi
Senüñ yüzüñ gül-i ḫamrāya beñzer

Ruḫuñ şevḳiyle yüzüñ ḫasretinden
Gözüm yaşı be-her-sū çaya beñzer

Melāyik ḫūrinüñ ger ḫüsni ḫūbdur
Yüzüñ andan daḫı zībāya beñzer

6-L, TN

6-b Göñül murġına: Biz ol ḳuşuz ki W /Göñül ḳuşına P, TZ, M

7-a Ḫaṭāyī didi kimdür bendeñüz de: Didüm kimdür Ḫaṭāyī bendeniz de W, P, V, TZ, M, GS, G, MŞ // Ḫaṭāyī didi kimdür: Didi kimdür Ḫaṭāyī PS

72-T 27a, W 43, P 34b, PS 22b, L 36a, ŞR 38a, TN 20 , TZ 46a, M 19b, G 20b, GS 16b, K 33, MŞ 27a

1-a gün: gül PS, L, ŞR, TN, M, GS, G, MŞ

2-a Ḫadengi: Ḫadeng-i T, P, ŞR, TZ, M, GS, G, MŞ / Ḫadeng çün K

3-a Cihānda bülbül olsam men ʿaceb mi: Menem bir bülbül-i pür-zār u efġān W, M, GS

4-T

4-a Ruḫuñ: Yüzüñ P, PS, L, ŞR, TN TZ, G, MŞ // yüzüñ: laʿlüñ P, PS, L, ŞR, TN, TZ, M, GS, G, MŞ

5-P, TZ

5-a Melāyik ḫūrinüñ ger: Eger ḫūr u meleknüñ W, M, GS // ḫūrinüñ: ṣūretüñ L, TN / ṣūret ü PS

Ṣıfātuñ oḫısa meclisde muṭrib
Göñül feryādı çeng ü nāya beñzer

Ḫaṭāyī dil-beriñdür ḥūr-ı rıżvān
İşigi cennetü'l-me'vāya beñzer

73
Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Dīn Muḥammed dīnidür ṣallu a'lā ṣāḥib-vaḳār
Kevṣerüñ ṣuyın viren şāhum 'Alīdür şeh-süvār

Hem saḫīdür hem seḫādur kāyinātın 'aynıdur
Kimse ne bilür anuñ sırrın bilür Perverdigār

Didiler kim bu cihānın nūrı kimdür kim ola
Mīr Ḥasandur şāh Ḥüseynüñ ālı oldı yadigār

Daş yarıldı çıḫdı Düldül eyer ü yügen ile
Ey münāfıḳ yola gelgil eyleme şāhdan kenār

Ḫanda varsañ ey **Ḫaṭāyī** sen bu lafẓı söylegil
Lā fetā illā 'Alī lā seyfe illā Ẕü'l-feḳār

6-a oḫısa: söyleyüp TZ / oḫıya PS // meclisde: gülşende T, P, PS, L, ŞR, TN, TZ, G, K, MŞ

7-b İşigi: Otaġı T, PS, L, ŞR, TN, G, MŞ

73-T 27a, P 15b, PS 26b, L 40b, ŞR 29b, TN 96, TZ 20b, M 34b, GS 31b, G 26b, MŞ 34b

1-a vaḳār: cemāl T, T1 // āla't-tebār P, TZ, M, GS / tārik-medār ŞR

1-b ṣuyın: ṣuyu P, TZ / ṣuyı M, GS

2-a Hem saḫīdür hem seḫādur: Hem sakīdür hem sekādur T, ŞR, G / Hem sakā hem sāḳidür hem P, TZ, M, GS

2-b Kimse ne bilür anuñ sırrın: Kimsene sırrını bilmez hem P, TZ, M, GS / Kimse bilmez anuñ sırrın PS, L, TN / Kimsene bilmez sırrını hem ŞR, G, MŞ

3-b Mīr: Şāh M // şāh: mīr TZ // Ḥüseynüñ: Ḥüseyndür ŞR, M // āli: adı P, ŞR, TZ, M, GS

4-a eyer ü yügen: Ẕü'l-feḳār 'ayne'l-yaḳīn M, GS

5-a Ḫanda varsan ey Ḫaṭāyī sen bu lafẓı: Ey Ḫaṭāyī bize varsan sen bu sözi P, TZ // sen: bes PS, TN // lafẓı: ismi PS, L, TN, G, MŞ // vaṣfı ŞR [üstüne "ismi" yazılı], M, GS

74
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Dil-berā cānumda derdüñ bir devā nisbetlüdür
Her cefā gelse mañā senden vefā nisbetlüdür

Her cerāḥat cismüme oḫuñ gelende ün virür
Ol mañā ehlen ve sehlen merḥabā nisbetlüdür

Ger mañā nefrīn ider düşmen men andan ġam yimen
Kim münāfiḳdan gelen ḳarġış du‘ā nisbetlüdür

Āb-ı çeşmümden ḫayālüñ bir zamān eksilmesün
Kim anuñ ‘aksi gözümde tūtiyā nisbetlüdür

‘Işḳ ilen lāf itme ey miskīn **Ḫaṭāyī** ebsem ol
Kim bu menzilde selāṭīnler gedā nisbetlüdür

75
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Bu ṣurāḥī bir dil-ārām u perī nisbetlüdür
Şekli bir maḥbūb-ı şūḫuñ peykeri nisbetlüdür

Oturur meclisde bir zerrīn-külāh sīm-ten
Asılu zülf-i müselsel ‘anberī nisbetlüdür

Yoḫsa bir şehzāde-i zerrīn-kemerdür pür-ḫuṭūṭ
Ol kemer üste elifler ḫançerī nisbetlüdür

74-T 27b, W 51, P 38a, PS 12b, L 23b, ŞR 24a, V 7b, TN 53, TZ 51b, M 21b, GS 18b, G 13a, K 35, MŞ 16a

1-a cānumda: cānuma W, K // bir devā: bī-nevā W / bī-devā K

1-b gelse mañā senden: senden mañā gelse ŞR, V, G, MŞ

2-a Her: Bu ŞR, V, G, MŞ / Yüz M, GS // oḫuñ: oḫı TN // gelende: öñinde P, M, GS / degende TZ, V // ün: el P, TZ / ol M, GS / ey K // virür: virüp W / ṣanem K

3-a ider: ḳılur P, ŞR, TZ, M, GS, G, MŞ // ġam yimen: incimen ŞR, G, MŞ

3-b Kim: Ol M, GS // ḳarġış: ḳarḳış W, P, PS, L, V, TN, TZ, M, GS

4-b gözümde: gözüme PS, L, ŞR, V, TN, G, MŞ

75-T 28b, W 50, P 27b, PS 13a, L 24a, ŞR 23b, V 7b, TN 54 , TZ 37a, M 21b, GS 18b, G 13a, K 34, MŞ 16a

2-b asılu: asılup PS / açılur V, TN

Taḫt-ı sīmīn üste oturmış Süleymān ḥükm içün
Elde bir zerrīn ayaġ engüşterī nisbetlüdür

Her ṭarafdan görinür yüzinde yüzler ṣūreti
Fi'l-meṣel āyīne-i İskenderī nisbetlüdür

Ṣıdḳ ilen bel baġlamış durmış fütūḥ-ı rezm içün
Ġāziler yanuñda anuñ leşkeri nisbetlüdür

Ḥavż-ı cennetdür cevāhirden tökilmiş ravżada
Selsebīl içinde āb-ı kevṣerī nisbetlüdür

Yoḫsa doġmış ortada bir āfitāb-ı şem'-i bezm
Çeşm-i merdüm aña her sū müşterī nisbetlüdür

Bezl ider bezmin **Ḫaṭāyī** āb-ı kevṣerden müdām
Şāh-ı merdān 'Alīnüñ Ḳanberi nisbetlüdür

76
Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Nev-cevān ol pīr iken devrān ki cānān devridür
Şād bol ey ḫaste-dil kim derde dermān devridür

Ẓulmet-i hicrāne söyleñ ḥükmini terk eylesün
Bir güneş doġdı cihāna māh-ı tābān devridür

4-a üste: üzre G, MŞ // ḥükm içün: mertebet T
5-a yüzler: yüzlü W / ḫūblar P, L, TZ, M
6-W, M, GS, K
6-a Ṣıdḳ ilen: Ḳulluġa V // fütūh-ı: ḳapuñda P, TZ // rezm: bezm PS, ŞR, TN, G, MŞ
6-b Ġāziler: Mezesi ŞR, G, MŞ
7-a cennetdür: kevṣerdür V // ravżada: ravżadan T, PS, L, TN, K / ravżaya M
8-a ortada: arada P, PS, L, ŞR, M, GS, G, MŞ / orada TN // şem'-i bezm: şem'-veş P, TZ, M, GS
8-b aña her sū: her sū aña L, TN
9-a Bezl: 'Azm P, TZ / Bezm ŞR, G, MŞ // bezmin: bezme P, TZ, M, K / bezm-i ŞR, G, MŞ / bezmi V
9-b Merdān: Merdāna P, TZ, M, GS, K / Merdānuñ L, V, TN
76-T 27b, 33a, W 53, P 36b, PS 13b, L 24b, TN 56, TZ 49a, M 22a, GS 19a, G 14a, K 88, MŞ 17a
1-a devrān: dil-ber PS, TN, G
1-b dil: göñül P, PS, L, TN, TZ, M, GS, G, MŞ
2-a söyleñ: söyle W, P, PS, L, TN, TZ, M, GS, G, MŞ // 2-b cihāna: arada W, PS, L, TN, G, MŞ / araya P, TZ

Lāl oturma söyle ey cān murġı geldi nev-bahār
Gitdi ḳış vaḳti aradan uş gül-istān devridür

ʻĀşıḳa mihr etdi dil-ber ḳalmadı devr-i raḳīb
Küfr aralıġdan arındı şimdi īmān devridür

ʻÖmr içün ġam çekme ey dil nūş ḳıl mā'ü'l-ḥayāt
Dil-berin şīrīn lebinden āb-ı ḥayvān devridür

Nā-ümīd olma cihānda ey gedā-yı bī-nevā
Dergeh-i sulṭāna gel kim luṭf u iḥsān devridür

Miḥnet-i dünyādan ey dil fāriġ ol sürgil murād
Ḫurrem ol ġam çekmegil kim ẓıll-ı Sübḥān devridür

Gezmegil ʻālemde ser-gerdān göñül pervāne tek
Uş münevverdür cihān şemʻ-i şebistān devridür

Dūd-ı āhuñdur **Ḫaṭāyī** gökde bulutlar ḳamu
Durmayup tök gözyaşın kim ebr-i bārān devridür

77
Fāʻilātün fāʻilātün fāʻilātün fāʻilün

Ey ki ser-ḫoşdur dü-çeşmüñ leblerüñ peymānedür
Ol sebebden ʻāşıḳuñ dāyim yiri mey-ḫānedür

Nice ġavvāṣ olmayam yaşumda kim ol dil-berüñ
Lebleri laʻl-i Bedaḫşān dişleri dür-dānedür

3-a oturma: olma W // söyle: söyleş M
3-b ḳış: dey P, TZ // vaḳti: devri PS, L, G, MŞ
4-a mihr: meyl P, TZ // devr-i: cevrüñ W / cevr-i PS, L, TN, G, MŞ
4-b arındı: arıldı P, TZ
5-a mā'ü'l-ḥayāt: āb-ı ḥayāt P, TZ, M, GS
7-a dil: gül PS, G, MŞ // fāriġ ol: pāk olup W, P, K
7-b ol ġam çekmegil: olgil çekme ġam W / ol çoḫ çekme ġam P, TZ
8-a Gezmegil ʻālemde ser-gerdān göñül pervāne tek: Gezmeñüz ālemde ser-gerdān eyā pervāneler W, M, GS, K
8-b Uş: Ḫoş T, P, L, TN, TZ
9-a gökde bulutlar ḳamu: gök bulutlar da senüñ P, TZ // ḳamu: senüñ PS, L, TN, M, G, MŞ
9-b ebr: āb P, TZ // bārān: nīsān M, GS

77-T 28a, W 52, P 40a, L 69a, ŞR 18a, V 18a, TZ 54a, M 22a, GS 19a, G 23a, K 89, MŞ 30a

1-a dü-çeşmüñ: dudaġuñ P, TZ // peymānedür: mey-ḫānedür ŞR, G, MŞ
2-a olmayam: olmışam P, L, TZ // yaşumda: yaşuma W // yaşumda kim ol dil-berüñ: gözüm yaşından ol mehüñ ŞR, G, MŞ

Virmenem dünyā vü ʿuḳbā devletine ʿışḳuñı
Dünye vü ʿuḳbā mańa bir yana ol bir yanadur

Ṣanma ey çeşmüm sańa bīgāneden ümmīd ola
Gör neler ḳıldı göñül kim hem-dem ü hem-ḫānedür

Bu **Ḫaṭāyī** ḳılmagil zencīr-i zülfüñden ḫalāṣ
Ṣanma kim uṣlandı ol miskīn henūz dīvānedür

78
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Bir perī ḥayrānıyam bilmen mekānı ḫandadur
Kimse bilmez dünyede nām u nişānı ḫandadur

Ḫūbları sevme diyüp ṭaʿn itme ey nāṣıḥ mańa
Çünki bilmezsin maḳām-ı cāvidānī ḫandadur

Geldi *sübḥāne'l-lezī esrā bi-ʿabdih* şānuña
Levḥ-i maḥfūẓ üste ol ḥüsnüñ beyānı ḫandadur

Dün didüm bir būse vir dir cān virüp almaġ gerek
Bu mekān içre metāʿ-ı rāygānī ḫandadur

Men didüm yüzüñi göster didi ṭāḳat yoḫ sańa
Bu suʾāline cevāb-ı *len terānī* ḫandadur

3-a Virmenem: Virmezem ŞR, GMŞ // devletine: devletini T/ devletüñüz W / ʿışḳıñı: ʿışḳıña T, W, L, V / dişlerüñ L // ʿuḳbā devletini ʿışḳıña: ʿuḳbāya senüñ dīdāruñı ŞR, G, MŞ

5-a Bu Ḫaṭāyīni rehā ḳılma saçuñ zencīriden W, P, TZ, M, GS, K / Ḳılmagil zencīr-i zülfüñden Ḫaṭāyīni ḫalāṣ V // ḳılmagil zencīr-i zülfüñden ḫalāṣ: rehā ḳılmaz saçuñ zinciriden L / rehā ḳıl saçuñ zincirinden ŞR / rehā ḳıl saçuñ zincirinden G, MŞ

5-b Ṣanma kim uṣlandı: Ṣanma kim vaṣlından T / Ṣanmagil uṣlandı P, ŞR, V, TZ, G, K, MŞ

78-T 28b, W 47, P 28a, PS 9a, L 18b, ŞR 19a, V 17b, TN 34, TZ 37b, M 20b, GS 17b, G 10a, K 87, MŞ 12a

2-a sevme diyüp: sevdüñ diyü M, GS / sevdüñ diyüp ŞR, G, MŞ // tāʿn: pend W // nāṣıḥ: zāhid P

3-b üste: içre P // ol: -W

4-a Dün: Men W, P, M, GS // būse vir dir: būsesine M, GS

4-b Mekān: Dükān W

5-a göster: görset P

Tā viṣālüñden cüdā düşdüm ḥayātum ḳalmadı
Dünye vü ʿuḳbāda sensiz zindegāni ḫandadur

Ḫanda kim yatsam cihānda uyḫu gelmez çeşmüme
Bu **Ḫaṭāyī** yatmaġa yār āsitānı ḫandadur

79
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Tā menüm gönlümde cānā ḥasret-i cānānedür
Ḫaḳ bilür kim aġlamaġdan gözlerüm peymānedür

ʿĀrıżuñ gülşen durur cānum aña bülbül kimi
Ruḫlaruñ çün şemʿdür gönlüm aña pervānedür

Men saña her dem duʿālar ḳıluram ey bī-vefā
Ey ṣanem niçün senüñ her günde ḳaṣduñ cānedür

Gerçi ẓulmetdür saçuñ yüzüñ aña ḫūrşīd-var
Leblerüñ ṭuʿmı ne nisbet çeşme-i ḥayvānadur

5 Derd-i ʿışḳuñdan senüñ ger istesem ki dūr olam
Neylesün bu ḫaste gönlüm derd ilen hem-ḫānedür

Baġçe içinde gül-i aḥmer ne nisbet vechüñe
Ol yañaġuñ ḳatına cān lāle-i ḥamrā nedür

Bu **Ḫaṭāyī** başdan ayaġa üzülmişdür tamām
Nişe kim ol zülfüñe maḥrem hemīşe şānedür

6-b çeşmüme: ʿaynuma P, M, GS

79-T 29a, W 26, P 33b, PS 15b, L 27a, ŞR 33b, V 16b, 28b, TN 66, TZ 44b, M 15a, GS 12a, K 79, MŞ 24b

1-a gönlümde: gönlüme W

2-a kimi: teki W, P

3-a duʿālar: vefālar T, W, P, V, TZ, GS, K

3-b her günde ḳaṣduñ: ḳaṣduñ hemīşe GS

5-a ger istesem ki dūr olam: güle itsem dūr olmaya T // istesem: istemem V / ger istesem derd ü elem ŞR, MŞ

7-a başdan ayaġa üzülmişdür: hecr elinden rişte olmışdur M, GS // üzilmişdür: yara olmışdur V [23b ezilmişdür V] / yazılmışdur ŞR, MŞ

80
Mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün

Ne insānsan sen ey cān kim cemālüñ Ḥaḳḳa maẓhardur
Ḳaşuñlan ḳāmetüñ şekli mańa miḥrāb u minberdür

Sen ey Türk-i perī-dil-ber ‘acāyib ṣun‘-ı Yezdānsın
Görelden berlü ruḫ-sāruñ sözüm Allāhu ekberdür

Göñül ṣaḥrā-yı hicrānda dilenmez nāfe-i āhū
Ayaġuñ toprağı cānā mańa çün müşk ü anberdür

Ne burcuñ kevkebisen sen eyā mihr-i cihān tā kim
Cemālüñ āfitābından ańa ‘ālem münevverdür

Bugün iḫlāṣ u ṣıdḳ ile **Ḫaṭāyī** vālih olmışdur
Ki yüzi şem‘-i envārī saçı anuñ mu‘anberdür

81
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

‘Işḳuñ ey dil-ber göñül taḫtında şāh olmış durur
Ṣūretüñ cān mülkine ḫūrşīd ü māh olmış durur

80-T 29b, PS 14a , L 25a, ŞR 27a, V 15b, TN 58, M 12b, GS 9b, G 14b, MŞ 17b

1-a Ḥaḳḳa: Külli M, GS

1-b Ḳaşuñlan. Ḳaşuñla PS, L, ŞR, V, TN, G, MŞ

2-a Sen: Pes PS, L

2-b Görelden: Görenden PS, L, ŞR, V, TN, M, GS, G, MŞ // ruḫ-sāruñ: dīdāruñ ŞR, G, MŞ

3-a dilenmez: dilemez M, GS

3-b çün müşk ü ‘anberdür: mańa miḥrāb u minberdür PS, L, TN

4-a mihr-i cihān tā kim: māh-ı cihān-tābum PS, L, ŞR, V, TN, G, MŞ / mihr-i cihān-tābum M, GS

4-b ańa: iki PS, L, ŞR, V, TN, M, GS, G, MŞ

5-a vālih olmışdur: ḳuldur ol şāha PS, L, ŞR, V, TN, G, MŞ

5-b Ki yüzi şem‘-i envārī saçı anuñ mu‘anberdür: Ki ‘ālem pādişāhları ańa ḳulluġda Ḳanberdür PS, L, ŞR, V, TN, G, MŞ // yüzi: nūrı M, GS // saçı anuñ: anuñ saçı M, GS

81-T 29b, W 32, P 32a, PS 7a, L 16b, ŞR 14a, V 14a, TN 27, TZ 42b, M 23b, GS 20b, G 7b, K 42, MŞ 9a

ʿIşḳuñı gönlümde men daḫı niçük pinhān idem
Rūy-i zerd ü eşk-i sürḫüm çün güvāh olmış durur

Müddeʿīlerden daḫı cānāne fikrüm var menüm
Bendeye sen kimi sulṭān çün penāh olmış durur

Baġçede ḥüsnüñ gezerken bülbül-i şeydā görüp
Aḫdı yaşı dāne dāne beñzi gāh olmış durur

Ḥüsnüñi her kim ki gördi vālih ü ḥayrān olup
İşi anuñ dünyede feryād ü āh olmış durur

Çün cemālüñ gördi düşmen ḳılmaduñ aña nigāh
Müddeʿīlernüñ maḳāmı bend ü çāh olmış durur

Bu **Ḫaṭāyī** yüzüñi tā gördi ey ḫūb-ı Ḫoten
Ol saçuñ tek Hind iline pādişāh olmış durur

82
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Dil-berā hecrüñ yarasına lebüñ merhem düşer
Ol dişüñ incüsi tek deryāda bir dür kem düşer

2-M, GS

2-a gönlümde men daḥı: gönlüm evinde men ŞR, G, MŞ // niçük: nice PS, L, ŞR, V, TN, G, MŞ

2-b zerd ü: zerdüm PS, L, V, TN, K

3-a cānāne fikrüm var menüm: cānā mezellet çekmezem M, GS

3-b kimi: teki PS, L, ŞR, V, TN, G // sen kimi sulṭān çün: bir sen teki sulṭān M, GS / senüñ kimi sulṭān K

4-TZ, M, GS

4-a gezerken: gülini PS, L, ŞR, V, TN, G, MŞ

4-b beñzi: rengi PS, L, ŞR, V, TN, G, K, MŞ

5-a olup: olur W / bolup K

6-a ḳılmaduñ: ḳılmadı PS, L, V, TN, G, MŞ

7-b saçuñ tek: saçuñ da T / saçuñ ki W / Hıta vü PS, L, V, TN, G, MŞ // iline: ilinde P, TZ, M, GS // Hind iline: Çīn içinde K

82-T 30a, W 54, P 32b, PS 17b, L 29b, ŞR 32a, V 15a, TN 74, TZ 43a, M 23b, GS 20b, G 19b, MŞ 24a

1-b bir dür: dür hem P, ŞR, TZ, M, GS, G, MŞ / hem dür PS, L, TN

Men senüñlen dil-berā bir ʿahd ü peymān eylesem
Müddeʿīlernüñ içine dem-be-dem mātem düşer

ʿĀlemi gezdüm tamāmet görmedüm ḥüsnüñ teki
Dünyeni gezseñ ḥamu ḥüsn ile sen tek kem düşer

Yüzüñi ʿışḳ ehli ger görürse ey ḫūb-ı Ḫoten
Anlaruñ göñlinde ġam ḳayġu gider ḫurrem düşer

5 Bu **Ḫaṭāyī**nüñ kelāmını işitse her zamān
Ol Ḫıṭāylan Çīn ili her dem-be-dem berhem düşer

83
Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 Dü zülfüñden mańa bir bū gerekdür
Senüñ vaṣluñdan ancaḫ bu gerekdür

Göñülden gitmez ol çeşmüñ ḫayāli
Belī mecnūnlara āhū gerekdür

Cefā vü cevrüñüzden incimez dil
Ki ḫūblar dāyimā bed-ḫū gerekdür

2-a senüñlen: senüñle PS, L, ŞR, TN, G, MŞ

2-b içine: içinde T, ŞR, M, GS, G, MŞ

3-a kimi: teki ŞR, G / gibi M, GS

3-b Dünyeni gezseñ ḥamu: Bir daḫı bu dünyāda ŞR, G, MŞ // ḥamu ḥüsn: ḥamusın T

4-a Yüzüñi ʿışḳ ehli: Sūd göñüller yüzüñi P, TZ / Serv ü güller yüzüñi PS, L, ŞR, TN, G, MŞ // ger: tā PS, L, ŞR,TN, G, MŞ

4-b Anlaruñ: Olaruñ PS // göñlinde ġam: göñlinde hem PS, ŞR, G, MŞ // göñlinde ġam ḳayġu gider: ḳayġu gider hem göñlünde L, TN

5-a Ḫaṭāyīnüñ kelāmını işitse: kelāmı ger Ḫaṭāyīden işitsen PS // kelāmını işitse: kelāmın işiden-de ŞR, G, MŞ

5-b Ḫıṭāylan Çīn ili her: Ḫotenle Çīn ilinde PS / Ḫıṭāy vü Çīn iline ŞR, G, K, MŞ // Çīn ili her: çīn-be-çīn il P, TZ // dem-be-dem: ḳayr ile ŞR / ḳand ile G, MŞ // berhem: derhem PS, G, MŞ / merhem L, TN

83-T 30a, W 44, P 35a, PS 21a, L 34b, ŞR 32b, TN 89, TZ 46b, M 20a, G 19b, GS 17a, K 24

1-a mańa: mene G // bū: mū PS, L, TN , M, GS

1-b Senüñ: Mańa W

3-a Cefā: Ḫaṭā P

Gözüm yaşın tökermen ayaġuña
Belī serv ayaġında su gerekdür

Ḫaṭāyī sözlerin sem‘ itsün ol māh
Ki şehler gūşına lü’lü’ gerekdür

84
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Tā ser-i kūyunda bu göñlüm muḳīm olmış durur
Dil maḳāmı bāġ-ı cennāt-ı na‘īm olmış durur

Defter-i ḥüsnüñde şol ḥarf-i ḥaṭ ü ḫālüñ senüñ
Saṭr-ı bismi’llāhi raḥmānirraḥīm olmış durur

Ṣıdḳumuz ol vechedür kim ḥaḳ olur andan ẓuhūr
Kim ṭarīḳatda ṣırāṭ-ı müstaḳīm olmış durur

Şer‘üñüz yolında biz ḳılsaġ ḥaṭā sen ḳıl kerem
Miñ bir aduñdan senüñ biri kerīm olmış durur
Ey **Ḫaṭāyī** çekme ġam ger hecr ilen bīmār iseñ
Çün sańa ol Ḫālıḳıñ faẕlı ḥakīm olmış durur

85
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Göreli ol meh yüzüñ başuma yüz sevdā düşer
Ruḫlaruñ mānendi ancaḫ bir gül-i ḥamrā düşer

4-a ayaġuña: anuñ içün P, PS, L, ŞR, TN, TZ, G
4-b serv ayaġında: serv ayaġına M / servüñ ayaġuna GS
5-a sem‘ itsün ol mah: sem‘ünde saḫla PS, L, ŞR, TN, G // māh: yār W, M, GS / ay P
5-b şehler: ḫūblar P, PS, L, ŞR, TN, TZ, G
84-T 30b, P 35a, PS 6b, L 16a, ŞR 14a, V 14b, TN 26, TZ 46b, M 13a, GS 10a, G 7b, K 28, MŞ 8b
4-b ḳıl kerem: ‘avf ḳıl M, GS
85-T 30b, W 55, P 26a, PS 14a, L 25b, ŞR 32a, V 15a, TH 4 [makta‘], TN 59, TZ 34b, M 17a, GS 14a, G 15a, MŞ 18a
1-a ol meh yüzüñ: zülfüñi ey meh ŞR, G, MŞ

Ey göñül ʿaḳl ehli iseñ sevme ḫūblar yüzini
Ḫūbların derdine ancaḫ bu dil-i şeydā düşer

Ey ṣanem ḫūblar içinde sen düşüpsen ser-firāz
Öyle kim bāġ içre raʿnā serv-i ḫoş-bālā düşer

Ḫayf ola çeşmüñi cānā nergise nisbet ḳılam
Ḫansı nergis gözlerüñ tek mest ü hem şehlā düşer

Nice olmasun **Ḫaṭāyī** ʿışḳ ilen dīvāne kim
Göñline her dem senüñ tek bir perī-sīmā düşer

86
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

ʿĀrıżuñ kim ol ruḫ-ı pür-nūr u tāb üstindedür
Şevḳe beñzer kim hemīşe āfitāb üstindedür

Ḫaḳ bilür kim ruḫlaruñ şānında olmışdur nüzūl
Āyet-i muṣḥaf ki evrāḳ-ı kitāb üstindedür

ʿĀlemüñ rūşenligi gerçi güneşdendür velī
Pertev-i mihr-i cemālüñ āfitāb üstindedür

Tāb-ı ʿışḳuñdan hemīşe gör ne ser-gerdān gezer
Āsumān dāyim ki yüzüñden niḳāb üstindedür

Mihr-i ʿışḳuñ naḳdine vīrāne göñlümdür maḳām
Kim belī gencin yiri her dem ḫarāb üstindedür

2-a göñül: gözüm P, TZ
2-b bu: bir P, TZ
3-a düşüpsen: sen teki bir PS, ŞR, TN, G, MŞ
86-T 31a, P 29b, PS 10a, L 20a, ŞR 20a, V 16b, TN 39, TZ 39b, M 10b, GS 7b, G 10b, K 21+85, MŞ 13a
1-a ʿĀrıżuñ: Zülflerüñ M, GS
1-b Şevḳe: Ebre M, GS / Suya PS, L, ŞR, TN, G, MŞ
2-a ruḫlaruñ: ʿārıżuñ PS / gül-ruḫuñ M, GS
3-a güneşdendür: münevverdür ŞR
4-PS, L, TN
5-M
5-a Mihr-i: Tāb u PS, TN
5-b belī: bu P, TZ // yiri: yirni P, TZ // her dem: dāyim K

Çün seni Ḥaḳḳuñ resūli bilmediler yā Nebī
Ol günehden tā ebed kāfir ʿazāb üstindedür

Ayaġuñ topraġıdur Ḥaḳ ehlinüñ başında tāc
Cismi dāyim bu **Ḫaṭāyī**nüñ turāb üstindedür

87
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Tā kim ol zülfüñ niḳābı māhtāb üstindedür
Bir buluṭ nisbetdür ol kim āfıtāb üstindedür

Gün teki yüzüñ cihānda ẓāhir olmışdur velī
Bu ʿacib kim bendeden dāyim ḥicāb üstindedür

ʿIşḳuñuz kim oldı bu vīrāne göñlüm meskeni
Gence beñzer kim yiri dāyim ḫarāb üstindedür

Zāhid-i güm-rāh kim dīvāra eyler secdeni
Ol güneh-kār öyle ṣanur kim ṣevāb üstindedür

Bu **Ḫaṭāyī**nüñ dilinde ʿışḳ-ı dil-sūzuñ senüñ
Oda beñzer kim hemīşe ol kebāb üstindedür

6-PS, L, TN
6-b seni: senüñ P, TZ
87-T 31b, P 26b, PS 9b, L 20a, ŞR 19b, V 16b, TN 38, TZ 35b, M 11b, GS 8b, G 10b, K 19, MŞ 12b
1-a kim: ki PS, L, ŞR, TN, G, MŞ
1-b nisbetdür ol: nisbetlüdür PS, L, ŞR, V, TN, G, MŞ
2-a yüzüñ: ḥüsnüñ PS, L, ŞR, TN, M, GS, G, MŞ
2-b ʿacīb kim: ʿacībdür V
3-a meskeni: hem-demi PS, TN, M, GS
4-a güm-rāh kim: güm-rāhı gör PS, ŞR, V, TN, M, GS, G, MŞ
4-b ṣevāb: turāb T // ṣavāb ŞR, G, MŞ
5-b Oda: Nāra V // ol: ṣol M, GS

88
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Tā kim ol āhū gözün mülk-i Ḫotenden bāc alur
Şol hümāyūn zülfüñüz Faġfūr-ı Çīnden tāc alur

N’ola ger ḥüsnüñden alsa ẕerre nūr-ı āfitāb
Kim belī dāyim ġanīlerden nevā muḥtāc alur

Ni ‘aceb men miskinüñ göñlin eger yaġma ḳıla
Hindu-yı zülfüñ ki mülk-i Rūmdan tārāc alur

Tā ayaġuñ tozı tek ḳapuñda mesken dutmışam
Bu sa‘ādetden menüm baḫtumġa baḫdum tāc alur

Bu **Ḫaṭāyī** Ka‘be-i kūyuñda dapmışdur şeref
Ḥācı tek göñlüm ṭavāf-ı kūyuñuzdan ḥāc alur

89
Mef‘ūlü fā‘ilātü mefā‘īlü fā‘ilün

Cānā senüñ cemālüñi cān āfitāb oḫur
Ḥüsnüñ kitābı şerḥini ümmü’l-kitāb oḫur

Ḫūblar yüzine baḫmaġı zāhid eydür günāh
‘Āşıḳlar ol günāhı hemīşe ṣevāb oḫur

88-T 31b, W 22, P 40b, PS 12a, L 22b, TN 49, TZ 54b, M 14a, GS 11a, G 12b, K 31, MŞ 15a

1-a kim: ki L, TN

2-a ger: gün G, MŞ

2-b nevā: gedā PS, TN, G

3-a Ni: Ne PS, L, TN, G, K, MŞ // eger yaġma ḳıla: alur yaġma ile PS, L, TN, G, MŞ

4-a tozı tek: tozınuñ P, TZ

4-b baḫtumġa: baḫtum ki P, L, TZ, TN, M, K // baḫtumġa baḫdum tāc: baḫtum melekden bāc PS / baḫtum felekden tāc G, MŞ / baḫtum ki taḫt u M, GS

5-a Ka‘be-i kūyuñda: ḫāk-i kūyuñdan M, GS // dapmışdur: dutmışdur PS, G, MŞ / tā dutmış L, TN / bulupdur yüz M, GS

89-T 32a, W 37, P 38b, PS 18a, L 30b, ŞR 34b, V 11a, TN 77, TZ 52b, M 25a, GS 22a, K 22, MŞ 25b

1-a cemālüñi: cemālüñe P, TZ // cān: çün T

2-a baḫmaġı: baḫmaġa T, P, L, TN, TZ // eydür günāh: günāh diyer P, TZ / günāh oḫur M, GS // eydür: oḫur PS, L, ŞR, TN, K, MŞ

2-b ṣevāb: ṣavāb T, TN

Bülbül oḫıdı gülşen-i ḥüsnüñ ṣıfātını
Dil gördi gül yüzüñi sözine cevāb oḫur

Her ḫaste-dil ki bāde-i ʿışḳuñla oldı mest
Çeşmüñi sāḳi laʿlüñi cām-ı şarāb oḫur

Miskīn **Ḫaṭāyī** yitdügi çün ḫāk-i pāyüñe
Her dem dilinde āyet-i *küntü turāb* oḫur

90
Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

Yañaġuñ ey perī cān menzilidür
Bu bülbülnüñ gül-istān menzilidür

Ayaġuñ basdıġı yir ey dil-ārām
Bu mūr içün Süleymān menzilidür

Saçınuñ ẓulmetinde teşne Ḫıżra
Dudaġuñ āb-ı ḥayvān menzilidür

Bitüpdür ḳāmetüñ çeşmüm öñinde
Ne ḫoş serv-i ḫırāmān menzilidür

Murād içün gelüpdür dil ḳapuña
ʿİnāyet ḳıl ki iḥsān menzilidür

3-a gülşen-i ḥüsnüñ: gülşende gül M, GS
4-a ḫaste: teşne P, TZ // ʿışḳuñla: laʿlüñden PS, L, TN // oldı: ola W
5-a yitdügi çün: yitmek içün T, P, PS, L, TZ, ŞR, TN, M, K, MŞ
5-b küntü turāb: küntüʾt-turāb ŞR, MŞ

90-T 32a, W 57, P 36a, PS 20a, L 33b, ŞR 30b, V 4b, TH 6, TN 84, TZ 48a, M 17b, GS 14b, G 18b, K 17, MŞ 23a

1-a Yanaġuñ: İşigüñ P, PS L, ŞR, V, TN, TZ, G, K, MŞ
1-b bülbülnüñ: bülbüller L / bülbüle TN, K
2-a dil-ārām: perī-rū P, L, ŞR, V, TN, TZ G, K, MŞ / perī-zād PS
3-4-T
3-a ẓulmetinde: ẓulmātına men V // Ḫıżra: Ḫıżram T, P, PS L, ŞR, V, TN, TZ, G, MŞ
4-a Bitüpdür: Boyundur P, TZ // öñinde: özinde PS, L, TN
4-b Ne ḫoş: ʿAceb V
5-a dil: ḳul V

Götürme aġ yüzüñden ḳara zülfi
Ki ʿaḳreb māh-ı tābān menzilidür

Ḫaṭāyī göñline yār mihri geldi
ʿİmāret ḳıl ki sulṭān menzilidür

91
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

ʿĀrıżında sünbülin ʿanber-feşān itmiş durur
Ṣanasın kim ʿaḳreb ilen meh ḳırān itmiş durur

Āferīn ol gül yañaġlu dil-ber-i raʿnāya kim
Ḥüsn bāġında boyı serv-i revān itmiş durur

Ẕerre midür bilmezem yāḫūd dehānı dil-berüñ
Ṣunʿ ilen bir mū mıdur yāḫūd miyān itmiş durur

Ḳaş ilen göz midür ol ruḫ-sāruñ üste ey ṣanem
Yoḫsa devrān fitne-i āḫir zamān itmiş durur

Ey **Ḫaṭāyī** āhū-yı göñlüñ şikār itmeklige
Dest-i ḳudret kim seni ebrū-kemān itmiş durur

6-a Götürme: Götürgil V // zülfini: zülfüñ T, ŞR, G, MŞ
7-a geldi: düşdi T, PS, L, TN
91-T 32b, W 48, P 30a, PS 9b, L 19b, ŞR 15a, V 14b, TN 37, TZ 40a, M 21a, GS 18a, G 8b, MŞ 10a
1-a ʿĀrıżında: ʿĀrıżından M, GS // sünbülin: sünbüli PS, L, TN
2-a gül: meh W
2-b boyı: boyın W, P, ŞR, V, TZ, M, GS, G, MŞ
3-b miyān: dehān P, TZ
4-a ṣanem: güneş W, P, TZ, M, GS
5-a āhū-yı: āhū tek V, M, GS
5-b kim seni: dil-berüñ PS, L, ŞR, V, TN, G, MŞ / dil-beri: M, GS // ebrū: āhū T / ḳaşın G, MŞ

92
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Dil-berā bu derdüme dermān iderseñ vaḳtidür
Men faḳīr üftādeye iḥsān iderseñ vaḳtidür

Nev-bahār oldı gözüm ister cemālüñ görmege
‘Azm idüp gülşen saru seyrân iderseñ vaḳtidür

Çoḫ zamāndur ġonce tek baġrumnı pür-ḫūn eyledüñ
Leblerüñi gül teki ḫandān iderseñ vaḳtidür

Ẓulmet-i hecrüñ firāḳın çekmişem devrānda çoḫ
Vaṣluñı bu göñlüme mihmān iderseñ vaḳtidür

Ḫayli vaḳtdür kim **Ḫaṭāyī** ẓulmet-i hicrān çeker
Leblerüñi çeşme-i ḥayvān iderseñ vaḳtidür

93
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Dil-berā ġam-gīn göñülni şād ḳılsañ vaḳtidür
Bu yıḫılmış göñlümi ābād ḳılsañ vaḳtidür

Ḫayli müddetdür ki göñlüm ‘ışḳ ilen vīrānedür
Şimdi ol vīrāneni ābād ḳılsañ vaḳtidür

Ey şeh-i luṭf u kerem bir kez işid feryādumı
Bend içinden bendeni āzād ḳılsañ vaḳtidür

92-T 33b, W 64, P 30b, PS 10b, L 21a , ŞR 25b, TN 43, TZ 40b, M 11b, GS 8b, G 11b, K 41, MŞ 14a

1-b Men faḳīr üftādeye: Bu faḳīre luṭf ile P, PS, L, ŞR, TN, M, GS, G, K, MŞ

2-b idüp: ider PS // saru: sarı M, GS

3-b Leblerüñi: ‘Arıżuñı PS / Ruḫlaruñı ŞR, TN, G, MŞ

4-a Ẓulmet-i: Ġurbetüñ P / Ġurbet ü PS/ Ġurbet-i L, TN, ŞR, G, K, MŞ / Firḳat ü M, GS // hecrüñ: hicrān ŞR, G, K // firāḳın: firāḳuñ P, PS, L, ŞR, TN, M, GS, G, K, MŞ

4-b Vaṣluñı bu: Bu ḥayālüñ P / Bu cemālüñ K

5-a vaḳtdür: demdür PS, L, ŞR, TN, M, G, MŞ // ẓulmet-i: firḳat-i P

5-b çeşme-i ḥayvān: ġonce tek ḫandān T, W

93-T 34a, P 29a, PS 11a, L 21b, ŞR 25b, TN 44, TZ 38b, M 11a, GS 8a, G 11b, K 38, MŞ 14a

1-a ġam-gīn göñülni: bu ġamlu göñlüm PS, L, ŞR, TN, G, MŞ

2-b viraneni: viraneyi MŞ // ābād: bünyād P, TZ

3-a şeh-i: şehā M // bir kez: birle M, GS

Firḳatüñ derdinde çekdüm miḥnet ü cevr ü cefā
Şimdi vaṣluñ yolına irşād ḳılsañ vaḳtidür

Çünki derd-i ʿışḳını olmaz nihān itmek anuñ
Ey **Ḫaṭāyī** derd ilen feryād ḳılsañ vaḳtidür

94
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

ʿIşḳuñuz cānā bu gönlüm taḫtına sulṭān durur
Bu vücūdum mülkine ḫayl-i ḫayālüñ cān durur

Tā görüpmen ḥüsnüñi ey gevher-i yektā ṣanem
Bir gözüm ḳulzüm miṣāli bir gözüm ʿummān durur

Rūz u şeb bes kim ḳılur bülbül fiġān u zārılıġ
Tā gül-istānda lebüñ tek bir gül-i ḫandān durur

Ehl-i ṭaʿāt bes ki ẕikr ider ṣıfāt-ı ḥüsnüñi
Bildi kim yüzüñ ṣıfātı āyet-i Ḳur'ān durur

Dünyenüñ var u yoḫından ey **Ḫaṭāyī** ġam yime
Saḫlayan dāyim seni şol sāye-i Sübḥān durur

4-a Firḳatüñ: Mihnetüñ PS // miḥnet: firḳat PS //cefā: belā ŞR, G
5-a olmaz: itmek TZ // anuñ: degül P, TZ / onı: L, TN
94-T 33b, W 23, P 31a, PS 12a, L 23a, ŞR 21b, V 18b, TN 50, TZ 41a, M 14b, GS 11b, G 13a, K 30, MŞ 15b
1-b cān: ḫān PS, L, ŞR, TN, G, MŞ
2-a ṣanem: senüñ V
3-a Rūz u şeb bes kim: Bes ki rūz u şeb PS
3-b lebüñ: ruḫun P, PS, L, ŞR, TN, TZ, G, MŞ / yüzüñ V
4-b Ḳur'ān: bürhān P

95
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Ol ṣanem kim gice gündüz cān anuñ ḥayrānıdur
‘Aḳl ü fehm andan berü ‘ışḳ ile ser-gerdānıdur

Dil-berüm yārum ‘azīzüm ġam-güsārum mūnisüm
Cān-şikārum sevgü yārum cānumuñ cānānıdur

Dün ṣabā geldi mańa ḫoş ḫoş mu‘anber būy ile
Ġālibā ol meh-liḳānuñ zülf-i müşk-efşānıdur

Ey göñül hicrān ġamından çoḫ şikāyet ḳılma kim
‘Āşıḳa cevr ü cefāsı luṭf ile iḥsānıdur

Bu **Ḫaṭāyī** şi‘rine ‘ayb itme ey nākes ḥasūd
Cümle ‘uşşāḳ ehline hem-dem anuñ dīvānıdur

96
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Ey felek devrüñde niçün ol nigār elden gider
Ḳanum ilen ellerin ḳılmış nigār elden gider

Dün didi zāhid mańa niçün göñül virdüñ ańa
N’eyleyim görgeç yüzini iḥtiyār elden gider

Bülbülā gül devridür efġān ider çoḫ murġ-ı zār
Nāle ḳıl oturma vaḳt-i merġzār elden gider

95-T 34a, P 25b, PS 16a, L 27b, ŞR 35b, V 17a, TN 67, TZ 33b, M 17a, GS 14a, MŞ 26a
Sadettin Nüzhet “XVI ncı asır Osmanlı Şairlerinden Midillili Hitâbî’den Örnek Şiirler” başlığı altında yedi gazel, bir murabbaya yer vermiştir. V. gazel budur (1956: 223-226).
1-a Ol ṣanem: Ol perī V
3-b ol: şol M,GS
5-a ‘ayb: ta‘n L, V
96-T 34b, W 27, P 29a, PS 10b, L 21a, ŞR 25a, V 15b, TN 42, , TZ 39a, M 15b, G 11b, MŞ 13b
1-a nigār: bahār M, GS

Ey göñül hicrān ilen ʿömrüñ tükense ġam yime
N’eylerem ʿömr-i ʿazīzi çünki yār elden gider

Ey **Ḫaṭāyī** çünki yārüñ eyledi ʿazm-i sefer
Rūz u şeb āh it ki yār-ı ġam-güsār elden gider

97
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Gitmesün ʿışḳuñ ki bir genc-i nihān elden gider
Bil ki sen gitseñ yanumdan tende cān elden gider

Ġāyib oldı gün yüzüñ çeşmümden ey māhum daḫı
Ḳorḫaram kim sünbül-i ʿanber-feşān elden gider

Cāndan oldum miḥnetüñden ey perī-veş Tañrı’çün
Ḳıl teraḥḥum kim bu cism-i nā-tüvān elden gider

Āhum odından kim oldı yir ü gök zīr ü zeber
İḥtiyāṭ it kim zemīn ü āsumān elden gider

Men yaman isem niçe sen yaḫşılıġ ḳıl ey ʿazīz
Nesne ḳalmaz dünyede yaḫşı yaman elden gider

Başmasun her yire kim bir dem ḳadem dutmaz ḳarār
Çün mekīn ile müşerrefdür mekān elden gider

Bu **Ḫaṭāyī** ey ṣanem bir dem cemālüñ görmese
Ṭāḳat itmez veh kim ey rūḥum revān elden gider

4-a tükense: tükene W / giderse: PS, L, TN / geçerse ŞR, V, M, GS, G, MŞ // yime: yimen M, GS

97-W 62, ŞR 23a, V 16a, M 30a, GS 27a, G 23b, MŞ 31a

2-a gün: gül V // gün yüzüñ: gitdi M, GS // ey: ol ey M, GS // daḫı: menüm ŞR, G, MŞ

3-a Tañrı’çün: dil-berüm M, GS

4-ŞR, G, MŞ

4-a Āhum: Āhumuñ V

5-a isem: itsem ŞR, G, MŞ

6-ŞR, G, MŞ

6-a Başmasun: Başmaduñ V

6-b Çün mekīn ile: Mesken eyle çün V

7-b kim: ol M, GS // ruḥum: rūḥ-ı ŞR, V, M, GS, G, MŞ

98
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Ey göñül yār vaṣlını ḳoyma ki yār elden gider
Sen bu işe ḳılma taḳṣīr iḫtiyār elden gider

Yıl-be-yıl sā‘at-be-sā‘at ḫoş geçürgil yār ile
Hafta hafta gün-be-gün ol rūzgār elden gider

‘İşret ü ẕevḳ u ṣafāya ey göñül şād ol müdām
‘Iyş nihān olur görünmez āşikār elden gider

Āşināñı terk idüben yāda cān virme göñül
Yād ile biliş olınca āşnā yār elden gider

Ey **Ḫaṭāyī** ḳoyma yāruñ dāmenin elden müdām
Kim ki işin süst dutar her ne ki var elden gider

99
Mef‘ūlü fā‘ilātü mefā‘īlü fā‘ilün

Ol kimse kim bu dünye vü ‘uḳbāda şāhdur
Hem enbiyālar üste ulu pādişāhdur

Ta‘rīf idüp ṣıfātını şīrüm didi Ḫudā
Bu doğrı söze ins ü melāyik güvāhdur

98-V 16a, ŞR 37b, M 32a, GS 29a , G 25b, MŞ 33b

1-a yār vaṣlını ḳoyma ki: vaḳtuña ġāfil olma ŞR, G, MŞ // Ey göñül yār vaṣlını ḳoyma ki: Yār ile vaṣl ol göñül kim vaṣl-ı M, GS

1-b Sen: Gel M // Sen bu işe ḳılma taḳṣīr: Olduġını taḳṣīr itme ŞR, G, MŞ

2-a Yıl-be-yıl: Il-be-ıl ŞR / Gün-be-gün M //geçürgil: geçür M // yār ile: demüñi ŞR, G, MŞ / eyyāmını M

2-b Hafta hafta gün-be-gün: Gün-be-gün hafta-be-hafta ŞR, G, MŞ // ol: çün M

3-a Ey göñül sevdāyı ḳoy zevḳ u ṣafā rāz u ‘ışḳ M

3-b ‘Iyş nihān olur görünmez: Nāgehān sırr-ı nihānuñ ŞR, G, MŞ / Ol nihān oldı görünmez M

4-a Āşināñı: Āşināyı V, ŞR, G, MŞ

5-a ḳoyma yāruñ dāmenin elden müdām: yāruñ dāmānın elden ḳoymagil ŞR / dāmenin yāruñ elden ḳoymagil G, MŞ

99-T 34b, P 7b, PS 26a, L 40b, ŞR 10b, TN 95, TZ 10b, M 33a, GS 30a, G 21a, MŞ 27b

1-b üste ulu: üstine ol PS, L TN

2-a didi: diyüp P, TZ

Hem baḥr-ı kānı kūy-i velāyetdür ol ʿAlī
Düşmen anuñ ḳatında ḳamu berg-i kāhdur

Olmaz ġanīmi Ḳanberine bebr ü ejdehā
Çün hem-demi o şāh-ı cihānuñ İlāhdur

Her kim anı severse Yezīdden ne fikri var
Çün ḳullarına ḥavf ü ḫaṭārdan penāhdur

Ol maʿden-i velāyet anuñ āsitānıdur
Kim işigüñde ins ü melek dād-ḫˇāhdur

Ger burc-ı ʿarşuñ üste melek anı sevmese
Hārūt teki maḳāmı anuñ ḳaʿr-ı çāhdur

Burcında evliyālaruñ ol fi'l-meṣel tamām
Kevkeb içinde nisbeti ḫūrşīd ü māhdur

Maḥşer güninde luṭfı anuñ dest-gīr ola
Miskīn **Ḫaṭāyī** ḫasteye kim pür-günāhdur

100
Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

Kūyuñ senüñ ki ravża-i dārü's-selāmdur
Miḥrāb ḳaşlaruñ ańa çeşmüñ imāmdur

Hīç bilmezem bu dünyede eyyām-ı rūzgār
Rūy ile zülfüñüz mańa ṣubḥ ile şāmdur

3-a baḥr-ı kānı: baḥr u kān u P, TZ // baḥr-ı kānı kūy-i: kūh-kān u baḥr-ı PS, L, ŞR, TN, G, MŞ
3-b ḳamu: ḫamu PS / heme L, TN
4-5-M, GS
4-a ġanīmi: ġanīm-i P, PS, L, ŞR, TN, TZ, G, MŞ
5-a Yezīdden ne fikri var: ʿÖmerden ne bīmi var ŞR / ʿÖmerden ne ḳayd var G, MŞ
7-b teki: tek PS, L, TN, M, GS
9-a luṭfı anuñ: luṭfuñ umar P, L, ŞR, TN, TZ, M, GS / luṭfı umar G, MŞ / luṭfuñ ona PS
100-T 35a, P 31b, PS 18a, L 30a, ŞR 35a, V 10b, TH 7, TN 76, TZ 41b, M 18a, GS 15a, K 113, MŞ 25b
2-a bilmezem: bilmedüm P, PS, L, T, V, H, TN, TZ, M, GS / görmedüm ŞR, MŞ // bu dünyede: cihānda bu ŞR, MŞ
2-b zülfüñüz: zülfüñ T / zülfüñi ŞR / zülfüñi ki MŞ

Bed-nām ḳılma göñlümi ʿāşıḳ diyüp ḥasūd
ʿĀlemde ʿışḳ adı bile ol nīk-nāmdur

Yār meclisinde bāde vü cām istemen müdām
Kim gerdeni ṣurāḥi anuñ laʿli cāmdur

Menʿ eyleme **Ḫaṭāyī** kelāmuñı ey raḳīb
Baḫ defterine sözleri naẓm u niẓāmdur

101
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Gökdeki māhuñ liḳāsı dost dīdārındadur
Āfitābın yüzi ol ḫūrşīd-i ruḫ-sārındadur

Vaṣl ümīdine gezer miskīn göñül olmaz helāk
Yoḫsa çoḫ hicrān belāsı çeşm-i bīmārındadur

Āhu tek ʿāşıḳlaruñ göñlin niçük ṣayd itmesün
Ol ḳadar kirpük oḫı kim çeşm-i ḫūn-ḫˇārındadur

ʿĀḳıbet ṭufān ḳopar bir gün cihānı ġarḳ ider
Seyl-i bārān kim bu ʿāşıḳ çeşm-i ḫūn-bārındadur

Bu **Ḫaṭāyī** şiʿrine münkir neden sen zāhidā
Āteş-i ʿışḳuñ nişānı odlu güftārındadur

4-a bāde vü: bāde-i ŞR // cām: nuḳl P, TZ // istemen: içmen P
5-b defterine: defterinde P, TZ
101-T 35b, ŞR 22b, M 12a, GS 9a, G 23b, MŞ 30b
1-a liḳāsı: niḳābı M, GS
1-b yüzi: nūrı ŞR, M, GS, G, MŞ

102
Mefā‘īlün mefā‘īlün fe‘ūlün

1 İşüm ‘ışḳuñda feryād eylemekdür
Viṣālüñ va‘desin yād eylemekdür

Ḫarāb itdi dimen ‘ışḳuñ göñülni
Besī vīrānı ābād eylemekdür

Bu göñlüm ‘ādeti her şeb ġamuñda
Fiġān ü nāle bünyād eylemekdür

Virürmen ġam dile ümmīd-i vaṣluñ
Bu resm ilen anı şād eylemekdür

5 **Ḫaṭāyī** ḳulluġa maḳbūl düşse
Hezārān bende āzād eylemekdür

103
Mefā‘īlün mefā‘īlün fe‘ūlün

1 Menüm ol sevgü yārum geldi ḫoşdur
Elüme ol nigārum geldi ḫoşdur

Elüñden iḫtiyāruñ gitse gitsün
Elüme iḫtiyārum geldi ḫoşdur

Sen ol ṣaḥrāda çün gül-ı beyābān
Çemende gül-‘iẕārum geldi ḫoşdur

102-T 35b, W 46, P 35b, PS 21a, L 34a, ŞR 31b, TN 87, TZ 47a, M 21a, , GS 18a, G 19a, MŞ 23b

2-a itdi dimen: itmek degül P, ŞR / itmek diler: PS, L, TN, G, MŞ

2-b Besī: Bes ol PS, L, ŞR, TN, G, MŞ

3-a ‘ādeti: verzişi P, PS, L, ŞR, TN, TZ, G, MŞ // ḫamuñda: ġamuñdan PS, L, TN

3-b nāle: āh P, PS, L, ŞR,TN,TZ, G, MŞ

4-a Virürmen: Virür mi P, L, TZ / Vire mi PS, TN / Virür miyüz ŞR, G, MŞ // ümmīd-i vaṣluñ: ‘ışḳuñ ümīdin P, L, TZ / ‘ışḳuñ umūrun PS, TN / ‘ışḳuñ ümmīd ŞR, G, MŞ

5-a düşse: ḳılsañ P, PS, L, ŞR, TN, TZ, G, MŞ

5-b Hezārān: Bugün yüz P, PS, L, ŞR, TN, TZ, G, MŞ

103-T 36a, W 49, M 39b, GS 36b

2-a iḫtiyāruñ: iḫtiyārum M GS

3-a Sen: Men M, GS

Ol imdi ḳış güni sermā elinden
Menüm tāze bahārum geldi ḫoşdur

Ġam ilen intiẓār içinde sen ol
Hemīşe intiẓārum geldi ḫoşdur

Sen ey Seyyid ʿAlī ẓulmet içinde
Bu rūşen rūzgārum geldi ḫoşdur

Ḫaṭāyī şükr ḳıl Allāha dāyim
Giden ṣabr u ḳarārum geldi ḫoşdur

104
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Bu menüm cismümdeki zaḥmetlerimni cān bilür
Maña hicrān n'itdügin ol dil-ber-i cānān bilür

Tā ki hem-demdür ġam-ı ʿışḳuñ göñülde ġam yimen
Çün ḫayālüñi senüñ dil sevgülü mihmān bilür

İncimez bu ḫaste cānum derd-i hecrüñden senüñ
Cevr ü ḳahruñ geldigünce luṭf ile iḥsān bilür

Çünki birdür ʿāşıḳa ḳahr ile luṭfuñ maʿnisi
Dil firāḳuñı viṣāl ü derdüñi dermān bilür

Rūz u şeb bülbül teki eyler **Ḫaṭāyī** nāleler
Bāġ-ı ḥüsn içre yüzüñi çün gül-i ḫandān bilür

5-b Hemīşe: Ḫaṭāyī M, GS
6-W, M, GS
7-M, GS
104-T 36a, PS 17a, L 29a, ŞR 34a, V 28a, TN 71, M 10a, GS 7a, MŞ 25a
1-a zaḥmetlerimni: zaḥmetleri PS, TN / zaḥmetlerüñ L // cān: cānān V
1-b n'itdügin: itdigün PS, ŞR, V, M, GS, MŞ
2-b dil: ol ŞR, V, M, GS, MŞ
3-a cānum: göñlüm ŞR, M, GS, MŞ // derd-i: cevr-i PS, L, TN

105
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Ey ṣanem niçün senüñ va‘düñ ḫilāf olmış durur
Mihrüñ az olmış velī ḳahruñ güzāf olmış durur

Göñlümi ‘ışḳun ne itdi kim ḫalāṣ olmaz müdām
‘Āleme andan ki emr-i nūn u kāf olmış durur

Ṣūretüñ *el-ḥamdu*dur vaṣf-ı cemālüñ *ve’ḍ-ḍuḥā*
Çün ṣıfātuñ sūre-i Ḳur’ānda ḳāf olmış durur

Āb-ı kevṯerdür dudaġuñ bāġ-ı cennetdür yüzüñ
Kim mańa la‘lüñ ṣarābı cām-ı ṣāf olmış durur

Men niçük hecrüñde vaṣluñ leẕẕetinden kām alam
Vaṣluñ ilen hecrinüñ işi muṣāf olmış durur

Ey göñül ḳılduñ sefer ‘azmin tevekkül pīşe ḳıl
Kim penāh itmek bize Ḥaḳdan kifāf olmış durur

Cevr ü ḳahrınuñ yolından ey **Ḫaṭāyī** dönmegil
Ger maḳāmı ol perīnüñ kūh-ı Ḳāf olmış durur

105-T 36b, W 20, P 22b, PS 16b, L 28b, V 18b, TN 70, TZ 30a, M 12b, GS 9b, G 8aMŞ 9b

1-b Mihrüñ az olmış velī : Mihrüñi az eyleyüp G, MŞ // ḳavlüñ PS, V, TN, G, MŞ // güzāf: izāf M, GS

2-P, PS, L, V, TN, TZ, G, MŞ

2-b ki: bu M

3-a el-ḥamdudur: ḥamd āyesi M, GS

3-b Ḳur’ānda: Furḳānda M, GS

4-P, PS, L, V, TN, TZ, G, MŞ

5-a hecrüñde vaṣluñ leẕẕetinden: vaṣluña hicrān elinden P, TZ

5-b ilen hecrinüñ: ile hecrüñi P, TZ

7-a Cevr ü ḳahrınuñ yolından: Cevr ü ḳahrından nigāruñ P, TZ / Cevr ile ḳahrından anuñ PS, L, V, TN, G / Cevr ü ḳahr ile yolında M, GS

106
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Ey ṣanem ‘ışḳuñda her dem bu göñül bīmārdur
Öyle kim bülbül daḫı bā-‘ışḳ-ı gülden zārdur

Ni ‘aceb yüz üste ol zülfüñ yatursa her zamān
Bu muḥaḳḳaḳdur ki genc üste nigehbān mārdur

Dün didi hem-dem mańa kimdür senüñ göñlün alan
Men didüm bilmez misin ol gözleri ḫūn-ḫˇārdur

Mihnet-i hicrān elinden ey ṣanem ġam çekmenem
Derd-i ‘ışḳuñ ey perī her dem mańa ġam-ḫˇārdur

Nice terk itsün **Ḫaṭāyī** kūyuñuznuñ vaṣfını
Kim şikeste bülbülüñ dāyim yiri gül-zārdur

107
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Gerçi gün ḫoşdur velī ruḫ-sāruñ andan yaḫşıdur
Ay daḫı tābān durur dīdāruñ andan yaḫşıdur

Nāfe-i müşk-i Ḫoten gerçi mu‘aṭṭardur velī
Ey ṣanem ol ḫāl-i ‘anber-bāruñ andan yaḫşıdur

Naḳş-ı ṭāvus istemen andan cemālüñ yeg durur
Lafẓ-ı ṭūṭī dińlemen güftāruñ andan yaḫşıdur

106-T 36b, W 17, ŞR 22b, M 13b, GS 10b, G 16a, MŞ 19b
1-b gülden: güldür W // bā-‘ışḳ-ı gülden: gül ḥasretinden M, GS
2-a Ni: Ne ŞR, G, MŞ // yüz: nūr ŞR, G, MŞ
4-a çekmenem: çekmezem M, GS
4-b perī: ṣanem ŞR, G
5-a kūyuñuznuñ: gül yüzinüñ ŞR, G, MŞ // vaṣfını: vaṣfını kim ŞR, G, MŞ
107-T 37a, W 19, P 25b, PS 11a, L 21b, ŞR 26a, V 10a, TN 45, TZ 34b, M 16b , GS 13b, G 12a, MŞ 14b
1-W
1-b daḫı: eger ŞR, G, MŞ // durur dīdāruñ: dur ammā ḥüsnüñ PS
3-b Lafẓ-ı: Nuṭḳ-ı PS, L, ŞR, V, TN, M, GS, G, MŞ

İstemen Firdevs bāġınuñ gül-i ḫoş-būsını
Dünye bāġında gül-i ruḫ-sāruñ andan yaḫşıdur

Bu **Ḫaṭāyī** ḳatına kim ḳıldılar taʿrīf-i müşk
Çīn-be-çīn ol zülf-i müşgīn-bāruñ andan yaḫşıdur

108
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

ʿAnberīn zülfüñ midür yā müşk-i Tataruñ durur
Gökde kevkeb ʿıḳdı hem lü'lü'-i şehvāruñ durur

Her seḥer ki ʿālem ü āfāḳı pür-nūr eyleyen
Gün degül ey dil-berüm ol ḥüsn-i dīdāruñ durur

Rūz-i maḥşer ḳoparan cānā ḳıyām-ı ḳāmetüñ
Fitneler ẓāhir ḳılan ol çeşm-i mekkāruñ durur

Ṭūbi kim dirler cihānda ḳadd ü reftāruñdur ol
Bāġ-ı rıżvān kim diyerler rūy-i gül-zāruñ durur

Dünye vü ʿuḳbāda hergiz ġam yime aġyārdan
Ey **Ḫaṭāyī** çün senüñ luṭf-ı Ḫudā yāruñ durur

4-W

5-a ḳatına kim ḳıldılar: ḳatına tā kim ḳıldılar T / ḳatına kim ḳıldı ise W / ḳatına tā ḳıldılar ŞR, G, MŞ / ḳatına her kim ḳılur M, GS

5-b müşgīn: ʿanber P, V, TZ, M, GS

108-T 37a, P 32a, PS 14b, L 25b, ŞR 22a, V 28a, TN 60, TZ 42b, M 11a, GS 8a, G 15b, MŞ 19a

ŞR nüshasında redif olarak "durur" yerine "mıdur" kullanılmıştır. Cavanşir-Necef neşrinde de böyle (2006: 332-333). Cavanşir-Necef büyük ihtimallle Gencei neşrinde nüsha farkı olarak gösterilen (2013: 198) "mıdur" ibaresini tercih etmiştir. Lakin Gencei'nin P ve V nüshalarında "mıdur" ibaresinin bulunduğuna dair notu yanıltıcıdır. Çünkü P ve V nüshalarında da "durur" sözcüġü kullanılmıştır.

1-b ʿıkdı hem: ʿıkdıları ŞR // hem: yā PS, L, M, GS, G, MŞ

2-a pür-nūr: münevver P, TZ

2-b dīdāruñ: ruḫ-sāruñ ŞR, G, MŞ

3-b ol: şol P, TZ

4-a reftāruñdur ol: raʿnāñ durur ŞR, G, MŞ

5-b luṭf-ı: faẓl-ı PS, L, ŞR, V, TN, G, MŞ

109
Mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün

Te‘ālā şānuhū ekber bu ne ḥüsn-i dil-ārādur
Cemālüñ ḫūriden yigrek boyuñ ṭūbīden a‘lādur

Gözüm yüzin görür her dem zihī nāẓır zihī manẓūr
Mu‘anber kākülüñ cānā ‘aceb āşüfte sevdādur

Ḫuceste ḳāmetüñ gördüm senüñ ey server-i ḫūbān
Belādan dil ḫalāṣ olmaz ‘aceb himmetlü bālādur

Eger cevr ü cefā ḳılsañ eger mihr ü vefā ḳılsañ
Yoluñdan dönmegüm yoḫdur ki Ḥaḳ bīnā vü dānādur

Ḫaṭāyī ḫastenüñ virgil murādın *hasbeten li’llāh*
Ki ḫāk-i āsitānuñda işi dāyim temennādur

109-T 81a, W 59, PS 12b, L 23b, ŞR 24b, V 10a, TN 52, M 29a, GS 26a, G 13b, K 78, MŞ 16b

Sadettin Nüzhet “XVI ncı asır Osmanlı Şairlerinden Midillili Hitâbî’den Örnek Şiirler” başlığı altında yedi gazel, bir murabbaya yer vermiştir. III. gazel budur (1956: 223-226).

1-b Cemālüñ: Cemāli T, W // boyuñ: boyı T, W

2-a görür: diler V // her dem: dāyim PS, L, TN, K

2-b Mu‘anber kākülüñ cānā: Göñül zülfüñ eyler her dem T, W, V PS, L, ŞR, TN, G // Göñül zülfüñ diler her dem M, GS // ‘aceb: zihī K

3-b himmetlü bālādur: ḳadd-i dil-ārādur ŞR, G, MŞ

4-a vefā ḳılsañ: vefā itseñ ŞR, G

4-b ki Ḥaḳ bīnā vü dānādur: Ḫudā dānā vü bīnādur PS, L, TN // bīnā vü dānādur: dānā vü bīnādur ŞR, M, G, K, MŞ

5-a ḫastenüñ: ḫasteye PS, L, TN

5-b işi: işüm K

110
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

‘Işḳ meydānında her kim cān ilen baş oynadur
Yār öñinde ġamzedür kirpük ilen ḳaş oynadur

Şāh-ı Merdānuñ yolında çoḫ kişi vardur velī
Āferīn ol başa kim miñ başa bir baş oynadur

Şāh ḳatında maḥrem olup cān u başından geçer
Ṣanma kim yāri öñinde degme ferrāş oynadur

Çoḫ kişi savaş güninde cān u başından geçer
Anı başında girev devrānda ḳolbaş oynadur

Dün menümlen rū-be-rū boldı nigār öldi raḳīb
Gözler ilen çoḫ işāretler ḳılur ḳaş oynadur

Ey **Ḫaṭāyī** ġam yime çün oldı düşmenüñ yüküş
Müdde‘ī dāyim ıraḫdan kerpüç ü daş oynadur

111
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Ey güneş ḥüsnüñ ḫayāli tā ki göñlümden geçer
Ḳanlu yaşum yem teki dolmışdur andan ser-be-ser

Nāleler kim giceler tā ṣubḥ olınca eylerem
Ḳorḫaram hecrinden anuñ rāz-ı pinhānum açar

110-T 81b, W 61, P 39a, TZ 53a, M 29b, GS 26b, G 26a, MŞ 34a
1-a meydānında: meydānına T, G
1-b ġamzedür: ġamze vü P, TZ, G, MŞ
2-a Şāh-ı Merdānuñ yolında çoḫ kişi: Şāh meydānında çoḫ kimsler G, MŞ
2-b başa: şāha MŞ
3-a ḳatında: yolında G, MŞ // olup: olsun P, TZ / olan G, MŞ
3-b Ṣanma kim yāri: Ṣanmagil kim yār P, TZ, M, GS, G, MŞ
4-T, W, M, GS
4-a Çoḫ kişi savaş: Çok igitler sūr G, MŞ
4-b Anı: Cānı G, MŞ // girev devranda: girevdür anda G, MŞ
5-P, TZ, G, MŞ
6-a çün: ger M, GS // oldı düşmenüñ: düşmenüñ oldı P, TZ, M, GS
6-b kerpüç ü daş: kirpük ü ḳaş G, MŞ
111-T 82a

Nice ser-ḫoş olmasun devrinden anuñ dil-berüm
Nergis-i mestāneñüz kim su kimi ḳanum içer

Leyl-i zülfüñüñ ġamı ḳıldı perīşān ʿaḳlumı
Öyle mecnūnam ki Mecnūn görse hem menden kaçar

Çoḫ yaşagil çün mańa yār olmaduñ ey seng-dil
Bu **Ḫaṭāyī** oldı ḳahruñdan senüñ zīr ü zeber

112
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Büt-perest oldı göñül büt-ḫāneler küncindedür
Men bilürmen bu dil-i şeydā neler küncindedür

Genc-i ʿışḳuñ çün vücūdum şehrini ḳıldı ḫarāb
Nişe kim gencüñ yiri vīrāneler küncindedür

Yūsuf-ı Kenʿanı ṣalmışdur zenaḫdān çāhına
Zülfüñe baġlu niçe dīvāneler küncindedür

Cismini terk itdi dil kūyında dutmışdur maḳām
Kim ki cān terkin ḳılur cānāneler küncindedür

Nergis-i mest-i ḫumāruñ ḳanumı içmeklige
Ḳaşlaruñ miḥrābınuñ bu dāneler küncindedür

112-T 82b, W 63, P 24a, PS 9a, L 19a, ŞR 19b, TN 35, TZ 32a, M 30a, GS 27a, G 10b, MŞ 12b
1-a büt-ḫāneler: mey-ḫāneler W, ŞR, M
1-b Men: Ben M, GS
2-a Genc-i ʿışḳuñ: Kendü ʿışḳ içün P, TZ / vücūdum şehrini: vücūd-ı şehrümi W
3-a ṣalmışdur: gör ṣaldı P, TZ
3-b niçe: yatur P, TZ
4-G
4-a Cismini: Cismi P, ŞR, TZ // dil: veli P, TZ // dutmışdur maḳām: dutdı meskeni P, TZ
4-b Kim: Bes P, TZ
5-a Ḳaşlaruñ: Ḳaşları PS, L, TN // miḥrābınuñ: miḥrābını T / miḥrābına P, TZ, M / miḥrābı ol PS // miḥrāb onun L, TN / miḥrābıda ŞR, G, MŞ
5-b bu dāneler: mestāneler P, PS, L, ŞR, TN, TZ, M, G, MŞ

Dürr-i naẓmuñ ḥasretinüñ firḳatinden ey ṣanem
Baḥr-ı çeşmüm maʿdeninüñ dāneler küncindedür

Zāhid aydur ey **Ḫaṭāyī** raḫt u destāruñ ḫani
Ḳoymışam mey çün girev mey-ḫāneler küncindedür

113
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ey ṣabā bu ʿāşıḳ-ı dil-ḫasteden dil-dāra var
Bülbül-i zāruñ dilinden gülşen ü gül-zāra var

Söyle kim ol Türk-i mestī nice tīr-endāz imiş
Kim menüm baġrumda andan ṣad hezārān yara var

Ol zamāndan berlü kim gitdi veh ol şīrīn-zebān
Ṭūṭinüñ telḫ oldı aġzı laʿl-i şekker-bāra var

Ḫaste-ḥāl oldum firāḳ u derd-i hecrinden anuñ
Lebleri derde ṭabīb ü gözleri bīmāra var

5 Ey **Ḫaṭāyī** çün saña Ḥaḳ faẓlıdur ġam-ḫˇār olan
Ġam yime derd ü belādan dur yüri ġam-ḫˇāra var

6-W, PS, L, TN, G, MŞ

6-a Dürr-i: Dürlü P, TZ // naẓmun: naẓmum P, TZ // ḥasretinüñ: ḥasretinden P, TZ

6-b Baḥr-ı: Āb-ı P, TZ // maʿdeninüñ dāneler: bād-hā dendāneler P, TZ // maʿdeni dür-dāneler M

7-a ey: dün PS, L, TN

7-b çün: cān T // Ḳoymışam mey çün girev: Mey içün ḳoydum girev P, TZ

113-W 25, P 30b, PS 14a, L 25a, ŞR 28a, V 28b, TN 57, TZ 40b, M 15a, GS 12a, G 14b, MŞ 18a

1-a bu: men PS, L, TN // dil-dāra: ol yāra L, ŞR, V, TN, M, GS, G, MŞ

1-b dilinden: dilinde M, GS

2-a Söyle kim: Söylegil PS, L, ŞR, TN, G, MŞ // mesti: meste PS, L, ŞR, G, MŞ / mestāne TN / mestüñ M, GS

3-a berlü: berlüdür P // gitdi veh: gitmiş P, TZ / gitmişdür PS, L, TN, M, GS / görünmez ŞR, G, MŞ / gitmişdi V

3-b Ṭūṭīnüñ: Ṭūṭī tek P, PS, L, ŞR, V, TZ, M, GS, G, MŞ // aġzı: aġzum P, PS, L, ŞR, V, TZ, M, GS, G, MŞ

4-a oldum: oldı M, GS

4-b ṭabīb ü: ṭabībüm P, ŞR, TZ, G, MŞ

114
Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

Dil-berā dilde senüñ mihr-i ruḫuñ cān kimidür
Şerbet-i la‘l-i lebüñ derdüme dermān kimidür

Bāġ-ı ḥüsnüñde boyuñ serv-i ḫırāmān didiler
Ẓulmet içinde yüzüñ çeşme-i ḥayvān kimidür

Tā ki senden düşeli ayru eyā rūḥ-ı revān
Gözümüñ yaşı menüm ḳaṭre-i bārān kimidür

Maña yüzüñ göreli firḳat-i hicrānda ne ġam
Zülf ü rūyun ṣanemā şem‘-i şebistān kimidür

Bu **Ḫaṭāyī** düşeli ṣoḥbet-i vaṣluñdan ırag̱
Bag̱rı büryān kimidür hem gözi giryān kimidür

115
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Bu ṣurāḥī fi’l-meṣel bir dil-ber-i cānān durur
Rāh-ı rūḥ-efzā anuñ içinde nāzük cān durur

Meclis-i ‘uṣṣāḳı pür-nūr itse ol her ṣeb n’ola
Kim melāyik ṣem‘i gökde kevkeb-i raḫṣān durur

114-W 30, P 27a, PS 17b, L 29b, ŞR 36a, V 19a, TN 73, TZ 36b, M 16a, GS 13a, G 20a, MŞ 26b

2-b yüzün: lebüñ PS, L, ŞR, TN, G, MŞ

3-a Gözümüñ: Gözlerüm ŞR, G, MŞ

4-a Maña yüzüñ göreli firḳat-i hicrānda: Gül yüzüñi göricek hecr ü firāḳuñdan PS // Maña yüzün: Rūy u mūyuñ L, ŞR, V, TN, G, MŞ // firḳat-i: firḳatde ŞR, G, MŞ

5-a ṣoḥbet-i: devlet-i PS

5-b büryān: büryāndur M, GS// kimidür: teki vü P, L, TN, TZ // kimidür hem gözi: kimi vü gözleri PS, ŞR, G, Mş / hem gözleri V, M, GS

115-W 35, P 28b, PS 16a, L 28a, ŞR12b, V 7b, TN 69, TZ 38a, M 24a, GS 21a, G 16a, K 18, MŞ 19b

1-b Rāh-ı rūḥ: Rūḥ-ı rāh W //-efzā anuñ: efzānuñ V // nāzük: ne nāzük V

2-a itse ol: eyleyüp PS, L, TN / eylese V, ŞR, G, MŞ

2-b melāyik: senüñ TN

Sebz-ḥaṭṭ sāḳīler andan doldurun peymāneler
Ḫıżr cāmı tek pür āb-ı çeşme-i ḥayvān durur

Bir perī serv-i sehī ḳaddür ki durmış raḳṣ içün
Yoḫsa cennet meclisinde ṭūbi-i rıżvān durur

Cām-ı Cemşīd ü Cemüñ devrānı ḫatm oldı tamam
Devr-i cām imdi anuñdur kim şeh-i devrān durur

Budur ol āyīne-i İskenderī gītī-nümā
Munda rūşendür cihānda her ne kim pinhān durur

Bu ṣurāḥīden mevālī dolduranda dost-kām
Ḳayġudan düşmen ḫavāric yüregi pür ḳan durur

Görmedi hīç kimse mun tek sīm-ten maḥbūb-ı şūḫ
Kāküli zencīr-i zerrīn tācı nūr-efşān durur

Yirde ʿaks-ı çarḫ pür-kevkeb düzülmiş āşikār
Nass-ı *zeyyennā semā*dan āyet-i bürhān durur

Böyle ḳıymetlü cevāhir ḫansı maʿdenden çıḫar
Kün-fe-kān mülkün bahā virseñ henüz erzān durur

Secde-i şükr eyleyüp her dem ayaġa baş içün
Çün görür yanında her dem sāye-i Sübḥān durur

Bu **Ḫaṭāyī** içdi andan der-ezel bir cürʿa mey
Tā ebed hüşyār olmaz mest-i cāvīdān durur

3-a sāḳiler andan: sāḳī elinden PS, L, ŞR, TN, G, MŞ // doldurun: doldurur PS, L, ŞR, V, TN, G, MŞ

3-b pür āb-ı: şarāb-ı PS, L, TN / şarābı ŞR, G, MŞ

5-b devrān: sulṭān L, TN

6-P , TZ

8-a kimse mun: kim munuñ M, GS

9-a kevkeb düzülmiş: kevkebdür olmış ŞR, M, G, MŞ

9-b zeyyennā semādan: zeyyena'ş-semevāt V / zeyyenna'ş-semā: PS / zeyyenne'ş-semā L, ŞR, TN, G, MŞ // bürhān: Ḳur'ān PS, L, ŞR, TN, G, MŞ

11-W , P, M, GS

11-a içün: urur PS, L, TN / ḳoyar ŞR, V, G, MŞ

11-b yanında her dem: her dem yanında PS, L, ŞR, TN, G // yanında her dem sāye-i: üstinde dāyim sikke-i V

116
Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün

Gördüm yüzüñi ey ṣanem bi'llāh ki ḫoş cānānedür
Mānendi yoḫdur ḥüsnüñüñ ḳıymetlü bir dür-dānedür

Pend ü naṣīḥat dutmaduñ niçün göñül virdüñ aña
Bi'llāh cezādur ey göñül hicrān odında yanadur

Yüzüñ çü māh-ı bedrdür yeldā şebi zülfüñ senüñ
'Āşıḳları mest eyleyen la'l-i lebüñ peymānedür

Yüz gösterüben 'āleme niçün açarsın vechüñi
Dil-ber yüzi fitne degül sen ey gül-i ḥamrā nedür

Ol dil-berüñ ruḫ-sārına virdi **Ḫaṭāyī** göñlüni
Āh ile tāb oldı işüm ol şem'a yā pervānedür

117
Mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün

Bilmen ki yār cevr ü cefā kimden ögrenür
'Işḳında munca derd ü belā kimden ögrenür

'Āşıḳlarına cevr ü sitemdür işi müdām
Bes bilmenem ki resm-i vefā kimden ögrenür

Ol ay yüzini görmege yir gök bahā didi
Yā Rab ki bu metā'a bahā kimden ögrenür

116-W 56, P 25a, V 17a, TH 5, TZ 33a, M 17b , GS 14b
1-a ḫoş: ḫūb M, GS
2-b odında: odına P, TZ
3-a yeldā şebi zülfüñ: yoldaşı zülfüñdür W
4-b digil: degül P, V, TZ, M, GS // sen: sor V
5-b şem'a yā: şem'a tā P, TH, TZ, M, GS / şem'aya V
117-W 58, P 33b, PS 15a, L 26a , ŞR 32b, TN 62, TZ 45a, M 18b, GS 15b, G 15a, K 145, MŞ 18b
1-b derd ü belā: cevr ü cefā PS, TN
2-b Pes: Hīç ŞR, G, MŞ // bilmenem: bilmezem ŞR, M, GS, G, MŞ

Bu ḫastenüñ ḳapuñda du‘ādur işi saña
Sor ol gedāya munca du‘ā kimden ögrenür

Cānā **Ḫaṭāyī** dünyede derdüñ çeker senüñ
Gönlüñe sor ki resm-i vefā kimden ögrenür

118
Mefā‘īlün mefā‘īlün fe‘ūlün

Menüm şāhum ‘Aliyyü’l-Murtażādur
Yüzüm dünyā vü ‘uḳbāda añadur

‘Alīni bilmeyen mel‘ūn münāfıḳ
Ḫavāricdür iki gözi ‘amādur

Olardan özge kim vardur maña di
Ḫudādur Muṣṭafādur Murtażādur

‘Alīdür şāh-ı merdān şīr-i Yezdān
Anı Ḥaḳ bilmeyen miñ kez ḫaṭādur

Ayaġı tozına şāhum ‘Alīnüñ
Mevālīler gözine tūtiyādur

‘Alīdür ġāziler şāh u şehenşāh
Muḥammed Muṣṭafā ṣāḥib-liḳādur

Ḫaṭāyī cān u dilden şāha ḳuldur
‘Alīnüñ işiginde bir gedādur

4-a saña: müdām P, PS, L, ŞR, TN, TZ, M, GS, G, K, MŞ
4-b Sor ol: Söyle ŞR, G, MŞ
5-a çeker: diler P, TZ // senüñ: müdām M, GS // derdüñ çeker: çekdi ġamuñ K
5-b resm-i vefā: derde devā ŞR, G, MŞ // vefā: devā P, TZ, M, GS / cefā K
118-P 8a, TZ 11a, M 40a, GS 37a
5-a tozına: tozınuñ M, GS
6-b liḳādur: livādur M, GS

119
Mefā'īlün mefā'īlün fe'ūlün

Çü şāh-ı cümle-i merdān ʿAlīdür
Enīs ü hemdem ü Raḥmān ʿAlīdür

Cihān ehline ser-tā-ser yaḳīn bil
Delīl ü hādi vü bürhān ʿAlīdür

Niçe kim enbiyā vü evliyā var
Ḳamusı ḳaṭredür ʿummān ʿAlīdür

Be-rūz-ı rezm ān dergāh-ı merdī
Miṣāl-i şīr-i der-cevlān ʿAlīdür

Zi behr-i dīn ü İslām ol ki ḳıldı
Niçe Ḫayber teki vīrān ʿAlīdür

Hezārān kāfiri çün ʿAmr u ʿAnter
Tüketdi vermeyüp amān ʿAlīdür

Kim anuñ tīġınuñ ḍarbından oldı
Zemīn ü āsumān lerzān ʿAlīdür

ʿAlīdür ḳāḍī-i bāz u kebūter
Ḥaḳ içün cān ḳılan ḳurbān ʿAlīdür

Viren dervīşe bir çörekden ötrü
Ḳaṭār-ı uşturān yeksān ʿAlīdür

Gine sā'il içün kāfir elinde
Ḥasan Ḥüseyn girev ḳoyan ʿAlīdür

Özin ṣatup durur ḳullar yirine
Berā-yı ḫāṭır-ı mihmān ʿAlīdür

Otuz biñ üç yüz ıl ādemden öñdin
Be-ḳudret dīvi bend iden ʿAlīdür

Naṣīri ḳıldı yetmiş iki pāre
Yine dirgüzdi cān viren ʿAlīdür

119-P16a , TZ 21b, M 38b, GS 35b

Üç yüz ıldan ṣoñı kim ser-güzeşti
Be-deşt-i Erjene Selmān ʿAlīdür

Kemīne çākeridür Ḫıżr ü İlyās
Emīr-i Ḳanber ü Selmān ʿAlīdür

Ḫaṭāyī yirde gökde şīr-i Cebbār
Diyerler ḥayy-ı cāvidān ʿAlīdür

120
Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

Menüm yolumda yektālar gerekdür
Dini īmānı yaġmalar gerekdür

Menüm tek gevheri nādān ne bilsüñ
Meni bilmege dānālar gerekdür

Ne bilsüñ meni her bir yaşlu gözlü
Göñül gözinde bīnālar gerekdür

Men olman degme fikr ilen müyesser
Maña bir ince sevdālar gerekdür

Menem Sulṭān **Ḫaṭāyī** Ḥaydar oġlı
Menüm yolumda ġavġālar gerekdür

120-P 23b, PS 21a, L 34a, ŞR 33a, TN 88, TZ 31b, M 27b, GS 24b, G 19b , MŞ 24a

2-a gevheri: gevher PS, L, ŞR, TN

3-a Ne bilsüñ meni: Meni ḳanda görür M, GS // yaşlu gözlü: baş u gözler PS, L, TN / başı gözlü ŞR, G, MŞ / başda gözlü M, GS

4-M, GS

4-a Men: Ne ŞR

5-a Sulṭān: abdal P, TZ

5-b yolumda: yolında L, TN

121
Mefā‘īlün mefā‘īlün fe‘ūlün

Dudaġuñ ḳand imiş bal anda n’eyler
Ne nāzük ḫaṭṭ imiş ḫāl anda n’eyler

Elife nisbet itdüm ḳadd-i dālüñ
Elif üste elif dāl anda n’eyler

Zāhidüñ giydügi ṣūf u sıḳarlāt
Faḳīrüñ giydügi şāl anda n’eyler

Kimüñ kim mālı mülki genci çoḫdur
Bu munca mülk ile māl anda n’eyler

Ḫaṭāyī ḳāl evinden ḫāle yitdi
Bu bir ḫāl evidür ḳāl anda n’eyler

122
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Dil-berā ‘ışḳuñ senüñ cismümde cānum cānıdur
Vaṣl-ı ruḫ-sāruñ ḫayāli göñlümüñ mihmānıdur

Firḳatüñ derdinde dāyim ḫaste cānum boldı zār
Şerbet-i la‘l-i lebüñ bu derdümüñ dermānıdur

121-P 24a , TZ 31b, M 38a, GS 35a
2-b Elif üste elif: Şol elif rāstdur M, GS
3-M, GS
4-a mālı mülki genci: māl u genci mülki TZ // Kimüñ kim mālı mülki genci çoḫdur: Anuñ kim yoḫdur genc-i nihānı M, GS
4-b Bu munca mülk ile: Genc ü mülk olmayan P, TZ
5-a yitdi: geldi M, GS
122-P 25a, PS 16a, L 28a, ŞR 36a, V17a, TN 68, TZ 33a, M 10b, GS 7b, G 20, MŞ 26a
1-G
1-a senüñ: ḳuru MŞ
2-a derdinde: devrinde ŞR, V, G // dāyim: ey cān PS / dil-ber L, TN, ŞR, V, G, MŞ // cānum: cismüm M, GS // boldı: oldı PS, L, V, TN // boldı zār: ḳalmadı ŞR / zārdur M, GS
2-b lebüñ bu: lebüñden L

Mihr ü ḳahrından anuñ āzürde göñlüm ġam yime
Kim mańa cevr ü cefāsı luṭf ile iḥsānıdur

Nāṣıḥā virme naṣīḥat ʻışḳı terk itgil deyü
ʻĀşıḳuñ Allāh bilür kim sevgüsi raḥmānidür

Ey **Ḫaṭāyī** cevr ü ḳahrından cihānuñ incimez
Her ne kim bende yolına gelse Ḥaḳ fermānıdur

123
Fāʻilātün fāʻilātün fāʻilātün fāʻilün

Dil-berā ʻışḳ-ı ruḫuñ dāyim bu cān üstindedür
Bir güle nisbetdür ol kim gül-sitān üstindedür

Şol münevver çehreñüz ḳatında kemter ẕerredür
Gerçi ḫūrşīdüñ maḳāmı āsumān üstindedür

ʻIşḳuña ṣayd olalı her dem bu cānum ḳaṣdına
Ḳaş u gözüñ dil-berā tīr ü kemān üstindedür

Gerçi dirler māh-tābı nūr alur ḫūrşīdden
Nūr-ı ḥüsnüñ āfitābı *kün fekān* üstindedür

Devlet-i vaṣluñ diler miskīn **Ḫaṭāyī** her zamān
Ḫāk-i pāyuñ tek maḳāmı āsitān üstindedür

3-a Mihr ü : Cevr ü PS, ŞR, V, G, MŞ // yime: yimen PS, TZ / yimez M, GS
4-a Nāṣıḥā: Vāʻizā PS, L, TN / Zāhidā ŞR, G, MŞ // deyü: diyi P, TZ / diyüp PS, G, MŞ / dime ŞR, V
4-b Allāh: ol Ḥaḳ ŞR, G, MŞ
5-a incimez: incime PS, L, TN
123-P 29b, PS 10a, L 20b, ŞR 20a, V16a, TN 40, TZ 39b, M 10a, GS 7a, G 11a, K 20, MŞ 13a
1-b Bir güle: Bülbüle ŞR, G, MŞ
2-a çehreñüz: çehrenüñ ŞR, G, MŞ // ẕerredür: ẕerreden PS
3-a ʻışḳuña: ʻışḳuñuz P, K
4-a māh-tābı: māh-tābān PS, L, ŞR, TN, G, MŞ // alur ḫūrşīdden: ḫūrşīdden alur V
4-b kün fekān: māh-tābān PS, TN
5-b maḳāmı: miṣāl V // āsitān: lā-mekān V, K

124
Mefā'īlün mefā'īlün fe'ūlün

Ḥaḳun nüsḫalarında bir beyān var
Muḳarrer bil ki aña ḳana ḳan var

Başum ḳurbān yolında mürşid-i Ḥaḳ
Nice yüz miñ teki cāna ḳıyan var

Elüñ var yaḫşı ḳırduñ sen Yezīdi
Cihān-dār olasın tā kim cihān var

Henūz Şāh Ḥaydaruñ ḳanı ḳalupdur
Yezīde bir daḫı küllī ḳıran var

Yaḳīn iḫlāṣ gerek 'ışḳuñ yolında
Yüri münkir la'īn sende gümān var

Saña münkir direm görmezsin anı
Güneşden ehl-i ḥaḳ katna 'ayān var

Bu yola varmaġ olmaz reh-nümāsız
Nice kim olasan sen söze ḳan var

Menüm ḥālüm şehe 'arż itmek içün
Yüri bād-ı ṣabā sen bir zamān var

124-P 36a, PS 18b, L 31a, ŞR 17b, TN 80, TZ 48a, M 35a, GS 32a, G 17a

1-a Ḥaḳun nüshalarında bir: Kelāmında Ḥaḳḳın gör ne ŞR, G, MŞ // nüshalarında: ḥikmetlerinde GS

1-b bil ki aña: bilüñüz kim PS, L, ŞR, TN / bilgil anı M, GS

2-a yolında: saña ey PS, L, ŞR, TN, M, GS, G, MŞ

2-b Nice yüz min: Ki yüz miñ men ŞR, G, MŞ

4-a ḳalupdur: dura yir P, TZ

5-a gerek 'ışḳuñ: gerekdür Ḥaḳ PS, L, TN

5-b Yüri: Git ey PS, L, TN / Ki ey M / Gid ey ŞR, G, MŞ

6-ŞR, M, GS, G, MŞ

7-a Bu yola varmaḳ olmaz reh-nümāsız: Tahāretsiz bu yola gitmek ilen P, TZ, M, GS / Bu yola reh-nümāsız gitmek olmaz ŞR, G, MŞ

7-b kim olasan sen: inkār idersin P, TZ, M, GS / inkār olasın PS, L, ŞR, TN, G, MŞ // söze: yola PS, TN, G, MŞ / buyur ŞR

8-b Yüri bād-ı ṣabā sen bir zamān var: Gel ey bād-ı ṣabā bir laḥẓa sen var PS, L, TN // Eyā bād-ı ṣabā sen dur revān var ŞR, G, MŞ // Yüri: Eyā M, GS

Yüküş ḫavf eylemen ʻışḳun yolında
Refîḳüm ġāzilerden kārvān var

Mü'ezzin gice gündüz çagırur hey
İmām geldi namāza dur uyan var

Sefer ḳıl dur oturma ey **Ḫaṭāyī**
Ki şehr-i Erdebīlde ḫānedān var

125
Feʻilātün feʻilātün feʻilātün feʻilün

Leblerüñ yādı bile dīdelerüm ḳan doludur
Aġlamaḳdan etegüm laʻl ile mercān doludur

Ser-i kūyuñda ne ġam nāle ḳılursa dil ü cān
Yüzi gül gülşen ara bülbül-i ḫoş-hˇān doludur

Ger şikāyet edeyim ḳaşı yayın oḫıdın
Her yaña sançıla sīnemde bu peykān doludur

Bū-yı zülfinüñ irür bād-ı ṣabā vaḳt-i seḥer
Cān u dil bāġçasıda müşk ile reyḥān doludur

Ey **Ḫaṭāyī** özüñi ḫāk idegör pāk olasan
Menlik itme ki cihān ehline ʻirfān doludur

9-P, TZ, M
9-a eylemen ʻışḳuñ: itmegil şāhuñ ŞR, G, MŞ
10-P, TZ
10-a Mü'ezzin: Ṣufîler M, GS
11-a Sefer ḳıl dur oturma ey Ḫaṭāyī: Ḫaṭāyī dur yüri sen bir sefer ḳıl P, TZ // ey: var PS
125-P 37b, ŞR 23a , TZ 50a, M 39a, GS 36a, G 23b, MŞ 31a
1-a bile: ile ŞR, G, MŞ
1-b laʻl ile mercān: laʻl-i dür-efşān ŞR, G, MŞ
2-a Ser-i kūyuñda: Ol ser-i kūda ŞR, G, MŞ
2-b Yüzi gül gülşen ara: Kūyınuñ çevreleri ŞR, G, MŞ
3-a Ger şikāyet: Kime şekve ŞR, G, MŞ // ḳaşı yayın oḫıdın: ḳaşı yaya oḫıdın P, TZ / ḳaşı yay ile oḫına M, GS
3-b yaña sançıla sīnemde bu: yañadan bu tene sançılu ŞR / her gözüñden bu tene sançılu G, MŞ
4-a zülfinüñ irür bād-ı sebā vaḳt-i seḥer: zülfüñ getürür yāduma bād-ı seḥeri ŞR, G, MŞ
4-b Cān u dil: Dil ü cān ŞR, G, MŞ // müşk ile: sünbül ü ŞR, G, MŞ
5-b Menlik itme ki cihān ehline: Menligüñ maḥv idegör kim dil ŞR, G, MŞ

126
Mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün

Baġdaş ḳurup otursa nigārum fiġān ḳopar
Dursa otursa fitne-i āḫir zamān ḳopar

Şirvān ḫalāyıḳı ḫamu Tebrīze daşına
Mülk-i 'Acem sorar ki ḳıyāmet ḫaçan ḳopar

Yitdükçe tükenür 'Arabuñ kūyı meskeni
Baġdād içinde her nice kim Türkmān ḳopar

Çıḫsa sarāydan bu cihān varı sin dutar
Bir mürşid-i ṭarīḳat-i pīr ü cevān ḳopar

Görmişdi tā **Ḫaṭāyī** ezelden yaḳīn munı
Nūḥuñ 'alāmeti gelür andan ṭufān ḳopar

127
Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Ey perī ḥüsnüñ senüñ cismümde cāndan yaḫşıdur
Bil ki ancaḫ cān degül cān u cihāndan yaḫşıdur

Gerçi Ya'ḳūbı ża'īf itdi firāḳı Yūsufuñ
Ża'f içinde ol daḫı men nā-tüvāndan yaḫşıdur

Ögmeñüz māh-ı feleknüñ pertev-i ruḫ-sāruñı
Ol perīnüñ ḥüsni māh-ı āsumāndan yaḫşıdur

'Āşıḳ-ı dīvāneden men' itme ey 'aḳl ehli kim
Ḫaste-dil Mecnūna ṣaḥrā ḫānümāndan yaḫşıdur

Bu **Ḫaṭāyī** cū kenārında ne baḫsun serve kim
Ḳadd-ı dil-cūyı anuñ serv-i revāndan yaḫşıdur

126-P 39a, TZ 53b, M 39b, GS 36b
127-PS 11b, L 22a, ŞR 26a, V 10a, TN 46, G 12a, MŞ 14b
1-a cismümde cāndan: cān u cihāndan PS, L, TN
1-b cān u: cānı V
3-a Ögmeñüz: Ögmevün PS / Ögmen ki L, TN // pertev: ṭal'at G, MŞ
4-a dīvāneden: vīrāneden L, TN / dīvāneyi ŞR, G, MŞ
5-b dil-cūyı: ṭūbīsi V

128
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Pertev-i ḥüsnüñden ey dil-ber cihān pür-nūr olur
Bī-nevādur kim viṣālüñden ḥabībüñ dūr olur

Ey perī-rū sen mańa bir kez naẓar ḳılsań be-nāz
Müdde‘ī bu ġuṣṣadan ‘ayne’l-yaḳīn rencūr olur

Zāhidüñ cevrinde ger vīrān olursa mülk-i dil
Ġam degül cānā çü vaṣluńdan yine ma‘mūr olur

Ḥüsni devrinde baḫuñ hīç iltifāt itmez mańa
Kim görüpdür mevsim-i gül bāġbān ma‘ẕūr olur

Teşne-dildür bu **Ḫaṭāyī** cān virüpdür la‘lüñe
Nice kim la‘lüñ ‘aseldür dil ańa zenbūr olur

129
Mefā‘īlün mefā‘īlün fe‘ūlün

Bugün men munda yārum anda n’eyler
Yüzi şu‘le nigārum anda n’eyler

Apardı ‘aḳl ile ṣabr u ḳarārum
Menüm ṣabr u ḳarārum anda n’eyler

Ḳatı müştāḳ idüm şīrīn lebüñe
Gözi mest ü ḫumārum anda n’eyler

128-PS 12b, L 23a, ŞR 24a, TN 51, M 28a, GS 25a, G 13b, MŞ 16b
1-b viṣālüñden ḥabībüñ: ki vaṣluńdan ḥabībüm ŞR, G, MŞ
2-a bir kez: hergiz L
3-a cevrinde: cevrinden ŞR, G, MŞ / cevriyle: M, GS // ger: er ŞR, G, MŞ // olursa: olupdur M, GS
4-a baḫuñ: baḫup ŞR, G, MŞ // Ḥüsni devrinde baḫuñ hīç: Ḥüsnüñi her kim görüpdür M, GS
4-b Kim görüpdür: Bu yaḳındür M, GS // ma‘ẕūr: maḳdūr L / ma‘mūr M, GS
5-a dildür: dil PS, L
5-b Nice: Nişe ŞR, G, MŞ
129-PS 22b, L 35b, ŞR 36b, TN 19, G 20a, MŞ 26b
3-a lebüñe: lebine ŞR, G, MŞ

Vaṭandan ayru düşdüm dād u feryād
Ġarībüm ġam-güsārum anda n'eyler

Ḫaṭāyī ḫaste düşdüm yārdan ayru
Ṭabīb ile tīmārum anda n'eyler

130
Mefā'īlün mefā'īlün fe'ūlün

Ne buyursan şehā fermān senüñdür
Yoluñda cān u baş ḳurbān senüñdür

Ḫaṭā menden 'aṭā senden eyā dost
Mürüvvet kānısın iḥsān senüñdür

Susamış lebüñe Ḫıżr-ı zamāne
Suvargil çeşme-i ḥayvān senüñdür

Süvār ol devlet atına hemīşe
Sa'ādet topına çevgān senüñdür

Melekler müşterīdür gül yüzüñe
Sür imdi ey ḳamer devrān senüñdür

Ezelden cānumı ḳurbāna virdüm
Kabūl eyle şehā ḳurbān senüñdür

İşiginde ḳuluñdur bu **Ḫaṭāyī**
Naẓar ḳıl ḥālına devrān senüñdür

4-a feryād: bī-dād ŞR, G, MŞ
5-a düşdüm: düşmiş ŞR, G, MŞ
130-V 9b, ŞR 30a, G 24b, MŞ 32a
2-b Mürüvvet: Ki mürvet V
3-a lebüñe: leblerüñ V
4-a atına: atını V
4-b topı vü: topına V / topı hem ŞR
5-a Felekler: Melekler V, ŞR // gün: gül V
5-b Sür imdi ey: Süvār imdi V
7-b devran: ḥayrān V

131
Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

‘Āşıḳuñ ‘āḳile dāyim sözi dīvāne gelür
‘Āşıḳuñ her dem anuñçün sözi dīvāne gelür

Satma rāygān ṣanemā Ḫıżra dudaġuñ suyını
Ḫıżr eger su isteye çeşme-i ḥayvāne gelür

Esrimiş ḫūn-ı dilümden ṣanemüñ ḫūni gözi
Ger sen inanmaz iseñ gör ki ne mestāne gelür

Gāh u bi-gāh mańa tevbe virür ol vā‘iz-i şehr
Vā‘iẓüñ tevbesi şāhā mańa efsāne gelür

Āşinādur bu **Ḫaṭāyī** sözi ey cān bilene
Özini bilmeyene dime ki bīgāne gelür

132
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Dil-berā mihrüñ ezelden ṣıdḳ ile cānumda var
Andan özge kimse yoḫdur kim bilür Perverdigār

Bu fenā-dārında ehl-i ẕevḳ ilen ḳılgil ṣafā
Mülk ü māl ü taḫt u cāh olmaz cihānda pāyidār

Sāye-i ḳaddüñ göricek yir yüzi bulmış şeref
Sāyebānuñ rif‘atüñden nüh felek dutmış ḳarar

131-V 10b, ŞR 37b, M 30b, GS 27b, G 26a, MŞ 34a
1-b her dem: dāyim V
2-b su isteye: suyı sever ŞR, G, MŞ / susar ise M, GS
3-a ḫūnī: ḫūnīn ŞR, G / ḳanlu M, GS
3-b Ger sen inanmaz iseñ gör: Ger inanmaz iseñ görüñ ŞR / Eger inanmaz iseñ gör M, GS / Ger inanmaz iseñ aña gör G, MŞ
4-a mańa tevbe virür: tevbe virür mańa V// ol vā‘iz-i şehr: şehrüñ vā‘izi V / zāhid-i şehr M, GS
4-b Vā‘izüñ: Zāhidüñ M, GS
5-a bu: çi M, GS // bilene: bilegör ŞR, G, MŞ
5-b dime ki: dimek ne ŞR, G, MŞ
132-V 18b, ŞR 16a, G 9b, MŞ 11b
2-b ü māl ü taḫt u cāh olmaz cihānda: tāc u taḫt olmaz kimseye çün ŞR, G
3-a ḳaddüñ göricek: ḳaddüñde gerçi V / ḳaddüñ düşicek ŞR // bulmış: buldı V
3-b Sāyebānuñ: Sāyebān-ı V

Gelmemişdür sen teki ʿālemde ey sulṭān-ı ḥüsn
Ṣāḥib-i faẕl u kemāl ü ʿizzet-i biʾl-iftiḫār

5 ʿĀrif iseñ ḳoymagil elden ḥaḳīḳat menzilin
Ġāfil olma dünye-i ġaddāra virme iḫtiyār

Naẓm-ı eşʿāruñ **Ḫaṭāyī** her biri dür-dānedür
Söylegil tā şāhlaruñ gūşında olsun gūş-vār

133
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Bād-ı ṣubḥ ez sū-yı maşrıḳ āfitāb almış gelür
Ġālibā yāruñ cemālüñden niḳāb almış gelür

ʿĀşıḳ-ı dil-ḫasteden defʿ-i ṣudāʿ itmek diler
Sünbülinden dil-berüñ bū-yı gül-āb almış gelür

Gözleri devrinde mest oldı dudaġı bādeden
Zāhidi mey-ḫāneden gördüm şarāb almış gelür

Ṣūfi-i bī-çāre hem ḥālin görüp ol zāhidüñ
Ṣoḥbetin germ itmege çeng ü rubāb almış gelür

5 Her kişi almış gelür anuñ ġamundan bir naṣīb
Bu **Ḫaṭāyī** çeşm-i pür-ḫūn dil kebāb almış gelür

4-b biʾl-iftiḫār: bā-iftiḫār V
5-b Ġāfil olma: ʿĀḳil iseñ V

133-V 19a, ŞR 27a, G 24a, MŞ 31b

2-a defʿ-i ṣudāʿ itmek diler: defʿ-i ṣenā itmek içün ŞR, G, MŞ
3-a Gözleri: Gözlerüñ V // dudaġı bādeden: lebüñ çāhın görüp V
4-ŞR, G, MŞ
5-a yāruñ: anuñ V

134
Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Dāne-i ḫālüñ görende murġ-ı dil pervāz ider
Ġayb iken ol demde esrār-ı ma'ānī bāz ider

Dāsitān-ı ḥüsnüñi ey dost der-faṣl-ı bahār
Gūşe-i gülşende bülbül ṣubḥ-dem āġāz ider

Görmedi bir kez günāh ol şāh-ı ḫūbān āh kim
Ögrenüpdür kim mańa her laḥẓa yüz miñ nāz ider

Ey göñül ḳatlan viṣālüñ ister iseñ dāyimā
Her cefālar kim sańa şol dil-ber-i ṭannāz ider

Ey **Ḫaṭāyī** āferīn ḳılmaḳ gerek idrāküñe
Böyle ter sözler meger kim Sa'di-i Şīrāz ider

135
Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

Perīşān zülf-i müşkīnüñ gül-i ḫandāna düşmişdür
Ucından dürlü sevdālar ḫaṭ-ı reyḥāna düşmişdür

Meger ḫūrşīd imiş ḥüsnüñ ki ḳıldı 'ālemi rūşen
Kim ol raḫşende envārı meh-i tābāna düşmişdür

Ḳaşuñ yayını ḳurmışsın bize ez-ġamze her sā'at
Eyā dil-ber anuñ sehmi yaḳīn kim cāna düşmişdür

Cemālüñ iştiyāḳından işitmezsin fiġānumnı
Viṣālüñ iftirāḳından göñül hicrāna düşmişdür

Ḫaṭāyī bendeye sāḳī içürmiş cām-ı Cemhādan
Görüñ mey-ḫāne küncinde 'aceb mestāne düşmişdür

134-ŞR 13b , G 7a, MŞ 8b
5-a idrāküñe: ol yāre kim ŞR
135-ŞR 15b, G 9a, MŞ 11a

136
Mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün

Ez ḳīl ü ḳāl-i medrese ḫoşdur ki olsa dūr
Ey dil ḥazer ḳıl anda ki yoḫdur sańa ḳuṣūr

Mey-ḫāne küncin iste diyer sāḳi-i laṭīf
Öz vaḥdetüńde ol ki çü Allāh imiş ġafūr

Efsāne sözlü vā'izi görseń melāmet it
Tā ḥalḳ içinde eylemeye rāzını ẓuhūr

Bolsun bu māl ü mülk ve ger hīç bolmasın
Niçün ki vaṣl-i yārdur ancaḳ mańa żarūr

Senden **Ḫaṭāyī** mihr ü vefā iltimās ider
Yā Rab murādı 'āşıḳ-ı bī-çārenüń budur

137
Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Yandum 'ışḳuńdan eyā gül-yüzlü dil-dār uşta gör
Sensiziń 'ālemde gezmek oldı düşvār uşta gör

Sīnemüń sūzından ey dil-ber yanar 'arş ile ferş
Aġlaram bülbül kimi bī-vaṣl-ı gül-zār uşta gör

Lāle tek beńzüm saralmışdur firāḳuńdan senüń
Olmışam dil-ḫaste vü mecrūḥ u bīmār uşta gör

'Ahd ü peymānuńı menden ey perī sındırmagil
Kim mańa ẓulm eylemişdür cevr-i aġyār uşta gör

Bu **Ḫaṭāyī** şol büt-i tersā cemālin görgeçin
Rāhib-i deyr oldı vü baġladı zünnār uşta gör

136-ŞR 15b, G 9b MŞ 11a
137-ŞR 16a, G 9b, MŞ 11b
1-a eyā: ey ŞR // dil-dār: yārum ŞR

138
Mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün

Bir ḳaṭre-i ʿaraḳ ki yüzüñden niṣār olur
Ṣaḥn-ı zemīn bahār u gül ü lāle-zār olur

Tā şāne ḳıldı zülfüñi meşşāta-i ezel
Tābından açılur ki cihān müşk-bār olur

Raʿnā ḳadüñ ki serv-i sehīdür muḳābili
Yā Rab münāsibi ne sebebden çınār olur

Ruḫ-sāruñı görürse meh-i āsumān bugün
Ol dem yüzini yire dutup şerm-sār olur

Yāruñ **Ḫaṭāyī** kūyına cān vir be-ṣıdḳ-ı dil
Yāram diyen sañā ḥaçan aġyāra yār olur

139
Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Şemʿ-i ḥüsnün çevresinde cān u dil pervānedür
Yanmayan ol şemʿe ḳarşu bī-ḫaber pervā nedür

Ḳaşlaruñ miḥrāb u yüzüñ mescid-i beytü'l-ḥarām
Gözlerüñ mey-ḫāne vü laʿl-i lebüñ peymānedür

Ey müselmānlar meni ʿayb itmeñüz ʿāşıḳ diyüp
Kim meni vālih ḳılan ol nergis-i mestānedür

Dil-berüñ vaṣlından ayru bu dil-i mehcūrumuz
Fikr ü endūh u firāḳ u derd ile hem-ḫānedür

Ey **Ḫaṭāyī** ehl-i tevḥīdüñ ḳatında bilmiş ol
Vāʿizin bī-hūde güftārı ḳamu efsānedür

138-ŞR 17a, G 22b, MŞ 29b
1-b Ṣaḥn-ı: Rūy-ı ŞR
4-MŞ
139-ŞR 17a, G 22b, MŞ 29b

140
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Sensiziñ göñlüm şehā bir külbe-i vīrānedür
Kimseye ‘arż itmezem kim bir yıḫılmış ḫānedür

Cāna cān itdüm yaḳīn öyle ezelden Ḥaḳ bilür
Cānumuñ cānı menüm şol dil-ber-i cānānedür

Gitdi ‘ömrüm hīç diñlenmen viṣālinden anuñ
Şol meh-i nā-mihribānuñ meyli çün hicrānedür

Her gice tā ṣubḥ ḫüsnün şem‘ine pervāne tek
Cümle ‘ālemler fiġānumdan tutuşup yanadur

Ey **Ḫaṭāyī** sen yaḳīn bil kim bu fānī dünyede
Bī-vefālardan maḥabbet isteyen dīvānedür

141
Mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün

Maña cevr ü cefā ḳılmaḳ dükel cānānelerdendür
Yaman yoldaş ilen yār olma ki nādānelerdendür

Menüm tek āşināyı yād ḳılduñ ey teraḥḥumsuz
Felekden görmezem anı ḳamu bīgānelerdendür

Fedādur bil yaḳīn bi’llāh yoluñda cān-ı şīrīnüm
Cemālüñ şem‘ine her dem yanan pervānelerdendür

Ḫaber dutmaz ḫaḳīḳatden riyāyī zāhidüñ fehmi
Anuñ fikri ‘acāyib ḳıṣṣa-i efsānelerdendür

Ḫaṭāyī naẓm-ı eş‘āruña yüz miñ āferīn gelsün
Ki ‘āḳiller ḫayālinden degül dīvānelerdendür

140-ŞR 18b, G 23a, MŞ 30a
3-a Gitdi: Geçdi ŞR
141-ŞR 19a, G 23a, MŞ 30b

142
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Ol giden yārum mıdur yā iḫtiyārumdur gider
Bilmezem cānum mıdur yā sevgü yārumdur gider

Tende cānum ḳalmadı anuñla olmışdur revān
Ol menüm rūḥ-ı revānum yā nigārumdur gider

Cānum añdan ayru tende bir dem eglenmez menüm
Ġam meni eyler helāk ol ġam-güsārumdur gider

Kalmadı hīç kār u bārı bu **Ḫaṭāyī** ḫastenüñ
Anuñ ile kār u bārum her çī varumdur gider

143
Mefā‘īlün mefā‘īlün fe‘ūlün

Boyuñ bir serv-i ra‘nādur güli var
Semen üzre perīşān kāküli var

Ne nāzükdür cemālüñ gülşeni kim
Gül-i ter üzre nāzük sünbüli var

Ne gülşendür yüzüñ kim çevresinde
Hezārān ‘andelīb ü bülbüli var

Nice mest ü ḫumār olmaya çeşmüñ
Öñinde leblerüñ kimi müli var

İnanma zülfi ‘ahdine **Ḫaṭāyī**
Ki anun bir başı vü miñ dili var

142-ŞR 23a, G 23b, MŞ 30b
3-a Tende: Düşdi ŞR
143-ŞR 28a, G 24a, MŞ 31b
3-a çevresinde: her ṭarafdan

144
Mefā‘īlün mefā‘īlün fe‘ūlün

Cihānda ʿāşıḳuñ çoḫ adı vardur
Ki her birisinüñ bir dadı vardur

Bugün sen ḫusrev-i şīrīn dehānsın
Senüñ tek Şīrinüñ Ferhādı vardur

Bu ʿışḳuñ öñine durmaz daġ u daş
Yavuz iti külüng fūlādı vardur

Her işi ʿışḳ ile dutgil cihānda
Ki ʿışḳ ile olan bünyādı vardur

Ne yirde bir gözi āhū olursa
Muḳarrerdür anuñ ṣayyādı vardur

Cemī‘-i bendenüñ vardur niyāzı
Ḳamu göñüllerüñ murādı vardur

Udabilmez munı devr-i zamāne
Ki bir oynayıcı nerrādı vardur

Ẓuhūr oldı oyunçı rind ü ḳallāş
Vilāyetden anuñ irşādı vardur

Saġınmañuz **Ḫaṭāyī** derdini söz
Ki söyler söyledür üstādı vardur

144-ŞR 28b, G 24a, MŞ 31b

145
Mefā‘īlün mefā‘īlün fe‘ūlün

Bize ẕātuñ ezelden var olupdur
‘Aliyyü’l-Murtażāya yār olupdur

Bu ḳudret sırrıdur çıḫdı cihāna
Nice ‘āşıḳlara iẓhār olupdur

Aluram ‘ilm oḫıyandan ḥisābı
Nice Manṣūrlarum ber-dār olupdur

Yezīd ü Şemr u Mervānuñ elinden
Yüküş ġāzīlerüm efgār olupdur

Mevālī leşkeri geldi cihana
Ḥüseyn-i Kerbelā ser-dār olupdur

Ḫavāric neslini ḳoymañ cihānda
Yaḳīn bil vaḳt-i Ẕü’l-feḳār olupdur

Ḫaṭāyī vaḥdet-i cān bülbülidür
Cemālüñ gülşen ü gül-zār olupdur

145-ŞR 33b, M 26a, GS 23a, G 24b, MŞ 32b
1-a ẕātuñ: ol nūr M, GS
2-a Bu ḳudret sırrıdur çıḫdı cihāna: Açıldı sırr u ḳudret uş beyānı M, GS
2-b Nice: Ḳamu M, GS // ‘āşıḳlara: ‘āşıḳları ŞR, G, MŞ
3-a Aluram: Alur G, MŞ // oḫıyandan: oḫıyanlardan G, MŞ // ḥisābı: ḥisābum M, GS
3-b Manṣūrlarum. Manṣūrları G, MŞ
4-a u Mervānuñ: ol Mervān M, GS
4-b Yüküş: Ki munca ŞR, G, MŞ // ġāzilerüm: ġāziler ŞR, G, MŞ // efgār: inkâr ŞR, G, MŞ
5-a Mevālī leşkeri geldi cihana: Cihānı ser-be-ser ṣāf leşker aldı ŞR, G, MŞ
5-b ser-dār: ber-dār ŞR
6-a ḳoyman: ḳoymaz ŞR, G, MŞ
6-b vaḳt-i Ẕü’l-feḳār: Ẕü’l-feḳār bīdār ŞR, G, MŞ
7-a Ḫaṭāyī vaḥdet-i cān bülbülidür: Viṣālüñ bülbüli cāndur Ḫaṭāyī M, GS
7-b Cemālüñ: Cemāli ŞR // gülşen ü: ne ‘aceb M, GS

146
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

‘Āşıḳ oldur kim sözi cān u dil ile yār bir
Bir durur ‘āşıḳ ezelden sevgülü dil-dār bir

Ehl-i ‘ışḳuñ maʿni-i ẕāt u ṣıfātı bir durur
Ādeme ḳıl secde zāhid olmagil inkār bir

Cümlenüñ ḥālin bilen sensin yine bildürmeyen
Dime her nā-maḥreme ger ḳılmasa iḳrār bir

Olmadı bu sırra maḥrem her ḥasīs-i kec-süḫan
Derdümüñ dermānı doġru yār bir ‘aṭṭār bir

Pīr birdür sırr bir iḳrār bir güftār bir
İkilik sıġmaz bu yolda sırr ile sır-dār bir

Sen bilürsin bendenüñ ḥālin ne bilsün bilmeyen
Bir midür yā yüz midür yā miñ midür bāzār bir

Āteş-i ‘ışḳuñ tutuşdurdı vücūdum şehrini
Baḫaram ki ḥūr birdür nūr birdür nār bir

Ṣad hezārān ẓulm idersen dönmezem döndermezem
Yüzümi yā sözümi yā gözümi ġam-hˇār bir

Cāna minnetdür ne gelse ġam yimen şükr eylerem
Cānı virdüm başı ḳoydum olmışam bīmār bir

Mest-i ‘ışḳ itdüñ meni Mecnūn özümni bilmezem
Ey susamış ḳanuma her gözleri ḫūn-hˇār bir

‘Ömr birdür gün bugündür yitse dem sāʿat dimez
Bāḳi olmaz cān bu tende fānidür edvār bir

Hīç günāhsız bende olmaz hīç ḫaṭāsız kimse yoḫ
Sen günāhın göregörgil ‘afv iden Ġaffār bir

146-ŞR 35a, G 25a, MŞ 32b

3-b Dime: Degme ŞR // nā-maḥreme ger ḳılmasa: nā-maḥremüñ sen ḳılmadın ŞR

8-b yā sözümi yā gözümi: yā gözümi yā sözümi ŞR, G

10-a susamış: susaduñ ŞR

Bu dükān yüz miñ dükāndur Ḥaḳ dükānıdur velī
Şehr birdür kār birdür asılursan dār bir

Ey **Ḫaṭāyī** sen tevekkül Ḥaḳḳa ḳılgil çekme ġam
On sekiz miñ ʿāleme ḥükm eyleyen ser-dār bir

147
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ey göñül hercāyi yāri iḫtiyār itmek m'olur
Yār-i hercāyī sözine iʿtibār itmek m'olur

Gül-i ḫoş-bū var iken elüm tikene sürtmezem
Kebk-i raʿnā var iken zāġı şikār itmek m'olur

Degme bir cāhil nigāruñ cevrini çekmek neden
Yâ ne her nā-kes ile ḳavl ü ḳarār itmek m'olur

Gerçi āhū gözlerüñ aşlanları ṣayd eylemiş
Ey müselmān āhūlar şīri şikār itmek m'olur

5 Ey **Ḫaṭāyī** sırruñı sen degme yirde söyleme
Sırr-ı ʿışḳı degme yirde āşikār itmek m'olur

147-ŞR 37a, M 31a, GS 28a, G 25b, MŞ 33b

Bu gazeli Memmedov, Mezar-ı Şerif nüshasından alıntılamıştır. Şiirin redifi bu nüshada "itmek nedür" biçimindedir (1966: 265). Hüseynî de "itmek nedür" biçimindeki redif kullanımını tercih etmiş olmakla birlikte "Sultan el-Kurrai nüshasında redifler "itmek m'olur" yazılmışdır" notunu düşmüştür (1380: 177). M ve GS nüshasında da böyledir. G nüshasında ise redif "itmek n'olur" şeklindedir. G nüshası redif dışında MŞ nüshası ile örtüşmektedir.

2-a ḫoş-bū: hamīde M, GS

2-b sürtmezem: sunmazam ŞR, M, GS

3-b Yā ne her: Ger bir ŞR, G, MŞ

4-a Gerçi āhū gözlerüñ: Āhūlar gözlü sanem ŞR / Āhū gözlü bir sanem G, MŞ

4-b müselmān āhūlar: müselmān āhū ile M, GS / müselmānlar āhū G, MŞ

148
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Ey göñül her ma‘nisiz cāhili yār itmek nedür
Ma‘nisiz cāhil sözine i‘tibār itmek nedür

Çün anuñ ḳavli ḫaṭādur hem ḳarārı bī-vefā
Ey göñül nā-ehl ile ḳavl ü ḳarār itmek nedür

Ehl-i Ḥaḳḳa cān fedā ḳıl cehl ile olma refîḳ
Çün ‘anādil var iken zāġı şikār itmek nedür

Ḫanda kim bir ehl-i ‘irfān görseñ olgil ḫāk-i pā
Ey göñül nā-ehl olup andan kenār itmek nedür

Bir niçe gün yār olup bir kimsenüñ ḥālin duyup
Sonra anuñ gizlü sırrın āşikār itmek nedür

Her kim öz ‘aybı ile şübḥānına dutmuş yüzin
Kimsenüñ ‘aybın açuban şerm-sār itmek nedür

Ey **Ḫaṭāyī** ḳıl fedā cānuñ vefālu yār içün
Her vefāsız bī-vefā kimseni yār itmek nedür

148-ŞR 36b, G 25b, MŞ 33a

Memmedov neşrinde bu gazel mükerrerdir. Hem 164. sırada Mezar-ı Şerif nüshasından (1966: 266-267) hem de “İlaveler” kısmında 4. sırada İstanbul nüshasından (Ergun 1956: 172) alıntılanmıştır (1966: 563-564). İlkinde şiir “itmek nedür”, ikincisinde “itmek m’olur” rediflidir. Bu şiir, Hüseynî neşrinde de mükerrerdir. Hem 70. sırada “itmek m’olur” (1380: 112) hem de 126. sırada “itmek nedir” (1380: 178) redifiyle yinelenmiştir. ŞR ve G nüshalarında redif, “itmek n’olur” şeklindedir. ŞR ve G nüshası redif dışında MŞ nüshası ile örtüşmektedir. AE ve OE nüshalarında da şiir “itmek m’olur” rediflidir. Sadeddin Nüzhet neşrinde de böyledir (1956: 172).

4-a ḫanda: ḳanda ŞR

149
Mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün

Men ʿāşıḳam saña ṣanemā munca yıl durur
Cānum fedā yoluña vü ḳanum sebīl durur

Hem pādişāh-ı ʿālem ü hem pīr-i maʿrifet
Her bir sözüm bilenlere āyet delīl durur

Gönlüm çü Mıṣr-ı Yūsuf-ı Kenʿān içindedür
Gözüm yaşı firāḳ ile çün rūd-ı Nīl durur

Simurġı Ḳāfda dirler ü ḫūblar da hem vefā
Hīç görmemiş bu nevʿileri bir meṣīl durur

Her kim ki ʿārif oldı cihān terkin eyledi
Bu dünyenüñ metāʿı ḳatında kelīl durur

Her kim ki aʿma ola bu dergāha yüz duta
Şāhuñ ayaġı tozı gözine kehīl durur

Her kim sorar **Ḫaṭāyī**ni yā Rab ne yirlüdür
Şāh Ḥaydar oġlıdur maḳāmı **Erdebīl** durur

150
Mefā'īlün mefā'īlün fe'ūlün

Ṣūfilıḳ ʿāleminden kim berīdür
Cehennem gūşesi ilüñ yiridür

Mālın başın bu yola ḳoymayanlar
Ṣūfī dimeñ siz anı serserīdür

149-M 22b, GS 19b

Hüseynî, bu şiiri Sultan el-Kurrai nüshasından alıntıladığına dair Farsça dipnot düşmüştür: "Erdebil şehrinden bahsederek Hatâyî"nin doğum yerini göstermesi bakımından son derece mühim olan bu gazel, sadece merhum bilim adamı Mirza Cafer Sultan el-Kurrai'ye ait olan ve halihazırda sayın bilim adamı Muhammed Emin Sultan el-Kurrai'nin şahsî kütüphanesinde bulunan güzel ve değerli bir nüshada geçer. Bu nüsha görülmüş ve istinsah edilerek divana eklenmiştir" (1380: 86). Nüsha farkları vardır.

150-M 32b, GS 29b

Hüseynî, "Bu gazel de yalnız Sultan el-Kurrai nüshasında göründü" notunu düşmüştür (1380: 202).

Olar kim bu tarīḳa inkār oldı
Ḫavāricdür ġazā ḳılsañ yiridür

Cihāna ḫāliş ü muḫliş gelenler
Olar iki cihānuñ serveridür

Velī kim ism ile **Şāh İsma'īl**dür
Ḫaṭāyīdür 'Alīnüñ çākeridür

151
Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Tevḥid ehli mü'minüñ īmānı bir iḳrārdur
Ḳābil-i raḥmet degül kim mürşide inkārdur

Var yaḳīn ehli bir erden iste bul maḳṣūduñı
Düş anuñ ayaġına bil kim bu nāmūs 'ārdur

Cān u başdan geçmeyen irmez bu 'ışḳuñ remzine
Girmesün her serserī bu bir 'aceb bāzārdur

Pīri yolın varmayan olmaz mürīd ü merd-i rāh
Ol kemer kim baġlanupdur beline zünnārdur

Her kimüñ 'ālemde bir dil-ḫᵛāhı vardur dostdan
Zāhidüñ ārzūsı cennet 'āşıḳuñ dīdārdur

Olsa bir yol ehli cān nādān ḳatında vāh yazıḳ
Ḫaḳ anı göstermesün ol kimseye düşvārdur

Var cihān düşmen ola yüz miñ eger kār eylemez
Ey **Ḫaṭāyī** aña kim faẓl-ı İlāhī yārdur

151-M 33a, GS 30a
Hüseynî neşrinde bu gazelin de Sultan el-Kurrai nüshasından başka hiçbir nüshada görülmediğine dair not düşülmüştür (1380: 203).
Nüsha farkları vardır.

152
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Ey müselmānlar bugün ol yār pinhān ayrılur
Uçdı rūḥum gitdi ‘aḳlum gövdeden cān ayrılur

Ayrılur ol yār-ı ser-dārum gider ḳoymış meni
Ṣad hezārān dād u bī-dād bendeden cān ayrılur

Ey gönül feryād u nāle vaḳtidür eyle fiġān
Şimdi şehrüñden senüñ ol şāh-ı sulṭān ayrılur

Zārı ḳıl bülbül kimi çāk it yaḳanı gül kimi
Şol ezelden yār-ı hem-dem ‘ahd ü peymān ayrılur

Gözlerüm her demde mevc eyle ki firḳatdür bugün
Tök ṣadefler dürrini kim gevher-i kān ayrılur

Dost vedā‘ eyler menümlen aġlaram men zār zār
Gözlerümden her zamān gör baḥr-ı ‘ummān ayrılur

Ey **Ḫaṭāyī** Tañrı sorsun bu şikeste gönlüñi
Zerd olupdur ‘ārıżuñ andan meger ḳan ayrılur

153
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Ḫandadur ol bī-miṯālüñ ibtidāsı ḫandadur
Kim bilür ol *küntü kenz*üñ intihāsı ḫandadur

Gel beyān itgil ṣıfāt-ı ẕātını şerḥ eyle kim
Men su’āl itdüm aña ‘ayn-ı liḳāsı ḫandadur

Kendü luṭfuñdan yaratdı ‘ālemüñ mevcūdını
Cümlenüñ maḳṣūdı şāhdur üstüvāsı ḫandadur

152-V 19a
153-V 17b
Bu gazel sadece V nüshasında bulunmaktadır. Diğer nüshalarda bulunduğuna dair herhangi bir not yer almamakla birlikte 7-a dizesinin sonundaki “çün seni” ibaresinin yerine, Cavanşir-Necef neşrinde, herhalde anlama uygun düşsün diye Hüseynî ve İsmailzade neşrinde olduğu gibi yazmada olmayan “sen kimi” ifadesi kullanılmıştır (Cavanşir-Necef 2006: 346).

‘Arş u kürsī cennet ü hem nār u ṭūbā vü şecer
Ebr ü bād u mā’ u tīn ‘aṣl-ı şerāsı ḫandadur

Her kişi kim ẕikr-i Ḥaḳlan göñlüni itmez cilā
Ol ne bilsün bī-baṣar ‘ışḳuñ ṣafāsı ḫandadur

Ḫātem-i tevḥīdi her kim göñline mühr itmedi
Ol şehādet şerḥinüñ bilmez esāsı ḫandadur

Sen niyāz it ey **Ḫaṭāyī** kimse bilmez çün seni
Manṭıḳuñ inşāsınuñ ḥamd ü ṣenāsı ḫandadur

154
Mefā‘īlün mefā‘īlün fe‘ūlün

Nigārā gözlerüñ cellāda beñzer
Raḥımsız göñlüñüñ pūlāda beñzer

Özüñüz bizüm ile āşināsız
Velīkī sözlerüñüz yāda beñzer

Senüñ ẕikrüñ zebānumda hemīşe
Güzeller serveri avrāda beñzer

Senüñ şīrīn dudaġuñ ḥasretinden
Bu ‘āşıḳ ḫaste-dil Ferhāda beñzer

Cefā vü cevr-i ẓulmüñ şāh-ı ḫūbān
Ḫaṭāyīne yeñi bünyāda beñzer

154-TZ 30a

İsmailzade, “Bu gazeli birinci defa olarak Tebriz Milli Kitabhanası’nda elyazmalar fondunda sahlanılan nüshadan götürdük. Ayrı bir nüshada bu gazele rastlaşmadık.” dipnotunu düşmüştür (1380: 170.)

155
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Ey ki müşgīn sünbülüñden ġonce bāz olmış durur
Ḳāmetüñ nāzı gerekce serv-i nāz olmış durur

Ravża-i ḥüsnüñ gül-istānında ḳaddüñ naḫli gör
‘Ar‘ar u şimşād ucından ser-firāz olmış durur

Sidre vü ṭūbī ḫayāli gitdi yādumdan menüm
Böyle ra‘nā şol cihetden sidre az olmış durur

Defter ü evrāḳa sıġmaz anca kim şerḥ eyledüm
Ḳıṣṣa-i zülfüñ beyānı kim dırāz olmış durur

Sen ki Maḥmūd olduñ ey sulṭān-ı ḫūbān ḥüsnile
Bes revādur bu **Ḫaṭāyī** çün Ayāz olmış durur

156
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Tā ki göñlüm ġamze-i ol çeşm-i fettān ārzular
Derd-mend olmış durur her laḥẓa dermān ārzular

Cān-ı şīrīnüm firāḳ u hecr ile bolmış ẕa‘īf
Şimdi yüz miñ ḥasret ile vaṣl-ı cānān ārzular

Sen ki mün‘imsin bugün ḥüsn-i cemāl ehline kim
Sāyil-i dil ḥażretüñden luṭf u iḥsān ārzular

Tā ki düşmişdür cihānda gül viṣālüñden ıraġ
Bülbül-i ḥayrān hevā-yı bāġ u bustān ārzular

Bu **Ḫaṭāyī** ārzular yārüñ cemālin ey raḳīb
Nişe kim Yūsuf-liḳāsın pīr-i Ken‘ān ārzular

155-ŞR 14b , G 8b, MŞ 10a
156-ŞR 16b

157
Mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün

Yā Rab ne dānedür ki anuñ zülfi dāmıdur
Ḫāl-i siyeh ki pīş-i leb-i la'l-fāmıdur

Ol dil-berüñ ki ṣūreti envār-ı ẕāt imiş
Bir kimsedür ki ḥüsn ile ḫayru'l-enāmıdur

Cismümde cān u dil bu cihetden dutar ḳarār
Şīrīn ḥadīṣüñ āyeti yuḥyi'l-'iẓāmıdur

Yūsufnı görgeçende didiler ki ḫūb imiş
Yūsuf daḫı senüñ teki şāhuñ ġulāmıdur

Tābende āfitāb kimi eyleyen ẓuhūr
Āfāḳ içinde uşbu **Ḫaṭāyī** kelāmıdur

158
Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

Men-i bī-çāre dili 'ışḳı anuñ yaḫasıdur
Rūz-ı maḥşerde menüm elüm anuñ yaḫasıdur

Cevr ile derd ü ġam u miḥnet ü endūh u firāḳ
Ḫasret ü āh u nedāmet mi diyem yā ḫasıdur

Cān u dilden men anı sevdügümi cümle bilür
Ḫūr-ı cennet mi diyem ol güzeli yā ḫasıdur

Ṣabr ḳıl cevrine ḳatlan bu meṣeldür didiler
Bir arıḫa su aḫupdur yine hem aḫasıdur

Ey **Ḫaṭāyī** rāzını kendü vücūduñda yaşur
Yoḫsa bu 'ışḳ seni 'āleme hep çaḫasıdur

157-ŞR 16b, G 22b, MŞ 29a
158-M 27a, GS 24a

159
Mefā‘īlün mefā‘īlün fe‘ūlün

Menüm bu göñlüm alan dil-berīdür
Saġınmagil kim andan dil berīdür

Şehā her kim göñül virmez cihānda
Añа insān dimeñ dīv ü perīdür

Bu ‘ışḳa ‘ışḳ ilen merdāne girgil
Saġınmagil bu ‘ışḳı serseridir

Cemālüñ göricek kim secde ḳılmaz
Ne kāfir ol Yezīd-i Ḫayberīdür

Ḫaṭāyī şāh işiginde kemīne
Muḥibb ü muḫliṣ ü pür-kemterīdür

160
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Dil-berā mihr-i cemālüñ tende cān küncindedür
Diysi olmaz tendedür rūḥ-ı revān küncindedür

Zāhidüñ yiri mesācid ẕikr ü tesbīḥ itmege
‘Āşıḳuñ mey-ḫānede ibni fülān küncindedür

Leblerüñ laʿl-i Bedaḫşān dişlerüñ dür-dānedür
Ġonce-i bārīk-miyān piste dehān küncindedür

Bayḳunuñ meskenini vīrānede dirler olur
Bülbül-i ḫoş-ḥˇānı gör bāġ-ı cinān küncindedür

Didiler ki ey **Ḫaṭāyī** ḫandadur yāruñ senüñ
Bes digil ki Mehdi-i ṣāḥib-zamān küncindedür

159-M 27a, GS 24a
160-M 32a, GS 29a

161
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Maẓhar-ı sırr-ı Ḥudānuñ cāvidānı şāhdur
Ẓāhir ü bāṭın ʿAlī ḳudret mekānı şāhdur

Girdi Ādem donına özini bildürmeklige
Ādemüñ cismindeki rūḥ-ı revānı şāhdur

Ādeme cümle melāyikler ki secde ḳıldılar
Bildiler ki Ādemin cisminde cānı şāhdur

Giydi Ādem donını döndi cihānı ser-be-ser
Bilgil ey ibn-i fülānı kim fülānı şāhdur

Şāh İsmaʿīl-i ġāzi şāh Ḥüseyn-i tāc-baḫş
Ḥaydar-ı leşker-şiken ʿilmüñ beyānı şāhdur

Ġāziler göñlünde iste Ḥaḳḳı ey dil nişe kim
Ġāziler göñlündeki sırr-ı nihānī şāhdur

Şāh-ı devrān Ḥaydar-ı ṣāḥib-ḳırān sulṭān-ı dīn
Hüccet ü bürhān idüp Ḳurʾān beyānı şāhdur

Ey **Ḥaṭāyī** ġam yime çün şāhdur yāruñ senüñ
Aña ne ġam kim anuñ ġam-ḫˇār olanı şāhdur

162
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Şāh-ı Ḳanber sāye-i pür-nūr Sübḥān devridür
Faḫr-ı ʿālem şāh-ı ʿādil ḫān bin ḫān devridür

Ey zemīn altında pinhān mūr-ı pā-māl-i ḥaḳīr
Çıḳ bu ʿişret dānesin vir kim Süleymān devridür

Şāh-ı ʿālem ẓāhir oldı çekdi leşker ḥarb içün
Esb ü şemşīr gürz ü nīze merd-i meydān devridür

161-M 32b, GS 29b
162-M 37b, GS 34b

Ey yüz ıl mürdesi sen Allāha şükr it dur yüri
ʿĪsi-i dem-sāz geldi nefḥa-i cān devridür

Çün cihāna geldi Ḥaydar ey ġazāvāt leşkeri
Esb-i furṣat segridüñ meydāna Merdān devridür

Ey özin şīrüm diyen ṣaḥrāda rūbāh-ı ḫayl
Var evüñde mūş olgil çünki aṣlan devridür

Ḳulluġa geldi **Ḫaṭāyī** raḥm idüp ey nev-cevān
Ḥālına ḳılgil naẓar kim luṭf u iḥsān devridür

163
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Dil-berā *şemsü'ḍ-ḍuḥā*dur āyet-i ruḫ-sāruñuz
Āyet-i Tāhā vü Yāsīn ṣūret-i dīdāruñuz

Ḳāmetüñ ṭūbī durur *nūn ve'l-ḳalem*dür ḳaşlaruñ
Hāzihī cennātü ʿadni laʿl-i şekker-bāruñuz

Sūre-i *ve'l-leyl* zülfüñ gözlerüñ *niʿme'l-baṣar*
Līk *sübḥāne'l-lezī esrā* durur esrāruñuz

Sūre-i taʿvīz oḫurmen dem-be-dem iḫlāṣ ilen
Tā ki ḥüsnüñi belādan saḫlasun Cebbāruñuz

Ḳul kefā bi'llāh durur ẕikri **Ḫaṭāyī** ḫastenüñ
Ḥaḳ bilür kim *semme vechu'llāh* durur dīdāruñuz

163-T 37b, W 65, PS 27b, L 42b, ŞR 40a, V 19b, TN 101, M 41b, GS 38b, G 27b, K 46, MŞ 36a

1-a āyet-i: ṣuʿle-i PS, L, TN, ŞR, M, GS, G, MŞ

2-b Hāzihī: Bende-i ŞR

3-a Sūre-i: Āyet-i PS, L, TN, M, GS

4-a taʿvīz: tevḥīd PS, ŞR, TN, M, GS, G, MŞ // oḫurmen: oḫuram PS, L, ŞR, V, TN, G, MŞ

4-b saḫlasun: saḫlaya M, GS

164
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Tā düşüpmen ‘ışḳuña hecrüñde men zāram henūz
Dām-ı zülfüñ bendine murġ-ı giriftāram henūz

Tā ki men bülbül teki gül-zār-ı ḥüsnüñ görmişem
Tā ebed terk eylemen der-‘ışḳ-ı gül-zāram henūz

Şem‘-i ruḫ-sāruñı tā kim görmişem ey meh-liḳā
Gökde yulduzlar kimi her gice bīdāram henūz

Tā yüzüñ gördüm senüñ men ey ṭabīb-i derd-i ‘ışḳ
Ṣanma kim buldum şifā derd ile bīmāram henūz

Bu **Ḫaṭāyī** yār ilen *ḳālū belā*da ḳıldı ‘ahd
Ḥaḳ bilür kim ber-ser-i ān ‘ahd ü iḳrāram henūz

165
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Ḥasretüñden dil-berā ḳaldı dü çeşmüm ḫ̆ābsız
Öyle yulduzlar olur her gice gökde ḫ̆ābsız

Tā ṣadef aġzında yāruñ görmişem dür dişlerin
‘Işḳı baḥrinde göñül ol ma‘nide ġarḳ-ābsız

164-T 37b, W 66, P 41a, PS 27b, L 42a, ŞR 39b, V 19b, TN 100, TZ 55b, M 41b, GS 38b, G 27b, K 129

1-a düşüpmen: düşdüm M, GS, ŞR, G, MŞ // hecrüñde: hecrüñe P / hicrānda V

1-b bendine: ḳaydına PS, G, MŞ

2-a teki: kimi PS, L, ŞR, V, TN, M, GS, G, MŞ

3-b yulduzlar: kevkebler PS, L, ŞR, V, TN, M, GS, G, MŞ

4-a Tā yüzüñ gördüm: Yüzüñi görgeç PS, L, ŞR, V, TN, M, GS, G, MŞ

5-b ān: ol P, M, GS

165-T 38a, W 67, PS 27b, L 42b, ŞR 40b, V 19b, TN 102, M 42b, GS 39b, G 28a, MŞ 36b

1-a ḫ̆ābsız: ābsız M, GS

1-b Öyle: Öyle kim PS, L, V, ŞR, TN, M, GS, G, MŞ // olur her: olurlar T / olur PS, L, V, ŞR, TN, M, GS, G

2-b ‘Işḳı: ‘Işḳ W, PS, L, V, TN, M, GS // baḥrinde: baḥrinden PS, L, TN / ma‘nide: ma‘niden PS, L, V, ŞR, TN, M, GS, G,MŞ

Ẓulmet-i hicrānda ḳaldum bir meded ḳıl ḥālüme
Ey perī-veş çünki siz ruḥ-sār ile mehtābsız

Ehl-i Ḥaḳ ḳapuñdan özge hīç yire ḳılmaz sücūd
Ey ṣanem çün dāyimā ʿāşıḳlara miḥrābsız

Bu **Ḫaṭāyī**nüñ vücūdı oldı nūruñdan ẓuhūr
İki ʿālem ẕerredür ḫūrşīd-i ʿālem-tābsız

166
Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

Ḥāl-i dilümni bendeden ol yāre söyleñüz
Hecr oḫı baġrumı niçe bir yara söyleñüz

Aḥvālümi sorarsa menüm ol cefālu yār
Zār ü nizār ü ḫaste vü āvāre söyleñüz

Gülgūn yañaġlaruñ ġam-ı cevr ü cefāları
Ḳıldı ḥavāle baġrumı ṣad ḫāre söyleñüz

Çoḫ miḥnet ü cefāsını çekdüm vefā ḫani
Ġam ḥadden ötdi dil-ber-i ġam-ḫˇāre söyleñüz

Ṣaḥrāya ṣaldı āhū-yı çeşmüñ **Ḫaṭāyī**ni
Ol būy-i zülfi nāfe-i Tatara söyleñüz

3-a hicrānda: hecrinde M, GS

3-b siz ruḥ-sār ile: ruḥ-sār ile siz T, PS, L, TN, M, GS / ḥüsn-i rūy ile ŞR, G, MŞ

4-a Ḥaḳ: dil M, GS // ḳapuñdan: ḳapuñda T

5-a Ḫaṭāyīnüñ vücūdı: Ḫaṭāyī cüdā PS, L, TN / Ḫaṭāyī oldı ŞR, M, GS, G, MŞ // nūruñdan: yüzünden W, PS, L, V, ŞR, TN, M, GS, G, MŞ // ẓuhūr: maẓhar V, M, GS / ey ṣanem PS, L, TN, M, GS / münevver ey ṣanem ŞR, G, MŞ

166-T 38a, 80b W 68 P41a, PS 27a, L 42a, ŞR 39b, TN 99, TZ 55b, M 40b, GS 37b, G 27b, K 45, MŞ 36a

2-a cefālu: ṣafālu P, TZ

3-a yañaġlaruñ: yañaġınuñ T, P, PS, L, ŞR, TN, TZ, G, K, MŞ / yanaġuñuz M, GS // ġam-ı: ġam u P, PS, ŞR, TN, TZ, M, GS, K, MŞ

3-b ṣad: yüz T, P, PS, L, ŞR, TN, TZ, M, GS, G, MŞ // hāre: pāre M, GS

4-a Çoḫ: Yüz ŞR, G, MŞ // cefāsını: cefāñuzı T, P, PS, L, ŞR, TN, TZ, G, K

5-b zülfi: zülf ŞR, K / zülf ü G, MŞ

167
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Ey senüñ yüzüñe baḫduḳ ḳıble oldı māhumuz
Ne ‘aceb ṣūret yaratdı ṣun‘ ile Allāhumuz

Çün irişdüm yüzüñe buldum ṣırāṭü’l-müstaḳīm
Āb-ı ḥayvāna irişdi vardığumca rāhumuz

Dün saġınur kim ki görse zülfünüñ şeb rengini
Kim ḳaraya boyayupdur anı dūd-ı āhumuz

Ḫıżr-ı cāvidān elinden içmişem āb-ı ḥayāt
‘İsī-i Meryem ḳatında ḳurmışuz ḫar-gāhumuz

Ka‘be-i vaṣluña virdüm cānumı ḳurbān velī
Ḥacı oldum ḳan tökerem ḥani ḳurbān-gāhumuz

Ḳaşlaruñ ṭāḳını gördüm ḳıble-gāhum eyledüm
Çün ayaġuñ topraġında oldı menzil-gāhumuz

Bu **Ḫaṭāyī** ka‘be-i ‘ışḳuña iḥrām baġladı
Ol sa‘atde ‘arşa çıḫdı ẕikr-i illā’llāhumuz

167-T 81a, W 69, ŞR 38a, V 19b, M 40b, GS 37b, G 26b, K 84, MŞ 34b

1-a Ey: Çün ŞR, V, G, MŞ / Tā V, M, GS // baḫduḳ: baḫdum ŞR, V, M,GS, G // ḳıble : kutlu ŞR, V, G, MŞ

1-b yaratdı: yaratmış ŞR, G, MŞ

2-a yüzüñe: vaṣluña V / yoluña G, MŞ

2-b vardığumca: vardığunca ŞR, V, M, GS, G, MŞ

3-a ki görse: görürse ŞR, G, MŞ

3-b Kim ḳaraya: Ol ġāyetde T, W, M, GS, K // boyayupdur: boyadupdur ŞR, G, MŞ

4-a içmişem: içmişüz V // āb-ı: cām-ı ŞR, G, MŞ

4-b ḳurmışuz: dutmışuz V

5-a virdüm: irdüm V, ŞR, G, MŞ // velī: ḳılam W / didüm V/ idüp ŞR, G, MŞ

5-b tökerem: tökermen M, GS // ḫani: uşta ŞR, G, MŞ

6-a ḳıble-gāhum eyledüm: ḳıble-gāh itdüm anı ŞR, G, MŞ / eyledüm men ḳıble-gāh M, GS

7-a ‘ışḳuña: ‘ışḳuñda V

168
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Biz ezelden tā ebed meydāna gelmişlerdenüz
Şāh-ı Merdān ‘ışḳına merdāne gelmişlerdenüz

Yazmaġa Ḥaḳdan kelāmu’llāh-ı nāṭıḳ şerḥini
Rūḥ-ı ḳudsī ṣūret-i insāna gelmişlerdenüz

Kāyinātı ṣūret-i Raḥmāna tefsīr itmeġe
Kim beyān-ı ‘ilm ilen Ḳur’āna gelmişlerdenüz

Bir mu‘anber ṭurranuñ küfrine āmennā diyüp
Ḥaḳḳa teslim olmışuz īmāna gelmişlerdenüz

Sāḳi-i bāḳī elinden mest olup içmekdeyüz
Nergis-i mestüñ kimi mestāne gelmişlerdenüz

Ġayb-ı muṭlaḳdan temāşā-yı ruḥ-ı zībā içün
Bu şehādet mülkine seyrāna gelmişlerdenüz

Ey **Ḫaṭāyī** ‘ıyd-ı ekberdür cemāli dil-berüñ
Biz bu ‘ıyd-ı ekbere ḳurbāna gelmişlerdenüz

168-T 38b, W 70, P 40b, PS 27a, L 41b, ŞR 40a, TN 98, TZ 55a, M 42a, GS 39a, G 28a, K 108, MŞ 36b

2-a kelāmu’llāh-ı nāṭıḳ: kelāmu’llāh nuṭḳunuñ P, TZ

2-b ḳudsi ṣūret-i: ḳudsüñ rūḥıyüz P, TZ / ḳuds vaḥy ile PS, L, TN / ḳudsüz suret-i M, GS / ḳudsüz vahy ile ŞR, G, MŞ // insāna: Raḥmāna T

3-a Kāyinātı ṣūret-i: Kāyinātuñ ṣūretin P, TZ // ṣūret-i: sūre-i M, GS // tefsīr itmeġe: tefsīr itmişüz P, TZ / taġyīr olmışuz PS, L, ŞR, TN, G, MŞ / teşbīh eylerüz M, GS

3-b Kim: Bu P, PS, L, ŞR, TN, TZ, G, MŞ // beyān-ı: beyān u ŞR, G, MŞ // ‘ilm ilen: ‘ilmü’l- P, M, TZ, K

4-a Bir: Bu P, PS, L, ŞR,TZ, TN, G, MŞ // ṭurranuñ: zülfüñe P, TZ // āmennā diyüp: īmān diyübem P, TZ

4-M, GS nüshasında şöyle:
Ẕerre-i bī-ḳıymetüz dürdāne ölmek izterüz
Ebr-i gevher-bār tek ‘ummāna gelmişlerdenüz

5-a içmekdeyüz: çekmekdeyüz M, GS, K

5-b Nergis-i mestüñ kimi: Naẓra vü destāne vü T / Ḳaṭre-i mestüz velī PS, L [L nüshasında “ḳaṭre” kelimesinin üstüne “nergis” yazılmış. TN nüshasında sah kaydı düşülmüş, “Nergis-i mestüñ kimi” ibaresi eklenmiştir] / Na‘ra-i mestāne kim M, GS, K

6-a Ġayb-ı: Ġayr-ı P, TZ, GS, K // muṭlaḳdan: muṭlaḳdur ŞR // zībā: cānān M, GS

6-b şehādet: sa‘ādet P, TZ

7-b ‘ıyd-ı ekbere: ‘ıyda ‘ıyd idüp K

169
Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

Ḳabā-yı faḳr u fenādur ḳumāş-ı fāḫirümüz
Ġarīḳ-i bāde-i …….. libās-i ẓāhirümüz

Ḳapuñda n'ola meh ü mihre baş egmez isem
Ferāz-ı küngüre-i 'arşdur şehā yirümüz

Ḫudāya şükr 'aceb rāḥat u ṣafāmız var
Bir oldı dost ġamuñdan derūn u żāhirümüz

Ġubār-ı dehr-i denīden keder-peẕīr olmaz
'İmāret eyledi luṭfuñ şikeste ḫāṭırumuz

N'ola dökersem işigüñde eşk-i ḫun-ālūd
Ḫaṭāyī sīm ü zere meyl ider ekābirümüz

170
Mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün

Sensin hemīşe ṣūret ü ma'nāda şāhumuz
Bilgil yaḳīn ki arada Ḫaḳdur güvāhumuz

Ey ḫūblaruñ güzīdesi rūşen yüzüñ kimi
N'ola eger sefīd ola baḫt-ı siyāhumuz

Vaṣluñdan ayru miḥnet ü hicrān içinde men
Eflāke düşdi ġulġule-i sūz-ı āhumuz

Bi'llāh inan bu doġru sözi egri ṣanma kim
Luṭfuñdan özge dünyede yoḫdur penāhumuz

Bende **Ḫaṭāyī** cānını saña fedā ḳılur
Ey āfitāb-ı ṭal'at u ṣun'-i İlāhumuz

169-PS 63b

Sıralı noktalı kısım orijinal metinde boş bırakılmıştır. Memmedov, 1966 yılında yayımladığı metinde bu kısmı boş bıraktığı halde daha sonra yaptığı Kiril harfli neşirde bu boşluğu "ġamdur" kelimesiyle tamir etmiştir (1975: 194). Birdoğan (1991: 351) ve Arslanoğlu (1992: 317) neşirlerinde de Memmedov'la uyumlu biçimde "ġamdır" kullanımı benimsenmiştir. Sonraki çalışmalarda; Hüseynî neşrinde (1380: 209), İsmailzade neşrinde (1380: 178) ve Cavanşir-Necef neşrinde (2006: 396) "vahdet" kelimesi tercih edilmiştir. Fakat araştırmacıların hiç biri, tercihinin nedenini izah etme gereği duymamıştır.

170-ŞR 38b G 27a, MŞ 35a

171
Mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün

Sensin cihān içinde bugün pādişāhumuz
Rūz-ı ezelde ḥażretüñ oldı penāhumuz

Cevr itme men şikeste dil ü bī-nevāya kim
Çün senden özge kimsene yoḳ dād-ḫᵛāhumuz

Her ḫanda kim sücūd ider isem be-i'tiḳād
Miḥrāb ḳaşlaruñda durur ḳıble-gāhumuz

Bir gün teraḥḥum eylemedüñ ḫāk-sāruña
Yā Rab ne ṣādır oldı ḳapuñda günāhumuz

Ġamdan **Ḫaṭāyī** derd ile inceldi çün hilāl
Bir māhdur görünmedi ol ḥüsni māhumuz

172
Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Ey dudaġuñ şehd ü şekkerdür siyeh ḫālüñ meges
Olmasun 'ışḳuñdan ayru tende cānum bir nefes

Ey perī her-dem nigeh-bān ḳapuña ḥācet degül
Kim yeter kūyında her şeb nāle vü āhum ceres

N'eylerem 'ışḳuñdan ayru dünyenüñ leẕẕātını
Kim ḥużūr-ı dil ġam-ı mihrüñ menüm göñlümde bes

171-ŞR 38b, G 27a, MŞ 35a
172-T 39a, P 41b, PS 28a, L 43a, ŞR 40b, TN 103, TZ 56a, M 42b, GS 39b, G 28b, MŞ 37a
1-a şekkerdür siyeh: şekker tek durur P, TZ
1-b 'ışḳuñdan: vaṣluñdan PS, L, TN // tende: ḫaste M, GS
2-a ḥācet: hācib P, ŞR, TZ
2-b vü āhum: vü zārum ŞR, G, MŞ
3-b -ı dil: içün PS, L, ŞR, TN // ġam-ı mihrüñ: ġamuñ mihri M, GS // mihrüñ: ışkuñ P // göñlümde: cānumda PS, L, ŞR, TN, G, MŞ

Çün ezelden ʻışḳuñuz cānumda Ḥaḳdandur naṣīb
Ḥaḳ bilür kim tā ebed göñlümde vardur ol heves

Ey **Ḫaṭāyī** ġam yime her sözde şükret Ḫālıḳa
Çün saña her işde dāyim Ḥaḳ durur feryād-res

173
Mefāʻīlün mefāʻīlün feʻūlün

ʻAceb dil-ber bugün ḫandān oturmış
Yañaġı güline reyḥān oturmış

Yüzine ḳarşu ġonce güldigiçün
Seher aġzına urmış ḳan oturmış

Senüñle ḥüsn içinde baḫṣ idenler
Nice maḥrūm ḳalup çendān oturmış

Senüñ sīmīn zenaḫdānuña ey dost
Ne ḥaddüm var diyem dendān oturmış

Dudaġuñ çevresinde ḳoşa ḫāllar
İki zengī durur derbān oturmış

4-a Çün: Tā PS, L, ŞR, TN, M, GS, G, MŞ // ʻışḳuñuz cānumda Ḥaḳdandur naṣīb: ṭālibem kim vaṣluña irmeklige PS, L, ŞR, TN / ṭālibem men vaṣluña irmeklige M, GS / ṭālibem ol vaṣluña irmeklige G, MŞ // naṣīb: ṭaleb P, TZ

4-b ol: bu ŞR, G, MŞ

5-G, MŞ

5-a sözde: demde PS, L, TN, M, GS

5-b dāyim: vardur P, TZ

173-T 39a, P 41b, PS 28a, L 43a, ŞR 41a, TN 104, TZ 56b, M 43a, GS 40a, G 28b, MŞ 37a

1-a ʻAceb dil-ber: Yāri gördüm T, PS, L, ŞR, TN, M, GS, G, MŞ

1-b güline: tāze gül P, PS, L, ŞR, TN, TZ, M, GS, G, MŞ

2-a Yüzine: Yüzüme PS

2-b urmış: çalmış P, PS, L, ŞR, TN, TZ, M, GS, G, MŞ

3-b Nice maḥrūm ḳalup: Peşīmān niceler PS, ŞR, G, MŞ // maḥrūm ḳalup: pişmān olup P, TN, TZ / bilmezem ḳalup L // çendān: ḥayrān P / ḫandān PS / giryān L

4-a sīmīn: sīm P, TZ / sīb-i PS, L, ŞR, TN, G, MŞ

5-P, TZ

5-a Dudaġuñ çevresinde ḳoşa ḫāllar: Kaşuñla kirpügüñ zülfüñ ḳaradur PS, L, ŞR, TN, M, GS, G, MŞ

5-b durur: oña PS, L, TN

Senüñ Leylī cemālüñ görmek içün
Nice Mecnūnleyin ḥayrān oturmış

Ḫaṭāyī'ye naẓar ḳıl çeşmüñ ilen
Ḳapuñda ṣubḥ u şām giryān oturmış

174
Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Ḥaḳ lebüñden ġonceni gülşende ḫandān eylemiş
Līk yüz nāzüklük ilen anı ḫandān eylemiş

Ḳāmeti tek gül kimi ṭarḥın götürmiş bāġbān
Bāġda 'aksinden anuñ serv-i ḫırāmān eylemiş

Dīv uġurlamışdı bir ẕerre dehānuñ naḳşını
Varmış andan ḫātem-i mühr-i Süleymān eylemiş

Ẓulmet-i zülfüñde içmiş leblerüñ ābını Ḫıżr
Ḥayy-ı bāḳī bulmış adın āb-ı ḥayvān eylemiş

Şāneden meşşāṭa ṣalmış bir saçuñ ḳılın yire
Ser-be-ser ḫāk-i cihānı 'anber-efşān eylemiş

6-b Nice Mecnūnleyin: Yoluñda Mecnūnī T, L, ŞR, TN / Nice Mecnūn yolın M, GS / Yine Mecnūn kimi PS / Yol üste Mecnūn G

7-a çeşmüñ: luṭfuñ ŞR, G, MŞ

7-b ṣubḥ u şām: şām u bām PS

174-T 39 b, P 42a, L 58b, ŞR 41b, V 14a, TZ 57a, M 43a, GS 40a, G 29a, MŞ 37b

1-b yüz: bu P, L, TZ // ilen anı ḫandān: ü luṭf ile iḥsān P, TZ // nāzüklük ilen anı: nāzüklügi luṭf ile L, ŞR, G // ḫandān: çendān L, ŞR, G, MŞ

2-a Ḳāmeti tek gül kimi: Ḳāmetüñ gülşenide P, TZ / Ḳāmetüñ gölgesi L / Ḳāmetüñ görmiş anuñ V / Ḳāmetüñ gölgesinüñ ŞR, M, GS, G, MŞ

2-b serv-i: servi L, M, GS

3-a uġurlamışdı bir ẕerre: aġırlamış uyurda T / uġrılamış uyur yirde L, V / uġurlamış uyur yirde ŞR, M, G, MŞ

4-a zülfüñde: zülfüñden L, V, ŞR, G, MŞ // ābını: āb-ı L, M / ābın V, ŞR

4-b bulmış: olmış M, GS // adın: andan L, V

5-a ṣalmış: olmış M, GS // saçuñ: mūyı V // bir saçuñ ḳılın yire: zülfinüñ bir tārını ŞR, G, MŞ / her saçınuñ mūyın yire M, GS

ʿĀrıżuñ bāġında bir murġ-i ḥarīm olmış Ḫalīl
Ol sebebden Ḥaḳ aña odı gül-istān eylemiş

Bu **Ḫaṭāyī** ḳanını tökmekde iken tökmedüñ
Anda her müftī ki menʿ itmiş besi ḳan eylemiş

175
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Zülf-i müşgīnüñ sevādı ẓulmet-i ḫūrşīd imiş
Ḥüsn-i ruḫ-sāruñ beyānı āyet-i tevḥīd imiş

Āsitānuñ çākeridür ḳayṣer ü faġfūr-ı Çīn
Rüstem ü İsfendiyār u Ḫusrev ü Cemşīd imiş

Leblerüñ peymānesinden Şiblī vü Manṣūr mest
Kim ki içdi şol şarābı ṣāḥib-i temcīd imiş

Ol ki idrāk eyledi yāruñ ṣıfāt u ẕātını
Dāyimā kirdārı anuñ dīd ile vādīd imiş

Ey **Ḫaṭāyī** ser-be-ser Ḳurʾān-ı muṭlaḳdur sözüñ
Maʿni-i ümmüʾl-kitābuñ şerḥine teşnīd imiş

6-a bir: çün P, TZ
6-b Ol: Şol V
7-a tökmekde iken: tökmekde idüñ V, M, GS / tökmek dilerdüñ ŞR, G, MŞ
7-b ki menʿ itmiş besi: seni menʿ eylemiş P, TZ / ki menʿ itdi seni L, M, GS / ki menʿ itmiş seni ŞR, V, G
175-ŞR 41b, G 29a, MŞ 38a
2-a çākeridür: ḫāk-rūbı ŞR
5-ŞR

176
Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Ġonce aġzuñdan senüñ uş sırr-ı pinhān oldı fāş
La'l-i nābuñ leẕẕetinden āb-ı ḥayvān oldı fāş

'Ārıẓuñı göreli āyīne oldı göñlümüz
Küfr-i zülfüñi götürdüñ nūr-ı īmān oldı fāş

Tā dehānuñ ṣadefin açduñ sen ez-luṭf u kerem
Şekker elfāẓuñdan ey cān dürr-i pinhān oldı fāş

Dürr-i 'Adn yāḳūt-ı aḥmer ḳıymetin sındurmaġa
Bal dudaġuñdan 'aḳīḳ ü la'l ü mercān oldı fāş

Bu **Ḫaṭāyī** gizlemişken kiprigüñ peykānını
Ẓāhiren baġrında yüz miñ zaḫm-ı peykān oldı fāş

177
Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Meclis ehli çaḫır içende dutar elde ayaġ
Ṣanasın bir şem'dür kim üste yanar bir çerāġ

Gülşen-i meclisde bir şūḫ-ı perīdür dil-rubā
Ṣanasın bir lāledür baġrında anuñ dürlü dāġ

Dost-kām olsun müdāmī ol zi-ġam-ı düşmenān
Oldı meclisde müşerref būsesinden sol u saġ

176-ŞR 42a, G 29a, MŞ 38a

2-a 'Ārıẓuñı göreli āyīne oldı göñlümüz: 'Ārızı lem'inden ol ruḫ-sārı görgeç dil-berüñ ŞR

2-b Küfr-i zülfüñi götürdüñ: Zülfinüñ küfrin götürdi ŞR

3-a luṭf u: rūy-ı G, MŞ

5-a kiprigüñ peykānını: nāvek-i müjgānuñı G, MŞ

177-T 39b, P 42a, PS 28b, L 43b, ŞR 42a, V 8b, TN 105, M 43b, GS 40b, G 29b, K 47, MŞ 38a

1-a çaḫır içende: çün şarāb içse PS, ŞR, G, MŞ / çün şarāb içre PS, L, TN / çün şarāb içer V, M, GS

1-b üste: üstinde ŞR, G, MŞ // yañar bir: rūşen ŞR, G, MŞ / rūşendür PS, L, V, M, GS, K

2-a dil-rubā: dil-firīb ŞR, V, M, GS, G, K, MŞ

2-b Ṣanasın bir lāledür baġrında anuñ dürlü dāġ: Lāle nisbetdür ki ol baġrına ḳoymışdur bir dāġ P [sah], M, GS / Lāle nisbetdür ki ol baġrına gelmiş dürlü dāġ PS, L, TN/ Lāle nisbetdür ki ol baġrına çekmiş dürlü dāġ ŞR, V, G, MŞ / Lāle nisbetdür kim ol baġrına çekmişdür budaġ K

3-a müdāmī: hemīşe P, PS,L, ŞR, V, M, GS, G, K, MŞ // zi-ġam-ı düşmenān: bir ġam-ı düşmenān P / uş bu cām-ı dost-kām PS, L, ŞR, V, TN, G, K, MŞ

3-b sol u saġ: şol ayaġ PS, L, TN

Müşk ü ʿanber micmeridür yoḫsa cām-ı Cem durur
Būy-ı ḫūbuńdan anuń dāyim muʿaṭṭardur dimāġ

Mihr ilen yāri ki gelmişdür zi-gülşen yādigār
Bu **Ḫaṭāyī** ḫaste-dildür ḫāk-i ān meh-rū-yı bāġ

178
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Tā ki düşdüm ey ḥabībüm Kaʿbe kūyuńdan ıraġ
Senden ayru murġ-ı dil dutmaz vaṭan der-bāġ u rāġ

Lāle görmüş gül yüzüń Mecnūn kimi şeydā olup
Daġ ara mesken dutup ḳoymış durur gögsine dāġ

Düşdügiçün gül yüzüńden ayru bülbül ġam yimez
Ḳorḫusı andan durur kim yirini bekleye zāġ

Nice bulsuń bu göńül murġı rehā ḫālüń görüp
Çeşm-i fettānuń anuń rāhında ḳurmışdur duzaġ

Sen perī-veş hecriden ger bu **Ḫaṭāyī** itse āh
Kim anuń feryādın işitse gelür feryāda daġ

4-a Müşk ü: Şekker ü K // cām-ı Cem durur: cām-ı ḥamrādur T / cām-ı Cem midür P, M, GS / cām-ı Cem budur K

4-b Būy-ı: Būy u P

5-a Mihr ilen yāri ki gelmişdür zi-gülşen yādigār: Bir gül-i ḫandān durur bitmiş be-bāġ-ı huld-ı ḫūr PS, L, V, TN / Bir gül-i ḫandāndur ol bitmiş be-bāġ-ı huld-ı ḫūr ŞR, G, MŞ / Bir gül-i ḫandāndur ol bitmiş be-bāġ-ı huldda M, GS / Bir gül-i ḫandāndur ol bitmiş bu bāġ-ı huld-ı ḫūr K

5-b ḫaste-dildür ḫāk ān meh-rū-yı: ḫastenüń göńli anuń ʿışḳında bāġ ŞR, G // ḫāk ān meh-rū-yı: ḫāk an ṭarfında baġ PS, L, TN / ḫāk ān ṭarafında baġ V / ḫāk anuń ṭarfında baġ M, GS / ḫāk ān yüzinde baġ K // ān: ol: P

178-ŞR 42b, G 29b, MŞ 38b

4-b rāhında: yolında G, MŞ

179
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Ol perī-peyker mańa yār olmadı ḥayf oldı ḥayf
Aldı göńlümni vefādār olmadı ḥayf oldı ḥayf

Saḫlar idüm mihrini göńlümde dāyim cān kimi
Sırrı fāş itdi vü settār olmadı ḥayf oldı ḥayf

Kim ki yüz miń mekr ile ḳıldı meni senden cüdā
Yüz belāya ol giriftār olmadı ḥayf oldı ḥayf

Firḳatüń odına yandı dil kebāb oldı kebāb
Kimse ḥālumdan ḫaberdār olmadı ḥayf oldı ḥayf

‘Işḳ elinden ḫaste düşdi bu **Ḫaṭāyī**nüń teni
Leblerüń şerbetde tīmār olmadı ḥayf oldı ḥayf

180
Mefā‘ilün fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

Getürdi şevḳe meni der-ezel bidāyet-i ‘ışḳ
Bu sırrı kimseye keşf itmedi hidāyet-i ‘ışḳ

Egerçi ‘ışḳı güneh söyler ise ḳāḍī-i şehr
Yüzine baḫma anuń çün ḳılur kināyet-i ‘ışḳ

Ṣaḥīfe ṣadrda müstaġnidür kelām-ı ḳadīm
Men andan oḫımışam pür-ḥaḳīḳat āyet-i ‘ışḳ

Ḫayāl-i ḫāl ü ḫaṭuń ey nigār-ı lāle-‘iẕār
Göńülden itdi menümle bugün ḥikāyet-i ‘ışḳ

Ḫaṭāyī devlet-i vaṣlından ol yüzi güneşüń
Senüńle hem-dem olupdur yaḳīn ‘ināyet-i ‘ışḳ

179-ŞR 42b, M 43b, GS 40b, G 29b, MŞ 38b
2-b Sırrı fāş itdi vü: Sırrumı fāş itdi M, GS /settār: sırdār M, GS
4-a yandı: yandum G, MŞ / dil: cān M, GS
5-b Leblerüń şerbetde tīmār: Leblerüńden bir şeker-bār M, GS
180-ŞR 43a, G 30a, MŞ 39a
1-a bidāyet: hidāyet G, MŞ
1-b hidāyet: kifāyet G, MŞ

181
Mefā‘īlün mefā‘īlün fe‘ūlün

Menüm cān u cihānum sensin ancaḳ
Meni öldürmegil hecrüñde elḥaḳ

Ḫaṭuñdan münfa‘ildür ḫaṭṭ-ı reyḥān
Ġubār u ṣülṣ ü tevḳī‘ ü muḥaḳḳaḳ

Yüzüñ devrinde ey gül-çehre gökden
Meh ü ḫürşīd aṣılmışdur mu‘allaḳ

Ne kim senden gelür ḫoşdur velīkin
Eyā dil-ber mańa çoḫ dutmaġıl daḳ

Haṭāyī ġavṭa ḳıl gevher derindür
Ne istersin göñül baḥrinde zevraḳ

182
Mef‘ūlü fā‘ilātü mefā‘īlü fā‘ilün

Men görmedüm zamānede ḥüsnüñ kemāli tek
Bu cāna mūnis olmadı mihrüñ ḫayāli tek

Ẓulmāt-ı hecr içinde bulunmaz susızlara
Şol çeşme-i dudaġınuñ āb-ı zülāli tek

Çeşmi aġardı nüh felegüñ ḳaddi oldı ḫam
Devr-i ruḫuñda görmedi ḳaşuñ hilāli tek

Miñ yıl yazarsa kātib-i taḳdīr-i lem-yezel
Bir ḥarf ü noḳṭa yazmaz anuñ ḫaṭṭ ü ḫāli tek

Yūsuf cemāli gelmedi yār tek **Ḫaṭāyī**ye
Ya‘ḳūb-ı ḫaste çekmedi göñlüm melāli tek

181-ŞR 43b, G 30a, MŞ 39a
182-T 40b, P 43a, PS 30a, L 45b, ŞR 45b, V 20b, TN 122, TZ 58a, M 48b, GS 45b, G 31b, MŞ 41a
1-a kemāli: miṣāli P, TZ, M, GS / cemāli PS, ŞR, TN, G, MŞ
2-a Ẓulmāt-ı hecr içinde: Ẓulmāt içinde bir su PS, L, ŞR, TN, G, MŞ
2-b dudaġınuñ: dudaġuñuz PS, L, TN, M, GS
3-a Çeşmi: Gözi ŞR, G, MŞ
3-b ruḫuñda: ḳamerde P, PS, L, ŞR, V, TN, TZ, M, GS, G, MŞ
4-b yazmaz anuñ ḫaṭṭ ü: yazmaya ḫaṭṭ ile ŞR, G, MŞ
5-a cemāli: cihāna P, PS, L, ŞR, TN, M, GS, G, MŞ / cihānda V, TZ
5-b göñlüm: derdüñ V

183
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Tā ḫayāl-i ‘ārıżuñ geldi gözüme ḫᵛāb tek
Giceler her dem gözine görinen meh-tāb tek

İḫtiyārumlen menüm düşmezdi cānum ‘ışḳuña
N’eyleyim çekdi ḫayāl-i zülfüñüz ḳullāb tek

Ger namāzum fevt ola zāhid mańa ṭa‘n itme kim
Yār ḳaşıdur mańa mescid teki miḥrāb tek

Ol zamāndan berlü kim çeşmüm yüzüñi görmedi
Yaş gözümden cāri oldı dem-be-dem seyl-āb tek

Yāra ger ‘ālem naẓar ḳılsa **Ḫaṭāyī** ġam yime
Baḫmaġ olmaz yüzine ḫūrşīd-i ‘ālem-tāb tek

184
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Firḳatüñ çekdüm nigārā vaṣl-ı ruḫ-sāruñ gerek
Ḫaste-ḥālem dil-berā la‘l-i şeker-bāruñ gerek

Baḫmanam gül yüzine ḫüsnüñ var iken ey perī
Neylerem nergisni men ol çeşm-i bīmāruñ gerek

183-T 41b, P 47a, PS 30b, L 46a, ŞR 45b, V 20a, TN 110, TZ 63a, M 44b, GS 41b, G 31b, MŞ 41b

1-a geldi: gelmedi V

1-b gözine: gözüme P, TZ, M, GS // görinen: görinür P, PS, L, ŞR, V, TN, TZ, M, GS, G, MŞ

2-a İḫtiyārumlen: İḫtiyārumla PS, L, V, TN, M, GS / İḫtiyār ilen P, TZ / İḫtiyār ile ŞR, G, MŞ // düşmezdi: düşmez bu PS, L, V, TN

2-b ḫayāl-i: göñlini M, GS // zülfüñüz: zülfüñe V

3-a mańa ṭa‘n: meni men‘ V // itme kim: eyleme M, GS

3-b Yār: Mihr P, PS, L, ŞR, V, TN, TZ, M, GS, G, MŞ // teki: daki P, TZ, M, GS / deki V

5-b Baḫmaġ olmaz: Baḫabilmez P, TZ

184-T 41b, P 44a, PS 29b, L 44b, ŞR 44b, V 20b, TN 119, TZ 59a, M 45a, GS 42a, G 31a, K 116, MŞ 40a

1-b ḫālem: cānum P, TZ, M, GS, K // dil-berā: doġrusı P, TZ / dil-rubā M, GS // şeker-bāruñ: güher-bāruñ M, GS

2-a Baḫmanam: Baḫmazam ŞR, G, MŞ

2-b nergisni men ol: men nergisi ol L // men nergisi çün ŞR, G, MŞ

Baḥr-ı çeşmüm aġlamaġdan ebr tek barān töker
Bu perīşān gönlüme lafẓ-ı güher-bāruñ gerek

Murġ-ı bāġ-ı ʿışḳ iseñ ebsem oturma cān ḳuşı
Dil-berüñ kūyında dāyim nāle-i zāruñ gerek

Ey **Ḫaṭāyī** gülşene var ḫāk-i pāyın gör anuñ
Ger sańa ol āhū gözlü müşg-bū yāruñ gerek

185
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

İstemen cismümde cān ol lebleri cānum gerek
Bir daḥı ol ay yüzin görsem ki īmānum gerek

Çoḫ belā vü derd ü ġam çekdüm yoluñda ṣabr idüp
Derd-i hicrān ḥadden ötdi şimdi dermānum gerek

Dil ġamuñ ṣaḥrāsıda laʿlüñden ister ḳaṭre su
Ẓulmet-i firḳatda ḳaldum āb-ı ḥayvānum gerek

Ey felek ḳılduñ meni dil-berden ayru keʾl-ʿadem
Men hevāda ẕerreyem ḫūrşīd-i tābānum gerek

Bu **Ḫaṭāyī** ḳulluġa baġlandı ḥidmet ḳurşaġın
Ol gözüm nūrı ṣanem ol sevgülü cānum gerek

4-b Dil-berüñ: Dil-berüm PS, L, TN
5-a gör: öp ŞR, G, MŞ
5-b sańa: mańa PS

185-T 42a, P 42b, PS 29b, L 47a, ŞR 44b, V 21a, TN 120, TZ 57b, M 45a, GS 42a, G 31a, K 77, MŞ 40b

1-a İstemen: İstemem PS, L, TN // lebleri: dil-rubā P, PS, L, ŞR, V, TN, TZ, G, K, MŞ
1-b yüzin: yüzüñi P, V, TZ, K / yüzini PS, L, ŞR, TN, M, GS, G, MŞ // īmānum: cānānum P, TZ, K
2-a yoluñda ṣabr idüp: cihānda sensizin P, TN, TZ, K
3-a ṣaḥrāsıda: ṣaḥrāsına P, PS, L, V, TN, TZ
3-b firḳatda: hicrānda P, PS, L, ŞR, TN, TZ, G, K, MŞ // āb-ı ḥayvānum: şimdi yārānum P, TZ
4-a keʾl-ʿadem: nā-tüvān PS, L, ŞR, V, TN, G, MŞ
5-b cānum: yārum PS, L, V, TN, M, GS

186
Mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün

Yüzüñdür ‘ālemüñ içre felekde māh-ı tābān tek
Bitüpdür ḥüsn bāġında boyuñ serv-i ḫırāmān tek

Viṣālüñi bulan diller ḥayāt-ı cāvidān dapdı
Saçuñ ẓulmātınuñ içre lebüñdür āb-ı ḥayvān tek

Meger kim vahy-i münzeldür ḳaşuñlan kirpügüñ zülfüñ
Yüzüñ evrāḳınuñ üste yazılmış saṭr-ı Ḳur’ān tek

‘Aceb mi olsa ey dil-ber vücūdum ‘ışḳuña maḥkūm
Oturmış ḥükm ider dāyim göñül taḫtında sulṭān tek

Müşevveş ḫāṭır olmışdur **Ḫaṭāyī** ḫaste-dil dāyim
Senüñ ol gül yüzüñ üstindeki zülf-i perīşān tek

187
Mefā‘īlün mefā‘īlün fe‘ūlün

Cihānda görmedüm zībā senüñ tek
Bu ‘ālem içre ḥüsn-ārā senüñ tek

Bu ḫūblar gülşeninde yoḫ durur hīç
Yañaġı çün gül-i ḥamrā senüñ tek

186-T 42a, P 45a, PS 30a, L 45b, ŞR 45a, V 20a, TN 109, TZ 60b, M 45b, GS 42b, G 31b, MŞ 41a

1-a ‘ālemüñ: bu cihān PS, L, ŞR, V, TN, G, MŞ / ‘ālem M, GS // felekde: kevn ü felekde M, GS

2-a Viṣālüñi bulan diller ḥayāt-ı cavidān dapdı: Viṣālüñ dileyen dirler ḥayāt-ı cavidān buldı P, TZ / Viṣālüñe iren dirler ḥayāt-ı cavidān buldı PS, ŞR, V TN, G, MŞ / Viṣālüñi bulan dirler ḥayāt-ı cavidān buldı L, M, GS

2-b lebüñdür: bulupdur M, GS

3-b saṭr-ı: ḥarf-i P, TZ / ḥaṭṭ-ı M, GS

4-a olsa: ola PS, L, ŞR, TN, G // mi olsa ey: midür kim ol P, TZ // maḥkūm: muḥkem P, TZ, M, GS

4-b taḫtında: içinde P

5-a ḫaste-dil: dilini P, TZ

5-b üstindeki: üste ser-i P, PS, L, ŞR, V, TN, TZ, G, MŞ

187-T 42b, W 71, P 44a, PS 30a, L 45a, ŞR 45a, TN 121, TZ 59b, M 46a, GS 43a, G 31, MŞ 40b

2-a yoḫ durur: görmedüm ŞR, G, MŞ

2-b çün: bir PS, L, ŞR, TN, M, GS, G, MŞ

Olamaz doġrusı cān bāġı içre
Ḳadi çün serv-i ḫoş-bālā senüñ tek

Çü ḫūblar çoḫ durur insān içinde
Hīç olmaz ey perī raʿnā senüñ tek

Zamāne şāʿirinde görmedüm hīç
Ḫaṭāyī bülbül-i gūyā senüñ tek

188
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Ey diyen kim ʿāḳilem dīvāna ḫoş gelmek gerek
Kim ḳılur lāf-ı hüner meydāna ḫoş gelmek gerek

Ger ʿazīz-i Mıṣr-ı ʿışḳ olmaġ dilersen ey göñül
Yūsuf-ı Mıṣrī kimi zindāna ḫoş gelmek gerek

Zāhidā lāf itme kim maʿnāda lāf iden kişi
Maʿrifet meydānına merdāne ḫoş gelmek gerek

Ey göñül vird eyle dāyim ẕikr ü fikr-i rūy-ı dost
Ehl-i İslāmam diyen īmāna ḫoş gelmek gerek

ʿĀşıḳam dirsin dilā şarṭı budur ʿāşıḳlaruñ
Her ne kim cānāne ḳılsa cāna ḫoş gelmek gerek

3-a Olamaz: Bulınmaz P, TZ / Uzalmaz ŞR
4-a Çü: Ki PS, ŞR, TN, G, MŞ // insān: ʿālem P, TZ
4-b raʿnā: sīmā P, TZ
188-T 43a, P 46b, PS 29a, L44b, ŞR 44a, V 21a, TN 108, TZ 62b, M 46b, GS 43b, G 30, K 37, MŞ 40a
1-a ʿāḳilem: ʿāşıḳam P, PS, L, ŞR, V, TN, G, MŞ
1-b lāf-ı hüner: lāf urmaġa PS, L, TN
2-a Ger: Çün PS, ŞR, TN, G, MŞ // Mıṣr-ı ʿışḳ: Mülk-i ʿışḳ P / Mıṣrdan L // olmaġ dilersen ey göñül: işinde dönme kim PS, TN // ey göñül: dāyima ŞR, G, MŞ
2-b Mıṣrī: Kenʿān ŞR, G, MŞ // kimi: teki P // zindāna: meydāna T / fettana V
3-a Zāhidā : Ey göñül P, PS, L, ŞR, TN, M, GS, G, MŞ // lāf itme kim: lāf eyleme M, GS
3-b –P, TZ
4-a –P, TZ
4-a Ey göñül: Zāhidā PS, L, TN // ẕikr ü fikr-i rūy-ı dost: ẕikr-i rūy u mūy-ı dost T / ẕikrüñ olsun fikr-i dost ŞR, G, MŞ
4-b Ehl-i İslāmam: Ehl-i küffāram T, K
5-a dilā: göñül P, PS, ŞR, TN, M, GS, G, MŞ
5-b cānāne ḳılsa cāne: cānān ḳılur cānāna P

Ey dil ol şeh ḳatına dāyim git evṣāfından ayt
Kim ḳuluñ her bir sözi sulṭāna ḫoş gelmek gerek

ʻĀşıḳam dirseñ göñül ʻışḳ āteşinden dönme kim
Şemʻ odına yanmaġa pervāne ḫoş gelmek gerek

Kim ki ġarḳ olmaḳ diler der-baḥr-ı ʻışḳ-ı bī-kenār
Keştisiz bu lücce-i ʻummāna ḫoş gelmek gerek

Ey **Ḫaṭāyī** şiʻrüñi ol yār ister diñleye
Dil-rubālar gūşına dür-dāne ḫoş gelmek gerek

189
Fāʻilātün fāʻilātün fāʻilātün fāʻilün

1 Tā vücūdum ʻışḳuñuz yolında bolmışdur helāk
Ayaġuñ tozından ayru oldı cānum derd-nāk

Tā ola her dem menüm baş üste ḳāyim devletüm
Āsitānuñda yaturmen dāyimā ber-rūy-ı ḫāk

Her nice cehd itdüm elüm dāmenüñe yetmedi
Pāy-būsuñ ḥasretinden eylerem yaḫamnı çāk

Ḫāliṣ oldum tā ki men ḳan yaş aḫıtdum dīdeden
Yumayınca ḳan ilen olur mı merdüm yüzi pāk

5 Bir perīni sevdi bu miskīn **Ḫaṭāyī** göñli kim
ʻIşḳına maḳbūl olupdur *ez-semek tā ber simāk*

6-P, TZ
6-a Ey dil ol şeh ḳatına dāyim git: Ey göñül ḳatında dāyim kendü V
7-PS
7-a dönme kim: dönmegil PS, ŞR, TN, G, MŞ
8-P, TZ
8-a der-baḥr-ı ʻışḳ-ı: deryā-yı ʻışḳa PS, ŞR, TN, G, MŞ
8-b bu: ol ŞR, G, MŞ // lücce-i: Dicle PS, ŞR, TN, G, MŞ / Dicleye V
189-T 43b, W 72, P 43b, PS 31b , ŞR 48a, V 30a, TN 116, TZ 59a, M 47a, Gs 44a, G 33b, MŞ 43b
1-a Tā: Ey PS, ŞR, TN, G, MŞ
3-b eylerem: eyledüm PS, ŞR, TN, G, MŞ
5-b maḳbūl: meftūn PS, ŞR, TN, G, MŞ // göñli kim: göñliden M, GS

190
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Ey ki ‘ışḳuñdan olupdur cān ü dil ġamdan helāk
Sen ne maẓhārsan cihānda ey cemāli nūr-ı pāk

Ey perī ‘ışḳuñda mańa çoḫ cefālar ḳılma kim
Ḫaste vü ḥayrānuñam oldum ġamuñdan derd-nāk

Dāmenüñi ḳoymańam elden eger çıḫsa revān
Gerçi hicrānuñ eli ḳıldı yaḫamnı çāk çāk

Cümle ‘ālem ger ḥasūd olsa yanumda bir ceve
Sen menümlen dost bolsań cevr-i düşmenden çi bāk

Bendeńi luṭf u kerem birle naẓardan ṣalmagil
Ey **Ḫaṭāyī**nüñ penāhı *leyse li hubbi sivāk*

191
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Yazmışam bu ruḳ‘anı ol yāra göndermek gerek
Rāz-ı aḥvālüm menüm dil-dāra göndermek gerek

La‘lüñüzden cām-ı mey her kimseye virmek neden
Leblerüñ şerbetini bīmāra göndermek gerek

Ḳaşlaruñ miḥrābına çoḫ secde-i şükr eylerem
Şeyḫ-i Ṣan‘ān tek meni zünnāra göndermek gerek

190-T 44b , W 76, P 46a, PS 31b , ŞR 48a, TN 115, TZ 62a, M 48a, GS 45a, G 33a, K 66, MŞ 43b

1-a ‘ışḳuñdan: ‘ışḳuñda W // olupdur: bolupdur P, ŞR, TN, TZ, G, MŞ

2-a mańa çoḫ: çoḫ cevr ü ŞR, G, MŞ

2-b ḥayrānuñam oldum: ḥayrānam ol demden P // ġamuñdan: ġamuñla PS, TN

4-a Cümle ‘ālem ger. Cümle-i ‘ālem P, PS, ŞR, TZ, TN

4-b bolsań: olsań ŞR, G, MŞ // çi: ne P, PS, ŞR, TZ, M, GS, G, MŞ

5-a Bendeńi: Bendeńe P, TZ, M / Bendeye: ŞR, G, MŞ // birle: ḳılgil ŞR, G, MŞ // ṣalmagil: ṣalma kim ŞR, G, MŞ

5-b penāhı: dest-gīri P, PS, ŞR, TN, TZ, G, MŞ // li: fī T

191-PS 29a, L 44a, ŞR 43b, V 20b, TN 107, M 48a, GS 45a, G30b, MŞ 39b

1-a ruḳ‘anı: ruḳ‘ai ŞR, V, G, MŞ

2-a virmek: virdüñ ŞR, G, MŞ

2-b Leblerüñ şerbetini: Leblerüñden şerbeti ŞR, V, M, GS, G, MŞ // şerbetini: şerbetleri L

3-a Ḳaşlaruñ: Kaşuñuz PS

3-b Ṣan‘ān tek: Ṣan‘ānam ŞR, G, MŞ

Çün tecellī nūrını görmek temennā eylerem
Şimdi Manṣūram meni ber-dāra göndermek gerek

Çeşm-i mestler gör nice ḳanum tökerler dem-be-dem
Bu ġarīb ü ḫasteni tīmāra göndermek gerek

Ey **Ḫaṭāyī** andan özge kimseye yoḫdur ümīd
Nāle-i zārum menüm ol yāra göndermek gerek

192
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Her kimüñ kim derdi var dermāna göndermek gerek
Her kimüñ kim derdi yoḫ vīrāne göndermek gerek

Her kimüñ cānında ḫūblar ḥasreti vardur müdām
Dünyede ʿār itmesün dīdāra göndermek gerek

Dinmeyen dindirmeyen girmek gerek öz küncine
Her kimüñ sevdāsı var seyrāna göndermek gerek

Her kim iḳrār ehlidür yoḫdur nizāʿ ḳoy diñlesün
Her kimüñ daʿvāsı var dīvāna göndermek gerek

Bu **Ḫaṭāyī**dür bugün meydānda ḍarb-ı dest ilen
Her kimüñ sevdāsı var meydāna göndermek gerek

193
Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

Göñlüm firāḳ içinde cemālüñ diler senüñ
Baḫmaz çınāra ḳadd-i şemālüñ diler senüñ

4-a görmek: Ḥaḳdan ŞR, G, MŞ / gördüm V // temennā eylerem: temennādur işüm PS / temennā eyledüm ŞR, V, G, MŞ

5-PS, L, V, TN

5-a mestler: mesti M, GS // tökerler: töker her M, GS

6-a andan: Ḥaḳdan V // kimseye: kimseden V

192-V 21b

193-T 41a, P 45b, PS 32a, ŞR 48b, TN 117, TZ 61b, M 45b, GS 42b, G 33b, MŞ 43b

Nev-māhı gökde ister ise ḥalḳ ʿıyd içün
Çeşmüm hemīşe ḳaş-ı hilālüñ diler senüñ

Yā Rab zevālüñ olmasun ey āfitāb-ı ḥüsn
ʿĀşıḳ cihānda ḥüsn-i kemālüñ diler senüñ

Dünyāda gerçi olmadı vaṣluñ mańa nasīb
Gönlüm gözinde ḫayl-i ḫayālüñ diler senüñ

5 Tā kim **Ḫaṭāyī** gördi yüzüñ ey meh-i Ḫoten
Ṣaḥrā-yı dilde çeşm-i ġazāluñ diler senüñ

194
Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1 Tā nice ḫˇāb içinde ḫayālüñ görem senüñ
Vaḳti durur ki şimdi cemālüñ görem senüñ

Derd-i firāḳ içinde ḳatı zāram ey ṣanem
Bir gün ola ki rūz-ı viṣālüñ görem senüñ

Yetdi kemāle ey ġam-ı hicrān cefālaruñ
Şimdi maḥallidür ki zevālüñ görem senüñ

Cānumnı ʿıyd-ı vaṣluña ḳurbān idem revān
Bir gün ola ki ḳaş-ı hilālüñ görem senüñ

5 Yā Rab **Ḫaṭāyi** göre mi ey miḥnet ü firāḳ
Yetüp viṣāle defʿ-i melālüñ görem senüñ

2-a māhı: ayı PS
3-b ḥüsn-i: ḥansı P, TZ / ḥüsn ü M // kemālüñ: cemālüñ PS, TN, M
4-b gözinde: gözümde PS

194-T 40b, PS 32a, ŞR 48b, V 21b, TN 118, M 48b, GS 45b, G 33b, MŞ 44a

1-a Tā: Yā V
2-a içinde: elinde V // ḳanı: ḳatı PS, ŞR, V, G, MŞ
3-b maḥallidür: mecālidür T / maḥal durur V
4-a idem revān: senüñ idem T
4-b Bir gün ola ki: Ol dem ki yüz ü T, M, GS
5-a göre mi ey: görmesün ol PS / görmedi coz ŞR, G, MŞ / görmedi ey TN // firāḳ: cefā M, GS
5-b Yetüp viṣāle: Yetsem kemāle PS / Yetdüm kemāle ŞR / Yetem kemāle V, TN / Yetdi kemāle G, MŞ / Ġamlu gönlüme M

195
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Tā ki sen ey ġonce-leb la‘lüñi ḫandān eyledüñ
Derde ṣalduñ lāle tek baġrum ḳara ḳan eyledüñ

‘Işḳuñuz ḳıldı musaḫḫar bu vücūdum şehrini
Tā ki mihrüñi göñül taḫtında sulṭān eyledüñ

Göñlüme cem‘ oldı yüz miñ dürlü sevdā-yı siyāh
Gül yüzüñ üstinde tā zülfüñ perīşān eyledüñ

Tā ki gülşen geştine çıḫduñ eyā gül-ruḫ ṣanem
Bāġça içinde boyuñ serv-i ḫıramān eyledüñ

Ḳahr u cevrüñ luṭf ḳıldı bu **Ḫaṭāyī** ḫasteye
Merḥabā ḫoş geldüñ ey cān luṭf u iḥsān eyledüñ

196
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Ol güneş bir ẕerredür nūr-ı cemālinden anuñ
Utanupdur serv ü ar‘ar ḳadd ü bālinden anuñ

195-T 41a, P 46a, PS 30b, L 46a, ŞR 46b, V 20b, TN 111, TZ 61b, M 44b, GS 41b, G 32a, MŞ 42a

1-a ġonce-leb: andelīb P, PS, V, TN, TZ, M, GS

1-b baġrum ḳara: baġrumnı pür P, PS, L, ŞR, V, TN, TZ, M, GS, G, MŞ

2-a ‘Işḳuñuz: ‘Işḳuñı P, PS, L, ŞR, TN, TZ, G, MŞ // musaḫḫar: musallaṭ ŞR, G, MŞ // şehrini: şehrine P, PS, L, ŞR, TN, TZ, G, MŞ

3-a Göñlüme cem‘ oldı yüz miñ: Ger göñül cem‘ oldı vü doldurdı PS

3-b üstinde: üstine PS, L, TN

4-b Bāġça: Bāġ ŞR, V, G // içinde boyuñ: içre yüridüñ PS, TN / içinde yüridüñ ŞR, V, G, MŞ // serv-i: servi ŞR, V, G, MŞ

5-a Ḳahr u cevrüñ luṭf ḳıldı bu: Mihr ile luṭf eyledüñ ey meh ŞR, G, MŞ / Ḳahr u cevr itdüñ nigārā bu V // Ḳahr u cevrüñ: Cevr ü ḳahruñ P, TZ // ḳıldı: ḳılduñ P, PS, TN, TZ // ḫasteye: ḫastenüñ P / göñline PS

196-T 42b, P 43a, PS 31a, ŞR 47a, V 20a, TN 114, TZ 58a, M 46a, GS 43a, G 32b, MŞ 42b

1-a Ol: Çün G, MŞ // nūr-ı : nūrı P, TZ, M, GS

1-b Utanupdur serv ü ar‘ar: Utanur serv-i sehī ŞR, G, MŞ // ḳadd ü: ḳadd-i ŞR, M, GS, G, MŞ // bālinden: ālinden T, V/ dalından P, TZ, M, GS / yālından PS / nihālinden ŞR, G, MŞ

Ol zamāndan berlü kim yüzüñ görüpdür gökde māh
Gizlenüpdür yeñi ay ḳaş-ı hilālinden anuñ

Gül yañaġından ḳızardı dāyim oldı şerm-sār
Rū siyehdür müşk ü ʿanber ḫaṭṭ u ḫālinden anuñ

Yirde bir ay nūr yüzin ʿālem añа ḥayrān olup
Ay ü gün bir lemʿādur ḥüsn-i kemālinden anuñ

5 Bu **Ḫaṭāyī** ḫaste-dil kim derdinüñ dermānı yoḫ
Bir meded ola meger kim zü'l-celālinden anuñ

197
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Dil-berā māhum menüm ferruḫ cemālüñdür senüñ
Gün daḫı şol ṭalʿat-ı ferḫunde-fālüñdur senüñ

Özgeler ger göge baḫar görmege bu māhını
ʿIyd içün men baḫduġum ḳaşı hilālüñdür senüñ

2-a yüzüñ görübdür: yüzüñi gördi PS, V / yüzüñi görse TN / gördi yüzüñi ŞR, G, MŞ // gökde māh: māh-ı nev ŞR, G, MŞ

2-b Gizlenüpdür yeñi ay: Bulud içre gizlenür ŞR, G, MŞ // yeñi: gökde P // ḳaş-ı : ḳaşı P, TN, TZ, M

3-a yañaġından: ḥacāletden V // ḳızardı: saraldı M, GS

4-a Yirde: Gökde V // nūr yüzin: nūrdan P / nūrıdur PS, ŞR, TN, M, GS, G, MŞ / ile gün V / yüzlü var TZ // olup: olur PS, ŞR, TN, V, G

4-b lemʿādur: ẕerredür ŞR, G, MŞ // ḥüsn-i kemālinden: ḥüsn ü cemālinden P, TZ, M, GS

5-a ḫaste-dil kim: ḫastenüñ çün PS, ŞR, TN, G, MŞ / ḫastenüñ kim V, M, GS

197-T 43a, P 43b, PS 31a, L 46b, ŞR 46b, V 21b, TN 112, TZ 58b, M 46b, GS 43b, G 32b, MŞ 42b

1-a Dil-berā: Dil-rubā G, MŞ // menüm: senüñ P, TZ

1-b Gün: Ol PS

2-a Özgeler ger: Özge gözler PS, L, ŞR, TN, G, MŞ // ger göge baḫar görmege bu māhını: göge baḫarlar gerçi māhı görmege V // ger göge baḫar: göge baḫarlar P, TZ, M, GS // görmege bu māhumı: görmege māh-ı nevi P, TZ / görmek içün māh-ı nev PS, L, ŞR, TN, G, MŞ / görmege nev māhını M, GS

Diñlemen āheng-i ḳumrī bülbülüñ ṣavtın ki var
Güş u dilde her dem-ā-dem ḳīl ü ḳālüñdür senüñ

Munca demdür dil-berüñ gördüñ viṣālin ey raḳīb
Çün kemāle yetmedüñ imdi zevālüñdür senüñ

Ḳaḥıma mülk-i Süleymānda **Ḫaṭāyī** ḥasteye
Çünki bir mūr-ı żaʿīf pāymālüñdür senüñ

198
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Didi ol meh gün nedür didüm cemālüñdür senüñ
Ay daḫı şol ṭalʿat-ı ferḫunde-fālüñdür senüñ

Rūz-ı miʿrāc-ı Nebī vaṣluñ günidür ey melek
Ḳābe ḳavseyn ol dü-ebrū-yı hilālüñdür senüñ

Dil-berüñ vaṣl-ı kemālin çoḫ görüpsen ey raḳīb
Ey kemāle yetmemiş şimdi zevālüñdür senüñ

Aġzumı telḫ eyledi hecrüñ tekellüm ḳıl mańa
Ṭūṭi-i şekker-şiken şīrīn-maḳālüñdür senüñ

3-ŞR, G, MŞ

3-a bülbülün ṣavtın ki var: bülbül ü ṣavt nedür P, V, TZ / ṣavt-ı bülbül yā hezār PS / bülbül ü ṣavt-ı hezār L, TN / ṣavt-ı bülbülden hezār ŞR, G / ṣavt-ı bülbül der-çemen M, GS

3-b Güş u: Güş-ı P, TZ, M, GS

4-a Munca demdür dil-berüñ gördün: Ḫayli vaḳtdur göreli V // gördün viṣālin: çekdüñ firāḳın ŞR, G, MŞ / gördüñ cemālin M, GS

4-b Çün: Ey PS // yetmedüñ imdi: yetdüñ imdi git P, TZ / yetmemiş şimdi PS / irmedüñ şimdi V / yetdüñ imdi bil M

5-a Ḳaḥıma: Ḫātem-i P, TZ / Sürmegil: PS, L, ŞR, TN, G, MŞ // Süleymānda: Süleymāndan ŞR, V, M, GS, G, MŞ // ḥasteye: ḥasteyi V / ḥasteni M, GS

198-T 44a, W 74, P 45b, PS 31a , L 46b, ŞR 47a, V 21b, TN 113, TZ 61a, M 47b, GS 44b, G 32b, MŞ 42a

1-a Dedi ol meh gün nedür: Dedi ol meh gün durur M, GS / Yār aydur gün ḥansıdur P, PS, L, ŞR, TN, V, TZ, G, MŞ // didüm: -TN, G / aytdum PS, ŞR, V / ferruḫ G, MŞ

2-a Rūz-ı: Rāz-ı W// vaṣluñ günidür: zülfüñ şebidür P, PS, L, V, TN / vaṣluñ şebidür ŞR, G, MŞ // ey melek: ey perī P, TZ

3-a kemālin: kemāli T / cemālüñ PS // görüpsen: görürsen ŞR, G, MŞ

3-b şimdi: vaḳt-i L, TN

4-P, PS, L, ŞR, V, TN, TZ, G, MŞ

Ey Süleymān-ı zamāne ʿāṣıḳun sor ḥāli ne
Kim ḳapuñda mūr nisbet pāy-mālüñdür senüñ

Arı yüzün ṣafḥasıdur āyet-i *feṭḥün ḳarīb*
Ḥarf u noḳṭa ol yüz üste ḥaṭṭ u ḥālüñdür senüñ

Dañla dirler dīde-i mü'min-liḳāyı Ḥaḳ görür
Bu **Ḫaṭāyī** ḥasteye rūz-ı viṣālüñdür senüñ

199
Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

Cānā ġamuñda ḳısmi cefādur **Ḫaṭāyī**nüñ
Līkin dilinde mihr ü vefādur **Ḫaṭāyī**nüñ

Laʿlüñ eger virürse şifā derd-mendine
Bir būsesine cānı bahādur **Ḫaṭāyī**nüñ

Merdüm ki ḥāk-i pāyuñı dir tūtiyā-yı çeşm
Giryān gözine ʿayn-ı şifādur **Ḫaṭāyī**nüñ

Tā görmişem yüzüñ güneşin ey ḳamer-liḳā
Her dem dilinde *şemsü ḍuḥā*dur **Ḫaṭāyī**nüñ

Gönlün alup bahāsını virsen viṣāl añа
Mürvet senüñ bu işde rıżādur **Ḫaṭāyī**nüñ

5- PS, L, TN, TZ
5-a ḥāli ne: ḥālini M, GS
6-a Arı yüzün: Ay yüzinüñ P, PS, V, TN, TZ, M, GS / Gül yüzinüñ ŞR, G, MŞ // āyet-i: sūre-i P, PS, V, TN
6-b yüz üste ḥaṭṭ u ḥālüñdür: dü-ebrū-yı hilālüñdür M, GS
7- W
199-T 44b, W 75, P 44b, PS 32a, ŞR 49b, TN 123, TZ 60a, M 47b, GS 44b, G 34a, K 44
1-b mihr ü vefādur: ẕikr ü duʿādur K
3-ŞR
3-a pāyuñı: pāyuña M, GS, G
4-a güneşin: güneşi P, TZ, M, GS
4-b Her dem: Dāyim PS, TN // dilinde: gözinde PS
5-a Gönlün: Göñül PS, TN // viṣāl: bahā W

Tā aġ yüzünde çīn-i saçuñdur maḳām-ı dil
İḳlīm-i Rūm u Çin ü Ḥıṭāydur **Ḫaṭāyī**nüñ

Geldi **Ḫaṭāyī** ḳapuña virgil murād aña
Ḥüsnüñ ḥaḳına ẕikri du'ādur **Ḫaṭāyī**nüñ

200
Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Ḳarşudan dün geldüñ ey serv-i revānum sen midüñ
Zinde ḳılduñ uş bu cānsız cism ü cānum sen midüñ

Dün ḫayāl ilen perī tek 'azm ḳılduñ sūy-ı men
Bes revān geçdüñ eyā rūḥ-ı revānum sen midüñ

Sırrumı pinhān iderdüm ḥalḳa çün gördüm seni
Ḥalḳa fāş oldı ḳamu sırr-ı nihānum sen midüñ

Munca 'ışḳuñ bārı çekdi bu **Ḫaṭāyī** cevr ilen
Sormaduñ bir ḳatla ḥāl-i pehlevānum sen midüñ

201
Mefā'īlün mefā'īlün fe'ūlün

Beşāret gönlüme şān sen mi geldüñ
Bu ḳuru cismüme cān sen mi geldüñ

Meni derdlü ḳoyup gitdüñ bu yirden
Yine derdlüye dermān sen mi geldüñ

6-ŞR
7-a murād aña: murādını P
7-b ḥaḳḳına: ḥaḳḳında ŞR, G
200-T 43a, P 46b, TZ 62b, M 49b, GS 46b
1-a sen midüñ: ṣalmaduñ P / ṣanmaduñ TZ
2-a sūy-ı men: men sarı TZ
3-b sırr: rāz P, TZ
4-a Munca: Nice M, GS
4-b pehlevānum: nā-tüvānum M, GS
201-P 42b, TZ 57a, M 49b, GS 46b
1-a şān: şāh P, TZ

Elüñ ḳanlu gözüñ kinlü ne ḥāldur
O şehr içre ṣalup ḳan sen mi geldüñ

Yūsuf şehrine geldüñ Mıṣrdan mı
Ḥüseyn ey şāh-ı Ken'ān sen mi geldüñ

Bu ḳul bī-çāreye şāh sen yetersin
Ey devlet elçisi şāhdan mı geldüñ

202
Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Od yanar sīnemni sapdı dürlü peykān oḫlaruñ
Su yirine sönmedi geldi firāvān oḫlaruñ

Yavru ḳuşlardur ṣanasın kim uçar feryād ilen
Çıḫsa yaydan bes ḳılur her laḥẓa efġān oḫlaruñ

Sīnemün meydānıda ṣaf çekdi ḳoşun baġladı
Pādişāhum sen buyurduñ kim virür san oḫlaruñ

Ölürem bu derd ilen kim göñlüm āhenden degül
Bu cānumda ḳalmadı cismümde perrān oḫlaruñ

3-b O şehrde ḳan idüp andan mı geldüñ P, TZ/ Uş anda ḳan idüp andan mı geldüñ M, GS
4-M

4-b Ḥasan Ḥüseyn şeh-i Ken'ān mı geldüñ P, TZ / Ḥasan Ḥüseyn şeh-i Merdān mı geldüñ GS
Bu şiirde mahlas bulunmamaktadır ve kafiye kullanımı sorunludur. Bakü Elyazmaları Enstitüsü No. 2679-4304'te kayıtlı bulunan ve muhtemelen 20. yüzyılın başında Azerbaycanlı araştırmacılar tarafından hazırlanan müsvedde hâlindeki *Hatâyî Dîvânı* metninde şiirin farklı bir versiyonu vardır (s.123). Nüshadaki hâliyle şiirde kafiye sorunu çözülmüş, diğer yazmalarda görmediğim mahlas mısrası eklenmiştir:
Beşāret göñlüme şān sen mi geldüñ
Bu ḳuru cismüme cān sen mi geldüñ

Meni derdlü ḳoyup gitdüñ bu yirden
Ben derdliye dermān sen mi geldüñ

Elüñ ḳanlı gözüñ ḳanlı ne ḥāldur
O şeh de eyledi ḳan sen mi geldüñ

Yūsuf şehre gelmiş mi Mıṣrdan
Cemāl-i Ḥüseyne Ken'ān sen mi geldüñ

Bu ḳul bī-çāreye şāh sen yetersin
Ḫaṭāyī-i zāra şādān sen mi geldüñ

202-P 45a, TZ 60b, M 50a, GS 47a
3-b virür: vire M, GS

5 Bu **Ḫaṭāyī** sīnesin ḳılsañ müşebbek yoḫ ʿaceb
Cübbe vü cevşen söker pūlād ḳalḫan oḫlaruñ

203
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 ʿĀḳıbet ey meh meni ʿālemde ḥayrān eyledüñ
Çeşmümi giryān ḳılup baġrumı büryān eyledüñ

Ḫāṭırum mecmūʿ iken āşüfte ḳılduñ ey perī
Sen anı zülfüñ kimi ġamdan perīşān eyledüñ

Şol güneş tek hecriden ey tilbe göñlüm n'oldı kim
Ġonce tek başdan başa çāk-ı girībān eyledüñ

Dil ara ʿāşıḳlıḳum pinhān iken sen ey perī
Ḫalḳ ara sen anı yüz dillerde destān eyledüñ

5 Cevr-i ʿışḳuñ ey ḥabībüm öyle ḥadden ötdi kim
Bu **Ḫaṭāyī** ḫasteye mātemni āsān eyledüñ

204
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Sünbülüñi ʿārıżuñ devrinde efşān eyledüñ
Ḫāṭır-ı mecmuʿumı ġamdan perīşān eyledüñ

Ḫoş maḳām-ı aʿzam olmışdur bu göñlüm gūşesi
Bilmezem yā Rab neden cevr ile vīrān eyledüñ

İster idüm sāye-i vaṣluñda ey cān diñlenem
Uşta ẓulm itdüñ mańa vaṣluñı hicrān eyledüñ

5-a yoḫ ʿaceb: ne ʿaceb P, TZ
203-ŞR 46a, G 32a, MŞ 41b
204-ŞR 46a, G 32a, MŞ 41b
2-b vīrān: nālān ŞR

Çeşm-i mestüñden hezārān fitne ṣalduñ göñlüme
Türk-i yaġmacı kimi bi'llāh yüküş ḳan eyledüñ

Bu **Ḫaṭāyī**ni çıḫarduñ mı göñülden ey ḥabīb
Di meger özgeler ilen ʿahd ü peymān eyledüñ

205
Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

Ḫaṭ u ḫālüñle zülfüñdür delīli ehl-i ʿirfānuñ
Ki andan āşikār oldı beyānı ʿilm-i Ḳurʾān'uñ

Götürdüñ perde yüzüñden bi-ḥamdi'llāh ki ey dil-ber
Seni gördi ḥacāletden ḳaraldı yüzi şeyṭānuñ

Ruḫuñ yā Rab ne güldür kim fiġāna düşdi bülbüller
Ki şevḳinden anuñ her dem ḥużūrı var gül-istānuñ

Eyā sulṭān-ı ʿādil kim işüm sensiz geçer müşkil
Budur senden murādum kim gedādan kesme iḥsānuñ

Cenāb-ı āsitānuñda dirīġā ḳıymetüm yoḫdur
Viṣālüñ özgeler gördi meni yandurdı hicrānuñ

Ḳaşuñla kiprigüñ ʿaynuñ ne siḥr-i Sāmirīdür kim
Olaruñ mekr ü alından cihānı dutdı destānuñ

Ḫaṭāyī çeşm-i mestinden ḥabībüñ iḫtirāz eyle
Eger ḳanuñ döker her dem çün oldur cān-ı cānānuñ

4-a ṣalduñ: ṣaldı ŞR
205-ŞR 47b, G33a, MŞ 43a

206
Mefā‘īlün mefā‘īlün fe‘ūlün

Meni efgār iden ol ḫaṭṭ ü ḫālüñ
Bikirdir çeşme-i la‘l ü zülālüñ

Ne Ḫıżr anı görüpdür ne Mesīḥā
‘Acāyib ḥalḳı vardur Zü’l-celālüñ

Ne cānsan sen menüm cānumdan artuḫ
Göñülden gitmedi bir dem ḫayālüñ

Muḳadderdür mańa rūz-ı ezelden
Diyem ‘ālemde dāyim vaṣf-ı ḫālüñ

Ḫaṭāyīnüñ du‘āsıdur dem-ā-dem
Ki yā Rab olmasun hergiz zevālüñ

207
Mefā‘īlün mefā‘īlün fe‘ūlün

Sataşdı tā mańa mestāne çeşmüñ
Yazupdur adumı destāne çeşmüñ

Meger kāfirdür ol miḥrāb içinde
Oturmış gelmez hīç īmāna çeşmüñ

Giyüpdür ḳaranı zāhid kimi ol
Mey içmekdür işi rindāne çeşmüñ

İçer ol ḳanumı dirsem inanmaz
Ne diyem men aña inana çeşmüñ

206-ŞR 47b, G 33a, MŞ 43a

3-a Ne cānsan sen: Cānum sensin ŞR

207-ŞR 49a, M 49a, GS 46a, G 34a, MŞ 44a

MŞ nüshasında bu gazelin ilk dört beyti mevcuttur. Onun için Memmedov neşrinde de bu şiir dört beyitlidir (1966: 318). Hüseynî neşrinde gazelin tam metninin Sultan el-Kurrai nüshasından alıntılandığı belirtilmiştir (1380: 350).

2-M, GS

4-a İçer ol: İçüpdür ŞR, G, MŞ

4-b Ne diyem men aña: Diyem men kim saña ŞR, G

Emānetdür didüm zinhār zinhār
Sitemler sürmesün mihmāna çeşmüñ

Ḳılavlu ġamzesi elmāsa beñzer
Yaman ḳaṣd eylemişdür cāna çeşmüñ

Men-i dutsaḳı sen virdüñ bu cāna
Çeker her dem meni dīvāne çeşmüñ

İçer her dem ḳanum fettāne çeşmüñ
Ya Rab o gün ola mı ḳana çeşmüñ

Ḥaḳa ḳulam diyen ḥaḳḳı itürmez
Himāyetçidür ol erkāna çeşmüñ

Diler dil uġru tek öpe yüzüñden
Yine men ḳorḫaram uyana çeşmüñ

Ḫaṭāyī derd-mendi ṣaldı derde
Selām virür şeh-i merdāne çeşmüñ

208
Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Ey ṣanem yüzüñde müşgīn zülfüñi daġıtmagil
Baġrımuñ yüz dāġı üste bir daḫı dāġ itmegil

Tā yüzüñi görmişem dīvāne oldum derd ile
Zülfüñüzden özge daḫı boynuma baġ itmegil

Ṣol ḳara yüzlü raḳībi ḳoyma kūyun gerdine
Ḫaste bülbülnüñ maḳāmın mesken-i zāġ itmegil

6-ŞR, G
7-b Men-i dutsaḳı sen virdüñ bu: Menüm sen dutsaġum dirmen bu ŞR, G
8-G, M, GS
10-b men: dir ŞR, G
208-T 43b, P 47a, PS 32b, ŞR 50b, V 22a, TN 124, TZ 63b, M 50b, GS 47b, G 35a, K 48
1-a ṣanem: perī PS, ŞR, V, TN, TZ, G, K
1-b daḫı: daġı P, ŞR, TZ, G
2-a yüzüñi: üzüñi ŞR, G // oldum: boldum PS, L, ŞR, V, G, K
3-Bu beyt TN nüshasında mükerrer yazılmıştır.
3-a ḳara: yaman M, GS
3-b maḳāmın: maḳāmı P, ŞR, TN, TZ, K // mesken-i: menzil-i P, PS, V, TN, TZ, K

Ey perī ʿāşıḳlaruñ dīvāne ḳılma göñlini
ʿĀşıḳuñ Mecnūn miṣāli menzilin daġ itmegil

Ey Mesīhā bendeñi kūyında yād it bir nefes
Bu **Ḫaṭāyī**nüñ yirin hecrüñde topraġ itmegil

209
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Aḫan ol servüñ yanında su degül yaşumdur ol
Ayaġ altında yatan başmaġ degül başumdur ol

Tā ḫayālüñle senüñ defʿ-i melāl eyler göñül
Gitmesün dilden ki ḫoş hem-rāz u sırdaşumdur ol

Men didüm kim çeşm ü ġamzen siḥri dutdı ʿālemi
Anlaruñ ser-fitnesi kimdür didi ḳaşumdur ol

Gözümüñ yaşın ki ṣaldum içdigüm sudur mańa
Baġrumuñ ḳanın ki gördüm aġulu aşumdur ol

Cān fedā ḳıldı **Ḫaṭāyī** dimedi ol bī-vefā
Ḫayf geçdi ʿāşıḳ-ı serbāz u ḳallāşumdur ol

4-b menzilin: meskenin PS, ŞR, V, TN, G, K
5-a bendeñi: bendeler M, GS // yād it: yatup M, GS // bir: her ŞR, V, G
209-T 81b, P 48a, PS 33b, L 62b, ŞR 51b, V 22b, TN 128, TZ 64b M 51a, GS 48a, G 35b, K 100
1-a aḫan: ahar P, TZ / servüñ: servüm V // su: cū TN, M, GS, K
1-b Ayaġ: Ayaġuñ P / Ayaġı TN, G / GS // altında yatan: altındaki P
2-b dilden ki ḫoş: göñlümden ol M, GS
3-b Anlaruñ: Ollaruñ T // siḥri dutdı: dutdı siḥri TN // siḥri: hecri TZ
4-a Gözümin yaşın ki ṣaldum içdigüm sudur mańa: Kaşınuñ yayını gördüm urdı nāvek cānuma P, TZ // ṣaldum: tökdüm L / ahar PS / silme V / sildüñ M, GS / silenden G / sildüm K
4-b ḳanın ki gördüm: gördüm ḳanını P /gördüm: töker PS /gördüñ M, GS / tökdüñ G
5-b ʿāşıḳ-ı : ʿāşıḳum P

210
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Ey melek ḥüsnüñ senüñ nūr-ı Ḫudādur bilmiş ol
Sidredür boyuñ ne sidre müntehādur bilmiş ol

Men senüñ derd ü ġamuñdan incimen ey bī-vefā
Her ne cevr itseñ mańa ‘ayn-ı vefādur bilmiş ol

Yoḫ durur eşyā içinde kimsene Ḫaḳdan cüdā
Cilve ḳılan ‘āleme nūr-ı Ḫudādur bilmiş ol

Gerçi çoḫ geldi nebī bu devr-i Ādemden berü
Ḫatmi cümle enbiyānuñ Muṣṭafādur bilmiş ol

Ger vefā ḳıl bu **Ḫaṭāyī** bendeńe yā ḳılma kim
Rūz u şeb virdüm sańa ẕikr ü du‘ādur bilmiş ol

211
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Āh u vāveylā ki ol gül-ruḫ perī yārum degül
Men ańa yār oldum ol yār-ı vefā-dārum degül

Men sańa bir bendeyem ey yār-ı dil-ḫˇāhum menüm
Bi’llāh iḳrārum durur bu sözler inkārum degül

210-T 44a, P 48a, PS 33a, L 62b, ŞR 51b, V 22b, TH 8 , TN 127, TZ 64b, M 50a, GS 47a, G 35b

1-a Ey melek ḥüsnüñ: Melek ḥüsnüñ çün PS
1-b boyuñ: kūyuñ P, TZ
2-a derd ü ġamuñdan: cevrü cefańdan PS, ŞR, G // bī-vefā: dil-rubā P, TZ
3-b Cilve: Cümle P, TZ // ḳılan: Ḳur’an P, TZ / viren PS, ŞR, G
4-a nebī bu: risālet P, PS, L, ŞR, TN, TZ, M, GS, G
4-b Ḫatmi: Ḫatm-i P, L, ŞR, TZ, G
5-a yā: ger ŞR, G // ḳılma kim: ḳılmagil P, TZ // yā ḳılma kim: yāḫūd cefā M, GS
5-b virdüm: virdi ŞR, M, GS, G

211-T 44a, P 47b, PS 33a, L 62a, ŞR 50b, V 22a, TH 9 , TN 126, TZ 64a, M 50b, GS 47b, G 34b

1-a perī: ṣanem ŞR
1-b yār-ı: yār u T, PS
2-b sözler: sözde P, V / söze PS, L, TN, TZ, M, GS

Nāṣıḥ aydur dün mańa terk eyle anuñ ʿışḳını
Veh nidem kim ol menüm hem-rāz-ı esrārum degül

Sevgülü yāruñ viṣāli ḫoşdur ammā n'eyleyim
Mihnet-i hicrān güninde bir meded-kārum degül

Dil-ber aydur ey **Ḫaṭāyī** miḥnetümden çekme ġam
Kim durur ʿışḳumda ol zār u dil-efgārum degül

212
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Rişte dür cismüm menüm kirpüklerüñ sūzen miṣāl
Yaġlıġuñ yanına dutar nā-tüvān göñlüm ḫayāl

Gül gül oldı ʿārıżuñ şevḳin görüben şemʿ-i dil
Düşse zülfüñ ʿaksi şol gül yaġlıġ üste dāl dāl

Dem-be-dem yaġlıġ arasında ḥabībüm ḳaşlaruñ
Ṣanasın kim görinür íl gözine gökden hilāl

Nā-tüvān göñlüm düşer yaġlıġ miṣāl elden ele
Tā meger laʿl-i lebüñden tapa ey dil-ber viṣāl

Raḥm ḳılgil yaġlıġuñ götür yüzüñden ey ṣanem
Ġuṣṣadan bolmış **Ḫaṭāyī** ḫaste-dil āşüfte-ḥāl

3-b Veh: Vay ŞR, G // ol: dil PS, L, TN // hem-rāz-ı esrārum: hem-rāz u sır-dārum ŞR, G
4-a viṣāli: ḫayāli P, ŞR, TZ, G
5-a miḥnetümden: firḳatümden P, M, GS / miḥnetümde PS, L, TN / firḳatüñden TZ
5-b ʿışḳumda: ʿışḳuñda P, TZ
212-T 44b, PS 33b, L 63a, ŞR 52b, V 29b, TN 129, M 51a, GS 48a, G 36a
1-b yanına: yanında PS/ yād ile L, ŞR, M, GS, G / yanıda TN // dutar: dartar ŞR, V, M, GS, G // ḫayāl: miṣāl PS / melāl L, TN
2-a oldı: olur ŞR, G / alur M, GS // şavkın: naḳşın L / naḳşını M, GS // görüben: görüp PS / göricek ŞR, G / görgeç ŞR // şemʿ-i: başmaḳ PS // şemʿ-i: naḳş-ı ŞR, G / şavk-ı Mai GS
2-b üste: olur PS / olsa L, TN
3-a arasında: arasından ŞR, V, M, GS, G
3-b íl gözine: ol ay ile M, GS // gökden: gökde PS, L, ŞR, V, TN, G
4-a düşer: düşen T // miṣāl: ṣıfāt ŞR, V, M, GS, G
4-b tapa ey: tapmağı T / tapıla L / tapga ey V // dil-ber: bir: bu cān PS, L, TN / bir cān T
5-a ḳılgil: ḳıl M, GS // yaġlıġuñ götür yüzüñden ey ṣanem: dil-berā götür yüzüñden yaġlıġuñ ŞR, G / yaġlıġuñ gider yüzüñden ey peri V / götür yüzünden sen niḳābı ey ḥabīb M, GS
5-b Ġuṣṣadan bolmış: Bolmasun ġamdan V // bolmış: olmış M, GS

213
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Kim ki ser-mest oluban ‘āşıḳ-ı dīdār degül
Sen aña yār dime yār degül yār degül

Rūz-ı maḥşerde dutup dāmenüñi saña direm
Bu daḫı ol mı durur dünyā-yı gaddār degül

Zāhid ol yüzini dīvāra dutup el götürür
‘Āşıḳuñ maḳṣūdı dīdār ola dīvār degül

Şāhumuñ göñli bilür ol ki ġanīdür hemişe
Münkir oldur ki bu sözlerüme iḳrār degül

Leşkerüm ġāzīlerüm ṣūfīlerüm pīrelerüm
Cān ile başı bu yolda mańa inkār degül

Ḳır Yezīd ile ḫavārici tüket ḳalmaya hīç
Nişe kim Ca‘feri meẕhebe ṭaleb-kār degül

Ey **Ḫaṭāyī** bu cihān mülkine sen ḳalmayagör
Çünki hīç kimseye ḳalmadı saña yār degül

213-T 44b, PS 32b, L 62a, ŞR 50a, V 22a, TN 125, M 51b, GS 48b, G 34b

1-L

1-b dime: dimegil

2-a direm: didüm PS, L, ŞR, TN / diyem V

2-b ol mı durur: ey güzelim ŞR, V, G // daḫı ol mı durur: ḳıyāmet günidür M, GS // dünyā-yı: dünyā vü T

3-a el götürür: secde ḳılur M, GS

4-a Şāhımuñ: Şāhınuñ M, GS

4-b sözlerüme: sözlerümñe L // bu sözlerüme: menüm sözüme ŞR, G

5-b ile başı bu yolda mańa inkār: u baş virse bo yolda olara ‘ār ŞR, G

7-a ḳalmayagör: ḳalmasaña V / ḳılma vefā M, GS

7-b ḳalmadı: ḳalmaz ŞR, G // saña: saña da ŞR, G

214
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Bu ezilmiş cān u dilden āh āh eksük degül
Gice gündüz muttaṣıldur gāh gāh eksük degül

Başa çizginsem velīkin ġam degüldür dil-berüm
Ol sa‘ādet ehlidür andan külāh eksük degül

Çengi aldum men be-kef bir dem ferāgat ḳılmadum
Ḥażretinden Ḫālıḳuñ hīç rū-siyāh eksük degül

İşigüñden gitmezem anca ki cānum tendedür
Çetr ü ḫar-gāh-ı hümāyūn bār-gāh eksük degül

Çün **Ḫaṭāyī** göñlini virmez vefāsız dil-bere
Ḳul olana ṣıdḳ ile kim pādişāh eksük degül

215
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Görklü yüzüñ ‘āşıḳı bi’llāh Ḫudādur yā Resūl
Şol mübārek hulkuña cānlar fedādur yā Resūl

Geldi Cebrā’īl sańa her dem getürdi Ḥaḳ sözin
Ba‘zı peyġamberlere gelen nidādur yā Resūl

İsmüñi ẕikr eyleyen maḥşer gününde ġam yimez
Vāy ḳıyāmet ańa kim senden cüdādur yā Resūl

214-P 47b, TZ 63b, M 52b, GS 49b
1-b gāh gāh: kārgāh TZ
2-a çizginsem: çizginem TZ
3-a ḳılmadum: bulmadum P, TZ
3-b Ḫālıḳuñ: Ḫālıḳa P, TZ
4-a İşigüñden: Başuñ üste P, TZ
215-ŞR 51a, V 2a, M 51b, GS 48b, G 35a
Hüseynî neşrinde “Gazel yalnız Sultan el-Kurrai nüshasında göründü ve göçürüldü.” notuyla yer almaktadır (1380: 243).
1-a bi’llāh: ḥażret M, GS // yüzüñ ‘āşıḳı ḥażret: yüzüñe senüñ ‘āşıḳ hem V
2-a Geldi Cebrā’īl: Cebrā’īl geldi V
2-b peyġamberlere: peyġambere ŞR

Her ḳavim adını işidüp ṣalavāt virmedi
Anlaruñ yiri hemīşe damudadur yā Resūl

Ey **Ḫaṭāyī** ḳullaruñ ümmīdi vardur raḥmete
Sırr-ı settārın naẓarı ḳamudadır yā Resūl

216
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Sünbülüñ küfrinden ey şeh-zāde īmān münfa‘il
Ḫaṭṭ-ı sebzüñ revnaḳından berg-i reyḥān münfa‘il

Ẓulmet ü nūr oldı zülfüñlen yüzüñden şerm-sār
Leblerüñ şevḳinden ol la‘l-i Bedaḫşān münfa‘il

Pertev-i ḥüsnüñ żiyāsından ḳamer oldı ḫacīl
Ṣūretüñ tābından ol ḫūrşīd-i tābān münfa‘il

Ey ṣabā bi’llāh dilümden söyle kim çoḫ düşmesün
Māh-tāb üstinde ol zülf-i perīşān münfa‘il

Ġayretinden bir naẓar fānūs üzin göstermedi
Meclisinde yandurur çün şem‘-i pinhān münfa‘il

Ol zamān kim dil-berüm bustāna girdi seyr içün
Ḳāmetinden oldı her serv-i ḫırāmān münfa‘il

Uş **Ḫaṭāyī** sözlerinden ehl-i ‘irfān oldı şād
Cāhil ü nādān raḳīb-i nā-müselmān münfa‘il

4-a ḳavim : ḳavm kim ŞR/ ḳavm ki G
5-a Ey Ḫaṭāyī ḳulların: Bu Ḫaṭāyī ḳulunuñ ŞR, G
5-b ḳamu: ḥamu V
216-ŞR 51a, V 30b, G 35a
3-a ḳamer oldı: Şüreyyādur V
5-a üzin: yüzin V
7-b raḳīb-i: raḳīb ü V

217
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Her ne varın şāh yolına virmeyen bizden degül
Sevdügüne cān u başın ḳıymayan bizden degül

Ana ata ḳavm u ḳardaş ehl-i ʿışḳ ḳayda imiş
Nām u neng ü cān u başdan geçmeyen bizden degül

Yetmiş iki millet oldı ser-be-ser ehl-i şumār
Ġayr-ı milletden özini seçmeyen bizden degül

Ey münāfıḳ *sümme vech*üñ maʿnisin fehm itmedüñ
Yoldaşını cān u başdan sevmeyen bizden degül

Ey **Ḫaṭāyī** ehl-i ʿışḳuñ pīşesi menlik degül
Bu ṭarīḳ-i ʿışḳ içinde men diyen bizden degül

218
Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

Ḳıldı meni lebüñ ḳadeḥi mest-i lā-yezāl
Ġam gitdi ḫāṭırumdan u hem ḳalmadı melal

Devr-i ruḫuñda şükr-i İlāh eylesem revā
Vaṣluñ güni irişdi firāḳ oldı pāy-māl

Bir kez görürse ḳāmetüñi serv nāz ile
Gül-zār içinde eylemeye lāf-ı iʿtidāl

Tā bulmışam cenāb-ı refīʿüñde kāmumı
Her günde bir merātib ü her demde bir cemal

Her dil ki ʿāşıḳ oldı ḥabībüñ cemāline
Fikr ü taṣavvur eylese mensūḫ olur ḫayāl

217-ŞR 49b, G 34b

İsmailzade (1380: 200-201) ve Cavanşir-Necef neşrinde (2006: 252) benim gördüğüm iki nüshadan farklı kullanımlar dikkati çekmektedir. Adı geçen araştırmacılardan biri veya her ikisi de İbrahim Arslanoğlu neşrinde "Şüpheliler" kısmında 60. sırada (1992: 279) yer alan şiiri oradan aynen alıntılamıştır.

218-ŞR 52a, G 35b

Ḥüsnüñ ḳatında zühre vü pervīn ne nesnedür
Ay u güneş ḥacālete düşdi zi-infi'āl

Bī-çāre dil **Ḫaṭāyī** gedā-yı şikesteden
Döndürmegil 'ināyetüñ ey şāh-ı pür-kemāl

219
Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 Lāle tek gülgūn niḳābı ey ṣanem yüzüñden al
'Āşıḳ-ı bī-çāreni ancaḳ ġam-ı hicrāna ṣal

Ey göñül ḳayġu evinden çıḥ ki gül devrānıdur
Görmedüm hergiz çemende bülbül-i āşüfte-ḥāl

Va'de-i vaṣluñ yolında çoḥ cefā çekdüm velī
Derd-i 'ışḳuñdan vücūdum olısar şekl-i hilāl

Zülf ü ruḥ-sāruñ ḳatında şol ḫaṭ u ḫālüñ senüñ
Ḫoş melāḥatdur düşüpdür al yañaġ üstinde ḫāl

5 Bu **Ḫaṭāyī** and içer ey dil-ber-i şīrīn-zebān
Āb-ı ḥayvān olmaya la'lüñ şarābından zülāl

220
Mefā'īlün mefā'īlün fe'ūlün

1 Yolından azana şāh sen delīl ol
Aña yol gösterüp aġzına dil ol

Dilersen günehüñden ḳurtulasın
Yüri şāh dergāhında sen sebīl ol

Görürsen düşmişi dutgil elini
Sen aña gökden inmiş Cebra'īl ol

219-ŞR 52a, G 36a
220-M 52a, GS 49a

Nerede yaramaz söz işidürsen
Ḳulaġa alma sen anı ḳatīl ol

Teraḥḥum ḳıl faḳīre derd-mende
Şehüñ virgüsine sen varugil ol

Muḥibb-i ḫānedān olmaḳ dilerseñ
Ḥüseyn-i Kerbelāya var daḫīl ol

Ḫaṭāyī ḫanda görseñ sen Yezīdi
Amān virme cānın al ʿAzra'īl ol

221
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Dil-berā yüzüñi görsem māh-ı tābānum direm
Boyuñı görgeç budur serv-i ḫırāmānum direm

Kirpügüñ ḳaşuñ görüp tīr ü kemānum söylerem
Zülf ilen vechüñ görüp şemʿ-i şebistānum direm

Zaḥmet-i derdüñ göñülde ʿayn-ı dermāndur mańa
Cān dimen mihrüñi tende bil ki cānānum direm

Bülbül-i bāġ-ı viṣālam ey gül-endāmum menüm
ʿĀrıż u ruḫ-sāruñı görsem gül-istānum direm

ʿIşḳuñuz göñlünde yā dutmış **Ḫaṭāyī**nüñ maḳām
Men anı vīrān içinde genc-i pinhānum direm

221-T 45a, P 50b, L 58b, ŞR 59a, TH 12, TZ 68a, M 53a, GS 50a

2-a görüp: senüñ M, GS // kemānum söylerem: kemān nisbetlüdür M, GS

3-a dermāndur mańa: dermānum durur M, GS

3-b dimen: direm ŞR // mihrüñi: mihrine P, TZ / ḳahruñı M, GS

4-5-TH

4-a viṣālam: viṣālüñ P, TZ // menüm: senüñ P, TZ

4-b ʿĀrıż u: ʿĀrıżuñ M, GS // gül-istānum: ki īmānum T

5-a ʿIşḳuñuz göñlünde yā dutmış Ḫaṭāyīnüñ maḳām: ʿIşḳ dutmışdur Ḫaṭāyīnüñ göñlünde maḳām ŞR // yā: çün P, TZ / tā M, GS

222
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Dil-berā ḥüsn-i ruḫuñ gül-zār-ı cennet bilmişem
Her ne kim zaḥmet görürsem ‘ayn-ı raḥmet bilmişem

Nice kim cevr ü cefā ḳılsañ bu ġam-gīn göñlüme
Ol ġamuñdan aġrıman cānumda minnet bilmişem

Tende cān olduġça gitmen āsitānuñdan senüñ
Ayaġuñ toprağını baş üste devlet bilmişem

Her ne kim senden gelürse ḫaste göñlüm nūş ider
Ḳahruñı rāḥat sanup cevrüñi raḥmet bilmişem

Men **Ḫaṭāyī** bendeyem bir pādişāh ḳatına kim
İşigüñde ḳulluġın sulṭānca ‘izzet bilmişem

223
Mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün

Te‘ālā şānuhū ekber ki bir nūr-ı Ḫudā gördüm
Kaşuñı ḳıble-gāh itdüm yüzüñ *şemsü’ḍ-ḍuḥā* gördüm

Menüm pervīn teki çeşmüm giceler uyḫusuz ḳaldı
Sa‘ādet āsumānında yüzüñ bedr-i dücā gördüm

222-T 45a, P 49b, L 59a, ŞR 58a, V 13a, TZ 66b, M 53a, GS 50a
1-b ne kim: nice P // raḥmet: rāḥat M, GS
2-b ġamuñdan: ġam ile ŞR // aġrıman: incimen M, GS // cānumda: cānumḳa ŞR / cānumġa V
3-a gitmen: gitmem V
4-a göñlüm: cānum P, M, GS
4-b sanup: görüp ŞR / bilüp V
5-a Men: Bu V // bendeyem: bendedür V // pādişāh: pādişāhuñ T, ŞR, M, GS // ḳatına: ḳatında ŞR, V // kim: -M, GS
5-b ḳulluġın: ḳulluġı P, TZ
223-T 45b, P 50b, PS 34b, L 64a, ŞR 54b, TN 133, TZ 68b, M 53b, GS 50b, G 37b, K 51
2-a teki: kimi P, TZ, K
2-b yüzün: çü bir P, ŞR, TZ, G // bedr-i dücā: bedrü’d-dücā PS, L, TN

Menüm derdüm ʿilācı şol hekīm-i lem-yezeldür kim
İçenden şerbet-i laʿlüñ vücūdumnı şifā gördüm

Şeb-i hicrānda ey sālik hidāyet şemʿine yetdüm
Yüzinüñ āfitābında yüz envār-ı ṣafā gördüm

Görenden berlü dīdāruñ **Ḫaṭāyī** ḫastedür ḥayrān
Anuñ kim āsitānında salāṭīnler gedā gördüm

224
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Dil saña ḥayrān olupdur tā cemālüñ görmişem
Tā göz açup ol ruḫ-ı ferḫunde-fālüñ görmişem

Rūz u şeb dünyā içinde mest ü ḥayrānam müdām
Giceler uyḫu içinde tā ḫayālüñ görmişem

Dünye vü ʿuḳbāda men evṣāf-ı ḥüsnüñ söylerem
Bāġçada andan berü ḳadd-i şemālüñ görmişem

Bir perīnün yüzine ḥayrān u zāram cān ilen
Şol leb ü zülf ü ruḫ u hem ḫaṭṭ u ḫālüñ görmişem

Bu **Ḫaṭāyī**nüñ gözi seyyāre tek bī-ḫʿābdur
Gül yüzin üstinde tā ḳaş-ı hilālüñ görmüşem

3-a hekīm-i: ṭabīb-i P, TZ
3-b laʿlüñ: laʿli PS, L, TN // vücūdumnı: vücūdumda PS, ŞR, G / vücūduma M, GS
4-a ey sālik: ol yāruñ P, TZ // yetdüm: yandum P, PS, L, ŞR, TN, TZ,G
4-b ṣafā: żiyā P, L, TN, TZ, M, GS
5-a dīdāruñ: dil-dārı PS, L, ŞR, TN, G // ḫastedür: ḫaste vü P, TZ // ḫastedür ḥayrān: ḫaste ḥayrāndur PS
5-b Anuñ ki: Ki anuñ PS, L, TN, K / Kim anuñ ŞR, M, GS, G
224-T 45b, P 51b, PS 35a, L 65a, ŞR 56b, V 12b, TN 136, TZ 69b, M 53b, GS 50b, G 38b, K 102
2-b uyḫu: uhu V / uygu M, GS // ḥayālüñ: cemālüñ L, M, GS
3-a men: - PS, L // ḥüsnüñ: cemālüñ PS, L, TN
4-a perīnüñ yüzine: perīne yüz gezer T, M, GS / perī yüzine men V // yüzine: yüz görür P, TZ
5-b ḳaş-ı: ḳaşı P, V, TZ

225
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Ḫayli demdür ey perī ol meh cemālüñ görmezem
Dünyede bir daḫ miṡāl-i ḫaṭṭ ü ḫālüñ görmezem

Her zamān dirsin mańa kim ḫāṭıruñ ḳılma melūl
Nice olam şādmān kim cüz melālüñ görmezem

Ḫayli müddetdir cihānda firḳatüñle hem-dememem
Hecr ilen ‘ömrüm tükendi hīç viṣālüñ görmezem

Gözümi yaş itdi hicrān vaṣl-ı rūyuñ görmedüm
Ḳāmetüm ham ḳıldı ġam ḳadd-i şemālüñ görmezem

Dil müşevveşdür **Ḫaṭāyī** ey sa‘ādet kevkebi
Tā senüñ ol ṭal‘at-ı ferḫunde-fālüñ görmezem

226
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Ey perī ḫüsnüñ senüñ māh-ı münevver görmişem
Ol yüz üste ebr tek zülfüñ mu‘anber görmişem

Gerçi maḥşer bir olur ehl-i cihāna ey ṣanem
Firḳatüñüñ her günin men rūz-ı maḥşer görmişem

225-T 46a, P 53a, L 59a, V 13b, TZ 71b, M 54a, GS 51a, K 140
1-a ol: şol L // ol meh: bir dem P
1-b daḫ miṡāl-i: daḫı miṡl-i P, L, TZ /daḫı miṡli V
3-a kim: çoḫ V // firḳatüñle hem-demem: kim firḳatüñ çekmişem T, L, V, M, GS, K
4-a yaş: ḳan V // hicrān: dil-ber P, TZ / hecrüñ L, V
4-b Ḳāmetüm ham ḳıldı ġam: Ḳāmetümni ḳıldı ham M, GS
5-b senüñ: sańa P, TZ
226-T 46a, P 53b, L 59b, ŞR 56b, V 13a, TZ 72a, M 54a, GS 51a
1-a Ey perī ḫüsnüñ: Dil-berā yüzüñ P, TZ
2-a cihāna: cihānda T
2-b Firḳatüñüñ: Firḳatüñ P, L, ŞR, V, TZ, M, GS // her: bir L //günin: günini P, L, ŞR, V, TZ, M, GS

Bes ki bülbül tek cihānda ʻışḳ ilen feryād idem
ʻĀrıżuñ bāġ-ı güli çün verd-i aḥmer görmişem

Bes menüm mülk-i cihānda tāliʻüm efrūz ola
Tā senüñ yüzüñ kimi bir saʻd-ı ekber görmişem

Bu **Ḫaṭāyī**nüñ maḳāmı āsitānuñdur müdām
Çün seni şāh-ı kerem özümni Ḳanber görmişem

227
Fāʻilātün fāʻilātün fāʻilātün fāʻilün

Ol perī kim çeşmi sāḳī laʻli cāmumdur menüm
Ḳaşı miḥrāb u yüzi beytü'l-ḥarāmumdur menüm

Dil-berüñ vaṣlından ayru istemen her ṣubḥ u şām
Yüzi ṣubḥumdur velīkin zülfi şāmumdur menüm

Ol perī-peyker niçük cānum ḳuşın bend itmesün
Dānedür ḫāli perīşān zülfi dāmumdur menüm

Vālihem bir ḳaddi ṭūbā laʻli kevṣer yāra kim
Āsitānı ravża-i dārü's-selāmumdur menüm

Bu **Ḫaṭāyī**nüñ sözine münkir olma zāhidā
Bir perīnüñ ḥüsni vaṣfında kelāmumdur menüm

3-a Bes. Men ŞR // idem: iden L
3-b güli: gülin L, ŞR, M, GS // çün: men M, GS
4-a ola: idi P, TZ
4-b kimi: gibi P, L, TZ
5-a maḳāmı: maḳām-ı L // āsitānuñdur: ḫāk-ı pāyuñdur P, TZ / āsitānuñda L, ŞR // müdām: şehā ŞR
5-b kerem: cihān V

227-T 46b, P 54b, L 60a , ŞR 61a, V 11b, TZ 73a, M 54b, GS 51b
1-a çeşmi sāḳi laʻli cāmumdur: çem-i mesti laʻl-i cāmumdur ŞR
1-b miḥrāb u: miḥrābum P, L, ŞR, V, TZ, M, GS
3-a niçük: niçün M, GS
3-b Dānedür: Dāne-i V
4-a kevṣer: şekker ŞR // yāra kim: yāra men V // kevṣer yāra: gevher-bāra M, GS
5-b vaṣfında: vaṣf-ı Ḥaḳ V

228
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Çıḫmadı ‘ışḳuñ senüñ bir laḥẓa cānumdan menüm
Mihr-i ḥüsnüñ yeg durur rūḥ-ı revānumdan menüm

Gül yüzüñi yād idende ey per-ruḫ ġonce-leb
Od çıḫar sūsen teki her dem zebānumdan menüm

‘Aks-i sāyeńdür vücūdum ey boyı serv-i revān
Gitmesün sāyeń senüñ bir laḥẓa yanumdan menüm

Pertev-i ḫūrşīd-i rūyuñı görende ẕerre tek
Bulmaya hīç kimsene nām ü nişānumdan menüm

Firḳati ḳaṣd itmedin miskīn **Ḫaṭāyī** ḫasteye
Bir ḫaber vir ey ṣabā ol gül-sitānumdan menüm

229
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Bāṭınum hecrüñde cānā dopdolu ḳandur menüm
El yüzine ẓāhirüm gül kimi ḫandāndur menüm

Zecr ü hecrüñ leşkerinden kişver-i cāna ne ġam
Çün ḫayālüñ gönlümüñ taḫtında sulṭāndur menüm

228-T 46b, P 54a, L 59b, ŞR 62b, V 12b , TZ 72b, M 54b, GS 51b
1-b ḥüsnüñ: rūyuñ L, ŞR / yüzüñ V
2-b teki: kimi L
3-a boyı: boyuñ P, TZ, M, GS
4-b Bulmaya: Tapmaya M, GS
5-a itmedin: itmedi M, GS
5-b vir ey: virgil V
229-T 47a, P 52a, L 60a, ŞR 62a, V 12a , TZ 70b, M 55a, GS 52a
P nüshasında bu gazel mim “م” harfiyle biten şiirler içinde yer almasına karşın redif “mańa” şeklindedir. Gazel, “mańa” redifli biçimiyle neşirlere alınmıştır.
2-ŞR
2-a Zecr ü: Zehr-i P, TZ / Zecr-i M // Zecr ü hecrüñ: Hecr-i zecrüñ L, V

Bülbül-i zāram yüzüñ bāġ u gül-istānum durur
Ol gül-istān üstine zülfüñ şebistāndur menüm

Çeşm-i mestüñ giceler niçün uyanmaz ḫ̆ābdan
Kim işüm her ṣubḥ u şām āh ile efġāndur menüm

Bu **Ḫaṭāyī**ye raḳībüñ fitnesi kār eylemez
Dāyima çün dest-gīrüm faż̈l-ı Sübḥāndur menüm

230
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Tā meni ayırdı devrān sevgü yārumdan menüm
İncidi gökde melāyik āh u zārumdan menüm

Ṣūretüñ gördüm nigārā vālih ü sevdā-yı men
Firḳatüñ dūr eyledi ṣabr u ḳarārumdan menüm

Ey perī-peyker seni andan berü kim görmişem
Ḥüsnüñ ayırdı ḳarār u iḫtiyārumdan menüm

Ḥasretem Yaʿḳūb tek Yūsuf yüzine ey ṣabā
Tañruñ içün bir ḫaber algil nigārumdan menüm

Ey **Ḫaṭāyī** her tüğüñ titrer ḫazān yapraġı tek
Tā meni dūr etdi bu devrān bahārumdan menüm

3-a bāġ u: bāġı L, V / bāġ-ı ŞR
3-b şebistāndur: sünbülistāndur ŞR
5-a fitnesi: ṭaʿnesi M, GS
230-T 47a, W 77, P 49a, L 60b, ŞR 63a, V 12b, TZ 66b, M 56a, GS 53a
1-b melāyik: melekler ŞR
2-a sevdā-yı men: sevdāyiem P, TZ / şeydā-yı men ŞR, M, GS
3-a peyker: veş men ŞR
3-b Ḥüsnüñ: ʿIşḳuñ ŞR, V
4-b Tañrınuñ: Tañrı T, P, ŞR, V, TZ // algil: virgil V, M, GS
5-a tüğüñ: tüğüm M, GS
5-b bu devrān: devrān nev- V, M // bu devrān bahārumdan: devrān sevgü yārumdan ŞR

231
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Ol perī ‘ışḳına men cāndan giriftār olmışam
Kim firāḳ u miḥnetinde rūz u şeb zār olmışam

Tā ki düşdüm ol nigāruñ meh yüzi hicrānına
Derd ilen seyyāre tek her gice bīdār olmışam

Tā ki gül-zār-ı cemālüñden cüdāyam ey ṣanem
Her zamān bülbül teki der-‘ışḳ-ı gül-zār olmışam

Çünki ‘ışḳuñ gencini göñlümde pinhān eyledüm
Rūz u şeb ol gence men her dem nigeh-dār olmışam

Tā seni gördi raḳīb ilen **Ḫaṭāyī** ḥaste-dil
Dem-be-dem yanar vücūdum ser-be-ser nār olmışam

232
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Ey perī şīrīn lebüñ ‘ışḳında Ferhād olmışam
Tā saña ḳul olmışam ‘ālemde āzād olmışam

Tā ki senden ayru düşdüm ey dil-ārāmum menüm
Dem-be-dem der-nāle vü efġān u feryād olmışam

Gerçi ġam-gīnem ġam-ı hecrüñde ey ārām-ı cān
Tā seni gördi gözüm ġam-gīn iken şād olmışam

231-T 47b, P 52b, PS 35b, L 65b, ŞR 57b, TN 138 , TZ 70b, M 55a, GS 52a

1-a Ol: Ey PS, L, ŞR, TN // ‘ışḳına: ‘ışḳuñla P / ‘ışḳuñda PS, L, ŞR, TN, TZ // cāndan: çendān P, PS, L, ŞR, TN, TZ / zār u TZ

1-b firāḳ u: firāḳuñ PS, L, ŞR, TN // miḥnetinde: miḥnetinden P, PS, L, ŞR, TN / ḥasretinden TZ

2-a nigāruñ: nigārum TZ

2-b tek: -TZ

4-a Çünki: Tā ki PS, L, TN

232-T 47b, W 81, P 52a, ŞR 57b, V 13a, TZ 70a, M 55b, GS 52b

3-a hecrüñde: hecrüñden V

3-b gördi: gördüm T

Ey ṣanem bu miḥnet ü hecr ü firāḳuñdan senüñ
Ger ḫarāb idüm velī vaṣluñdan ābād olmışam

Tā seni gördi **Ḫaṭāyī** bilmez özin ḫandadur
Tā saña men āşinā boldum özüm yād olmışam

233
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Sen misin yanumda cānā yoḫsa ḫˇābumdur menüm
Kim felekden yire inmiş māh-tābumdur menüm

İşigüñde dem-be-dem bārān degüldür su sepen
Çeşme-i dilden çıḫan çeşm-i pür-ābumdur menüm

Ey raḳībā orta yirde her dem olmagil ḥicāb
Ḥüsni anuñ dünyede bir āfitābumdur menüm

Ṣanmañuz kim keştidür deryālar üste seyr iden
Gözlerüm yaşında bu çeşm-i ḥabābumdur menüm

Aytdum ey dil-ber **Ḫaṭāyī**ye cefālar ḳılma çoḫ
Dedi ki ġam çekmegil nāz u ‘itābumdur menüm

4-a firāḳuñdan: firāḳuñda P, TZ
4-b idüm: oldum W // vaṣluñdan: vaṣluñla M

233-T 48a, W 78, P 55a, L 60b, V 12b, TZ 73b, M 56a, GS 53a

1-b Kim: Yā
2-b çıḫan: aḫan V // pür-: ḫūn V
3-a Ey: Git L // orta yirde her dem olmagil: sen bulut tek arada olma P, TZ, M, GS / orta yirden her dem olmagil L
4-a iden: ider V
4-b çeşm-i: cism-i L

234
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Ol perī-peyker ṣanem cismümde cānumdur menüm
Gitmesün göñlümden ol rūḥ-ı revānumdur menüm

Sorsam aġzuñ ẕerre mi yā ġonce mıdur yā dehān
Bu sözüm yoḫsa ḫayālüm yā gümānumdur menüm

Göreli āhū gözüñ ‘ışḳ ile mecnūn olmışam
Ol sebebden kūh u ṣaḥrā ḫānümānumdur menüm

Serve beñzetdüñ boyını ey raḳīb-i kec-naẓar
Nice dirsin serv anı ‘ömr-i cevānumdur menüm

Zülfini müşk oḫudum aydur ki ebsem söyleme
Müşk daḫı pür turāb-ı āsitānumdur menüm

Göz midür yā çeşm-i āhū yoḫsa nergis mestidür
Yüz midür ol yoḫsa māh-ı āsumānumdur menüm

Sordılar kim ey **Ḫaṭāyī** nice sevdüñ yāri sen
Didi yoḫdur iḫtiyārum dil-sitānumdur menüm

234-T 48a, W 79, P 54a, 54b, L 61a, ŞR 61b, V 11b, TZ 72b, M 56b, GS 53b

2-a Sorsam: Sordum V, ŞR

4-a beñzetdüñ boyını ey raḳīb-i kec-: beñzer boyı gördüm anuñ içün bir naẓar P, TZ / beñzetmiş boyını görmeyen kec-naẓar V

4-b anı: aña ŞR

5-a Zülfini müşk: Zülfi müşgīn P, TZ / Zülfi müşk V // aydur: didi M, GS

5-b Müşk daḫı pür: Müşk-i Çīn daḫı P, TZ

7-a Sordılar: Didiler L, ŞR, V

235
Mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün

Ey cān men cemālüñi gördükçe cān virem
Görsetme kim cemālüñi görsem revān virem

Bir şemme ger getürse ṣabā būy-ı zülf-i yār
Baş ile cān u ʿaḳl u göñül tercemān virem

Vaḳt-i ecel gelürse melek cān içün mańa
Yüzüñi görmedin ańa cānum ḫaçan virem

Her kim ki gün yüzüñ ḫaberini getürse yār
Men ańa müjde yir ü gök ü āsumān virem

Didi **Ḫaṭāyī** dil-bere luṭfuñ nedür mańa
Didi yüzümde ʿāşıḳa miñ gül-sitān virem

236
Mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün

Ey gül yańaġlu ḳaddüñe serv-i revān direm
ʿIşḳuñ yolında cānumı virsem revān direm

Dil āhusına itmege peyveste ey perī
Kirpüklerüñ oḫına ḳaşuñı kemān direm

Bir ẕerrece cemālüñi ʿarż eylesen mańa
Cān u cihānı cümle sańa tercemān direm

235-T 48b, W 82, P 49a, TZ 66a, M 55b, GS 52b
Bu gazelin redifi, T ve W nüshasında "virem", diğer nüshalarda ve neşirlerde "direm" dir.
1-b Görsetme kim: Görset kim ol P, TZ / Görsetmedüñ M, GS
2-a şemme ger: şemmeyi W / şemmeñü TZ / şemmece M, GS
2-b cān u ʿaḳl: ʿaḳl u cān M, GS
5-b yüzümde: yüzüme P, TZ
236-T 52b, ŞR 59a, M 63a, GS 60a
1-b direm: virem T
2-a āhūsına: āhūsını T
2-b oḫına ḳaşuñı: oḫına vü ḳaşuñ T
3-b direm: virem T

Ḳaddüñ ḳıyāma gelse ḳıyāmet nişānıdur
Fettān gözüñe fitne-i āḫir zamān direm

Sorsa **Ḫaṭāyī** kimdür işigümde ol perī
Bir bī-nevā-yı ḫaste-dil ü nā-tüvān direm

237
Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Tā ki gördüm men seni 'ālemde ḫayrān olmışam
Nāle vü efġān idermen dīde-giryān olmışam

Tā firāḳuñdan göñül mecrūḥ olupdur her zamān
Dem-be-dem der-nāle vü feryād ü efġān olmışam

Gül yüzüñ evṣāfını tā kim işitdüm ey perī
Ḥüsnüñüñ bāġında bir murġ-ı gül-istān olmışam

Nice cem' olsun bu göñlüm sensiz ey ārām-ı cān
Kim ser-i zülfüñ kimi ġamdan perīşān olmışam

Bu **Ḫaṭāyī** tā hilāl-i ḳaşlaruñ gördi senüñ
Şol mübārek tal'atuñ 'ıydına ḳurbān olmışam

237-T 48b, W 80, PS 35b, L 65a, ŞR 57a, V 13b, TN 137, M 56b, GS 53b, K 72

T 49a, P50a, V 13b, TZ 67b, M 57a, GS 54a nüshalarında bulunduğu hālde PS, L, ŞR, TN nüshalarında yer almayan;

Tā ki düşdüm dil-berā 'ışḳuñda ḫayrān olmışam
Rūz u şeb āh eyledüm hem çeşmi giryān olmışam

matla'lı gazelin 3. ve 4. beyitleri;

Tā dudaġuñ cur'asından ḳılmışam bir ḳaṭre nūş
Ḫıżr tek sīr-āb-ı nūş-ı āb-ı ḥayvān olmışam

Ey 'azīzüm firḳatüñden çıḫmazam ġam-ḫāneden
Sen teki Yūsufdan ayru pīr-i Ken'ān olmışam

bu gazelin 5-6. beyitleri olarak [iki beyitte birer nüsha farkıyla (çeşmesinden: cur'asından // ötrü: ayru)] kaydedilmiştir. Memmedov neşrinde ikinci şiire yer verilmemiş, ilki 7 beyitli olarak kaydedilmiştir (1966: 360-361). Cavanşir-Necef neşrinde ise bu şiirler farklı iki gazel olarak yer almış ve PS, L, ŞR, TN nüshalarındaki karışıklık da tekrarlanmıştır (2006: 255-256).

2-a her zamān: ey ṣanem PS, L, TN, ŞR

3-b Ḥüsnüñü Ḥüsnüñüz V // gül-istān: ḫoş-elhān V, M, GS, K

5-a hilāl-i: hilālī ŞR, V, M, GS, K

238
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Tā ki düşdüm dil-berā ‘ışḳuñda ḥayrān olmışam
Rūz u şeb āh eylerem hem çeşmi giryān olmışam

Dil-berā tā gül yañaġuñ görmişem gülşende men
Dem-be-dem destān ilen murġ-ı gül-istān olmışam

Tā dudaġuñ çeşmesinden ḳılmışam bir ḳaṭre nūş
Ḫıżr tek sīr-āb-ı nūş-ı āb-ı ḥayvān olmışam

Ey ‘azīzüm firḳatüñden çıḫmazam ġam-ḫāneden
Sen teki Yūsufdan ötrü pīr-i Ken‘ān olmışam

Tā **Ḫaṭāyī**yem bugün ḥüsnüñ ṣıfātın söylerem
Cümle ‘uşşāḳ içre men ‘ālemde destān olmışam

239
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Dil-berā men senden ayru kūh iken kāh olmışam
Hem-nişīn-i mātemem hicrāna hem-rāh olmışam

Āteş-i endūh ile baġrum olupdur çün kebāb
Hem-demüm ġamdur nigārā peyrev-i āh olmışam

Bilmenem niçük ola āḫir ser-encāmum menüm
Ḳısmetüm ḫālıḳ yazupdur yoḫsa güm-rāh olmışam

238-T 49a, P 50a, V 13b, TZ 67b, M 57a, GS 54a

Hüseynî neşrinde “Bu gazel aynen Sultan el-Kurrai nüshasından münhasır olarak götürüldü.” notuyla yer almaktadır (1380: 250).

1-a ‘ışḳuñda: ‘ışḳuña P, V, TZ, M, GS

1-b eylerem: eyledüm V

2-b Dem-be-dem destān ilen murġ-ı gül-istān: Hemçü bülbül rūz u şeb mest ü gazel-hān TZ // gül-istān: seḥer-hān M, GS

4-a çıḫmazam ġam-ḫāneden: gice gündüz aġlaram M, GS

4-b ötrü: ayru V, M, GS

5-b içre men: eylese P / üstine TZ

239-M 61a, GS 58a

Hüseynî neşrinde “Bu gazel yalnız Sultan el-Kurrai nüshasında görülüp götürüldü.” notuyla yayımlanmıştır (1380: 251). Nüsha farkları vardır.

Sabr-ı Eyyūb eyledüm şāhā ʿināyet vaḳtidür
Dem-be-dem men intiẓār-ı luṭf-ı Allāh olmışam

Yā İlāhī sen meni maḥrūm-ı dergāh eyleme
Faẓluña ümmīd-vāram ḫāk-i dergāh olmışam

Dün ü gün hecrüñ ile göñlüm perīşāndur menüm
Tāliʿüm Yaʿḳūba beñzer Yūsuf-ı çāh olmışam

Ey **Ḫaṭāyī** ebsem ol sen rāzuñı fāş eyleme
Ḫālıḳ eydür men senüñ rāzuñdan āgāh olmışam

240
Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

Göñülde ʿışḳuñı cān tek dilerdüm
Saçuñ küfrini īmān tek dilerdüm

Göñül bīmār olanda hecr odında
Viṣālüñ derde dermān tek dilerdüm

Men-i dil teşne ṣaḥrālarda dāyim
Lebüñi āb-ı ḥayvān tek dilerdüm

Ḳalanda ẓulmet-i hicrān evinde
Cemālüñ şemʿ-i tābān tek dilerdüm

Ḫaṭāyī varsa vaṣluñ gülşenine
Boyuñ serv-i ḫırāmān tek dilerdüm

240-T 49a, L 61a, ŞR 55a, M 57a, GS 54a, G 38a
2-a olanda: oluben L // odında: evinde L, ŞR, M, GS, G
3-a Men-i : Menem L, ŞR, G
5-a varsa: irse L

241
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Dünye vü ʿuḳbāda sen tek yār-ı ġam-ḫˇār isterem
Ḥalḳ ider dīvāre secde men de dīdār isterem

Ṭūṭi tek telḫ oldı aġzum isterem şekker lebüñ
Bülbül-i ser-geşteyem her günde gül-zār isterem

Her vefāsız dil-bere virmen göñül ey dil-rubā
Bir senüñ tek dil-beri yār-ı vefādār isterem

Çün sen ey derde ṭabībüm ḳılmasañ dermānumı
Bu vücūd-ı zārumı her günde bīmār isterem

Bu **Ḫaṭāyī** bende ol ḳaşuñ ḳulıyam ṣıdḳ ilen
Ḳılmışam bir ḳatla iḳrārı ne inkār isterem

242
Mefā‘īlün mefā‘īlün fe‘ūlün

Senüñ tek dil-ber-i cānāna yetdüm
Zi-hicrān ölmiş iken cāna yetdüm

Saçuñ küfrine olmışdum girīftār
Yüzüñi görgecin īmāna yetdüm

İşigüñ itlerine hem-nişīnem
Ne devletlü ḳulam sulṭāna yetdüm

Göñül ḳalmışdı hicrān ẓulmetinde
Lebüñden çeşme-i ḥayvāna yetdüm

241-T 49b, P 51a, L 61b, TZ 68b, M 57b, GS 54b
1-b men de: ben de T, P1, TZ, M, GS
2-b gül-zār: dīdār P, TZ
4-a derde ṭabībüm: derdüm ṭabībi P, TZ // ḳılmasañ: itmeseñ P, TZ
5-a bende: ḥaste P, TZ // ḳaşuñ: şāhuñ L
5-b iḳrārı ne: iḳrār yine P, TZ, M, GS
242-T 49b, P 55b, PS 34b, L 64b, ŞR 55a, TN 134, TZ 74b, M 57b, GS 54b
1-a Senüñ tek dil-ber-i: Viṣālüñden senüñ P, TZ, GS // Bugün bir PS, L, ŞR, TN, GS
1-b Zi-: Ki P, TZ, M // olmış: bolmış P, TZ, M, GS // iken: idüm M, GS
2-a küfrine: küfriyle PS, L, TN
3-a itlerine: itlerüñle P, TZ / itleriyle PS, L, ŞR, TN
4-a ẓulmetinde: zaḥmetinde PS, TN
4-b Lebüñden: Lebüñ tek ŞR

Ġamuñdan gözlerüm kevkeb kimidür
Şükür kim bir meh-i tābāna yetdüm

Miṣāl-i ḳaṭre idüm ḳaṭre ḳıldum
Bi-ḥamdi'llāh yine 'ummāna yetdüm

Ḫaṭāyī ḫastedür vaṣluñ gedāsı
Ḳapuñdan vāye vü iḥsāna yetdüm

243
Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Men seni cāndan severem ey dil-ārāmum menüm
Şol sebebden zār ü giryān geçdi eyyāmum menüm

Gicem ilen gündüzüm farḳ edebilmen ey ṣanem
Rūy ilen zülfüñ olupdur ṣubḥ ilen şāmum menüm

Rūz u şeb bülbül teki feryād ü zārīdür işüm
Tā yüzüñden ayru düşdüm ey gül-endāmum menüm

Munca kim cevr ü cefā çekdüm mañā yār olmadı
Ol ṣanemsiz bilmenem n'olur ser-encāmum menüm

Bu **Ḫaṭāyī** dünyede hüşyār olmaz bir zamān
Tā kim ol peymāne-i la'lüñ durur cānum menüm

5-a bir: sen P, TZ, M

6-a Misāl-i: Viṣālüñ P, TZ // ḳaṭre: ẕerre PS, TN // idüm: imiş P; TZ // ḳıldum: irdüm P, TZ / itdüñ PS, ŞR, TN

6-b yine: bugün ŞR

7-a ḫastedür vaṣluñ gedāsı: ḫaste bir tıf gedādur P, TZ // gedāsı: gedāyı M, GS

7-b Ḳapuñdan: Dapuñda P, TZ / Ḳapuñda PS, L, ŞR, TN, M, GS // vāye vü: vāye-i P, TZ, TN, M, GS

243-T 50a, L 61b, ŞR 62a, V 12a, M 63b, GS 60b

1-a severem: severmen V // dil-ārāmum: gül-endāmum M, GS

1-b Şol: Ol V // zār ü giryān geçdi: zār birle geçer ŞR

2-a Gicem: Gice ŞR, V, M, GS

3-a teki: kimi ŞR / gibi M

3-b gül-endāmum: dil-ārāmum M, GS

4-a Munca kim cevr ü cefā çekdüm: Anca kim çekdüm cefāsın ol V // olmadı: olmaduñ V

4-b Şol: Ol V // bilmenem: bilmezem ŞR, V // n'olur ser- ŞR / n'ola ser- V, M, GS

5-a olmaz: bolmaz V

244
Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

Derd ü firāḳ u ḥasret ilen cāna gelmişem
Küfr-i saçuńla vechüńe īmāna gelmişem

Zülfüń şebinde teşneyem ol āb-ı laʿlüńe
Ẓulmāt içinde çeşme-i ḥayvāna gelmişem

Bir ʿandelīb-i kūy-ı firāḳ idüm ey ṣanem
Yüzüńi görmege bu gül-istāna gelmişem

Ḫoş ʿāḳilem ki dünyede iṣbāt-ı ʿışḳ içün
Dīvāne gelmişem veli dīvāne gelmişem

Ḳapuńdan ayru oldı **Ḫaṭāyī** şikeste-ḥāl
Ümmīd ilen işigüńe dermāna gelmişem

245
Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

Cemālüń gülşeni'çün merġ-zāram
Neden kim ḥasretüńden murġ-ı zāram

Bu maʿnīden helāk olman ġamuńdan
Viṣālüńden senüń ümmīd-vāram

Cemālüń verdini gülşende gördüm
Firāḳuńdan saçuń tek bī-ḳarāram

244-T 50b, P 48b, ŞR 58a, TZ 65b, M 58a, GS 55a
1-a cāna: yana ŞR
1-b saçuńla: saçuña M, GS
3-a kūy-ı: kūh-ı P, TZ
4-T
4-a ʿāḳilem: ʿālemī ŞR // iṣbāt-ı: esbāb-ı ŞR
5-a oldı: düşdi ŞR // şikeste-ḥāl: ḥaste-dil P, TZ
245-T 50b, P 51b, ŞR 59b, TZ 69b, M 58a, GS 55a, K 132
1-a gülşeni: rūşeni K
1-b Neden kim: Nedîm-i P, TZ / Ne diyem ŞR // ḥasretüńden: ḥasret-i ol T / hasret ile ŞR // murġ-ı: āh u P, TZ
2-a helāk olman: ḫalāṣ olmaz P, ŞR, TZ, K
2-b Viṣālüńden: Viṣālüńe M, GS

Yüzüñi görmege cān virmedüm çün
Bu işümden be-ġāyet şerm-sāram

Ḫaṭāyī ʿömri ḥatm oldı henüz āh
Cemālüñ görmek içün intiẓāram

246
Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

Viṣālüñden senüñ dūr oldı göñlüm
Ḳatı bī-zār u bī-zūr oldı göñlüm

Dil-i vīrānuma tā geldi ʿışḳuñ
Ṣanasın beyt-i maʿmūr oldı göñlüm

Cemālüñ tā ki gördüm ey perī-rū
Yüzüñ şevḳiyle pür-nūr oldı göñlüm

Cefā vü miḥnetüñ tā geldi cāna
Belālardan ḳamu dūr oldı göñlüm

Gözüñden çün ıraġ oldı **Ḫaṭāyī**
Ḳatı bīmār ü rencūr oldı göñlüm

4-a görmege: görgeçin P, ŞR, TZ, M, GS // virmedüm çün: virdüm ey cān K // çün: men ŞR
5-a Ḫaṭāyī ʿömri ḥatm oldı henüz āh: Ḫaṭāyīyem ki ḥatm itdüm kelāmı ŞR // āh: -T

246-T 51a, P 50a, ŞR 61a, TZ 67b, M 58b, GS 55b

1-a senüñ: sañа P
1-b bī-zūr: bī-nūr ŞR
2-a Dil-i vīrānuma: Bu göñlüm şehrine ŞR
2-b Ṣanasın: Ṣafā vü ŞR
3-b şevḳiyle: şevḳine P, TZ
4-a Cefā vü: Cefā-yı P, TZ
5-a çün: tā P, ŞR, TZ
5-b bīmār ü rencūr: bī-zār u bī-zūr P

247
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Dil-berā tā kim viṣālüñ gitdi yanumdan menüm
Dürlü miḥnetler geçer her laḥẓa cānumdan menüm

Ger vücūdum ḳabr içinde yüz miñ ıl ḳalsa müdām
Çıḫmaya bu nār-ı ‘ışḳuñ üstüḫ̆ānumdan menüm

Ḫānümān aḥvālini menden firāḳuñ sormasun
Geçmişem senden cüdā öz ḫānümānumdan menüm

Ḳabrüm üstine ṣabā luṭf eylegil ḳılgil güẕār
Bir ḫaber virgil mańa cān u cihānumdan menüm

Ḫaḳ bilür seyyāre tek gözüme uyḫu gelmedi
Tā felek ḳıldı cüdā ol mihribānumdan menüm

Nev-cevān iken meni hicrān güni pīr eyledi
Tā ki düşmişem cüdā ‘ömr-i cevānumdan menüm

Ḳaddi ḫam oldı ġamından bu **Ḫaṭāyī** ḫastenüñ
Tā cüdā düşdi göñül ḳaşı kemānumdan menüm

247-T 51a, P 53a, L 69a, V 11b, TZ 71b, M 58b, GS 55b

1-a Dil-berā tā kim: Tā kim ey dil-ber P, V, TZ

2-a Ger vücūdum: Tā ki cismüm P, L, TZ // miñ: -P, L, TZ // il: yıl V // ıl ḳalsa müdām: illar ḳalsa M

3-a aḥvālini: aḥvāline P, L, TZ

3-b öz: uş P, TZ / ol M, GS

4-a eylegil: eyleyüp P, TZ

4-b virgil: algil T

6-a hicrān güni: hecr-i ruḫuñ P, TZ, L [sah kaydı] // güni: bugün V

7-a oldı: boldı L, V

7-b ḳaşı: ebrū V

248
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Gice gündüz istegüm dil-dār-ı yārum bulmışam
Cān u dil ḳurtuldı ġamdan ġam-güsārum bulmışam

Gökde isterdüm men ol māhumnı buldum yirde uş
Ḥamdüli’llāh kim göñülde intiẓārum bulmışam

Hīç ḳarārum yoḫ idi ṣabrum tükenmişdi velī
Ber-ḳarāram kim enīs-i rūzgārum bulmışam

Baḫt-yāram baḫt elinden şādmānam dil-feraḥ
Çün menüm cān u göñülden iḫtiyārum bulmışam

Var iken göñlüm açıldı ser-bülendüm nişe kim
Servi boylu ġonce leblü gül-‘iẕārum bulmışam

Ẓulmet-i hicrān yine efrūz boldı gitdi ġam
Tāli‘üm ferḫunde māh-ı tāb-dārum bulmışam

Ey **Ḫaṭāyī** şükr ḳıl Ḥaḳ virdügine rūz u şeb
Ṣun‘-ı sāni‘ ḳudret-i Perverdigārum bulmışam

248-T 51b, PS 35a, L 64b, ŞR 56a, V 13b, TN 135, M 59b, GS 56b, G 38b
1-a istegüm: isteyen ŞR, G
2-a buldum yirde: yirde buldum ŞR, V, M, GS, G
4-a Baḫt-yāram: Baḫt-vāram T, M, GS // şādmānam: şādmān u ŞR, G
4-b Çün menüm: Çünki men V //cān u : cānı V
6-a yine: maña PS, L, ŞR, V, TN, G // gitdi ġam: ġam meni M, GS
6-b ferḫunde: burcında ŞR, V, M, GS, G
7-a virdügine: virgüsine V

249
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Tā ki gördüm men cemālüñ ey peri-veş dil-berüm
Manẓar-ı ḫūrşīd tek yaş ile doldı gözlerüm

Bülbül-i zāram yüzüñden ayru ṭāḳat ḳılmazam
Kim yüzüñdür bu cihān bāġında verd-i aḥmerüm

Men daḫı yād eylemen dünyā vü cennet bāġını
Leblerün tā kim olupdur şekker-āb u kevşerüm

Şerbet-i hecrüñle ḳılma dil-berā aġzumnı telḫ
Ṭūṭiyem la‘lüñ durur ḳand u nebāt u şekkerüm

Niçe gündür kim **Ḫaṭāyī** āsitānuñ yastanur
Sormaduñ bir gün ki ḫani ol ġulām-ı kemterüm

250
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Ol perī ra‘nā giden serv-i revānumdur menüm
Sāye şanmañ sürünen yanınca cānumdur menüm

Bülbül-i zāram ki ḫüsnüñ gülşenidür meskenüm
Ḫalḳa-i zülfüñ şikenci āşiyānumdur menüm

Mū teki bilüñ ḫayāli ince fikrümdür müdām
Ẕerrece aġzuñ sözi rāz-ı nihānumdur menüm

249-T 51b , P 52b, V 22b, TZ 71a, M 59b, GS 56b
1-b tek: kimi P, TZ
3-a eylemen: eylemem V
3-b şekker: müşk T
4-a hecrüñle: hecr ile V, M, GS // dil-berā: dāyimā V
250-T 52a, P 51a, ŞR 61b, V 12a, TZ 69a, M 59a, GS 56a
1-a Ol: Şol ŞR, V // perī: boyı ŞR, V, TZ, M, GS
1-b şanmañ: şanma T, ŞR, V, M, GS

Men n'ola kevkeb kimi her şeb ġamuñda olmayam
Çün cemālüñ gökde māh-ı āsumānumdur menüm

Didüm ey dil-ber **Ḫaṭāyī** kim durur kūyuñda zār
Didi bir ḥayrān u vālih nā-tüvānumdur menüm

251
Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Ey cemālüñde senüñ nūr-ı İlāhidür tamām
Ol ṣıfātuñ ẕikridür fikrüm hemīşe ṣubḥ u şām

Ol şehenşāh-ı cihānsın kim ḳul olup ḳapuña
Ḳanberinüñ ḫidmeti çün Ḳayser ü Cemdür ġulām

*Hel etā*da Ḥaḳ saña çün sāḳi-i muṭlaḳ didi
Āb-ı kevṡerden senüñ destüñdedür yāḳūt u cām

Ol 'Alīsin kim ḫamu peyġambere sensin şefī'
Cümle bu ümmīd ilen ḳapuña gelür ḫāṣ u 'ām

Çün senüñ evṣāfına yetmez **Ḫaṭāyī**nüñ sözi
Uş bu ebyāt üste ḫatm oldı kelāmum ve's-selām

4-a Men n'ola: N'ola men M, GS // ġamuñda: ġamuñdan P, TZ, M, GS // olmayam: uymanam P, TZ, M, GS // Men n'ola kevkeb kimi her şeb ġamuñda olmayam: Gözüme gelmez yuḫu her gice kevkebler kimi ŞR / N'ola her şeb men yoluñda zār olam yulduz kimi V
5-a kūyuñda: ḫayrān u M, GS
251-T 52a, P 10b, TZ 14b, M 60a, GS 57a
1-a cemālüñde: cemālüñden P, TZ
1-b Ol: Şol P, TZ
2-b ḫidmeti: ḫādimi M, GS
4-b gelür: geldi P, TZ, M, GS
5-a senüñ: şāhuñ M, GS
5-b üste: ile P, TZ / içre M, GS

252
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Pür-şarāb olsun hemīşe uş bu cām-ı dost-kām
Meclis içre düşmesün ol dost elinden mey müdām

Sāḳiyā ol cāmı sen doldur tamāmet sun bize
‘Ömri noḳṣān olsun anuñ kim didi anı ḥarām

Bādeden pürdür ṣurāḥi dāmeninde ol müdām
Ṣanasın güller biter pehlū-yı serv-i ḫoş-ḫırām

Ḥüsni gül-zār-ı muṣaffā bezmi eyler pür-ṣafā
Ol bize eyler tevāżu‘ biz aña her dem selām

Ẕikr ü fikrüm her dem ol sulṭān-ı ‘ālemdür menüm
Bu **Ḫaṭāyī** ḫaste anuñ Ḳanberine bir ġulām

253
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Yoḫ idi bu yir ü gökler men ezelden var idüm
Gevherüñ yek-dānesinden ileri pergār idüm

252-T 52b, P 49b, ŞR 63b, V 8a, 22b, TZ 67a, M 60a, GS 57a

1-a olsun: oldı TZ

1-b mey müdām: ṣubḥ u ṣām ŞR

2-a Sākiyā: Sāḳi ŞR // cāmı sen: cām-ı meyi ŞR // tamāmet: pey-ā-pey ŞR // sun bize: vir mańa M, GS

2-b ‘ömri: ‘ömrni TZ // olsun anuñ: anuńdur TZ // didi: diyer ŞR, V // didi anı: ele alur M, GS

3-a ol müdām: dil-berüñ ŞR // ol: mey V // dāmeninde ol müdām: daşrasından gör ḥarām M, GS

4-a Ḥüsni: Zihī T // bezmi eyler: zihī bezm-i T // Zihī gül-zār-ı muṣaffā zihī bezm-i: Ol durur gül-zār-ı meclis oldurur bezm-i V/ Meclis içre mest olmış yār olupdur pür-ṣafā TZ / Bu ne gül-zâr-ı muṣaffā bu ne bezm-i pür-safā M, GS

4-b bize eyler: ider bize V

5-b ḫaste: bende ŞR, V / ḫaste anuñ: ḫastenüñ T

253-T 53a, ŞR 53b, M 62b, GS 59b, G 37a

1-a gökler men: gök men T / gök hīç yirde kim men M, GS // ezelden: -T

1-b Gevherüñ yek-dānesinden ileri pergār: Gevher-i yek-dānesi sülbünde men hem-vār ŞR, G // ileri: ilerü M, GS

Gevheri āb eyledüm dutdı cihānı ser-be-ser
Yiri gögi ʿarş u kürsi yaradan Settār idüm

Gāh Ḥüseynī vü Nesīmī gibi soydı ḳādılar
Gāh Manṣūr donına girdüm ene'l-Ḥaḳ dār idüm

Girdüm ādem cismine kimsene bilmez sırrumı
Men bu beytu'llāh içinde tā ezelden var idüm

5 On sekiz miñ ʿāleme men gerdiş ile gelmişem
Ol sebebden Ḥaḳ ile sırdār idüm serdār idüm

Dünyesinden men anuñ sırrın bilürdüm ol meni
Baḥr-ı raḥmet içre men bir lü'lü'-i şehvār idüm

Men **Ḫaṭāyī**yem Ḥaḳı ḥaḳ tanımışam bī-gümān
Anuñ içün ol yaratdı men aña der-kār idüm

254
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Gözleri mey-ḫˇāredür mey-ḫāneye göndermişem
Lebleri peymānedür peymāneye göndermişem

Dil-berüñ aġzı ṣadefdür didiler hey dil-berā
Dişleri dürdānedür dürdāneye göndermişem

2-3-ŞR, G
2-b Yiri gögi ʿarş u kürsi: Yedi yiri gögi ʿarşı M, GS
3-a Gāh Ḥüseynī vü Nesīmī gibi soydı ḳādılar: Gāh Ḥüseynlen bile postumı soydı bu ḳādılar T
4-a cismine: sülbüne ŞR / donına M, GS
4-b beytu'llāh içinde: beytu'llāhda hem M, GS
5-a On: Ol T // men gerdiş ile: gerdiş ile men M
6-a bilürdüm: bilürem M, GS // meni: menüm ŞR, M, GS, G
6-b Baḥr-ı raḥmet içre men bir lü'lü'-i şehvār idüm: Deryānuñ altındaki sac ḳızdıran al nār idüm T // Baḥr-ı raḥmet içre men: Deryānuñ altındaki ŞR, G
7-a ḥaḳ tanımışam: men tā bilmişem ŞR / Ḥaḳ ile hem-nişīnem M, GS
254-T 53b, ŞR 58b, M 61b, GS 58b
ŞR nüshasında redif "-eyi göndermişem" biçimindedir.
1-a mey-ḫˇāredür: mey-ḫānedür T, ŞR
2-a hey: ey ŞR, M, GS

Gözleri fettānedür saḫla özüñ fettāneden
Ol ḫadeng-i ġamzeni fettāneye göndermişem

Cānumuñ cānānesidür şol nigāruñ ġamzesi
Cānuma nūş eyledüm cānāneye göndermişem

Āb-ı ḥayvāndur dudaġuñ sormayan virmez ḫaber
Āb-ı ḥayvān isteyen ẓulmāneye göndermişem

Yandurur gör dem-be-dem ʻışḳ od ilen dil-ḫasteni
Nūr-ı vāḥiddür bugün pervāneye göndermişem

Bu **Ḫaṭāyī** söyledi ẓulmāt içindedür yaḳīn
Yār maña hem-ḫānedür hem-ḫāneye göndermişem

255
Fāʻilātün fāʻilātün fāʻilātün fāʻilün

Ol perī-veş ḥüsn-i gencüm yār senden küsmişem
Lebi şekker dişi incüm yār senden küsmişem

Ayda yılda bir gezer gözüm görür yüzüñ senüñ
Ey menüm görk ü güvencüm yār senden küsmişem

Gökde isterdüm seni men yirde gördüm bī-gümān
Tuḥfe ḳudret māh u encüm yār senden küsmişem

Yār yāri böyle sorar ey vefāsız bī-vefā
Ḥadden ötdi derd ü rencüm yār senden küsmişem

Bu **Ḫaṭāyī** ḫaste kūyuñdan diler dūr olmaya
Varabilmen çoḫ üşencüm yār senden küsmişem

3-a Gözleri: Gözlerüñ M, GS
5-T
5-a sormayan: sorana M, GS
6-a od ilen: odına M, GS
6-b vāḥiddür: aḥaddur T // Nūr-ı vāḥiddür bugün: Şemʻ-i rūşendür aña ŞR / Yār-ı vāḥiddür bugün: M, GS
7-b maña: saña M, GS
255-T 53b, ŞR 55b, G 38a
1-a Ol: Ey ŞR, G
2-a gözüm görür: görür gözüm ŞR, G
2-b görk ü: görki T

256
Mefā‘īlün mefā‘īlün fe‘ūlün

Adum İsma‘il ibn-i Ḥaydarīyem
‘Alīnüñ çākerinüñ çākeriyem

Ḥüseynī meẕhebem men dīn içinde
Mevālī olanuñ men reh-beriyem

Menüm ġāzīlerüme ḥürmet eyleñ
Göñül evinde anlaruñ biriyem

Meni anlardan ayru ṣanmañuz siz
Velīkīn anlaruñ men serveriyem

Menem hem pīr ü hem sulṭān-ı ‘ālem
Ḫaṭāyīyem şehüñ bir kemteriyem

257
Mefā‘īlün mefā‘īlün fe‘ūlün

Adum Şāh İsma‘il Ḥaḳḳuñ sırrıyem
Bu cümle ġāzilerüñ serveriyem

Anamdur Fāṭıma atam ‘Alīdür
Bu on iki imāmuñ peyreviyem

Atamuñ ḳanını aldum Yezīdden
Yaḳīn bilgil ki naḳd-i Ḥayderīyem

Ḫıżır zinde ile Īsī-i Meryem
Zamāne ehlinüñ İskenderiyem

256-T 54a, PS 33b, L 63a, ŞR 52b, TN 130, M 61a, GS 58a, G 36b
1-a İsma‘il: İsma‘ildür M, GS // Ḥaydarīyem: Ḥaydar M, GS
2-b Mevālī olanuñ: Ḥaḳīḳat ehlinüñ M, GS
3-b anlaruñ: olaruñ PS, L, TN
257-P 13b, PS 34a, L 63b, ŞR 53a, TN 131, TZ 18a, M 63b, GS 60b, G 36b
1-a Adum: Menem PS, L, ŞR, TN, M, GS, G
1-b Bu cümle: Ki munca PS, L, ŞR, TN, G
2-PS
2-b Bu oniki imāmuñ peyreviyem: On iki imāmuñ men daḥı pīriyem P / Bu on iki imāmuñ men pīriyem L, TN, M, GS
3-PS
3-a aldum Yezīdden: Yezīdden aldum L, TN
3-b bilgil: bilüñ ŞR, G
4-a zinde: İlyas M, GS

Yezīd ü müşrik ü melʿūnı gör kim
Münāfıḳ ḳıblesinden men berīyem

Nübüvvet mendedür sırr-ı velāyet
Muḥammed ümmetinüñ reh-beriyem

Cihānı tīġ ile ḳıldum musaḫḫar
ʿAliyyü'l-Murtażānuñ ḫançeriyem

Ulu babam Ṣafī atam Cüneyddür
Şecāʿat ehlinüñ ḫaḳ Caʿferiyem

Ḫüseynīyem Yezīde laʿnetüm var
Ḫaṭāyīyem ʿAlīnüñ çākeriyem

258
Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

Bugün men bir büt-i meh-pāre gördüm
Elinde yüregüm ṣad-pāre gördüm

Meni senden sorar olsa ṣabā di
Żaʿīf ü ḫaste vü āvāra gördüm

Ḳara zülfüñ görende ey ḥabībüm
Göñül meyl eyledi zünnāra gördüm

Çemende geşt ider gördüm ḥabībi
Teraḥḥum ḳılmadı yalvaragördüm

Nice miskīn **Ḫaṭāyī** ḳanın içmiş
Şol iki nergis-i ḫūn-ḫˇāre gördüm

5-a müşrīk ü melʿūnı: melʿūn u müşriki PS, L, TN // melʿūnı: Mervānı ŞR, G // gör kim: ṭaʿn it PS
6-b ümmetinüñ reh-beriyem: Muṣṭafānuñ peyreviyem P / Muṣṭafānuñ gevheriyem PS, L, ŞR, TN / Muṣṭafānuñ çākeriyem M, GS
7-a ḳıldum: ḳıldı PS, TN
7-b ḫançeriyem: peyreviyem PS, L, ŞR, TN, G / Ḳanberiyem M, GS
8-a atam Cüneyddür: atamdur Ḫaydar P, TZ / atam Cüneyd L, TN
8-b ehlinüñ ḫaḳ: ehliyem hem PS, L, ŞR, TN, G / ḫaḳ: hem M, GS
9-a Yezīde laʿnetüm var: bugün meydān içinde PS, L, TN
9-b ʿAlīnüñ: şāhuñ bir P, TZ // çākeriyem: Ḳanberiyem ŞR, G
258-P 48b, TZ 65b
2-b āvāra: bī-çāre TZ

259
Mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün

Yüzüñ görende ey ṣanem Allāha şükr idem
Sürtdüm yüzümni topraġa dergāha şükr idem

Gerçi yüzüñden ayruyam ammā ḫayālüñe
Hicrān şebinde göge baḫup māha şükr idem

Ger rind ü ger melāmetem ü 'āṣıḳam velī
Her dem baḫanda zāhid-i güm-rāha şükr idem

Rūz-ı ezelde gördi seni bir naẓar gözüm
'Ömrümce baḫuban o naẓar-gāha şükr idem

Bende **Ḫaṭāyī** düşmiş idi yārdan ıraġ
Yetdüm çü āsitān-ı şehenşāha şükr idem

260
Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Ey ḥabībüm sen teki zībā nigārı sevmişem
'Aḳlı kāmil ḥüsne bay bir doġrı yārı sevmişem

Sevmişem bir lāle-ruḫ bir cādu gözlü dil-beri
Ḫoḳḳa-i mercān tek aġzı ḫaṭṭ ü ḫāli sevmişem

Yüzi gülgül zülfi sünbül gözleri ḫayrān kimi
Ḳaşları şol yaya beñzer ol hilāli sevmişem

La'l-i mey-gūnun senüñ bir meclis içre dem-be-dem
Sāḳinüñ çenginde ol āb-ı zülāli sevmişem

Ḫayli demdür kim **Ḫaṭāyī** yārınuñ vaṣfın yazar
Birine miñdür anun dīdārı ḫāli sevmişem

259-P 55a, TZ 74a, M 63a, GS 60a, K 135

3-a rind ü ger: rindem ü P, TZ

3-b Her dem baḫanda: Baġrum yaḫanda P, TZ

4-b o: bu M, GS

260-P 55b, TZ 74a

Gazelin matla' beyti ile diğer beyitleri arasında kafiye bakımından uyumsuzluk vardır. İlk mısrada "nigār" yerine "nihāl", ikincisinde "yār" yerine "bāl" kelimesini koyarak metin tamiri yoluyla kafiye sorununu gidermek mümkündür.

261
Mefā‘īlün mefā‘īlün fe‘ūlün

Gönül virdüm cefāsın bilmez idüm
Belī didüm belāsın bilmez idüm

Saçuñ pür-çīn didüm bendine düşdüm
Bu çın sözüñ ḫaṭāsın bilmez idüm

Lebüñe cān didümse tökme ḳanum
Sorup senden bahāsın bilmez idüm

Viṣālüñden doyınca almadum kām
Anuñ rūz-ı cezāsın bilmez idüm

Ḫaṭāyī ṭal‘atın Ḥaḳdan dilerdi
Ḳabūl olmış du‘āsın bilmez idüm

262
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Bu cihān mülkinde men sen yāra muḥtāc olmışam
Her zamān ol yār ile dīdāra muḥtāc olmışam

Bülbül-i mestem şehā bīmār u zāram rūz u şeb
Ārzū-yı gül ġamından hāra muḥtāc olmışam

Girmişem bāzār-ı ‘ışḳa bir ḫarīdār isterem
İstemen sūd u ziyān kirdāra muḥtāc olmışam

‘Işḳ içinde vālih u ser-mest ü ḥayrānam velī
Gör nice Manṣūr teki men dāra muḥtāc olmışam

Söz içinde bu **Ḫaṭāyī**nüñ cihān muḥtācıdur
Bir nefes senden şehā güftāra muḥtāc olmışam

261-P 48b, TZ 65a
262-P 56a, TZ 75a

263
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Ḥüsnüñi men Yūsuf-ı Ken‘āna nisbet ḳılmışam
Ḳılmışam nisbet velī şāhāna nisbet ḳılmışam

Cānumı ṭarḥ itmişem yoluñda ey ārām-ı cān
Gönlüm içinde ḫayālüñ cāna nisbet ḳılmışam

Dişlerüñ incü lebüñ mercāndur ey baḥr-ı kerem
Ḥalḳa-i devr-i dehānuñ kāna nisbet ḳılmışam

Ey şeh-i ḫūbān-ı ‘ālem bāġ içinde men senüñ
Boyuñı serve saçuñ reyḥāna nisbet ḳılmışam

Bu **Ḫaṭāyī** bir ḳuluñdur āsitānuñda senüñ
Mürvet eyle men seni sulṭāna nisbet ḳılmışam

264
Mefā‘īlün mefā‘īlün fe‘ūlün

Ḫayālümdür menüm yā düşde gördüm
Bi-ḥamdi’llāh cemālüñ uşta gördüm

Sözüñ her biri gevher olduġı’çün
Asılmışdur hemīşe gūşda gördüm

Nice kim bilicisin ebsem olgil
Sa‘ādet olmaġı ḫāmūşda gördüm

Belāsından bu ‘ışḳuñı saḫıngil
Yüküş ‘āşıḳları ser-geşte gördüm

Senüñ ol zülfinüñ her bir ḳılını
Ḫaṭāyī boynına bir rişte gördüm

263-P 56b, TZ 75a, M 64a, GS 61a
264-P 56b, TZ 75b
3-b Sa‘ādet: Selāmet TZ

265
Mefā‘īlün mefā‘īlün fe‘ūlün

Menem kim bu cihāna şimdi geldüm
Revān oldum Revāna şimdi geldüm

Şehā men ‘āşıḳ u ḥayrān u mestem
Muḥibbem ḫānedāna şimdi geldüm

Şehe müştāḳ idüm ġāyetde bi’llāh
Şükür kim āsitāna şimdi geldüm

Yezīd ü müşriküñ kökin keserem
Çerāġa yana yana şimdi geldüm

Ezelden gelmişem şāh emri ilen
Saġınmagil cihāna şimdi geldüm

Muḥibbem on iki şāha ezelden
Velīkīn bu dükāna şimdi geldüm

Süleymān ḫātemi Mūsī ‘asāsı
Cihāna Nūḥ ṭufāna şimdi geldüm

Muḥammed mu‘cizi şāh Ẕü’l-feḳārı
Elümdedür nişāne şimdi geldüm

Ḫavāric aṣlını ḳoyman cihāna
Ḫaṭāyīyem cihāna şimdi geldüm

265-P 57a, PS 34a, L63b, ŞR 53b, TN 132, TZ 76a, M 62b, GS 59b, G 36b

1-a cihāna: zamāna P, TZ

2-a çün: -L, TN // Şehā men ‘āşıḳ u ḥayrān u mestem PS / ‘Āşıkam mest ü ḥayrān şāha çün men P, TZ / Mürīd ü mest ü ḥayrānam şehā men M, GS // ‘āşıḳ u ḥayrān u mestem: mest ü ḥayrānam şehā men ŞR, G

2-b Muḥibbem: Muḥibb-i PS / Muhabbet L, TN

4-a kökin keserem: ḳanın tökerem PS, L, ŞR, TN, M, G / ḳanın tökermen GS

4-b Çerāġa: Çerāġam PS, L, ŞR, TN, M, GS, G

5-PS, L, ŞR, TN, M, GS,G

6-PS, L, ŞR, TN, M, GS, G

7-a ḫātemi: ḥani PS, L, TN // Mūsī: Mūsīnüñ PS, L, TN

7-b Cihāna: ‘Āleme P, L, TZ // Nūḥ ṭufāna: Nūḥ u ṭūfānam L, TN

9-a aṣlını: neslini M, GS // cihāna: cihānda PS, L, ŞR, TN, M, GS, G

9-b Ḫaṭāyīyem: Ḫaṭāyī PS // cihāna: bürhāna PS / ki bürhāna L, ŞR, TN, G

266
Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fe'ūlün

Avlaḫda bugün avlar iken yāra yoluḫdum
Bir aydan arı gün kimi dīdāra yoluḫdum

Bī-çāre göñül gözgüsi açıldı ṣafādan
Hey hey ne 'aceb āhū-yı Tatara yoluḫdum

Dün varmış idüm bāġçaya gül dirmege ammā
Sundum elümi bir güle ṣad ḫāra yoluḫdum

Çoḫ mihr ü vefā umar idüm yārdan ammā
Bir cevri yüküş yār-ı cefā-kāra yoluḫdum

Şāh işigüñe secde ḳılupdur bu **Ḫaṭāyī**
Baḥr-ı Necefe irdüm ü şeh-vāra yoluḫdum

267
Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Dil-rubānuñ firḳatüñden gözlerüm nemdür menüm
Gice gündüz aġlaram hīç bilmezem nemdür menüm

Bī-devā derdümni men 'arż eyledüm dil-ber didi
Olma ġam-gīn kim saña la'l-i lebüm emdür menüm

Ḫūblaruñ cevrin çekermen ey perī peyveste kim
Ḳısmetüm rūz-ı ezelden miḥnet ü ġamdur menüm

266-V 29b, ŞR 55b, G 38a

1-b kimi: teki ŞR, G

2-a gözgüsi açıldı ṣafādan: bir 'ayn-ı ġazāle ŞR, G

2-b ne: ki ŞR, G

3-b ṣad: yüz ŞR, G

4-a Çoḫ mihr ü vefā umar idüm yārdan ammā: Mihr ile vefā ister idüm dāyim o yārdan ŞR, G

5-a işigüñe: ḳapusına ŞR, G

5-b irdüm: daldum ŞR, G

267-ŞR 63b, TH 25, M 61b, GS 58b

Hüseynî neşrinde "Bu gazel yalnız Sultan el-Kurrai nüshasında görülüp göçürüldü." notu yer almaktadır (1380: 293).

2-a Bī-devā derdümni men: Bī-devādur derdümi M, GS // men: çün ŞR

3-a çekermen: çekersin ŞR

Ḳaşlaruñla çünki men baḥṣ eyledüm ey māh-ı nev
Ol sebebden ey perī bu ḳāmetüm ḥamdur menüm

Ḥaḳ bilür kim ḥüsn içinde bu **Ḫaṭāyī** dil-beri
Cümle ḫūblar arada ʿālemde görkemdür menüm

268
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Āh kim ol dil-ber ü dil-dārı gitdüm görmedüm
Gördüm aġyārı velīkin yārı gitdüm görmedüm

Fikr-i endūh-ı firāḳ u miḥnet-i hicrān ile
Cāna yetdüm ġamdan u ġam-ḫˇārı gitdüm görmedüm

N'eyleyem bī-iḫtiyār ayrıldum andan vā dirīġ
Ol menümlen hem-dem ü serdārı gitdüm görmedüm

Ol perī-ruḫ-sār içün ʿālemleri terk eyledüm
Ḳoydum elden cümle-i pür-kārı gitdüm görmedüm

Ey **Ḫaṭāyī ölmegü**ñ farż oldı şol ṭūṭī kimi
Lebleri şehd ü şeker-güftārı gitdüm görmedüm

269
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Bendeye ḥaḳdur ölüm sen pādişāhı görmişem
Dem-be-dem ol ḳudret-i ṣunʿ-ı İlāhı görmişem

Ol ser-i kūyuñda gezmekden ne ḥāṣıldur mańa
Sen büt-i şūḫuñ kerāmātın kemāhī görmişem

Meskenüm yoḫdur eger miñ secde ḳılsam her yire
Ḳaşlaruñ ṭāḳında ruḫuñ ḳıble-gāhı görmişem

4-a Ḳaşlaruńla: Ḳaşlaruña ŞR// men baḥṣ: çünki secde ŞR
5-a ḫūblar arada ʿālemde: ʿālem ara maḥbūb u ŞR // arada: ārā M, GS
268-ŞR 54b, G 37b
269-ŞR 56a, G 38b

Gönlüme yüz miñ ḫayālāt-ı müşevveş nūr virür
Ol büt-i ārām-ı cānı gāh gāhī görmişem

Muʿcizātum āşikār olmazdı ʿālem ḫalḳına
Her gice bir vechile ḫˇābımda şāhı görmişem

Bu **Ḫaṭāyī** dir meni dīvānalıḳ efkār ider
Her zamān ol dil-ber-i çeşm-i siyāhı görmişem

270
Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1 Laʿlüñ ḳatında vaṣf-ı Bedaḫşān ne söyliyem
Yāḳūtı men berāber-i mercān ne söyliyem

Nāz u ʿitāb-ı ġamzelerüñ dime cāhile
Ḫayfum gelür dimek saña nādān ne söyliyem

Göz gördi vü şikeste gönül düşdi dile
Yūsuf kimi be-çāh-ı zenaḫdān ne söyliyem

Cevr ü cefāñı bülbül-i şeydāya ḳılmagil
Vācib degüldür ey şeh-i ḫūbān ne söyliyem

5 ʿĀrif gerek **Ḫaṭāyī**ni idrāk eyleye
Güftāruñı be-merdüm-i nādān ne söyliyem

271
Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 Yüzüñdür Kaʿbe laʿlüñ āb-ı zemzem
Ki sensin ḳıble-gāh-ı her dü-ʿālem

Be-ḥaḳḳ-ı sūre-i Ṭāhā vü Yāsīn
Muʿaẓẓamsın muʿaẓẓamsın muʿaẓẓam

270-ŞR 58b
271-ŞR 59b

Hezārān āferīn ey ḳudretu'llāh
Saña devrān-ı ḥüsn oldı müsellem

Firāḳuñdur dil-i bīmāra nāfiʿ
Viṣālüñdür devāsız derde merhem

Senüñ tek gelmedi hergiz cihāna
Zi rūz-ı Ādem ü tā devr-i Ḫātem

Meni sürme ḳapuñdan āşināyam
Ki yād olmaz saña yüz ılda maḥrem

Ḫaṭāyī cümle ḫūblardan ḥabībā
Senüñ tek dil-beri buldum muḳaddem

272
Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

Şāhā ġamunda āteş-i sūzāna yanaram
Pervāne-vār şemʿ-i şebistāna yanaram

Çün bülbül-i faṣīḥ-zebān medḥ eylerem
Āh u firāḳ sen gül-i ḥandāna yanaram

Yaʿḳūb-ı ḥaste-dil kimi giryān u derd-mend
Pür-işţiyāḳ Yūsuf-ı Kenʿāna yanaram

Men bī-nevāyı miḥnet ü hicrāna ṣaldı ʿışḳ
Oldum esīr-i miḥnet ü hicrāna yanaram

Yanmaḳdan ey **Ḫaṭāyī** gel incitme cānuñı
Çün söyledüñ ki āteş-i cānāna yanaram

273
Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

Ġarībem ʿāşıḳam tenhā vü zāram
Dilerem bir daḥı ol yāra varam

272-ŞR 60a
273-ŞR 60a

Yāre ısmarış itdüm dañ yelinden
Geleydi ki be-ġāyet intiẓāram

Durup oturmaġa ṣabrum daḫı yoḳ
Ḳatı ser-geşteyem hem bī-ḳarāram

Arardum geh o yanı geh bu yanı
Fiġān u āh idüp seni araram

Bu derdümüñ devāsın ḳılmasa yār
Ölümden özge daḫı yoḳ müdāram

Gehī firḳat gehī miḥnet gehī zār
Gehī ġam-ḫāne küncinde duraram

Menüm bu āb-ı dīdem oldı ʿummān
Henüz çeşmümi açmazam yumaram

Didüm al cānumı bir ḳanla bārī
Didi öldürmezem seni sınaram

Ḫaṭāyīyem elif tek doġrı yolda
Gül-istān bāġıda serv ü çınāram

274
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Çeşme-i laʿlüñden ey cān teşneyem āb isterem
Ḫasteyem hecrüñ beyābānında ʿunnāb isterem

Devlet-i ẕātuñdan ey ẕātı münezzeh bī-gümān
Zīnet-i esbāb-ı ʿuḳbā genc-i nā-yāb isterem

Nev-bahār-ı ḫaṭṭ u reyḥānuñdan ayru düşmişem
ʿĀrıẓuñ tek lāle-i gül-berg-i sīr-āb isterem

274-ŞR 60b

Mahlas beyti yok. Bu haliyle eksik gazel olabilir. Fakat müstensih, kafiye ve redifi dikkate almadan sonraki beyitleri üstteki gazele ekleyerek tek bir şiir gibi yazmıştır.

275
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Yār işiginde raḳībi sürdiler dūr ez-ḥarem
Veh ki nā-maḥrem ḥaremde ḫaçan olur muḥterem

Evvel ü āḫirde kendü sırrını fāş itmege
Gördi şol ḳudret yüzüñ levḥinde çekmişdür raḳam

Bu **Ḫaṭāyī**nüñ murādı dāyimā Ḥaḳdan budur
Ey ‘azīzüm cism ü cānuñdan ıraġ olsun elem

276
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

N’ola ey dil-ber eger sen cānum olsayduñ menüm
Ġam yimezdüm dünyede cānānum olsayduñ menüm

Çeşm-i bīmāruñ meni ḳılmazdı ġamdan nā-tüvān
Ey ṭabībüm derdüme dermānum olsayduñ menüm

Dünyeden naḳl itdügüm çaġumda gelseñ başuma
Şol maḥalde dīn ü hem īmānum olsayduñ menüm

İsterem ḥüsnüñ kitābından bugün ders oḫıyam
Sen delīl ü ḥüccet ü bürhānum olsayduñ menüm

Bu **Ḫaṭāyī** āsitānuñ çākeridür ṣıdḳ ile
Sen daḫı bir n’ola ger sulṭānum olsayduñ menüm

275-ŞR 61a
276-ŞR 62b
Orijinal metinde “ġam-ḫ’ārum” yazılı olduğu hâlde kafiye ve anlama uygun biçimde metin tamiri yapılmıştır.

277
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Ey dirīġā gitdi gelmez ol gül-endāmum menüm
Ne ḳarārum var ne ṣabrum u ne ārāmum menüm

Bir yañadan ṭa‘n-ı düşmen bir yañadan cevr-i yār
Bilmezem n’olasıdur āḫir ser-encāmum menüm

Dil yüzüñ gördi giriftār oldı zülfüñ dāmına
Bülbül-i şūrīde tek zār oldı eyyāmum menüm

Fīle yüklersen götürmez men çeken bār-ı ġamı
Ṣūretā gerçi **Ḫaṭāyī** dідiler nāmum menüm

278
Mef‘ūlü fā‘ilātü mefā‘īlü fā‘ilün

Cānā men isterem ki esīr-i kemend olam
Bīmār u zār u ḫaste-dil ü müstmend olam

Bülbül kimi çemende hezārān fiġān idüp
Hem-sāye-i sa‘ādet ü serv-i bülend olam

‘Aşḳuñ yolında cān ile baş eyleyem fedā
Senden ki tā maḥabbet ile behre-mend olam

Menden götürmegil naẓar ey şeh-süvār-ı ḥüsn
[Çün] dergehüñde ẓulm ola kim nā-pesend olam

Ḥaḳdan budur **Ḫaṭāyī** murādı ki dāyimā
Zülfüñ ucında murġ-ı hevā tek be-bend olam

277-ŞR 63a
278-ŞR 64a

279
Mefā‘īlün mefā‘īlün fā‘ilün

Gel ey dil-ber tenümde cān olupsan
Ne cānam belki hem cānān olupsan

Ḥadīṯ-i Muṣṭafādur *ekremū’z-zayf*
Göñül mülkinde ḫoş mihmān olupsan

Ezelden kevkeb-i raḫşān idüñ sen
Bu devrānda meh-i tābān olupsan

Göñül tā gül yañaġın gördi anuñ
Oḫı kim bülbül-i ḫoş-ḫˇān olupsan

Ḫaṭāyī göñlin alduñ ḫande birlen
Eyā gül bergi sen ḫandān olupsan

280
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Firḳatüñ çekdüm nigāra şimdi yār olmaz mısan
İḫtiyārum gitdi elden iḫtiyār olmaz mısan

İntiẓārum ḥadden ötdi hicr ilen boldum helāk
Ġamlu göñlüm ḥālına bir ġam-güsār olmaz mısan

Düşmedüm sevdā elinden bülbül-i cān oldı lāl
Vaḳt-i güldür çehreñ açup nev-bahār olmaz mısan

279-T 43a, W 96, P 63a, PS 37b, L 47a, ŞR 75b, TN 150, TZ 83a, M 69b, GS 66b, G 41b
2-b mülkinde: taḫtında M, GS
4-a tā gül yañaġın gördi anuñ: tā gördüñ anuñ gül yañaġın P, TZ // gördi: gördüñ ŞR, M, GS, G
5-a alduñ: alup ŞR, G
5-b bergi: böyle P, PS, L, ŞR, TN, TZ, G // sen: mi PS, ŞR, TN, G
280-T 44a, W 73, P 61a, PS 38a, L 47b, ŞR 75b, TN 152, TZ 81b, M 72b, GS 69b, G 41b
2-a boldum: oldum P, TZ
2-b ḥālına: cānuma P, TZ
3-a Düşmedüm sevdā elinden: Düşmiş idüm ṣabr olalı P, TZ / Düşmen dem-i serd PS, L, ŞR, TN, G / Düşmen-i bed-baḫt M, GS
3-b Vaḳt-ı güldür: Vaḳtidür gül W, P, PS, L, ŞR, TN, TZ, M, GS, G

Munca miḥnet çekdüm ey dil ẓulmet-i hicrān şebi
Ol mehüñ vaṣlına yetdüñ baḫtiyār olmaz mısan

Ger günāhuñ çoḫdur ey miskīn **Ḫaṭāyī** ġam yime
Raḥmetine Ḫālıḳuñ ümmīd-vār olmaz mısan

281
Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Dil-berā derd-i firāḳuñ ḳoymadı cismümde cān
Anca aḫdı ḳanlu yaşum ḳalmadı baġrumda ḳan

Tā ser-i zülfüñ senüñ yüz üste gördüm ey perī
Sen meni sevdāya ṣalduñ ey meh-i nā-mihribān

Kim senüñ yüzün durur ḫūrşīd-i ḫāver nisbeti
Ḳaşlaruñlan gözlerüñdür fitne-i āḫir zamān

Dün dimişsin kim saña yüz gösterüben cān alam
Yüzüñi göstermedüñ alduñ revānumdan revān

Rūm-ı rūyuñda **Ḫaṭāyi** tā görüpdür rūy-ı Ḥaḳ
Cümle-i 'ālem gözinde rūy-ı ḥaḳḳuñdur nişān

4-a Munca: Ḥayli P, TZ // miḥnet: minnet W // çekdüm: çekdüñ PS, L, ŞR, TN, M, GS, G // şebi: ilen P, TZ, M, GS
4-b Ol: Şol M, GS
5-a çoḫdur ey: çoḫ ise P, TZ
281-T 54a, ŞR 71a, TH 13, M 65a, GS 62a, G 42b
1-TH
1-a cismümde: cānumda M, GS
1-b baġrumda: cismümde M, GS
3-a Kim: Hem ŞR, G // Çün: M, GS
4-a dimişsin: demişdüñ ŞR, G
5-a Rūmī: Nūr ŞR, G / Rūy-ı M, GS
5-b rūy: nūr M, GS // ḥaḳḳuñdur: ḥaḳdandur ŞR, M, GS, G

282
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Gel ki cānā senden özge tende men cān istemen
Tā ki sen varsın menüm cānumda cānān istemen

Ger ‘ilāç eyler mañа ‘ālem ṭabībi ser-be-ser
Şerbet-i la‘lüñden özge derde dermān istemen

Göreli ḥüsnüñ gülini olmışam çün ‘andelīb
Bāġçalarda senden ayru verd-i ḫandān istemen

Tā ezel günden senüñ ‘ışḳuña iḳrār itmişem
Senden özge yār ilen men ‘ahd u peymān istemen

Öyle ṣanma kim **Ḫaṭāyī** mihr-i rūyuñ terk ide
Var iken dilde ḫayālüñ özge mihmān istemen

283
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Gönlüm ister vaṣluñı ey sevgü cānān yeñiden
Āb-ı la‘lüñden ḳılam bu derde dermān yeñiden

Yüzüñe şeyṭān kimi tā ḳılmadı zāhid sücūd
Muṭlaḳā kāfirdür ol getürsün īmān yeñiden

‘Işḳ geldi gönlüme ḥükm itdi cānum mülkine
Şükr kim öz taḫtına uş geldi sulṭān yeñiden

282-T 54b, P 58b, ŞR 66b, V 30b, TH 16, TZ 80a, M 66a, GS 63a
1-b sen varsın menüm cānumda: mihrüñ cānumda daḫı ŞR // cānumda: yanumda P, TZ
3-b ayru: özge ŞR, V // verd-i: berg-i ŞR / verd ü M, GS // ḫandān: reyḥān M, GS
4-b ilen: iken M
5-a ide: ider ŞR, V, M, GS
5-b dilde: cānda ŞR, V
283-T 54b, P 59b, ŞR 68b, TH 14, TZ 79a, M 65a, GS 62a, G 39a
1-a sevgü: cān-ı ŞR, G
1-b ḳılam: ḳılın P, TZ

Gel vefā resmin aradan sen götürme men daḫı
Ḳılalı pür-ṣıdḳ ilen bir ʿahd ü peymān yeñiden

Zülf ilen ḫaṭṭ u lebüñi kim ki gördi söyledi
Ḫıżr ilen ẓulmāta girmiş āb-ı ḥayvān yeñiden

Māh ruḫ-sāruñ görüp iḳrāra geldi müddeʿī
Çün ẓuhūr oldı yüzüñden nūr-ı Raḥmān yeñiden

Ḳapuña geldi gedā tek bu **Ḫaṭāyī** dil-berā
Sen aña ḳıl ey ṣanem bir luṭf u iḥsān yeñiden

284
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Gel ki derd-i bī-devā dermāna gelsün yeñiden
Ten Mesīḥā leblerüñden cāna gelsün yeñiden

Ẓulmet-i zülfüñde kāmın tapmadı ḥükm eyle kim
Tā Sikender çeşme-i ḥayvāna gelsün yeñiden

Ġam ki dün meydān-ı ʿışḳuñda menümlen ḳıldı rezm
Anda maʿlūm olmadı meydāna gelsün yeñiden

Çün raḳīb emrüñe tāʿat ḳılmadı merdūd ḳıl
Ṭavḳ-ı laʿnet tā kim ol şeyṭāna gelsün yeñiden

İşigüñ ḳulluġına gelsün selāṭīnler ḳamu
Ḳul tekebbür ḳılmasun sulṭāna gelsün yeñiden

Aytdum ey dil-ber dimişdüñ gösterem şemʿ-i ruḫum
Dir ḳabūl itmen anı pervāne gelsün yeñiden

4-a men daḫı: ey perī M, GS
4-b Ḳılalı: İdelüm P, TZ
5-b girmiş: girdi P, TZ
7-b Sen: Bes P, TZ
284-T 59a, P 63b, TZ 84a, M 69a, GS 66a, K 39
4-a merdūd: sen emr M, GS // ḳıl: bil P, TZ, K
5-TZ
6-a Aytdum: Didüm M, GS

Ḫayli demdür kim **Ḫaṭāyī** gözleri ḳan aġladı
Seyl-i ḫūnīn bir daḫı ʿummāna gelsün yeñiden

285
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Çün senüñ tek yār buldum özge men yār istemen
Senden ayru cümle-i ʿālem daḫı var istemen

İsterem kim men çekem derd ü firāḳuñ zaḥmetin
Menden özge ʿışḳuñuzda kimse bīmār istemen

İsterem kūyuñda āvāz itmeye nākes raḳīb
Öz ünümden özge anda nāle vü zār istemen

Dün dimişsin isterem bir būseme yüz cān bahā
Ol metāʿa menden özge hīç ḫarīdār istemen

5 Ol sebebden bu **Ḫaṭāyī**nüñ sözi ḥaḳḳānidür
Ḥaḳdan özge dünyede men yār-ı ġam-ḫˇār istemen

286
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Senden özge dil-berā hīç kim mańa yār olmasun
Cevr-i ʿışḳuńdan menüm tek kimse bīmār olmasun

Kāfirüñ raḥmi gelür men derd-mendüñ ḫālına
Līk kāfir sen teki yār-ı sitem-kār olmasun

285-T 55a, P 60a, ŞR 66b, TH 16 , V 30a, TZ 80a, M 65b, GS 62b, K 137
1-a men yār: dil-dār P, ŞR, V, TZ, M, GS / dermān TH
1-b ʿālem daḫı: ʿālemde men P, ŞR / ʿālemni men V, TZ
2-a derd ü: derd-i P, ŞR, TZ //zaḥmetin: zaḥmeti T, V
2-b Menden özge ʿışḳuńuzda: ʿIşḳda bir menden özge ŞR / ʿIşḳuńuzda menden özge V, K // kimse: daḫı P, TZ
3-a İsterem kūyuńda āvāz itmeye nākes raḳīb: İsterem ki men çekem itlerüñ içre bir fiġān M, GS
3-b nāle vü: nāle-i M, GS
4-a dimişsin isterem: dimişdüñ ey ṣanem V, ŞR// būseme: būseye P, ŞR, V, TZ, M, GS
5-b yār-ı: yār u ŞR, TH
286-T 55a, P 60b, L 69b , ŞR 72b, TZ 80b, M 65b, G 43a, GS 62b, K 69
1-b ʿışḳuńdan: ʿışḳuńda ŞR, G

İstemez bu ḫaste gönlüm özgelernüñ minnetin
Cānuma vaṣluñdan özge nesne ġam-ḫˇār olmasun

Gerçi bülbüller ḳamu gül-zār ister zār zār
Senden özge gönlüme ʿālemde gül-zār olmasun

Bu **Ḫaṭāyī** ḫasteni dīvāne zāhid mest oḫur
ʿIşḳuñuz cānumdan ol bir laḥẓa hüşyār olmasun

287
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Çıḫmaz ey dil-ber senüñ ḫayl-i ḫayālüñ yāddan
Gönlümüñ şehrini yıḫdı ʿışḳuñuz bünyāddan

Tā ki düşdüm ey perī-peyker firāḳnuñ derdine
Tutdı āvāzum cihānı āh ilen feryāddan

Anca kim dünyā yüzinde ḫaste cānum tendedür
Çıḫmadı derd-i firāḳnuñ bu ḫarāb-ābāddan

Tā ki çeşmüm ḳarşusından ayru düşdüñ ey ṣanem
Gitmedi hergīz ḫayālüñ ḫāṭır-ı nā-şāddan

Bu **Ḫaṭāyī** sözine daḳ dutma ey ẓāhir-perest
Tā ezel taʿlīm alupdur ol ḥakīm üstāddan

3-a İstemez: İstemen P, L, TZ // özgelernüñ: özgelerden TZ

3-b özge: ayru P, L, TZ // nesne: kimse P, L, ŞR, TZ, M, G, GS, K

4-a ḳamu: kimi P, L, TZ / gül ü ŞR, G // gül-zār: gül-zāra P, L, M, GS / gül-zārı ŞR, G // ister: aġlar P, L, TZ, M, GS

5-a Bu Ḫaṭāyī ḫasteni: Ey Ḫaṭāyī çün seni P, L, TZ, K

5-b cānumdan: cānumda L

287-T 55b, P 60b, ŞR 70b, TZ 81a, M 66a, GS 63a, G 42a, K 59

Sadettin Nüzhet "XVI ncı asır Osmanlı Şairlerinden Midillili Hitâbî'den Örnek Şiirler" başlığı altında yedi gazel, bir murabbaya yer vermiştir. II. gazel budur (1956: 223-226). Ayrıca bk. (Köksal 2001: 2041; Gıynaş 2014: II, 962).

1-b Gönlümüñ şehrini: Kişver-i gönlümni ŞR, G, K

3-b Çıḫmadı: Çıḫmaya P, ŞR, TZ, G, K

4-a çeşmüm ḳarşusından: çeşmüñden senüñ men G // düşdüñ: düşdüm ŞR, G /düşdi M, GS // ṣanem: perī ŞR, M, GS, G

4-b Gitmedi: Çıḫmaya P, TZ, K

5-a dak dutma: ṭaʿn itme ŞR, G // ẓāhir-perest: nā-kes ḥasūd P, TZ / zāhid yeter ŞR, G, K

5-b Tā: Der- M, GS

288
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Ey ki çoḫ düşdüm firāḳuñdan fiġān u vāya men
‘Işḳ-ı zülfüñden müdāmī düşmişem sevdāya men

Tā senüñ gülgūn yañaġuñ görmişem ey meh-liḳā
Gülşen içre baḫmazam hergiz gül-i ḥamrāya men

Ḥüsn-i rūyuñdan kim ol ḫūrşīd-i ‘ālem nūr alur
Ḥayf ola nisbet ḳılam mihr-i ruḫuñı aya men

Bāġ ilen bustān içinde serve ḳılman iltifāt
Tā ki ḳıldum bir naẓar şol ḳāmet-i bālāya men

Tā göñül oldı senüñ rūz-ı viṣālüñden cüdā
Bu **Ḫaṭāyī** dil-şikeste ‘ışḳ ilen hem-sāye men

289
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Görmek ister yüzüñi ‘ışḳ ile bu cān şimdiden
Ey perī vaṣl ile ḳılgil derde dermān şimdiden

Zāhid-i güm-rāha göster yüzüñ ey nūr-ı İlāh
Tā kim ol kāfir getürsün Ḥaḳḳa īmān şimdiden

Ġamda zülfüñ tek perīşān oldı ol nikbet raḳīb
Yüz sa‘ādet bendeye görsetdi devrān şimdiden

288-T 55b, L 67b, ŞR 64b, TN 145, M 66b, GS 63b
2-b hergiz: serv ü ŞR
3-a ‘ālem: tābān M, GS // alur: olur TN
4-b ḳāmet-i: ḳāmet ü L, TN
5-b dil-şikeste: kimi oldum ŞR // ‘ışḳ ilen: derd ile L, TN
289-T 56a, W 83, ŞR 69b, M 66b, GS 63b, G 39b
2-b vaṣl ile ḳılgil: vaṣluñla ḳıl ŞR, G
3-a ol nikbet: nikbetden ŞR, G // oldı ol nikbet: eyledi ol M, GS
3-b görsetdi: gösterdi ŞR, M, GS, G

Ṭıfl iken dil-ber diler kim refʿ ide yüzden niḳāb
Ẕerreni gör kim olur ḫūrşīd-i tābān şimdiden

Ey **Ḫaṭāyī** fikr-i bikrüñ eyledün eşʿāra ṣarf
Dutdı ʿirfān meclisin defterle dīvān şimdiden

290
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Dil-berā gözden cemālüñ bir nefes dūr olmasun
Yaşlu çeşmümde yüzüñden ayru hīç nūr olmasun

Tā ki ʿışḳuñlan senüñ maʿmūr olupdur dil evi
ʿIşḳuñ ol vīrāneden bir laḥẓa maʿẕūr olmasun

Ebr-i nīsān tā cemālüñ gülşenine su virür
Ḳaṭre-i eşkümden özge anda yaġmur olmasun

Tā ki senden ayru düşdüm görmedüm ṣabr u ḳarār
Hīç ʿāşıḳ dil-berinden zār u mehcūr olmasun

Tā seni sevdi **Ḫaṭāyī** boldı destān ʿāleme
Kimsene anuñ teki ʿışḳuñda meşhūr olmasun

4-a Ṭıfl iken: Luṭf ider M, GS
4-b Ẕerreni: Ẕerreyi ŞR, G // olur: alur M
5-a fikr-i bikrüñ: fikr ü ẕikrüñ M, GS // ṣarf: sen ŞR, G
5-b meclisin: meclisi M, GS
290-T 56a, W 86, P 59a, PS 36b, L 66b, ŞR 72b, TH 18, TN 140, TZ 78b, M 67a, GS 64a, G 40b
2-b vīrāneden bir laḥẓa maʿẕūr: ol maʿmūre gencinden demī dūr ŞR / vīrāne gencinden demī dūr G // maʿẕūr: maʿmūr P, TN, TZ / mūrūr PS
3-a tā: tek PS
3-b eşkümden: yaşumdan PS, L, ŞR, TN, G
4-b zār u mehcūr: bir zamān dūr M, GS
5-b teki: kimi TZ

291
Mef'āīlün me fā'ılün mefā'ılün mefā'ılün

Yüzüñdür sūre-i Yūsuf dudaġuñ āb-ı kevṣerden
Boyuñ ṭūbā durur ammā saçuñdur sünbül-i terden

Cemālüñ *hazihi cennet* didi Ḥaḳ *fedḫulū fihā*
Te'ālā şānuhū ekber yañaġuñ verd-i aḥmerden

'İẕāruñ nūrıdur Yāsīn anuñ şānuñdadur el-ḥamd
Lebüñ yāḳūt-ı aḥmerdür dişüñ lü'lü'-i gevherden

Ḳaşuñdur *ḳābe ḳavseyn* ü saçuñ ẓıll-ı İlāhīdür
Ziyād olmış durur cānā cemālüñ şem'-i ḫāverden

Yüzüñi sūre-i En'ām oḫıdı ḳudretu'llāhdan
Ḫaṭāyī bolmadı bir dem ḫālāṣ Allāhu ekberden

292
Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

'Āşıḳ-ı dil-ḫaste gör dil-dāra döndermiş yüzin
'Ālemi ṭarḥ eylemiş sen yāra döndermiş yüzin

Ḫāşeli'llāh kim göñül yüzin ḳapuñdan döndere
Bülbül-i bī-çāredür gül-zāra döndermiş yüzin

Dönderüp zāhid yüzin dīvāra her dem yaş döker
'Āşıḳuñ dīvārı yoḫ dīdāra döndermiş yüzin

Yāra döndermiş yüzin görgeç raḳībe söyledüm
Ol gül-i ḫandānı gör kim ḫāra döndermiş yüzin

291-T 56b, W 87, P 57a, ŞR 69a, TH 20, TZ 76b, M 71b, GS 68b, G 39b
3-a nūrıdur: yüzidür T, P
3-b dişüñ: dişüñdür ŞR, G // gevherden: terden ŞR, G
4-a kavseyn ü: kavseynī T, TH // ü saçuñ ẓıll-ı İlāhidür: uş saçuñdur sūre-i ve'l-leyl M, GS
5-a oḫıdı: oḫıdum P, ŞR, TZ, M,GS, G
292-T 56b, W 84, P 60a, PS 36a, L 66a, ŞR 71b, TH 19, TN 143, TZ 80b, M 67a, GS 64a, G 40a
1-b ṭarḥ: terk W // eylemiş: eyleyüp PS, L, TN
3-a yaş töker: baş urur M, GS
4-a rakibe: raḳībi ŞR, G

5 Dünyede maḳṣūdına her kimse yüzin dönderür
Bu **Ḫaṭāyī** sen büt-i ʿayyāra döndermiş yüzin

293
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Gözlerüm her dem-be-dem ruḫ-sāra döndermiş yüzin
ʿĀşıḳ-ı bīmārı gör tīmāra döndermiş yüzin

Gözüñ içmiş ḳanını ʿāşıḳlaruñ olmış ḫumār
Bāġçada gör nergisi gül-nāra döndermiş yüzin

Vaṣla vāṣıl olmaḳ içün ʿāşıḳ-ı dil-ḫasteler
Ṣıdḳ ile el götürüp Cebbāra döndermiş yüzin

Virmişem dellāl-ı ʿışḳa cānumı behr-i mezād
Sen ḫarīdār olmaġa bāzāra döndermiş yüzin

5 Bu **Ḫaṭāyī** ḫastenüñ maḳṣūdı şāhuñ yüzidür
Zāhid-i bed-baḫtı gör dīvāra döndermiş yüzin

294
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ey ki ḫayrāndur göñül sen dil-ber-i dil-dār içün
Ḳāmeti serv-i revān u ruḫları gül-zār içün

Ey ṭabīb-i ehl-i ʿirfān bir devā ḳıl derdüme
Ḫaste-ḥāl oldı göñül sen gözleri bīmār içün

5-a maḳṣūdına her kimse: her kim ki maḳṣūdına PS, L, TN // Dünyede maḳṣūdına her kimse yüzin dönderür: Der-ezel her kimse maḳṣūda dönderdi yüzin ŞR, G

293-M 71a, GS 68a

Hüseynî neşrinde "Gazel tekçe Sultan el-Kurrai nüshasından yazılmıştır, başka nüshalarda görünmedi." notu yer almaktadır (1308: 361).

294-T 57a, W 85, P 63b, ŞR 75a, TH 17, TZ 84a, M 67b, GS 64b, G 41b

1-a dil-ber-i dil-ber ü P, TH, TZ / dil-rubā ŞR, G

1-b Ḳāmeti: Kametüñ P, TZ, M, GS // u ruḫları: ruḫlaruñ P, TZ, M, GS

2-b sen: men ŞR, G

Zāhidā çoḫ ṭa'ne ḳılma meẕheb-i 'āşıḳlara
Sen çü dīvār ehlisin men 'āşıḳam dīdār içün

Ey göñül ol dil-rubānuñ miḥnetinden incime
Kimse kim gül ister ol ḳayırmaz illā hār içün

Bu **Ḫaṭāyī**nüñ kelāmın ḳıl ḳabūl ey görke bay
Ẕikridür her dem du'ā sen ḥüsn-i ber-ḫūrdār içün

295
Mefā'īlün mefā'īlün fe'ūlün

Cemālüñ göreli cān buldum ey cān
Yüzüñi nūr-ı īmān buldum ey cān

Yüzüñ derdinde gerçi ḫaste idüm
Viṣālüñ derde dermān buldum ey cān

Senüñ mihr-i cemālüñ şükrüli'llāh
Göñül taḫtında sulṭān buldum ey cān

Bi-ḥamdi'llāh ki hicrān ẓulmetinde
Lebüñi āb-ı ḥayvān buldum ey cān

Ḫaṭāyīyem ayaġuñ toprağında
Bugün mülk-i Süleymān buldum ey cān

3-b 'āşıḳam: 'āşıḳ-ı ŞR, G

4-a dil-rubānın: dil-berüñ P, TZ / mihribānuñ M, GS // miḥnetinden: miḥnetlerinden P, TZ

4-b Kimse kim gül ister ol ḳayırmaz illā hār içün: Kimse kim gül dir gül ister ol ḳayırmaz hār içün TH / Her kime gül dermek ister ol ḳayırmaz hār içün P, TZ / Kimseden kim gül dilersin ol ḳayırur hār içün ŞR, G / Kimse kim gül dermek ister ol ḳayırmaz hār içün M, GS

5-a görke bay: dil-rubā ŞR, G / meh-liḳā M, GS

5-b ḥüsn-i: ḥüsni W

295-T 57a, W 88, P 62a, PS 36a, L 66a, ŞR 71b, TH 21, TN 139, TZ 83a, M 67b, GS 64b, G 40a

1-b Yüzüñi: Yüzüñde PS, L, ŞR, TN, M, GS, G

2-a Yüzüñ: Gözüñ P, TZ, M // derdinde: devrinde W, P, TZ, M, GS / görende PS, L, ŞR, TN, G

4-a ẓulmetinde: ẓulmetinden PS, L, TN

5-a Ḫaṭāyīyem: Ḫaṭāyī çün P, TZ // toprağında: toprağından P, PS, L, TN, TZ

296
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Senden özge yārum olsa ey perī-veş sīm-ten
Āsitānuñ çevresinde ḳoy ki ḫāk olsun beden

Ol raḳībler ṭa‘nesinden iḫtirāzuñ tā nedür
Bendeye hīç iltifātuñ yoḫ durur yā Rab neden

Ol yüzi gül zülfi sünbül ḳāmeti serv-i revān
Rūz u şeb dutmış durur çeşmüm kenārında vaṭan

Sorsam ol şīrīn dudaġuñ piste midür yā nebāt
Yā Rab ol nāzük vücūduñ yā semīndür yā semen

Çīn-i zülfüñde **Ḫaṭāyī** tā dutupdur meskeni
Yā Rab ol gülgūn yañaġuñ gül midür yā nesteren

297
Mef‘ūlü fā‘ilātü mefā‘īlü fā‘ilün

Müşgīn saçına tā ki melek çaldı şānesin
Ṣad pāre ḳıldı cān ḳuşınuñ āşiyānesin

La‘line cān bahā didi virdüm revān añа
Ol bī-vefāyı gör ki gidermez bahānesin

‘Işḳuñ ki geldi mihr ile şehr-i vücūduma
Mihmāndur ol ki cān ü göñül dutdı ḫānesin

296-T 57b, W 89, P 61b, ŞR 68a, TH 22, TZ 82a, M 68a, GS 65a, K 139

1-a yārum olsa: dil-berüm yoḫ ŞR

2-a Ol raḳībler: Müdde‘iler ŞR // iḫtirāzuñ tā: iḫtirāzuñdan P, TZ / muḥterizsin M, GS

3-M ve GS nüshasında 3. beytin ilk dizesi ile 4. beytin 2. dizesi bir beyt haline getirilerek diğer mısralar atlanmıştır.

5-a meskeni: meskenin P, ŞR, TZ

297-T 57b, W 90, P 57b, PS 37a, L 68b, ŞR 74a, TH 23, TN 148, TZ 77b, M 68a, GS 65a, G 40b, K 57

1-a melek: felek P, TZ / ṣanem L, ŞR, TN, G // melek çaldı: ḳıldı ṣanem PS

2-a revān añа: añа revān PS / añа veli L, TN

3-b Mihmāndur ol: Mihmān durur PS, L, TN

Anca ki gözyaşın tökerem bolmanam ḫalāṣ
ʿIṣḳuñ göñülde yıġdı tükenmez ḫızānesin

Tā kim **Ḫaṭāyī** gördi anuñ çeşm-i mestini
Ḫayrān durur ki göz de bilemez zamānesin

298
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Ṣūretüñ gördüm nigārā mest ü ḫayrānam bugün
Ol ḳara zülfüñ teki ġamdan perīşānam bugün

Dünyede her kim ki yüzüñ gördi ʿālem şāhıdur
Tā yüzüñi görmişem men daḫı sulṭānam bugün

Ger meni ḳulluġa maḳbūl eylegil yā eyleme
Āsitānuñda senüñ ey şāh derbānam bugün

Āsitānuñ itlerinden tā ki bulmışam şeref
Ey perī ʿışḳuñda men mihr ile seg-bānam bugün

Dir **Ḫaṭāyī** tā ezelden ḳulluġa ḫaṭ virmişem
Her ne kim ḥükm eyleseñ emrüñde fermānam bugün

4-a Anca: Munca PS, L, ŞR, TN, G // bolmañam: bolmazam P, PS, L, ŞR, TN, TZ, M, GS, G
4-b yıġdı: yıḳdı P, M / yaʿni PS, ŞR, TN, G
5-b Ḫayrān durur ki: Ḫayrāndur ol ki PS, L, ŞR, TN, G // göz de bilemez: gözine gelmez M, GS
298-T 58a, W 92, P 59a, ŞR 65b, TZ 79a, M 68b, GS 65b, K 138
1-a Ṣūretüñ: Gül yüzüñ ŞR
1-b Ol: Şol ŞR
2-b yüzüñi: cemālüñ M, GS // men daḫı: ʿālemde M, GS
3-a eylegil yā eyleme: eyleseñ ya eylemeseñ ŞR
5-a Dir Ḫaṭāyī tā: Bu Ḫaṭāyīni ŞR // ḫaṭ virmişem: ḳılduñ kabūl ŞR
5-b emrüñde: emrüñe ŞR / emrine M, GS

299
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Uş yine güller açıldı ḫāra söyleñ gelmesün
Ṣoḥbet-i ḫāṣdur bugün aġyāra söyleñ gelmesün

Gelmesün mey-ḫāne-i vaḥdetde hergiz müdde‘i
Āb-ı kevṣerden içen ḫummāra söyleñ gelmesün

Bir ḥaremdür bu ki iḳrār ehlidür maḥrem ańa
Munda nā-maḥrem düşer inkāra söyleñ gelmesün

‘Iyş u ‘işretdür bu dem ‘ışḳ ehline ḳıluñ ṣalāḥ
Şekl-i bedīd şekl-i bed-kirdāra söyleñ gelmesün

Çünki ṣarrāfuz bu bāzār içre gevher görmeñüz
Almazuz her mühreden bāzāra söyleñ gelmesün

Ser-ḫoşuz rūz-ı ezel peymāne şehden içmişüz
Bu ḳadeḥden içmeyen hüşyāra söyleñ gelmesün

Çün **Ḫaṭāyī**dür bugün gül-zār-ı vaḥdet bülbüli
Daḫı ol zāġ-ı siyeh gül-zāra söyleñ gelmesün

299-T 58a, W 93, P 59b, PS 36b, L 67a, ŞR 66a, TN 141, TZ 79b, M 68b, GS 65b, K 142

1-a güller açıldı: açıldı güller PS, L, ŞR, TN / gül-zār açıldı M, GS

1-b Ṣoḥbet-i: Ṣoḥbeti L, TN // ḫāṣdur bugün: ḫāṣ itmişüz P, PS, L, ŞR, TN, TZ, M, GS

2-a Gelmesün mey-ḫāne-i vaḥdetde hergiz müdde‘i: Müdde‘ini ḳoymañuz gelmesün bugün mey-ḫāneye K // vaḥdetde: vaḥdete PS, L, ŞR, TN // hergiz: ḳoyma T, P, TZ, M, GS / ḳoymaz PS, L, TN // hergiz müdde‘i: ḳoymazlar raḳīb ŞR

2-b kevṣerden içen T, W: kevṣer içmeyen PS, L, TN, M, GS / kevṣer içmesün ŞR // kevṣerden: gafletden P [sah kaydı]

3-a iḳrār: Ḳur’ān ŞR // ańa: sańa P, TZ

3-b düşer: aymaz ŞR

4-T, P, TZ, M, GS, K

4-a ‘işretdür bu dem: ‘işret demidür PS, L, TN // ‘ışḳ ehline: ehl-i ‘ışḳa ŞR // ḳılun: idüñ PS, L, TN / ayıt ŞR

4-b Şekl-i bedīd şekl-i: Yüzi çirkin huyı PS, L, ŞR, TN

5-a Çünki: Merd-i PS, L, ŞR, TN // görmeñüz: görmege W / gözlerüz P, PS, L, ŞR, TN, TZ, M, GS

5-b her: hor/har P, TZ, ŞR, M, GS // mühreden: mühreyi P / mühreni PS, L, ŞR, TN

6-M, GS, K

6-a Ser-ḫoşuz rūz-ı: Çünki ser-mestüz T, W

6-b hüşyāra: tarrāra ŞR

7-PS, ŞR

7-a gül-zār-ı vaḥdet: vaḥdetde gülşen L, TN

300
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Cān durur cismümde ‘ışḳuñ cānum elden gitmesün
Cān giderse ġam degül cānānum elden gitmesün

Zülfüñi ruḫ-sāruñ üste ṣalma cānā Tañrı’çün
Küfr-i īmānum dutup īmānum elden gitmesün

Ḥaṭṭ ü ḫālüñ dutmış ol la‘lüñ kenārında maḳām
Öyle ḳıl kim çeşme-i ḥayvānum elden gitmesün

Tā ki ‘ışḳuñ dutdı bu göñlüm evinde meskeni
Üns dutmışam aña mihmānum elden gitmesün

Bu cihānda gitse gitsün mülk ü māl u taḫt u cāh
Ey **Ḫaṭāyī** ġam yime īmānum elden gitmesün

301
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Men saña dāyim çü yāram sen mañā aġyārsın
Menden özge cümle-i ‘uṣṣāḳa sen dil-dārsın

300-T 58b, W 94, P 61b, PS 36a, L 66b, ŞR 72a, TN 144, TZ 82b, M 70b, GS 67b, G 40a, K 70

1-b cānānum: dil-dārum PS

2-a ṣalma cānā Tañrı’çün: ṣalma cānumı Tañrı içün P, TZ / ṣalmagil Tañruñ içün M, GS

2-b Küfr-i: Küfrüm P, TZ, M / Küfrüñ PS, L, ŞR, TN, G

3-a dutmış: dutdı P, TZ // ol: bu P, TZ // la‘lüñ kenārında: la‘l-i lebüñ üzre M, GS // maḳām: vaṭan ŞR, G

3-b kim çeşme-i: ey çeşme kim P, TZ

4-a meskeni: meskenin P, PS, L, ŞR, TN, TZ, G

4-b Üns dutmışam aña: Hemdem olmışam aña P, TZ / Üns dutmışdur aña M, GS / Üns dutmış aña dil ŞR / Üns dutmış aña ol G

5-a Bu cihānda gitse gitsün: Gitse gitsün bu cihānda ŞR, G // mülk ü māl: māl u mülk P, PS, L, ŞR, TN, TZ, M, GS, G // cāh: raḫt PS, TN

5-b īmānum: Sübḥānum T, W, P, PS, L, ŞR, TN, TZ, G, K

301-T 58b, W 91, P 58b, PS 37a, L 68b, ŞR 74b, TH 24, TN 149, TZ 78a, M 69a, GS 66a, G 41a, K 123

1-b dil-dārsın: ġam-ḫ̔ārsın PS

Göreyim Allāh seni bād-ı fenādan ṣaḫlasun
Kim cihān bāġında sen bir serv-i ḫoş-reftārsın

Çün ki ol māhuñ cemālin istemezdüñ görmegi
Her gice çeşmüm neden kevkeb kimi bīdārsın

Ey perī çün kim ṭabīb-i derd-i ʿışḳ olmış lebüñ
Bes nedendür sen hemīşe gözleri bīmārsın

5 Bu **Ḫaṭāyī** saçlaruñ çininde çīn çīn baġludur
Olmañam çīnden perīşān çün mańa ġam-ḫˇārsın

302
Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1 Ey ḫūblar içre ṭalʿat u ḥüsn ile bay olan
Ol serv-ḳaddi sāyesi ẓıll-ı hümāy olan

Cānlar şikārın itmege ṣayyād gözleri
Kirpügi oḫ u ḳaşları peyveste yay olan

Bāġ-ı ruḫuñ suvarmaġ içün bāġbān kimi
Her bir yańaya ḳanlu yaşum dürlü çay olan

Āh vāy ki kām u vāyemi virmez tükendi ʿömr
ʿIşḳında gice gündüz işüm āh u vāy olan

5 Ḳılsañ bu ḫāk-i pāyuña bir kez naẓar n'ola
Ṣalmaz mı ḫāke yüzini ḫūrşīd ü ay olan

2-b ḫoş-reftārsın: ber-hurdārsın PS, L, ŞR, TN, G
3-a istemezdüñ: istemezsin M, GS // görmegi: görmege W, PS, L, ŞR, TN, G
3-b bīdārsın: seyyārsın ŞR, G
5-b Olmañam: Olmazam ŞR, G

302-T 59b, W 95, P 58a, PS 37a, L 68a, ŞR 74a, TN 147, TZ 77a, M 69b, GS 66b, G 40b, K 36

1-W
1-a bay: ay P, TZ, M, GS
2-W
3-a ruḫuñ: ruḫnı W
3-b dürlü: deri PS, TN / dur ki ŞR, G
4-a Āh: Ey W, M, GS // ki kām u vāyumı: ki dost kāmımı PS, L, TN / ile ki kāmumı vire ŞR / ile ki kāmumı virdüñ G
5-b ḫāke: ḫāk T, W, P, TZ, M, GS // yüzini: tozını P, TZ, M / nūrını PS, L, ŞR, TN, G

Vaṣluñ nevāsın istese cānum ʿaceb degül
Muḥtāc olur hemīşe ġanīye gedāy olan

Alduñ şikeste gönlini miskīn **Ḫaṭāyī**nüñ
Çīndür vefālu bolmaġı ḫūb-ı Ḫıṭāy olan

303
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Dün didüm terk it yolında mende cāndur sen diyen
Līk bu cismüm içinde lā-mekāndur sen diyen

Yāra sordum ki dehānuñ ġoncedür yā ẕerredür
Yār aydur daḫı bilmen bī-nişāndur sen diyen

Men didüm gördüm şebistān perdeden ol çehreñi
Yār aydur yār degüldür tende cāndur sen diyen

Men didüm manẓarda gördüm pür cemālüñ her gice
Yār aydur tek durur māh āsumāndur sen diyen

Bu **Ḫaṭāyī** didi kim yüzüñde gördi Ḫaḳ yüzin
Dir ḫayālüñdür senüñ gözden nihāndur sen diyen

6-a istese: siteye ŞR, G // cānum: gönlüm PS

7-b bolmaġı: bolmaġa PS, L, TN

303-T 59b, ŞR 70a, TH 28, M 73b, GS 70b, G 42a

M ve GS nüshasında redif "dirsin neden" biçimindedir.

1-a didüm terk it yolında: didüñ kim terkin it yolumda ŞR, G / didüñ terk it yolumda bende cāndur TH / didüñ terk it yolumda tende cān M, GS

2-a Yāra sordum ki dehānuñ ġoncedür yā ẕerredür: Men didüm yārā dehānuñ ẕerredür yā ġoncedür M, GS // ġoncedür: ġonce mi ŞR, TH, G

2-b men: ben M, GS

3-a perdeden ol: içre bir kez ŞR / içre bir dün TH / içre dün gün M, GS

3-b yār degüldür tende cāndur: yāruñ degüldür bī-nişan T [önceki beytin ikinci dizesini T nüshası sehven yinelemiştir.] //Yāruñ degüldür pāsbāndur TH

4-a manẓarda gördüm pür-: manzūr gördüm meh- TH// pür: meh ŞR, G, M, GS // her: dün ŞR, G

4-b durur: diyen ki ŞR, G / devrüñe TH / gündür ki M, GS// māh: māh-ı TH, M, GS

5-a gördi: gördüm TH, M, GS // Ḫaḳ yüzin: yüzini TH / Ḫaḳ nūrun M, GS

5-b gözden: gözde M, GS

304
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Ey meni hicrān elinde zār ü giryān eyleyen
Çeşmümi giryān idüp baġrumnı büryān eyleyen

Gerçi bu derde meni sen ṣalduñ ey ārām-ı cān
Hem yine derdüñ durur bu derde dermān eyleyen

Gerçi ‘ıyd oldı cemālüñ ḥalḳa ey ebrū-hilāl
Bendeyem ol ‘ıyd içün cānumnı ḳurbān eyleyen

Gerçi ġamzeñ tīġ olupdur ḫayl-i ‘uṣṣāḳa velī
Çeşm-i ḫūn-ḫˇāruñ durur her dem-be-dem ḳan eyleyen

‘Işḳınuñ ser-bāzları çoḫdur velī yoḫdur daḫı
Bu **Ḫaṭāyī** ḫaste tek āheng-i meydān eyleyen

305
Mefā‘īlün mefā‘īlün fe‘ūlün

Ulu lāf eyleyen meydāna gelsün
Muḥannet gelmesün merdāne gelsün

Erenler menzili Ḥaḳ menzilidür
Erenler ṣāḥib-i ‘irfāna gelsün

304-T 60a, P 63a, ŞR 67a, TZ 83b, M 71a, GS 68a, K 136
1-b idüp baġrumnı: idüpsen meni T / olup sīnemni P / idüp sīnemni TZ, K
2-a Gerçi bu: Tā ki bir ŞR, M, GS
2-b derdüñ: la‘lüñ ŞR
3-b cānumnı: cānını ŞR
4-a Gerçi: Tā ki M, GS // ġamzeñ tīġ: ġamzeñden ŞR // olupdur: alupdur M, GS // ḫayli: ḳatl-i P, TZ, M, GS / ḳatli ŞR // ‘uṣṣāḳa: ‘āṣıḳuñ ŞR
4-b her dem-be-dem ḳan: her laḥẓa fettān ŞR // her demde yüz ḳan M, GS
305-T 60a, P 62b, L 67a, ŞR 73b, TH 29, TN 142, TZ 111a, M 64b, GS 61b, G 43b
1-a Ulu lāf eyleyen: Ulu kim lāf ider L / Ol lāf eyleyen TN
1-b Muḥannet: Muḥanneṣ TZ, GS

Ḳılavdur Ẕü'l-feḳārum ḳında durmaz
Kim inkār ehlidür īmāna gelsün

Ezelden Ḥaḳ diyen ehl-i ṭarīḳat
O kāndan sürülüp bu kāna gelsün

Aralıḫdan küdüretler arındı
Sürülsün laʿnet ol şeyṭāna gelsün

Güneh-kāruñ günāhından geçerler
Yüz üste sürünüp sulṭāna gelsün

Aḫan çaylar aḫan arḫlar bulaḫlar
Yirinden mevc urup ʿummāna gelsün

Rivāyetdür ḥadīṯ-i Muṣṭafādan
Ölüp miñ yıl yatanlar cāna gelsün

Ḫaṭāyī ḫastedür kān-ı seḫāvet
Ḫaber vir derdlüler dermāna gelsün

306
Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

Bugün geldüm cihāna serverem men
Yaḳīn bilüñ ki naḳd-i Ḥaydaram men

Ferīdūn Ḫusrev ü Cemşīd ü Ḍaḥḥāk

3-ŞR, G
3-a Ḳılavdur: Cūş itdi T, PL, TH, TN, TZ // ḳında: ḳanda L, TN, TZ
3-b inkār ehlidür: ol güm-rāhīdür L
4-b O kāndan sürülüp: Sürülsün o kandan T, TH / O kāndan sürünüp ŞR, G
5-L, TN, M, GS
5-a küdüretler arındı: götürüldi küdüret P // arındı: arılsun ŞR / irülsün G
6-b Yüz üste sürünüp: Sürünü yüz üste T // sürünüp: sürülüp P, ŞR, G / süzünür L / sürünür TH / sürünü TN
7-ŞR, G
7-a çaylar: sular M, GS // arḫlar: çaylar M, GS
9-TZ
9-b derdlüler: derdlü P, M / derd olan GS
306-T 60b, P 64a, L 68a, ŞR 65a, TN 146, TZ 85a, M 70a, GS 67a
1-b naḳd-i: ibn-i P, TZ
2-a Ḫusrev: Ferruḫ ŞR // Ḍaḥḥāk: Ḫusrev ŞR

Ki Rüstem Zāl u hem İskenderem men

Ene'l-Ḥaḳ sırrı uş gönlümde gizlü
Ki Ḥaḳḳ-ı muṭlaḳam ḥaḳ söylerem men

Mevālī meẕhebem şāhuñ yolında
Müselmānam diyene reh-berem men

Nişānumdur menüm tāc-ı sa'ādet
Süleymān eline engüşterem men

Muḥammed nūrdandur 'Alī sırdan
Ḥaḳīḳat baḥri içre gevherem men

Ḫaṭāyīyem şehā eksüklü ḳulam
Ḳapuñda bir kemīne kemterem men

307
Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Her gelen dünyā menüm dir sen ḳadīm bünyādsın
Cümlenüñ gönlin alupsan ne 'aceb ṣayyādsın

Herkese bir yüz ile virdüñ murādın dünyede
Ḫıżr olan buldı ḥayātı bildi kim ẓulmātsın

2-b Rüstem Zāl u hem: Rüstem Zālam u T / ibn-i Zāl hem P, TZ, M, GS
3-b Ḥaḳḳ-ı: Ḥaḳḳam T, L, TN // Ḥaḳḳ-ı muṭlaḳam: Ḥaḳḳuñ sırriyem ŞR
4-T, L, TN, M, GS
4-a şāhuñ yolında: men dīn içinde ŞR
5-b eline: barmaġında T, L, ŞR, TN
6-M, GS
6-a nūrdandur: nūrından T, ŞR, TN / nūrınuñ L // sırdan: sırrından T, L, ŞR, TN
6-b baḥri içre: baḥr içinde P, TZ
307-T 61a, P 62a, ŞR 70b, V 30a , TZ 82b, M 72a, GS 69a
1-b gönlin alupsan: virdün murādı V // ne 'aceb: sen ne ḫoş P, TZ / ne ḳadīm M, GS
2-a Herkese bir yüz ile: Her kime bir nev' ile ŞR / Her kimüñ bir nev' ile V, M
2-b olan: ilen P, TZ // buldı: aldı M, GS // ḥayātı: ḥayāt u V / ḥayātın M, GS // bildi: bilmedi ŞR // ẓulmātsın: dādsın ŞR

Her kimüñlen oynaduñ çekdüñ çevirdüñ çarḫını
Hīç ʿārif naḳşuñı duymaz ʿaceb nerrādsın

Dünyenüñ mālı vü genci zerḳine aldanma kim
Evvelī zerḳ u neşātdur āḫiri şehmātsın

Ey **Ḫaṭāyī** sen cihānuñ cevrine şād ol müdām
Çünki sevgüñ dost iledür ʿışḳ ile üstādsın

308
Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

Ḳızıl gül bāġ u bustānum ne dirsin
Fedā olsun saña cānum ne dirsin

Ḳarār u ṣabr u ārāmum tükendi
Kesildi külli fermānum ne dirsin

Eridi iligüm ḳaldı sümügüm
Bu teni terk ider cānum ne dirsin

Ḫamu derdlülere dermān bulundı
Devāsız derde dermānum ne dirsin

Ḫamunuñ küfr ile īmānı vardur
Menüm küfr ile īmānum ne dirsin

3-a Her kimüñlen oynaduñ: Her kimüñ adına ŞR
3-b duymaz: izmez M, GS
4-ŞR
4-a Dünyenüñ: Bu cihānuñ V //mālı: māl V // vü genci zerḳına: vü mülki gencine P, TZ / u mülk ü gencine V // kim: çün V
4-b zerḳ: ẓevḳ V, M, GS // neşātdur: neşāt u V // şehmātsın: keşmātsın P, V, TZ
5-a sen: bu V // şād ol: ḳatlan M, GS
5-b dost: yār V
308-T 61a, PS 37b, L 47a, ŞR 74b, TN 151, M 73b, GS 70b, G 41a
2-a Ḳarār u ṣabr u ārāmum tükendi / Tükendi ḳalmadı ṣabr u ḳarārum M, GS
2-b Kesildi külli fermānum: Ahar göz yaşıyla ḳanum ŞR, G
3-M, GS
3-a sümügüm: sümükler ŞR, G
3-b Bu teni terk ider: Gider tende cānum T / Vaṭanın terk ider ŞR, G

Senüñ maḳṣūduñ oldur kim men ölem
Ḥelāl olsun saña ḳanum ne dirsin

Eger yatsam miñ ıl topraġ içinde
Dürüstdür ʿahd ü peymānum ne dirsin

Ḫaṭāyī çün seni cān ile sevdi
Seven ölsün mi sulṭānum ne dirsin

309
Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

Ḳuluñam bende şāhuñ göñli bilsün
Bu göñlüm sende şāhuñ göñli bilsün

Şehi görende şād olur sevinür
Bu cānum tende şāhuñ göñli bilsün

Hezārān türlü türlü senden ötrü
Ki vardur mende şāhuñ göñli bilsün

Cihān ḫūblarınuñ içinde gördüm
Seni tavrında şāhuñ göñli bilsün

Niçe miskīn **Ḫaṭāyī** kimi göñli
Olur pür-ḫande şāhuñ göñli bilsün

6-b maḳṣūduñ: maḳṣūdı T
7-a Eger yatsam miñ ıl: Miñ ıldur yatmışam M, GS
7-b Dürüstdür: Dürüst ü PS, TN / Bütündür M, GS
8-a çün seni cān ile: cān ile çün seni PS, L, ŞR, TN, G
8-b mi: -L, TN
309-P 57b, TZ 77a

310
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

[Çün] vücūdum şehride buldum dür ü dür-dāne men
Men anı ‘arż etmenem her cāhil ü nādāna men

Küfr ü īmān sırrını bildüm ki ma‘nīde nedür
Yüzümü döndermişem andan berü Raḥmāna men

Gör nice zārī virür ol la‘neti şeyṭān mañа
Dün ü gün la‘net oḫurmen la‘netī şeyṭāna men

Virse idi kāmumı ol şāh u sulṭānum menüm
Cānumı ḳurbān ḳılayum ol şehe sulṭāna men

Men **Ḫaṭāyī** çekmenem ġam çünki ene’l-Ḥaḳ didüm
Çekmişem Ḥaydar teki meydāna hū merdāne men

311
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Şol menüm çoḫ sevdügüm ‘ālemde sulṭāndur bugün
Yār eger ḳabūl ider cānumnı ḳurbāndur bugün

Ādem eger ‘āḳil isen dünyeye virme göñül
Dünyeye viren göñül bu yolda nādāndur bugün

‘Alini ḥaḳ bilmeyenler kāfir-i muṭlaḳ durur
Dīni yoḫ īmānı yoḫ ol nā-müselmāndur bugün

310-P 61a, TZ 81b, M 74b, GS 71b

Birinci beytin ilk mısranın başına, yazma nüshaların hiçbirinde olmadığı halde Memmedov (1966: 421) ve Gencei (1959: 118) dışındaki neşirlerde [Tā] veya [Çün] kelimesi eklenmiştir. Anlaşılan o ki ilk kelimedeki imale ve zihafı telafi etmek için Memmedov, Kiril harfleriyle yaptığı neşirde metin tamiri yoluna giderek baştaki ibareyi “Tā vücūdum şehrini” biçimine dönüştürmüştür (1975: 308). Türkiye’deki neşirlerde de bu kullanıma uyulmuştur. Hüseynî “Tā” yerine “Çün” kelimesini ekleyerek “Çün vücūdum şehride” biçiminde bir kullanımı benimsemiştir (1380: 327). İsmailzade [Tā] kelimesini parantez içine alarak Hüseynî neşrindeki kullanımı tercih etmiş (1380: 256), Cavanşir-Necef de İsmailzade neşrine bağlı kalmıştır (2006: 291).

1-a şehride: şehrinde P, M, GS

311-P 64a, ŞR 67a, TZ 84b

1-a Şol: Ey P, TZ

1-b ḳabūl ider: ḳāyil olur ŞR

2-a Ādem eger: Ey ādem sen P, TZ

3-a durur: olur P, TZ

Bir göñül avlar isen yüz Mekke varmış kimidür
Bir göñül incitseñüz yüz Ka'be vîrândur bugün

Ey **Ḫaṭāyī** sen ġanīmet bil bu dirlik devrini
Dañla çün ölmek gerek cān tende mihmāndur bugün

312
Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Cānumı ġarḳ eyledüm çün 'ışḳ deryāsında men
Olmazam 'ālem ḫarāb olursa pervāsında men

Dünyenüñ esbābını dīdāra satmışam yaḳīn
Gice gündüz yanaram yā dost sevdāsında men

Cān u dilden ol ḥabībi sevmişem gerçek velī
Rāstam hem 'āşıḳam meydān ġavġāsında men

Tīr-i müjgānın dirīġ itmez cigerden ol ṣanem
Bildi ḳurbān olmışam çün ḳaşları yāsında men

Ger mañā 'arż-ı cemāl olmazsa dil-berden naṣīb
Durmazam bir laḥẓa hīç firdevs-i a'lāsında men

Şeş cihetden 'āleme çün ol ṣanemdür secde-gāh
Ger sücūd itsem n'ola Ḫaḳḳuñ kilīsāsında men

4-a avlar isen: avlasañuz ŞR // yüz Mekke varmış kimidür: yüz Ka'beye varmışca var ŞR
4-b incitseñüz yüz Ka'be: yıḥar isen yüz Mekke P, TZ
5-a sen ġanīmet bil bu dirlik devrini: cān ġanīmetdür özini tanı gör P, TZ
5-b çün ölmek gerek: kün olacaġuz P, TZ

312-V 6b, ŞR 64b, M 72b, GS 69b

Hüseynî neşrinde "Gazel Sultan el-Kurrai nüshasındandır." notu mevcuttur (1380: 322).
1-b Olmazam 'ālem: Olmaz 'ālemler ŞR
2-b yā: şol M, GS
3-ŞR
3-a gerçek velī: rūz-ı ezel M, GS
3-b Rāstam: Rastī V // ġavġāsında: da'vāsında M, GS
4-a tīr: tīġ ŞR
4-b çün: ol M, GS
5-b firdevs-i: firdevsin V
6-ŞR
6-a çünkim: şerḥin ŞR

Ḥikmetüñ esrārını keşf eylerem çünkim tamām
Bil ki üstād olmışam bu ʻışḳ fetvāsında men

Keşretüñ endīşesinden bulmadı göñlüm feraḥ
Bulmadum vaḥdet anuñ şerr ile ġavġāsında men

Ol **Ḫaṭāyī**yem ki ṣūret ʻālemin ḳıldum ḳabūl
Pādişāh-ı vaḳtam uş bu göñlüm eşyāsında men

313
Fāʻilātün fāʻilātün fāʻilātün fāʻilün

1 Ey ṣanem göñlüñ senüñ nā-mihribān olmış neden
Zülf ü çeşmüñ fitne-i āḫir zamān olmış neden

Ger senüñ ḥüsnüñ görüp āvāre bolmaz ey perī
ʻĀşıḳ-ı bī-çāre dil bī-ḫānümān olmış neden

Firḳatüñ ger ḳılmaya baġrumda yüz miñ pāreler
Bes menüm gözüm yaşınuñ rengi ḳan olmış neden

Aġzuñuz bir ẕerredür her yirde dirler kim dehān
Belüñüz bir ḳılcadır adı miyān olmış neden

5 Bu **Ḫaṭāyī** ḫaste-dil vālih degüldür ḥüsnüñe
Gice gündüz işigüñde pāsbān olmış neden

7-a tamām: ʻıyān M, GS

8-a feraḥ: ḫalāṣ M, GS

313-ŞR 69b, TH 27, M 71b, GS 68b, G 39b

Hüseynî neşrinde "Bu gazel yalnız Sultan el-Kurrai nüshasında tapıldı." dipnotu mevcuttur (1380: 354).

2-a āvāre: dīvāne ŞR, G // bolmaz: olmaz ŞR, G

2-b bī-çāre dil: bī-çāreler ŞR, G

3-a baġrumda: baġrumı M, GS

3-b yaşınuñ rengi: yaşı rengiyle M, GS

5-b Gice gündüz işigüñde: İşigüñde gice gündüz M, GS

314
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Merḥabā ey āfitāb-ı ‘ālem ü dünyā vü dīn
Revnaḳ-ı bāġ u bahār u zīnet-i rūy-ı zemin

Būy-ı zülfüñden ṣabā ḳıldı mu‘aṭṭar ‘ālemi
Ṣad hezārān āferin bād āferin bād āferin

Āsitān-ı rāhuñuz oldı ṣırāṭ-ı müstaḳīm
Uş sańa virdi hidāyet fażl-ı Rabbü’l-‘ālemīn

Bāġ-ı cennetdür yüzüñ yā ravża-i dāru’n-na‘īm
Āb-ı kevṯer mi lebüñ yā nefḥa-i rūḥü’l-emīn

Ṣafḥa-i sīnemde ‘ışḳuñ bir kitābet yazdı kim
Yazamaz bir ḥarfin anuñ miñ kirāmen kātibīn

Cennetü’l-me’vā imiş çün ey **Ḫaṭāyī** kūy-ı dost
Daḫı niçündür ta‘allül *fedḫulūhā ḫālidīn*

314-ŞR 72a, TH 26, M 70a, GS 67a, G 42b

Hüseynî neşrinde “Bu gazel bütünlükle Sultan el-Kurrai nüshasından göçürüldü ve başka nüshalarda görünmedi.” dipnotu mevcuttur (1380: 348).

3-ŞR, G

3-a rāhuñuz: dergehüñ M, GS

4-b Āb-ı kevṯer mi lebün: Rūḥ-ı ḳudsīdür demüñ ŞR, G// kevṯer mi: kevṯerdür M, GS

5-M, GS

5-a kitābet: rubā‘ī ŞR / müsennā G

5-b ḥarfin anuñ miñ: ḥarfini anuñ ŞR, G

315
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Ḥaḳ teʿālā ḫūb yaratdı bu teni ol cān içün
Bir ʿaceb ḫalvet-serāy açmışdur ol mihmān içün

Ḫāżır olgil ol serāya ġayr aña daḫl itmesün
Bezegil her ziynet ile taḫtuñı sulṭān içün

Bā-edeb tepren ziyāde yār şikāyet ḳılmaya
Ḥaḳ özi verdi saña ol gevher-i īmān içün

Ḫālıḳ insānı yaratdı yaʿni özin tanıya
Cümle eşyāyı yaratdı ḫāṣṣa-i insān içün

Ey **Ḫaṭāyī** ger ḫaṭālar ṣādır olsa sehv ile
Ġāfirü’ẕ-ẕenb oldı peydā ġam yime ʿiṣyān içün

316
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Tāc geyeni gezer isen ṣūfīyem diye revān
Ṣūfī oldur Ḥaḳ yolına göstere dīnden beyān

Degmenüñ ḫaḳḳı degüldür ṣūfilik daʿvī ḳıla
Başını yolda ḳoyuban cānına gelsin ḳıyan

315-ŞR 75a, TH 30, M 72a, GS 69a, G 41a

Hüseynî neşrinde “Bu gazel hiç nüshada, Sultan el-Kurrai nüshasından sonra görünmedi.” dipnotu mevcuttur (1380: 360).

1-a yaratdı bu teni ol: yaratmış ṭūbīni sen M, GS

1-b Bir: Bu M, GS // serāy açmışdur: serāyı başdı TH / serāyı yasamış ŞR, G / serāy başmış sen ol M, GS

2-a olgil: ol kim ŞR // ġayr ana: ġayrısı ŞR

2-b dil: dīn ŞR // taḫtuñı: taḫt-ı dil ŞR

3-a tepren ziyāde yār: deprengil ötgil TH / teprengil anda tā ŞR / gelgil oturgil sen şikāyet ḳılmagil M, GS

3-b ol gevher-i īmān: şol ḫāneni mihmān M, GS

5-a sehv ile: ġam yime M, GS

5-b oldı peydā: adını gör M, GS

316-SK (Hüseynî 1380: 305)

Hüseynî neşrinde “Bu gazel Sultan el-Kurrai nüshasından götürüldü.» notuyla verilen bu şiir gerçekten de diğer nüshalarda yoktur.

Mürşidüñ yolın gidüben ehl-i taḥḳīḳ olgilen
Yoḫsa vardur şāh bilür cümle içün bir Ḳurān

Mürşid olmış Ḥaḳ bizüm'çün gel göñül Furḳānı gör
Gümreh olup yüz çevürmez Ḥaḳ yolından ġāziyān

Ey **Ḫaṭāyī** kim ki tutmaz mürşid-i Ḥaḳdan ḫaber
Şek degül kim ol Yezīddür özine ḳılmış ziyān

317
Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

Yüzüñdür 'arş-ı er-Raḥmān ki her dem Cebra'īl andan
Kelāmu'llāh indürürdi bürhān u delīl andan

Ne mışbāḥ-ı ḳadīmīdür mübārek ṭal'atuñ nūrı
Melāḥat ehlinüñ gör kim cemālidür cemīl andan

Ruḫuñ cennāti 'Adn olmış ki tecri taḥteha'l-enhār
Revān Ceyḥūn teki 'aynen tüsemmā selsebīl andan

Viṣālüñ iştiyāḳından hezārān ġuṣṣalar çekdüm
Dirīġā bī-devā derdüm ki artar ıl-be-ıl andan

Zihī bülbül ki şevḳinden ne ṣabrı var ne ārāmı
Düşüpdür gülşen içinde hezārān ḳāl u ḳīl andan

Egerçi mūra beñzerdüm bi-ḥamdi'llāh ki ḳurtuldum
Senüñ bār-ı ġamuñ çekmekden oldum zinde bil andan

Dilerseñ gitmeye ḳuluñ **Ḫaṭāyī** āsitānuñdan
Maña mihr ü vefā göster gözüm yaşı sebīl andan

317-ŞR 65b

318
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

La‘l-i nābuńdan mańa her dem ‘ināyetdür bugün
Ḫaḳ durur şükr eylesem bī-ḥadd ü ġāyetdür bugün

Zülf ü ḫālüńden açıldı göńlüme yüz dürlü bāb
Bilmişem ‘ayne’l-yaḳīn senden hidāyetdür bugün

Kim ki ḳurbān eyledi cān-ı ‘azīzin yār içün
Ehl-i ‘irfān ḳatıda ṣāḥib-kifāyetdür bugün

Ḫaḳ bilür mihr-i viṣālüń ey perī men ‘āşıḳa
Ẓāhir ü bāṭında genc-i bī-nihāyetdür bugün

Ey **Ḫaṭāyī** dil-berüń şānında şīrīn sözlerüń
Āyet ü bürhān u te’vīl-i rivāyetdür bugün

319
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Sen mańa cevr ü cefānı bī-ḥisāb itmekdesin
Göńlümi ābād iken dāyim ḫarāb itmekdesin

Yüzüńi göstermek içün sen cihānuń ḫalḳına
Dürlü dürlü ṭa‘neler ber-āfitāb itmekdesin

Āteş-i ‘ışḳuńda her dem şerḥa şerḥa doġrayup
Sīnemi büryān u baġrumnı kebāb itmekdesin

Ḳutlu günler geldi ‘ıyduńdur mübārek şükr kim
Ellerüńi ḫūn-ı dilden çün ḫıẓāb itmekdesin

Ey **Ḫaṭāyī** şol büt-i tersā cemālin görmege
Her du‘ālar kim ḳılursın müstecāb itmekdesin

318-ŞR 66a
319-ŞR 67b

320
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Dil-berā sensiz çeker cānum cefā bilmez misin
Ḳalmışam kūy-ı ġamuñda mübtelā bilmez misin

Bir devāsız derde düşdüm hīç devāsın bilmezem
Ey vefālu yār n’oldı bir devā bilmez misin

Didüm ey cān sende var mı bir devā dir bilmezem
Ey cefā-cū çün cefā bildüñ vefā bilmez misin

Mihr-i rūyuñ ḥasretinden her gice ṣubḥa degin
Olmışam ġamdan helāk ey meh-liḳā bilmez misin

Bu **Ḫaṭāyī**den niçük bī-gānesin ey seng-dil
Senden özge kimsenem yoḫ āşinā bilmez misin

321
Mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün

Gönül sen iḫtirāz eyle özüñi saḫla cāhilden
Bu ma‘nīden ki ṭālibsen alursın ism-i ‘āḳilden

Yüri sen bir il ol yola ki ola maḳṣaduñ ḥāṣıl
Nice Fir‘avn ġarḳ itdi geçürdi Mūsī’yi Nīl’den

Ḥaḳıla ol Ḥaḳı bir bil yapışma bāṭıla zinhār
Aña ‘ārif direm dāyim ki seçe ḥaḳḳı bāṭıldan

Ḫaṭāyī bir gedāyuñdur n’ola virseñ murādını
Ki sāyil bī-nevā gitmez senüñ tek şāh-ı ‘ādilden

320-ŞR 67b
321-ŞR 68a

322
Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

Neler çeker bu cānum yār elinden
Ol iki gözleri ḫūn-ḫˇār elinden

Menümlen hem-dem olmazsa ḥabībüm
Anuñçün ḳurşanam zünnār elinden

Ḳarınca çekebilmez fîl yükini
Nice āh itmesün ol bār elinden

ʿĀşıḳlıḳ bülbülüñ ḥaḳḳı degüldür
Bu maʿnīden ki aġlar ḫār elinden

Eyūb tek ṣabr ile sulṭān **Ḫaṭāyī**
Giyesin ḫilʿatı Settār elinden

323
Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

Ruḫ u zülfüñ ki bāç almış bugün Keşmīr ü Kābilden
Getürmiş ʿanberīn būyı Ḫıṭā vü Çīn ü Zābilden

Dü zülfüñ muʿciz-i Mūsā vü siḥr-i Sāmirī ʿaynuñ
Hezārān men teki Hārūt aşupdur çāh-ı Bābilden

Meger aṣḥāb-ı fîl oldum ḳılarsın gündüz ü leylī
Ki hicrān daşını atar mańa ṭayr-ı ebābīlden

Ḫabībüñ isterem ḫüsn-i cemālin dem-be-dem görmek
Bu gönlüm iḫtirāz eyler raḳībān-ı ne-ḳābilden

Yüzüñ şemʿinde rūşendür ʿAliyyü'l-Murtażā nūrı
Ne bilsüñ bī-ḫaber Hābīl ki ne gelürdi Ḳābīlden

Ḫaṭāyī çın seḥer āh u fiġānuñ nālesi ḫoşdur
Pür eṭrāf-ı çemen her dem maḳālāt-ı belābilden

322-ŞR 68b
323-ŞR 69a, G 39a

324
Mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün

Nergislerüñ ki yıḫdı meni mekr ü ālden
Devrinde hīç ḳurtulabilmen zevalden

Göñlüm ḫayāli ḳaddüñe düşse ʿaceb midür
ʿUşşāḳı ehl-i dil üzebilmez ḫayālden

Öñden berü ki yüzüñe baḫdum be-her ṭarīḳ
Bi'llāh ki şerm-sār olubam infiʿālden

Cānum durur ʿayıblamavuñ dostlar meni
Dönmez gözüm müşāhade-i ḫaṭṭ u ḫālden

Yegdür **Ḫaṭāyi** sözleri efgānlar eylese
Gül-zār içinde bülbül-i şīrīn-maḳālden

325
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Nāgehān içdüm lebüñden kevṣer-i mā'-i maʿīn
Bilmezem yā ol mey-i engūrdur yā engübīn

Şöyle mest oldum ki pervā ḳılmazam ʿālemlere
Cümle-i ins ü melek oldı menümle hem-nişīn

Hīç peygamber saña yetmez melāyikler daḫı
Çünki sensin ẕāt-ı pāk-i evvelīn ü āḫirīn

Levḥaşa'llāh ḫanı ol günler neşāṭ u ʿıyş ile
Yār ile bir niçe müddetler çıḫardum erbaʿīn

Ḥaḳ teʿālā sırrını ey zāhidā sen ḳılma fāş
Bu **Ḫaṭāyī** ẓāhir ü bāṭında bilmişdür yaḳīn

324-ŞR 70a, G 42a
325-ŞR 71a, G 42b

326
Mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün

Sensin cihān içinde bugün şeh-süvār-ı ḥüsn
Devr-i ḳamerde oldı sańa āşikār ḥüsn

Noḳṣān irişmesün sańa bir ẕerre ey güneş
Yā Rab görem hemīşe seni ber-ḳarār-ı ḥüsn

Yūsuf egerçi zīnet-i ḥüsn ile şāhdı
Ol gitdiyise ḳaldı sańa yādigār ḥüsn

Ṣarf eyledüm yolında ḳamu iḫtiyārumı
Niçük elümde ḳoymadı hīç iḫtiyār ḥüsn

Māt eyledi **Ḫaṭāyī** maḳālāt-ı bülbüli
Feryād idende ber-ṭaraf-ı murġ-zār-ı ḥüsn

327
Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

Muḥibb ü çāker-i Ḥaydar rivāyet dinle Ḥaydardan
Şeh-i Merdān Şīr-i Yezdān o Kerrār-ı mükerrerden

'Alī oldur ki 'ifrītüñ iki elini bend itdi
Ādemden Ḫāteme degin o bendi ḳaldı ber-gerden

'Alī oldur ki Selmāna 'aceb bir deste nergisni
Hemān-dem tāze gösterdi üç üz yıl dirdügi yirden

'Alī oldur ki mehd içre aña bir ejdehā geldi
Anı dutdı dehānından iki yardı ser-ā-serden

'Alī oldur ki Düldül Ẕü'l-feḳār virildi ḳudretden
Birin mindi birin çaldı dīn açdı cümle kāferden

'Alī oldur ki peyġamber didi 'ilmüm ḳapusıdur
İşidgil bu diyenlerden ḫaber sorgil bilenlerden

326-ŞR 73a, G 43b

327-M 74a, GS 71a

Bu şiir M. Fatih Köksal'ın şahsi kütüphanesindeki cönk ve mecmualarda tespit edip yayımladığı Ḫaṭāyī mahlaslı şiirler arasında da yer almaktadır (Köksal 2012: 61-62). Köksal neşrinde 15 beyitli olan gazelle bu şiir arasında oldukça fazla nüsha farkı vardır.

ʿAlī oldur ki üç yüz miñ dürüst tapmayile fūlād
Yasanmışdı ḳapusında ḳopardı bāb-ı Ḫayberden

ʿAlī oldur ki Fażlı ḳurtaruban küfr dâmından
Anuñ borcun edā ḳıldı aluban şāh-ı şepperden

ʿAlī oldur ki üç yüz miñ aġaç yol var idi geldi
Yarım günden gün ötmişdi güni dönderdi aḫterden

10 ʿAlī oldur ki Cümcümden Furātuñ yolını sordı
Yedi arḫadan ün geldi ki Cümcüm ibn-i Gergerden

ʿAlī oldur ki bir sāyil temennā ḳıldı bir teh nān
Hem ol saʿat revān geçdi ḳaṭār u māl-ı Ḳanberden

ʿAliyyu'llāh veliyyu'llāh esedu'llāh ʿibādu'llāh
İnüpdür on yedi āyet aña Allāhu ekberden

ʿAlī şāh-ı velāyetdür aña münkir olan kāfir
Ḳoyuñ taḳlīd ile olsun geçüben dīn-i ebterden

Gel ey **Sulṭān Ḫaṭāyī** sen oḫı vaṣfın güzel şāhuñ
Ḳaradur münkirüñ ḳalbi üregi seng-i mermerden

328
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Dil-berā gördüm yüzüñ ḫayrānam ol demden berü
Göz yaşında ḳan ilen ġalṭānam ol demden berü

Tā ayaġuñ topraġından men saʿādet bulmışam
İşigüñde rūz u şeb derbānam ol demden berü

Ẕerre idüm gün yüzüñ mihrine düşdüm nāgehān
ʿĀlem içre şöhre-i devrānam ol demden berü

Tā senüñ rūz-ı ezelden ʿışḳuña didüm belī
ʿAhdi bozman ber-ser-i peymānam ol demden berü

328-T 71a, W 117, P 64b, PS 43b, L 48b, ŞR 76a, V 24b, TN 178, TZ 85b, M 75a, GS 72a, G 43b, K 117

1-b yaşında: yaşından PS, L, TN

4-a ʿışḳuña: ʿışḳ ile P, TZ

5 Tā senüñ āhū gözüñ gördi **Ḫaṭāyī** ey perī
Mecnūnam vīrānelerdür cāyum ol demden berü

329
Mefā'īlün mefā'īlün fe'ūlün

1 Nigārā n'eyleyem men senden ayru
Bu gönlüm ḥāli olmaz ġamdan ayru

Viṣālüñ ḥasretinden ey dil-ārām
Gözümde nesne gezmez nemden ayru

Ḳuşum pervāz ider her dem kafesden
Ḳarār itmez meger vaṣluñdan ayru

Ki senden ayru hīç yoḫdur ḥayātum
Ḳarār ider niçük cān tenden ayru

5 **Ḫaṭāyī** gül yüzüñ ḥayrānı bolmış
Ḫaçan bülbül durur gülşenden ayru

5-a ey peri: ḥaste-dil P, ŞR, TZ, G

5-b Mecnūnam: Meskenüm W // vīrānelerdür: vīrānelerde PS, L, TN / vīrānede ŞR, G // cāyum: ḥānem P, PS, V, TN, TZ, M, GS, K / mihmānam ŞR, G

329-T 71a, W 115, P 65a, ŞR 77b, TZ 86a, M 75a, GS 72a, G 44b

2-b Gözümde: Gözümden ŞR, G / Gözüme M, GS // nesne gezmez: hīç gelmez ŞR, G // nesne görmez P / nesne görinmez TZ / nesne gelmez M, GS

3-a ider: urur ŞR, G // ḳafesden: ḳafesde W, ŞR, G

4-P, TZ // M, GS nüshasında 4. beyt şöyle:
Tenüm toprak olup gönlüm su diler
Niderem men suyı la'lüñden ayru
ŞR ve G nüshasında ise şöyle:
Tenüm toprag̀ olup cānum su diler
N'eylerem men suyı lebüñden ayru

5- P, ŞR, TZ, M, GS, G nüshalarında şöyle:
Meger ḳısmet güninde ḳısmet oldı
Düşe miskīn Ḫaṭāyī senden ayru

330
Mefā'īlün mefā'īlün fe'ūlün

Yüzüñ gördüm senüñ ey yār-ı meh-rū
Göñüller āfeti yā nūr mıdur bu

Dudaġuñ ḥasretinden ḫaste-ḥālem
Aḫıtdı gözlerüm yaşın be-her sū

Ḥabeşdür kim misāfir Rūma düşmiş
Yüzüñ ṣaḥnındaki o ḫāl-i Hindū

Gözüñden āhū tek daġlara düşdüm
Ne siḥr itdi mańa ol iki cadū

Ḫaṭāyī dir yüzüñ ḫūrşīde nisbet
Sözi rūşen didüm yüzüñe ḳarşu

331
Mefā'īlün mefā'īlün fe'ūlün

Kim olam gönderem sen yāre ḳarşu
Ki artar ḥasret ile yāre ḳarşu

Ḳarārum ḳalmadı ṣabr ötdi ḥadden
Dü çeşmüm nergis-i bīmāra ḳarşu

Ger uymaz gözlerüm hecrüñ ġamından
N'ola āh eylesem bīdāra ḳarşu

330-T 71b, W 116, P 65a, PS 44a, L 48b, ŞR 76a, V 24b, TN 180, TZ 86b, M 75b, GS 72b, G 44a, K 130

1-b āfeti: gülşeni ŞR, G // nūr: yüz P, ŞR, TZ, G, K

2-a ḥaste: teşne PS, L, ŞR, TN, G // ḥālem: cānum W, P, PS, L, ŞR, TN, TZ, M, GS

2-b Aḫıtdı: Aḫıtdum PS, L, ŞR, TN, G, K // gözlerüm yaşın: gözlerümden yaş PS

3-b ṣaḥnındaki: ṣafḥıdaki PS / safḥındaki L / üstindeki ŞR, G

4-a daġlara: ṣaḥrāya W

4-b iki: çeşm-i W

5-b didüm: direm P, TZ

331-T 71b, ŞR 76b, M 75b, GS 72b, G 44a

1-a olam: ola ŞR, M, GS, G

1-b Ki artar ḥasret ile: Sīnemdür ḥasretinden ŞR / Ki sīnem ḥasretinden G

2-a Ḳarārum ḳalmadı ṣabr ötdi ḥadden: Göñülde ḳalmadı ṣabr u ḳarārum ŞR, G

3-a Ger: Bu ŞR, G / Ki M, GS // ġamından: ġamında ŞR, G

Ki sensiz olmışam bülbül-i şeydā
N'ola feryād idem gül-zāra ḳarşu

Yüzüñde zülfüñi gördüm didüm ki
İmānı baġlama zünnāra ḳarşu

Asıldum ʿankebūt tek ey dil-ārām
Muʿanber ṭurra-i ṭarrāra ḳarşu

Demidür eylegil luṭf u ʿināyet
Yazuḫdur niçebir yalvara ḳarşu

Menüm çündür eger ḳılsañ beşāret
Hemīşe ġonce nāz aġyāra ḳarşu

Ḫaṭāyī ḫastedür ister viṣālüñ
Dem-ā-dem ḳıl naẓar bīmāra ḳarşu

332
Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

Yüzüm sürüp varuram yāra ḳarşu
Ḥabīb ü mūnis ü dil-dāra ḳarşu

Firāk-çīn gözlerüñ göñlüm apardı
Ṭabībüm baḫgilen bīmāra ḳarşu

Meger ḳoynuñ senüñ cennet bāġıdur
İki hayvā bitüpdür nāra ḳarşu

4-a bülbül-i şeydā: bülbül kimi zār ŞR, G

5-b baġlama: baġlamış ŞR, G

8-ŞR

8-a Menüm çündür eger: Eger vaṣla meni G // beşāret: işāret M, GS

9-a ister viṣālüñ: vaṣluñ gedāsı ŞR, G

332-T 72a, PS 43b, L 48a, ŞR 77a, TN 179, G 44a

1-b dil-dāra: ġam-ḫ̔āra ŞR

2-a Firāḳ-çīn: Ḳaraḳçı ŞR, G // gözlerüñ: gözlerüm ŞR, G

2-b Ṭabībüm baḫgilen bīmāra ḳarşu: İki havyā bitüpdür nāra ḳarşu T, PS / İki havyān bitüpdür nāra ḳarşu L, TN

Boyuñ serv aġacı bustān içinde
Ḳızıl güller açılmış ḫāra ḳarşu

Raḳībi göreyim nā-bīnā olsun
Otursun ol müdām dīvāra ḳarşu

Lebüñden şerbet içdi bu **Ḫaṭāyī**
Dāyim ser-mest gezer dīdāra ḳarşu

333
Mefā'īlün mefā'īlün fe'ūlün

Ḳılur ġamzeñ cefālar dürlü dürlü
Virür la'lüñ ṣafālar dürlü dürlü

İşigüñde senüñ her gice ey şāh
Sürer yüz miñ ṣafālar dürlü dürlü

Aşılmış zülfinüñ her bir telinde
Menüm tek mübtelālar dürlü dürlü

Raḳībden çekdügüm cefālar içün
Ḳılurmen bed-du'ālar dürlü dürlü

Ḫayāl-i zülfüñüz boynumda her şeb
Olupdur ejdehālar dürlü dürlü

4-a serv aġacı: bir servdür PS
5-b ol müdām: dāyimā ŞR, G
6-b ser-mest: esrük ŞR, G

333-P 64b, PS 44a, L 48b , ŞR 77a, TZ 85b, M 76a, GS 73a, G 44b

2-Bu beyt, ŞR ve G nüshalarında hem M hem de P nüshasıyla benzerlikleri olan iki ayrı beyt olarak 2. ve 5. sırada yer almıştır.
2-a İşigüñde: Cemālüñden PS, L, ŞR, M, GS, G // şāh: māh M, GS
2-b Sürer: Düşer PS, L, ŞR, M, GS, G // ṣafālar: ḫayāller PS, L // żiyālar ŞR, M, GS, G
3-M, GS
3-a telinde: mūyında P, PS, L, ŞR, TZ, G
4-a Raḳībden: Raḳībler P / Raḳībüñden PS, L, ŞR, M, GS, G // çekdügüm cefālar içün: cefālar gördügümce PS, L, M, GS / cefālar çekdügüm içün ŞR, G
4-b Ḳılurmen: Ḳılursın ŞR / Ḳıluram G
5-P, PS, L, TZ
5-a zülfüñüz: zülfüñ ŞR, G / zülfüñi M, GS // boynumda: boynuma M, GS

Senüñ evlādıña her bir ṭarafdan
Gelüpdür ney-nevālar dürlü dürlü

Ḫarābe göñlümüñ içinde ʿışḳuñ
Dutupdur çoḫ binālar dürlü dürlü

Ḫaṭāyī işigüñde kemterüñdür
Umar senden ʿaṭālar dürlü dürlü

334
Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

Cānum tükendi ḥasret-i cānāneyem yine
Şemʿ-i ruḫına ʿışḳ ile pervāneyem yine

Ẓāhirde gerçi derd-i firāḳ oldı hem-demüm
Bāṭın yüzinde yār ile hem-ḫāneyem yine

Dünyā yüzinde ʿışḳ ile zāram direm ṣanem
Bir söylegil ki ʿuḳbāda cānāneyem yine

Dāyim göñül ḳuşı ki düşer dām-ı zülfine
Başdan ayaġa yaralu çün şāneyem yine

Tā kim **Ḫaṭāyi** āhu teki düşdi bendüñe
Ṣaḥrāda derd-i ʿışḳ ile dīvāneyem yine

6-P, TZ, L, TZ
6-a evlādına: evṣāfına ŞR, G
7-a Ḫarābe: Ḫızāne M, GS
7-b Dutupdur çoḫ: Yasayupdur ŞR, M, GS, G
8-L
8-a Ḫaṭāyī işigüñde: İşigüñden Ḫaṭāyī PS, M, GS
P, TZ nüshalarında 3. sırada -P nüshasında sonradan derkenāra eklenmiş- şu beyt var:
Ya Rab bu ne ṭūṭīdür ḳandi yaşıl
Yir lebüñ şekkerler dürlü dürlü
334-T 61b, W 99, P 67b, PS 40b, L 51b, ŞR 83b, TN 163, TZ 88b, M 76b, GS 73b, G 48a, K 109
1-b ʿışḳ ile: ʿāşıḳ u L, TN / ʿāşıḳ-ı PS
2-a Ẓāhirde gerçi: Ẓāhir güninde ŞR / Ẓāhir deminde G // derd-i: derd ü W
3-b ʿuḳbāda: men saña ŞR, G

335
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Gül yüzüñ kim düşmiş ol zülf-i perīşān üstine
Bir bulutdur kim düşüpdür māh-ı tābān üstine

‘Ārıżuñ üste düşüpdür ḳaṭre ḳaṭre şol ‘araḳ
Ṣanasın şebnem durur düşmiş gül-istān üstine

Zülfi çīn olmış durur her dem düşer şol ‘ārıża
Ẓulmet-i devrānı gör kim düşmiş īmān üstine

Şol raḳīb-i dīvi gör kim kūyına ḥükm eylemiş
Şöyle kim ḳaṣd eyler o mülk-i Süleymān üstine

Bu **Ḫaṭāyī** yüzin üste zülfüñi görgeç didi
Ẓulmeti gör kim düşüpdür āb-ı ḥayvān üstine

336
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Ger menümlen ol meh-i nā-mihribānum söyleşe
Ḫaste cismümde bu cān-ı nā-tüvānum söyleşe

Men ölenden sonra ḳabrüm üste ger ‘azm itse yār
Ḳabr içinden dura anuñlan īmānum söyleşe

Bu ḳarārı yoḫ göñül bilmen ḥaçan ārām ide
Yā meger bir gün menümlen dil-sitānum söyleşe

335-T 61b, W 97, P 68a, PS 42a, L 53b, ŞR 85a, TN 170, TZ 113a, M 76b, GS 73b, G 49a
3-a Zülfi: Küfri P, ŞR, G / Küfr ü PS, TN
3-b gör kim: görün PS
4-b eyler: ider M, GS
5-b gör kim: görüñ W, P, M, GS
336-T 62a, W 98, ŞR 83a, M 77a, GS 74a, G 47b, K 67
1-a Ger mahalde bir kez ol şāh-ı cihānum söyleşe ŞR / Ger la‘linde bir kez ol şāh-ı cihānum söyleşe G
2-M, GS
2-b içinden: içinde T, ŞR, M, GS, G
3-a Bu ḳarārı yoḫ göñül: Yoḫ ḳararı göñlümüñ ŞR, G
3-b Yā: Tā M, GS

Zehr-i hicrān birle daḫı tāli‘üm telḫ olmaya
Ger menümlen bir kez ol şīrīn-zebānum söyleşe

Ġamlu göñli bu **Ḫaṭāyī**nüñ cihānda şād ola
Ger menümlen bir gün ol nā-mihribānum söyleşe

337
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Ger menümlen bir gün ol şāh-ı cihānum söyleşe
Dilde nuṭḳum ḳalmaya anuñla cānum söyleşe

N’ola bir kez ḫastesini sorsa ol rūḥ-ı revān
Gövdede rūḥum revān olup revānum söyleşe

Ger yüz ıldan sonra bir kez ḳabrüm üste gelse yār
Yār ile ḳabrüm içinde üstühānum söyleşe

Dañla ḳāḍı ḳatıda da‘vī men itmem ḳanumı
Men eger söyleşmişem ol demde ḳanum söyleşe

Pīr iken bende **Ḫaṭāyī** nev-cevān olam yine
Ger menümlen bir kez ol ‘ömr-i cevānum söyleşe

4-a tāli‘üm: kām-ı dil M, GS
4-b kez: gün M, GS
5-a göñli: göñlin ŞR, G
5-b nā-mihribānum: ‘ömr-i cevānum T / ġam-ḫ‘ār-ı cānum ŞR, G, K / şīrīn-zebānum M, GS

337-P 71b, ŞR 83a, TZ 114b, M 77a, GS 74a, G 48a

Hüseynî neşrinde “Bu gazel tekçe Sultan el-Kurrai nüshasında ilk defa görülüp göçürüldü.” notuyla yer almıştır (1380: 379).

1-a şāh-ı cihānum: sulṭān-ı ‘ālem P, TZ / şāh-ı cevānum M, GS
2-a sorsa ol: soruşa ŞR, G // rūḥ-ı: rūḥ u P, TZ
2-b Gövdede: Görmedin M, GS / Gide ol ŞR, G // rūḥum revān olup: rūḥ ile bu cānum ŞR, G
4-P, TZ

338
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Gerçi hecrüñden ża‘īf ü nā-tüvān oldum yine
Pīr iken yüzüñi gördüm nev-cevān oldum yine

Devr-i ḥüsnüñden güneş tek olmış idüm āşikār
Hecr ṣaḥrāsına düşdüm bī-nişān oldum yine

‘Āḳil idüm dünyede Leylī cemālüñ görmedin
‘Işḳ ilen Mecnūn teki bī-ḫānümān oldum yine

Tā ki āsīb-i felekden görmeye ḥüsnüñ zevāl
İşigüñde gice gündüz pāsbān oldum yine

Bu **Ḫaṭāyī**nüñ dilinde ‘ışḳuñuz pinhān iken
Cümle-i ‘ālem dilinde dāsitān oldum yine

339
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Dāne-i ḫāl-i siyeh kim düşdi ruḫ-sār üstine
Lāle-i pür-dāġdur kim düşdi gül-zār üstine

Ḫalḳalanmış zülfüñüz ruḫ-sāruñ üste ey ṣanem
Gence beñzer kim anuñ yatmış durur mār üstine

Tā ki zāhid gördi yüzüñ ḳılmadı hergiz nigāh
Kāfir-i muṭlaḳdur ol kim gelmez iḳrār üstine

338-T 62a, W 100, P 69b, PS 40a, L 51b, ŞR 82b, TN 162, TZ 90a, M 77b, GS 74b, G 47b, K 110
1-a Gerçi: Ey ki L, PS, ŞR, TN, G // hecrüñden: hicrāndan L, TN
2-a ḥüsnüñden: ḥüsnüñde P, PS, L; ŞR, TN, M, GS,G
3-a dünyede: zāhidā PS, L, TN // zühd ile ŞR, G
3-b teki: olup PS, L, ŞR, TN, G
4-a āsīb-i: āşūb-ı P, PS, L, ŞR, TN, TZ, G, K
4-b İşigüñde gice gündüz: Gice gündüz işigüñde PS, L, ŞR, TN, G
339-T 62a, W 101, P 65b, PS 42a, L 54a, ŞR 85a, TN 171, TZ 68b, M 77b, GS 74b, G 49a
1-b dāġdur kim: dāġ daḥı P
2-b kim anuñ yatmış durur: öyle kim ol geldi bir P
3-P
3-a ḳılmadı: itmedi M, GS
3-b muṭlaḳdur ol: muṭlaḳ durur M // gelmez: gelmiş M, GS

Şanasın kim çeşme-i ḥayvānuñ üste geldi Ḫıżr
Düşdi tā ḥaṭṭuñ senüñ laʿl-i şeker-bār üstine

Firḳatüñ şevḳinde bu cān-ı ciger-sūzum menüm
Bir kebāba beñzer ol kim çizginür nār üstine

Tā ki vaṣluñ oldı vāṣıl bu **Ḫaṭāyī** ḥasteye
Bir ṭabībe beñzer ol kim geldi bīmār üstine

340
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Mevsim-i ḳış gitdi devr-i nev-bahār oldı yine
Meclis-i geşte ʿacāyib rūzgār oldı yine

Mevsim-i gül geldi vü gülşen bezendi bezm içün
Daġ u ṣaḥrā cümle yek-ser lāle-zār oldı yine

Sākiyā vaḳt-i ṭarabdur elde tutgil cām-ı mey
Kim benefşe mest olup nergis ḫumār oldı yine

Geldi nevrūz u bahār u ʿıyd u devr-i dost-kām
Yār eli tek yiryüzi naḳş u nigār oldı yine

Ebr-i nīsān cūşa geldi tökdi raḥmet yaġmurın
Gökyüzinden yiryüzine dür niṣār oldı yine

Bāġçaya seyrāna çıḥdı geşt içün ol gül-ʿiẕār
Gül ḫacāletden ḳızardı şerm-sār oldı yine

4-b Ḫıżr: mūr M, GS
5-T, W, P, PS, L, TN, TZ, M, GS
6-a ḥasteye: cānına PS
340-T 62b, W 102, P 67b, PS 39b, L 51a, ŞR 87a, TN 160, TZ 88b, M 78a, GS 75a, G 50a
1-a gitdi devr-i nev: gitdi vü faṣl-ı ŞR, G
1-b keşte keşt ü: L, PS, ŞR, TN, M, GS, G
2-TN
2-a vü: gül P
2-b Dâġ: Bâġ P, M // Kūh PS, L, ŞR, G
3-a cām-ı mey. cām-ı Cem PS, L, TN
6-a gül-ʿizār: gül-sitān T, W, P, TZ, M, GS, G / dil-sitān ŞR, G
6-b ḳızardı: ḳızarup PS, L, ŞR, TN, G

Ḳāmetüñlen baḥṣ iderdi dāyimā ol serv-i bāġ
Gör ḫacāletden aña menzil kenār oldı yine

Gül yüzini göreli artdı fiġānı ḳuşlaruñ
Lāl iken bülbüllerüñ ṣavtı hezār oldı yine

Ey **Ḫaṭāyī** şād olup beytü'l-ḥazenden çıḥ bugün
Bāġ u bāġçа suyına vaḳt-i güzār oldı yine

341
Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 Yā İlāhi sen meni bī-'ışḳ-ı cānān eyleme
'Işḳ ilen şādam göñül derdine dermān eyleme

Müdde'īlen va'de ḳılma ḳavline ḳılmaz vefā
Her yalancı yār ilen sen 'ahd ü peymān eyleme

Ger viṣālüñden meded ḳılmazsan ey ārām-ı cān
Gözümi giryān idüp baġrumnı büryān eyleme

Lebleri devrinde ol gül yüzlü yāruñ dem-be-dem
Ġonceñi ey bāġbān gülşende ḫandān eyleme

5 Bu **Ḫaṭāyī** ḫastenüñ ḳılma müşevveş ḫāṭırın
Aġ yüz üste ol ḳara zülfüñ perīşān eyleme

7-L, TN. PS'de bu beyt derkenārdadır.
8-a artdı: artıldı // fiġānı: efġānı P, L, M, GS // ḳuşlaruñ: bülbülüñ L
8-b bülbüllerüñ: bülbül kimi L, PS, TN [L nüshasında sah kaydı var]
9-b Bāġ u bāġçа: Bāġ-ı cennet PS, L, TN / Bāġ u ṣaḥrā ŞR, G
341-T 63a, W 103, P 67a, PS 39a, L 49b, ŞR 81a, TN 156, TZ 88a, M 78a, GS 75a, G 46b
1-a meni: bizi M, GS
1-b 'Işḳ: Derd PS // göñül: daḥı L, PS, TN // derdine: derdüme P, PS, L, ŞR, TN, TZ, G
2-a ḳavline: 'ahdine ŞR, G // ḳılmaz: itmez ŞR
2-b yalancı: vefāsız PS, L, ŞR, TN, G // Her yalancı yār ilen sen: Yārdan özge kimse ilen P
3-b Gözümi: Çeşmümi PS, L, ŞR, TN, G
4-a yāruñ: yārum P
4-b Ġonceni: Ġoncenüñ P
5-a ḫāṭırın: ḫāṭırı P
5-b zülfüñ: zülfi P, PS, L, ŞR, TN, M, GS, G

342
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Derd-i ‘ışḳuñ dil-berā tā geldi bu cān üstine
Ṣanasın kim geldi ‘İsā cism-i bī-cān üstine

Tā cihān bāġını bünyād itdi dest-i lem-yezel
Sen teki bir gül ḫaçan bitdi gül-istān üstine

Server-i Hindūdur ol kim geldi Rūm iḳlīmine
Ol siyeh ḫālüñ ki düşmiş rūy-ı ḫandān üstine

Rāḥat-ı vaṣluñ umarken geldi hecrüñ zaḥmeti
Ey perī niçün ḳoyarsın derdi dermān üstine

Tā cemālüñ mihri düşdi bu **Ḫaṭāyī** göñline
Ṣanasın Yūsufdur ol kim geldi Ken‘ān üstine

343
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Göñlümi çekdi şehā dāġ-ı ġamuñ dāġ üstine
Yine ol māhuñ firāḳı çekdi bir dāġ üstine

Zülf ü rūyuñ ḫaṭṭı tek hīç kimse defter yazmadı
Tā ki ‘ālemde yazılmışdur ḳara aġ üstine

342-T 63b, W 104, P 70a, ŞR 85b, V 23a, TN 175, TZ 90b, M 78b, GS 75b, G 49a

1-a tā: çün P, TN, TZ

1-b geldi ‘İsā cism-i bī-cān: Ḫıżr geldi āb-ı ḥayvān P, ŞR, TN, G

2-a Tā: Bu P, TN

3-a kim: çün ŞR, G // geldi: düşdi P / dutdı: ŞR, G // Rūm: ḥüsn M, GS

3-b Ol: Yā P / Ṣol ŞR, G // rūy-ı ḫandān: zenaḫdān P, ŞR, G

4-a umarken: dilerdüm P, ŞR,TN, G // hecrüñ ẓulmet: hicrān zaḥmeti P, ŞR, TN, M, GS, G

4-b niçün: nişe P // derdi: derde P

5-a Tā: Çün P, ŞR, G // cemālüñ: ḫayālüñ G // düşdi bu: bu ḫaste P

343-T 63b, W 105, P 70b, PS 42b, L 54b, ŞR 85b, V 23a, TN 174, TZ 114a, M 78b, GS 75b, G 49b

1-a Göñlümi: Göñlümüñ T, W / Göñlüme PS, M, GS // Göñlümi çekdi şehā: Çekmiş idi göñlüme ŞR, G

2-a rūyuñ: ḫālüñ P, L, ŞR, TN, G / ḫāl ü PS // yazmadı: yazmamış P, L, TN // defter yazmadı: bir hat görmedi M, GS

Gerçi güller çoḫ biter ʻālem gül-istānında līk
Gül yüzüñ tek bitmemiş hīç gülşen ü bāġ üstine

Aġ yüzüñ üstinde ol zülf-i siyāhuñı götür
Bilmezem ḥamrā gülüñ niçün ḳonar zāġ üstine

Bu **Ḫaṭāyī** ḫaste-dil her dem ümīd-i vaṣl içün
Döşemişdür yüzini ḳapuñda topraġ üstine

344
Fāʻilātün fāʻilātün fāʻilātün fāʻilün

Ey ki hecrüñ bendeni zār itdi ḳayġular bile
Çeşm-i fettānuñ görüp ḥayrānam āhūlar bile

İstemez göñlüm meşāmı zülfüñüzden özge müşk
Müşki n'eyler kimse kim ögrendi ol būlar bile

Tā gözüm ol fitnelü ḳaş u gözüñ gördi senüñ
Geçdi ʻömrüm āh idüp ol çeşm ü ebrūlar bile

Anca aḫdı gözlerümden ḳanlu yaşum sū-be-sū
Aḫdı çeşmüm zevraḳı her sūya ol sular bile

Şiʻr içinde nisbet olmaz ey muḥaddiş bilmiş ol
Bu **Ḫaṭāyī**nün kelāmı her Ḫıṭāylular bile

3-ŞR, G
3-a gül-istānuñda līk: gül-istānda velīk P
5-a ḫaste-dil her dem ümīd-i vaṣl içün: cismi yolında anuñ topraġ olur M, GS
5-b Döşemişdür yüzini ḳapuñda: Tā ayaġın başa ol dil-ber bu M, GS
344-T 64a, W 106, P 70b, PS 38b, L 49a, ŞR 80b, TN 154, M 79a, GS 76a, G 46a
2-a müşk: bū W, P, PS, L, ŞR, TN, M, GS, G
4-a sū-be-sū: su kimi ŞR / su teki G
4-b ol: bu M, GS
5-a muḥaddiş bilmiş ol: muḥaddiş ehli bil M, GS
5-b kelāmı: kelāmın PS, L, TN

345
Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fe'ūlün

Aytdum ḳaşuna 'işve ḳıl aydur ki göz üste
Baḫdum ki görebilmez anı çeşmüñ üz üste

Bir tār-ı mūyuñdur kemerüñ alta miyānuñ
Nāzüklük ile kim diye bir söz bu söz üste

Ey dil yüzüñi ḫāk idegör yār işigüñde
Tā dāmen-i dil-berden anuñ düşe toz üste

Mey-ḫˇāre lebüñ istedi tā nuḳl u kebābı
'Işḳ odını yaḫup cigerüm ṣaldı köz üste

Yār aytdı mańa 'āşıḳ isen ḫaste **Ḫaṭāyī**
Bu cevr ü cefā kim ḳıluram şimdi düz üste

346
Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Tā yüzüñ üstine zülfüñ sāye ṣalmışdur yine
'Ārıżuñ rengi gül-i ḥamrāya ṣalmışdur yine

345-T 64a, W 107, P 69a, PS 42a, L 54a, ŞR 86a, V 23a, TN 172, TZ 113a, M 79a, GS 76a, G 49b

1-a 'işve: secde P, ŞR, G // ḳıl aydur ki: ḳılam dedi PS, ŞR, G

1-b Baḫdum ki görebilmez anı çeşmüñ üz üste: Baḫdum ki görebilmen anı çeşmi üz üste P, TZ / Baḫdum ki göreyüm ol gözi didi ki yüz üste PS / Baḫdum ki görmez ol gözi didi ki yüz üste L, TN / Baḫdum ki görebilmenem ol çeşmi yüz üste ŞR / Didüm ki görünmez göze ḳaş u göz ü yüz üste G / Baḫdum ki görem görmedüm anı bu yüz üste M, GS

2-a tār-ı: tāre L, TN / ẕerre P // mūyuñdur: mūyuñ L, PS, ŞR, TN, G // kemerüñ alta: kemer altında P, M, GS / kemteri tek ile PS, L, TN / 'öşri degül mūy-ı ŞR, G

3-a Ey dil yüzini ḫāk ide: Sen yüzüni ḫāk eyleye ŞR, G // yüzini: yüzinüñ P // ḫāk: ferş PS

4-a lebüñ: lebi L, M, GS // istedi tā: āteşine PS, ŞR, TN, G

4-b odını: odına L, PS, TN, ŞR, G // ṣaldı: geldi M // köz: duz P, M / üz L

5-b Bu: Her ŞR, G

346-T 64b, W 108, P 70a, ŞR 80a, V 23b, TZ 114a, M 79b, GS 76b, G 45b

1-a üstine: üstinde P, ŞR, M, GS

1-b rengi: rengin ŞR, G / reng-i M, GS

ʿIşḳ-ı rūyuñdan göñül ister ḥalāṣ olmaġ velī
Cānumı zülfüñ siyeh sevdāya ṣalmışdur yine

Çeşmüñe ḥayrān olaldan berlü göñlüm ey perī
Āhu nisbet ʿaḳlumı ṣaḥrāya ṣalmışdur yine

Şādam andan berlü kim hecrüñde olmışmen muḳīm
Yüz melāmet bu dil-i şeydāya ṣalmışdur yine

5 Bu **Ḫaṭāyī** cānını ḳurbān ider ol māha kim
Pertev-i mihr-i cemālüñ aya ṣalmışdur yine

347
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Yār ʿışḳuñ baġrımuñ tā çekdi yüz dāġ üstine
Āteş-i hecrüñ bu dāġuñ çekdi bir dāġ üstine

Men żaʿīf üste firāḳuñ yükledi bir daġı kim
Ol yüke ḳılmaz taḥammül ḳoysalar daġ üstine

Yüzüñ üste zülfüñi gördükçe muṣḥafdur direm
Bu ne ḥikmetdür ki yazılmış ḳara aġ üstine

Şol ḫaṭ u ḫālüñ kenārında ruḫuñ ey dil-rubā
Ol güle beñzer ki düşmiş tāze yapraġ üstine

5 Bu **Ḫaṭāyī** çeşmi yolında anuñ topraġ olur
Tā ayaġın başa ol dil-ber bu topraġ üstine

2-b zülfüñ: vaṣluñ P, V, TZ / zülf-i M, GS
4-a andan: ol günden ŞR, G // olmışmen: olmışam ŞR, G
347-T 64b, W 109

348
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Ey göñül ‘ışḳında yāruñ nāle vü āh eyleme
Degme her nā-maḥremi sırruñdan āgāh eyleme

‘Āşıḳuñ īmānıdur yāruñ cemāli ey raḳīb
Tañrı’çün git ḳarşudan ma‘şūḳı güm-rāh eyleme

Çün menüm üstüme doġdı āfitābum ey ḳamer
Gezme her evc-i felekde aduñı māh eyleme

Çün senüñ ‘ışḳ-ı mecāzuñdan ḥaḳīḳat bulmışam
Şimdi sen ḥ̬ āhī vefā ḳılgil mańa ḥ̬ āh eyleme

Menzil-i raḥmānilerdür āsitānı dil-berüñ
Gitgil ey şeyṭān raḳīb āheng-i dergāh eyleme

Çün viṣālüñ ḥ̬ ırmenüñden bir cev olmaz ḥāṣılum
Dāne ḳılma yaşumı çehremni çün kāh eyleme

Ey **Ḫaṭāyī** içdügüñ mey āb-ı kevs̱erdür müdām
Nūş-ı cān it bādeden bir laḥẓa ikrāh eyleme

349
Mefā‘īlün mefā‘īlün fe‘ūlün

Ḫayālüñ meskenidür cān içinde
Yine Yūsuf n’ider zindān içinde

348-T 65a , P 68b, PS 38b, L 49b, ŞR 80b, V 23b, TN 155, TZ 89a, M 79b, GS 76b, G 46a
1-a yāruñ: anuñ ŞR / sırruñdan: sırruña ŞR
2-b Tanriçün : Şükr içün PS, TN // ḳarşudan: aradan P // ma‘şūḳı: yārı ŞR, G
3-a üstüme: üstümde P // doġdı: düşdi ŞR, G
3-b Gezme her: Gezmegil PS, ŞR, TN, M, GS, G // evc-i: degme P, TZ // adını: üzini ŞR, G
4-a ‘ışḳ-ı: ‘ışḳuñ PS, L, ŞR, TN, G
4-b mańa: vefā ŞR
5-b āheng-i : yirüñi ŞR // āheng-i dergāh: mekr ile sen rāh G
6-a ḥ̬ ırmenüñden: ḥ̬ ırmenüñde L, TN // ḥ̬ ürmetinden ŞR, G
7-b it: ḳıl L, PS, ŞR, TN, G // bādeden: bādeyi L, PS, TN
349-T 65a, P 69b, PS 41b, L 52b, ŞR 84a, V 9a, TN 167, TZ 90a, M 80a, GS 77a, G 48b
1-a Ḫayālüñ: Cemālüñ V / Ḫayāli L // meskenidür: nisbetidür P
1-b Yine: Gine P // n’ider: mıdur PS, ŞR, TN, G [n’eyler L sah kaydı] / nedür M, GS

Gözüm içinde ol ʻaks-i cemālüñ
Güher nisbetlüdür ʻummān içinde

Yüzüñ sehminden ol şekker dudaġuñ
Gül-istāndur gül-i ḫandān içinde

Raḳībi ḳoymagil ḳapuñda n'eyler
Bu kāfir cennet-i rıżvān içinde

Ḫaṭāyī görmemişdür ḳāmetüñ tek
Ḫırāmān serv hīç bustān içinde

350
Fāʻilātün fāʻilātün fāʻilātün fāʻilün

Gel göñül pīr isteyelüm bu ḳadīm erkān ile
Gerçek oldur Ḥaḳ yolına vara baş u cān ile

Cānı terkin ḳılmayan cāñāna vāṣıl olmadı
Ḳul gerek kim maḥrem ola ḥażret-i sulṭān ile

Ḳahrına şükr eylegil kim Ḥaḳ saña raḥm eyleye
Hem ḳarīn olmış ezelden küfr ü dīn īmān ile

Öldüren sen dirgüren sen saḫlayan sensin ḥakīm
Yoḫ imiş bir senden özge āyet-i Ḳur'ān ile

Bu **Ḫaṭāyī** tā ezelden ʻışḳuña yoldaş idi
Göñlini şād eyleyendür sen keremlü ḫān ile

2-a Gözüm içinde: Gözüme irişe P, M, GS // içinde ol: içindedür L // cemālüñ: ḥayālüñ L, TN / dāne ḥālüñ PS
2-b nisbetlüdür: nisbet durur P
3-a sehminden: ṣaḫınında P, ŞR, M, GS, G / ṣafḥasında PS / ṣafḥında L, TN
3-b Gül-istāndur gül-i ḫandān: Güle ḫandān durur bustān içinde P
4-a ḳoymagil: ḳovgilen ŞR, G // ḳoymagil ḳapuñda n'eyler: ḳoyma ḳapuñdan gidergil P
4-b Bu kāfir cennet-i: Neyler kāfirlere P
5-b hīç: bir P, ŞR, G
350-T 65b, PS 38a, L 49a, ŞR 83b, V 23b, TN 153, M 80b, GS 77b, G 48a
1-a Gel: Ey V // isteyelüm: isteyeli T, V, M, GS
1-b Ḥaḳ: şāh ŞR, G
3-a eyleye: eylesüm M, GS
3-b küfr ü: küfr-i ŞR, V, G
4-a dirgüren: dirilden PS, V, TN, M, GS / diriden L
5-b eyleyendür sen: eyleyüpdür sen PS, L, V, TN, M, GS / eylemiş dirsin ŞR / eylemişdür sen G

351
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Yāra yār olmaġ dilersen ġayrısın yār isteme
Cān ü dilden geçmemişsen yüri dil-dār isteme

Var u varlıġ virmeyince şāha varılmaz imiş
Sen özüñi şāha dapşur daḫı gel var isteme

‘Āşıḳuñ ma‘şūḳını hem ḳıblesi hem Ka‘besi
Sen yüzüñi şāha dönder ḳıble dīvār isteme

Bu cihānuñ bāġçasında ḫārsız gül mi olur
Tikeninden ḳorḫar iseñ yüri gül-zār isteme

Ey **Ḫaṭāyī** yār yolına cānuñı itgil fedā
Geç bu dünyā şöhretinden sen anı var isteme

352
Mefā‘īlün mefā‘īlün fe‘ūlün

Meni ser-geşte ḫayrān eyleyen şāh
Göñül taḫtını vīrān eyleyen şāh

Meni rüsvā idüp ṣaldı cihāña
Ġam ilen zār u giryān eyleyen şāh

351-T 65b, PS 39a, L 50a, ŞR 87b, V 5a, TN 157, M 80b, GS 77b, G 50b

1-a ġayrısın yār: ġayrı dil-dār ŞR

2-a Var u varlıġ virmeyince şāha varılmaz imiş: Varlığından geçmeyenler şāha yār olmaz imiş M, GS // Var u varlıġ: Her ne varın ŞR // virmeyince: varmayınca T // varılmaz: varmaz var T, L

3-a ma‘şūḳını hem: ma‘şūḳ yüzi PS, G / ma‘şūḳ yüzidür L, V, TN, M, GS / yārı yüzi ŞR // ḳıblesi: ḳıblesi vü PS

3-b yüzüñi şāha: yüzüñ ḳıbleye V

4-b ḳorḫar iseñ: ḳorḳmaz anuñ M, GS // iseñ: mısın T

5-a yār: şāh V

5-b şöhretinden: leẕẕetinden M, GS

352-T 66a, P 65b, PS 43a, L 55b, ŞR 78b, V 8b, TN 177, TZ 87a, M 87a, GS 84a, G 45b

1-b taḫtını: şehrinde P, TZ, M, GS / şehrine PS, L, TN / taḫtında ŞR / taḫtına G // vīrān: seyrān P, PS, L, V, TN, TZ, M, GS / sulṭān ŞR, G

2-a ṣaldı: ṣalduñ P, PS, L, V, TN, TZ, M, GS

2-b Ġam ilen: Dīdemni P, PS, L, V, TN, TZ, M, GS / Gözümni ŞR / İşümni G

Musaḫḫar eyledi cümle cihānı
Yezīd ḳavmin Müselmān eyleyen şāh

Özi bülbül olup gül-zāra girdi
Meni der-bend-i hicrān eyleyen şāh

Ene'l-Ḥaḳ çaġıran Manṣūr donında
Yine Manṣūrı ʿuryān eyleyen şāh

Ḥasan ilen Ḥüseyni Kerbelāda
Yezīd eliyle ḳurbān eyleyen şāh

Çıḫaran Yūsufı çāh-ı belādan
Mıṣır taḫtında sulṭān eyleyen şāh

Güneş tek ẓāhir olmışdur gözinde
Cihān bāġın gül-istān eyleyen şāh

Ḫaṭāsız gözlere yüzi güneşdür
Yine güneşni pinhān eyleyen şāh

Be-deşt-i Erjene bend-i girāndan
Salup der-bend ü zindān eyleyen şāh

Ḫaṭāyī senden efġān idesidür
Gene maḥşerde dīvān eyleyen şāh

3-a eyledi: eyleyen P, PS, L, ŞR, TN, TZ, G / eyledüñ V / eyleyüp M, GS
3-b Yezīd: Yezīdüñ ŞR // Müselmān: İslām ŞR
4-P, TZ
4-a gül-zāra: bāġçaya PS, L, TN, M, GS
4-b Meni der-bend-i hicrān: Meni daşḥaruda zār T / Meni daşḥaru ḥayrān PS, L, TN / Ḳapusında meni zār V
5-a çaġıran: çaġırup P, ŞR, TZ, G / çaġırur V, M, GS // donında: dilinde T / diyende P, TZ
5-b ʿuryān: berdār T, P, PS, L, ŞR, V, TN, M, GS
6-b eliyle: elinde PS, L, ŞR, V, TN, G
7-a Çıḫaran: Çıḫardı P // belādan: Bābilden P
7-b taḫtında: şehrinde P, TZ
8-T
9-P, TZ
9-a yüzlere: gözlere PS, L, TN, M, GS
10-a bend-i girāndan: Selmān Fārisi P, PS, L, TN,TZ, M, GS
11-a Ḫaṭāyī senden efġān idesidür: Ḫaṭāyī ṣubḥ u şām sen şāhı çaġır P, PS, L, TN,TZ, M, GS
11-b Gene maḥşerde: Ḥaşr dīvānında T / Ḥaşr güninde ŞR, V

353
Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

Cihānı bāġ u bustān eyleyen şāh
Gül ü gülşen gül-istān eyleyen şāh

Yanaġuñ şevḳine gül ile lāle
Yine bülbülni destān eyleyen şāh

Budur fażl-ı tebārek ṣunʿ-ı ḳudret
Yine faṣl-ı zemistān eyleyen şāh

Budur burc-ı mehi ez nūr-ı ferruḫ
Bahārı ḫurrem elvān eyleyen şāh

Şerīʿat yolına ṣābit **Ḫaṭāyī**
Ṭarīḳat ʿilmin iḥsān eyleyen şāh

354
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Yine bī-pervālıġı yād itdigüñ yaʿni ki ne
Olur olmaz sözi bünyād itdigüñ yaʿni ki ne

Her seḥer tā şām olınca dapmazam çün rāḥatı
Bendeni ḳayġudan āzād itdigüñ yaʿni ki ne

353-PS 43a, L 55a, ŞR 79a, V 8b, TN 176

Karşılaştırılan yazmalarda 5 beyit olan bu şiir, Memmedov neşrinde 7 beyittir (1966: 586-587). Diğer neşirlerde de böyledir. Böyle olmasının nedeni Memmedov'un, Erdebil nüshasında bir önceki şiirden bu gazele karışmış aşağıdaki iki beyti bu şiirde 5 ve 6. beyit olarak tekrar kopyalamış olmasıdır:

Ḫaṭāsız gözlere yüzi güneşdür
Yine güneşni pinhān eyleyen şāh

Özi bülbül olup bāġçaya girdi
Meni daşharu ḫayrān eyleyen şāh

1-b Gül ü gülşen gül-istān: Yine faṣl-ı zemistān ŞR

2-a Yanaġuñ şevḳine: Dudaġuñ ẕevḳiyle PS, L, ŞR, TN

2-b bülbülni: bülbüli ŞR, V

3-a Budur fażl-ı tebārek ṣunʿ-ı ḳudret: Zihī ṣunʿ-ı tebārek ḳulhuvaʾllāh ŞR // Budur: Yine V

3-b Yine faṣl-ı zemistān: Gül ü gülşen gül-istān ŞR

4-a mehi ez nūr-ı: meh ez envār-ı ŞR

5-b Ṭarīḳat ʿilmin: Ṭarīḳ-i ʿilm V // iḥsān: erkān V

354-T 66b, W 112, ŞR 88a, V 28b , M 81a, GS 78a, G 51a

2-b dapmazam çün: çünki tapman ŞR, G // olınca: -M, GS

Ġuṣṣa vü derd-i firāḳ ilen eyā Şīrīn-miṣāl
ʿĀşıḳı dağlarda Ferhād itdigüñ yaʿni ki ne

Yüz kez ölsem dünyede bir dem mańa yoḫdur viṣāl
Firḳatüñde ʿömrümi bād itdigüñ yaʿni ki ne

Seng-dil yāruñ elinden āh idüben dem-be-dem
Yaḫa yırtup baş açup dād itdigüñ yaʿni ki ne

Ölmişem hecrüñde kecden çürimişdür üstüḫ̆ān
Dirligi de mańa bir ad itdigüñ yaʿni ki ne

Tā ki feryāduña yetmez luṭf idüp ol şāh-ı ḥüsn
Ey **Ḫaṭāyī** munca feryād itdigüñ yaʿni ki ne

355
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Ġonce tek laʿlüñi ḫandān itdigüñ yaʿni ki ne
Lāle tek baġrumnı pür ḳan itdigüñ yaʿni ki ne

Ḳara zülfüñ aġ yüzüñ üstinde efşān eyleyüp
Gönlümi ġamdan perīşān itdigüñ yaʿni ki ne

Ḳılmañ içün tāze ḥüsnüñ bāġın ey serv-i revān
Gözümi kūyuñda giryān itdigüñ yaʿni ki ne

Tökmek içün ḳanumı başum kesüp her dem-be-dem
Şeh-süvārım ʿazm-i meydān itdigüñ yaʿni ki ne

4-a kez: ıl M, GS // ölsem: öldüm ŞR, G / olsam M, GS // dem: kez G

4-b bād: yād W

5-a dem-be-dem: ey göñül ŞR, G

6-a Ölmişem: Ölmiş idüm ŞR, G // hecrüñde: hecrden ŞR / hecrde G // kecden: -ŞR, G / çoḳdan M, GS // çürimişdür: çürimişdi ŞR, G

6-b Dirligi: Diriligi M, GS // Dirligi de mańa bir ad: Dirligümde mańa pervā W / Dirligi bir de iʿāde ŞR

7-a Tā ki: Çünki ŞR, G // luṭf: raḥm ŞR, G

355-T 67a, W 110, ŞR 89a, M 81b , GS 78b, G 52a

3-a Ḳılmañ: Ḳılmaḳ ŞR, M, GS, G

4-a Tökmek: Görmek M, GS // başum kesüp: yaşum kimi ŞR, G // ḳanumı başum kesüp: başumı ḳanum gibi M, GS

‘Āşıkuñ vaṣl ile bir dem göñlüñi şād itmeyüp
Bu ḫarāb-ābādı vīrān itdigüñ ya‘ni ki ne

Gülşen içre cilvelenmişsin yine geşt itmege
Cān ḳuşın dutmaġa seyrān itdigüñ ya‘ni ki ne

Bī-tevaḳḳuf her belā oḫın ki atsañ her yaña
Sen meni ḳarşuda ḳalḫan itdigüñ ya‘ni ki ne

Ger yüz ıl kūyında cān vir meyli yoḫ her dem sańa
Ey göñül sen munca efġān itdigüñ ya‘ni ki ne

Ayaġuñ tozında dirlik istedüm men ol didüñ
Müşkilümni böyle āsān itdigüñ ya‘ni ki ne

Dil ḳuşına dāne-i ḫāl üste dām itmiş saçuñ
Yā Rab anı bend-i zindān itdigüñ ya‘ni ki ne

Çünki ḳılurduñ mańa miñ tavr ilen cevr ü cefā
‘Işḳuñı göñlümde mihmān itdigüñ ya‘ni ki ne

‘Ārıżuñı zülfüñüz birlen ḥicāb idüp müdām
Ey güneş yüzüñi pinhān itdigüñ ya‘ni ki ne

Mihr ilen raḥm itmeyüben ḳahr birlen öldürüp
Bendeye luṭf ile iḥsān itdigüñ ya‘ni ki ne

İstemişdüñ ḳatlümi cān müjde virdüm merdüme
Göz ü göñlümni peşīmān itdigüñ ya‘ni ki ne

Ġonce gül ḫandān olup nergisle sūsen bitmege
‘Ārıżuñ bāġın gül-istān itdigüñ ya‘ni ki ne

Perdesinden keşf idüp ey verd-i aḥmer yüzüñi
Bülbüli ‘ālemde destān itdigüñ ya‘ni ki ne

5-a vaṣl ile bir dem göñlüñi: vaṣluñla her dem göñlini ŞR, G // göñlüni her dem vaṣl ile M, GS // itmeyip: eyleyüp ŞR, G / itmesen M, GS

9-a tozında: yüzinde T / tozına ŞR, G // istedüm men ol didüñ: ister idüm ben evvel M, GS

11-a tavr: tarz M, GS

13-a öldürüp: aldayup M, GS

14-a İstemişdüñ: İstemişsin W, ŞR, M, GS, G

15-a bitmege: itmege M, GS

16-a keşf: kesb ŞR, G // verd-i: gül-i M, GS // yüzüñi: rengini ŞR, G

Çünki cān virmezsin ey ʿömrüm bu cānsız cismüme
Su-yı laʿlüñ āb-ı ḥayvān itdigüñ yaʿni ki ne

Vargil ey bād-ı ṣabā ol ʿanber-efşān zülfe di
Bu ḳamer devrinde devrān itdigüñ yaʿni ki ne

İsterem geldükçe ġamdan ḳurtarasın raḥm idüp
Gün-be-gün derdüm firāvān itdigüñ yaʿni ki ne

Leşker-i ʿışḳun göñül çek üstüme ey dil-rubā
Ḫāne-i göñlümni talan itdigün yaʿni ki ne

Ḫālüñi fülfül yüzüñ gül leblerüñ mül ey ṣanem
Ḫaṭlaruñdan deste reyḥān itdigün yaʿni ki ne

Baḥre döndi çevreñüz eşkümden ey āyīne-rū
Gözyaşından böyle ʿummān itdigüñ yaʿni ki ne

Seyr iderken murġ-i dil bāġ-ı ruḥuñda bend idüp
Anı der-çāh-ı zenaḫdān itdigüñ yaʿni ki ne

Çalmaġ içün başumı top eyleyüp meydāñ ara
Hāv idüp zülfüñi çevgān itdigüñ yaʿni ki ne

Çünki ẓulmetden çıḫarmaz göñlümi şemʿ-i ruḫuñ
Sen anı şemʿ-i şebistān itdigüñ yaʿni ki ne

Men gedāya çünki yoḫdur raḥmuñ ey cān ʿışḳuñı
Göñlümüñ taḫtında sulṭān itdigüñ yaʿni ki ne

ʿIyd-ı yüzüñ çün şehā müjgān oḫıylan cānumı
Ḳaşlaruñ yayına ḳurbān itdigüñ yaʿni ki ne

17-a cismüme: ḥasteye ŞR, G // cānsız cismüme: cān virenlere M, GS
18-M, GS
18-a zülfe di: zülfine ŞR, G
19-W
20-a her dem dil-berā: ey dil-rubā W, ŞR, M, GS, G
20-b göñlümni: mülkümni W
22-a çevreñüz eşkümden: çevreñüzde eşküm ŞR, G // çevreñüz eşkümden ey āyīne-rū: cevrüñüzden eşkümüz ey meh-rū M, GS
23-b çāh-ı: bend-i ŞR, G
25-a şemʿ-i ruḫuñ: ol şāh-ı ḥüsn M, GS
26-a yoḫdur: çoḳdur M, GS

Ma'den-i yüzüñde bir ḥoḳḳa dehānuñ dür dişüñ
Leblerüñ ṭarfını mercān itdigüñ ya'ni ki ne

Aldı zemzem Ka'be-i vaṣluñ ṣafāsından gözüm
Ṭarf-ı dil derdine dermān itdigüñ ya'ni ki ne

Her sütūnuñ ḳaṣr-ı bāġ-ı dilde cān miḳdārını
Nisbet-i Ḥannān u Mennān itdigüñ ya'ni ki ne

Bu **Ḫaṭāyī** gönlini ey nergis-i cādū nigār
Özüñe siḥr ile ḥayrān itdigüñ ya'ni ki ne

356
Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Ey gönül kūyında me'vā ḳıldıġuñ ya'ni ki ne
İtlerin kūyında ġavġā ḳıldıġuñ ya'ni ki ne

Sākin olmaġ Ka'be-i kūyında yegdür dil-berüñ
Her gerekmez yire pervā ḳıldıġuñ ya'ni ki ne

Ḳanlu yaşumnı yüzüm üste revān idüp müdām
Rāz-ı pinhānum hüveydā ḳıldıġuñ ya'ni ki ne

Gönlümi ḳılduñ müşevveş bir tükenmez fikr ilen
Bu perīşān zülfi sevdā ḳıldıġuñ ya'ni ki ne

Eşk-i ḫūnīn baḥre döndi çeşmesinden çeşmümüñ
Sū-be-sū yaşumnı deryā ḳıldıġuñ ya'ni ki ne

Vechüñ eyyāmında bu baḫt-ı siyāhumuñ şehā
Nisbetini leyl-i yeldā ḳıldıġuñ ya'ni ki ne

28-a ḥoḳḳa: fitne W // dişüñ: senüñ ŞR, G / şehā M, GS
28-b ṭarfını: 'aksini ŞR, G / ṭarḥını W
29-a gözüm: müdām M, GS
30-a miḳdārını: miḳdārıdur ŞR, G
356-T 68b, W 111, ŞR 88a, M 82b, GS 79b, G 51a
1-b İtlerin kūyında: İtleri öñinde ŞR, M, GS, G
4-M, GS
5-b yaşumnı: eşkümni ŞR, G
6-a siyāhumuñ: siyāhumnı ŞR, M, GS, G
6-b Nisbetini: Nisbetin M / Nisbeti bir ŞR, G // leyl-i: şeb-i ŞR, G

Her dem ey Leylī nigārum bendeni Mecnūn teki
Vālih ü ġamgīn ü şeydā ḳıldıġun yani ki ne

İstedüm kūyuñda cān virem şehā te'hīr idüp
İnne emhilhüm rüveydā ḳıldıġuñ ya'ni ki ne

Ḫāk-i pāyuñda meni ednādan ednā eyleyüp
Özüñi a'lādan a'lā ḳıldıġuñ ya'ni ki ne

Öldürem dirdüñ bugün dañla meni çıḫduñ ḫilāf
Bilmezem imrūz u ferdā ḳıldıġuñ ya'ni ki ne

Levḥ-i dilde bile teskīn dapmış iken ġamları
Bir daḫı yañlışdan inşā ḳıldıġuñ ya'ni ki ne

Çünki raḥmuñ yoḫ mezārum üstine bir daş idüp
Ey vefāsız anı ṭuġrā ḳıldıġuñ ya'ni ki ne

Gül yüzüñ evrāḳını gülşende ḫandān eyleyüp
Bülbül-i maḥzūnı gūyā ḳıldıġuñ ya'ni ki ne

Asmaġ içün cānumı bir ḳıl ilen ey nev-nihal
Serv tek ḳaddüñi peydā ḳıldıġuñ ya'ni ki ne

Çünki dilden yoḫ durur meylüñ men-i dil-ḫasteye
Merḥabā ehlen ve sehlâ ḳıldıġuñ ya'ni ki ne

Çāk idüp gün tek giribānuñı her dem gözine
Ṣubḥ-dem yüzüñi peydā ḳıldıġuñ ya'ni ki ne

Çünki devr itmez ayaġı meclis-i 'uşşāḳ ara
Leblerüñ cām-ı muṣaffā ḳıldıġuñ ya'ni ki ne

7-b ġamgīn: Mecnūn W / rüsvā ŞR, G
8-b rüveydā: hüveydā ŞR, G
9-ŞR, M, GS, G
10-a çıḫduñ: çıḫdı ŞR, G // çıḫduñ ḫilāf: öldürmedüñ M, GS
11-a mezārum: bu ḳabrüm ŞR, G // üstine: altına M, GS
13-M, GS
14-a ḳıl: mūy ŞR, G // nihal: bahār W, M, GS / bī-vefā ŞR, G
15-ŞR
16-ŞR
16-a gün tek: her dem M, GS // her dem: gün tek M, GS // gözine: gözüme M, GS
17-a ayaġı: ayaġın ŞR, G

Ḳudretidür sāni‘-i pāküñ aña insān dime
Sen anı mānend-i eşyā ḳıldıġuñ ya‘ni ki ne

Leyli zülfinüñ ḫayāli ‘ışḳ ilen Mecnūn teki
Meskenüñi kūh ü ṣaḥrā ḳıldıġuñ ya‘ni ki ne

Secde ḳılmaġçün dilersen ḳaşları miḥrābını
Özüñi sen ehl-i taḳvā ḳıldıġuñ ya‘ni ki ne

Vālideynüñ ma‘nisin yād eyleyüp her dem-be-dem
Cāhidū lafẓında ifnā ḳıldıġuñ ya‘ni ki ne

Ayaġı tozında ol serv-i revānuñ ey göñül
Virmek içün cān müheyyā ḳıldıġuñ ya‘ni ki ne

Sidre birlen müntehāya ḳaddüñi teşbīh idüp
Ḳadrini *veʾṭ-ṭūr-ı Sinā* ḳıldıġuñ ya‘ni ki ne

İster idüm ḳurtulam geldikçe bir bir ġuṣṣadan
Gün-be-gün derdüm müşennā ḳıldıġuñ ya‘ni ki ne

İşigüñde bī-nevāya iltifātuñ kem ḳılup
Ḥüsn ilen özüñi ġarrā ḳıldıġuñ ya‘ni ki ne

Ey **Ḫaṭāyī** ḫāk ilen yeksān olup ol māh içün
‘Azm-i sevdā-yı Şüreyyā ḳıldıġuñ ya‘ni ki ne

19-b Meskenüñi: Meskenümi ŞR, G
20-M, GS
20-a miḥrābını: miḥrābına ŞR, G
21- ŞR, M, GS, G
21-b lafẓında: elfāẓında T
22-M, GS
22-a tozında: tozına ŞR, G
24-b derdüm müsennā: derdümi inşā ŞR, G
26-a olup ol māh içün: idüp ol meh seni M, GS

357
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Ey yüzüñ güldür lebüñ çün ġonce ḫandāndur yine
Būy u mūyüñ ‘āşıḳa küfr ile īmāndur yine

Anca efġān itdüm ey dürr-i melāḥat sensizin
Çeşme-i çeşmümden aḫan baḥr-ı ‘ummāndur yine

Tā ġam-ı hicrānuña düşdüm viṣālüñden ıraġ
Ġamlu göñlüm hecr ile çün beyt-i aḥzāndur yine

Yüzüñi zāhid neden *seb‘a’l-meṣānid*ür dimez
Ṣafḥasında yazılu hem nūr-ı Ḳur’āndur yine

Şol perīşān zülfüñi tā görmişem ey rūḥ-ı ḳuds
Derd ü ḥasretden menüm göñlüm perīşāndur yine

Anca çekdüm fırḳatüñ bārını ey gül yüzlü yār
Yüregümdür ġonce-nisbet dopdolu ḳandur yine

Dün dimişdüñ menden özge yāra virmişsin göñül
Men **Ḫaṭāyī** ḫaste-ḥāle bu ne bühtāndur yine

357-T 70a, P 69a, PS 40a, L 51a, ŞR 82a, TN 161, TZ 113b, M 86a, GS 83a, G 47a

1-a yüzüñ: yüzi P, TZ // gonce: gonce-i P, TZ

1-b Būy: Rūy P, PS, TZ

2-T, PS, L, ŞR, TN, M, GS, G

4-a dimez: dimen P, TZ

4-b Ṣafḥasında yazılu hem nūr-ı Ḳur’āndur: Ṣafḥa-i ḥüsnüñe yüz yıl nūr-ı īmāndur P, TZ // hem: çün ŞR, G

5-a görmişem: gördüm M, GS // ey rūḥ-ı ḳuds: rūḥü’l-ḳuds P, TZ, M, GS

6-T, PS, L, ŞR, TN, M, GS, G

7-a dimişdüñ: dimişsin M, GS

7-b Men: Bu M, GS // ḥāle: ḥālem P, TZ

358
Mefā‘īlün mefā‘īlün fe‘ūlün

Egildüm secde ḳıldum ḫānedāna
Nūş itdüm şerbetinden ḳana ḳana

Zihī devlet beşāret men gedāya
Yüridüm uġradum dürli dükāna

Bilür ṣarrāf olan gevher bahāsın
Mübāḥ olmış durur pīr ü cevāna

Erenler āsumānuñ diregidür
Direk yirden dayanur āsumāna

Ululuġ ister isen ḳulluġ eyle
Ayaġ bir bir başarlar nerdübāna

Cihānı açdı sulṭān Ḥaydaroġlı
İrişdi ġāziler kevn ü mekāna

Yüridüm bāġına ḳıldum teferrüc
Erenler yataġı naḳş-ı cihāna

Sürer Düldül çalar şāh Ẕü’l-feḳārı
‘Alīden ḳaldı bu ḍarb u nişāne

Ḫaṭāyīyem bugün meydān içinde
Şehüñ medḥin oḫuram dervīşāne

358-T 70b, PS 39a, L 50a, ŞR 79a, TN 158, K 86

2-b Yüridüm: Şükür ki ŞR // dürlü dükāna: bir dürlü kāna ŞR

3-a Bilür ṣarrāf olan: Ṣarrāf olan bilür T, L, TN / Ṣarrāf olan kişi K // gevher bahāsın: gevherni tanır K

5-K

5-b başarlar: başallar ŞR

6-b İrişdi ġāziler: Ġāziler uġradı K // kevn ü: dürlü PS, L, TN

7-K

7-a Yüridüm: Yoluḳdum PS

8-a Sürer: Miner PS, L, ŞR, TN, K

8-b bu: bir PS, L, TN

9-b medḥin: vaṣfın ŞR / vaṣfı K

359
Mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün

Çeşmüñ atanda ġamze meger cān diler yine
Cellādı gör ki tökmek içün ḳan diler yine

İster raḳīb vaṣf-ı dehānuñ ḫayālini
Ol dīvi gör ki mühr-i Süleymān diler yine

İster göñül ki nūş ide la'lüñ zülālini
Ol Ḫızırı gör ki çeşme-i ḥayvān diler yine

Zülfüñ yüzüñ kenārını dutmış durur meger
Kāfir çerisi ġāret-i īmān diler yine

Miskīn **Ḫaṭāyī** ḳapuña geldi 'ināyet it
Ḥüsnüñ gedāyı vāye-i iḥsān diler yine

360
Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Sākiyā ol bāde-i ṣāfī ṣafānuñ 'ışḳına
Doldurup virgil 'Aliyyü'l-Murtażānuñ 'ışḳına

Ṣad hezār la'net Yezīde çünki ol şeh-zādeye
Bir içim su virmedi ḳādir Ḫudānuñ 'ışḳına

359-W 113, PS 40b, L 54a , ŞR 84a, TN 164, M 86a, GS 83a, G 48b
1-a Çeşmüñ: Çeşmüm ŞR, G // atanda: ḳatında ŞR, M, GS, G
1-b diler: töker W
2-a vaṣf-ı: vaṣl-ı PS, L, TN
2-b mühr: mülk PS, L, ŞR, TN, G
3-PS
4-a meger: veli PS, L, TN
4-b Kāfir çerisi: Kāfir-i haris PS // Kāfirdür ol ki ŞR, G
5-b Ḥüsnüñ: Vaṣluñ PS, L, ŞR, TN, M, GS, G // gedāyı: gedāsı PS, L, ŞR, TN, M, GS, G // vāye-i: vāye vü ŞR
360-ŞR 86a, TH 31, M 84b, GS 81b, G 50a
1-a ṣāfī: ṣāf-ı ŞR, G
2-a Yezīde çünki ol şehzādeye: ḥaḳ ol Yezīdüñ cānına ŞR, G

Kerbelāda geçmiş idi çoḫ belā şāh oġlına
Sen daḫı oynat başuñı ol belānuñ ʻışḳına

Āyet-i *naṣrun min Allāh*dan mańa oldı nüzūl
Kim yedi iḳlīmi feṯḥ idem Rıżānuñ ʻışḳına

Ey Mevālīler bilüñ ṣāḥib-zamānuñ vaḳtidür
Çalaram men ḳılıcı ṣāḥib-zamānuñ ʻışḳına

Toḫm-ı Mervān u Yezīdüñ kökini men ʻāḳıbet
Yiryüzinden ḳazuram āl-i ʻābānuñ ʻışḳına

Ey **Ḫaṭāyī** çün senüñ ceddüñ çoḫ itmişdür ġazā
Sen daḫı başla ġazānı ol ġazānuñ ʻışḳına

361
Mefāʻīlün mefāʻīlün mefāʻīlün mefāʻīlün

Yine ʻazm eyledi göñlüm gider ol şāh-ı aʻlāya
Vücūdum ʻışḳa maḥv oldı semek tek düşdi deryāya

Vücūdum şehrine girdi velāyet şāhını gördi
İkilik ḳalʻasın yıḫdı ulaşdı ẕāt-ı yektaya

Gel ey göñlüm sefer eyle bugün yevmü'l-hidāyetdür
Cihān u cānı ḳoy fi'l-cümle gitsün külli yaġmaya

Gözi yaġmacılar geldi meni yaġmaladı küllī
Elümden varlıġum aldı götürdi anı ṣaḥrāya

3-a geçmişidi çoḫ belā: çoḫ sitem geçmiş idi ŞR, G // şāh oġlına: şeh-zādeye M, GS
3-b başuñı ol belānuñ: başuñ ol Kerbelānuñ M, GS
4-a dan mańa oldı nüzūl: mańa olmışdur nüzūl M
4-b idem: itdi ŞR / itdüm G
5-a Mevālīler: Rıżāīler ŞR // bilüñ: bugün ŞR, G
6-a Mervān u: Mervānı ŞR, G / Mervānuñ M, GS
361-P 66a, TZ 111b, M 88b, GS 85b
1-b ʻışḳa: ʻışḳı P, TZ
4-a meni: menüm M // külli: gitdi M, GS
4-b anı: meni M, GS

Şehā minnet şehā minnet bugün yevmü'l-ḥisāb oldı
Ma'ārifler ḥisāb virdi münāfıḳ ḳaldı ferdaya

Ḫaṭāyī tā seni gördi vücūduñ ser-be-ser gezdi
Çü şāhuñ ḳulları gördi yüzin ḫāk itdi ol pāya

362
Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 Ḥaḳ te'ālā çaldı bir ṣayḳal bu gözgüm pasına
Gönlümüñ sevdāsı yoḫdur 'alemüñ ġavġāsına

Niçeler dünyāya geldi niçeler daḫı gelür
Bir beḳā yurdın dutuben yuf digil fenāsına

Cān ile başdan geçen bu baḫrda ġavvāṣ olur
'Āḳıbet bir gün tumar ol gevherüñ deryasına

Ey gönül itgil tevāżu' ġāzilerden al du'ā
Şāh diyüpdür yarlıġaram ḳul ḳuluñ du'āsına

5 Cānuñı şükrāne vir başuñ ile çarḫ oynagil
Tanıyup nefsüni çalgil ka'beteynüñ tāsına

362-P 66b, PS 41b, L 53b, ŞR 86b, TN 169, TZ 112a, M 86b, GS 83b, G 50a

1-a çaldı bir ṣayḳal: bir ṣayḳal çaldı P, TZ // gözgüm: gönlüm M, GS

1-b Gönlümüñ: Gönlümi GS [M nüshasında sah kaydı var] // 'alemüñ: bu cihān PS, L, ŞR, TN, M, GS, G

2-a dünyāya geldi: geldi cihāna ŞR, M, GS, G // gelür: gele M, GS

2-b yurdın dutuben: yurdını dutup P,TZ // digil: gelür PS, L, TN / ḳıluñ ŞR, G // fenasına: dünyāsına ŞR, G

3-PS, L, ŞR, TN, G // Bu beyt P, TZ nüshalarında ise şöyle:
Cān u baş terkin ḳılup tecrīd ol ġavvāṣ ilen
Elbette kim uġraşur ol gevherüñ deryāsına

3-a baş: dil TZ

4-a itgil tevāżu': ta'rīf eyle P, TZ / tevāżu' idüp PS, L, TN / ta'ẓīm idüp ŞR, G // ġāzilerden al du'ā: al ġāzilerden du'ā PS, L, TN / algil dil ehlinden du'ā ŞR, G / ṣūfilerden al du'ā M, GS

4-b diyüpdür: eydür kim ŞR, M, GS, G // ḳul ḳuluñ: ḳulı ḳul ŞR, M, G

5-PS, L, ŞR, TN, M, GS, G

Nesne kim Ḥaḳdan gelendür andan olgil bī-günāh
Ey göñül var şād-kām olgil Ḥaḳuñ cefāsına

Ey **Ḫaṭāyī** gel bu fāni dünyenüñ terkini ḳıl
Geç anuñ ḳāl u ḳīlinden şāh digil ṣafāsına

363
Mefā'īlün mefā'īlün fe'ūlün

1 'Aynu'llāham 'aynu'llāham 'aynu'llāh
Gel imdi Ḥaḳḳı gör ey kör güm-rāh

Menem ol fā'il-i muṭlaḳ ki dirler
Menüm ḥükmümdedür ḫūrşīd ile māh

Vücūdum beyt-i Allāhdur yaḳīn bil
Sücūdum añadur şām u seḥer-gāh

Yaḳīn bil ehl-i iḳrāruñ ḳatında
Yir ü gök cümle Ḥaḳdur olma güm-rāh

5 Velāyet bāġınuñ bir meyvesidür
Ḫaçan yüze anı her dest-i kūtāh

Dilersen Ḥaḳḳı ḥaḳḳa vāṣıl itmek
İrişdür *fī'l-maḳāmi lī ma'allāh*

Ulūfet bāġını seyrān iderken
Ḫaṭāyī uġradı bir gence nā-gāh

6-a Nesne kim Ḥaḳdan gelendür: Her ne kim gelürse Ḥaḳdan PS, L, TN / Her ne kim Ḥaḳdan gelürse ŞR, M, GS, G // andan olgil bī-günāh: oña uyun bī-gümān PS, L, TN / oña uy bī-gümān ŞR / sen oynagil bī-gümān M, GS / şükr ḳıl olma melūl G

6-b var: sen PS, L, ŞR, TN, M, GS // olgil: ol PS, TN // Ḥaḳuñ: dil-rubā L // cefāsına: rıżāsına M, GS

7-a gel bu fāni: bu yalancı PS, L, ŞR, TN, M, GS, G // terkini ḳıl: terkin ḳılup M, G

7-b şāh digil: şād ol PS, L, ŞR, TN, G

363-P 66b, TZ 87b, M 85a, GS 82a

4-a ḳatında: yanında P, TZ

6-a itmek: oldgil M, GS

6-b İrişdür: İrişdi P, TZ

7-a Ulūfet bāġını: 'Ulūḳı pāk üze P, TZ

364
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Çiy düşüpdür çīn saçuńdan yüz tümen çīn üstine
‘Anberīn çīn çīn düzetmiş müşk-i pür-çīn üstine

Bir ḥırāmān serv-ḳāmet girdi nesrīn dermege
Avcuńı doldur benefşe saç bu gül-çīn üstine

Bir perī peykerni gördüm cān fedā ḳıldum aña
Öyle nāzükdür ki dutmış rengi bā-çīn üstine

Ger dilersen Leylī tek yüzüñ gören Mecnūn ola
Ay teki ḳaldur niḳābuñ gün tek açın üstine

Bu **Ḫaṭāyī** göñlini yaġmaya virdi ḥüsn içün
Çīn çerisi başdı Rūmı geldi Mā-çīn üstine

364-P 67a, PS 42b, L 54b, ŞR 85b, TN 173, TZ 112b, M 88a, GS 85a, G 49b

1-a Çiy: Çīn PS, M, GS / Mey ŞR, G // çīn: çiy ŞR, G // saçuńdan: saçuñ ol PS, L, ŞR, TN, G // tümen çīn: Çīn-i Mā-çīn M, GS

1-b ‘Anberīn: ‘Anber-i P, TZ // düzetmiş: düşüpdür M, GS / düzelmiş ŞR, G

2-a nesrin: reyḥān PS / semeñ L, TN / nergisni M, GS // dermege: derer M, GS

2-b Avcuńı: Avc’ilen P, TZ/ Avucı ŞR, G // doldur: doldurdı ŞR, G // saç bu: saçdı ŞR, G G

3-a peykerni: peykeri P, TZ// cān fedā ḳıldum aña: cānı ḳıldum aña ṣarf P / cān fedā ḳıldı mańa ŞR,

3-b Öyle: Şöyle PS, L, TN, M, GS // dutmış: ḳılmış PS, L, TN, M, GS // rengi bā-çīn: Çīn ü Mā-çīn PS, L, TN / iki Mā-çīn TZ / saçını çīn M, GS // Öyle nāzükdür ki dutmış rengi bā-çīn: Sunaya beñzer ki gele bāz u lāçīn ŞR, G

4-a Leylī tek: Leylīnüñ M, GS // gören: gözüñ M, GS // ola: ṣıfāt M, GS

4-b teki: tek L, TN, M, GS // ḳaldur: götür ŞR, G // tek: teki PS, L, TN, M, GS / düşer ŞR, G // açın: açıl P / çīn PS, L, ŞR, TN, M, GS, G

5-a Bu: Ey P, TZ // göñlini: göñlüñüz P, TZ//: virdi: P, TZ // ḥüsn içün: ḥüsn ile P/ çīn içün PS, L, TN / çīn ile TZ / ḥüsn-i çīn M

365
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Gül aġaçdan bitdi geldi şāha yoldaş olmaġa
Sırr-ı şāh idi ezelden geldi sırdaş olmağa

Yüregi dāġ olmayınca baġrı ḳanlu la‘l tek
Hīç kiminüñ ḥaddi yoḫdur kim Ḳızılbaş olmağa

Küntü kenzüñ sırrı devrinde Muḥammed nūrıdur
Ḳırmızı tāc ile geldi ‘āleme fāş olmağa

İsmi İsma‘īl ü hem ẕātı emīrül-mü’minīn
Yüzini görgeç ḫavāric rāżıdur daş olmağa

366
Mefā‘īlün mefā‘īlün fe‘ūlün

Şehā ḳılgil teraḥḥum men gedāya
İşigüñde yetürgil bī-nevāya

N’ola ḥüsnüñ zekātı būse virseñ
Ża‘īfem derd-mendem men gedaya

Dişüñ incü gözüñ nergis lebüñ la‘l
Senüñ ol ḫoş cemālüñ beñzer aya

Hümāyūn ḳaṣruñuzdan şāh-ı ḫūbān
N’ola ṣalsañ menüm üstüme saye

Senüñ cevrüñden ey sulṭān-ı ‘ālem
Ḫaṭāyī baş alur varur Ḫıṭāya

365-P 68b, TZ 89b, M 89a, GS 86a

Resul İsmailzade bu gazelin Sultan el-Kurrai nüshasından göçürüldüğünü ifade etmiş ve büyük itimalle Şah İsmail’in müritleri tarafından söylenmiş olduğuna dair dipnot düşmüştür (1380: 57). Fakat Sultan el-Kurrai nüshasından ilk defa yararlanan Hüseynî neşrinde nedense bu şiir yoktur.

1-a bitdi: çıḫdı TZ, M, GS

2-a Yüregi: Yüzüñi P

366-P 71a, TZ 91a, M 89a, GS 86a

1-a bī-nevāya: bir nevaya P, TZ

4-a ḳaṣruñuzdan: ḳayserüñüzden TZ

367
Mefā‘īlün mefā‘īlün fe‘ūlün

Ḳatı müştāḳ idüm sen meh-liḳāya
Göñül gördi yüzüñ düşdi ḫaṭāya

Şu demden kim senüñ gördüm cemālüñ
Giriftār olmışam yüz miñ belāya

Düşüpdür ‘anber-efşān kākülinden
Senüñ tā ol gül-i ḥamrāya sāye

Menüm vāyemi tā virmezsin ey dost
Ṣalupsan ‘āşıḳı āh ile vāya

Ḫaṭālu ḳuluñam raḥm eyle ey yār
Ḫaṭāyīni bıraḥmaġıl ḫaṭāya

368
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Çeşmüme geldi şehā naḳş-ı ḫayālüñ bu gice
Ḳıldı āşüfte meni zülf ile ḫālüñ bu gice

Düşde gördüm men-i sevdā-zede çīn çīn yapuşur
Boynuma silsile-i zülf-i çü daluñ bu gice

Rişte-i cānumı şevḳ odına pervāne kimi
Yaḫdı tā vaḳt-i seḥer şem‘-i cemālüñ bu gice

Ḳıldı sevdā ile peyveste ża‘īf ey māh-ı nev
Tenümi şol ḫam-ı ebrū-yı hilālüñ bu gice

Gözlerüm yaşını her sūya çü su ḳıldı revān
‘İşve vü nāz ile ol serv-i nihālüñ bu gice

Munca kim āh u fiġān eyledi bir gün ṣanemā
Sormaduñ ḫaste **Ḫaṭāyī** nice ḥālüñ bu gice

367-P 71a, TZ 91a
1-b yüzüñ: gözüñ P
368-P 71b, M 89b, GS 86b
1-a ḫayālüñ: cemālüñ M, GS
6-a bir: her M, GS

369
Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

Nefesi ehl-i dilüñ gevher-i cāndur bilene
Nuṭḳumuz ḳudret-i Ḥaḳ rūḥ-ı revāndur bilene

Ma‘rifet gevherinüñ kānına ma‘den olagör
İşte bu ‘ilm ü hüner genc-i nihāndur bilene

Şerbet-i Ḥaḳdan içen ‘ışḳ eri āzāde olur
Öyle ser-mest olanuñ küfri īmāndur bilene

İstedi āb-ı ḥayāt çeşmesine irdi Ḫıżır
Ol virür doġrı ḫaber cümle ‘ıyāndur bilene

Ele girmez ḫani ol esrük ü dīvāne ‘āşıḳ
Derdi ol ma‘şūḳanuñ rāḥat-ı cāndur bilene

Ḳavli yalancı ile olma muṣāḥib çek elüñ
Hem-dem olmaġ dīv ile külli ziyāndur bilene

Ey **Ḫaṭāyī** sen Ḥaḳı tanı özüñde sākin ol
Daḫı söz var söyleme söz bu hemāndur bilene

369-PS 39b, L 50b, ŞR 81a, TN 159, M 85a, GS 82a, G 46b

1-a Nefesi: Her demi ŞR, G // cāndur: kāndur M, GS

2-a ma‘den olagör: bir yol tapa gör PS

2-b ‘ilm-i: genc-i PS, L, TN // genc-i: ‘ilm-i PS, L, TN

3-b Öyle: Şöyle ŞR, M, G

4-a İstedi: İşte ol PS, L, TN // çeşmesine: çeşmesi kim PS, L, TN / çeşmesini M

5-PS, ŞR, G

5-a ol: bir M, GS

5-b Derdi: Līk ol L / Ey ki TN // rāḥat-ı cāndur: derdi dermāndur PS, TN

7-a sen Ḥaḳı tanı özünde sākin ol: Ḥaḳı sen ister isen özüñi bil M, GS // tanı özünde: özüñde tanı ŞR, G

7-b var söyleme söz bu: söyleme var bu söz L, ŞR, TN, G / söz bu: bir ḥarf M, GS

370
Mefā‘ilün fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

Eyā göñül ḳuşı dirler bahār imiş mańa ne
Bisāṭ-ı ‘ıyş ‘aceb rūzgār imiş mańa ne

Diyerler oldı dili Leyli zülfine Mecnūn
Deminde ol daḫı bir bī-ḳarār imiş mańa ne

Aḫıtdı yaşumı devrān baturdı ḳanuma el
Raḳīb elindeki dest-i nigār imiş mańa ne

Lebüñ zülāline susuz tükendi ‘ömr-i azīz
Ḥayāt-ı Ḫıżr eger pāydār imiş mańa ne

Bu baḫt-ı bed ki menümdür **Ḫaṭāyī** ol şūḫı
Ġam ehline diyeler ġam-güsār imiş mańa ne

371
Mefā‘īlün mefā‘īlün fe‘ūlün

Biz ol cān-ı yegāneyüz yegāne
Ne bilür bizi her nāşī bīgāne

Bize sāḳī dolu sundı ḳadeḥni
İçüben esriyüp olduḫ divāne

Ṭalibüñ menzili bize degindür
Nişān bizüz hem olur bī-nişāne

Divāneyüz divāneye ḳalem yoḫ
Bize ne saç u saḳal u ne şāne

Ḫaṭāyīnüñ nefesin işidenler
Sa‘ādet anlaradur bī-kerāne

370-PS 41a, L 52a, TN 165, G 52b
L, TN nüshalarında redifdeki “imiş” kelimesinin yerine “olmış” kelimesi kullanılmıştır.
371-PS 41a, L 52b, TN 166, M 86b, GS 83b, G 53a
1-a cān-ı: cāna M, GS
1-b her: -M, GS // nāşī: nāşī vü M, GS
3-b hem olur: kim oldur M, GS
4-PS, G
5-a nefesin: kelāmın M, GS
5-b bī-kerāne: ger ināna PS, G / kim ināna M, GS

372
Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

Menem sulṭān-ı ʿālem cān içinde
Yirüm vardur ḳamu cānān içinde

Oḫurlar üñümi baḥr ile berde
Irāḳ u Rūm u hem Şirvān içinde

Gelüñ cānlar meni bilüñ ġanīmet
Menüm tek gelmeye devrān içinde

Gel ey ṭālib mańa cānuñ fedā ḳıl
Ki geçmişdi günüñ hicrān içinde

Göñülde küfr ü īmān dopdoludur
Yaḳīn bil küfri var īmān içinde

Şerīʿatdur ṭarīḳatdur ḥaḳīḳat
Güzīndür maʿrifet bu cān içinde

Bugün çevgān-ı ʿışḳ aldum elüme
Gelüben top çalam meydān içinde

Ḫaṭāyīyem özüm Şāh Ḥaydar oġlı
Bu remzi saḫlagil sen cān içinde

372-ŞR 84b, V 9a, M 88a, GS 85a , G 48b

2-a Oḫurlar: Oḫullar ŞR, G // üñümi: ismümi ŞR / adumı M, GS

3-V

4-a cānuñ: cānum V

4-b geçmişdi günüñ: geçmiş vaḳt-i gün M, GS

5-a Göñülde: Bu yolda ŞR, G

6-a Şerīʿatdur ṭarīḳatdur ḥaḳīḳat: Ḥaḳīḳatdur şerīʿatdür tarīkat ŞR, G

6-b Güzīndür maʿrifet bu: Maʿrifet ber-güzīndür V / Güzīn-i maʿrifetdür bu ŞR, G

7-a Bugün : Yine M, GS

7-b Gelüben: Gelmişem V / Gelüp ŞR, G // çalam: çalaram ŞR, G

8-a özüm: bugün ŞR, G / yaḳīn M, GS

8-b Bu remzi saḫlagil sen cān içinde: Göreyüm mühr ile sindān içinde ŞR, G / Bu mühri göre mi sindān içinde V

373
Mefā‘īlün mefā‘īlün fe‘ūlün

Günāhum çoḫ Ḫudā içün bağışla
Muḥammed Muṣṭafā içün bağışla

Bilürdüm ḥadden aşupdur günāhum
‘Aliyyü’l-Murtażā içün bağışla

Ḫasandur pādişāh-ı her-dü-‘ālem
Ḫüseyn-i Kerbelā içün bağışla

İmām Zeynü’l-‘ibād Bāḳır u Ca‘fer
İmām Kāẓım Rıżā içün bağışla

Muḥammed Taḳidür maḳṣūd u maẓhar
Ḫasan ‘Asker liḳā içün bağışla

Ḫasan u ‘Askerī ehl-i ‘atādur
Muḥammed Muḳtedā için bağışla

Muḥammed Mehdi-i ṣāḥib-zamānuñ
İşigüñde gedā içün bağışla

Ḫaṭāyīyem ene’l-Ḫaḳ çağıruram
Günāhum çoḫ ‘atā içün bağışla

373-ŞR 91b, M 87b, GS 84b, G 53b

Bu şiir OE nüshasında (v 101a) 6 bendli münâcâta dönüşmüştür. Neşirlerde (Sadeddin Nüzhet, Birdoğan, Arslanoğlu) “Günāhum çoḫ” yerine “Ḫaṭā itdüm” ibaresiyle başlamaktadır. Sadeddin Nüzhet neşrinde 7 beyitli bir gazel olarak yer alan şiiri (1956: 140), Arslanoğlu aynen alıntılamıştır (1992: 253). Birdoğan neşrinde ise şiir 8 beyitlidir ve diğerlerinden nüsha farkları vardır (1991: 167). *İmam Cafer Buyruğu*’nda da “Pir dâr’daki çerağcıya şu duayı verir” cümlesinden sonra 9 beyitli bir gazel biçiminde bu şiire yer verilmiştir (Korkmaz 1997: 99). Şiir önemli kelime ve ifade farklılıklarına rağmen adı geçen neşirlerdeki metinlerle örtüşmektedir.

2-a Bilürdüm: Bilürem M, GS

3-a Ḫasandur pādişāh-ı her-dü-‘ālem: Ḫasan ‘ışḳına meydāna girüpdür M, GS

5-a dür maḳṣūd u maẓhar: vü ‘Aliyyü’n-Naḳī M, GS

5-b Ḫasan ‘Asker liḳā: ‘Aliyy-i Muḳtedā ŞR, G

7-ŞR, G

8-a Ḫaṭāyīyem ene’l-Ḫaḳ çağıruram: Ḫaṭāyī çün bular nūr-ı Ḫudādur M, GS

8-b Günāhum çoḫ ‘atā içün bağışla: Sen ol nūr-ı Ḫudā içün bağışla M, GS

374
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

N’eylerem men cenneti içinde dīdār olmasa
Ḳoy anı vīrāne ḳalsun bāġçada yār olmasa

Ġaflet ehli ḳaldı Ḥaḳdan şöyle bil kim bī-naṣīb
Ḫanda dīdārı görür ol bunda bīdār olmasa

Dünyede ‘āşıḳ olan giydi melāmet donını
Her yeten ‘āşıḳ olur mı derd añа kār olmasa

Doġrı vargil bu yola kim doġrılıḳ dost ḳapusı
Egri dīvānda utanur anda iḳrār olmasa

‘Āşıḳuñ meydānda başı top yirine çalınur
Başını meydāna ḳoymaz kim ki serdār olmasa

Ey **Ḫaṭāyī** gevheri ḫarc eyleme nādāna sen
Gevherüñ ḳadrini bilmez kim ḫarīdār olmasa

375
Mef‘ūlü fā‘ilātü mefā‘īlü fā‘ilün

Görmek yüzüñi derde devādur Ḫaṭāyiye
Ḳarşuña durmaḳ imdi revādur Ḫaṭāyiye

Ḳaşuñ gözüñle kirpügüñ ol nāz u şīveler
Her biri cāna dürlü belādur Ḫaṭāyiye

374-M 87a, GS 84a

Memmedov, Sadeddin Nüzhet neşrindeki metni (1956: 141) esas almış, “م” simgesiyle Mezar-ı Şerif nüshasındaki farkları göstermiş ve bu gazelim T, P, PS, L, E [Erdebil] ve V nüshalarında bulunmadığına dair not düşmüştür (1966: 89-90). İsmailzade de Memmedov neşrinden alıntıladığı hâlde onun gördüğü nüshaları görmüş gibi davranmıştır (1380: 56). Oysa bu şiir Mezar-ı Şerif nüshasında yoktur. Muhtemelen Memmedov, Sadeddin Nüzhet neşriyle bu şiiri ihtiva eden bir mecmuayı karşılaştırmıştır. Nitekim eserinin nüshaları tanıttığı bölümünde Mezar-ı Şerif yazmasının içeriğine dair bilgi verirken sonu (ه) ile biten şiirlerin nüshada yer almadığını belirtmektedir (1966: 42).

2-a ḳaldı Ḥaḳdan şöyle bil kim: şöyle kim ḳalur dīdārdan M, GS

2-b Ḫanda dīdārı görür ol bunda bīdār: Ol dīdārı ḫanda görür çünki dīdār M, GS

3-M, GS

375-M 84a, GS 81a

Hüseynî neşrinde “Bu gazel ilk defa olarak Sultan el-Kurrai nüshasında görüldü.” notu mevcuttur (1380: 433).

La‘l-i lebüñ şarābını bir kez dadupdur ol
Derd-i diline bil ki şifādur Ḫaṭāyiye

Her demde ḳılmaḳ ey şeh-i ḫūbān revā degül
Cevr ile ẓulm munca revādur Ḫaṭāyiye

Dār aġacı tikilmiş ü ‘ālem nezārede
Aydur ki gelsün imdi ṣalādur Ḫaṭāyiye

Ger mihr ü ger cefā vü sitem sendedür ḫamu
Her nesne var ḳılursa rıżādur Ḫaṭāyiye

Sensiz dirilmek ‘āşıḳa yüz miñ belā imiş
Ölmek senüñ yoluñda ṣafādur **Ḫaṭāyi**ye

376
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Aytdum ey dil-ber ḫayālüñ āşinādur gönlüme
Her ne kim senden gelür ṣıdḳ u ṣafādur gönlüme

Gönlüme sen düşdügünce gözlerüm ḳan yaş töker
Ayaġuñ toprağı şāhā kīmiyādur gönlüme

Gözüme uyḫu yürünmez gönlüme düşdi ḫayāl
Bilmezem āḫir ḫayālüñ ne belādur gönlüme

Derdüme dermān bulunmaz çāre senden yā ḥakīm
Ey ḥabībüm leblerüñden vir şifādur gönlüme

Reh-nümādur bu **Ḫaṭāyī**nüñ kelāmı reh-nümā
Men kuca zāhid kuca sözi ḫaṭādur gönlüme

376-M 85b, GS 82b

Hüseynî neşrinde “Bu gazel yalnız Sultan el-Kurrai nüshasında ilk defa olarak görülüp göçürüldü.” notu mevcuttur (1308: 406).

377
Mef'ūlü mefā'īlün mef'ūlü mefā'īlün

Çekdüm yed-i ḳudretden cān ṣafḥasına ḫāme
Yazdum ḫaṭ u ḫālüñden vaṣfuñı ʿaceb nāme

Ey murġ-ı dil-i ṭāmı' fehm eylemedüñ dāmı
Bir dāne içün düşdüñ sen ʿāḳıbeti dāma

Andan berü kim gördüm bir laḥẓa ḳarārum yoḫ
Ḥayrān olubam bi'llāh ol mihr-i gül-endāma

Ḳaṣdumda durur çeşmüñ bilmen ne diler menden
Ögrenmege kāfirler ẓulm eyleye İslāma

Rūmī yüzüñe düşgeç ol zülf-i semen-sāyı
Bir mūyını virmezmen Mıṣr u Ḥaleb ü Şāma

Beş gün özüñi ḫoş gör çün dünye beḳāsızdur
Ger ʿārifiseñ ey dil şükr eyle bu eyyāma

Uş bende **Ḫaṭāyī**nüñ maḥbūbı ʿaceb cāndur
Cibrīl-i emīn ḳuldur kūyındaki ḫuddāma

378
Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Çeşm-i mestüñ ey perī çün susamışdur ḳanuma
Dem-be-dem yüz ḳaṭre ḫūn-efşān ider dāmānuma

Böyle mekkār u sitem-kār u vefāsız görmedüm
Bir devā ḳılmaz lebinden derd-i bī-dermānuma

Senden oldı ikilik bāzārı ey nā-mihribān
Durmışam men çün ezelden ʿahd ile peymānuma

Ḥaḳ meni yā Rab ne bir miskīn yaratmış dünyede
Baḥduġınca ġamdan özge görmedüm her yanuma

Bu **Ḫaṭāyī** şād olurdı ġamdan u hem ġuṣṣadan
Gün kimi sen tā ki düşdüñ revzen-i eyvānuma

377-ŞR 78a, G 45a
378-ŞR 78a, G 45a

379
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Ey ṣabā aḥvālümi ‘arż eylegil cānāneye
‘Āşıḳa her dem cefā gösterdügüñ cānā neye

Men gedānuñ ḥāceti senden budur ey şāh-ı ḥüsn
Āsitānuñ resmini bildirmegil bigâneye

Ey göñül hüşyār oturmaġıl ne ḥāṣıl dünyede
Kim ki mest olmaḳ diler gelmek diler mey-ḫāneye

Aytdum ey dil dām-ı zülfünden ḥaẕer ḳıl dil-berüñ
Hāẕır ol gel ḳuş kimi olma esīr [bir] daneye

Ey Ḫaṭāyī şi‘rüñi iẓhār idersen vaḳtidür
Tuḥfe içüñ her birin göndermege bir yaneye

380
Mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün

Elā ey ṣubḥ-dem menden selāmı ber-fülān söyle
Selām oḥı ṣenā ḳılgil peyāmı ba‘d-ez-ān söyle

Digil bir zār u bī-çāre senüñ hecrüñden āvāre
Meni gönderdi sen yāre özidür nā-tüvān söyle

İşigünde şikāyet ḳıl şikāyetler be-ġāyet ḳıl
Menüm derdüm rivāyet ḳıl ne vaṣfum var çünān söyle

Beli ġamdan bükülmişdür gözi nūrı tökülmişdür
Ḳamu bendi sökülmişdür işi āh u fiġān söyle

Digil göñlin telāş almış gözi nūrını yaş almış
Döger gögsine daş almış ṣanem dir her zamān söyle

Viṣālüñden ba‘īd olmış anuñ derdi cedīd olmış
Özinden nā-ümīd olmış seni ister hemān söyle

Ḫaṭāyī ḫaste firḳatde ne firḳat belki ‘usretde
Gözi nem göñli ḥasretde işi ḳatı yaman söyle

379-ŞR 79b, G 45b [G nüshasında gazelin sadece 4-5. beyitleri var]
380-ŞR 80a, G 45b

381
Mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün

Yüzüñ ḫūrşīd-i tābāndur felegüñ māhı yanında
Dudaġuñ āb-ı ḥayvāndur yañaġuñ çāhı yanında

Cemālüñ iştiyāḳından müdām ey nūr-ı sübḥānī
Ḳızıl beñzi saralmışdur firāḳuñ kāhı yanında

Ezelden çünki hem-rāhım olursın dönmezem senden
Ki cennāt ehlidür her kim olur hem-rāhı yanında

Senüñ rūy-ı sefīdüñden cüdā tā mübtelā boldum
Ḳaraldı ḳubbe-i ḫaḍrā bu göñlüm āhı yanında

Digil görseñ ḥabībümni eyā peyk-i seḥer-gāhī
Raḳībi ḳoymasuñ bir dem ḥarem dergāhı yanında

Naẓar ḳılġıl **Ḫaṭāyī**ye sözin sındurmaġıl cānā
Ḳuluñ çoḫ nāzişi vardur senüñ tek şāhı yanında

382
Mefā‘īlün mefā‘īlün fe‘ūlün

Şehā baġrum kebāb olsun mı böyle
Gözüm yaşı şarāb olsun mı böyle

Firāḳuñdan senüñ ey şāh-ı ḫūbān
Menüm ḥālüm ḫarāb olsun mı böyle

Senüñ mestāne çeşmüñden nigārā
Maña nāz u ‘itāb olsun mı böyle

381-ŞR 82a, G 46a
382-ŞR 82b, M 88b, GS 85b, G 47b
1-a Şehā baġrum: Şehā ʿazm-i M, GS
1-b Gözüm yaşı: Yaşum hemçün M, GS
2-a Firāḳuñdan senüñ: Viṣālden ıraḳ M, GS // şāh-ı ḫūbān: şāh-ı cihān M, GS
3-a Senüñ mestāne çeşmüñden nigārā: Ḥarāmi gözlerinden dāyim ey dost M, GS

Götürgil aġ yüzüñden ḳara zülfi
Arada bu ḥicāb olsun mı böyle

Ḫaṭāyīnüñ senüñ hecrüñde ey dost
Teni yirde turāb olsun mı böyle

383
Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

Ey bende ger cihānda penāhuñ İlāh ola
Kemter ḳuluñ maḳāmı senüñ pādişāh ola

ʿĀşıḳ odur ki daʿvā iderse bu sözine
Ḳanlu yaş ile çehre-i zerdi güvāh ola

Miḥrābı var o zāhidüñ ammā ki ʿāşıḳa
Maʿşūḳınuñ ayaġı izi ḳıblegāh ola

Bed-ḫˇāhum ola cümle cihān çekmezem melāl
Çün ol ṣanem menümlen eger nīk-ḫˇāh ola

Başdan ayaġa bende **Ḫaṭāyī** ḫaṭāludur
Zāhid ḫaçan ki ḫūbları sevmek günāh ola

4-a aġ: ay M, GS // ḳara zülfi: ṣol niḳābı M, GS
4-b bu: bes M, GS
5-a Ḫaṭāyīnüñ senüñ hecrüñde ey dost: Yatup kūyında dāyim bu Ḫaṭāyī M, GS
5-b Teni yirde: Teni dāyim M, GS
383-T 66b, PS 4a, L 12b, ŞR 90b, V 24a, TN 8, M 81a, GS 78a, G 2b, K 65, MŞ 3a
1-a cihānda penāhuñ: penāhuñ cihānda TN
2-a daʿvā: maʿnī PS, L, ŞR, TN, G, MŞ // iderse bu: eger olsa PS, ŞR, G, MŞ / eger ola L, TN
2-b yaş ile: yaşına PS, L, TN
3-a o: -PS / ki L, TN, MŞ
3-b izi: tozı PS, L, ŞR, V, TN, G, K / yiri M, GS
5-a bende: bolsa PS, G, MŞ / bu L, TN, K / gerçi ŞR

384
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Her kime kim sencileyin bir perī-veş yār ola
‘Aḳl u hūş u ḫānümānından daḫı avar ola

Başına her kimsenüñ düşse saçuñ sevdāları
Terk idüp dünyānı ‘ömrinden daḫı bīzār ola

Sen teki ‘ālemde olmaz ger olursa dil-berā
Bu gözi cādū-ṣıfat hem ḳaşları mekkār ola

Derd ü ġam geldükçe senden şād olurmen dil-berā
Göreyüm añlar menüm göñlümde ber-ḫūrdār ola

Ḳıla dönmişdür vücūdum miḥnet-i cevrüñ çeke
Saġ gezen düşmenlerüñ bende teki bīmār ola

Hem-demüñ dāyim raḳīb olmışdur ey gül yüzlü yār
Ḫanda bir gül bitse lāzımdur yanında ḫār ola

‘Işḳuña her kim giriftār oldı ey kāfir-beçe
Şeyḫ-i Ṣan‘ānuñ beline baġlayan zünnār ola

Vaṣl ilen şād eyle ḳurtar dürlü ġamlardan meni
Derd-i hicrānuñ çeken key bu dil-i efgār ola

Var mıdur bir kimse yā Rab ehl-i ‘uşşāḳ içre yār
Bu **Ḫaṭāyī** ḫaste-dil tek ‘āşıḳ-ı dīdār ola

384-T 69b, W 114, ŞR 91a, V 24a, M 83b, GS 80b, G 53a

1-a sencileyin: senciliden M, GS
1-b ḫānümānından: ḫānümānın M // avar: bīzār ŞR, G / aña bir yār M, GS
2-a Başına: Şāne tek M, GS // kimsenüñ: kimse kim M, GS // sevdāları: sevdāsına M, GS
2-b dünyānı: dünyāyı W
3-a olmaz: olsa ŞR // dil-berā: ey melek ŞR, G
3-b Bu: Bir W, V / Sen ŞR, G // ḳaşları: gözleri ŞR, G
4-a olurmen: oluram ŞR, G
4-b añlar: olar V
5-M, GS
5-a Ḳıla: Mūya ŞR, G // cevrüñ: derdüñ ŞR, G // çeke: çeküp ŞR, G
5-b düşmenlerüñ bende teki: düşmenler teki göreyim ŞR, V, G
6-a olmışdur ey: olmış eyā M, GS
6-b bitse: biter ŞR, G
8-a şād eyle ḳurtar dürlü: ḳurtar meni şād eyle M, GS // meni: tamām M, GS
8-b key bu: kimi ŞR, G
9-a yār: zār ŞR, M, GS, G

385
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Ey gönül ṣıdḳ ile her kim şāh ilen yoldaş ola
Yüz gerek döndermeye her nice kim yol daş ola

Yolı ger daş ola ger yay ola ger oḫ u ḳılıç
Mürşidinden dönenüñ ma‘nīde ismi lāş ola

Ḳul gerek tanıda öz doġrulıġın Ḥaḳ yolına
İ‘tikādın irmeye ger bay ger ḳallāş ola

Ey gönül cehd eylegil doġrı olagör şāha sen
‘Āḳıbet ḳalbi çıḫar her kimse kim ḳalmaş ola

Ey **Ḫaṭāyī** ṣıdḳ ile bu şāh ayaġına gelen
‘Aḳıbet bir gün gümānsız ḥalḳ içinde baş ola

386
Mefā‘īlün mefā‘īlün fe‘ūlün

Men ol mest-i liḳāyam geldüm imdi
Hemīşe bā-Ḫudāyam geldüm imdi

Cihān içinde bir ‘āḳil meni bil
Men ol ṣıdḳ u ṣafāyam geldüm imdi

Meni zinhār sen bir ġayrı bilme
Hemān ol dil-rubāyam geldüm imdi

385-T 70a, PS4a, L 12b, ŞR 90b, V 24a, TN 9, M 84b, GS 81b, G 2b, MŞ 3a
2-a Yolı ger: Yol eger V, M, GS // yay: yār T, V, MŞ / nār PS / yay L, TN / bāz ŞR, G / yaz M, GS
3-a tanıda: tanıya PS, L, TN / bildüre M, GS // doġrulıġın: doġrulıġını ŞR // Ḥaḳ yolına: şāhına ŞR / şāh yolına M, GS // yolına: yolını PS
3-b irmeye ger: irse ger V // ger: eger V
4-a eylegil: eyle kim ŞR // olagör: olasın ŞR, M, GS
4-b ḳalmaş: evbāş ŞR
386-T 72a, W 120, P 75a, PS 44b, L 70a, ŞR 95a, V 24b, TZ 94a, M 89b, GS 86b, G 55b
2-a bir: ey PS, L, ŞR, M, GS, G // ‘āḳil: ġāfil PS, L, ŞR, G
2-b Men: Hem P
3-PS, L, ŞR, G
3-a bir ġayrı: ġayr ile M, GS

Münāfıḳ cānuña bā-ḍarb-ı şemşīr
Bugün Ḥaḳdan belāyam geldüm imdi

Muḥibbüñ cānına ey ehl-i diller
Bugün bir cān-fedāyam geldüm imdi

Zi-ġayr-ı ḥaḳ meni bīgāne bilgil
Be-ḥażret āşināyam geldüm imdi

Meni bilgil hemīşe vāṣıl-ı Ḥaḳ
Zi-ġayr-ı Ḥaḳ cüdāyam geldüm imdi

Meġārib ehli çün evc-i felekden
Bu maʿni çün hümāyam geldüm imdi

Yüküş cānlar içün cān almaġa men
Ḥaṭāyī cān-fedāyam geldüm imdi

387
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Dil-berā ʿışḳuñı tende saḫlaram cānum kimi
İsterem mihrüñi cān taḫtında sulṭānum kimi

Yāsemen tek ruḫlaruñ gördüm eyā rūḥ-ı revān
Yaşlarum gözden revān oldı yine ḳanum kimi

Ḳaddüñi cān bāġçasında isterem her dem-be-dem
Çeşme-i çeşmümde bit serv-i ḫırāmānum kimi

4-a Münāfıḳ: Ḥavāric PS, L, ŞR // cānuña: boynına PS/ ḥaḳḳına L
5-a Muḥibbüñ cānına: Muḥibler ḥaḳḳına PS, L, ŞR, M, GS, G
6-ŞR, G
6-a bilgil: bilmiş P / bilüñ PS, M, GS / bilmen L [L nüshasında ”bilgil” sah kaydı]
7-PS, L, M, GS
7-a bilgil: bilüñ ŞR, G// vāṣıl-ı Ḥaḳ: Ḥaḳḳa vāṣıl ŞR, G / vaṣl-ı vāṣıl V
8-a Meġārib ehli çün: Muḳarreb ḥaḳḳına PS, ŞR, M, GS, G / Muḳarrebin ḥaḳḳına L
8-b Bu maʿni çün: Muʿayyen bir PS, L, ŞR, M, GS, G
9-a Nice cānsızlara cān olmaḳ içün M, GS // olmaġa: almaġa P
387-T 72b, W 121, P 73a, PS 51b, L 76b, ŞR 97a, TN 197, TZ 92a, M 90a, GS 87a, G 59a
1-a ʿışḳuñı tende: ʿışḳuñ tenümde PS, L, TN
2-b Yaşlarum gözden: Gözlerümden yaş PS, L, ŞR, TN, G
3-b bit: şol PS, L, ŞR, TN, G

İncimen derdüñden ey göñlüm alan nāzük ṣanem
Var durur mihr-i lebüñ göñlümde dermānum kimi

Ey **Ḫaṭāyī** işidüp her dem menüm feryādumı
Nāle ḳıldı nüh felekler āh u efġānum kimi

388
Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Aṣdı zülfüñ tek ġamuñ şol ḳadd ü bālādan meni
Rūy göster māh-ı men ḳurtar bu sevdādan meni

Mihr-i rūyın meh teki ḳarşumda dutmış ol perī
Ey felek dūr itmegil ol ḥüsn-i zībādan meni

Zāhidā virme naṣīḥat 'ışḳı men terk eylemen
Va'z ilen ḳorḫudmagil imrūz u ferdādan meni

Gözyaşum rūd-ḫānesi aḫdı ġamuñdan oldı baḥr
Vaṣl ilen dutġıl elüm ḳurtar bu deryādan meni

Bu **Ḫaṭāyī**nüñ yiri oldı ġamuñdan dāġ-ı hecr
Ḳurtara vaṣlun meger bu kūh u ṣaḥrādan meni

4-b lebüñ: ruḫuñ P

388-T 73a, W 123, P 78a, PS 53b, L 79a, ŞR 102b, V 25b, TN 207, TZ 118a, M 90b, GS 87b, G 61b, K 146

1-b Rūy göster māh-ı men: Meh yüzüñ göster mańa PS // Rūy: Üzi ŞR // māh-ı men: māhumı P

2-b itmegil: eyleme ŞR, G

3-a eylemen: eyleyem T

3-b Va'z ilen: Va'izā P

4-a ġamuñdan: ġamdan PS / ġamumdan P, TN

4-b elüm: -L, TN [L nüshasında sah kaydı olarak eklenmiş]

5-a yiri: - L, TN [L nüshasında sah kaydı olarak eklenmiş] // dāġ-ı hecr: zār ḳıldı PS

5-b vaṣluñ: luṭfuñ M, GS

389
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Ḫaste cānum olmayasın sevgülü cānān kimi
Ḥoḳḳa-i la‘lüñi gördüm derdüme dermān kimi

Öyle kim ẓulmāt içinde āfitāb olur ‘ıyān
Küfr-i zülfüñ arasında ruḫlaruñ īmān kimi

‘Ārıżınuñ nisbetin vaṣfın cihānda söylerem
Gülşen-i cennetde bitmiş şol gül-i ḫandān kimi

Külbe-i Ya‘ḳūba nisbet meskenüm boldı ḫarāb
Tā ki senden ayru düşdüm Yūsuf-ı Ken‘ān kimi

Bu **Ḫaṭāyī** virdi evṣāf-ı ḥaḳīḳatden ḫaber
Tā gözüm gördi cemālün ṣūret-i Raḥmān kimi

390
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Dil-berā hecrüñde kimdür dīde-giryān olmadı
Āteş-i ‘ışḳuñda her dem baġrı büryān olmadı

Gül yüzüñ ‘azmine dün gitdüm gül-istān geştine
Senden ayru ḫār boldı gül gül-istān olmadı

389-T 73a, W 118, P 73b, PS 51b, L 76b, ŞR 98a, V 25a, TN 198, M 90b, GS 87b, G 59b, K 96

1-a olmayasın: bolmayasın P, ŞR, G

1-b gördüm: görem T // derdüme: derd ü V

2-b Küfr-i: Rūy-ı PS, L, ŞR, TN, G // ruḫlaruñ: küfr ile PS, L, ŞR, TN, G

3-a ‘Ārıżınuñ: ‘Ārıżuñ tek PS, L, ŞR, TN, G // nisbetin: nisbeti T, M, GS / nisbet PS, L, ŞR, TN, G

3-b Gülşen-i: Gül-istān P // cennetde: içinde P / ḥüsninde M, GS // şol: ol P, M, GS

4-a boldı: oldı L, M, GS // boldı ḫarāb: beytü’l-ḥazen ŞR, G

390-T 73b , W 119, P 77a, PS 50a, L 74b, ŞR 96a, V 25a, TN 190, TZ 117a M 91a, GS 88a, G 55b

1-a Dil-berā: Dil-berüñ P, PS, L, ŞR, TN, M, G // hecrüñde: ‘ışḳuñda ŞR // kimdür dīde: kimdür kim ki PS / her kim dīde T, TN

1-b ‘ışḳuñda her dem: ‘ışḳı içinde V // ‘ışḳuñda: ‘ışḳuña ŞR

2-a ‘azmine: şevḳuña P // gitdüm: gitdi V // geştine: seyrine M, GS

2-b ayru: özge L, TN

Tā senüñ ḫūrşīd-i ruḫ-sāruñı gördüm çeşmüme
Bir bulut oldı ḳamer ol māh-ı tābān olmadı

Munca kim gördi seni zāhid yüzüñi sevmedi
Lā-cerem ol kāfirüñ göñlinde īmān olmadı

Bu **Ḫaṭāyī** ʿışḳına niçün ḫalāyıḳ ṭaʿn ider
Ol mehi kim gördi ḥüsn ile ki ḥayrān olmadı

391
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Dil-berā gül görmedüm gülşende ruḫ-sāruñ kimi
Mihr ü māh olmaz felek yüzinde dīdāruñ kimi

Ger siyehdür dünyede leyl ile ẓulmāt u şebe
Olmaya bunlar siyāh ol ṭurra-i tāruñ kimi

Al ilen aldı menüm göñlümni menden duymadum
Sihr içinde görmedüm ol çeşm-i mekkāruñ kimi

Sormışam ḳand ile şekker leẕẕeti ḫoşdur velī
Ol daḫı şīrīn degül laʿl-i şeker-bāruñ kimi

Bu **Ḫaṭāyī** ḫasteye niçün vefālar ḳılmaduñ
Yoḫ durur mihrüñ teki göñlüñde iḳrāruñ kimi

3-b boldı: oldı L, ŞR, TN, G // ol: şol P

4-a gördi seni zāhid: zāhid seni gördi P, PS // seni: -L, TN [L nüshasında sah kaydı olarak eklenmiş]

5-a Bu: Ey P // niçün: -PS

5-b Ol: Şol P // ḥüsn ile ki: kim ḥüsnine W, P, L, ŞR, TN, G / ʿışḳına PS / ḫaste vü M, GS

391-T 73b, W 122, PS 51a, L 76a, ŞR 97b, V 25a, TN 196, M 91a, GS 88a, G 59b

1-a ruḫ-sāruñ: dīdāruñ M, GS

1-b dīdāruñ: ruḫ-sāruñ T, W, PS, L, V, TN, M, GS

2-ŞR, G

2-a leyl ile : leylinde M, GS // ẓulmāt: ẓulmātuñ M, GS // şebe: şebi M / siyeh PS

2-b bunlar: böyle PS, L, TN // tāruñ: yāruñ PS, TN

3-a göñlümni: göñlini L / göñlümi ŞR, G // duymadum: dönmedüm L, ŞR, TN, G

5-a vefālar: teraḥḥum M, GS

5-b Yoḫ durur: Var durur PS, ŞR, TN, G // mihrüñ teki: mihr-i lebüñ ŞR, G // mihrüñ: senüñ V //teki: meger L // daḫı V / senüñ M, GS // göñlüñde: göñülde PS / göñlümde ŞR, G / dilüñde M, GS // iḳrāruñ: dermānum TN / bīmāruñ ŞR, G

392
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Tā menüm gül yüzlü yārum ‘azm-i seyrān eyledi
Lāle tek hecri yarası baġrumı ḳan eyledi

Tā ki ḳıldı bir naẓar ol dil-rubā yārum menüm
Nice ‘uşşāḳ ehlini ser-mest ü ḥayrān eyledi

Tā ki dün gül-zār içinde bir tebessüm ḳıldı yār
Aġzı beste ġonceni gülşende ḫandān eyledi

Dāma ṣaldı cān ḳuşın ṣad-pāre ḳıldı dilleri
Tā ḳamer yüzinde ol zülfin perīşān eyledi

Āferīn ol dil-rubā-yı nāzenīn dil-dāra kim
Bu **Ḫaṭāyī**ye viṣālin luṭf u iḥsān eyledi

393
Mef‘ūlü fā‘ilātü mefā‘īlü fā‘ilün

Cānā cihānda olmaya meh-rū senüñ kimi
Meh-rūda daḫı gelmeye nikū senüñ kimi

Ḳandur menüm susızlıġum ey āb-ı la‘l-i yār
Girmez elüme dünyede bir su senüñ kimi

392-T 74a, W 124, P 76a, PS 50a, L 74b, ŞR 96b, V 25b, TN 189, TZ 95a, M 91b, GS 88b, G 55b
1-b hecri: hecrin L, TN, M, GS / hicrān PS, ŞR, G
2-a menüm: maña PS, ŞR, G / gerek TN
2-b Nice: Munca PS, L, ŞR, TN, G
3-a Tā ki dün: Dün gice P / Nāgehān PS, L, ŞR, TN, G
3-b gülşende: gül-berg-i ŞR
4-a Dāma: Dām T, W // ḳuşın: ḳuşı P / ḳuşını ŞR // ṣad-pāre: ṣayd ŞR // dilleri: gönlümi M, GS
4-b yüzinde: devrinde P / yüzinden ŞR // zülfin: züfi PS, L, TN
5-a dil-dāra: cānāna ŞR
5-b viṣālin: viṣālüñ P
393-T 74a, W 125, P 73a, ŞR 98b, V 25b, TZ 92b, M 91b, GS 88b, G 60a
1-b Meh-rūda: Meh-rū ŞR, G // gelmeye: bulınmaya ŞR, G / olmaya M, GS
2-a menüm susızlıġum: meni susamışam ŞR, G
2-b bir: her P

Aḥsen cemāl-i ḥüsnine kim bāġbān-ı ḥüsn
Gülşende görmedi büt-i gül-rū senüñ kimi

Ey zülf-i dost dünyede derhem oturma kim
Düşmez dimāġa anber-i ḫoş-bū senüñ kimi

Gitme **Ḫaṭāyī** çeşmidin ey ʿaks-i ḳadd-i yār
Nem-nāk yirde bitmeye ḳarġu senüñ kimi

394
Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

Tā gördi gözlerüm seni ey ḥüsn ilen ġanī
Mecnūn miṣāli ʿaḳlum ilen görmedüm seni

Kūyuñdan özge murġ-ı göñül dutmadı maḳām
Bülbül ne yire vara görüp tāze gülşeni

Yüzümni ḫāk-i pā ḳıluram āsitānuña
Tā kim dege yüzüme saʿādetlü dāmeni

Ḫūblar cihānı cümle dutarsa eyā ṣanem
Cān oldıġınca men daḫı terk eylemen seni

Gitmez **Ḫaṭāyī** cevr ile ḳapuñdan ey perī
Gülşen bilürmen ol ser-i kūyuñda külḫanı

3-a kim: ey ŞR, M, GS, G // bāġbān-ı: āfitāb-ı ŞR, G
3-b görmedi: görmedüm V, ŞR, M, G // gül: meh W
4-a dost: yār ŞR, G // derhem oturma kim: dur hem oturma kim P / sen derhem olmagil ŞR, G
5-a çeşmidin: çeşmüñden V
5-b bitmeye: yetmeye ŞR, G

394-T 74b, W 126, P 75a, PS 54a, L 81b, ŞR 102b, V 25b, TN 209, TZ 93b, M 92a, GS 89a, G 61b, K 91

1-b miṣāli: miṣāl PS, L, ŞR, TN, M, GS, G // ʿaḳlum ilen: gulguleme ŞR // seni: meni P, ŞR, M, GS, G
2-a Kūyuñdan: Kūyuñda T // maḳām: ḳarār P, PS, L, ŞR, TN, M, GS, G
2-b yire: yirde ŞR, M, GS, G // görüb: göre PS, L, ŞR, TN, G / görür M // tāze: tā ki V
3-a Yüzümni: Yüzini PS // ḳıluram: ḳılurmen V
3-b saʿādetlü: saʿādetle PS, TN
4-PS
4-b men: -P

395
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Dil-berā ʿışḳuñda men tek kimse meşhūr olmadı
Yā senüñ tek ḥüsnine hīç kimse maġrūr olmadı

Ḥūr ilen bāġ-ı behişti ḳıldılar taʿrīf līk
İşigüñ tek cennet ü ḥüsnüñ kimi ḥūr olmadı

Tā ki ʿışḳuñ gelmedi şāhā bu göñlüm taḫtına
Ey ṣanem şehr-i vücūdum beyt-i maʿmūr olmadı

Nūr-ı ʿışḳuñ dil-berā göñlüme tā kim düşmedi
Ẓulmet-i göñlüm evi ʿālemde pür-nūr olmadı

Ḫāk-i pāyuñı **Ḫaṭāyī** tā ki çekdi çeşmine
Görmedin bu devleti düşmen gözi kör olmadı

396
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Tā ki aḫşam vaḳti gördüm ey büt-i meh-rū seni
Gündüzin tā şām olınca isterem her sū seni

Tā ki sen gitdüñ menüm ḳarşumdan ey serv-i revān
Dem-be-dem ister revān olup gözümden su seni

395-T 74b, W 127, P77b, PS 50b, L 75b, V 29a, TN 193, TZ 95b, M 92a, GS 89a, G 64a, K 90

1-a Dil-berā: Dil-berüñ V

1-b Yā: Tā M, GS // Yā senüñ: Yār sen V

2-a Ḫūr ilen bāġ-ı behişti: Dünye vü ʿuḳbāda ḫūrlar P // behişti: behişte L, TN // taʿrif līk: taʿrif-i müşk P

2-b kimi: teki P

3-a taḫtına: mülkine M, GS

3-b Ey ṣanem şehr-i vücūdum: Bu vücudum şehri hergiz P, PS, L, TN

4-b göñlüm evi: göñlüme ol T / göñlümde ol W

5-b Görmedin: Görmedi PS, TN, G // bu: ol L, PS, TN // düşmen: dutmış P

396-T 75a, W 128, P 72b, PS 53b, L 79a, ŞR 101b, TN 206, TZ 115a, M 92b, GS 89b, G 61a, K 93

1-b Gündüzin tā şām: Giceler tā ṣubḥ ŞR

2-a serv-i revan: ārām-ı cān PS, L, ŞR, TN, G

Geldi yüz miñ dürlü sevdā-yı perīşān başuma
Ḫanda gördi gözlerüm ey ṭurra-i Hindū seni

Yā Rab ol çihreñ ne tāze verd-i aḥmerdür senüñ
Gül ḳızarmış ḫacletinden lāl idüpdür sūseni

Ey **Ḫaṭāyī** sen ne bülbülsin ki bāġ-ı ravżada
Görmemişdür bāġbān der-gülşen-i mīnū seni

397
Mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün

Ol dil-rubā ki tende çekermen cefāsını
Virmen cihāña şemmece zülfi bahāsını

Munca du'ā ḳılur bu göñül ḳılmaz iltifāt
Ol bī-vefā meger kim işitmez du'āsını

Ḫayrān u vālih oldı bu göñlüm 'ale'd-devām
Bir ḳatla tā ki gördi anuñ ḫūb liḳāsını

Ey dil ṭabībe sorma 'ilācın bu derdümüñ
Dünyā ḥakīmi bilmeye 'ışḳun devāsını

İḫlāṣ-ı dilde āyet-i ta'vīz oḫur müdām
Yād eylegeç **Ḫaṭāyī** cihānda ḫaṭāsını

397-T 75a, W 129, P 76b, PS 54a, ŞR 102a TN 210, TZ 95a, M 96b, GS 93b, G 61b, K 92
1-a tende: bende PS // cefāsını: kabāsını W
1-b şemmece: şikenc-i P / şemme-i M, GS // zülfi: zülfüñ ŞR, M, GS
3-a bu göñlüm: göñül çün ŞR, G
3-b tā ki gördi: gördi tā ki ŞR // ḫūb: ḫoş PS, G
4-a ṭabībe: ṭabībi PS
4-b bilmeye: bilmedi M, GS
5-a dilde: dilden P, M, GS / dilinde PS, TN

398
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Yoḫ durur ‘ālemde bir daḫ ḥüsn ilen yārum kimi
Yā cemāl ehlinde kim var ol cefā-kārum kimi

Ḥasretinden ḳaddinüñ öyle ża‘īf olmış sögüt
Yel esende titreşür bu cism-i bīmārum kimi

Tā ki dün meclisde ney feryād ü nālem dinledi
Aġlaşur baġrın delüp bu nāle vü zārum kimi

Ebr-i nīsāndan soruñ aḥvālümi kim ol daḫı
Ḳaṭre ḳaṭre yaş töker bu çeşm-i ḫūn-ḫˇārum kimi

Ey **Ḫaṭāyī** gerçi ḥūblar çoḫ durur ‘ālemde līk
Olmaya bir dil-ber ol şūḫ-ı sitem-kārum kimi

399
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Ey meni ḥayrān iden der-ḫˇāb gördüm men seni
Ne perī ne ādemī mehtāb gördüm men seni

Göreli mihr-i ruḫuñ çeşmüm münevverdür menüm
Dünyede ḫūrşīd-i ‘ālem-tāb gördüm men seni

398-T 75b, W 130, P 77a, PS 52a, L 77a, ŞR 98a, TN 199, TZ 117b, M 97a, GS 94a, G 59b, K 95

1-a dah: de PS, ŞR, G

1-b cemāl: vefā P, ŞR, G // kim var: vardur M, GS // ol: ola PS // cefā-kārum: vefā-dārum P, L, ŞR, TN, G / dil-dārum PS

2-a ḳaddinüñ öyle ża‘īf olmış sögüt: ḳaddüm olmış miṣl-i tār-ı ‘ankebūt M, GS // öyle: şöyle P // olmış: oldı PS, L, TN

2-b bu cism-i bīmārum: şol gövdede yārum P

3-a nālem: zārum P, PS, L, TN // diñledi: añladı W

3-b baġrın: baġrum P / baġrı M // delüp: dolup P, M, GS // bu: şol P

4-b ḫūn-ḫˇārum: güher-bārum P, PS, L, ŞR, TN, G // ḫūn-bārum M, GS

5-a ḫūblar çoḫ durur: çoḫdur dil-rubā PS, L, TN

5-b Olmaya: Bulmadum P

399-T 75b, W 133, P 74b, PS 53b, L 79b, ŞR 102a, TN 208, TZ 116a, M 97a, GS 94a, G 61a

‘Işḳınuñ deryāsına ġarḳ olmışam ġavvāṣ tek
Baḥr-ı dilde lü’lü’-i sīr-āb gördüm men seni

Yüzüñ üste göz ilen ḳaşuñı tā kim görmişem
Ḳıble-i ‘uşşāḳ içün miḥrāb gördüm men seni

Ey **Ḫaṭāyī** dil-berüñ ḫūrşīd-i tābāndur meger
Kim baḫanda dīdesi pür-āb gördüm men seni

400
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Ey melek ṣūretlü insān ey güneş yüzlü perī
Görmedi ‘ālemde merdüm bir senüñ tek dil-beri

Ṣanma ancaḳ müşge virdi bu siyeh-rūlıġ saçuñ
Meh yüzüñ ḳıldı ḫacīl bāġlarda verd-i aḥmeri

‘Işḳuña düşen göñüller ṣanma kim ābād ola
Anlaruñ şehrin ḫarāb itdi firāḳuñ leşkeri

Oldı ṣaḥrāda yirüm insān içinden dūr olup
Tā ki gördi gözlerüm sen āhū gözlü dil-beri

Uş bu ma‘nīden **Ḫaṭāyī** ḫūr söyler ḥüsnüñi
Kim lebüñ peymānesi baḫş eyler āb-ı kevṯeri

3-a olmışam: olmasun PS / olmışuz L, TN
4-b Ḳıble-i: Cümle-i PS, L, ŞR, TN, G
5-a Ey: Bu PS // dil-berüñ: dil-beri PS
5-b baḫanda: bağduġınca P / baḫduġumca PS, L, TN / baḫduġınca ŞR, G // dīdesi: dīdeden P, PS, L, TN / dīdede ŞR, G / dīde-i M, GS

400-T 76a, W 134, ŞR 94b, M 92b, GS 89b, G 58a
1-a insān: ḫūrī ŞR, G
1-b merdüm: hīç kim ŞR, G
2-a siyeh-rūlıġ: senüñ ḳara ŞR, G
2-b Meh: Hem ŞR, G
3-a ‘Işḳuña düşen göñüller ṣanma kim ābād ola: ‘Işḳsız ṣanma göñüller mihrideñ rūşen ola ŞR, G
3-b şehrin: şehri W
5-a ma‘nīden: ma‘nīde ŞR, G
5-b eyler: etdi ŞR, G / ider M, GS

401
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Ey ṣanem yoluñda bu ʿālem fedādur cān daḫı
Belki ḳuldur ḥüsnüñe ʿālemde her sulṭān daḫı

Ey perī ḥüsnüñe insān nice ḥayrān olmasun
Gökde ser-gerdān olupdur ol meh-i tābān daḫı

Ey güneş ḥüsnüñ senüñ bir evce yetmişdür bugün
Ayaġun altında topraġ kimidür keyvān daḫı

Mevc-i ʿışḳuñdan senüñ ġarḳ olmışam bir baḥre kim
Gözlerüm yaşı ḳatında ḳaṭredür ummān daḫı

Nice yanmasun **Ḫaṭāyī** ʿārıżuñ hecrinde kim
Ġarḳa-i ḫūn oldı cevrinden gül-i ḫandān daḫı

402
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Bu ṣurāḥī dil-ber-i raʿnā kimidür ḳāmeti
Rūḥ tek her kim ki rāhın içer artar rāḥatı

Vaṣfınuñ şerḥin dimekde nuṭḳı yoḫdur kimsenüñ
Ḥaḳ hümāyūn eylemiş bezm içre ṣāḥib-devleti

Laʿl ü cevherdür muraṣṣaʿ ḳılmış anı Ḥaḳ tamām
Bu saʿādetden müdāmī kimsenüñ yoḫ minneti

401-T 76a, W 135, ŞR 100a, M 93a, GS 90a, G 63b

1-a ṣanem: perī ŞR, G

1-b her: hem ŞR, G

2-a perī: ṣanem ŞR, G // insān: senüñ M, GS

4-a Mevc-i: Derd-i M // ġarḳ olmışam bir baḥre kim: deryāya döndi gözlerüm M, GS

5-b Ġarḳa-i: Ġarḳ-ı ŞR, M, GS, G // ḫūn oldı: ḫūndur hār-ı ŞR, G // cevrinden: vücūdı bu M, GS

402-T 76b, W 131, P 74a, PS 52b, L 78a, ŞR 101a V 8a, TN 203, TZ 93a, M 93a, GS 90a, G 60b, K 97

1-b Rūḥ tek: Rūḥnı PS // rāhın içer artar rāḥatı: içer artar anuñ rāḥatı PS, L, TN // içer: içse P

2-a Vaṣfınuñ: Vaṣfuñı T/ Vaṣfın u M, GS // dimekde: diyende PS, L, TN // nuṭḳı: ḥaddi P, PS, L, TN

3-a cevherdür: cevherden P, PS, L, ŞR, TN, M, G // tamām: müdām M, GS

3-b müdāmī: maḳāmı P // den müdāmī kimsenüñ: Ḥaḳdan almış kimseden M, GS

Giceler meclis içinde oturur ol ser-firāz
Öyle mihmāndur k'anuñ her yirde vardur 'izzeti

Ey **Ḫaṭāyī** dimegil anuñ şarābın sen ḥarām
Sīnesine nūr tek dolmış İlāhuñ raḥmeti

403
Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Dem-be-dem yol gözlerem ol sevgü yārum gelmedi
Ḳalmışam ḳış miḥnetinde nev-bahārum gelmedi

Ḫayli müddetdür ki tā men ayru düşdüm yārdan
Görmek içün ḥadden ötdi intiẓārum gelmedi

Tā ki gördüm uyḫuda men ol perīşān zülfüñi
Yirine andan berü ṣabr ü ḳarārum gelmedi

İḫtiyārum gitdi elden cān u dilden el yudum
Ol menüm cān u göñülden iḫtiyārum gelmedi

Ḫastedür miskīn **Ḫaṭāyī** bir miṣāl-i 'andelīb
Ḫüsn bāġında cemāli gül-'iẓārum gelmedi

4-a Giceler meclis içinde oturur ol ser-firāz: Oturur meclis içinde her gice ol ser-firāz P [L nüshasında da der-kenārda sah kaydı olarak yazılmış] // içinde: içre L, TN

4-b Öyle: Şöyle P // 'izzeti: ḳıymeti M, GS

403-T 76b, W 132, P 76a, PS 50b, L 75a, ŞR 96b, V 29a, TN 192, TZ 116b, M 93b, GS 90b, G 58b

1-a ol sevgü: sevgülü ŞR, G

2-a tā men: men tā PS, L, ŞR, TN, G // tā men ayru düşdüm yārdan: men yārumdan ayru düşmişem M, GS

4-a elden: menden P, V // el yudum: geçmişem M, GS

4-b Ol: Çün P / Bu V // göñülden: dilümden L, TN / dilümdür PS / dil ile ŞR, G

404
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

‘Aks-i sāyeñdür vücūdum ey saçı ẓıll-ı hümāy
Nişe kim sen pādişāhsın men ḳapuñda bir gedāy

Kevkeb olmışdur menüm çeşmüm cemālüñ görmege
Bir naẓar doġgil gözüm ḳarşusına ey yüzi ay

Ol mehüñ ‘ışḳına düşdüm ṭa‘ne ḳılma zāhidā
Kaçmazam ‘ışḳuñ yolından çün mańa Ḥaḳ ḳıldı tay

Tā ezelden var menüm gūşumda ‘ışḳ āvāzesi
Çalma ey muṭrib daḫı meclisde ‘ūd u çeng ü nāy

Bu **Ḫaṭāyī** oldı Mecnūn daġa düşdi āhū tek
Nāṣıḥā daġdan anı ürkütme ḳılma hūy u hāy

405
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Hīç senüñ tek görmedüm bir dil-ber-i ḥūrī perī
Serv boylu lāle yüzlü ġonce-leb meh-peykeri

Tā seni gördi gözüm oldum özümden bī-ḫaber
Ḫanda gördi gözlerüm bilmen senüñ tek dil-beri

404-T 77a, W 136, P 72a, PS 55b, L 80 a, V 26a, TN 217, TZ 115a, M 97b, GS 94b, G 65a
1-L
2-a menüm çeşmüm: gözüm ister P
2-b doġgil: durgil PS, L, TN / ḳılgil V //gözüm ḳarşusına: menüm ḳarşuma W
3-b Kaçmazam ‘ışḳuñ yolından: Dönmezem ‘ışḳı yolında P // Ḥaḳ ḳıldı tay: bu oldı pay M, GS
4-b ‘ūd u çeng ü nāy: çeng ü ‘ūd u nāy PS, L, TN, M, GS, G
5-a oldı Mecnūn: Mecnūn oldı P // āhū tek: āḳıbet W
5-b anı: bunı L, TN // ürkütme ḳılma: ürkütmegil bā- M, GS
405-T 77a, W 137, P 76b, PS 55a, ŞR 94a, V 26a, TN 214, TZ 117a, M 97b, GS 94b, G 58a, K 106
1-a ḫūrī perī: ḫūr u perī P, TN, ŞR, M, GS, G
1-b Serv: Servi ŞR, TN // lāle yüzlü ġonce-leb: ġonce leblü lāle yüz PS, TN/ ġonce leblü lāle ruḫ ŞR, G
2-a oldum: oldı PS, TN
2-b gözlerüm bilmen: göz bilmen bir PS, TN

İşigüñ rıżvān özüñ ḥūr u cemālüñ ravżası
Ruḫlaruñ cennet boyuñ ṭūbā dudaġuñ kevṯerī

Merḥabā ey dil-ber-i Ṣīrāz u şūḫ-ı mülk-i Çin
Söyledi her kim seni gördüyse Allāh ekberi

Ḳaşlaruñ ḳanumnı tökdi su kimi öttüñ revān
Ḫancaru gidersen ey ḫūn-ḫᵛāre dil-ber ḫançeri

Ey **Ḫaṭāyī** şol Ḫoten Türkī saçınuñ şemmesi
Nāfe-i ṣaḥrāya ṣaldı belki müşk ü ʿanberi

406
Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

Maña derd ü belālar yaḫşı geldi
Saña ẕevḳ u ṣafālar yaḫşı geldi

Saña ḫoş oldı yārun yād boldı
Maña ol āşınālar yaḫşı geldi

Sen ölgil derd ilen ġamdan ki maña
Besī derde devālar yaḫşı geldi

3-a ḫūr u: ḫūrī ŞR, M, GS, G // ravżası: perī PS // ravżası: ruḫ-baḫş ŞR, G / mā u tīn M, GS

3-b cennet: Muṣḥaf ŞR, G

4-a Ṣīrāz: ṣīrīn M, GS // Çin: ḥüsn M, GS

5-a Ḳaşlaruñ ḳanumnı tökdi su kimi öttüñ revān: ʿĀşıḳı öldürdüñ ey cān su kimi olduñ revān P, PS / ʿĀşıḳı öldürdüñ ey dost su kimi olduñ revān TN / ʿĀşıḳı göz ḫançeriyle öldürüben durmayup ŞR, G / ʿĀşıḳuñ ḳanını tökdüñ su teki öttüñ revān M, GS // öttüñ: olduñ V

5-b Ḫancaru: Ḫanceri V, ŞR // ḫūn-ḫᵛāre dil-ber ḫançeri: ey katil ki baḫmazsın geri M, GS

6-a Türkī: Türkün W //mülki V // saçınuñ şemmesi: saçı aṣlu görüp ŞR, G // saçuñ bir şemmesi M, GS

6-b Nāfe-i ṣaḥrāya ṣaldı belki müşk ü ʿanberi: Āhū-yı Çīn görince ṣaḥrāya ṣaldı ʿanberi ŞR, G / Nāfe-i ṣaḥrāyadan yeg belki müşk-i ʿanberi V

406-T 77b, W 138, P 75b, PS 51a, L 75b, ŞR 97a, V 26a, TN 194, TZ 94b, M 98a, GS 95a, G 59a, K 121

1-a Maña: Saña V

1-b Saña: Maña P

2-a Saña: Maña M, GS [L sah kaydı var] // yād: yār P, PS, ŞR, TN, G // boldı: oldı P, PS, ŞR, TN, G

2-b Maña: Saña M, GS // ol: şol P, PS, L, TN

3-T, W, V, M

Senüñ yüz ḳıymetin bir pula düşdi
Bu dürr-i pür-bahālar yaḫşı geldi

Sen ol pervāne tek ḥasret odında
Maña şem‘-i żiyālar yaḫşı geldi

Saña cevr ü cefā bolsun müsellem
Maña ehl-i vefālar yaḫşı geldi

Ḫaṭāyī vaṣla yetdi çın u taḥḳīḳ
Saña yārdan ḥaṭālar yaḫşı geldi

407
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Ey cemālüñdür senüñ İlāhi nūruñ maẓharı
Uşta beytu’llāh ḳaşuñ miḥrāb u ḳaddüñ minberi

Sen niçük ṣun‘-ı Ḫudāsın ey melek yüzlü beşer
Yüzüñi görgec oḫur ‘uşşāḳ Allāh ekberi

Tā yaratdı yir ilen gökni te‘āla şānuhū
Görmedi hīç kimse sen tek dil-ber-i meh-peykeri

Çīn çerisi ṣanasın kim dutdı Rūm iḳlīmini
Tā yüzüñ gerdine düşdi zülf-i müşk-‘anberi

4-a Senüñ yüz ḳıymetin bir pula düşdi: Senüñ dişüne yetmez dürr ü güher M, GS // Senüñ: Menüm ŞR // ḳıymetin: ḳıymetüm P, ŞR
4-b dürr-i: derde PS, ŞR, TN, G // Bu dürr-i: Maña bu L
5-a Sen ol: Men ol L, PS, TN, ŞR, G, M // pervāne tek: pervāneyem PS
5-b Maña: Saña L, PS, TN, ŞR, M, G // şem‘-i: şem‘ ü P, ŞR, V, G
6-a Saña: Maña L, PS, M, GS, G // cevr ü : derd ü V //bolsun: olsun L, TN / oldı ŞR, G
6-b Maña: Saña L, PS, TN, M, GS, G
7-P
7-a yetdi: yandı
7-b Saña: Maña L
407-T 77b, W 140, PS 54b, ŞR 94b, V 26a, TN 213, M 98a, GS 95a, G 58a
1-a İlāhi nūruñ: Allāh u nūruñ PS, ŞR, G / Allāhu ekber M, GS
1-b beytullāh: beytullāhdur M // ḳaşuñ: saçuñ V
2-a yüzlü beşer: ṣūretlü yār ŞR, G
3-Bu beyt TN nüshasında 6. beyit olarak yinelenmiştir.
3-a gökni te‘āla şānuhū: göklerni Ḫaḳ ṣübḥānehū ŞR / gökleri Ḫaḳ sübḥānehū G
4-a Çin çerisi ṣanasın kim: Ṣanasın kim Çin çerisi M, GS
4-b müşk: müşk ü PS, ŞR / müşgīn G

Rūz u şeb ay u güneş gird-i felekni devr ider
Şeb-çerāġ olmışdur istersen büt-i nīk-aḫteri

Ḳāmetüñ pest eyledi servi çemende ey ṣanem
ʻArızuñ ḳıldı ḥacīl bāġlarda verd-i aḥmeri

Dünyede her kim ḳılur bir pādişāhuñ ḫidmetin
Bu **Ḫaṭāyī** bendedür ṣıdḳ ile şāhuñ çākeri

408
Mefʻūlü fāʻilātü mefāʻīlü fāʻilün

Ey gül yañaġlu lebleriüñe cān disem yiri
Zülfüñe küfr ü yüzüñe īmān disem yiri

Sordum ṭabībe derdüme dermān bulınmadı
Bu derd-i ʻışḳa laʻlüni dermān disem yiri

Kim işigüñi yaslana devlet bulur müdām
Ol āsitāna sāye-i Sübḥān disem yiri

Bir mūr-ı ḫastenüñ ki ḳapuñda maḳāmı var
Men ol maḳāma mülk-i Süleymān disem yiri

Buldı **Ḫaṭāyī** ẕikr-i cemālüñde nūr-ı Ḥaḳ
Ṣaḥn-ı ruḫuñı ṣafḥa-i Ḳurʾān disem yiri

5-b olmışdur istersen: olmış durur ister M

6-a ey ṣanem: bir naẓar V, M, GS // ey perī ŞR, G

7-b bendedür: ḫastedür ŞR, G

408-T 78a, W 139, P 73b, PS 55b, ŞR 95a, V 26b, TN 216, TZ 115b, M 98b, GS 95b, G 26a, K 83, MŞ 34a

G ve MŞ nüshalarında bu gazelin redifi "disem olur" şeklindedir. Dolayısıyla "ر" harfiyle biten gazeller arasındadadır.

1-b yüzüñe: nūrına PS / vechüñe ŞR

2-a Sordum: Didüm G, MŞ

2-b laʻlüni: derdüni PS

3-a Kim işigüñi yaslana: Her kim ki yastanur PS, TN // işigüñi: işigüñde ŞR // yaslana: yasdana P, ŞR, G, MŞ / yastana M, GS

4-a Bir: Bu PS, ŞR, TN

5-b ruḫuñı: ruḫına PS, ŞR

409
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Tā seni gördüm nigārā dil mańa yār olmadı
Gerçi yār oldı velīkin yār-ı ġam-ḫˇār olmadı

Gerçi şīrīn leb cihān mülkinde çoḫdur bī-şümār
Ḥoḳḳa-i la‘lüñ kimi hergiz şeker-bār olmadı

Gül gül-istānda bugündür nāzük ü ra‘nā velī
‘Ārıżuñ tek ey ṣanem hīç gülde ruḫ-sār olmadı

Ḫanda kim ma‘şuk ola kūyında vardur çoḫ raḳīb
Ḫansı güldür kim anuñ yanında bir ḫār olmadı

Tā seni gördi **Ḫaṭāyī** vālih ü şeydāyidür
Ḫansı gözdür Ḥaḳ yüzin görgeç ki bīdār olmadı

410
Mefā‘īlün mefā‘īlün fe‘ūlün

Ġamuńdan gözlerüm ‘ummān degül mi
Viṣālüñ cān içinde cān degül mi

Yazılmış ḫaṭṭ ü ḫālüñ bī-mürekkeb
‘Acāyib ṣūret-i Raḥmān degül mi

Eger Tevrāt eger İncīl ü Zebūr
Be-ḥükm-i enbiyā Ḳur’ān degül mi

409-T 78b, W 141, P 72b, PS 50a, L 75a, ŞR 96a, TN 191, TZ 92a, M 99a, GS 96a, G 58b
1-a gördüm: gördi ŞR // dil: ol PS, L, TN
2-a şīrīn leb: şīrīnler M, GS
3-a bugündür: yüküşdür M, GS // da bugündür nāzük ü ra‘nā: içre çoḫdur nāzük ü zībā: P, PS, L, TN / içre çoḫdur nāzük ü ra‘nā ŞR, G
3-b ey ṣanem hīç gülde: hīç gülde hemçün L [L nüshasında sah kaydı var] // ruḫ-sār: gül-zār P, M, GS
4-a çoḫ: bir M, GS
5-a şeydāyidür: şeydā durur L, TN, G / şeydā olup PS, ŞR
5-b görgeç: gördükçe P / gördi PS, M, GS
410-T 78b, W 142, PS 52b, L 77b, V 26b, TN 202, M 99a, GS 96a, G 64b
2-b ṣūret-i: sūre-i PS, G
3-a Tevrāt: Tevrīt T, W, L
3-b Ḳur’ān: Furḳān PS, L, TN, M, GS, G

Eger dervīş eger mīr ü selāṭīn
Bu beş gün dünyede mihmān degül mi

Ciḫāna ʿışḳ ilen ʿuryān gelenler
Gidende hem yine ʿuryān degül mi

Bugünüñ furṣatın dañlaya viren
Yoluñda cāhil ü nādān degül mi

Günüñi ḫoş geçür miskīn **Ḫaṭāyī**
Gelen devrān ʿaceb devrān degül mi

411
Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

Menüm göñlüm alan dil-ber degül mi
Lebi mercān dişi gevher degül mi

Yüz ü zülfüñ menüm īmānum aldı
Zihī dīn düşmeni kāfer degül mi

Meni ḫayrān iden ol ḫūr-zāduñ
Boyı ṭūbā lebi kevṣer degül mi

Şarāb-ı ʿışḳ içen ʿuşşāḳa ey dost
Lebüñ nuḳl u sözüñ şekker degül mi

Ḫaṭāyī şāh-ı ʿālem işigüñde
Ġulām-ı kemter ez-Ḳanber degül mi

4-a dervīş eger: dervīş ü ger TN
6-a viren: ḳoyan PS, L, G
7-a miskīn: sulṭān PS, L, TN, G
7-b Gelen: Ki bu PS, L, TN, G
411-T 79b, W 143, P 74a, PS 52a, L 77a, ŞR 101a TH 32 [2 beyt], TN 200, TZ 93a, M 99b, GS 96b, G 60b
2-a Yüz: Göz P, PS, L, ŞR, TN, G
4-a içen: içün M, GS
4-b nuḳl: ḳand W, M, GS
5-b Ġulām-ı: Mülāzım M, GS

412
Mefā‘īlün mefā‘īlün fe‘ūlün

Bu ‘ālem ḥüsnüñe ḥayrān degül mi
İki ‘ālemde şāh sulṭān degül mi

Cemālüñ şu‘lesi dutdı cihānı
Özi ḳudret sözi Ḳur’ān degül mi

Muḥammed giydi ḳudret ḫırḳasını
Aña ümmet olan insān degül mi

‘Alīdür evliyālar sırrı içre
Mevālīlere ol īmān degül mi

Ḫaṭāyī cümlesinüñ kemteridür
Özin bilene yol āsān degül mi

413
Mefā‘īlün mefā‘īlün fe‘ūlün

Vücūduñ ravża-i rıżvān degül mi
Cemālüñ maẓhar-ı insān degül mi

Budur ‘arş-ı mecīd *ḳul huva’llāh*
Kişi kim bilmeye ḥayvān degül mi

Vücūd-ı Muṣṭafādan oldı Ādem
Risālet ḳapusı Ḳur’ān degül mi

‘Alī sırrın ne bilsün her münāfiḳ
Münāfiḳ ḳıblesi şeyṭān degül mi

Ḫaṭāyī sırrıdur Ṭāhā vü Yāsīn
Durupdur ortada mīzān degül mi

412-PS 52a, L 77b, TN 201, M 104a, GS 101a, G 64b
2-b Ḳur’ān: bürhān M
5-a cümlesinün kemteridür: cümlesinden kemter oldı PS, L, TN, G
413-PS 53a, L 78b, TN 205, G 64b
3-a oldı: boldı L, TN
5-b ortada: özinde L

414
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Dünye vü ‘uḳbāda birdür yār dutman yār iki
Yār isen ey ġamlu göñlüm dutmagil zinhār iki

Zülfüñi yüz üste gördüm ḥalḳalanmış söyledüm
Genc birdür üste niçün yatmış ol şeh-mār iki

Murġ-ı dil gāhī ruḫuñ geh ‘ārıżuñ mesken dutar
Bülbül-i dil-ḫaste birdür n’eylesün gül-zār iki

Ḳurşanur göñlüm ser-i zülfüñ ḥayālin der-meyān
Gör niçün kāfirdür ol kim baġlanur zünnār iki

Eylemez miskīn **Ḫaṭāyī** sırr-ı Ḥaḳḳı ḥalḳa fāş
Çünki birdür ḥaḳḳı anuñ ṣaḫlamaz serdār iki

415
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Sırr-ı ‘ışḳuñdan senüñ her kim ki āgāh olmadı
Ḳaldı maḥrūm tā ebed maḳbūl-ı dergāh olmadı

Bilmeyen kendü vücūdın Ḥaḳḳı bilmez lā-cerem
Kim ki ol bildi yaḳīn ‘ālemde güm-rāh olmadı

414-T 79b, W 144, P 78b, PS 54b, ŞR 103a V 31a, TN 212, TZ 96a, M 99b, GS 96b, G 62a
1-b zinhār: dil-dār M, GS
2-a yüz: nūr PS, ŞR
2-b ol: -P, PS
3-b dil-ḫaste: ser-geşte P
4-a Ḳurşanur: Ḳarşanur P / Baġlanur PS, TN
4-b niçün: nice ŞR, G / niçük M, GS // baġlanur: baġlamış P // ḳurşanur PS, ŞR, TN, G
5-a miskīn: hergiz P, PS, ŞR, TN, M, GS, G
5-b ḥaḳḳı: sırrı P, PS, ŞR, TN, M, GS, G // ṣaḫlamaz: ṣaḳlamaz T
415-T 80a, W 146, P 72a, PS 44a, L 70a, ŞR 95b, V 31a, TH 33, TZ 91b, M 93b, GS 90b, G 56a
1-a senüñ: şehā P, PS, L, ŞR, TH, M, G
1-b tā: -PS, ŞR, G
2-a Bilmeyen: Bilmedin PS, ŞR, TN, G / Bilmedi L
2-b ol bildi yaḳīn: bildi nefsini P, PS, L, ŞR TH, M, GS, G

Gözgüsi pāk olmayanuñ çāre yoḫdur pasına
Ḳaldı maḥrūm tā ebed faż̇l aña hem-rāh olmadı

Her ne ḳılsañ nīk ü bed āḫir sańa ol tuş olur
Çekmedi şermendelik her kim ki bed-ḫˇāh olmadı

Sonki pişmān aşşı ḳılmaz ey göñül yār istegil
Ḫansı ḫoş gün geldi gitdi soñı ġam āh olmadı

Ey şāha ḳulum diyenler daʿvīye maʿnī gerek
Maʿnisini bilmeyenler ṭālib-i rāh olmadı

İrmiş idi Eyyūba ol yedi yıl derd ü belā
Andan özge hergiz aña bir daḫı āh olmadı

Çün ḳul olduñ ey **Ḫaṭāyī** bende fermān ol yaḳīn
Bende fermān olmayanlar lāyıḳ-ı şāh olmadı

416
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Vechüñe baḫgeç görindi gözüme meh-pāresi
Olmışam rūz-ı ezelden firḳatüñ bī-çāresi

Derdüme dermān gerek ḳapuña geldüm ey ḥabīb
Bilmişem sende yaḳīndür uş bu derdüm çāresi

3-b maḥrūm: nā-pāk PS, L, ŞR, TH, M, GS, G // tā: -PS, ŞR, G
4-b bed-ḫˇāh: āgāh P
5-V, P, TZ
5-a Sonki pişmān aşşı ḳılmaz ey göñül yār istegil: Zerḳine aldanmagil mekri yüküşdür dünyenüñ PS, L, ŞR, TH, M, GS, G
5-b gün geldi gitdi soñı ġam āh: gün ḫoş geçdi kim soñı ġam u āh PS, TN, M / gün ḫoş geçdi kim soñra ġam u āh ŞR, G
6-T, W, P, PS, L, ŞR, V, TH, TZ, G
7-T, W, P, PS, L, V, M, GS
7-a İrmiş: Virmiş ŞR, G // ol yedi yıl: evvel ġam u ŞR, G
7-b Andan: Andın ŞR
8-a yaḳīn: şaha
416-T 80b, W 147, PS 54a, ŞR 103a, V 31a, TN 211, M 94a, GS 91a, G 62a
1-a meh: cān G
2-a gerek ḳapuna geldüm ey ḥabīb: bulınmaz çāre senden yā ḥakīm M, GS
2-b sende: senden M, GS // uşbu: uşda T, M, GS // derdüm: demdür PS / derdüñ ŞR, G / derde M, GS

Göreli Şīrīn lebüñ ʿışḳında Ferhād olmışam
Olmışam Mecnūn kimi ol Leylinüñ āvāresi

Dilegüm bu idi Ḥaḳdan ey ḥabībüm ṣubḥ u şām
Yār elinden ola yāre cānda ʿışḳuñ yaresi

Ey **Ḫaṭāyī** firḳatüñ çek tā viṣālüñ bulasın
Bes yavuḳ ḳılmış viṣālüñ birle hicrān arası

417
Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

Şehā senden ṣafā ister **Ḫaṭāyī**
Kerem luṭf u ʿatā ister **Ḫaṭāyī**

Ayaġuñ toprağını ey şehenşāh
Gözine tūtiyā ister **Ḫaṭāyī**

Dilemez āsitānuñdan cüdālıġ
Cefā ḳılma vefā ister **Ḫaṭāyī**

Götürgil aġ yüzüñden ḳara zülfüñ
Niḳābuñ aç liḳā ister **Ḫaṭāyī**

Şehā bu doġru yola varmaġ içün
Senüñ tek reh-nümā ister **Ḫaṭāyī**

Yezīd ü kāfir ü Mervāna her dem
Ġazīlerüñ ġazā ister **Ḫaṭāyī**

3-a Göreli Şīrīn lebüñ ʿışḳında Ferhād olmışam: Gördigüm didüm Şīrīn çün ʿışḳ-ı Ferhādum bilen W, T
4-b yāre: tāze M, GS / dil ü TN // ola yâre: yāre ola ŞR, G / yaralu dil PS
5-b yavuḳ ḳılmış: yaḳīn imiş PS, ŞR, TN, G / yavuḥ itmiş V // hicrān: hecrüñ ŞR, G
417-W 145, P77b, PS 56a, L 80b, ŞR 104a TN 219, TZ 96a, M 104b, GS 101b, G 62a
1-a ṣafā: vefā PS, L, TN
2-a şehenşāh: şāh-ı ʿālem PS, L, TN / şāh-ı şāhān P, ŞR, M, GS, G, SK
3-a Dilemez: Dilemen M, GS
3-b ḳılma: ḳılmaz TN, G
4-PS
4-a aġ: ay P // zülfüñ: zülfi P, L, ŞR, TN, M, GS
6-a Mervāna: Mervānı M // her dem: dāyim P, ŞR, G
6-b Ġāzīlerüñ: Ġāzīlerden PS, L, ŞR, TN, G / Ġāzīlere M, GS, SK

Muḥammed ü ʿAlīnün ḥürmeti’çün
Yaḳīn bil kim Ḫudā ister **Ḫaṭāyī**

418
Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

Yaḳīn bil kim Ḫudāīdür **Ḫaṭāyī**
Muḥammed Muṣṭafāīdür **Ḫaṭāyī**

Ṣafī nesli Cüneyd ü Ḥaydar oġlı
ʿAliyyü’l-Murtażāīdür **Ḫaṭāyī**

Ḥasan ʿışḳına meydāna gelüpdür
Ḥüseyn-i Kerbelāīdür **Ḫaṭāyī**

İmām Zeynü’l-ʿibād Bāḳır u Caʿfer
Kāẓım Mūsā Rıżāīdür **Ḫaṭāyī**

Muḥammed Taḳīdür ʿAlī Naḳī hem
Ḥasan ʿAsker liḳāīdür **Ḫaṭāyī**

Muḥammed Mehdī-i ṣāḥib-zamānuñ
İşigüñde gedāīdür **Ḫaṭāyī**

Velīkīn ad ile Şāh İsmaʿīldür
Taḫalluṣı **Ḫaṭāyī**dür **Ḫaṭāyī**

7- W
7-b Yaḳīn bil kim: ʿAceb midür SK
418-P 17a , PS 47b, L 74a, V 4a, TN 187, TZ 23a, M 102b, GS 99b
1-a bil kim: bilüñ PS, L, TN, M, GS / bilgil V
1-b ʿAliyyü’l-: ʿAliyy-i P, TZ
2-a gelüpdür: girüptür P, TZ / girüpdür V
3-a İmām: ʿAlī P, TZ
5-a Taḳīdür: Taḳī vü PS, L, TN, M, GS // Naḳī hem: Naḳīye PS / Naḳīni L, TN / ʿAliyyü’n-Naḳī M, GS
5-b liḳāīdür: livāīdür PS, L, TN, M, GS
6-b İşigüñde: Ḳapusuñda P, TZ
7-a Velīkīn ad ile: Menüm adum velī P, V, TZ
7-b Taḫalluṣı: Ḫaṭāyīdür P, V, TZ

419
Mefā‘īlün mefā‘īlün fe‘ūlün

Bugün ‘ālemde sulṭāndur **Ḫaṭāyī**
Ḫaṭāyīni bilüñ cāndur **Ḫaṭāyī**

Şehüñ göñlinde gizlü nesne yoḫdur
Yaḳīn bil ehl-i ‘irfāndur **Ḫaṭāyī**

‘Alīnüñ Ẕü’l-feḳārı şarḳa ġarba
Yüridi çün Süleymāndur **Ḫaṭāyi**

Ne beñzer ‘adli Nūşrevān-ı ‘adle
Ki devr içinde devrāndur **Ḫaṭāyī**

Bu ẓulmetde ḳalan derd-i dil içün
Yaḳīn bilüñ ki dermāndur **Ḫaṭāyī**

Ḫaṭāyī sözleri bilmez ne bilsün
Bilene sözi bürhāndur **Ḫaṭāyī**

420
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Ey boyuñ Tūbā dudaġuñ āb-ı ḥayvān nisbeti
Āb-ı ḥayvān dimen anı çeşme-i cān nisbeti

Ḳāmet ü ruḫ-sāruñı her kim ki gördi söyledi
Biri güldür birisi serv-i ḫırāmān nisbeti

İşigüñ toprağına her kim ḳul oldı ṣıdḳ ile
Pādişāhdur dünyede Faġfūr u Ḫāḳān nisbeti

419-V 4b
420-P 74b, PS 53a, L 78b, ŞR 101b, TH 36 [1 beyt], TN 204, TZ 116a, M 105a, GS 102a, G 61a, K 107
1-a ḥayvān: kevṣer M, GS
2-b Biri: Bū-yı P, TZ // birisi: boyı P, TZ
3-b dünyede: bende P, L [L nüshasında “dünyede” sah kaydı] / bendesi TZ

Baḥr-ı ʿışḳ içre senüñ çün nice ġavvāṣ olmışam
Dişlerüñ dürdür dudaġuñ āb-ı ḥayvān nisbeti

Bu **Ḫaṭāyī** sebze-i ḥaṭṭuñ yüzüñde göreli
Gözlerinden yaş töker bārān-ı nīsān nisbeti

421
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Sen büt-i Leylī elinden olmışam Mecnūn kimi
İştiyāḳuñdan dem-ā-dem aġlaram maḥzūn kimi

Çeşme-i çeşmüm suyından seyl dutupdur ʿālemi
Munca gelmişdür Fırāt u Dicle vü Ceyḫūn kimi

Çün cemālüñ ʿaksini gördi felek evcinde gün
Şol ḥacāletden ḳızardı ġayretinden ḫūn kimi

Dest-i ḳudret tā ki çekdi ʿārıżuñ levḥinde ḫaṭ
Ḫansı kātib yazabildi şol ḥaṭ-ı mevzūn kimi

Bu **Ḫaṭāyī** bir gün almışdı lebüñden būseler
Geldi çoḫ günler velīkin gelmedi ol gün kimi

4-a ʿışḳ: eşk ŞR, G // içre: üste PS, L, TN // ʿışḳ içre senüñ çün nice: ʿışḳuñda senüñ mānend-i M, GS

4-b āb-ı ḥayvān: laʿl ü mercān M, GS

5-a Bu Ḫaṭāyī sebze-i ḥaṭṭuñ yüzüñde göreli: Bu Ḫaṭāyī evc-i zülfüñ tā ki gördi meh yüzüñ P, TZ / Bu Ḫaṭāyī tā ki üzüñ üstede gördi zülfüñi PS / Bu Ḫaṭāyī evc-i zülfüñ göreli yüzinde tā L, TN / Bu Ḫaṭāyī tā zülfüñ göreli yüz üstide ŞR / Bu Ḫaṭāyī evc-i zülfüñ göreli yüz üstine G. / Bu Ḫaṭāyī evc-i zülfüñ gördi yüzüñde tā K

421-P 79a, PS 51a, L 76a , ŞR 97b, TH 34, TN 195, TZ 119a, M 103b, GS 100b, G 59b

P ve TZ nüshalarında şiirin redifi "teki"dir.

1-a Sen: Bir M, GS

2-a dutubdur: dutdı P, PS, ŞR, TZ, G

2-b Fırāt u: hevādan M, GS

3-a Çün: Ger PS, L, ŞR, TH, TN, M, G // gördi felek evcinde gün: evcinde gördi ay u gün P, TZ / gördüm felek evcinde gün ŞR, TH, G // evcinde: burcında M, GS

3-b Şol: Bu M, GS

4-a Dest-i ḳudret tā ki: Ḫāme-i ḳudret ki P, TZ // ḳudret: ġayret ŞR, G // levḥinde: devrinde PS, L, ŞR, TN, G // ʿārıżuñ levḥinde ḥaṭ: ʿārıżınuñ ḥaṭṭını M, GS

5-a Bu: Şol P, TZ

5-b velīkin: velī gün P, TZ

422
Mefā‘īlün mefā‘īlün fe‘ūlün

Neler geldi gelesidür meded hey
Cihān ehli ölesidür meded hey

Gelür ḥükm-i İlāhī İsrafīle
Ulu Ṣūrı çalasıdur meded hey

Güneh-kārlar günāhuñ ṣormaġ içün
Ulu dīvān ḳurasıdur meded hey

Ḳurulur ‘adl içün mīzān terāzū
‘Ameller tartılasıdur meded hey

Peyem-berler ḳaçarlar ümmetinden
Ki nefsā nefs olasıdur meded hey

Ṣora ṣora iletürler ṣırāta
Niçeler sıyrılasıdur meded hey

Bu bed-bāḫt Ādem oġlından tamāmet
Yedi damu dolasıdur meded hey

Ḫaṭāyī derdine dermān bulınmaz
Ya Rab ḥāli n’olasıdur meded hey

422-P 79b, TZ 119b, M 107a, GS 104a
2-b çalasıdur: olasıdur P, TZ
3-b ḳurasıdur: durasıdur P, TZ
4-a içün: ile M, GS
5-a ḳaçarlar ümmetinden: ḳaçar ümmetlerinden P, TZ
6-a iletürler: aparurlar M, TZ

423
Mefā'īlün mefā'īlün fe'ūlün

Ḳara zülfüñ boyuña mindi düşdi
Senüñ sevgüñ göñüle imdi düşdi

Ezelden sevgüñüz var idi cānda
Sen öyle ṣanmagil kim imdi düşdi

Ṭuṭī yārum durup bāġçaya gezer
Utandı serv aġacı indi düşdi

Diler dal boyuña don biçe ḫayyāṭ
Gözinden yaş elinden sındı düşdi

Bugün ulaşdılar ḫūblar ḫūbānı
Bize ḫūblar ḫūbānı rindi düşdi

Güzel yarum bize yüz-be-yüz oldı
Vücūdum şehrine cān imdi düşdi

Ne ḳayġum var raḳībüñ fitnesinden
İşitdüm ḳuyı ḳazan kendi düşdi

Ḫaṭāyī sen güvenme māla gence
Niçeler māla gence mindi düşdi

423-P 80a, M 107b, GS 104b
1-a zülfüñ boyuña mindi: zülfüñe boynuñ Hindi P
2-a sevgüñüz: sevgüñ ki P
2-b ṣanmagil: ṣanmañuz M
6-a oldı: olsa P
6-b Vücūdum şehrine cān imdi: Aña mescid mańa mey-ḫāne P

424
Mefā‘īlün mefā‘īlün fe‘ūlün

Yüzüñ bedr aya beñzer beñzemez mi
Saçuñ sevdāya beñzer beñzemez mi

Faḳīrem ḥüsn içinde ol ġanīdür
Ġanīdür baya beñzer beñzemez mi

Ḫadeng-i kirpügüñ oḫdur ki ḳaşuñ
Ḳurulmış yaya beñzer beñzemez mi

Zāhidüñ ḳarġışı ‘āşıḳ ḥaḳında
Yalan da‘vāya beñzer beñzemez mi

Ḫaṭāyī firḳatüñden aġlamaḳdan
Dü çeşmüm çaya beñzer beñzemez mi

425
Mefā‘īlün mefā‘īlün fe‘ūlün

Yapışgil dāmenine ḳoyma şāhı
Ki senden zāyil eyler çoḳ günahı

Tażarru‘ eylegil dergāhuña çoḫ
Bes andan yüzine ḳılgil nigāhı

Günāhum çoḫ durur ḳılgil şefā‘at
Çü sensin ey güneh-kārlar penāhı

424-P 80a, L 69b, ŞR 104b, TH 35, TZ 120a, M 103b, GS 100b, G 62b

1-a Yüzüñ: Ruḫuñ P, L, TZ

2-a ḥüsn içinde ol ġanīdür: ol güzeldür ḥüsn içinde P, L, TZ // ol ġanīdür: sen ġanīsin M, GS / şāh ġanīdür ŞR, G

4-a ḥaḳında: cānına M, GS / ḥaḳına ŞR, G

4-b da‘vāya: du‘āya M, GS

5-a firḳatüñden aġlamaḳdan: ḥasretinden aġlamaġda TH, M / ḥasretinden aġlamaḳdan ŞR, G

5-b çeşmüm: çeşmi ŞR, TH, M, GS

425-PS 55a, TN 215, M 104a, GS 101a, G 65a

Hüseynî neşrinde “Bu gazel yalnız ilk defa olarak Sultan el-Kurrai nüshasında görüldü.” notu vardır (1380: 495).

2-a Tażarru‘: Taẓallum PS, TN, G

2-b andan: anuñ M, GS

3-M, GS

Saña hem aṣluña ṣad bāreka'llāh
Ki senden tu'me itmiş mūr u māhī

Ṭarīḳ-i vaṣl olan 'āṣıḳlık imiş
Dilersen vāṣıl olmaḳ ḳoyma rāhı

Günüzin aluben göñlini ḥalḳuñ
Gicesi eksük itme āh u vāhı

Ḫaṭāyī kimseye saġınma yaman
Ki düşdi ol kişi kim ḳazdı çāhı

426
Mefā'īlün mefā'īlün fe'ūlün

Bahār oldı ki 'ālem gülşen oldı
Gözüñ aç gör cihān tā rūşen oldı

Bezendi her bir aġaç bir gül ile
Aġaçlar cümle gül pīrāhen oldı

Açıldı yazılar bitdi çiçekler
Gül ilen şol benefşe bürhen oldı

Dilerdi gül yüzüñlen baḥṣ ideydi
Dili dönen ḳafaya sūsen oldı

İrişdi va'desi bād-ı ḫazānuñ
Be-her sū gül hezārān ḫırmen oldı

Maña ol dost bolsa dost ancaḳ
Çi ġam ger cümle ālem düşmen oldı

4-a hem aṣluña: aṣlan didi M, GS
4-b itmiş: ider TN / almış M, GS
6-a Günüzin: Gözin PS / Gündüzin M, GS
6-b Gicesi: Gice sen M, GS
7-a saġınma: sen ṣanma M, GS
426-PS 56a, L 80a , TN 218, M 104b, GS 101b, G 65a
2-b tā: ne L, M, GS
3-b şol benefşe bürhen: şol benefşe derhem PS / şol benefşe berhem L, TN / yāsemen encümen G 6-M, GS
6-a Çi: Ne L, TN

Çoḫ eglendüñ Gīlānda ey **Ḫaṭāyī**
Meger sañа bu yirler mesken oldı

427
Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Gel ki cānā senden ayru gözlerüm ḳan aġladı
Cigerüm yandı tutuşdı cān içün cān ağladı

Firḳat ü hicrān elinden şöyle āh itdüm bugün
Gökdeki cümle melāyik yirde insān ağladı

Kim ki 'āşıḳ olmadı aḥvāl-i 'aşḳı bilmedi
Dil-berüñ şīrīn lebinden āb-ı ḥayvān ağladı

Āteş-i 'ışḳa düşen pervāne tek yanmaġ gerek
Şöyle kim tersā içün ol Şeyḫ-i Ṣan'ān ağladı

Her zamān zārī ḳılur miskīn **Ḫaṭāyī** yār içün
Öyle kim Yūsuf içün ol pīr-i Ken'ān aġladı

428
Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Ey şehā men senden özge sevmedüm sevmen daḫı
Māh-ı rūşen senden özge sevmedüm sevmen daḫı

Her kimüñ bir āhu gözlü dil-beri seyrāndadur
Göz daḫı ceyrandan özge sevmedüm sevmen daḫı

Cigerüm ṣad-pāredür ġamzeñ oḫından ey ṣanem
Kiprügi müjgāndan özge sevmedüm sevmen daḫı

7-a Gīlānda: gelende PS, L, TN / kūyında G
427-V 29a, ŞR 100b, G 64a
1-b tutuşdı: tutaşdı V, G
4-a yanmaġ: yanmaḳ ŞR
5-b ol pīr-i Ken'ān: Ya'ḳūb-ı Ken'ān V
428-V 29b

Ey ḥaḳīḳat meclisinde men senem sen daḫı men
Öyle ṣanma senden özge sevmedüm sevmen daḫı

Dil-ber eydür ey **Ḫaṭāyī** bir daḫı sevdüñ meger
Ḥaḳ bilür kim senden özge sevmedüm sevmen daḫı

429
Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

Gönül bu sırruñı saḫla ki bilmez bī-ḫaber ṣūfī
Bu deryādan derin sırrı ne bilsün deġme bir ṣūfī

Bu sırrı saḫla yā ṣūfī ki oldur ṣūfī-i ṣāfī
Revādur kim aña diseñ zihī ṣāḥib-naẓar ṣūfī

Bir ol ki nefsini bilmez bir ol tanımaz özini
Ḳalupdur *lā*da *illā*da görüñ ne zerḳ ider ṣūfī

Sevüpdür sīm-i dünyāyı ḳoyupdur vaṣl-ı dil-dārı
Ḫaçan kim doġru söz disem olur ḫışm ile ner ṣūfī

Ḫaṭāyī pīr ü mürşidsin elüñi dutsa bir ṣūfī
Gel ey 'ārif sen insān ol kerem ḳıl olma ḫar ṣūfī

429-ŞR 104b

Bu şiir ŞR nüshası dışında sadece İstanbul yazmalarında (AE, OE) vardır. Sadeddin Nüzhet neşrinde de yer almaktadır (1956: 147-148). Memmedov, Sadeddin Nüzhet neşrinden, diğer neşirler de ondan alıntılamıştır. AE (v 7a) ve OE (v 93 a) nüshalarında şiir şöyledir:

Ḥaḳı gönlünde sır saḳla özünden bī-ḫaber ṣūfī
Bu deryādan derin sırrı ne bilsün deng-i ser ṣūfī

Tanımamış o nefsini nice bilsün ki Rabbini
Ḳalupdur lāda illāda görün ne zerḳ ider ṣūfī

Sevüpdür sīm ile zeri ḳoyupdur vaṣl-ı dildārı
Eger doġrısını dirsem olur ḫışm ile ner ṣūfī

Özini bilen er ṣūfī hem oldur ṣūfī-i ṣāfī
Disen revā durur ana gel ey ṣāḥib-naẓar ṣūfī

Ḫaṭāyī mürşid ü pīrler elini tutup 'ār itme
Eger 'ārif isen añla kerem ḳıl olma ḫar ṣūfī

2-a Tanımamış o (AE): Tanımamışdur OE // ki Rabbini (AE): Rabbisini OE
3-b ner (AE): ter OE

430
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Sen menüm rūḥ-ı revānumsın tenümde cān kimi
Kim görünürsün mańa sen dīn ile īmān kimi

Men gedā-yı derd-mendem pür-faḳīr-i bī-nevā
Eylenüpsün göńlümüń taḫtında bir sulṭān kimi

Ey sözi datlu yüzi gökcek güzeller serveri
Bu cihānda ḫūblaruń içinde sen ḫāḳān kimi

Müdde‘īni ḳoymagil ḳapuńa nā-maḥrem durur
Cānına her demde yüz la‘net anuń şeyṭān kimi

Bu **Ḫaṭāyī** dem-be-dem evṣāfuńı oḫur senüń
Mest-i cāvīdān olupdur vālih ü ḥayrān kimi

431
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Ger dilersen vaṣl-ı Ḥaḳ terk it göńül vesvāsını
Sil çerāġ-ı ‘ışḳ ile vaḥdetde göńlüń pasını

Sen seni iḫlāṣ ile ṭayyib ü ṭāhir eyle kim
Aynası ṣāf olmayan görmez Ḥaḳuń liḳāsını

‘Ālem-i ma‘nīde ol mü’min degüldür muṭlaḳā
Her şey ol ‘aynında mevcūd görmese Mevlāsını

Baḥr-ı ḥikmet gevherin bulmaḳ dilersen ṭālibā
Zevraḳ-ı ‘irfān minüp seyr it bu ‘ışḳ deryasını

Gel göńül ‘ilminden oḫı geç bu ḳīl ü ḳālden
Ey faḳīh kimdür tanı ‘ışḳ devrinüń ustasını

430-M 100a, GS 97a

Hüseynî neşrinde “Bu gazel yalnız Sultan el-Kurrai nüshasında ilk defa olarak göründü.” notu mevcuttur (1380: 384).

5-a dem-be-dem evṣāfuńı: evṣāfuńı dem-be-dem M, GS

431-M 101b, GS 98b

Hüseynî neşrinde “Bu gazel yalnız Sultan el-Kurrai nüshasında ilk defa olarak göründü” notu mevcuttur (1380: 401). Nüsha farkları vardır.

Bu fenā mülkine her kim aldanur ʿārif degül
ʿĀrif oldur terk ide işbu cihān ġavġāsını

Ey **Ḫaṭāyī** faḳr evinde kim ki buldı genc-i ṣabr
Ḳayluġa virmez ele ol köhne-i ʿabāsını

432
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 *Lā fetā illā ʿAlī*dür ol erenler serveri
Seyfe illā Ẕü'l-feḳār bilinde tīġ-ı Ḥayderī

Evvel ü āhir ʿAlīdür ẓāhir ü bāṭın ʿAlī
Ḥükm idüp ṣaldı ayaġa Rūm u Şām u Berberi

Cebraʾīli tercümāna çekdi şāh-ı evliyā
Tercümāna Cebraʾīl getürdi sīb-i aḥmeri

Almanı çār-pāre ḳıldı pīrini gördi ḥabīb
Uçıvardı ḥażrete çaġırdı Allāh ekberi

5 Biri Fāṭma biri Düldül ol çehār-pārenüñ
Biri oldı Ẕü'l-feḳār biri ʿAlīnüñ Ḳanberi

Şāh-ı merdān ʿAlīnün ḳulları çoḳdur velī
Bu **Ḫaṭāyī** cümlesinüñ kemterinüñ kemteri

432-ŞR 103b, G 62b

Bu şiir OE nüshasında 9 beyittir (v 97a). Arslanoğlu neşrinde "Cân Ḫaṭâyî" mahlaslı şiirler arasında yer almaktadır (1992: 434). OE nüshası ile ŞR, G nüshaları arasında ciddi farklar vardır. Arslanoğlu neşrinde ve OE nüshasında beyit sayıları aynı olmakla birlikte nüsha farkları çok fazladır.

433
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Tā seḥer gülşende bülbül söz ilen sāz eyledi
Dāsitān-ı ḥüsnüñi ol dem ser-āġāz eyledi

Zāġa düşmez nāle vü feryād ḳılmaḳ bī-ḥayā
Özini çün nisbet-i murġ-ı ḫoş-elḥān eyledi

Ṭūṭinüñ güftārı şīrīn olduġıyçün dāyimā
Pādişehler ḥażretinde maḥrem-i rāz eyledi

Gönlümi ṣayd itmek içün ġonce tek ol serv-i nāz
Bī-ḥicāb aldı yüzinden perdeyi bāz eyledi

Ḥaḳ te‘ālā ḥüsnünüñ bāġında ez-rūz-ı ḳadīm
Sāye-i ṭūbīden ol ḳaddi ser-efrāz eyledi

Dil-berüñ luṭfı menümlen çoḫ idi ġāyetde kim
Bilmezem yā Rab neden ol mihrini az eyledi

Ey **Ḫaṭāyī** şākir ol mihr ü vefādur ġam degül
Her cefālar kim saña ol Türk-i ṭannāz eyledi

434
Mef‘ūlü mefā‘īlü mefā‘īlü fe‘ūlün

1 Tā naḳş-ı ruḫuñ dīde-i giryānuma düşdi
Bir yanar oduñ sīne-i büryānuma düşdi

Ser-māyesi vü sūd u ziyānı dü-cihānuñ
El-minnetü li’llāh ki menüm şānuma düşdi

Şükr eylerem ol nāvek-i müjgāna ki her dem
Yaġmalıḳı zībā ṣanemüñ ḳanuma düşdi

‘Iyd oldı bugün cān-ı **Ḫaṭāyī** saña ḳurbān
Vaṣluñ mededi çün şeb-i hicrānuma düşdi

433-ŞR 99a, G 60a
4-b aldı yüzinden perdeyi: atıldı yüzinden yire ŞR
434-ŞR 99b, G 63a

435
Mefā‘ilün fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

Muḥabbetüñ ṣanemā cān içinde yir dutdı
Derūn-ı sīne-i sūzān içinde yir dutdı

Bu göñlüm āyīnesi āh ilen dutulmış iken
Çerāġ-ı şem‘-i şebistān içinde yir dutdı

İrişdi maḳṣad-ı maḳṣūd ile murāda bugün
Gedā ki ḥażret-i sulṭān içinde yir dutdı

Yüzüñ kitābı ki heft āyetüñ beyānıdur
Miyān-ı ṣūret-i raḥmān içinde yir dutdı

Demīde şol ḫaṭ-ı müşgīn ü zülf-i ruḫ-sāruñ
Ne fitnedür ki bu devrān içinde yir dutdı

Ṣıfāt-ı gülşen-i nāz u na‘īm-i ḫuld-ı berīn
Zebān-ı bülbül-i ḫoş-ḥ̱ān içinde yir dutdı

Ṭılısm-ı a‘ẓamı aġzuñ beyān ḳılmaḳ içün
Nigīn-i mühr-i Süleymān içinde yir dutdı

Yazıldı ‘āleme yāruñ ḥikāyeti mevzūn
Beyāż-ı defter ü dīvān içinde yir dutdı

Ḫaṭāyī sözleri göñül içinde gizlü iken
‘Irāḳ u Mıṣr u Ḫorāsān içinde yir dutdı

436
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Tā ki düşdi göñlüme rūz-ı viṣālüñ bir daḫı
Dīdeler naḳş eyledi naḳş-ı cemālüñ bir daḫı

Çoḫ zamāndur ben de müştāḳam cemālüñ şem‘ine
N’ola görsem yā Rab ol şem‘-i cemālüñ bir daḫı

Yāduma geldükçe feryādumdan insān eylemez
Ey perī-peyker senüñ ḫaṭṭ ile ḫālüñ bir daḫı

435-ŞR 99b, G 63a
436-ŞR 100a, G 63b

Ṣaldı āhū tek meni ṣaḥrāya hem ṣayd eyledi
Dām-ı zülfüñ ġamze-i ʿayn-ı ġazāluñ bir daḫı

Bāġ-ı ḥüsnüñden mańa bād-ı ṣabā göndermedüñ
Esmedi kūyuñdan ol bād-ı şimālüñ bir daḫı

Māh-ı nev tek ḳāmetüm inceldi oldum çün hilāl
Ez-ġam-ı ʿaks-ı dü-ebrū-yı hilālüñ bir daḫı

Ey **Ḫaṭāyī** bī-zevāl olduñ sen ez-faẓl-ı İlāh
Nisbet-i bedr-i mükemmeldür kemālüñ bir daḫı

437
Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

Ey bād ṣubḥ-dem yüri var ol nigāra di
Ey boyı serv ü yüzi gül ü gül-ʿiẕāra di

Di senden ayru ḥāli nedür ḫaste ʿāşıḳuñ
Doġrar firāḳ yüregini pāre pāre di

Sensin cihānda maḥrem-i ʿuşşāḳ-ı nā-tüvān
Peyġāmını getür bu men-i bī-ḳarāra di

Yār olduġınca ḥālini ol yāra ʿarż ider
Zinhār ḥālümi menüm ol yāra yāra di

Ḫaste **Ḫaṭāyī** ayrılalı senden ey ḥabīb
Öldi ġamunla bir daḫı ol gül-ʿiẕāra di

437-ŞR 100b, G 64a

438
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Gevher-i ẕāt-ı ḳadīm-i kibriyāsın yā ʿAlī
Enbiyāya evliyāya pīşvāsın yā ʿAlī

Kimse bilmez ma‘nī-i ẕāt u ṣıfātuñı senüñ
Lā-mekān baḥrında dürr-i müntehāsın yā ʿAlī

Ḳābiliyyet sende görmişdi resūl-i Hāşimī
Şükrü li’llāh hem-dem-i ḫayrü’n-nisāsın yā ʿAlī

Her ḫavāric sırruña bildüm ki idrāk eylemez
Ẓāhir ü bāṭında sen mu‘ciz-nümāsın yā ʿAlī

Muṣṭafā gördi seni aṣlan ṣıfātlu der-felek
Ṣāḥib-i mi‘rāc u hem-tāc u livāsın yā ʿAlī

Ẕü’l-feḳār ile ḳamu ḳılduñ musaḫḫar ʿālemi
Bilmişem taḥḳīḳ ile kim lā-fetāsın yā ʿAlī

Bu **Ḫaṭāyī** dīn ü īmānı ki sendendür dürüst
Nūr-ı çeşm-i ḫānedān-ı Muṣṭafāsın yā ʿAlī

439
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Senden ister her veli himmet hidāyet yā ʿAlī
Sendedür ʿayne’l-yaḳīn ʿayn-ı ʿināyet yā ʿAlī

Olmışam iḫlāṣ ile bir bende-i çāker sańa
Dutmışam āstānuña ṣıdḳ u irādet yā ʿAlī

Sen bilürsin senden özge yoḳ ḥekīmüm reh-berüm
Bir faḳīrem luṭf idüp ḳılgil ʿināyet yā ʿAlī

438-V 2a, M 102a, GS 99a
Hüseynî neşrinde “Bu gazel ilk defa olarak Sultan el-Kurrai nüshasında görülüp göçürüldü.” notu düşülmüştür (1380: 474).
2-a Kimse bilmez: Kim ne bilsün V
3-a görmişdi: görmişdür V
6-b kim: sen V
439-M 105a, GS 102a

Menzile irdi olar kim yoluña baṣdı ḳadem
Çünki sensin vāli-i mülk-i velāyet yā ʿAlī

Ḳurşanan cān u göñülden sen şehe Ḳanber-ṣıfat
Eksük olmaz ol ḳuluñdan hem kerāmet yā ʿAlī

Vaṣfuñı söyler **Ḫaṭāyī** şükr idüp eyler niyāz
Ol zamāndan kim aña ḳılduñ işāret yā ʿAlī

440
Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

Ey şāhbāz-ı her dü-cihān Murtażā ʿAlī
Ey ṣāḥib-i şecāʿat u kān-ı seḫā ʿAlī

Bī-keslerüñ ümīdisin ey şāh-ı lā-mekān
Mü'min olan getürdi saña ilticā ʿAlī

Men kim olam ki ḳulluġına laf uram saña
Ḳanber ġulāmı ḫāk-i pāyuña cānum fedā ʿAlī

Ẓulmāt içindeyüz bizi ḳurtar zi-rūy-ı luṭf
Çün senden özge yoḳ daḫı müşkil-güşā ʿAlī

Sensin **Ḫaṭāyī**nüñ ümīdi cümle ʿālemüñ
Yā şāh-ı dīn velāyet ü yā Murtażā ʿAlī

440-M 106b, GS 103b

MUSAMMATLAR

1 [Müseddes]
Fe‘ūlün fe‘ūlün fe‘ūlün fe‘ūl

I

Yaradan be-ḳudret gök ilen yiri
Melāyik hem ādem dīv ilen perī
Erenler güzīni cihān serveri
Nebīler içinde odur bihterī
‘Alīdür ‘Alīdür ‘Alīdür ‘Alī
‘Aliyyü’l-‘azīmü’ş-şefī‘ü’l-velī

II

Hemīşe Ḫudā ile hem-dem olan
Sırında Muḥammedle maḥrem olan
Ẓuhūr-ı ṣıfāt ile ādem olan
Hem evvel hem āḫirde ḫātem olan
‘Alīdür ‘Alīdür ‘Alīdür ‘Alī
‘Aliyyü’l-‘azīmü’ş-şefī‘ü’l-velī

III

Velāyet sırını ẓuhūr eyleyen
Bu ‘ālem ẕünūbın ġafūr eyleyen
Peyamberler içre umūr eyleyen
Cihānı ẓuhūrında nūr eyleyen
‘Alīdür ‘Alīdür ‘Alī’dür ‘Alī
‘Aliyyü’l-‘azīmü’ş-şefī‘ü’l-velī

1-T1 4b, W 148, P 11a, PS 47b, L 56a, V 5b, TN 188, TZ 14b
I-d bihterī: mihterī P, TZ, PS
II-a Hemīşe Ḫudā ile: Velāyet ile şāha PS, TN
II-b Sırında: Sırından P, TZ
II-c ṣıfāt ile: ṣıfātında P, TZ, L, V
III-a sırını: nişānın PS, L, TN

IV

Per-i Cebra'īli bulan ser-be-ser
Yoḫ iken nişān-ı maḳām u maḳarr
Ṣıfātı kelām içre ḫayru'l-beşer
Anuñ hem-demi çün Ḥaḳ idi meǧer
'Alīdür 'Alīdür 'Alī'dür 'Alī
'Aliyyü'l-'azīmü'ş-şefī'ü'l-velī

V

O Ṭāhā vü Yāsīn gelen şānına
Yir ü gök yetişmez hem eyvānına
Delīl oldı el-kehf bürhānına
Be-coz Ḥaḳ kes irmez hem iḥsānına
'Alīdür 'Alīdür 'Alīdür 'Alī
'Aliyyü'l-'azīmü'ş-şefī'ü'l-velī

VI

Bu İslām ḳapusın açan 'āleme
Sen anı Ḫudā bilgil ādem dime
Viren mu'cizātı benī Meryeme
Getüren beşāret beni Ādeme
'Alīdür 'Alīdür 'Alīdür 'Alī
'Aliyyü'l-'azīmü'ş-şefī'ü'l-velī

VII

Var imdi aña eyle sırrı behem
Getüren vücūdı beri ez-'adem
Anuñlan şerīf oldı Beytü'l-ḥarem
Maḳām-ı velāyet mekān-ı kerem
'Alīdür 'Alīdür 'Alīdür 'Alī
'Aliyyü'l-'azīmü'ş-şefī'ü'l-velī

IV-a bulan: yolan PS, L, TN
IV-d Anuñ hem-demi çün: Anuñ ile hem-dem P, TZ, PS // çün Ḥaḳ idi: Ḥaḳ idi hem V
V-b hem irişmez P, TZ / irişmez hem PS, L, TN, V
VII-a iken [P sah kaydı idi], TZ // idi: PS, L, TN, V // aña eyle: İlāh ile PS, L, TN, V
VII-b vücūdı beri: vücūda bizi P, TZ, L, TN , V
VII-c şerīf oldı: şeref buldı P, şeref oldı TZ, V

VIII

Ḥaḳ idi nüzūl itdi gökden yire
Ki ḥalḳ-ı cihāna özin göstere
Şefā ʿat ol eyler bu ʿālemlere
Olan *laḥmüke laḥmi* peyġambere
ʿAlīdür ʿAlīdür ʿAlīdür ʿAlī
ʿAliyyü'l-ʿazīmü'ş-şefīʿü'l-velī

IX

Adı miñ ṣıfātı hezārān hezār
Döner ḥükmi birlen bu leyl ü nehār
Kim ismi ʿAlīdür özi Kirdgār
Dutupdur sözinden yir ü gök ḳarār
ʿAlīdür ʿAlīdür ʿAlīdür ʿAlī
ʿAliyyü'l-ʿazīmü'ş-şefīʿü'l-velī

X

Sıfātı Elif-lām ü Yāsīn velī
Kim oldı anuñ lā-mekān menzili
Buraḳ u kerāmet anuñ maḥmili
Açup rūşen iden ḳamu müşkili
ʿAlīdür ʿAlīdür ʿAlīdür ʿAlī
ʿAliyyü'l-ʿazīmü'ş-şefīʿü'l-velī

XI

Maḳāmāt-ı Raḥmān yiri lā-mekān
Ol ervāḥa menzil ḳarār-ı cihān
Vücūdı muḫalled özi cāvidān
Gehī āşikārā gehīdür nihān
ʿAlīdür ʿAlīdür ʿAlīdür ʿAlī
ʿAliyyü'l-ʿazīmü'ş-şefīʿü'l-velī

VIII-a idi: itdi V // nüzūl itdi: sözi yindi PS // itdi: indi V
IX-a Adı miñ: Ḥaḳuñdur PS, L, TN
IX-c Bir P, TZ // Ger PS, L, TN, V
IX-d sözinden: söz ile PS, L, TN
X-d iden: itdi P, TZ
XI-b Ol ervāḥa menzil: Ezel rūḥ menzili V // ervāḥ-ı P, TZ, PS, TN
XI-d gehīdür: vü gāhī P, TZ, L / dur geh PS/ dur gehīdür TN

XII

Kelāmuñ delīlinde bürhān olan
Bu dünyā vü ʿuḳbā*da* sulṭān olan
Felekler anuñ çün nüh eyvān olan
Kemīne maḳāmātı Keyvān olan
ʿAlīdür ʿAlīdür ʿAlīdür ʿAlī
ʿAliyyü'l-ʿazīmü'ş-şefīʿü'l-velī

XIII

Odur tevbe ber-ḳalb-i Ādem viren
Zī-ġarḳ-āb-ı Nūhı çeküp ḳurtaran
Hem Eyyūba derd ü şifā gösteren
Dem-i ġamda Yaʿkūba feryād iren
ʿAlīdür ʿAlīdür ʿAlīdür ʿAlī
ʿAliyyü'l-ʿazīmü'ş-şefīʿü'l-velī

XIV

Ḳılan Yūnusı hem balıġdan rehā
Kelīmüñ ʿasāsın ḳılan ejdehā
Mesīḥe yetüren dem-i cān-fezā
Varan bā-Muḥammed be-bezm-i Ḫudā
ʿAlīdür ʿAlīdür ʿAlīdür ʿAlī
ʿAliyyü'l-ʿazīmü'ş-şefīʿü'l-velī

XV

Hemīşe odur ḥayy u bāḳī olan
Minüp Düldül atın Burāḳı olan
Ḫaḳ ile müdām ittifāḳı olan
O kevṣer suyı üste sāḳī olan
ʿAlīdür ʿAlīdür ʿAlīdür ʿAlī
ʿAliyyü'l-ʿazīmü'ş-şefīʿü'l-velī

XII-c Felekler anuñ çün: Feleklerdür anuñ çün W

XIII-c derd ü: derdi P, TZ

XIII-d Dem-i ġamda Yaʿkūba: Demī Yaʿkūb-ı ġam-dīde T1

XIV-a Ḳılan Yūnusı hem: Ḳılan bu Yūnusı T1 / Ḳılandur Yūnusı L / Ḳılan hem Yūnusı V // hem: -T1, W, TN

XIV-b ʿasāsın: ʿasāsı T1, P, L, TZ

XV-a odur: özi T1, PS, L, TN, V

XV-b Minüp Düldül atın: Minen Sündüs adlu T, V / Mine Düldül ile P, TZ / Minen Refref adlu PS, L, TN

XVI

Kemīne **Ḫaṭāyī**ni ḳul eyleyen
Cemī‘-i murādın ḥuṣūl eyleyen
Diline ṣafā-yı nüzūl eyleyen
Ḥasūdı *ẓalūmen cehūl* eyleyen
‘Alīdür ‘Alīdür ‘Alīdür ‘Alī
‘Aliyyü’l-‘azīmü’ş-şefī‘ü’l-velī

XVI-c Diline: Dilinde P, TZ, V // ṣafā-yı: ṣıfātın W, P, PS, TN, TZ / ṣıfātın nüzūl V // nüzūl: ẓuhūr: W
XVI-d Ḥaṣūdı: Ḥaṣūdın P, TZ, V

MESNEVİLER

1
Mesnevi Fi'l-Münācāt
Mefā'īlün mefā'īlün fe'ūlün

Ya İlāhe'l-'ālemīn sen ġafūrsun
'Alīm ü hem şekūr u hem ṣabūrsun

Menem bir bende-i miskīn ḳapuñda
Gezermen kū-be-kū vaṣluñ tapuñda

Seni yād eyleyüben ẕikr iderem
Ki senden ḳorḫubeni fikr iderem

Senüñ ḳorḫuñ menüm gönlümde dāyim
Bu ḳorḫudan ḳılurmen fikri ḳāyim

Senüñ çoḫdur ḳuluñ men bir faḳīrem
Saña lāyıḳ işüm yoḫ men ḥaḳīrem

Eger çoḫdur günāhum ḥażretüñde
Ümīdüm andan artukdur katuñda

Şād oldı gerçi şeyṭān menden artuk
Ki bir dirmin seni yoḫ senden artuk

Bugün dergāha geldüm eyle raḥmet
Maña çekdürmegil sen dañla zaḥmet

Bu tevḥīde baġışlagil meni sen
Bu tevḥīddin utuzmagil meni sen

Şerī'atdan meni dönderme zinhar
Ḫaṭā üste meni gönderme zinhar

Şerī'at yolına cānum fedā ḳıl
Hevā-yı cānı cānumdan cüdā ḳıl

1-P 80b , TZ 120b, GS 111b
4-b ḳāyim: dāyim P, TZ
5-a Senüñ çoḫdur ḳuluñ men bir faḳīrem: Saña lāyıḳ ḳuluñ çoḳ men faḳīrem GS
6-b katuñda: ḳapuñda GS

Meni öz yoluña ṣalgil yürütgil
Yaman işi bu nefsümden eritgil

Viren īmānı sen ayırma menden
Umaram luṭfuñı dermānde senden

Derūnum ḳayġuludur pür-ṣafā ḳıl
İlāhī ḥācetümni sen revā ḳıl

Bedā'atdur anuñ rūy-ı menāhi
Menüm başuma ḳoy devlet külāhı

Hidāyetdür mańa taḥḳīḳ ü taṣdīḳ
Nasīb itgil mańa bir rāh-ı taḥḳīḳ

Be-ḥaḳḳ-ı enbiyā-yı nūr-ı dīde
Be-ḥaḳḳ-ı evliyā-yı ber-güzīde

Be-ḥaḳḳ-ı 'ārifān-ı ẕāt-ı pākest
Be-ḥaḳḳ-ı 'āşıḳān-ı derd-nākest

Ki men dermāndenüñ suçına baḫma
Mańa ḳahr eyleyüp duzaḫda yaḫma

Mańa cennetde virgil yaḫşı yirler
Ki ḫamı yirden anı yaḫşı dirler

Ḫaṭāyīye eyi yir vir ḳuluñdur
Behişţde bāġbān u bülbülüñdür

İlāhī sen murādum ḥāṣıl eyle
Meni sen Muṣṭafāya vāṣıl eyle

Ayırma men faḳīri Muṣṭafādan
Iraġ itme meni ṣāḥib-livādan

Ḫaṭāyī çoḫ ḫaṭāludur **Ḫaṭāyī**
Ḫaṭāyīden dirīġ itme 'atāyı

13-b dermānde senden: kem itme menden GS
15- Göz nuru nebilerin hakkı için! Seçkin velilerin hakkı için!
16-Mübarek zat olan ârîflerin hakkı için! Dertli âşıkların hakkı için!
19-a suçına: yaşına GS
21-b u: it GS

2
Fe‘ūlün fe‘ūlün fe‘ūlün fe‘ūl

Be-nām-ı Ḫudāvend-i ḥayy u kerīm
Kerīm ol tuvānā be-ẕāt-ı ḳadīm

Doḳuz āsumānı mu‘allā ḳılan
Zemīn ṣafḥasını muṣaffā ḳılan

Ḳılan ṣarṣarı hemçü bād-ı semūm
Ḳıyāmet yel ilen iden daşı mum

Kimini ḳamudan zeber-dest iden
Kimini mu‘allaḳ kimin pest iden

Kimini Süleymān kimin itdi mūr
Kimini muḥaḳḳar kimin ehl-i zūr

Kimini zeber-dest iden ‘āleme
Kimini penāh eyleyen ādeme

Kimin ‘ālem içre iden şehriyar
Kimin gül ḳıluban kimin itdi hār

Kimin ehl-i taḫt u kimin tāc iden
Kimini yarım pula muḥtāc iden

Kimini be-heybet çü Rüstem iden
Kimini möcekden daḫı kem iden

Kimini cihānda ciger-dār iden
Kimini cigersiz ü mūrdār iden

Kimine virüpdür ḳılıç yaḫşı at
Kimini ḳılupdur bisāṭ içre māt

Kimini dutar sed Sikender gibi
Kimini kaçar kaçagan ner gibi

Ḳamunı yaradan bir Allāhdur
Cemī‘üñ işinden ol āgāhdur

2-P 82a, TZ 96b, GS 108b
7-b ḳıluben: idüben GS
13-a Ḳamunı: Ḳamudan TZ

Yaratmadı tek elde beş barmaġı
Ki herkesle bile yolın varmağı

Eger cümle ʿālem berāber ola
Ḫaçan ʿālem işi müyesser ola

Çü erden ere farḳ vardur yaḳīn
Berāber imez āsumān u zemin

Kişi öz kemālini bilmaġ gerek
Elinden gelür işi ḳılmaġ gerek

Yabanda sıçan dir ki şīrem velī
Berāber olanda itürür yolı

Bularnı sınamadın inanmagil
Muḫanneṯ dīvārına dayanmagil

Ki Ḥaḳdur cihānda meded-kār olan
Ḳulına yaman günde ġam-ḫˇār olan

Ḳamu Rūm u Çīn ü Horāsān u Şām
Açar bir beg igit bularnı tamam

Ere leşker ilen varan er midür
Ġanīmi baṣanlar o leşker midür

Erenler baṣarlar savaşda eri
Çerīde beg olur bir er serveri

Men olam neheng ile ceng eylerem
Neberdi be-bebr ü peleng eylerem

Men olam kim uġraşa Efrāsyāb
Başına urup gürzi deng eylerem

Men olam ġanīme varup ḳorḫusuz
Saġınma ki baḫup direng eylerem

14-b herkesle: her kişi GS
15-a Eger cümle ʿālem beraber: Egerçi ki ʿālem birāder TZ
15-b müyesser: beraber TZ
21-b bularnı: ḫamusın GS
24-29. beyitler arasındaki tegazzül GS nüshasında yoktur.

Yıḫam ḳal'a-i Ḥayberi muşt ilen
Çi pervā-yı top u tüfeng eylerem

Alup Şām u Rūmı musaḫḫar ḳılup
Pes andan hevā-yı Fireng eylerem

Menümlen ġanīm olup Efrāsyāb
Anunlan uruşmaġa neng eylerem

Savaşda eger gelse iş başuña
Dönüp ḳaçma hav eyle yoldaşına

Dirīġā ger olsaydı Rüstem diri
Göreydi özünden o yigrek eri

Dirīġā bu dem olsa İsfendiyār
Ne taḫtın ḳoyaydum ne mülk ü diyar

Dirīġā bugün olsa Efrāsyāb
Ḳılıc ile vireydüm aña cevāb

Dirīġā ger olsa bu devrānda Gīv
Görineydüm aña çü bir nerre dīv

Dirīġā bu demde diri olsa Zāl
Göreydi niçükdür ġanīmlıġda ḥāl

Dirīġā bu dem olsa Suhrāb yel
Daḫı urmayaydı ḳılıç ile el

Dirīġā ki bend oldum avratlara
Yoluḫdum muḥanneṣle nā-merdlere

Dirīġā ki ḳalmadı er ḳıymeti
Yel-i sāf-şiken şīr-i ner ḳıymeti

Menem Rüstem olmazdı Bīcen mańa
Ḥükūmet ḳılur oldı bir zen mańa

N'olaydı olaydı bir ulu savaş
Çıḫaydum ġanīm ile men başa baş

39-a olmazdı: olmaz u P, TZ

Bileler ki doġmış anadan bir er
Duya her kişi erdeminden ḫaber

İgit erlik ilen yiyer ekmegi
Dimişdür bu sözi erenler begi

Yigit dāyimā ceng ʿazmindedür
Her ekmek bir ejdernüñ aġzındadur

Yüri ejdehāyı aradan götür
Ol ekmekni aġzından alup getür

İlahi ḳılıcum iti ḳıl menüm
Ki kessün öñümden gelen düşmenüm

Cıdamnı elümden ser-efrāz ḳıl
Ḳaçarsam uzun ʿömrümi az ḳıl

Cıdamnı elümden ḫaṣūda yügürt
Yüzüme tükürtme leşüme tükürt

Ġanīm eyle mańa otuz miñ eri
Ki Rüstem tek ola anuñ her biri

Çü meydān hevāsına āheng idem
Olar gelse yalġuz ańa ceng idem

Ḳılıcdan geçürem anuñ cümlesin
Ne āheng bile ne hūd ḫamlesin

Erenler çeker mi ölümden melal
Yimemiş dutayum kepek bir çuval

Dimez kimse erdür ḫamiyyetsize
Ölüm yig yalancıya gayretsize

Meni ḳılma yoldaş nā-merd ilen
Ki ʿavrat refīḳ olamaz merd ilen

42-GS

43-a Yigit dāyimā ceng ʿazmindedür: Yimek ekmegi rāygān ḫandadur P, TZ

53-b Ki ʿavrat refīḳ olamaz: Ki ʿavratdan eksük durur P, TZ

Ḳılıcum uzatgil yetem düşmene
Dağıdam önümden ṣaf u meymene

Hem İsfendiyāra ḳılam yiri teng
Ki ḍarbuma durmaz hizebr ü peleng

Mańa yārī virgil sen ey şehriyar
Ki ger Rüstem olsa ḳılam tarumar

İlāhi ḳabūl eyle ḥācātumı
Ḳapuńdan niyāz u münācātumı

Be-ḥaḳḳ-ı Resūlī ki āyet-i kelam
Be-ḥaḳḳ-ı ʿAliyy-i imām-ı tamam

Ḳaçuben çevürmediler yüzlerin
Bu yolda fedā ḳıldılar özlerin

Olaruń ṣafından ḳopargil meni
Ḳılıçla iderler zebūn düşmeni

54-60-GS

TUYUGLAR

1

Yā ʿAli cānum saña olsun fedā
*Ḳul kefā*dur şānuña Ḥaḳdan nidā
Bu **Ḫaṭāyī** gönline ḳılduñ nüzūl
Merḥabā ey şāh-ı ʿālem merḥabā

2

Muṣṭafā faḫr-ı cihān sen hem-demi
Ẕātuñuz hem laḥmı anuñ hem demi
Ey **Ḫaṭāyī** bil ʿAlīdür bī-gümān
*Ḳābe ḳayseyn*üñ hem rumūzı maḥremi

3

Zāt-ı ḥaḳ mefhūm-ı naṣṣ-ı lā-fetā
Ḳullara senden gerek luṭf u ʿatā
Bendeden kesme ʿināyetlen naẓar
Bu **Ḫaṭāyī** bir ḳuluñdur pür-ḫaṭā

4

Bu **Ḫaṭāyī** bendenüñ gör ḥālını
Kim yolında ḳoydı baş u mālını
Pür-günāhum ṭaʿne ḳılma zāhidā
Bendesinüñ Ḥaḳ bilür aʿmālını

5

Men Ḥüseynī meẕhebem şāhuñ ḳulı
Yaʿni ki maʿnīde Allāhuñ ḳulı
Ey **Ḫaṭāyī** pādişāh olmaz kişi
Olmayınca uşbu dergāhuñ ḳulı

1-T1 83a, PS 56b , L 80b, ŞR 106a, TN 1, G 65b
1-a saña olsun fedā: fedā olsun saña PS, L, TN
2-T1 83a, PS 56b, TN 2
2-b anuñ: oldı PS, TN
3-T1 83a, PS 56b , L 81a, ŞR 106a, TN 3, G 65b
4-T1 83b, PS 56b , L 81a, ŞR 106b, TN 4, G 66a
5-T1 83b, L 82a, ŞR 106b, TZ 123a, G 66a
5-a meẕhebem: meşrebem TZ

6

Zātuñ Allāh maẕharıdur yā ʿAlī
Kibr ü kīn senden berīdür yā ʿAlī
Bu **Ḫaṭāyī** Ḳayser ü Ḥāḳān u Cem
Ḳanberinüñ ḳanberidür yā ʿAlī

7

Sāye-i ḫūrşīd-i ṣübḥāndur ʿAlī
Ehl-i faḳra şāh-ı Merdāndur ʿAlī
Ey **Ḫaṭāyī** giymiş aṣlan kisvetin
Lā-mekān ḳaṣrında der-bāndur ʿAlī

8

Ol ʿAlīdür ʿāleme ümmīd olan
Ol ʿAlīdür dünyeden tecrīd olan
Ol ʿAlīdür ey **Ḫaṭāyī** bī-ḫaṭā
Dünye ilen ʿuḳbāda cavīd olan

9

Ger ʿAlīnüñ mülk-i insāndur yiri
Der-ḥaḳīḳat ʿarş-ı Raḥmāndur yiri
Ey **Ḫaṭāyī** kimde var mihr-i ʿAlī
Raḥmet-i Ḥaḳ bāġ-ı rıżvāndur yiri

10

Men Mevālī meẕhebem rāhum ʿAlī
Ḥācetüm ẕikrüm naẓar-gāhum ʿAlī
Oldı ʿankā tek **Ḫaṭāyī** bī-vücūd
Ḳāf-ı ḳudret sırru li'llāhum ʿAlī

6-T1 83b, PS 56b, L 81a, TN 5
7-T1 83b, PS 57a , L 81b, ŞR 106a, TN 6, G 66a
7-b faḳra: faḳrı T1 / faḳr u ŞR
8-T1 84a, PS 57a, L 81b, ŞR 106a, G 66a
8-b dünyeden: dünyede T1, PS, L
9-T1 84a, PS 57a, L 81b, ŞR 106b, G 66a
10-T1 84a, PS 57a, L 81b, TZ 123a, ŞR 106b, G 66a
10-a meẕhebem: meşrebem TZ

KIT‘A

‘Işḳ deryāsında ġavvāṣ olasın merdane-vār
Geçme nā-merd köprüsünden ḳoy aparsın su seni
Dün benefşe seyr idegördüm nihānī geşt ider
Dil-berüm egnine giymiş bir ḳabā-yı süseni

MATLA‘

Derd-mend oldum nigārā derdüme bir çāre ḳıl
Cevr-i hecrüñlen meni ġamdan yeter āvāre ḳıl

Kıt‘a PS 64a
Matla‘ TH 11

FARSÇA ŞİİRLER

1

باز کرد ای جان که جسمم بی تو در افکندکی است
مرده را یکبار دیکر آرزوی زندکی است

Ey can, dön ki vücudum sensiz yok olmuştur; ceset,
yeniden hayat bulmak arzusundadır.

گر منم اینجا دلم آنجاست در خدمت مقیم
گرچه زان حضرت تنم دوراست جان در بندکی است

Vücudum burada, gönlüm uzakta sevgilinin hizmetindeyse ne çıkar;
gerçi bedenim yüce sevgiliden uzaktadır ama canım onun kölesidir.

پیش مهر عارضت مه خود نماگر شد چه شد
هر چراغی را به قدر نور خود تابندگی است

Ay, yanağının güneşi yanında gösteriş yaptı da ne oldu,
her çerağ kendi ışığı kadar parlar.

عاشقان را رخنه ها ازگریه بر رخ شد پدید
رخنه بر دیوارهای خانه از بارندگی است

Âşıkların ağlamaktan yaralı oldukları yanaklarındaki izlerden bellidir,
yağmurda evlerin duvarlarında yarıklar açılması gibi...

نرگس از چشمان مستت لاف زد اینک به بین
سرمه پیش افکنده با صد عذر ازین شرمندگی است

Gör ki nergis, senin baygın gözünden dem vurmada;
sürme ise yüz bahaneyle mahcubiyetle baş eğmiştir.

1-*Hatâyî Dîvânı*'nın Memmedov (1966: 1550-1556), Hüseynî (1381/2002: 680-695) ve İsmailzade (1380/2002: 677-688) neşirlerinde Farsça şiirlere yer verilmiştir. Bu neşirlerde yazma nüshalarda bulunmadığı halde ikincil kaynaklarda Hatâyî'ye atfedilen şiirler de alıntılanmıştır. *Hatâyî Dîvânı*'nın yazma nüshalarında bulunmayan şiirler metne dahil edilmedi.

پیشه کن افکندگی تا بر سر آیی همچو می
ای خطایی سر فرازی دانه را زافکندگی است

Sen de baş eğmeği iş edin ki şarap gibi yücelesin; ey Hatâyî,
tanenin (tohumun) yükselmesi baş eğmesindendir .

2

ز عشق یار لیلی وش شدم مجنون و حیرانم
بجز نوش لب لعلش دوای خود نمی دانم

Sevgilinin aşkıyla Leyla gibi deli divane oldum;
onun kırmızı dudağının şarabından başka ilaç bilmiyorum.

حدیث خط و خالش را چه می گویم من مسکین
به نزد اهل دین ای دل کلام الله می خوان

Ben miskin, onun beni ve ayvatüyleri hakkında ne söyleyeyim;
ey gönül, din ehli yanında Kuran okuyorum.

مشو منکر به حال من برو زاهد به کار خود
که تو مغرور و خودبینی و من سرمست و حیرانم

Ey zâhid, benim halime münkir olma, işine git;
sen mağrur ve kendini beğenmişsin; ben sarhoş ve hayranım.

به زهد و توبه و تقوی مراد ما نشد حاصل
بجز عشق پری رویان کزو دلشاد و خندانم

Zühd, takva ve tevbeden muradımız hasıl olmadı,
peri yüzlülerin aşkından başka beni mutlu edecek bir şey yoktur.

سلیمانم در این حشمت چو لقمانم در این حکمت
چو سلمانم در این خدمت علی را بنده فرمانم

Haşmette Süleyman, hikmette Lokman gibiyim,
hizmette Selmân gibi Ali'nin kölesiyim.

2-**PS 64a**

به صورت شاه و سلطانم به سیرت رند می مانم
علی جویم علی گویم علی خوانم علی دانم

Görünüşte şah ve sultanım, sirette meydanın rindiyim;
Ali'yi ararım, Ali'yi söylerim, Ali'yi okurum, Ali'yi bilirim.

علی داده مرا فرصت علی داده مرا قوت
علی داده مرا همت که هفت اقلیم بستانم

Bana Ali fırsat verir, gücü de o verir;
Ali bana himmet eder, böylece yedi iklimi ele geçiririm.

خطایی از رخ خوبان علی الله می خوانم
که جز خال و خط و عارض نباشد حور رضوانم

Hatâyî! Güzellerin yüzünden Ali'yi okurum;
onun yanağı, ayvatüyleri ve beninden başka cennet hurim yoktur .

3

چند روزی مانده از حسن تو نادانی مکن
از برای سیم و زر آلوده دامانی مکن

Güzelliğinden kaç gün kaldı, cahillik etme,
Altın ve gümüş için eteğini bulaştırma.

زر رود از کف پشیمانی بماند سالها
جان من کاری که بازآرد پشیمانی مکن

Altın elden gider, pişmanlık yıllarca kalır,
Canım, pişmanlık getiren işi yapma,

با پریشانان مرو هر سو پریشان روز و شب
شد پریشان خاطر یاران پریشانی مکن

Sen da perişan olanlarla, perişan olarak gece gündüz gitme.
Senin dostların senin yüzünden perişan oldular, perişan olma,

3-Hüseyni ve İsmailzade bu şiiri Sultan el-Kurrai nüshasından alıntılamışlardır. Kurrai nüshasından başka M (62a) ve GS (59a) nüshalarında da mevcuttur.

نقد مردی به زر بر باد دادن مشکل است
کارهای این چنین مشکل به آسانی مکن

Hayat nakdini altın için harcamak zordur,
Böyle zor işleri kolayca yapma.

مال دنیا را نگیرند اهل همت اعتبار
ای خطایی اعتبار از دنییی ی فانی مکن

Himmet ehli dünya malını itibar ile ele geçiremedi,
Ey Hatâyî, sen de geçici dünyaya itibar etme.

4

I

تو آن گلی که خراب تو گلعذارانند
اسیر بند کمند تو شهسوارانند
به بند دانه و دامت چو من هزارانند
غلام نرگس مست تو تاجدارانند
خراب باده لعل تو هوشیارانند

Gül yüzlülerin senin yüzünden harap oldukları gülsün;
Hükümdarlar (saçının) kemendinin esirdir;
Bülbüller saçının tuzağı ve beninin tanesiyle benim gibi inlemekte;
"Senin sarhoş nergislerine padişahlar kuldur, köledir;
Lâl dudaklarının sarhoşları akıllılardır ."

4-Hâfız'ın gazeli, Bahâiddin Hurremşâhî'nin hazırladığı *Dîvân-ı Hâfız*'da 9 beyitlidir (İntişârât-ı Nilüfer, Tahran 1375, 193). Gölpınarlı çevirisinde de öyledir (MEB Yayınları, İstanbul 1992). Hâfız'ın gazelinin tercümesi Abdülbaki Gölpınarlı'nın *Hafız Divanı* çevirisinden alıntılanmıştır (1992: 121-122).

II

تو با کرشمه و ناز و گدا به عجز و نیاز
کنونکه صاحب حسنی به حسن خویش بناز
ترا رقیب و مرا شد غم تو محرم راز
ترا صبا و مرا آب دیده شد غماز
وگرنه عاشق و معشوق رازدارانند

Sen naz ve işveyle, dilenci acz ve yalvarmayla (bilinirsiniz)
Şimdi güzellik sahibisin güzelliğinle övün
Gamın ve rakib bana sırdaş oldu;
"Senin sırrını sabah yeli yaydı, benim aşkımı gözyaşı;
Yoksa âşık da sır saklar maşuk da."

III

چو آفتاب رخت نیست ماه در خاور
نهاده پیش قدت سرو سرکشی از سر
ندیده دیده چو روی تو ای پری پیکر
به زیر زلف دو تا چون گذر کنی بنگر
که از یمین و یسارت چه بیقرارانند

Ayın güneş gibi doğuda yeri (yatağı) yoktur,
Servi, senin boyun karşısında serkeşlik etmede,
Ey peri yüzlü sevgili, hiçbir göz senin yüzün gibisini görmedi,
"Buradan geçerken iki kat zülfünün altından bak da gör;
Sağda solda ne gamlılar ne matemliler var!"

IV

سپاه خال و خطت می کنند غارت دین
نشسته ابرو و چشمت زگوشه ها به کمین
کشیده صف زخطا تابه روم لشکر چین
گذرفکن چو صبا بر بنفشه زار و به بین
که از تطاول زلفت چه سوگوارانند

Hattının ve beninin ordusu dini yağmalamada;
Kaşın ve gözün pusuya yatmış;
Çîn ordusu Rum'a saldırmak için Hıtay'da saf tutmuştur;
"Seher yeli gibi menekşeliğe bir uğra da bak;
Zülfünün zulmünden *nice kararsız yaslılar var."*

V

زجور مغبچه ی تند خوی عهد شکن
دل رمیده ی وحشی گرفته شد ز وطن
بهند می برم این بار از ختا و ختن
تو دستگیر شو ای خضر پی خجسته که من
پیاده می روم و همرهان سوارانند

Kötü huylu meyhanecinin cevrinden verdiği sözünde durma;
İsyankâr gönül vatanından ayrıldı,
Bu defa onu Hata'dan ve Hoten'den Hind'e götürürüm,
"Ey kademi kutlu Hızır, elimi tut;
Yoldaşların hepsi atlı, sade ben yaya yürüyorum."

VI

رسید موسم گل عیش و کامرانی کن
گذشت عمر گرامی به من جوانی کن
خلاف زاهد مکاره تا توانی کن
درا به میکده و چهره ارغوانی کن
مرو به صومعه کانجا سیاه کارانند

Gül mevsimi geldi, eğlenmene bak,
Benim için değerli ömür geçti, sen gençliğini yaşa,
Sen o düzenbaz zahidin aksine, elinden geleni yap,
"Meyhaneye git de çehreni kızıl (erguvani) hale getir;
Zahitlerin ibadet yerlerine gitme, oradakilerin hepsi iki yüzlüdürler."

VII

به بین که مردم چشمت چو آهوی صیاد
زخال دانه و زنجیر زلف دام نهاد
زخال دانه خطایی چنین به دام افتاد
خلاس حافظ ازآن زلف تابدار مباد
که بستگان کمند تو رستگارانند

Avcının ahusu gibi senin gözlerin,
Beninin tanesi ve zülfünün zinciriyle tuzak kurmuştur,
Hatayî de beninin tanesinden böyle tuzağa düştü.
*"**Hafız** o parlak zülüften halas olmasın;*
Senin kemendine bağlananlar herşeyden kurtulmuşlardır."

5

بیستون نالۀ زارم چو شنید ازجا شد
کرد فریاد که فرهاد دگر پیدا شد

Bîsütûn Dağı acıklı inleyişimi işitince telaşlanıp
"Başka bir Ferhat ortaya çıktı" diye bağırdı.

خبر از کوتهی بخت ندارم زیراک
سایه افکن به سر آن سرو سهی بالا شد
Bahtsızlığımdan haberim yoktur zira o güzel boylu servinin
gölgesi başıma düştü.

گر خطایی کنی و خون خطایی ریزی
من بر آنم که صواب از تو خطا از ما باشد

Eger yanlışa düşersen ve **Hatâyî**'nin kanını dökersen,
benim niyetim odur ki doğru (savab) senden hata benden olsun .

5-Bu şiirin ilk beyti PS nüshasının sonunda (64a) yer almaktadır. Memmedov da oradan (PS nüshasından) alıntılamıştır (1966: 555). İsmailzade ise alıntıladığı kaynağı belirtmeden iki beyt daha ilave etmiştir (2004: 686).

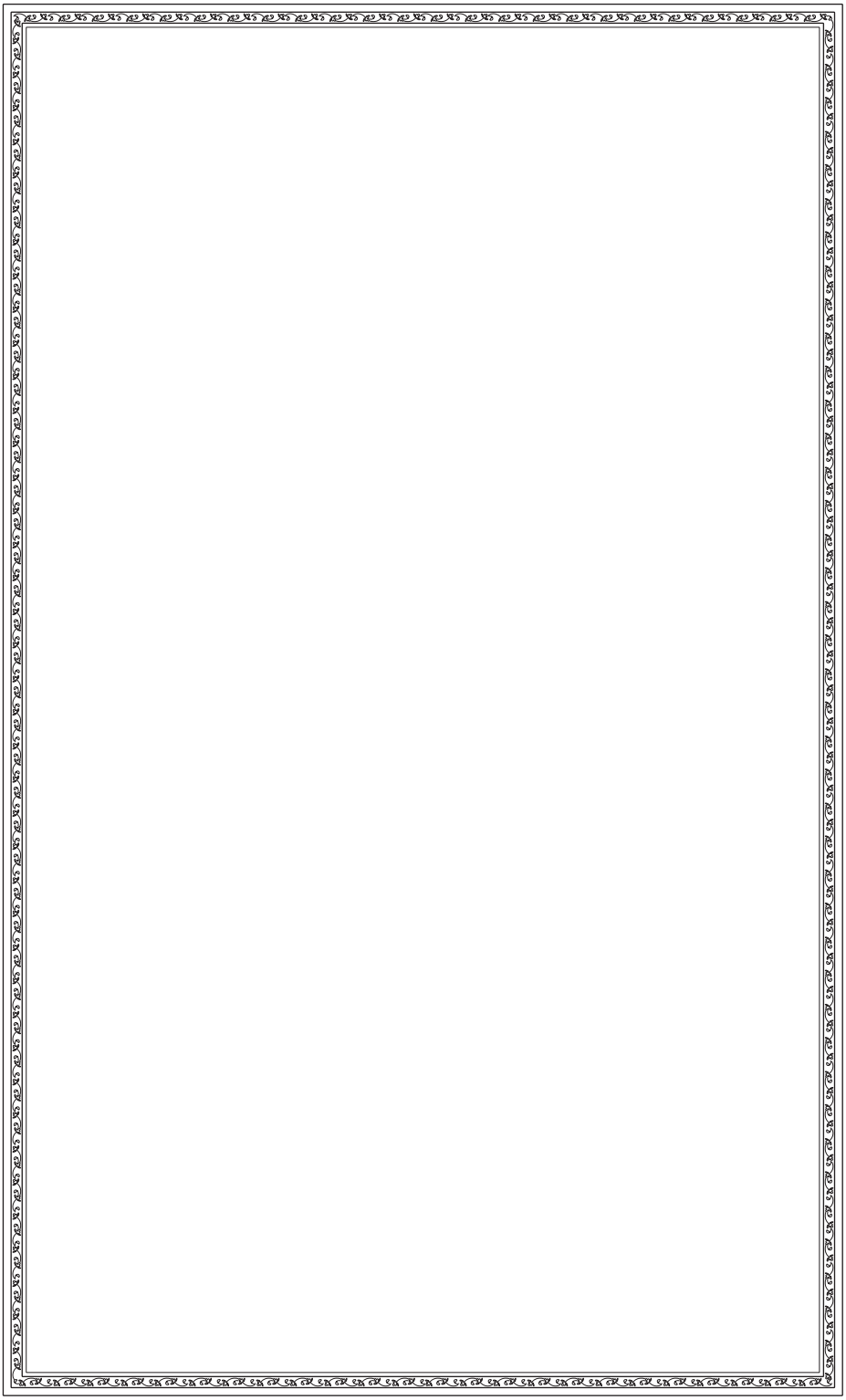

HATÂYÎ DÎVÂNI

TIPKIBASIM

İstanbul Araştırmaları Enstitüsü
Şevket Rado Yazmaları No. 51

SCHAH ESMAEL I
de la dynastie des Sophis
(1501-1523)

قدیم اولسون بو درگاهنینک الهی ایچینده قایم اولسون پادشاهی

کلوب بو درگاهه بو رسم ترتیب

دکیدر کوکنکل باپ قالمر نتاهی

تمت الکتاب بعون الملک الوهاب

فی شهر

[illegible]

عشق اودی [illegible]

[illegible]

تیغ اودی [illegible]

İSTANBUL
ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
ŞEVKET RADO YAZMALARI

کر علی ننک ملک انسان دریری | در حقیقت عرش رحمن دریری

ای خطایی کیمده وار مهر علی
رحمت حق باغ رضوان دریری

بو خطایی بنده ننک کور حالینی | کیم یولنکده قویدی باش و مالینی

پر کناهم طعنه قیلمه زاهدا
بنده سینینک حق بیلور اعمالینی

من موالی مذهبم راهم علی | حاجتم ذکرم نظرکاهم علی

اولدی عنقاتک خطایی بی وجود
قاف قدرت سر اللهم علی

من حسینی مذهبم شاهنک قولی | یعنی که معنیده اللهنک قولی

ای خطایی پادشاه اولمز کیشی
اولمینجه اوش بو درکاهنک قولی

قدیم

یا علی جانم پسنکا اولسون فدا | قل کفی درشانکا حقدن ندا

بو خطایی کو نکلنه قیلدنک نزول
مرحبا ای شاه عالم مرحبا

سایه خورشید پسجاندر یا علی | اهل فقر و شاه مردان یا علی

ای خطایی کیمسن آصلان کسونمن
لامکان قصرنده دربان در یا علی

ذات حق مفهوم نص لافتا | قوللره پسندن کرک لطف و عطا

بنده دن کیمه عنایتله نظر
بو خطایی یر قولنکدر پر خطا

اول علیدر عالمه امید اولان | اول علیدر دنیا دن تحرید اولان

اول علیدر ای خطایی بخطا
دنیا ایله عقبیده جاوید اولان

کشید رخت خطا تا بروم بشکر چین | گذار کن چو صبا در بنفشه زار و ببین

که از تطاول زلفت چه سوگوارانند

رسید موسم گل عیش و کامرانی کن | گذشت عمر دلا یکدمی جوانی کن

خلاف زاهد مکار تا توانی کن | دلا بمیکده رو چهره ارغوانی کن

مرو بصومعه کانجا سیاه کارانند

ز دست خویش پسری تند خوی عهد شکن | دل رمیده عاشق گرفته شد ز وطن

ز لار میروم این بار تا خطا و ختن | تو دستگیر شو ای خضر پی خجسته که من

پیاده میروم و همرهان سوارانند

بیا که آهوی چشمت چو مردم صیاد | ز خال و دانه و بر زلف خویش دام نهاد

بدام و دانه خطایی چنین بدام افتاد | خلاص حافظ از آن زلف تابدار مباد

که بستگان کمند تو رستگارانند

خطایی برو مرشدنسن الکی دوسه هر صوفی
کل ای عارف پس انسان اول کرم قیل اولمه صوفی

توآن گلی که خراب بو گلعذار انند
اسیر خم کمند تو شهسوار انند
به بند دانه و دامت چو من هزار انند
غلام نرگس مست تو تاجدار انند

خراب باده لعل تو هوشیار انند

توی کرشمه و ناز و گدا ز عذر نیاز
چگونه که صاحب حسنی بحسن خویش بناز
ترا رقیب و مرا شد سرشک محرم راز
ترا صبا و مرا آب دیده شد غماز

وگرنه عاشق و معشوق رازدار انند

چو آفتاب رخت نور نیست در خاور
نهاده پیش قدت سرو سروری از سر
مدیده دیده چو روی تو ای پری پیکر
بزیر زلف دوتا چون نگاه کن که چه بنگر

که در یمین و یسارت چه بیقرار انند

سپاه خال و خطت میکنند غارت دین
نشسته ابرو و چشمت زگوشها بکمین

محمد و علینک حرمتیچون
عجب میدر خدا ایستر خطایی

یوزنک بدر آیه بنکزر بنکز مرآتی — ساچینک سودایه بنکزر بنکز مرآتی
فقیرم حسن ایچینده شاه غنیدر — غنیدر (غنی دریایه) بنکزر بنکز مرآتی
خدنک کیرو کنکلی و خورکه قاشینک — قورولمیش یایه بنکزر بنکز مرآتی
زاهدنک قارقشی عاشق حقینه — یالان دعایه بنکزر بنکز مرآتی

خطایی حسرتینکدن آغلامقدن
دو چشمی چایه بنکزر بنکز مرآتی

کونکل بو سرنکی ساخلاکه بیلمز حجر صوفی — بو دریادن درین سیرنه بیلسون دکمه بر صوفی
بو سری ساخلایا صوفی‌له ولدر صفا صوفی — روا درکیم آنکا دینسه کرمی صاحب نظر صوفی
بیر اول که نفسنی بیلمز بیر اول تانیمز اوزینی — قالوبدر لا و الاده کوزنکه زرق ایدر صوفی
سوبدر سیم دنیانی قوبوبدر وصل دیداری — خاچان کیم دوغرو سوز دیسم اولور خشمیله در صوفی

منم یار وفادارم گل آهی
ملک صورتلو دلدارم گل آهی

فراقنک جانمی یاخدی بغایت
حبیبم اینسم یارم گل آهی

منم بلبل تکی نالان و گریان
دهانی غنچه گلزارم گل آهی

قاشنک قارشو سینه جانم برابر
منم تیر و کماندارم گل آهی

خطایی ناتوان اولدی غمنکدن
لبی لعل شکربارم گل آهی

شها سندن صفا ایستر خطایی
کرم لطف و عطا ایستر خطایی

ایاغنک تپراغین ای شاه شاهان
کوزینه توتیا ایستر خطایی

دله مز آستاننکدن جدا لق
جفا قیلمه وفا ایستر خطایی

کوتور گل آغ یوزنکدن قاره زلفی
نقابنک آچ لقا ایستر خطایی

شها بو دوغری یوله وار مقیچون
سننک تک رهنما ایستر خطایی

یزید و کافر و مروانه دایم
غازیلردن غزا ایستر خطایی

زلفینکنی یوز اوپته کوردوم حلقلنمش سنبلدم کنج بیردر اوپته ... یاتمیش اول شهمار ایکی

مرغ دل کامی رخنک که عارضنک مسکن دوتا بلبل دلخسته بیردر بلبلسون گلزار ایکی

قورشانور کونکلم سنبر زلفین جانا ایکی درمیان کورنیچه کافردر اول کیم قورشانور زنار ایکی

یلمز هرکز خطایی سرّ حقی خلقه فاش
چونکه بیردر سرّی آننک ساخلر سردار ایکی

لافتی الا علی اولدر ارنلر سروری سیف الا ذوالفقار بیلندی تیغ حیدری

اوّل و آخر علیدر ظاهر و باطن علی حکم ایدب صالدی ایاغه روم و شام و بربری

جبرئیلی ترجمانه چکدی شاه اولیا ترجمانه جبرئیل کتوردی سیب احمری

آلمانی چارپاره قیلدی بیری کوردی حبیب اوچی واردی حضرته چاغردی الله اکبر

بیری فاطمه بیری دلدل اول چارپاره نینک بیری اولدی ذوالفقار بیری علی نینک قنبری

شاه مردان علی نینک قوللری چون خدر ولی
بو خطایی جمله سینینک کمترینینک کمتری

منم

103

کونکلدن اوزکه مرغ کونکل دیت برتر　　بلبل نه تیرده وار کوره تازه گلشنی

یوزونک جانک پا قیلورم آستانکا　　کیم دکه یوزنه سعادتلو دامی

خوبلر جهانی جمله دوتار سه ایا صنم　　جان اولدو غنچه من داخی ترک ایلمکسی

کتم خطائی چو ریله قاپونکدن ایری　　گلشن بیلور من اول سرکو نیکده کلجی

وجهنکا باغچه کورونذی کوزومه پاره سی　　اولمشم وزازلدن فرقتنک بیچاره سی

درده درمان گرک قاپونکا کلدم ای حبیب　　بیلمشم سینده یقین در اوش یونک درد چاره سی

کوره لی شیرین لبنک عشقنکده فرهاد اولمشم　　اولمشم مجنون تکی پس لیلینک آواره سی

دیلکم بوایدی جهدن ای حبیبم صبح و شام　　یار الندن یاره ولده عشقنک یاره سی

ای خطائی فرقتین چکب تا وصالین کوره سن　　پس یقین ایلیش وصالنک بیرله بحرنک آره سی

دینی و عقبی ده بیر دریا رد و تمنک یار ایله گی　　یار ایپنک ای عملو کونکلم دو تمکل زنهار ایله گی

مونجه دعا قیلور بو کونکل قیلمز التفات
اول بیوفا مکر که ایشتمز دعاسینی

حیران و واله اولدی کونکل چون علی الدوام
بیر قاتلا کوردی تا که آننک خوب لقاسینی

ای دل طبیبه سورمه علاجین بو دردمنک
دنیا حکیمی بیلمیه عشقنک دواسینی

اخلاص ولده آیت تعویذ او خیر مدام
یا دیله کنج جهانده خطایی خطاسینی

آصدی زلفنک تک غمنک شول قد و بالادن منی
اوزی کوستر ماه من قورتار بو سودادن منی

مهر رونیک مه تکی قارشومده دوتمش اول پری
ای فلک دور ایلمه اول حسن زیبادن منی

زاهد اویرمه نصیحت عشقی من ترک ایلمن
وعظ ایلن قورخوتمکل امروز و فردادن منی

کوز یاشم رودخانه سی اخدی غمنکدن اولدی بحر
وصلیله دوتکل الم قورتار بو دریادن منی

بو خطایی ننک یری اولدی غمنکدن داغ هجر
قورتاره وصلنک مکر بو کوه و صحرادن منی

تا کوردی کوزلرم سنی ای حسنله غنی
مجنون مثال غلغله کورمدم منی

کوتکدل

تا که سین کیتدینک منیم قارشومدین ای آرام جان
دمبدم ایستیر روان اولوب کوزوم دین سوینی

کلدی یوزینک زمین درلوسودا ای پریشان باشیمه
خانه ده کوردی کوزلریم ای طرهٔ هندو سینی

یا رب اول چهره‌نینک نه تاره درد احمر درسینینک
کل قیزرمش خجلتیندین لال ایدیپدر سوینی

ای خطائی سین نه بلبل سین که باغ روضه ده
کورمیش در باغبان در گلشن مینو سینی

ای منی حیران ایدن در خواب کوردم من سنی
نه پری نه آدمی مهتاب کوردم من سنی

عشقینک دریاسیده غرق اولمیشم ای غوص بنک
بحر دل ده لولوی سیراب کوردم من سنی

یوزینک اوپتیم کوزیمه قاشینکی تا من کورمیشم
جمله عشاق ایچون محراب کوردم من سنی

کورلی مهر رخینک چشمم منور در منیم
دنیاده خورشید عالمتاب کوردم من سنی

ای خطائی دلبرنینک خورشید تابان در مگر
باغ و غنچه دین ده بر آب کوردم من سنی

اول دلربا که تن ده جگریمین جفاسینی
ویرمن جهانه شمه جه زلفینک بهاسینی

وصفینک شهر چین دیمکیده [illegible] سننک / چو همایون ایلمیش بزمم ایچره صاحب دولتی

لعل و جوهردن مرصع قیلمیش اونی جامی تمام / بو سعادتدن مدامی کیمسیدن یوق منتی

کیجه لر مجلس ایچینده اوتورور اول سرو قرار / ایله مهمانداز اننک مهر هر ده وار رغبتی

ای خطائی دیمکل اننک شهر این پس حرام / سینه پیسنه نور رنگ ولمش آلهنک رحمتی

ای بونینک طوبی دوداغنک آب حیوان نسبتی / آب حیوان دیمنک انگا چشمه جان نسبتی

قامت و رخسارنکی هر کیمکه کوردی سویلدی / بیری گل دربیری سرو خرامان نسبتی

ایشیکنک تیراغنه هر کیم قول اولدی صدقیله / پادشه دردنیاده فغفور و خاقان نسبتی

بحر اشک ایچره سننکدک نیچه غواص و المشم / دیشلارنک در دردو داغنک آب حیوان نسبتی

بو خطائی تار زلفنک کوره لی یوزا اوستیده / کوزلرندن یاش کیدر باران نیسان نسبتی

تا که اخشام وقتی کوردم ای بت مه رو سنی / کیجه لر تا صبح اولنجه ایسترم هر سو سنی

تا ک

دی سیندن آیر جانی نه در خسته عاشقنینک | دو غم فراق یورکنی یاره ییتردی
پس سن جهانده محرم عشاق ناتوان | پیغامنی کتور بو منی فقیر آره دی
یار اولدو غنچه حالینی اول یاره عرض ایدر | زنهار حالمی منم اول یاره ییتردی

خسته خطائی آیرلالی سیندن ای حبیب
اولدی غمیله بیرداغی اول گلعذاره دی

منم کونکلم الآن دلبر دکلمی | لبی مرجان دیشی گوهر دکلمی
کوزوزلفنک منم ایمانم الدی | زنیمی دین دشمنی کافر دکلمی
منی حیران ایدن اول حورزاد | بویی طوبی بنی لبی کوثر دکلمی
شراب عشق ایچین عشاقه ای دوست | لبنک نقل و سوزنک شکر دکلمی

خطائی شاه عالم ایشکنده
غلام کمتر ازقنبر دکلمی

بو صراحی دلبر رعنا کیمی در قامتی | روح تک هر کیمه ایچین ایچر آرتر راحتی

ای صنم حسنینکا انسان نیچه حیران اولمسون
کوکده پیر گردان اولوپدر اول مه تابان دادی

ای کنش حسنینک سنینک بیر اوچه تیمشیدور کورون
ایاغینک آلتینده تپراغ کیمدر کیوان دادی

موج عشقینکدن سنینک غرق اولمشم بحر کبیم
کوکرم یاشی قاتنده قطره در عمان دادی

نیچه یالماسون خطایی عارضینک بیجرنده کیم
غرق خون در خارجوردن گل خندان دادی

گل که جانا پیسندن آیرو کوزلرم قان اغلادی
جکرم یاندی توتوشدی جانیچون جان اغلادی

فرقت و هجران الندن سویله اینیدیم کورون
کوکدکی جمله ملایک یرده انسان اغلادی

کیمکه عاشق اولمدی احوال عشقی بیلمدی
دلبرینک شیرین لبندن آب حیوان اغلادی

آتش عشقه دوشن پروانه تک یانمق کرک
شیله کیم ترسا بچون اول شیخ صنعان اغلادی

هر زمان زاری قیلور مسکین خطایی یار ایچون
ایله کیم یوسف ایچون اول پیر کنعان اغلادی

ای باد صبحدم سیری وار اول نگاره دی
ای بوی پیر و یوزی گل گلعذاره دی

یازلدی عالمه یارنک حکایتی موزون
بیاض دفتر و دیوان ایچنده بیردوندی

خطایی سوزلری کونکل ایچنده کیزلو ایکن
عراق و مصر و خراسان ایچنده بیردوندی

تا که دوشدی کونکلمه روز وصالنک بیرداخی
دیده لر نقش ایلدی نقش جمالنک بیرداخی

چوخ زماندر بنده مشتاقم جمالنک شمعنه
نوله کورسم یارب اول شمع جمالنک بیرداخی

یادمه کلدوکجه فریادمدن انسان ایلمز
ای پری پیکر سننک خطیله خالنک بیرداخی

صالدی آهوتک منی صحرایه هم صید ایلدی
دام زلفنک غمزه عین غزالنک بیرداخی

باغ حسننکدن منکا باد صبا کوندرمدنک
اسمدی کوینکدن اول باد شمالنک بیرداخی

ماه نوتک قامتم اینجلدی اولدم چون هلال
از غم عکس دو ابروی هلالنک بیرداخی

ای خطایی بیزوال اولدنک سن از فضل اله
نسبت بدر مکملدر کمالنک بیرداخی

ای پری بولینکده بو عالم فدادر جان داخی
بلکه قول درجنکا عالمده هم سلطان داخی

تا نقش رخنک دیدهٔ گریانمه دوشدی
بیر یارا او دونک سینهٔ بریانمه دوشدی

سرمایه‌سی سود و زیانی دو جهانک
المنة لله که منم شانمه دوشدی

شکرم ایلرم اول ناوک مژگانه که هر دم
یغمالقی زیبا صنمنک قاتمه دوشدی

عید اولدی بو گون جان خطائی سنکا قربان
وصلنک مددی چون شب هجرانمه دوشدی

محبتنک صنما جان الچنده بیر دوتدی
درون سینهٔ سوزان الچنده بیر دوتدی

بو گونکلم آینه‌سی آهن دو تولمشیکن
چراغ شمع شبستان الچنده بیر دوتدی

ایرشدی مقصد مقصود دیله مراد بوگون
گدا که حضرت سلطان الچنده بیر دوتدی

یوزنک کتابی که صفت آیتنک بیانی در
میان صورت رحمان الچنده بیر دوتدی

دمیده شول خط مشکین و زلف رخسارنک
نه فتنه در که بو دوران الچنده بیر دوتدی

صفات گلشن و ناز و نعیم خلد برین
زبان بلبل خوشخوان الچنده بیر دوتدی

طلسم اعظمی آغزنک بیان قیلمقچون
نگین مهر سلیمان الچنده بیر دوتدی

یارلدی

هجراننک اودینه کیجه کوندوز
دل نیجه یانارسن قال ایمدی

غم قیشی منکا جفالر ایلر
ای تازه بهارسن قال ایمدی

اولمز بو خطایی یادکارنک
تا دوته قرارسن قال ایمدی

تا سحر کلشنده بلبل سوزیلن ساز ایلدی
داستان حسنکی اول دم سرآغاز ایلدی

زاغه دوشمز ناله و فریاد قیلمق بیحیا
اوزنی چون نسبت مرغ خوش الحان ایلدی

طوطی ننک کفتاری شیرین اولدوغیچون دایما
پادشه لر حضرتنده محرم راز ایلدی

کوتکلمی صید ایتمکیچون غنچه تک اول سرو ناز
بی حجاب آدلدی یوزیندن پیره باز ایلدی

حق تعالی حسننک باغنده از روز قدیم
سایهٔ طوبیدن اول قدی سرافراز ایلدی

دلبرنک لطفی منملن چوخیدی غایتده کیم
بیلمزم یارب ندن اول مهرنی آز ایلدی

ای خطایی شاکر اول مهر و وفادر غم دکل
هر جفالر کیم سنکا اول ترک طناز ایلدی

تا که دون مجلسده نی فریاد و زارم دینکلدی
آغلاشور باغرین دلوب بو ناله زارم کیمی

ابر نیساندن صورونک احوالمی کیم اول داخی
قطره قطره یاش تو کر چشم گهربارم کیمی

ای خطایی کرچه خوبلر چوخدر عالمده لیک
اولمیه بیر دلبر شوخ ستمکارم کیمی

جانا جهانده اولمیه مه روسننک کیمی
مه رو داخی بولونمیه نیکو سننک کیمی

قاندرمنی سوسامشم ای آب لعل یار
کیرمز الومه دنیاده بیر سوسننک کیمی

احسن جمال و حسنکا ای آفتاب حسن
کلشنده کورمدم بت کلروسننک کیمی

ای زلف یار دنیاده سن درهم اولمکل
دوشمز دماغه عنبر خوشبو سننک کیمی

کتمه خطایی چشمیدن ای عکس قد یار
نمناک بیرده یتیمه قارقوسننک کیمی

ای سوکونکار سن قال ایمدی
ای فتنه لو یار سن قال ایمدی

وصلنکدن ایراغ آه الیرم
دلخسته و زار سن قال ایمدی

کر جمالنک عکسنی کوردم فلک اوجنده کون
شول خجالتدن قیزاردی غیرتندن خون کیمی

دست غیرت تا که چکدی عارضنک دورنده خط
خانسی کاتب یازه بیلدی شول خط موزون کیمی

بو خطایی بیر کون اولمشدی لبنکدن بوسه کیر
کلدی چوخ کونلر ولیکن کلمدی اول کون کیمی

خسته جانم بولمایه سن سوکلو جانان کیمی
حقه لعلینی کوردم دردمه درمان کیمی

ایله کیم ظلمات ایچنده آفتاب اولور عیان
روی و زلفنک آراسنده کفر ایله ایمان کیمی

عارضنک تک نسبت وصفنک جهانده سولرم
کلشن جنتده بیتمز شول کل خندان کیمی

کلبهٔ یعقوبه نسبت مسکنم بیت الحزن
تا که سندن آیرو دوشدم یوسف کنعان کیمی

بو خطایی ویردی اوصاف حقیقتدن خبر
تا کوزم کوردی جمالنک صورت رحمان کیمی

یوخدر عالمده بیرده حسنیله یارم کیمی
یا وفا اهلنده کیم وار اول وفادارم کیمی

حسرتندن قدننک ایله ضعیف اولمش سوکوت
ییل اسنده تیتر شور بو جسم بیمارم کیمی

یاسمین تک رخلرنک کوردم ایا روح روان
کوزلرمدن یاشی روان اولدی نه قانم کیمی

اینجمن دردنکدن ای کونکلم آلان نازک صنم
وار درر مهر لبنک کونکلمده درمانم کیمی

قدنکی جان باغچه سنده ایسترم هر دمبدم
چشمه چشمده شول سرو خرامانم کیمی

ای خطایی ایشیدب هر دم منم فریادمی
ناله قیلدی نه فلکلر آه و افغانم کیمی

دلبرا کل کورمدم کلشنده رخسارنک کیمی
مهر و ماه اولمز فلک یوزنده دیدارنک کیمی

آلیله آلدنک منم کونکلیمی سندن دونمدم
سحر ایچنده کورمدم اول چشم مکارنک کیمی

صورمشم قندیله شکر لذتی خوشدر ولی
اول داخی شیرین دکل لعل شکربارنک کیمی

بو خطایی خسته یه نیچون وفالر قیلمدنک
وار درر مهر لبنک کونکلمده تیمارنک کیمی

سن بت لیلی الندن اولمشم مجنون کیمی
اشتیاقندن دمادم آغلارم محزون کیمی

چشمه چشمم سویندن سیل دوتدی عالمی
مونجه کلمشدر فرات و دجله جیحون کیمی

کرجمالنک

اختیارم کتدی الدن جان و دلدن آب بودم
اول منم و دلیسله اختیارم کلدی

خسته در مسکین خطایی بر مثال عندلیب
چین باغنده جمالی گلعذارم کلدی

منکا درد و بلا لر تحفه سی کلدی
سنکا ذوق و صفا لر تحفه سی کلدی

سنکا خوش اولدی یار رنگ یار اولدی
منکا اول آشنا لر تحفه سی کلدی

پس اولکل درد بله غمدس که منکا
بسی درد و دوا لر تحفه سی کلدی

سنکا جور و جفا اولدی مسلم
منکا اهل وفا لر تحفه سی کلدی

منم یوز قیمتم بیر پوله دوشدی
بو درد و پر بها لر تحفه سی کلدی

من اول پروانه تک حسرت اوده ینم
سنکا شمع و ضیا لر تحفه سی کلدی

خطایی وصله تیدی چین و تحقیق
سنکا یاردن عطا لر تحفه سی کلدی

دلبرا عشقنکا تنده ساخلرم جانم کبی
ایلترم مهرنکی جان تخت نده سلطانم کبی

خانه‌ده کیم معشوق اوله گوینده واردر چوخ رقیب
خانسی گل در کیم آنینگ یانینده بیر خار اولمدی

تا پسنی گوردی خطای واله و شیدا اولوب
خانسی گوز درحق یوزین گورگنج که بیدار اولمدی

تا منیم گل یوزلو یارم عزم سیران ایلدی
لاله تک هجران یاراسی باغرمی قان ایلدی

تا که قیلدی بیر نظر اول دلربا یارم منگا
مونجه عشاق اهلنی سرمست و حیران ایلدی

دانه صالدی جان قوشینی صید قیلدی دلبری
تا قمر یوزندن اول زلفین پریشان ایلدی

ناگهان گلزار ایچینده بیر تبسم قیلدی کی
آغزی پسته غنچه‌نی گلبرگ خندان ایلدی

آفرین اول دلربای نازنین جانانکیم
بو خطایه وصالین لطف و احسان ایلدی

دمبدم یول گوزلرم سوگلو یارم گلمدی
قالمشم قلیش محنتینده نوبهارم گلمدی

خیلی مدت درکه من تا آیرو دوشدم یاردن
گورمگیچون جان ویردی انتظارم گلمدی

تا که گوردم اویخوده من اول پریشان زلفنگی
بیر نیه انگدن صبر و قرارم گلمدی

۱ اجلنام

هر زمان قلبنک نیک و بد آخر سنکا اولمش اولو
چکمدی شرمنده لوک هر کیمه بدخواه اولمدی

چونکه قول اولدنک خطایی بنده فرمان اولیقین
بنده فرمان اولمیانلر لایق شاه اولمدی

دلبرنک عشقنده کیمدر دیین گریان اولمدی
آتش عشقینه هر دم باغری بریان اولمدی

گل یوزنک غمینده دون گیتدم گلستانه گشته
سندن آیرو خار اولدی گل گلستان اولمدی

تا سنک خورشید رخسارنکی گوردم چشممه
بیر بولوت اولدی قمر اول ماه تابان اولمدی

مونجه کیم گوردی سنی زاهد یوزنکی سومدی
لاجرم اول کافرنک کوکلنده ایمان اولمدی

بو خطایی عشقنه نیچون خلایق طعن ایدر
اول مهی کیم گوردی کیم چشمینه حیران اولمدی

تا سنی گوردی نگار اول منکا یار اولمدی
گرچه یار اولدی ولیکن یار غمخوار اولمدی

گرچه شیرین لب جهان ملکنده چوقدر بیشمار
حقه لعلنک کیمی هر گز شکربار اولمدی

گل گلستان ایچره چوقدر نازک و رعنا ولی
عارضنک تک ای صنم هیچ گلده رخسار اولمدی

منی بیلکل همیشه حقه واصل
زغیر حق جدایم کلدم ایمدی

خوارج حقنه بیر ضرب شمشیر
بو کون حقدن بلایم کلدم ایمدی

جهان ایچنده ای غافل منی بیل
من اول صدق و صفایم کلدم ایمدی

محبلر حقنه ای اهل دللر
بو کون بیر جان فدایم کلدم ایمدی

مقرب حقنه اوج فلکدن
معین بیر همایم کلدم ایمدی

یوکوش جانلاریچون جان آلمقه من
خطایی جان فدایم کلدم ایمدی

سر عشقنکدن شها هر کیم که آگاه اولمدی
قالدی محروم ابد مقبول درگاه اولمدی

بیلمدین کندو وجودین حقی بیلمز لاجرم
کیمکه بیلدی نفسنی عالمده گمراه اولمدی

کوز کوسی پاک اولمایانک چاره یوخدر پاسنه
قالدی ناپاک ابد فضل آنکا همراه اولمدی

زرقه آلدانمکل مکری یوکوشدر دنیانک
خانسی کون خوش کیچدی کیم صونکره غم و آه

ویرمشیدی ایوبه اول غم و درد و بلا
آنکدین اوزکه هرگز آنکا بیر داخی آه اولمدی

کر جمالنک عکسنی کوردم فلک اوجنده کون	شول خجالتدن قیزاردی غیرتندن خون کیمی
دست غیرت تا که چکدی عارضنک دوزنده خط	خانه‌سی کاتب یازه بیلدی شول خط موزون کیمی

بو خطایی بیر کون اولمشدی لبنکدن بوسه‌کیر
کلدی چوق کونلر ولیکن کلمدی اول کون کیمی

خسته جانم بولمایه‌سن سوکلو جانان کیمی	حقه لعلنی کوردم دردمه درمان کیمی
ایله کیم ظلمات ایچنده آفتاب اولور عیان	روی و زلفنک آراسنده کفر ایله ایمان کیمی
عارضنک تک نسبت وصفنک جهانده سوزلرم	کلشن جنتده بیتمز شول کل خندان کیمی
کلبه‌ی یعقوبه نسبت مسکنم بیت الحزن	تا که سندن آیرلدی شول یوسف کنعان کیمی

بو خطایی ویردی اوصاف حقیقتدن خبر
تا کوزم کوردی جمالنک صورت رحمان کیمی

بو حضرت عالمده بیرده حسنیله یارم کیمی	یا وفا اهلنده کیم وار اول وفادارم کیمی
حسرتندن قدنک ایله ضعیف اولمش سوکلو	ییل اسنده بیتمز شول بو جسم بیمارم کیمی
ایلدی بیرکون اولمشدی لبنکدن بوسه‌کیر	کلدی چوق کونلر ولیکن کلمدی اول کون کیمی
خسته جانم بولمایه‌سن سوکلو جانان کیمی	حقه لعلنی کوردم دردمه درمان کیمی
ایله کیم ظلمات ایچنده آفتاب اولور عیان	روی و زلفنک آراسنده کفر ایله ایمان کیمی
عارضنک تک نسبت وصفنک جهانده سوزلرم	کلشن جنتده بیتمز شول کل خندان کیمی
کلبه‌ی یعقوبه نسبت مسکنم بیت الحزن	تا که سندن آیرلدی شول یوسف کنعان کیمی

بو خطایی ویردی اوصاف حقیقتدن خبر
تا کوزم کوردی جمالنک صورت رحمان کیمی

بو حضرت عالمده بیرده حسنیله یارم کیمی	یا وفا اهلنده کیم وار اول وفادارم کیمی
حسرتندن قدنک ایله ضعیف اولمش سوکلو	ییل اسنده بیتمز شول بو جسم بیمارم کیمی

عاشقی کوز خنجریله اولدروبن دوریانو | جانجری کهدپرسن ای خونخواره دلبر جانجری

ای خطایی شول ختن ترکی سپاهی آسلوکور
آهوی چین کوز رنجه صحرایه صالدی عنبری

ای ملک صورتلو حوری ای کوزی شوخ یوزلو کوری | کورمدی عالمده هیچ کیم پرسننک تک دلبری
صانمه آنجق مشکه ویردی یوسننک قاراشی جنک | هم یوزنک قیلدی خجل باغلارده ورد احمری
عشق تیزپر صانمه کونکللر مهرنکاروشق اوله | آنکلارنک شهرین خراب ایتدی فراقنک لشکری
اولدی صحراده یرم انسان الجنیدن دور اولو | تا که کوردی کوزلرم پس آهو کوزلو دلبری

اوشبو معنیده خطایی چو رسویلر جنکلی
کیم لبننک پیمانه‌سی بخش ایتدی آب کوثری

ای جمالنکده سننک الله نورنک مظهری | اوشته بیت الله قاشنک محراب اوقدنک منبری
پس نچوک صنع خدا سن ای ملک صورتلو یار | یوزنکی کورکج اوخیر عشاق الله اکبری
چین چریسی صانه سن کیم دوتدی روم اقلیمنی | تا یوزنک کردینه دوشدی زلف مشک و عنبری

تا یار اتر

چون امام جعفره جاندن محب صادق اوز
لاجرم آنکله اولدوق غیری مذهبدن بری

موسی کاظم یولنده صادق اخلاص اولوب
اولمشوز اهل رضانک چاکری نک چاکری

اول محمد کو تقی در وصف آنکا تقوی ایله
راستی بیلنک آنی جود و عنایت مظهری

اول علی کیم هم لقب کلدی نقی کولدن انکا
منبع الطاف و احساندر خلایق رهبری

اولیا بیچون سپهسالار اولوب هم پیشوا
کوییا بیر کوکب علوی اولوبدر عسکری

حجت القایم محمد مهدی صاحب زمان
کیزلودر اما اولوبدر عالمنک روشنکری

خاندان مصطفی و مرتضی سودوکیچون
بو خطایی شیر شیره جاندن مشتری

هیچ سننک تک کورمدم بیر دلبر حوروی
سرو بویلو غنچه لبلو لاله رخ مه پیکری

تا سنی کوردی کوزم اولدم اوزمدن بیخبر
خانده کوردی کوزلرم بیلمن سننک تک دلبری

ایشیکنک رضوان اوزنک حوری جمالنک روح بخش
رخلرنک مصحف بوینک طوبی دوداغنک کوثری

مرحبا ای دلبر شیراز و شوخ ملک چین
سویلدی هر کیم سنی کوردیسه الله اکبری

دیدهٔ بینا ایچنده روشن اولمش آشکار
لمعهٔ نور رخنک خورشید تابان یا علی

دوستدارنک منزلی اولمشدر چرخ برین
دشمننک اولمش قرا تپراغه یکسان یا علی

مصطفی معراجه چیخکچ لیلة الاسراره هم
ناگهان گوردی سنی بر شکل اصلان یا علی

جمله موجودات عالم انس و جن حکمنکده در
شرق و غرب و طول و عرض و مرغ و ماهی یا علی

روز و شب تکرار ایدرلر حمد و شکرنکی سننک
عندلیب و طوطی و قمری خوشخوان یا علی

کمترین قولنک خطایی در آنکا ایله نظر
عالمه چون سن ایدرسن لطف و احسان یا علی

ظاهر اولدی گرچه مهر خاتم پیغمبری
حق ولایت سروری قیلدی امام حیدری

اهل حق جانینه دوشدی خاندانک سوگوسی
هر نیکا گیتدی علی المرتضی ننک دفتری

قرة العین رسول اولدی حسن بیرله حسین
فضل دریاسنده در بولدوق بیر اول گوهرلری

فاضل اولدی هر سجود اهلنده زین العابدین
پس محمد باقری بیلدوک مراتب مظهری

صاف اولوپدر قلبمز هر مذهب ناپاکدن
گیم موالی مذهبوز دلدن امام جعفری

چون

ذو الفقارینک هیبتیندن تیترشور ارض و سما
منبع مهر و وفا در دُرّ دریای کرم
سایبان چرخ گردان سایه سینده کلمه تیش
حق تعالی حضرتیندن لیله الاسرا تعلیم
ایاغینک تپراغیغه آی اهلی کون ایلر سجود
خاک راهینک نور چشم رخسارلارنینک مونسیم
اولمیش ایدی خاتمینک اوستیده اسم اعظمینک
کر خلیله اولمیش ایدی لطف و مهرینک همنشین
کر ازلدن اولمیش ایدی لطف و احسانینک سینک
یونسی سن صالادینک دریاده قارنیده بالغ
حق بیلور کیم هر دو اسیر دردده درمان سینداده در
ز خشم آتشیم سید عالی نسب

مرغ و ماهی قوترغوددن چون بیلدلر ان یا علی
معدن لطف و سخا و جود و احسان یا علی
بیر سینینک تک شهسوار روز میدان یا علی
جبرئیل ایندردی اسمینک شاه مردان یا علی
مین شبا او خیبر پیکا بو چرخ و کیوان یا علی
ذکر و فکرینک کونکلم ایچره راحت جان یا علی
خانه ده یولوردی تو تعظیمی سلیمان یا علی
آتش سوزانی اولمردی گلستان یا علی
نوح بولمردی نجات هول طوفان یا علی
سن چیقاردینک یوسفنی از چاه کنعان یا علی
حکمتی هم سینداده حاصل قیلدی لقمان یا علی
شاه قنبر مثر بوذر جان سلمان یا علی

عنترنک باشین کیسن خیبر قاپوقین قوپارزن
جنگ ایچینده قاتل کفار سن سن یا علی

اول و آخرده سن سن ظاهر و باطنده سن
عقل کامل دانش بسیار سن سن یا علی

اول و آخرده اسلام دینی فاش ایلدین
کونکله هم دللره اقرار سن سن یا علی

آدم خاکی هنوز اولماشیکن ماء و طین
بو جهان اهلی یوخ ایکن وار سن سن یا علی

انبیانینک محرمی سن اولیانینک مهتری
غازیلرنینک سروری سردار سن سن یا علی

لا فتی الا علی شانینکده اولمیشدر نزول
ضرب ایچینده سکه دینار سن سن یا علی

چیخدی معراجه محمد دیدی ذوقینک کلام
سرّ حقنینک محرمی اسراری سن سن یا علی

بو خطایی خسته‌نینک سن سن مراد و مقصدی
خانده باخسم کورونک دیدار سن سن یا علی

ای موی خط و خالینک شرح قرآن یا علی
وی رخ فرخنده فالینک ماه تابان یا علی

حق تعالی امری ایله ای شه کون و مکان
انس و جنه لطفینک ایله ویره سن جان یا علی

جمله مؤمنلرنینک کونکلینده روشن در یقین
عنبرین زلفینک سوادی نور ایمان یا علی

ذوالفقارینک

مردار الشفا کلدی چو زین العابدین حقدن — که هر اعمی آنکا دارو کوزینه روشنا کلدی

محمد باقری سویله که اولدر کوزلرم نوری — طریق دین عشاقه امام و رهنما کلدی

چو جعفر صادق المحکم صراط المستقیم اوسته — آننک مدح و ثنا سندن بو جانمه سنا کلدی

الهنک امرنه چون قاتلاندی موسی کاظم هم — ملکلردن آننک شانینه یوزمین مرحبا کلدی

علی موسی رضاننک خدمتینه باغلا بیل دایم — که آننک شانینه حقدن کرم بیرله عطا کلدی

محمد تقی متقی چو آنکدن صونکره مرشد در — حقنک درکاهنه نالشده دایم بی ریا کلدی

نقی و عسکری مهری شفا در جمله بیماره — اولارنک خاک پایندن کوزومه توتیا کلدی

محمد مهدی در بیلنک که سر اولیا نیشک — طریق دین اسلامه بیزه اول رهنما کلدی

خطایی بینوا یارب اوله می حضرته لایق
امام لر یولینه تحقیق جان و دل فدا کلدی

بیرده کوکده حیدر کرار سن سن یا علی — روز محشر ساقی ابرار سن سن یا علی

خمسة الاسما او خورا آرادکی یا بو الحسن — ابن عم احمد مختار سن سن یا علی

کناهم چوخ خدا ایچون یاغیشلا
محمد مصطفی ایچون یاغیشلا

بیلوردم حدّن آشوب در کناهم
علی المرتضی ایچون یاغیشلا

حسن در پادشاه هر دو عالم
حسین کربلا ایچون یاغیشلا

امام زین العباد باقر و جعفر
کاظم موسی رضا ایچون یاغیشلا

محمد تقی در مقصود و مظهر
علی مقتدا ایچون یاغیشلا

حسن عسکری اهلی عطادر
محمد مقتدا ایچون یاغیشلا

خطاییم انا الحق چاغرورم
کناهم چوخ عطا ایچون یاغیشلا

شفیع المذنبین حقدن محمد مصطفی کلدی
جهان اهلینه فخر اولسون آنینک تک محتشمی کلدی

دینک عشقینه قوی جانن ارنلر سروری شاهنک
الینه ذوالفقار المش علی المرتضی کلدی

عدودن چکدیلر اینجه بلای زهر قاتللر
شهادت شربتینه توش حسن خلقی رضا کلدی

یازلمشدی حسینک آلینه خط شهادت کیم
باخوب اول یازویه حکمنکله کونکلینه صفا کلدی

ای کونکل جهد ایله کیم دوغری اولاس شاهه سن — عاقبت قلبی چنبر هر کیمسه کیم اوباش اوله

ای خطائی صدق ایله بو شاه ایاغینه کلن
عاقبت بیر کون کجان سنیر خلق ایچنده باش اوله

هر کیمه کیم سنجلاین بیر پریوش یار اوله — عقل و هوش و خان و ماندن داخی بیزار اوله

مویه دونمشدر وجودم محنت و درد چکیب — یاغ کرن دشمنلرنکی کوریم بیمار اوله

باشینه هر کیمسه نینک دوشسه ساچینک سوداسی — تنک ایدوب دنیای عمرندن داخی بیزار اوله

پس نچی عالمده اولسه کر اولو بیری ملک — پس کوزی چاندو صفت نیسم کوزلری مکار اوله

درد و غم کلدوکجه سندن شاد اولورم دلبرا — کوره یم آنکلا منیم کونکلمده برخوردار اوله

همدمینک دایم رقیب اولمشدر ای کل یوزلو یار — خانه کیم بیر کل تیر پایینده دایم خار اوله

عشقینکا هر کیم کرفتار اولدی ای کافر بچه — شیخ صنعان تک بیلینه باغلاین زنار اوله

وصلینکله شاد ایله قوتار در لو غملردن منی — درد هجران تک چکن کیمی دلی افکار اوله

وار میدر کیمسه یارب اهل عشاق ایچره زار — بو خطائی خسته دل اتک عاشق دیدار اوله

هر ستونینک قصر باغ دلده جان نقد ای ... نسبت جنان و منان ایتیدوکنک یعنی که

بو خطایی کونکلنی ای نرگس جادو نگار
اوزنکا سحر ایله حیران ایتیدوکنک یعنی که

ای بنکا گر جهان پناه سنینک آگه اوله ... کمتر قولونکنک مقامی سنینک پادشاه اوله

عاشق اودر که معنی اگر اولسه سوزینه ... قانلو یاش ایله چهره زردی گواه اوله

محرابی وار زاهدنینک اما که عاشقه ... معشوقینینک ایاغی توزی قبلگاه اوله

بدخواه اوله اگر دو جهان حکم‌رم ملال ... چون اول صنم منمله اگر نیکخواه اوله

باشدن ایاغه گرچه خطایی خطا اودر
زاهد خاچان که خوبلری سومک گناه اوله

ای کونکل صد قبله هر کیم شاه ایله یولداش اوله ... یوز گرگ دونمز میه هرنچه کیم یولداش اوله

یولی گرداش اوله گر باز اوله گر اوج و قلیج ... مرشدندن دونه نینک معیسینده الله اوله

قول گرک تا ینده اوز دوغرولیغی شاهینه ... اعتقادیدن اگر ایه گر بای و گر قلاش اوله

ای کونکل

وار کل ای باد صبا اول عنبرافشان زلفنه / بو قدرده وزنده دوران ایتدوکنک یعنی که نه
ایسترم کلدو کیچه غمدن قوتاره سن رحم اید / کونکلمی دردم فراوان ایتدوکنک یعنی که نه
لشکر عشقنکی چکوب استیمه ای دلربا / خانهٔ کونکلمی تالان ایتدکنک یعنی که نه
خالنکی فلفل یوزینک کل لبلرینک مل ای صنم / خط رنکیدن دپته ریحان ایتدوکنک یعنی که نه
بحره دوندی چوریکزده اشکلم ای آینه رو / کوزیاشندن بله عمان ایتدوکنک یعنی که نه
سیر ایدرکن مرغ دل باغ زنخدانکده آب / آنی دربند زنخدان ایتدوکنک یعنی که نه
چالمیقچون باشمی توپ ایلیوب میدان ارا / ها وایدوب زلفنکی چوکان ایتدوکنک یعنی که نه
چونکه ظلمتدن چیخارمز کونکلمی شمع رخنک / پس آنی شمع شبستان ایتدوکنک یعنی که نه
من کدایه چونکه یوخدر رحمنک ای جان عشقنکیله / کونکلمنک تختنده سلطان ایتدوکنک یعنی که نه
عید یوزینک ای شهامرکان اوخیله جانمی / قاشلرینک یاینه قربان ایتدوکنک یعنی که نه
معدن یوزینکده سرحقهٔ دهانک در سنک / لبلرینک عکسینی مرجان ایتدوکنک یعنی که نه
اولدی خیزم قم کعبهٔ وصالنک صفاسندر کورم / طوف دل دردینه درمان ایتدوکنک یعنی که نه

گلشن ایچره جلوه ایتمش سن نه گشت ایتکه
جان قوشین دو تماغه سیران ایتدینک یعنی که

بی توقف هر بلا اوخین که آتتینک هر یانکا
پس منی قارشوده قلحان ایتدینک یعنی که

گر یوز ایل کوینده جان ویرمیش بولوب هر دم سنکا
ای کونکل پس مونچه افغان ایتدینک یعنی که

ایاغینک توزینه دیرلک ایستدم سن اُل دیدنک
مشکلنی سیله آسان ایتدینک یعنی که

دل قوشینه دانه خال اوستیده دام ایتمش سن ایچنک
یا رب آنی بند و زندان ایتدینک یعنی که

چون قیلور دینک منکا یوز مین طعن ایلین جور و جفا
عشقینکی کونکلمده مهمان ایتدینک یعنی که

عارضینی زلفینک بیرله حجاب ایدینک و باعث مدام
ای کونکل بوزنکی پنهان ایتدینک یعنی که

مهر ایله رحم ایتمیوب قهر بیرله اُلدروب
بنده یه لطف ایله احسان ایتدینک یعنی که

ایستمیش سن قیلمی جان مژده ویردم مژده
کوز کونکلی پس پشیمان ایتدینک یعنی که

غنچه گل خندان اولوب نرکس ایله سوسن بیکه
عارضنک باغین گلستان ایتدینک یعنی که

بیر ده پیشندن کسب ایدیب ای رد احمر رنکنی
بلبلی عالمده دستان ایتدینک یعنی که

چونکه جان ترک ایتسن ای عمرم بو جان سیز ختیبه
سوی لعلنک آب حیوان ایتدینک یعنی که

سجده قیلمق چون دیلر پس قاشلری محرابنه / اوزنکی پس اهل تقوی قیلدی وغنک یعنی که نه

آیاغی توزینه اول سرو روانینک ای کونکل / ویرمکیچون جان مهیا قیلدی وغنک یعنی که نه

سدره ایله منتهایه قدینی تشبیه ایدب / قدری بیر ایله طور سینا قیلدی وغنک یعنی که نه

ایستریدم قورتولم کلدی وکیجه هر سر غصه دن / کون یکون دردی دمی انشا قیلدی وغنک یعنی که نه

ایشیکینکده بینوایه التفاتینک کیم قیلوب / حس ایله اوزنکی غرا قیلدی وغنک یعنی که نه

ای خطائی خاک ایلن یکسان اولوب اول ماه یچون / عزم سودای ثریا قیلدی وغنک یعنی که نه

غنچه تک لعلنکی خندان ایتدی وکنک یعنی که نه / لاله تک باغرمنی پرقان ایتدی وکنک یعنی که نه

قاره زلفنک آغ یوزنک اوستینه افشان ایلابت / کونکلی غمدن پریشان ایتدی وکنک یعنی که نه

قیلمقیچون تازه حسننک باغینی ای سرو روان / کوزمی کونکلیده کریان ایتدی وکنک یعنی که نه

توکمکیچون قانمی یاشیم کیمی هر دم بدم / شهسوار عزم میدان ایتدی وکنک یعنی که نه

عاشقینک وصلنکله هردم کونکلنی شاد ایلابت / بو خراب آبادی ویران ایتدی وکنک یعنی که نه

اشک خونین قطره دونمدی چشمه چشمیمنینک — سوبسوا اشکنی دریا قیلدوغنک یعنی که
وهمنک ایامنده بو نجب پیاپیمی تنها — نیستی پرشب یلدا قیلدوغنک یعنی که
مردم ای لیلی نگارم بندینی مجنون کبی — واله و رسوا و شیدا قیلدوغنک یعنی که
ایستدم کوینکده جان ویرم شبهای آرزو — آن ابهامم هویدا قیلدوغنک یعنی که
اولدورم دیردنک بو کون دانکلامی چجدی جلاد — بیلمزم امروز فردا قیلدوغنک یعنی که
یوخ دلده بیله پیکین باتمیشکن غمزری — بیر داخی تنکلشدن اینشا قیلدوغنک یعنی که
چونکه رحمینک یوخ بو قبرم اوستیده بیر دا — ای وفا پیشر آنی طغرا قیلدوغنک یعنی که
گل یوزینک اوراقی گلشنده خندان ایلکوب — بلبل محزونی گویا قیلدوغنک یعنی که
آیتمقچون جانمی بیر موی ایلین ای بیوفا — سرو تنک قدینکی پیدا قیلدوغنک یعنی که
چونکه دوران ایمز ایاغینک محل عشاق ارا — لبلری چاهین مصفی قیلدوغنک یعنی که
قدرتی در صانع یاپکینک انگا انسان دیمه — پس آنی مانند اشیا قیلدوغنک یعنی که
لیلی زلفینک خیالی عشقیده مجنون کبی — مسکنی کوه و صحرا قیلدوغنک یعنی که

بنی بی پروا الفتی یاد ایتدوکنک یعنی که نه
نولور اولر سوزی نیاد ایتدوکنک یعنی که نه

هر سحر تا شام اولنجه چونکه یاتمن راحتی
بندنی قیقودن آزاد ایتدوکنک یعنی که نه

غصه و درد و فراق ایلن ایا شیرین مثال
عاشقی داغلارده فریاد ایتدوکنک یعنی که نه

یوز کزالدم دنیاده منکا یوخدر وصال
فرقتنکدن عمری برباد ایتدوکنک یعنی که نه

سینه‌کدن یار زنک الندن آه ایدوبن ای کوکل
یاقه یرتوب باش آچوب داد ایتدوکنک یعنی که نه

المشیدم بحردن چون رشیدی استجواب
دیرلکی بیرده اعاده ایتدوکنک یعنی که نه

چونکه فریادنکا تیمز رحم ایدب ای شاه حسن
ای خطایی بونجه فریاد ایتدوکنک یعنی که نه

ای کوکل کوینده ماوا قیلدوغنک یعنی که نه
ایلری اوکنده غوغا قیلدوغنک یعنی که نه

پاکن اولمو کعبه کوینده سیکدر دلبرنک
هر کز کلمز یرده ماوا قیلدوغنک یعنی که نه

قانلو یاشمنی یوزم اوستنه روان ایلدم
راز پنهانم هویدا قیلدوغنک یعنی که نه

کوکلمی قیلدی مشوش تیره کیم فکر ایله
بو پریشان زلفی سودا قیلدوغنک یعنی که نه

دنیانک سوکوسی آخر یوکمش میدان ایشیت
منکا یوک ایتمه آنی کل سوکلن خار ایستمه

کل بولونمز بو نیکا بو عالمنک باغنده چون
ابسم اول بیهوده کل سیز بیرده کلزار ایستمه

جیفه در دنیا آننک طالبی آدی در کلاب
اولمه کلب آننک کیمی آدنکی مردار ایستمه

آری کفتار ای کونکل کیرچک لرنک نطقنده در
هر دلی اکریده یوخدر آری کفتار ایستمه

سرمه محرم بولونمز ای خطایی خسته دل
خلقه فاش ایتمه بو رازی کشف اسرار ایستمه

یاره یار اولمق دیلرسن غیری دلدار ایستمه
جان و دلدن کیچمیش سن بیری دلدار ایستمه

هر نه وارین ویرمینجه شاهه وارلمازمیش
سن اوزنکی شاهه تاپشور داخی کل وار ایستمه

عاشقنک یاری یوزی هم قبله سی هم کعبه سی
سن یوزنکی شاهه دوندر قبله دیوار ایستمه

بو جهانک باغچه سنده خار سیز کل می اولور
تیکانندن قورخار سنک بیری کلزار ایستمه

ای خطایی یار یولنده جانکی ایتکل فدا
کیچ بو دنیا شهرتندن سن آتی وار ایستمه

ینه

موسم قیش کیتدی و فصل بهار اولدی ینه ‌ ‌ ‌ مجلس گشت و عجایب نگار اولدی ینه

موسم گل گلدی و گلشن بزندی پر محزن ‌ ‌ ‌ کوه و صحرا جمله یکسر لاله زار اولدی ینه

ساقیا وقت طربدر الده دوت گل جام میی ‌ ‌ ‌ کیم بنفشه مست اولوب نرگس خمار اولدی ینه

گلدی نوروز و بهار عید دورر دوستکام ‌ ‌ ‌ یارالی تک یر یوزینی نقش و نگار اولدی ینه

ابر نیسان جوشیله گلدی توکدی رحمت یغمورین ‌ ‌ ‌ کوک یوزیندن یر یوزینه دُر نثار اولدی ینه

گل یوزینی گورلی آرتدی فغانی قوشلرنک ‌ ‌ ‌ لال ایکن بلبل‌لرنک صوتی هزار اولدی ینه

باغچه‌یه پیرایه چیخدی گشت ایچون اول دلستان ‌ ‌ ‌ گل خجالتدن قزاروب شرمسار اولدی ینه

قامتنکله بحث ایدردی دایما اول سرو باغ ‌ ‌ ‌ گور خجالتدن انکا منزل کنار اولدی ینه

ای خطائی شاد اولوب بیت الحزندن چیخ بوکون

باغ و صحرا سوینه وقت گذار اولدی ینه

سن منکا گر یار سنک وار ای کونکل یار استمه ‌ ‌ ‌ یاره چون دلدار اولدنک اوزگه دلدار استمه

بیوفادر چونکه یارنک کیمدن ایستر سن وفا ‌ ‌ ‌ بیوفا عالمده پس یار وفادار استمه

کربلاده چوخ ستم کیجمیشدی شاه اوغلینه
سن داخی اوینات باشنکی اول بلانک عشقنه

صد هزاران لعنت حق اول یزیدنک خاننه
بیر ایچوم سو ویرمدی قادر خدانک عشقنه

آیت نصر من الله دن منکا اولدی نزول
کیم یدی اقلیمی فتح ایتدی رضانک عشقنه

ای رضایی لر بو کون صاحب زماننک وقتیدر
چالارم من قیلجی صاحب زماننک عشقنه

تخم مروانی یزیدنک کوکنی من عاقبت
بیر یوزندن قازرم آل عبانک عشقنه

ای خطایی چون سننک جدّنک چوخ ایتمشدر غزا
سن داخی باشله غزانی اول غزانک عشقنه

حق تعالی چالدی بیر صیقل بو کوز کوم یاسنه
کونکلمنک سوداسی یوخدر بو جهان غوغاسنه

نیچلر کلدی جهانه نیچلر داخی کلور
بیر بقا یورتین دوتوبان یوف قیلنک دنیاسنه

ای کونکل تعظیم ایدب آلکل دل اهلندن دعا
شاه ایدر کیم یارلقارم قولی قول دعاسنه

هر نه کیم حقدن کلور سه آدنکا اوی بیکمان
ای کونکل سن شادکام اولکل حقنک جفاسنه

ای خطایی بو یالانچی دنیانک ترکینی قیل
کیج آننک قال و قیلندن شاد اول صفاسنه

موسم

بیر خرامان سرو قامت کیردی نسرین درکه
آوجی دولدوردی بنفشه ساچدی کلچین اوستنه

کردیلر سن لیلی تک اوزنک کورن مجنون اوله
آی تکی کوتوز نقابنک کون دوشر چین اوستنه

بیر پری پیکرنی کوردم جان فدا قیلدی منکا
صونیه بنکزر که کله باز ولاچین اوستنه

بو خطایی کونکلنی یغمایه ویردی حسن ایچون
چینی قیردی باصدی رومی کلدی ماچین اوستنه

ایتدم قاشنکا سجده قیلم دیدی کوز اوسته
باخدم که کوره بیلمنم اول چشمی یوز اوسته

بیر تار مونینک عشری دکل موی میانینک
نازکلو کیله کیم دیه بیر سوز بو سوز اوسته

سن یوزنکی خاک ایلیه کور یار ایشکنده
تا دامن دلبردن آننک دوشه توز اوسته

میخواره لبنک آتشینه نقل و کبابی
عشق آدینه یا خوب جکرم صالدی کوز اوسته

یار ایتدی منکا عاشقینک خسته خطابی
هر جور و جفاکیم قیلورم شمدی دوز اوسته

ساقیا اول باده صاف صفانک عشقنه
دولدورب ویرکل علی المرتضانک عشقنه

درد عشقنک دلبرا تا کلدی بو جان اوستینه
سایه پسن کیم خضر کلدی آب حیوان اوستینه

تا جهان باغینه بنیاد ایتدی بیت الم
پس تکی هر کل چاچان ساتدی کلستان اوستینه

سرور هندو در اول چون دوتدی دم اقلیمنی
شول سیه خالنک که دوشمشدر زنخدان اوستینه

راحت وصلنک دیلر دم کلدی هجران حمتی
ای پری چیچون قویرپسن دردی درمان اوستینه

چون جمالنک مهری دوشدی بو خطایی کونکلنه
سایه پسن یوسفدر اول کیم کلدی کنعان اوستینه

چکمشیدی کونکلمه دراغ غمنک داغ اوستینه
ینه اول ماهنک فراغی چکدی بیر داغ اوستینه

زلف و خالنک خطی تک هیچ کیمسه دفتر یادی
تا که عالمده یازلمشدر قرا آغ اوستینه

آغ یوزنک اوپستندن اول زلف بابی تینکرکو
بیلزم حمراکانک نیچون قوز داغ اوستینه

بو خطایی چشمه دل هر دم امید وصلچون
دوشمشدر یوزنی قاپونکده تپراغ اوستینه

هی دوشو بدرج ساچنک اول یوز توماغ اوستینه
عنبرین چین چین دوزولمش مشک پرچین اوستینه

مرخرامانی

گل یوزنک کیم دوشمش اول زلف پریشان اوستنه
بیر بولوتدر کیم دوشوپدر ماه تابان اوستنه

عارضنک اوسته دوشوپدر قطره قطره شول عرق
سانه سن شبنمدر دوشمش گلستان اوستنه

کفر چین اولمشدر هر دم دوشر شول عارضه
ظلمت دورانی کور کیم دوشمش ایمان اوستنه

شول رقیب دیوی کور کیم کوینکا حکم ایلمش
شویله کیم قصد ایلر اول ملک سلیمان اوستنه

بو خطایی یوزنک اوسته زلفنکی کور کج دیدی
ظلمتی کور کیم دوشوپدر آب حیوان اوستنه

دانه خال سیه کیم دوشدی رخسار اوستنه
لاله پر داغدر کیم دوشدی گلزار اوستنه

حلقلنمش زلفنکر رخسارنک اوستنه ای صنم
گنجه بنکر کیم آننک یاتمشدر مار اوستنه

سانه سن کیم چشمه حیواننک اوسته گلدی خضر
دوشدی تا خطنک سننک لعل شکربار اوستنه

تا که زاهد کوردی یوزنک قیلمدی هر کز نگاه
کافر مطلقدر اول کیم گلمز اقرار اوستنه

فرقتنک شوقنده بو جان جگر سوزم منم
بیر کبابه بنکزر اول کیم چرخ کنوز نار اوستنه

تا که وصلنک اولدی واصل بو خطایی خسته
بیر طبیبه بنکزر اول کیم گلدی بیمار اوستنه

رقیبی قاو کلن قاپونکده نیلر | بو کافر جنت رضوان ایچنده

خطایی کورمشدر قامتنک تک
خرامان سرو بیر بوستان ایچنده

منم سلطان عالم جان ایچنده | یرم وار در قامو جانان ایچنده
او خوللر اسمی بحر ایله برده | عراق و روم و هم شیروان ایچنده
کلن جانلر منی بیلنک غنیمت | منمتک کلمیه دوران ایچنده
کل ای طالب منکا جاننک فدا قیل | که کیچمیشدی کوننک هجران ایچنده
بو یولده کفر و ایمان دوید و لودر | یقین بیل کفر وار ایمان ایچنده
حقیقت در شریعت در طریقت | کزین معرفتیدر جان ایچنده
بو کون چوکان عشق آلدم الومه | کلوب توپ چالارم میدان ایچنده

خطاییم بو کون شاه حیدر اوغلی
کوره یم مهر ایله سندان ایچنده

کل

دایم کوکل قوشی که دوشر دام زلفنکا | باشدین ایاغه یارچون شانه ام نیه

تا کیم خطایی آهوتکی دوشدی سندبکا
صحراده درد عشقیتله دیوانه ام نیه

چشمم قاتنده غمزه لرینک جان دیلرینه | جلادی کور که توکمکیچون قان دیلرینه
ایستر رقیب وصف دهانینک حیاتینی | اول دیوی کور که ملک سلیمان دیلرینه
ایستر کوکل نوش ایده لعلینک زلالینی | اول خضری کور که چشمهٔ حیوان دیلرینه
زلفینک یوزینک کنارینی دوتمشدر نکیرینه | کافردر اول که غارت ایمان دیلرینه

مسکین خطایی قاپونکا کلدی غایت ایت
وصلینک کداسی وار ایه واحسان دیلرینه

خیالینک مسکنی در جان ایچینده | نه یوسف میدر زندان ایچینده
کوزوم ایچینده اول عکس جمالینک | کهر پیتبلو درعمان ایچینده
یوزینک صحنینده اول شکر دوداغینک | کلستانه در کل خندان ایچینده

دانکله قاضی قاتیده دعوی من ایتمم قانمی
من اکر سولشمسم اول دمده قانم سولسه

پیر ایکن بنده خطایی نوجوان اوللم نیه
کر منمله بیرکز اول عمر جوانم سولشه

کل کونکل پیر ایستیه لیم بو قدیم ارکان ایله
کرچک اولدر شاه یولینه وارباش و جان ایله

جانی برکین قیلمین جانانه واصل اولمدی
قول کرک که محرم اوله حضرت سلطان ایله

قهرنه شکر ایلکل کیم حق سنکا رحم ایلیه
همقرین اولمش ازلدن کفر دین ایمان ایله

الدرن سن دیر کوزن سن ساخلین سن حکیم
یوخ ایمش بیر سندن اوزکه آیت قرآن ایله

بو خطایی تا ازلدن عشقنکا یولداشیدی
کونکلینی شاد ایلمش دیرسن کرملو خانیله

جانم بو کندی حسرت جانانه ام نیه
شمع رخینه عشقیله پروانه ام نیه

ظاهر کوننده کرچه فراق اولدی همدمم
باطن یوزنده یار ایله همخانه ام نیه

دنیا یوزنده عشقیله زارم دیرم صنم
بیر سویلکل که من سنکا جانانه ام نیه

دایم

کوتورکل آغ یوزنکدن قارا زلفنی
آراده بو حجاب اولسون می بیله

خطایی ننک سننک هجرنکده ای دوست
تنی یرده تراب اولسون می بیله

گر محلده بیر گز اول شاه جهانم سولشه
خسته جسمده بو جان ناتوانم سولشه

من اُلندن صانکره قبرم اوپسه گر عزم ایتیبه یار
قبر اچینده دوره آخر انکله ایمانم سولشه

یوخ قراری کونکلمنک بیلن چاچان آرام ایده
یا مگر بیر کون منکلن دلستانم سولشه

زهر هجران بیرله هر دم طالعم تلخ اولمیه
گر منکلن بیر کون اول شیرین زبانم سولشه

غملو کونکلین بو خطایی ننک مگر شاد ایلیه
گر منکله بیر کون اول غمخوار جانم سولشه

گر منکله بیر کون اول شاه جهانم سولشه
دلده نطقم قالمیه آنکله جانم سولشه

نوله بیر گز خسته سینی سور روشه روح روان
کیده اول روح ایله بو جانم روانم سولشه

گر یوز ایلدن صانکره بیر گز قبرم اوپسه کلیبه یار
یار ایله قبرم اچینده استخوانم سولشه

شول پریشان زلفنکی تا کورمشم ای روح قدس
درد و حسرتدن منم کونکلم پریشان درینه

دون دیمشدنک مندن اوزکه یاره ویرمش سن کونکل
من خطایی خسته حاله بو نه بهتان درینه

ای که هجرنکده ضعیف و ناتوان اولدم نیه
پیر ایکن یوزنکی کوردم نوجوان اولدم نیه

دور حسننکده کنشتک اولمشیدم آشکار
هجر صحرا سینه دوشدم بی نشان اولدم نیه

عاقلیدم زهد ایله لیلی جمالنک کورمدین
عشق ایله مجنون اولوب بی خان و مان اولدم

تا که آشوب فلکدن کورمیه حسننک زوال
کیجه کوندز ایشکنکده پاسبان اولدم نیه

بو خطایی ننک دلنده عشقنکز پنهان ایکن
جملهٔ عالم دیلنده داستان اولدم نیه

شها باغرم کباب اولسون می بیله
کوزم یاشی شراب اولسون می بیله

فراقنکدن سننک ای شاه خوبان
منم حالم خراب اولسون می بیله

سننک مستانه چشمنکدن نکارا
منکا ناز و عتاب اولسون می بیله

کوتورکل

وصلینه حبیب ننک خطابی
امیددور تا رحمة الله

یوزنک خورشید تاباند فلکننک ماهی تابنده
جمالنک اشتیاقدن مدام ای یوز پیچ تابی
ازلدن چونکه همراهیم اولورسن دولتمندم
سننک روی سعیدنکدن جدا تا مبتلا بولدم
دیکل کوزنکنک حبیبمنی ابا پیک سحرگاهی

دوداغنک آب حیوان دریکاغنک چاهی
قرانکوی سار المشدر فراقنک گاهی تابنده
که جنات اهلی در هر کیم اولور هم لبی تابنده
قارالدی قبّهٔ خضرا بو کونکلم آهی تابنده
رقیبی تو مسونک بیردم حرم درگاهی تابنده

نظر قیلغیل خطاییه سوزین سیندرمگل جانا
قولنکچون نارسی واردر سننک تک شاهی تابنده

ای یوزنک گلدر لبنک چون غنچه خنداندر نیه
تا غم هجرانکا دوشدم وصالنکدان ایراغ
یوزنکی زاهدندن سبع المثانی دردیم

بوی مونینک عاشقه کفر ایله ایماندر نیه
عمو کونکلم هجر ایله چون بیت احزاندر نیه
صفحه سینده یازیلو چون نور قرآندر نیه

ایستدی آب حیات چشمه سینه ایردی خضر
اول ویرور دوغرو خبر جمله عیان در بیلینه

شربت حقدن ایچن عشق اری آزاده اولور
شویله سرمست اولانک کفری ایماندر بیلینه

قولی یالانچی ایلن اولمه مصاحب چک النک
همدم اولمق دیو ایله کلی زیاندر بیلینه

ای خطایی سن حقی اوزنکده تانی ساکن اول
داخی سوز سویلمه وار بو سوز همان در بیلینه

میل ایلدی یار حمد لله
دل تاپدی قرار حمد لله

دیمش که وصاله قایل اولدی
اول سوکونکار حمد لله

مرهم ایده لر جکرده داغه
اول لاله عذار حمد لله

قیلسون دیمش ایشکمده اول سرو
یاشینی نثار حمد لله

هر کونده هزار شکر بر حق
هر دمده هزار حمد لله

فتح اولمقی بیلمشم محقق
دلدن بو غبار حمد لله

قوللوغه بیزی قبول قیلمش
اول عالی تبار حمد لله

وصلینه

81

چون وصالنک حرمتندن بیر جو اولمز حاصلم
دانه قیلمه یاشمی چهر منی چون کاه ایلمه

چون سنینک عشقنک مجازندن حقیقت بولمشم
شمدی سن خواهی وفا قیلکل وفا خواه ایلمه

ای خطایی ایچدوکنک می آب کوثر در مدام
نوش جان قیل باده دن بیر لحظه اکراه ایلمه

یا الهی سن منی بی عشق جانان ایلمه
عشقیله شادم داخی درد مه درمان ایلمه

کر وصالنکدن مدد قیلمزسن ای آرام جان
چشممی کریان ایدب باغر منی بریان ایلمه

مدعیله وعده قیلمه عهدینه ایتمز وفا
هر وفاسیز یار ایله سن عهد و پیمان ایلمه

بلبلری دورینده اول کل یوزلو یارنک دمبدم
غنچه نی ای باغبان کلشنده خندان ایلمه

بو خطایی خسته ننک قیلمه مشوش خاطرین
آق یوز اوسته اول قرا زلفی پریشان ایلمه

هر دمی اهل دلنک کوهر جان در بیلنه
نطقمز قدرت حق روح روان در بیلنه

معرفت کوهرننک کاینه معدن اوله کور
اوشته بو علم و هنر کنج نهان در بیلنه

خطایی چیست فرقده نه فرق بلکه حسرتده
کوزوم گونکلی حسرتده ایشی قاتی یمان سویله

ای که هجرنگ بیدنی زار ایتدی قیقولر بله
چشم فتاننک کوروب حیرانم آهولر بله

ایستمز کونکلم مشامی زلفنکزدن اوزکه بو
مشکی نیلر کیمسه کیم اوکریدی اول بولر بله

تا کوزم اول فتنه لو قاش و کوزنک کوردی سنک
کیچدی عمرم آه ایدب اول چشم و ابرولر بله

اینجه آخذی قانلو یاشم کوزلرمدن سو کیبی
آخذی چشیم زورقی هر سویه اول سولر بله

شعر ایچنده نسبت اولمز ای محب شیلش اول
بو خطایی نینک کلامی هر خطالولر بیله

ای کونکل عشقنده اینک ناله و آه ایلمه
دیمه بیر نامحرمی سیرینکا آگاه ایلمه

عاشقنک ایماینید یارنک جمالی ای رقیب
تنکریچون قارشودن کیت یاری کمراه ایلمه

چون منیم اوپتوم دوشدی آفتابم ای قمر
کزمکل اوج فلکده اوزنکی ماه ایلمه

منزل رحمانیلر در آستانی دلبرنک
کیت کل ای شیطان رقیب بیزنکی درگاه ایلمه

تا یوزونگ اوستینده زلفینگ سایه سالمشدر نیه
عارضینگ رنگین گل حمرایه سالمشدر نیه

عشق ترویندین کونگل استر خلاص اولمق ولی
جانمی زلفینگ سیه سودایه سالمشدر نیه

تا دم اول کوندین و هجرینگده اولمیشم معتصم
یوز ملامت بو دل شیدایه سالمشدر نیه

چشمینگا حیران اولاندین لولو کونگلم ای پری
آهو نسبت عقلی صحرایه سالمشدر نیه

بو خطایی جانینی قربان ایدر اول ماه کیم
پرتو مهر جمالین آیه سالمشدر نیه

الا ای صبحدم مندن سلامی فلان ان سویله
سلام اوچی نثار قیل گل پایی بعد از ان سویله

دیگل هر زار و بیچاره سنینگ هجرینگده آواره
منی کوندردی سن یاره اوزید ناتوان سویله

ایشینگده شکایت قیل شکایتلر بغایت قیل
منم دردم روایت قیل نه وضعم وار خفقان سویله

بیلی غمدن بوکولمشدر کوزی نوری توکولمشدر
قامو بندی سوخ کولمشدر ایشی آه و فغان سویله

دیگل کونگلینی یاس المش کوزی نوری یاشن المش
دو گر کون سینه د اتش المش ضعم دیر زمان سویله

وصالنگدین بعید اولمش انگنگ دردی جلید اولمش
اوزندن نا امید اولمش سنی استر همان سویله

اولولوق ایتیر سنینک قوللوق ایله
جهانی آچدی سلطان حیدر اوغلی علی
یریدم باغنه قیلدم تفرج
مینردُ لدُل چالار شاه ذو الفقاری

ایاغ بیر بیر باصلار یزدیانه
ایرشدی غازیلر کون و مکانه
ارنلر یاتاغی نقش جهانه
علیدر قالدی بو صرب و نشانه

خطاییم بو کون میدان ایچنده
شاهنک وصفن اوخیرم دروشانه

ای صبا احوالمی عرض ایلگل جانانه
من گدانک حاجتی سیندن بودر ای شاه حسین
ای کونکل هشیار اوتورما کل نه حاصل دنیاده
ایتدم ای دل دام زلفندن حذر قیل دلبرنک

عاشقه هر دم جفا کوستردوکنک جانانه
آستانانک رسمنی بیلدرمکل بیگانیه
کیمه مست اولمودیلر کلمک دیلر میخانیه
اول کل و قش کیبی اولمه اسیر دانیه

ای خطایی شعرنکی اظهار ایدرسن وقتیدر
تحفه ایچون کهر بیرین کوندرمکه بیر یانیه

خطایی سندن افغان ایده سیدر
حشر کوننده دیوان ایلین شاه

جهانی باغ و بستان ایلین شاه
ینه فصل زمستان ایلین شاه

دو داغنک ذوقیله کل ایله لاله
ینه بلبلی دستان ایلین شاه

زهی صنع تبارک قل هو الله
کل کلشن کلستان ایلین شاه

بو در برج مه از انوار فرخ
بهاری خرم الوان ایلین شاه

شریعت یولنه ثابت خطایی
طریقت علمین احسان ایلین شاه

اکلدم سجده قیلدم خاندانه
نوش ایتدم شربتندن قاته قانه

زهی دولت بشارت من کدایه
شکر که اوغردم بیر درلو کانه

بیلور صراف اولن کوهر بهاسن
مباح اولمشدر ربیر و جوانه

ارنلر آسماننک دیرکیدر
دیرک بیردن دیانور آسمانه

بو خطایی شاد اولوردی غمدن وهم غصه دن
کون کیمی سن تا که دوشدنک روزن ایوانمه

منی سرگشته حیران ایلین شاه
کونکل تختنده سلطان ایلین شاه

منی رسوای ایدب سالدی جهانه
کوز منی زار و گریان ایلین شاه

مسخر ایلین جمله جهانی
یزیدنک قومین اسلام ایلین شاه

اوزی بلبل اولوب گلزاره گیردی
منی دربند هجران ایلین شاه

انا الحق چاغرب منصور دوننده
ینه منصوری عریان ایلین شاه

حسن ایله حسینی کربلاده
یزید النده قربان ایلین شاه

چنخارن یوسفی چاه بلادن
مصر تختنده سلطان ایلین شاه

کورن کوزه کونش کیمی مظاهر
جهان باغین گلستان ایلین شاه

بدشت ارژنه سلمان فارسی
رها از دست اصلان ایلین شاه

دیرا هر منی مین ایل ایرلو
صالوب دربند زندان ایلین شاه

خطا

چکدم یوز قدر تندن جان صفحه‌سیغه جامه
یازدم خط و خالنگدن وصفنگی عجب نامه

ای مرغ دل طامع فهم ایلمدینک دامی
بیر دانه ایچونک دوشدنک عشق قفسیغه دامه

آنگدین یوق کیم کوردم بیر لحظه قرارم
حیران اولیم باتبد اول مهرکل اندامه

قصد ایده در چشمینک بیلمن نه دیر مندین
اوکرنمکه کافرلر ظلم ایلیه اسلامه

رومی یوزینکا دوشکاچ اول زلف سمن سایی
یر موینی ویرمزمن مصر و حلب و شامه

بیش کون اوزنکی خوش کور چون دنیا بقاسیز در
کر عارف‌سینک ای دل شکر ایله بو ایامه

اوشبو نده خطائی‌نینک محبوبی عجب جاندر
جبریل امین قولدر کویندکی خدامه

چشم مستینک ای پری چون سوسامشدر قانیمه
دمبدم یوز قطره خون افشان ایدر دامانیمه

بیله مکار و ستمکار و وفاسیز کوردم
بیر دو اقلیم لبیندن دردی درمانیمه

پسند اولدی الکیلک بازاری ای نامهربان
دور چشم من چون ازلدن عهد ایله پیمانیمه

حق منی یارب نه بیر مسکین یاراتمش دنیاده
باخدو غنچه غمدن اوزکه کوردم هر یانیمه

آصلمش زلفنک هر بیر مویندن
منم تک مبتلالر درلو درلو

ایشیکنکده سننک هر کیجه ای شاه
اولور یوز مین صفالر درلو درلو

سننک اوصافنکا هر بیر طرفدن
کلوپدر بینوالر درلو درلو

رقیبنکدن جفالر چکدوکمچون
قیلورسن بد دعالر درلو درلو

خرابه کونکلمنک ایچنده عشقنک
یسا ییدر بنالر درلو درلو

خطایی ایشیکنکده کمترنک در
اومارسندن عطالر درلو درلو

نکارا نیلیم من سندن آیرو
بو کونکلم خالی اولمز غمدن آیرو

وصالنک حسرتندن ای دلارام
کوزمدن هیچ کلمز نمدن آیرو

تنم پتراغ اولوب جانم سودیلر
نیلرم من سویی لبنکدن آیرو

قوشم پرواز اورر هردم قفسده
قرار ایتمز مکر وصلنکدن آیرو

مکر قسمت کوننده قسمت اولمش
دوشه مسکین خطایی سندن آیرو

چکدم

خطایی خسته در وصلینک گدای
دمادم قیل نظر بیچاره قارشو

یوزوم سوروب واروروم یاره قارشو
حبیب و مونس و غمخواره قارشو

قراقچی کوزلرم کونکلم آپاردی
طبیبیم باخ کلن بیماره قارشو

مگر قونینک سنینک جنت تا عنبر
ایکی حیوا ابیستو پدر باره قارشو

بو نینک سرو و غنچه بستان الخنده
قزل گللر آچیلمش خاره قارشو

رقیبی کوریم نابینا او السون
او تورسون دایما دیواره قارشو

لب نکدن شربت ایچدی بو خطایی
دایم اسروک کزر دیداره قارشو

قیلور غمزنک جفالر درلو درلو
ویرور لعلنک صفالر درلو درلو

جمالنکدن سنینک هر کیچه ای شاه
دو سر یوزیمین ضیالر درلو درلو

خیالی زلفنک بو نیمه شب
اولوپدر اژدهالر درلو درلو

دوداغنک حسرتندن تشنه جانم
آختدم کوزلرم یاشین بهر سو

جبشدر کیم مسافر رومه دوشمش
یوزنک اوستندکی اول خال هندو

کوزنکدن آهوتک داغلاره دوشدم
نه سحر ایتدی منکا اول ایکی جادو

خطایی دیر یوزنک خورشیده نسبت
سوزی روشن دیدم یوزنکا قارشو

کیم اولا کوندرم اول یاره قارشو
سینمدر حسرتندن یاره قارشو

کونکلده قالمدی صبر و قرارم
دو چشم نرکس بیماره قارشو

بو اویمز کوزلرم هجرنک غمنده
نولا آه ایلسم بیداره قارشو

چو سنسیز اولمشم بلبل کیمی زار
نولا فریاد ایدم کلزاره قارشو

یوزنکده زلفنکی کوردم دیدم که
ایمانی باغلامش زناره قارشو

آصلدم عنکبوتک ای دلارام
معنبر طرهٔ طراره قارشو

دمیدر ایله کل لطف و عنایت
یازوخدر پنجه بیر یالواره قارشو

خطا

حدیث مصطفی در اکرم الضیف
کونکل ملکنده خوش مهمان اولوب سن

ازلدن کوکب رخشاندن سن
بو دورانده مه تابان اولوب سن

کونکل تا کل بنکا غین کوردنک آنک
اوخی کیم بلبل خوش خوان اولوب سن

خطایی کونکلین آلوب خنده بیرله
ایا کل بیله می خندان اولوب سن

دلبرا کوردم یوزنک حیرانم اول دمدن برو
کوز یاشنده قانیله غلطانم اول دمدن برو

تا ایاغنک تیراغندن من سعادت بولمشم
ایشیکنکده روز و شب دربانم اول دمدن برو

ذره ایدم کون یوزنک مهرینه دوشدم ناکهان
عالم ایچره شهره دورانم اول دمدن برو

تا سننک روز ازلدن عشقنکا دیدم بلی
حق بیلور کیم بر سر پیمانم اول دمدن برو

تا سننک آهو کوزنک کوردی خطایی خسته دل
مجنونم ویرانه ده مهمانم اول دمدن برو

یوزنک کوردم سننک ای یار مه رو
کونکللر کلشنی یا یوز میدر بو

ای طبیب اهل عرفان بیر دوا قیل دردمه
خسته حال اولدی کونکل من کوزلری بیمار یچون

زاهدا چوخ طعنه قیلمه مذهب عاشقلره
سن خود دیدار اهلی سن من عاشق دیدار یچون

ای کونکل اول دلربانک محنتندن انجمه
کیمسه‌دن کیم کل دیلرسن اول قاییدر خار یچون

بو خطایی ننک کلامین قیل قبول ای دلربا
ذکر ایدر هر دم سنی فرخنده برخوردار یچون

فرقتنک چکدم نکار اشمدی یار اولمزمی سن
اختیارم کتدی الدن اختیار اولمزمی سن

انتظارم حدن اوتدی هجر ایله بولدم هلاک
عملو کونکلم حالینه بیر غمکسار اولمزمی سن

دشمن دم سرد الندن بلبل جان اولدی لال
وقتیدر کل چهرنک آچوب نوبهار اولمزمی سن

مونجه محنت چکدنک ای دل ظلمت هجران شبی
اول مهنک وصلینه تیدنک بختوار اولمزمی

کر کناهنک چوخدر ای مسکین خطایی غم یمه
رحمتینه خالقنک امیدوار اولمزمی سن

کل ای دلبر تنمده جان اولوب سن
نه جانم بلکه هم جانان اولوب سن

حدیث

کوریم الله سنی یا دفادن یا خلاصدن — کیم جهان باغنده سن بر سرو برخوردار سن

چونکه اول ماهنک جمالین استیینزدنک کورمکه — هر کیجه چشمیمدن کوک کیبی سیار سن

ای پری چون کیم طبیب عشق اولمشدر لبنک — پس نیدن درپس همیشه کوزلرم بیمار سن

بو خطائی ساچلرینک چینده چین چین باغلودر
اولمزم چنیدن پریشان چون منکا غمخوار سن

حق تعالی خوب یراتدی بوتنی اول جان ایچون — بیر عجب خلوت سرایی یاسایش مهمان ایچون

حاضر اول کیم اول سرایه غیر آنکا حکم ایتمسون — بزه کل هر زینت ایله تخت دین سلطان ایچون

با ادب تیز کل اونده یا شکایت قیلمیه — حق اوزی ویردی سنکا اول کوهری ایمان ایچون

خالق اشیانی یراتدی یعنی اوزین تانیه — جمله اشیانی یراتدی خاصهٔ انسان ایچون

ای خطائی گر خطالر صادر اولسه سهو ایله
غافر الذنب اولدی ییداغم نیمه عصیان ایچون

ای که حیران در کوکل سن دلربا دلدار ایچون — قامتی سرو روان و رخلری گلزار ایچون

تا کیم خطایی کوردی آنک چشم مستینی
حیران در اول که کوزده بیلمز زمانه سین

قزل کل باغ و بستانم نه دیرسن
فدا اولسون سنکا جانم نه دیرسن

قرار و صبر و آرامم توکندی
آخر کوز یاشیله قانم نه دیرسن

اریدی ایلکم قالدی سومکلر
وطنین ترک ایدر جانم نه دیرسن

قامو درد لولره درمان بولوندی
دوا سیز درده درمانم نه دیرسن

قامونک کفریله ایمانی واردر
منم کفریله ایمانم نه دیرسن

سننک مقصودنک اولدر کیم من الم
حلال اولسنک سنکا قانم نه دیرسن

اکر یاتسم مین ایل تیراغ ایچنده
درست در عهد و پیمانم نه دیرسن

خطایی جانیله چون سنی سودی
سون اولسونمی سلطانم نه دیرسن

من سنکا دایم چو یارم سن منکا اغیارسن
مندن اوزکه جملهٔ عشاقه سن دلدارسن

کورم

ای خوبلر ایچره طلعت و حسن ایله بای اولن / ای سرو قدی سایه سی ظل همای اولن

جانلر شکارین ایتمکه صیاد کوزلری / کیرپوکی اوخ و قاشلری پیوسته یای اولن

باغ رخین سوارقیچون باغبان کیمی / هر بیر بنکایه قانلو یاشم درکه جای اولن

آه و وای ایله که کامی ویره تو کندی عمر / عشقنکده کیچه کوندوز ایشم آه و وای اولن

قیلپنک بو خاک پایکا بیر کز نظر بوله / صالمی جاکه نورینی خورشید وای اولن

وصلنک نو ایسین ایستیه جانم عجب دکل / محتاج اولور همیشه غنیه لدای اولن

آلدنک شکسته کونکلنی مسکین خطائی نینک / چین در وفا اولمقه خوب خطای اولن

مشکین سیاه چینه یاکه صنم چالدی شانه سین / صدپاره قیلدی جان قوشینینک آشیانه سین

لعلینه جان بها دیدی ویردم وان آنکا / اول بیوفای کورکه کیدرمز بهانه سین

عشقنک که کلدی مهر ایله شهر وجوده / مهمان درکه جان و کونکل دوتدی جاله سین

موبحه که کوز یاشین تو کرم بولمزم خلاص / عشقنک کونکلده معنی توکتمز خزانه سین

نقصان ایرشمسون سنکا بیر ذره‌ای کونش
یا رب کوریم همیشه سنی پرتو حسن

یوسف اکرچه زینت حسن ایله شاهدی
اول کندیسه قالدی سنکا یادکار حسن

صرف ایلدم یولنده قمو اختیاری
نیچونک المده قویمدی هیچ اختیار حسن

مات ایلدی خطابی مقالات بلبلی
فریاد ایدنده برطرف مرغزار حسن

اولولاف ایلین میدانه کلسون
مخنث کلسون مردانه کلسون

ارنلر مجلسی حق مجلسیدر
ارنلر صاحب عرفانه کلسون

ازلدن حق دین اهل طریقلر
اوکاندن سوز نیوب لوکانه کلسون

ازالقدن کدورتلر آریلسون
سوز ولسون لعنت اول شیطانه کلسون

کنهکارنک کناهندن کچللر
یوزا وچسه سورلوب دیوانه کلسون

روایتدر حدیث مصطفیدن
مین ایل اولوب یاتانلر جانه کلسون

خطایی خسته درکان سخاوت
خبر دردزده لولر درمانه کلسون

ار جور

گرچه بلبل لر گل گلزاری ایستر زار زار
سندن اوزگه کونکلمد عالمده گلزار اولمسون

بو خطایی خسته نی دیوانه زاهد مست اوخیر
عشقنکر جامندن اول بیر لحظه هشیار اولمسون

شها کونکلنک همیشه بی غم اولسون
النکده دایما جام جم اولسون

سنی سوینلره دوق و تماشا
سنی سومینه غم همدم اولسون

کتور گل باده نی چون همدم اولدق
ایچه لیم تا بو دم صبح دم اولسون

دف و چنک و چغانه نی و طنبور
دوزولسون اُن اُنه زیل و بم اولسون

منی گر درد هجران اُلدررسه
سننک عمرنک طنابی محکم اولسون

رقیب مندن سورر نندور سننک یار
عزیزم در امیدم در نم اولسون

خطایی خسته دل هجر ایله یاندی
قاپونکده قوی آنی تا محرم اولسون

سن سن جهان ایچنده بو کون شهسوار حسن
دور قمرده اولدی سنکا آشکار حسن

خط و خالنک دوتمش اول لعلنک کنارنده وطن
ایله قیل کیم چشمه حیوانم الدن کتمسون

کتسه کتسون بو جهانده مال و ملک و تخت و جاه
ای خطایی غم یمه سبحانم الدن کتمسون

دلبرا کوزدن جمالنک بیر نظر دور اولمسون
یاشلو چشمده یوزنکدن آیرو هیچ نور اولمسون

تا که عشقنکده سننک معمور اولوپدر دل ایوی
عشقنک اول معموره کنجندن دمی دور اولمسون

ابر نیسان تا جمالنک کلشینه سوو یرور
قطره یاشمدن اوزکه آنده یغمور اولمسون

تا که سندن آیرو دوشدم کورمدم صبر و قرار
هیچ عاشق دلبریندن زار و مهجور اولمسون

تا سنی کوردی خطایی اولدی دستان عالمه
کیمسنه آننک کیمی عالمده مشهور اولمسون

سندن اوزکه دلبرا هیچ کیم منکا یار اولمسون
جور عشقنکده منم تک کیمسه بیمار اولمسون

کافرنک رحمی کلور من دردمندنک حالینه
هیچ کافرسن تکی یار ستمکار اولمسون

ایستمز بو خسته کونکلم اوزکه لرننک منتن
جانمه وصلنکدن اوزکه کیمسه غمخوار اولمسون

کرچه

یاره دوندرمش یوزین کورکج رقیبی سویلدم
اول کل خندانی کورکیم خاره دوندرمش یوزین

در ازل هر کیمسه بیر مقصوده دوندردی یوزین
بو خطایی سن بت عیاره دوندرمش یوزین

مرحبا ای آفتاب عالم دنیا و دین
رونق باغ و بهار و زینت روی زمین

بوی زلفنکدن صبا قیلدی معطر عالمی
صد هزاران آفرین باد آفرین باد آفرین

باغ جنت دریوزنک یا روضه دار النعیم
روح قدسیدر دمنک یا نفخه روح الامین

صفحه سینمده عشقنک بیر رباعی یازدی کیم
یازه مز بیر حرفنی آننک کرام الکاتبین

جنت الماوایمش چون ای خطایی کوی دوست
داخی بیخون در تعلل فادخلوها خالدین

جاندر رجسمده عشقنک جانم الدن کتمسون
جان کیدر سنه غم دکل جانانم الدن کتمسون

زلفنکی رخسارنک اوسته صالمه جانا تیکر بیچون
کفرنک ایمانم دوتوب ایمانم الدن کتمسون

تا که عشقنک دوتدی بو کونکلم ایونده مسکین
انس دوتمش آنکا دل مهمانم الدن کتمسون

دون دیمشدنک من سنکا نور کوستروین جان الم
یوزنکی کوستر مدنک آلدنک روانمدن روان

نور رونیکده خطایی تا کور پدر روی حق
جمله عالم کوزینده روی حقدندر نشان

جمالنک کوره لی جان بولدم ای جان
یوزنکده نور ایمان بولدم ای جان

سننک مهر جمالنک شکر لله
کونکل تختنده سلطان بولدم ای جان

یوزنک کورنده کرچه خسته ایدم
وصالنک درده درمان بولدم ای جان

بحمد الله که هجران ظلمتنده
لبنکی آب حیوان بولدم ای جان

خطاییم ایاغنک تپراغنده
بو کون ملک سلیمان بولدم ای جان

عاشق دلخسته کور دلداره دوندرمش یوزین
عالمی طرح ایلمش اول یاره دوندرمش یوزین

حاشا لله کیم کونکل یوزین قاپونکدن دوندره
بلبل بیچاره کور کلزاره دوندرمش یوزین

دوندروب زاهد یوزین هردم دیواره باش دوکر
عاشقنک دیواری یوخ دیداره دوندرمش یوزین

یاره دوندرمش

هر کیمنینگ آدینه چکذنگ چو پردن هر خرجنی
هیچ عارف نقشنکی دویمز عجب بد آیین

ای خطایی سن جهانک جوزنه شاد اول مدام
چونکه سوگینگ دوستینگ له در عشقیله استادسن

ناگهان ایچدیم لب جاناندن کوثر معین
بیلمزم یا اول می انگور دریا انگبین

شویله مست اولدم که پر قیلدیم عالم واله
جمله انس و ملک اولدی منیمله همنشین

هیچ پیغمبر سنکا تیمز ملایکلر داخی
چونکه سن سن ذات پاک اولین و آخرین

لوحشالله جانی اول کوزلر نشاط و عیشدن
یار یله سرپنجه مدتلر چیخاردم اربعین

حق تعالی سیرنی ای ره ایرا اپسن قیلمه فاش
بو خطایی ظاهر و باطنده بیلمشدر یقین

دلبرا درد فراقنک قوی یماری ده جان
اینجه آخذی قانلو یاشم قالمدی یا غرمده قان

تا سر زلفنک سنینک یوزی اوره گوردم ای پری
سن منی سودایه صالدنک ای مه مهربان

هم سنینک یوزنکدر خورشید خاورستی
قاشلر بکله کوزلرنک در فتنه آخر زمان

من دیدم منظرده کوردم مه جمالنک دون کیجه
یار ایدر تک دین که ماه آسمان درس دین

من دیدم کوردم شبستان ایچره بیر کرچهر یکی
یار ایدر یارنک دکلدر پاسبان درس دین

بو خطایی دیدی کیم یوزنکده کوردم حق نورین
دیر خیالنک درسننک کوزدن نهان درس دین

چنجمرای دلبرسننک خیل خیالنک یاددن
کشوری کونکلمی یخدی عشقنکر بنیاددن

اینجه کیم دنیا یوزنده خسته جانم تنده در
چنجمیه درد و فراقنک بو خراب آباددن

تا که دوشدم ای پری پیکری فراقنک دردینه
دوتدی آوازم جهانی آه ایلن فریاددن

تا که چشمم قارشوسندن ایرودوشدم ای پری
کتمدی هرکز خیالنک خاطر ناشاددن

بو خطایی سوزینه طعن ایتمه ای زاهد تیر
تا ازل تعلیم آلوب پدر بیر حکیم استاددن

هر کلن دنیا منم دیرسن قدیم بنیادسن
جمله ننک کونکل آلوب سن نه عجب بنیادسن

هر کیمه بیر نوع ایله ویردنک مرادن دنیاده
اخضر اولان بولدی خیالی بیلمدی کیم دادسن

هر کیمک

طفل ایکن دلبر دیلاریکیم رفع ایده یوزدین نقاب
ذره یه گورکیم اولور خورشید تابان شمسی دین

غمزه زلفینک تیک پریشان اولدی بکتیندین قتب
یوز سعادت بیله یه کوپتیر دوران شمسی دین

ای خطایی فکر ایکرک ایلدنک اشعاره سن
دوتدی عرفان مجلسین ذوقیله دیوان شمسی دین

نرگس لرنک که یخذی منی مکر وآل دن
دورنده هیچ قورتوله بیلمس زوال دن

کونکلم خیالی قدینکا دوشسه عجب میدر
عشاق اهل دل اوزه بیلمز خیال دن

اونکدن بری که یوزنکا خادم بهر طریق
بالله که شرمسار اولوبم انفعال دن

جا نمدر رقیب بله مونک دوستیلا منی
دونمز کوزم مشاهده خط و خال دن

یکدر خطایی سوزلری افغانلر ایلسه
گلزار ایچنده بلبل شیرین مقال دن

دون دیدینک کیم ترکین ایت بو کلمه ایدر حسن دین
لیک بو جسم ایچنده لامکان درس دین

یار صوردم کیم دهانینک غنچه سی یادره
یار ایدر من داخی بیلمن بی نشان درس دین

عذارنگ نوریدر یا پسین اینگ شاننده در الحمد
لبنک یاقوت احمردر دیشنگدر لولوتردن

قاشنگدر قاب قوسین و ساچینگ ظل الهیدن
زیاده اولمشدر رجانا جمالینگ شمع خاوردن

یوزنگدر سورهٔ انعام اوخیدم قدردن
حطایی بولمدی بردم خلاص الله اکبردن

ای صنم کونکلنک سننک نامهربان اولمشدن
زلف و چشمنگ فتنهٔ آخرزمان اولمشدن

گر سننک چشمنگ کوروب دیوانه اولمز ای پری
عاشق بیچاره لربی خان و مان اولمشدن

فرقتنک کر قیلیسه باغرمده یوز مین پاره لر
پس منم کوزم یاشی ننک رنگی قان اولمشدن

آغزنگ بیر ذره در هر بیرده دیرلر کیم دهان
بیلنگ بیر قیلچه در آدی میان اولمشدن

بو خطایی خسته دل واله دکولدر جنگکا
کیچه کوندوز اشیکنده پاسبان اولمشدن

کورمک ایستر یوزنگی عشق ایله بو جان شمعی دن
ای پری وصلنکا قیل بو درده درمان شمعی دن

زاهد گمراهه کوستر یوزنک ای نور آله
تا که اول کافر کتورسنک حقه ایمان شمعی دن

طفل

ماه رخسارینگ کوروب اقراره کلدی مدّعی
چون ظهور اولدی یوزینگدین نور رحمن بیلکیلدین

قاپونگا کلدی گدا اتک بو خطایی دلبرا
پس انگا قیل ای صنم بر لطف و احسان ایلکیلدین

رخ و زلفینگ که باج آلمش بو کون کشمیر و کابلدین
کتورمیش عنبرین بویی خطا و چین و زابلدین

دو زلفینگ معجز موسی و سحر سامری عشقینگ
هرازان من تکی هاروت آصوبدر چاه بابلدین

مگر اصحاب فیل اولدم قیلیرسن کیدتند لیلی
که هجران دشتی آرتمنگا طیر ابابیلدین

جبینینگ ایستریم حسن جمالین دم بدم کورمک
بو کونکلم احتراز ایلر رقیبان نه قابیلدین

یوزینگ شمعنده روشندر علی المرتضی نوری
نه بیلیسونگ بیخبر هابیل که نه کلوردی قابیلدین

خطایی چون سحر آه و فغانینگ ناله سی خوشدر
بر اطراف چمن هر دم مقالات بلابلدین

یوزینگدر سوره یوسف دوداغینگ آب کوثردن
بو نینگ طوبی درر اما سچنگلدر سنبل تردن

جمالینگ هذه جنات دیدی حق فادخلوها فیها
تعالی شانه اکبرینگا عینگ ور داحمردن

خطایی بیرکدانیک درنوله ویرسنک مرادینی
که سایل بینوا کتمز سنینک تک شاه عادلدن

نلر چکر بو جانم یارالندن
اول ایکی کوزلری خونخوارالندن

منملن همدم اولمزسه حبیبم
اننکچون قورشانم زنارالندن

قارینجه چکه بیلمز فیل توکینی
نیجه آه ایتمسون اول یارالندن

عاشقلق بیلننک حقی دکولدر
بو معنیدن که آغلار خارالندن

ایوب تک صبر ایله سلطان خطایی
کیه سن خلعتی ستارالندن

کونکلم ایستر وصلنکی ای جان جانان بنکلدن
آب لعلنکدن قیلم بو درده درمان بنکلدن

یوزنکا شیطان کیمی یا قیلمدی زاهد سجود
مطلقا کافردر اول کثور مزایمان بنکلدن

عشق کلدی کونکلمه حکم ایتدی جانم ملکنه
شکر کیم جان تختنه اوش کلدی سلطان بنکلدن

اولیا و انبیا جمع اولدی دوتدی عالمی
طالبه اولسون خبر آچلدی ارکان بنکلدن

مهر رونینک حسرتیندن هر کیچه صبح دیک مین
اولمیشم غمدین هلاک ای مه لقا بیلمس مین

بو خطایی دین نچوک بیگانه سین ای سنک دل
سندن اوزکه کیمسه‌نیم یوق آشنا بیلمس مین

سندن اوزکه دلبرم یوق ای پری وش سیمتن
آستانینک چوره سینده قوی که خاک اولسون بدن

ماه عیدیم طلعه‌سیندن اختر رنک یاندرن
بندیه هیچ التفاتینک یوق خدر یار بدن

اول یوزی کل زلفی سنبل قامتی سرو روان
روز و شب دود و تمشدر چشمیم کنارین وطن

سوریسم اول شیرین دودا غنچه‌سی مندین نبات
یا رب اول نازک وجودینک یاسمین در یاسمن

چین زلفنکده خطایی تا دوتوپدر مسکن
یا رب اول کلکون بیکا غنچه کل مهدر نسترن

کونکل سین احتراز ایله اوزنکی ساحلادن جاهلدن
بو معنیدن که طالب سین آکورسم عاقلدن

بیری چون بیر ایل اول بوله که او مقصدینک حاصل
نیچه فرعون غرق ایتدی کیچوردی موسی نیلدن

حیله اول حقی بیر سل باشیمه باطله رهما
انکا عارف دیرم دایم که سیحه حقی باطلدن

گرچه عمرلردن اولوبدر قیلی عاشقنک ولی چشم خونخوارنکدر هر لحظه قانن ایلین

عشقننک پسربازلری چوخدر ولی یوخدر بی
بو خطائی خسته تک آهنک میدان ایلین

سن منکا جور و جفانی بیحساب ایتمکده سن کونکلمی آباد ایکن دایم خراب ایتمکده سن

یوزنکی کوسترمکچون سن جهاننک خلقنه درلو درلو طعنه‌لر بر آفتاب ایتمکده سن

آتش عشقنکده هر دم شرحه شرحه دوغرنوب سینه‌می بریان و باغرمنی کباب ایتمکده سن

قوتلو کونلر کلدی عید ایتکدر مبارک شیکیم اللرنکی خون دلدن چون خضاب ایتمکده سن

ای خطائی شول بت ترسا جمالین کورمکه
هر دعالر کیم قیلورسن مستجاب ایتمکده سن

دلبرا سن بیر جکر جانم جفا ایلرمیسن قالمشم کوی غمنکده مبتلا ایلرمیسن

بیر دوا ایستر درده دوشدم هیچ دوا ایسترم ای وفالو یار نولدی بیر دوا ایلرمیسن

دیدم ای جان سنده وارمی بیر دوا بیلم ای جفاجو چون جفا بیلدنک وفا ایلرمیسن

دون دیمشدنک ای صنم بیر بوسه یوز جان بها
اول متاعه مندن اوزکه هیچ خریدار ایستمن

اول سببدن بو خطایی ننک سوزی حقانیدر
حقدن اوزکه دنیاده من یار و غمخوار ایستمن

شول منم چوخ سود و کم عالمده سلطاندر بوکون
یار اگر قایل اولور جانمی قربان در بوکون

علی نی حق بیلمیتلر کافر مطلقدر
دینی یوخ ایمانی یوخ اول نامسلماندر بوکون

بیر کونکل اولاسنکز یوز کعبه وار مشجه وار
بیر کونکل اینجتسنکز یوز کعبه ویراندر بوکون

آدم اگر عاقلیسنک دنیایه ویرمه کونکل
دنیایه کونکل ویرنلر بیل که نادان در بوکون

ای خطایی سن غنیمت بیل بو دیرلک دورنی
دانکله چون الملک کرک جان تنده مهماندر بوکون

ای منی هجران النده زار و گریان ایلین
چشمی گریان ایدب باغرمنی بریان ایلین

تا که بو درده منی سن صالدنک ای آرام جان
هم نه لعلنک در بو درده درمان ایلین

گرچه عید اولدی جمالنک خلقه ای ماه رو هلال
بنده ام اول عیدیچون جانمنی قربان ایلین

مرد صراف اوزبو بازار ایچره کوهر کوزلر اوز
آلمنوز خرمهرنی بازاره سویلنک کلمسون

سرخوش روز ازل پیمانه شاهدن ایچمشوز
بو قدحدن ایچمین طرّاره سویلنک کلمسون

کلکه جانا سندن اوزکه تنده من جان ایستمن
تا که وار مهرنک جانمده داخی جانان ایستمن

کر علاج ایلرمنکا عالم طبیبی سر بسر
شربت لعلنکدن اوزکه درده درمان ایستمن

کوره لی حسننک کلینی اولمشم چون عندلیب
باغچده بیر سندن اوزکه برک خندان ایستمن

تا ازل کونکدن سننک عشقنکا اقرار ایتمشم
سندن اوزکه یاریله من عهد و پیمان ایستمن

ایله صانمه کیم خطایی مهر رونینک ترک ایدر
واریکن جانده خیالنک اوزکه مهمان ایستمن

چون سننک تک یار بولدم اوزکه دلدار ایستمن
سندن اوزکه جمله عالمده من وار ایستمن

ایسترم کیم من چکیم درد فراقن رحمتن
عشقده بیرمندن اوزکه کیمسه بیمار ایستمن

ایسترم کونیکده آواز ایتمیه تا کس رقیب
اوزانمدن اوزکه آنکده ناله زار ایستمن

بو خطایینی ازلدن قوللوغه قیلدینگ قبول
هر نه کیم حکم ایلسنگ امرینگا فرمانم بوکون

لعل نابیدن منگا هر دم عنایت در بوکون
حقدر شکر ایلسم سجده و عبادتدر بوکون

زلف و خالنکدن آچیلدی کوزلریم نوردر آب
بیلمیشم عین الیقین سیندین نهایت در بوکون

کیمکه قربان ایلدی جان عزیزین یار ایچون
اهل عرفان قاتیده صاحب کفایت در بوکون

حق بیلور مهر وصالنگ ای پری من عاشقه
ظاهر و باطنده گنج بی نهایت در بوکون

ای خطایی دلبرنگ شاننده شیرین سوزلرینگ
آیت و برهان و تاویل روایت در بوکون

اوش نه آچیلدی گللر جان سوی یلنک کلمسون
صحبت خاص ایتمیشوز اغیار سوی یلنک کلمسون

کلمسون میخانه وحدته قویمزلر رقیب
آب کوثر ایچمیسون خمار سوی یلنک کلمسون

بیر حرم در اول که قرآن اهلیدر محرم انگا
مونگده نامحرم ایمز انکار سوی یلنک کلمسون

عیش ایله عشرت دمیدر اهل عشقه ای اصحاب صلاح
نوری حقکین خوی بدکردار سوی یلنک کلمسون

یوزنکدر عرش الرحمن که هر دم جبرئیل آندن
کلام الله ایندردی برهان و دلیل آندن

نه مصباح قدیمی در مبارک طلعتنک نوری
ملاحت اهلی ننک کورکیم جمالی در جمیل آندن

زخنک جنات عدن اولمش که تجری تحتها الانهار
روان جیحون تکی عیناً تسمی سلسبیل آندن

وصالنک اشتیاقندن هزاران غصه کرچکدم
دریغا بی دوا دردم که آرتار ایل بایل آندن

زهی بلبل که شوقندن نه صبری وار نه آرامی
دوشیدر کلشن ایچنده هزاران قال و قیل آندن

اکرچه موره بنکزردم بحمد الله که قور بولدم
سننک بار غمنک چکمکدن اولدم زنده نیل آندن

دیلرسن کیتمیه قولنک خطایی آستاننکدن
منکا مهر و وفا کوستر کوزم یاشی سبیل آندن

کل یوزنک کوردم نکار امست و حیرانم بوکون
شول قرا زلفنک کیمی غمدن پریشانم بوکون

دنیاده هر کیمکه یوزنک کوردی عالم شاهی در
تا یوزنکی کورمیشم من داخی سلطانم بوکون

کرمنی قوللوغه مقبول ایلسنک یا ایتمسنک
آستاننکده سننک ای شاه دربانم بوکون

آستاننک ایتلرندن تا که بولمیشم شرف
ای پری عشقنکده من مهریله دربانم بوکون

قامتنک گلگون بنکاغینک کورمشم ای لقا
گلشن ایچره باخمزم سرو و گل حمرایه من

حسن روینکدن کیم اول خورشید عالم نور آلور
حیف اوله نسبت قیلیم مهر رخنکی آیه من

باغیله بستان ایچنده سروه قیلمن التفات
تا که قیلدم بیر نظر اول قامت بالایه من

تا کونکل اولدی سننک روز وصالنکدن جدا
بو خطایی کیمی اولدم عشقیله همسایه من

بو کون کلدم جهانه سرورم من
یقین بیلن که نقد حیدرم من

فریدون فرخ و جمشید و خسرو
که رستم زال و هم اسکندرم من

انا الحق سری اوش کونکلمده کیزلو
که حقنک سریم حق سویلرم من

موالی مذهبم من دین ایچنده
مسلمانم دینه رهبرم من

نشانمدر منم تاج سعادت
سلیمان یار مغنینده انکشترم من

محمد نورینیدن علی سرینیدن
حقیقت بحری ایچره کوهرم من

خطاییم شها اکسوکلو قولم
قاپونکده بیر کمینه کمترم من

ناظر و منظور چقدر خانده‌کیم قلمیم نظر | او خیرم چونکه بو سرّی عشق پیماننده من

ای خطائی سرّی ظاهر مظهر وجهنکده در
آنکه رمزی هیچ نه کوردم فاش قاطع اشنده من

جانمی غرق ایلدم چون عشق دریاسنده من | اولمز عالملر خراب اولور سه پروانه‌سنده من

دنیانینک اسبابنی دیداره صیام تمنّاسنده یقین | کیجه کوندوز یانارم یا دوست سوداسنده من

تیغ مژکانین دریغ ایتمز جگردن اول صنم | بیلدی قربان اولمشم چون قاشلری یاسنده من

گر منکا عرض حال اولمز سه دلبردن نصیب | دورمزم هر لحظه هیچ فردوس اعلاسنده من

حکمتنک اسرارنی کشف ایلرم شرحین تمام | بیلکه ایتمادا اولمشم بو عشق سوداسنده من

کثرتنک اندیشه‌سندن بولمدی کونکلم فراغ | بولمدم وحدت آتنک شیر ایله غوغاسنده من

اول خطائیم که صورت عالمین قیلدم قبول
پادشاه وقتم اوشبو کونکلم اشیاسنده من

ای که چوخ دوشدم فراقنکدن فغان و وایه من | زلف عشقندن مدامی دوشمشم سودایه من

باده دن پر صراحی دامننده دلبرنک
صانه سن کللر تیر پهلوی سرو خوش خرام

ذکر و فکرم هر دم اول سلطان عالمدر منم
بو خطایی بنده آننک قنبرینه بیر غلام

جانا من ایسترم که اسیر کمند اولام
بیمار و زار و خسته دل و مستمند اولام

بلبل کیمی چمنده هزاران فغان ایدب
همسایهٔ سعادت و سرو بلند اولام

عشقنک یولنده جان ایله باش ایلیم فدا
سندن که تا محبت ایله بهرمند اولام

مندن کوتورمکل نظر ای شهسوار حسن
درکاهنکده ظلم اولا کیم پاسند اولام

حقدن بو در خطایی مرادی که دایما
زلفنک اوجنده مرغ هواتک ببند اولام

کورمشم انوار حق اول روی زیبا سنده من
بولمشم سر الهی عشق سودا سنده من

مظهر حقدر جمالی دیرسم زاهد نولا
کورمشم حقنک ظهوری عالم اشیا سنده من

کلمشم حقدن انا الحق دیمکه منصور وار
کورنه بر دار اولمشم زلف سمن سا سنده من

ای پری وش من سنی آندن بروکه کورمشم
عشقنک آیردی قرار و اختیار مدن منم

ای خطایی هر توکنک تیتر زخزان یپراغی تک
تا منی دور ایتدی دوران سو کویار مدن منم

دلربانک فرقتندن کوزلرم نمدر منم
کیجه کوندوز آغلارم هیچ بیلمزم نمدر منم

بی دوا دردمنی چون عرض ایلدم دلبر دیدی
اولمه غمکین کیم سنکا لعل لبم امدر منم

خوبلرنک جورین چکرسن ای پری پیوسته کیم
قسمتم روز ازلدن محنت و غمدر منم

قاشلرنکا چونکه سجده ایلدم ای ماه نو
اول سببدن ای پری بو قامتم خم در منم

حق بیلور کیم حسن ایچنده بو خطایی دلبری
جمله عالم آرا محبوب و کورکم در منکا

پر شراب اولسون همیشه اوش بو جام دوستکام
مجلس ایچره دوشمسون اول دوست الندن صبح و شام

ساقی اول جام میی دولدر بیاپی صون بیزه
عمری نقصان اولسون آننک کیم دیر آنی حرام

چنی کلزار مصفا بزمی ایلر پر صفا
اول بیزه ایلر تواضع نیر آنکا هر دم سلام

باده دل

عکس سانیک در وجودم ای بویی سرو روان
کیمسون سانیک سنینک بیر لحظه یانمدن منم

پرتو خورشید رونکی کورنده ذره تک
بولمیه هیچ کیمسنه نام و نشانمدن منم

فرقتی قصد ایتمدی مسکین خطایی خسته یه
بیر خبر ویر ای صبا اول گلستانمدن منم

ای دریغا کتدی کلمز اول گل اندامم منم
نه قرارم وار نه صبرم نه آرامم منم

بیر نیکادن طعن دشمن بیر نیکادن جور یار
بیلمزم نولاسیدر آخر سرانجامم منم

دل یوزنک کوردی گرفتار اولدی زلفنک دامنه
بلبل شوریده تک زار اولدی ایامم منم

فیله یوکلرسن کوتورمزمن چکن بار غمی
صورته گرچه خطایی دیدیلر نامم منم

تا منی آیردی دوران سو کویارمدن منم
اینجیدی کوکده ملکلر آه و زارمدن منم

صورتنک کوردم نگار اواله و شیدایی من
فرقتنک دور ایلدی صبر و قرارمدن منم

حسرتم یعقوب تک یوسف یوزینه ای صبا
تنکر بیچون بیر خبر آلکل نگارمدن منم

کیجه ایله کوندزم فرق ایده بیلمن ای صنم
مونچه کیم جور و جفا چکدم منکا یار اولمدی

رویله زلفنک اولوپدر صبح ایله شامم منم
اول صنم سیز بیلمزم نولور سر انجامم منم

بو خطائی دنیاده هشیار اولمز هیچ زمان
تا کیم اول پیمانه لعلنک در جامم منم

نوله ای دلبر اگر سن جانم اوپسندانک منم
چشم بیمارنک منی قیلمز دی عجب نا توان
دنیادن نقل ایتدوکم چاغمده کلکنک باشمه
ایستیرم حسننک کتابندن بوکون درس اوخیم

غم یمزدم دنیاده غمخوارم اوپسندانک منم
ای طبیبم دردمنک درمانم اوپسندانک منم
شول محلده دین و هم ایمانم اوپسندانک منم
سن دلیل و حجت و برهانم اوپسندانک منم

بو خطائی آستانکنک چاکریدر صدقیله
سن داخی هر یولکر سلطانم اوپسندانک منم

چیخمدی عشقنک سنینک هر لحظه بمدر جانم منم
کل یوزینکا دایدیم ای پی رخ غنچه لب

مهر رونیک بیکدرر روح روانمدن منم
او دچنجر سوسن تکی هر دم زبانمدن منم

عکس

بلبل زارم که چمننک گلشنی در مسکنم
حلقه زلفنک شکنجی آشیانم در منم

موتکی بیلنک خیالی اینجه فکر مدر صنم
ذره تک آغزنک سوزی راز نهانمدر منم

کوزمه کلمز یوخو هر کیجه کوکبلر کیمی
چون جمالنک کوکده ماه آسمانمدر منم

دیدم ای دلبر خطایی کیمدر رکوننکده زار
دیدی بیر حیران و واله ناتوانمدر منم

باطنم هجرنده جانا دوپدولو قاندر منم
ایل کوزنده ظاهرم کل کیمی خنداندر منم

بلبل زارم یوزنک باغ گلستانمدر
اول گلستان اوسته زلفنک سنبلستاندر منم

چشم مستنک کیجه لر بیچون اویانمز خواندن
کیم ایشم هر صبح و شام آه ایله افغاندر منم

بو خطاییه رقیبنک فتنه سی کار ایلمز
دایما چون دستگیرم فضل سبحاندر منم

من سنی جاندن سورم ای دلارامم منم
شول سببدن زار بیرله کیچر ایامم منم

روز و شب بلبل کیمی فریاد و زاری در ایشم
تا یوزنکدن آیرو دوشدم ای گل اندامم منم

والهم بیر قدّی طوبی لعلی شکر بارکیم
آستانی روضهٔ دار السلامدر منم

بو خطایی ننک سوزینه منکر اولمه زاهدا
بیر پری ننک حسنی وصفنده کلامدر منم

اول پری پیکر صنم جسمده جانمدر منم
کتمسون کونکلمدن اول روح روانمدر منم

سوردم آغزنک ذرّه می یا غنچه میدر یا دهان
بو سوزم یوخسه خیالم یا کمانمدر منم

کورلی آهو کوزنک عشقیله مجنون اولمشم
اول سببدن کوه و صحرا خان و مانمدر منم

سرو بنکزتدنک بو بینی ای رقیب کج نظر
نیجه دیرسن سرو آنکا عمر جوانمدر منم

زلفنی مشک اوخیدم دیدی که ابسم سویلمه
مشک داخی بیر تراب آستانمدر منم

کوزمیدر یا چشم آهو یوخسه نرکس مستیدر
یوزمیدر اول یوخسه ماه آسمانمدر منم

دیدیلر کیم ای خطایی نیجه سودنک یاریسن
دیدی یوخدر اختیارم دلستانمدر منم

شول بویی رعنا کیدن سرو روانمدر منم
سایه صانمه سورونن یا نیجه جانمدر منم

بلبل

اول و آخره کندو سرینی فاش ایتمکه
کوردی شول قدرت یوزنک لوحنده چکمشدر رقم

بو خطایی ننک مرادی دایما حقدن بودر
ای عزیزم جسم و جاننکدن ایراغ اولسون الم

وصالنکدن سننک دور اولدی کونکلم
قاتی بیزار و بی نور اولدی کونکلم

بو کونکلم شهر نه تا کلدی عشقنک
صفا و بیت معمور اولدی کونکلم

جمالنک تا که کوردم ای پری رو
یوزنک شوقیله پر نور اولدی کونکلم

جفا و محنتنک تا کلدی جانه
بلالردن قامو دور اولدی کونکلم

کوزنکدن تا ایراغ اولدی خطایی
قاتی بیمار و رنجور اولدی کونکلم

اول پری کیم چشم مستی لعل جاممدر منم
قاشی محرابم یوزی بیت الحراممدر منم

اول پری پیکر نچوک جانم قوشین بند ایتمسون
دانه در خالی پریشان زلفی داممدر منم

دلبرنک وصلندن ایرو ایستمن هر صبح و شام
یوزی صبحمدر ولیکن زلفی یوزی شاممدر منم

دورب اوتورمقه صبرم داخی یوخ
قاتی سرگشته ام هم بیقرارم

آرار دم که اویانی که بویانی
فغان و آه ایدب سنی آرارم

بو دردمنک دواسین قیلمسه یار
المدن اوزکه داخی یوخ مدارم

کهی فرقت کهی محنت کهی زار
کهی غمخانه کنجنده دورارم

منم بو آب دیدم اولدی عمان
هنوز چشمی آچمازم یومارم

دیدم آل جانلی بیر قاتله باری
دیدی الدرمزم سنی سینارم

خطاییم الف تک دوغری یولده
کلستان باغیده سرو و چنارم

چشمه لعلندن ای جان تشنه ام آب آتسترم
خسته ام هجرنک بیابانده عناب آتسترم

دولت ذاتنکدن ای ذاتی منزه بی کمان
زینت اسباب عقبی کنج نایاب آتسترم

نوبهار خط ریحاننکدن آیرو دوشمشم
عارضنک تک لاله کلبرک سیراب آتسترم

غزل علیحده بیت

یار ایشیکنده رقیبی سوردیلر دور از حرم
وه که نامحرم حرمده حاجان اولور محرم

سننک تک کلمدی هرکز جهانه
ز روز آدم و تا دور خاتم

منی سورمه قاپونکدن آشنایم
که یاد اولمز سنکا یوز ایلده محرم

خطایی جمله خوبلردن حبیبا
سننک تک دلبری بولدم مقدم

شاها غمنکده آتش سوزانه یانرم
پروانه وار شمع شبستانه یانرم

چون بلبل فصیح زبان مدح ایلرم
آه و فراق سن کل خندانه یانرم

یعقوب خسته دل کیمی کریان و دردمند
بیر اشتیاق یوسف کنعانه یانرم

من بینوایی محنت هجرانه صالدی عشق
اولدم اسیر و محنت و هجرانه یانرم

یانمقدن ای خطایی کل اینجمه جانکی
چون سویلدنک که آتش جانانه یانرم

غریبم عاشقم تنها و زارم
دیلرم بیر داخی اول یاره وارم

یاره اسمارش ایتدم دان بلندم
کلیدی که بغایت انتظارم

سورسه خطایی کیمدر ایشیکمده اول پری
بیر بینوا و خسته دل و ناتوان دیرم

جمالنک گلشنیچون مرغ زارم
نه دیم چیرتیله مرغ زارم

بو معنیله خلاص اولمن غمنکدن
وصالنکدن سننک امیدوارم

جمالنک وردینی گلشنده کوردم
فراقنکدن ساچنک تک بی قرارم

یوزنکی کورکجین جان ویرمدم من
بو ایشمدن بغایت شرمسارم

خطاییم که ختم ایتدم کلامی
جمالنک کورمکیچون انتظارم

یوزنکدر کعبه لعلنک آب زمزم
که سن سن قبلگاه هر دو عالم

بحق سورهٔ طاها و یاسین
معظم سن معظم سن معظم

هزاران آفرین ای قدرت الله
سنکا دوران حسن اولدی مسلم

فراقنکدر دل بیچاره نافع
وصالنکدر دوا سیز درده مرهم

سننک

عارف کرک خطایینی ادراک ایلیه
کفتارنکی بمردم نادان نه سویلیم

دلبر ایوزنکی کورسم ماه تابانم دیرم
بو ینکی کورکج بودر سرو خرامانم دیرم

کیرکنک قاشنک کوروب تیر و کمانم سویلرم
زلف ایله وجهنک کورب شمع شبستانم دیرم

زحمت دردنک کونکلده عین درماندر منکا
جان دیرم مهرنکی تنده بلکه جانانم دیرم

بلبل باغ وصالم ای کل اندامم منم
عارض رخسارنکی کورسم کلستانم دیرم

عشق دوتمشدر خطایی ننک کونکلنده مقام
من آنی ویران ایچنده کنج پنهانم دیرم

ای کل نیکا غلو قدنکا سرو روان دیرم
عشقنک یولنده جانمی ویرسم روان دیرم

دل آهو سینه آنمکه پیوسته ای پری
کیرکلرنک اوخینه قاشنکی کمان دیرم

بیر ذره جه جمالنکی عرض ایلسنک سنکا
جان جهانی جمله سنکا ترجمان دیرم

قدنک قیامه کلسه قیامت نشانی در
فتان کوزنکا فتنهٔ آخر زمان دیرم

کوزلری میخانه در میخانه‌یی کوندرمشم
لبلری پیمانه در پیمانه‌یی کوندرمشم

دلبرنک آغزی صدف در دیدلر ای دریا
دیشلری در دانه در دانه‌یی کوندرمشم

کوزلری قان در رپا خله اوزنک قانه دن
او خدنک غمزهٔ قتانی کوندرمشم

جانمنک جانانه‌سی در شول نکارنک غمزه‌سی
جانمه نوش ایلدم جانانه کوندرمشم

آب حیوان در دوداغنک صو دیمش ور مرز خضر
آب حیوان ایستین ظلمایی کوندرمشم

یاندرر کوز دمبدم عشق او دیله دل تختهٔ
شمع روشن در آنکا پروانی کوندرمشم

بو خطایی سولدی ظلمات الحید ور نقش
یار منکا میخانه در میخانه‌یی کوندرمشم

لعلنک قاتنده وصف بدخشان نه سویلیم
یاقوتی من برابر مرجان نه سویلیم

ناز و عتاب و غمزه‌لرنک دیمه جاهله
حیفم کلور دیمک سنکا نادان نه سویلیم

کوز کوردی و شکسته کونکل دوشمشی در بلا
یوسف کیمی بچاه زنخدان نه سویلیم

جور و جفانکی بلبل شیدایه قیلمکل
واجب دکل درای شه خوبان نه سویلیم

عارف

دلبرا حسن رخنک کلزار جنت بیلمشیم — هر نه کیم سندن کلور رسم عین رحمت بیلمشیم

نچه کیم جور و جفا قیلسنک بو غمکدن کونکلمه — اول غمیله آغزمن جانمقه منت بیلمشیم

سنده جان اولدغچه کیتمن آستانکدن سنینک — خاک پاینک ای صنم باش اوسته دولت بیلمشیم

هر نه کیم سندن کلور رسته چه کونکلم خوش الر — قهرنکی راحت کورب جورنکی رحمت بیلمشیم

من خطائی بنده‌ام پیر پادشاهنک قاپده کیم
ایشیکنکده قوللوغین سلطانلیغ عزت بیلمشیم

درد و فراق و حسرتله یانه کلمشم — کفر ساچینکله وجهنکا ایمانه کلمشم

زلفنک چینینکده تشنه‌ام اول آب لعلنکا — ظلمات ایچنده چشمهٔ حیوانه کلمشم

بیر عندلیب کوی فراقیدم ای صنم — یوزنکی کورمکه بو گلستانه کلمشم

خوش عالمی که دنیاده اسباب عشق ایچون — دیوانه کلمشم ولی دیوانه کلمشم

قاپونکدن آیرو دوشدی خطائی تنک چاله
امیدیله ایشیکنکا درمانه کلمشم

ای پری شیرین لبنک عشقنده فرهاد اولمشم
تا سنکا قول اولمشم عالمده آزاد اولمشم

تا که سندن آیرو دوشدم ای دلامم منم
دمبدم در ناله و افغان و فریاد اولمشم

گرچه غمگینم غم و هجرنکده ای جان پاره سی
تا سنی کوردی کوزم غمگین ایکن شاد اولمشم

ای صنم بو محنت و هجرنک فراقندن سننک
گر خراب ایدم ولی وصلنکله آباد اولمشم

تا سنی کوردی خطایی بیلمز اوزین جانده در
تا سنکا من آشنا بولدم اوزم یاد اولمشم

ای پری عشقنکده من چندان گرفتار اولمشم
کیم فراقنک محنتندن روز و شب زار اولمشم

تا که دوشدم سن پری ننک یوزی هجرانه
درد ایله سیاره تک درد ایله بیدار اولمشم

تا که گلزار جمالنکدن جدایم ای صنم
هر زمان بلبل تکی در عشق گلزار اولمشم

تا که عشقنک گنجنی کونکلمده پنهان ایلدم
روز و شب اول گنجه من هر دم نگهدار اولمشم

تا سنی کوردی رقیب ایله خطایی خسته دل
دمبدم یانر وجودم سر بسر نار اولمشم

دلبرا

گرچه محشر بیر اولور اهل جهانه ای صنم
فرقتنک هر کونی من روز محشر کورمشم

من که بلبل تک جهانده عشقیله فریاد ایدم
عارضنک باغی کلین چون ورد احمر کورمشم

پس منم ملک جهانده طالعم فیروز اوله
تا سننک یوزنک کیمی بیر سعد اکبر کورمشم

بو خطایی ننک مقامی آستاننکده مدام
چون سنی شاه کرم اوزمنی قنبر کورمشم

تا که کوردم من سنی عالمده حیران اولمشم
ناله و افغان ایدوبن دیده گریان اولمشم

تا فراقکدن کونکل مجروح اولوبدر ای صنم
دمبدم در ناله و فریاد و افغان اولمشم

کل یوزنک اوصافنی تا کیم ایشتدم ای پری
چسننک باغنده بیر مرغ خوش الحان اولمشم

نیجه جمع اولسون بو کونکلم سن سیز ای آرام جان
کیم سر زلفنک کیمی غمدن پریشان اولمشم

تا دوداغنک جرعه سندن قتلمشم بیر قطره نوش
خضر تک سیراب نوش آب حیوان اولمشم

ای عزیزم فرقتنکدن چنجمزم غمخانه دن
سن تکی یوسفدن آیرو بیر کنعان اولمشم

بو خطایی تا هلالی قاشلرنک کوردی سننک
شول مبارک طلعتنک عیدینه قربان اولمشم

بختیارم بخت الندن شادمان و دل فرح
چون منم جانم کونکلدن اختیارم بولمشم

واریکن کونکلم آچلدی سربلندم نیشه کیم
سرو بویلو غنچه لبلو کلعذارم بولمشم

ظلمت هجران میکا فیروز بولدی کیتدی غم
طالعم برخنده ماه تابدارم بولمشم

ای خطایی شکر قیل حق ویردو کینه روز و شب
صنع صانع قدرت پروردکارم بولمشم

دل سنکا حیران اولوپدر تا جمالنک کورمشم
تا کوز آچوب اول رخ فرخنده فالنک کورمشم

روز و شب دنیا ایچنده مست و حیرانم مدام
کیجه لر اویخو ایچنده تا خیالنک کورمشم

دینی و عقبی ده من اوصاف حسننک سویلرم
باغچده آنکدن بر و قد شمالنک کورمشم

بیر پری ننک یوزینه حیران و زارم جان ایله
شول لب و زلف و رخ و هم خط و خالنک کورمشم

بو خطایی ننک کوزی سیاره تک بیخوابدر
کل یوزنک اوستنده تا قاش هلالنک کورمشم

ای پری حسننک سننک ماه منور کورمشم
اول یوز اوسته ابرتک زلفنک معنبر کورمشم

کرچه

بو خطایی چیته کونکلدن دلبر دور اولمیه
وار ایچ بیلمین ای سوخنبم یارسندن کوسمشم

بندیه حقدر الم پس پادشاهی گورمشم | دمبدم اول قدرت صنع الهی گورمشم
اول ایسه کونکلده کزمکدن نه حاصلدر منکا | پس بت شوخنک کراماتین کماهی گورمشم
مسکنیم بو حذر اکر مین سجده قیلسم پیره | قاشلری طاقنده روحنک قبلگاهی گورمشم
کونکلمه یوز مین خیالات مشوش یوز ورر | اول بت آرام جانی گاه گاهی گورمشم
معجزاتم آشکار اولمردی عالم خلقنه | هر کیجه بیر وجهیله خوابمده شاهی گورمشم

بو خطایی در منی دیوانه لو افکار ایدر
هر زمان اول دلبر چشم سیاهی گورمشم

کیجه کوندز ایستین دلدار و یارم بولمشم | جان و دل قورتولدی غمدن غمکسارم بولمشم
کوکده ایستردم من اول ماهمی یرده بولدم اوش | حمد لله کیم کونکلده انتظارم بولمشم
هیچ قرارم یوخیدی صبرم توکنمشدی وتی | نه قرارم که ایپس روزکارم بولمشم

خطایی وارسه وصلنک گلشنینه
بو نیک سرو خرامان تک دیلردم

آولاغده بو کون آولاریکن یاره یولوخدم
بیر آی دن آری کون تکی دیداره یولوخدم

بیچاره کونکل اوغردی بیر عین غزاله
هی هی که عجب آهوی تاتاره یولوخدم

مهر ایله وفا ایستریدم دایم اویاردن
بیر جوری یوکش یار جفاکاره یولوخدم

دون وار میشیدم باغچه گل دیرمکه اما
صوندم المی بیر کله یوز خاره یولوخدم

شاه قاپوسینه سجده قیلیدر بو خطایی
بحر نجفه دالدم و شهواره یولوخدم

ای پری وش حسنی گنجم یار سندن گوسمشم
لبی شکر دیشی انجم یار سندن گوسمشم

کوکده ایستردم سنی من بیرده بولدم بیگمان
تحفه قدرت ماه و انجم یار سندن گوسمشم

آی ده ایلده بیر گزر گورر گوزم یوزنک سنینک
ای منم گورک و گونجم یار سندن گوسمشم

یار یاری بیله سورر ای وفا سیز بیوفا
حدن اوتدی درد و رنجم یار سندن گوسمشم

بو کون بیر دلبر جانانه تیدم
زهجران المش ایکن جانه تیدم

غمنکدن کوزلرم کوکب کیمیدر
شکر کیم بیرمه تابانه تیدم

ساچنک کفرینه اولمشدم کرفتار
یوزنکی کورکچین ایمانه تیدم

مثال ذره ایدم قطره ایتدنک
بحمد الله بو کون عمانه تیدم

ایشیکنک ایتلریله همنشینم
نه دولتلو قولم سلطانه تیدم

کونکل قالمشدی هجران ظلمتنده
لبنک تک چشمهٔ حیوانه تیدم

خطایی خسته در وصلنک کداسی
قاپونکده وایه و احسانه تیدم

کونکلده عشقنکی جان تک دیلردم
ساچنک کفرینی ایمان تک دیلردم

کونکل بیمار اولانده هجر اوینده
وصالنک درده درمان تک دیلردم

منم دل تشنه صحرالرده دایم
لبنکی آب حیوان تک دیلردم

قالانده ظلمت هجران ایوینده
جمالنک شمع تابان تک دیلردم

تعالی شانه اکبر که بیر نور خدا کوردم
قاشینی قبلگاه ایتدم یوزین شمس الضحی کوردم

منم پروین تکی چشمیم کیچه لر اویقوسیز قالدی
سعادت آسمانینده چو بیر بدر دجا کوردم

منم دردم علاجی شول حکیم لم یزلدر کیم
یا چیندن شربت لعلین وجود دمده شفا کوردم

شب هجرانده ای سالک هدایت شمعیه یاندیم
یوزینینک آفتابیندن یوزی انوار ضیا کوردم

کورندی لو دلداری خطایی خسته درحیران
کیم انینک آستانینده سلاطین لر گدا کوردم

آه کیم اول دلبر و دلداری کیتدم کورمدم
کوردم اغیاری ولیکن یاری کیتدم کورمدم

فکر و اندوه و فراق و محنت هجران ایله
جانه یتدم غمدن و غمخواری کیتدم کورمدم

تیلیم بی اختیار آیرلدم آندن وا دریغ
اول منینگ مخدوم و سپرداری کیتدم کورمدم

اول پری رخساریم چون عالملری ترک ایلدیم
قویدیم الدن جمله پرکاری و کیتدم کورمدم

ای خطایی الملکنینگ قرض اولدی شول طوطی کیمی
بلری شهد و شکر گفتاری کیتدم کورمدم

بولور

کیردم آدم صلبینه کیمینه یلمز سری
من بو بیت الله ایچینده تا ازلدن واریدیم

اون سکیز مین عالمه من گردیشیله گلمشم
اول سبب دین حقیقه سردار یدیم سردار یدیم

دنیا پنده من انگنگ سیرین بیلورردم اول میهم
دریانینک آستیندکی بیر لولو شهوار یدیم

من خطایم حقی من بانمیشیم بی گمان
انگا ایچون اول یاراتدی من انگا دریا کاریدیم

ای جمالنگ آیتی عنوان دیوان قدیم
قاشلرنگ طغراسی بسم الله الرحمن الرحیم

تاپتی کوردی بو چینیلا سوادی شیخ و شاب
توبه عرض ایلر ولی استغفر الله العظیم

لام زلفنگ سرنگون نقشینه دل دردانه
ای رقیب ال سونمه کیم لا تقربوا مال الیتیم

خالنگ اول هندو که روم تیمیده اقلیم دوش مقام
زلفنگ اول طاوس کیم گلشنده دولتدا مقیم

کورپنگ ای دلبر که سن سینه سی عیش الکرام
اشک ساقی آه مطرب ناله همدم غم ندیم

محنت و دردیله پر غم خطایی نینگ کونگلی
دردلو دیلنده مدام اول قاشلری نون آغزی

چینیم یزیده لعنتم وار
خطاییم علی نینک قنبریم

منم کیم بو جهانه شمدی کلدم — روان اولدم روانه شمدی کلدم
عاشقم مست و حیرانم شهامن — محبیم خاندانه شمدی کلدم
شهامن عاشق و حیران و مستم — محب خاندانم شمدی کلدم
شاهه مشتاقیدم غایتده بالله — شکر کیم آستانه شمدی کلدم
یزید و مشرکنک قانین توکرم — چراغیم یانه یانه شمدی کلدم
سلیمان خاتمی موسی عصاسی — جهانه نوح طوفان شمدی کلدم
محمد معجزی شاه ذو الفقاری — المدد درنشانه شمدی کلدم

خوارج اصلنی قویم جهانده
خطاییم که برهان شمدی کلدم

یوخیدی بیر و کوکلر من ازلدن وار ایدم — کو هر یکدانه سی صلبنده من هم وار ایدم

کردیم

منم غازیلرمه حرمت ایلنک — کونکل ایونده انلارنک بیریم
منی آنلادن ایروسانمنکز سیز — ولیکن انلرنک من سروریم

منم هم پیر و هم سلطان عالم
خطاییم شاهنک بیر کمتریم

منم شاه اسمعیل حقنک سیریم — که مونجه غازیلرنک سروریم
آنمدر فاطمه آتم علی در — بو اون ایکی امامنک پیرویم
آتامنک قاننی آلدم یزیددن — یقین بیلنک که نقد حیدریم
خضر زنده ایله عیسی مریم — زمانه اهلی ننک اسکندریم
یزید و مشرک و مروانی کورکیم — منافق قبله سندن من بریم
نبوت منده در سر ولایت — محمد مصطفی ننک کوهریم
جهانی تیغ ایله قیلدم مسخر — علی المرتضی ننک پیرویم
اولو بابام صفی آتام جنید در — شجاعت اهلیم هم جعفریم

وعده وصلنک بولنده چوخ حلکدیم ولی تسنک
درد عشقنکدن وجودم اولدی سر بشکل هلال

زلف و رخسارنک قاتنده بشول خط و خالنک
خوش ملاحتدر دوشپدر آی یکاع و سنده احتمال

بو خطائی آنذا چرای دلبر شیرین زبان
آب حیوان اولمیه لعلنک شر ابندن زلال

رشته در جسمیم منیم کپر کلکر بک سوزن مثال
یا غلیقنک باد ایله دار تر نا توان کوزنکلم خیال

کل کل اولور عارضنک شوق قاش ر کوکنک باغ نقش دل
دو شمسه زلفنک عکسی شول کل یا غلیقو وسمه دال

دمبدم یا غلیق آر اسپندن جیبیم قاشلر تنک
صایه سن کیم کورونور ایل کوزنه کوکلده بلال

نا توان کوزنکلم دوشر یا غلیق صفت الدین الیه
تاکر لعل لبنکدن تابه ای دلبر وصال

رحم قیل کل دلبرا کو تو ر یوزنکدن یا غلیقنک
غصه دن بولمش خطائی چتیه دل آشفته حال

آدم اسمعیل بن حیدریم
علی ننک چاکری ننک چاکریم

حسینی مذهبم من دین الحیدیم
موالی اولانک من رهبریم

منیم

جان فدا ایلدی خطائی دیمدنک ای بی‌وفا
حیف کیچدی عاشق سرباز و قلاشمدر اول

قیلدی نهی لبنک قدحی مست لایزال — غم کیتسندی خاطردن و هم قالمدی ملال
دور زنخنکده شکر آله ایلیم روا — وصلنک کونی ایرشدی فراق اولدی پایمال
بیر کز کورسه قامتنکی سرو ناز ایله — کلزار ایچنده ایلیه لاف اعتدال
تا بولمشم جناب رفیعنکده کامی — هر کونده بیر مراتب و هر دمده بیر جمال
هر دل که عاشق اولدی جبیننک حمایلینه — فکر و تصور ایلسه منسوخ اولور خیال
حسننک قاتنده زهره و پروین نتیجه در — آی و کنش خجالتده دوشدی انفعال

بیچاره دل خطائی کدای شکسته دین
دوندرمکل عنایتینک ای شاه پرکمال

لاله تک کلکون نقابی ای صنم یوزنکده آل — عاشق بیچارنی آلخو غم هجرانه اصال
ای کوزنکل قیقوا یوبیندن چیچ که کل دوتاندر — کورمدم هرگز چمنده بلبل آشفته حال

بو خطایی قولونک امیدی وار در رحمته
سر ستارنک نظری قاموده دریا رسول

ای ملک حسننک سننک نور خدادر بیلمش اول
سدره در بوینک نه سدره منتهادر بیلمش اول

من سننک جور و جفانکدن انجمن ای بیوفا
هر نه جور ایتسنک منکا عین وفادر بیلمش اول

یوخدر اشیا ایچنده کیمسنه حقدن جدا
جلوه ویرن عالمه نور خدادر بیلمش اول

کرچه چوخ کلدی رسالت دور آدمدن برو
ختم جمله انبیانک مصطفی در بیلمش اول

کر وفا قیل بو خطایی بندنکا کر قیلمه کیم
روز و شب وردی سنکا ذکر و دعادر بیلمش اول

آخن اول سرونک پاینده جو دکل باشمدر اول
آیاغی التندکی باشم دکل باشمدر اول

تا خیالنکله سننک دفع ملال ایلر کوکل
کتمسون دلدن که خوش همراز و شرداشمدر اول

من دیدم که چشم و غمزنک سحری دوتدی عالمی
انکلرنک سر فتنه سی کیمدر دیدی قاشمدر اول

کوزمنک یاشی سیلندن ایچدوکم سودر منکا
باغرمنک قانین که توکدنک آغولو یاشمدر اول

جان

سنبلنگ کفرندن ای شهزادهٔ ایمان منفعل
خط سبزنگ رونقندن برگ ریحان منفعل

ظلمت و نور اولدی زلفنگله یوزنگدن شرمسار
بللرنگ سو قندن اول لعل بدخشان منفعل

پرتو چشمنگ ضیاسندن قمر اولدی خجل
صورتنگ تابندن اول خورشید تابان منفعل

ای صبا بالله دیلمدن سویله کیم چوخ دور شمس ملول
ماهتاب اوستنده اول زلف پریشان منفعل

غیرتندن نفس فانوس اوزرین کستردی
مجلسنده یاندورور بیر شمع پنهان منفعل

اول زمان کیم دلبرم بستانه کیردی سحرگون
قامتندن اولدی چوخ سرو خرامان منفعل

اوش خطایی سوزلریندن اهل عرفان اولدی شاد
جاهل و نادان رقیب نامسلمان منفعل

کورکلو یوزنگ عاشقی بالله خدادر یار رسول
شول مبارک خلقنگا جانلر فدادر یار رسول

کلدی جبریل و کتوردی سنکا هردم حق سنوتی
بعضی پیغمبره کلن ندادر یار رسول

اسمنگی ذکر ایلین محشر کوننده غم یمز
وای قیامت آنگا کیم سندن جدادر یار رسول

هر قوم که آدنگ ایشدب صلوات ویرمدی
آنلارنگ یری همیشه دامودهدر یار رسول

آه و واویلا که اول گلرخ صنم یارم دگل
من آنکا یار اولدم اول یار وفادارم دگل

من سنکا بیر بنده ام ای یار دلخواهم منم
بالله اقرارم درر بو سوزلر انکارم دگل

ناصح ایدر دون منکا ترک ایله یارنک عشقنی
وای بندم دل منکا همراز و سردارم دگل

سو کلو یارنک خیالی خوشدر اما نیلیم
محنت هجران کوننده بیر مددکارم دگل

دلبر ایدر ای خطایی محنتمدن چکمه غم
کیمدر عشقمده اول زار و دل افکارم دگل

ای پری یوزنکده مشکین زلفنکی داغ ایتمکل
باغرمنک یوز داغی اوسته بیر داغی داغ ایتمکل

تا اوزنکی کورمشم دیوانه بولدم درد ایله
زلفنکزدن اوزکه داغی بو نیمه باغ ایتمکل

شول قرا یوزلو رقیبی قویمه کوینک کردنه
خسته بلبل ننک مقامی مسکن زاغ ایتمکل

ای پری عاشقلرنک دیوانه قیلمه کوکلنی
عاشقنک مجنون مثالی مسکنن داغ ایتمکل

ای مسیحا بندنکی کوینکده یاد ایت هر نفس
بو خطایی ننک یرین کوینکده تیراغ ایتمکل

سنبلنک

آته انه قوم و قرداش اهل عشقه قیدمش
نام و ننگ و جان و باشدن کیچمین بیزدن دکل

تیمش ایکی ملت اولدی سربسر اهل شمار
غیر ملتدن اوزینی سیچمین بیزدن دکل

ای منافق ثم وجهنک معنیسین فهم ایتمدنک
یولداشینی جان و باشدن سومین بیزدن دکل

ای خطایی اهل عشقنک پیشه سی منلک دکل
بو طریق عشق ایچنده من دین بیزدن دکل

کیمکه سرمست اولوبن عاشق دیدار دکل
سن آنکا یار دیمه یار دکل یار دکل

روز محشرده دوتوب دامنکی سنکا دیدم
بو داخی ای کوزلم دینی غدار دکل

زاهد اول یوزی دیواره دوتوب ال کوتورر
عاشقنک مقصودی دیدار اوله دیوار دکل

شاهمنک کونکلی بیلور اول که غنی در همیشه
منکر اول در که منم سوزمه انکار دکل

لشکرم غازیلرم صوفیلرم پیره لرم
جان و باش ویرسه بو یولده اولاره عار دکل

قیر یزیدیله خوارجی توکت قالمیه هیچ
نیشه کیم جعفری مذهبه طلب کار دکل

ای خطایی بو جهان ملکنه سن قالمیه کور
چونکه هیچ کیمسنه قالمز سنکا ده یار دکل

ایچر هر دم قانم فتانه چشمنک
یارب اول کون اولامی قانه چشمنک

حقه قولم دینلر حق ایتورمز
حمایتچی در اول ارکانه چشمنک

دیلر دل اوغری تک اوپه یوزنکدن
ینه دیر قورخارم اویانه چشمنک

خطایی دردمندی صالدی درده
سلام ویرور شها مستانه چشمنک

جانا غمنکده قسمی جفا در خطایی ننک
لیکن دلنده مهر و وفا در خطایی ننک

لعلنک اکر ویرورسه شفا دردمندنه
بیر بوسه سینه جانی بها در خطایی ننک

تا کورمشم یوزنک کنشین ای قمر لقا
هر دم دیلنده شمس و ضحا در خطایی ننک

کونکلین آلوب بها سینه ویرسنک وصال آنکا
مروت سننک بو ایشده رضا در خطایی ننک

کلدی خطایی قاپونکا ویر کل مراد آنکا
حسننک حقینده ذکری دعا در خطایی ننک

هر نه وارین شاه یولینه ویرمین بیزدن دکل
سود و کینه جان و باشین قیمین بیزدن دکل

آنه

نو ماهی کوکده استریسه خلق عیدیچون
چشمم همیشه قاش هلالنک دیلر سننک

یارب زوالنک اولمسون ای آفتاب حسن
عاشق جهانده حسن کمالنک دیلر سننک

دنیاده کرچه اولمدی وصلنک منکا نصیب
کونکلم کوزنده خیل خیالنک دیلر سننک

تا کیم خطایی کوردی یوزنک ای مه ختن
صحرای دلده چشم غزالنک دیلر سننک

صاتا شدی تا منکا مستانه چشمنک
یازیدر آدمی دستانه چشمنک

مکر کافردر اول محراب ایچنده
اوتورمش کلمز هیچ ایمانه چشمنک

کیوپدر قارانی زاهد کیمی اول
می ایچمک در ایشی رندانه چشمنک

ایچیدر قانمی دیرم اینانمز
دیم من کیم سنکا اینانه چشمنک

امانت در دیدم زنهار زنهار
ستملر سورمسون مهمانه چشمنک

منم سن دوستاغم دیر من بو جانه
چکر هر دم منی دیوانه چشمنک

تا اوله مردم منم باش اوسته قایم دولتم
آستانکده یاتورمن دایما بر روی خاک

هر نیچه جهد ایتدم الم دامنکا یتمدی
پای بوسنک حسرتندن ایلدم یاخمنی چاک

خالص اولدم تا که قان باشی اخندم دیده دن
یوما نیچه قانیله اولورمی مردم یوزی پاک

بیر پرینی سودی بو مسکین خطایی کونکلی کیم
عشقنه مفتون اولوپدر از سمک تا بر سماک

تا نیچه خواب ایچنده خیالنک کورم سننک
وقتی درر که شمدی جمالنک کورم سننک

درد و فراق ایچنده قاتی زارم ای صنم
بیر کون اوله که روز وصالنک کورم سننک

یتدی کماله ای غم هجران جفالرنک
شمدی محلیدر که زوالنک کورم سننک

جانمنی عید وصلنکا قربان ایدم روان
بیر کون اوله که قاس هلالنک کورم سننک

یارب خطایی کورمدی خرمحنت و فراق
یتدم کماله دفع ملالنک کورم سننک

کونکلم فراق ایچنده جمالنک دیلر سننک
باخمز چنار قد شمالنک دیلر سننک

نوماهی

نه خضر آنی کوروپدر نه مسیحا
عجایب خلقی وار در ذو الجلالنک

جانم سن سن منم جانمدن آرتوخ
کونکلدن کتمدی بیردم خیالنک

مقدّر در منکا روز ازلدن
دیم عالمده دایم وصف حالنک

خطایی ننک دعاسندن دمادم
که یارب اولمسون هرکز زوالنک

ای که عشقنکده بولوپدر جان و دل غمدن هلاک
سن نه مظهر سن جهانده ای جمالی نور پاک

ای پری عشقنکده چوخ جور و جفالر قیلمه کیم
خسته و حیرانکم اولدم غمنکدن دردناک

دامننکی قویمزم الدن اکر چخسه روان
کرچه هجرانک الی قیلدی یا خمنی چاک چاک

جمله عالم حسود اولسه یانمده بیر جوه
سن منمله دوست اولسنک جور دشمندن نه باک

بنده یه لطف و کرم قیلکل نظردن صالمه کیم
بو خطایی دستکیری لیس لی حسب السواک

ای وجودم عشقنکز یولنده بولمشدر هلاک
آیاغنک توزندن ایرو اولدی جانم دردناک

یرده بیر آی نوریدر عالم آنکا حیران اولور
آی و کون بیر ذره در حسن کمالندن آنک

بو خطایی خسته ننک چون دردی ننک درمانی یوخ
بیر مدد اوله مکر کیم ذو الجلالندن آنک

خط و خالنکله زلفنکدر دلیل اهل عرفاننک
که آنکدن آشکار اولدی بیان علم قرآننک

کوتوردنک پرده یوزنکدن بحمد الله که ای دلبر
سنی کوردی خجالتدن قرالدی یوزی شیطاننک

رخنک یارب نه کلدر کیم فغانه دوشدی بلبللر
که شوقندن آننک هردم حضوری وار کلستاننک

ایا سلطان عادل کیم ایشیم سنسیز کیجر مشکل
بو درسندن مرادم کیم کدادن کسمه احساننک

جناب آستاننکده دریغا قیمتم یوخدر
وصالنک اوزکه لر کوردی منی یاندردی هجراننک

قاشیله کیرکنک عیننک نه سحر سامری در کیم
اولارنک مکر و آلندن جهانی دوتدی دستاننک

خطایی چشم مستندن حبیبنک احترازایله
اکر قاننک توکر هردم که اولدر جان جاناننک

منی افکار ایدن اول خط و خالنک
بکر در چشمهٔ لعل زلالنک

نه خضر

47

سور مکل ملک سلیمان دن خطائی خسته
چونکه بیر مور ضعیف پای مالنکدر سننک

یار ایدر کون خانسی در ایتدم جمالنکدر سننک
ای داخی شول طلعت فرخنده فالنکدر سننک

روز معراج نبی وصلنک شبی در ای ملک
قاب قوسین اول دو ابروی هلالنکدر سننک

دلبرنک وصل کمالن چوخ کورسن ای رقیب
ای کماله تیمه مش شمدی زوالنکدر سننک

کل یوزنک صفحه سیدندر سوره فتح قریب
حرف و نقطه اول یوز اوسته خط و خالنکدر سننک

دینکلمن آهنک قمری صوت بلبلدن هزار
کوش و دلده هر دمادم قیل و قالنکدر سننک

دانکله دیرلر دیده مؤمن لقای حق کورر
بو خطائی خسته یه روز وصالنکدر سننک

اول کنش بیر ذره در نور جمالندن آننک
اوتانور سرو سهی قد نهالندن آننک

اول زماندن بر لوکیم کوردی یوزینی ماه نو
بولودا بچره کیزلنور قاشی هلالندن آننک

کل نیکاغندن قیزاردی دایم اولدی شرمسار
روسیه در مشک و عنبر خط و خالندن آننک

چشم مستنکدن هزاران فتنه صالدی کونکلمه
ترک یغماچی کیمی یا الله یوکوش قان ایلدنک

بو خطایی نی چخاردنمی کونکلدن ای حبیب
دی مکر اوزکه لریلن عهد و پیمان ایلدنک

تا که سن ای غنچه لب لعلنکی خندان ایلدنک
درده صالدنک لاله تک باغ زمینی یرقان

عشقنکی قیلدنک مسلط بو وجودم شهرینه
تا که مهر نکنی کونکل تختنده سلطان ایلدنک

کونکلمه جمع اولدی یوز مین درلو سودای سیاه
کل یوزنک اوستنده تا زلفنک پریشان ایلدنک

تا که کلشن کشته چخدنک ایا کلرخ صنم
باغ ایچنده یریدنک سروی خرامان ایلدنک

مهر ایله لطف ایلدنک ای مه خطایی خسته
مرحبا خوش کلدنک ای جان لطف و احسان ایلدنک

دلبرا ماهم منم فرخ جمالنکدر سننک
کون داخی شول طلعت فرخنده فالنکدر سننک

اوزکه کوزلر کوکه باخر کورمکیچون ماه نو
عیدیچون من باخدوغم قاش هلالندر سننک

مونجه دمدر دلبرنک چکدنک فراقین ای رقیب
چون کماله تیمدنک شمدی زوالنکدر سننک

سورمکل

اول زماندن بر لوکیم چشمم یوزنکی کورمدی
یاش کوزمدن جاری اولدی دمبدم سیلاب تک

یار اکر عالم نظر قیلسه خطایی غم یمه
باخمق اولمز یوزینه خورشید عالمتاب تک

عاقبت ای مه منی عالمده حیران ایلدنک
چشممی کریان قیلوب باغرمی بریان ایلدنک

خاطرم مجموع ایکن آشفته قیلدنک ای پری
سن آنی زلفنک کیمی غمدن پریشان ایلدنک

شول کنشتک هجردن ای تیلبه کونکلم نولدی کیم
غنچه تک باشدن باشه خاک کریبان ایلدنک

دل آرا عاشقلقم پنهان ایکن سن ای پری
خلق آرا سن آنی یوز دیللرده دستان ایلدنک

جور عشقنک ای حبیبم ایله حدن اوتدی کیم
بو خطایی خسته یه ماتمنی آسان ایلدنک

سنبلنکی عارضنک دورنده افشان ایلدنک
خاطر مجموعمی غمدن پریشان ایلدنک

خوش مقام اعظم اولمشدی بو کونکلم کوشه سی
بیلمزم یارب ندن جوریله نالان ایلدنک

ایستریدم سایه وصلنکده ای جان بیکلیم
اوشته ظلم ایتدنک منکا وصلنکی هجران ایلدنک

عجبمی اوله ای دلبر وجودم عشقنکا محکوم
اوتورمش حکم ایدر دایم کونکل تختنده سلطانک

خطائی

مشوش خاطر اولمشدر چشمه دل دایم
سننک اول کل یوزنک اوسته سر زلف پریشان

من کورمدم زمانه ده حسننک جمالی تک
بو جانه مونس اولمدی مهرنک خیالی تک

ظلمات ایچنده بیر سو بولونمز سوسوزلره
شول چشمه دوداغننک آب زلالی تک

کوزی آغردی نه فلکنک اولدی قدی خم
دور قمرده کورمدی قاشنک هلالی تک

مین ایل یازارسه کاتب تقدیرلم یزل
بیر حرف و نقطه یازمیه خطیله خالی تک

یوسف جهانه کلمدی یارتک خطایا
یعقوب چشمه چکمدی کونکلم ملالی تک

تا خیال عارضنک کلدی کوزومه خواب تک
کیجه لر مردم کوزینه کورونور مهتاب تک

اختیاریله منم دوشمزدی کونکلم عشقنکا
نیلیم چکدی خیال طره سی قلاب تک

کر نمازم فوت اوله زاهد منکا طعن ایتمه کیم
مهر قاشیدر منکا مسجدتکی محراب تک

اول

45

ای فلک قیلدنک منی دلبردن آیرو نالوان
من هواده ذره ام خورشید تابانم کرک

بو خطایی قوللوغه باغلادی خدمت قورشاقین
اول کوزم نوری صنم اول سوکلو جانم کرک

جهانده کورمدم زیباسننک تک
بو عالم ایچره حسن آراسننک تک

بو خوبلر کلشننده کورمدم هیچ
نیکاغی بیر کل حمراسننک تک

اوزالمردوغریسی جان باغی ایچره
قدی چون سرو خوش بالاسننک تک

که خوبلر چو خدر رانسان ایچنده
هیچ اولمز ای پری رعناسننک تک

زمانه شاعرنده کورمدم هیچ
خطایی بلبل کویاسننک تک

یوزنکدر بو جهان ایچره فلکده ماه تابان تک
بتوبدر حسن باغنده بوینک سرو خرامان تک

وصالنکا ایرن دیرلر حیات جاودان بولدی
ساچنک ظلماتنک ایچره لبنکدر آب حیوان تک

مکر کیم وحی منزل در قاشیله کیرکنک زلفنک
یوزنک اوراقنک اوسته یازلمش سطر قرآن تک

کیمکه غرق اولمق دیلر دریای عشقه بی کنار
کشتی سیز اول دجله عمانه خوش کلمک کرک

ای خطایی شعرنکی اول یار ایسته بنکله
دلربالر کوشنه دردانه خوش کلمک

فرقتنک چکدم نکار اوصل رخسارنک کرک
خسته حالم دلبر العل شکربارنک کرک

باخمازم کل یوزینه حسننک وار یکن ای پری
نیلرم من نرکسی چون چشم بیمارنک کرک

مرغ باغ عشق ایسنک ایسم اوتور حرمه قوشی
دلبرنک کوینده دایم ناله زارنک کرک

بحر چشمم آغلمقدن اترنک باران توکر
بو پریشان کونکلمه لفظ کهربارنک کرک

ای خطایی کلشنه وار خاک پاین اوپ آننک
کرسنکا اول آهو کوزلو مشکبو یارنک کرک

ایستمن جسمم جان اول دلربا جانم کرک
بیر داخی اول آی یوزینی کورسم ایمانم کرک

چوخ بلا و درد و غم چکدم یولنده صبر ایدب
درد هجران جدن اوتدی شمدی درمانم کرک

دل غمنک صحراسیده لعلنکدن ایستر قطره سو
ظلمت هجرانده قالدم آب حیوانم کرک

قاشلرنک محرابنه چوخ سجده شکر ایلرم
شیخ صنعانم منی زنّاره کوندرمک کرک

چون تجلی نور ذاتنه تمنا ایلدم
شمدی منصورم منی بر داره کوندرمک کرک

چشم مستلر کورنجه قانم توکرلر دمبدم
بو غریب خستنی بیماره کوندرمک کرک

ای خطایی آندن اوزکه کیمسه یوخدر امید
ناله زارم منم اول یاره کوندرمک کرک

ای دین کیم عاشقم دیوانه خوش کلمک کرک
کیم قیلور لاف هنر میدانه خوش کلمک کرک

چون عزیز مصر عشق اولمق دیلرسن دایما
یوسف کنعان کیمی زندانه خوش کلمک کرک

عاشقم دیرسن کونکل عشق آتشندن دولمکل
شمع اودینه یانمقه پروانه خوش کلمک کرک

زاهد اوردایله دایم ذکرنک اولسون فکر دوست
اهل اسلامم دین ایمانه خوش کلمک کرک

ای دل اول شه قاتنه دایم کیت اوصافندن ایت
کیم قولنک هر بیر سوری سلطانه خوش کلمک کرک

عاشقم دیرسن کونکل شرطی بودر عاشقلرنک
هر نه کیم جانانه قیلسه جانه خوش کلمک کرک

ای کونکل لاف ایتمه کیم مغنیده لاف ایدن کیشی
معرفت میداننه مردانه خوش کلمک کرک

صحیفه صدر رده مستغنی در کلام قدیم
خیال خال و خطنگ ای نگار لاله عذار

من آندن اوخیمشم سر حقیقت آیت عشق
کونکلدن اتیدی منمله بوکون حکایت عشق

خطایی دولت وصلندن اول نوزی کیتشنک
سیننکله همدم اولوپدر یقین عنایت عشق

منم جان جهانیم سین سن آنخق
خطنکدن منفعل در خط ریحان

یوزنک دورنده ای گل چهره گوکلارن
نه کم اسپندن کلور خورشید لیکن

منی الدرمکل سحر نکده احق
غبار و ثلث و توقیع و محقق

نه و خورشید آصلمشدر معلق
ایا دلبر منکا چوخ دومکل دق

خطایی غوطه قیل کوهر دربندر
نه اسیترسن کونکل بحر بنده دورق

یار مشم بو رقعه اول یارکا کونکل دمک کرک
لعلنکدن جام می هر کیمسه یه ویردنکدن

رازاحوالم منم دلدارکا کونکل دمک کرک
لیلی نکدن شربتی بیمارکا کونکل دمک کرک

قاسلرنک

ای جان و دلی خراب ایدن عشق
عشاقی کم از تراب ایدن عشق

او دلاره صالوب فراغت اهلین
یا خوب جگرین کباب ایدن عشق

معشوقه مدامی ایچمک ایچون
دللر قانینی شراب ایدن عشق

دیوانه لرنک دوتوب طریقن
ترک ورع و ثواب ایدن عشق

دنیاده هر اهل خان و مانی
بی مسکن و خورد و خواب ایدن عشق

زهد اهلی سوال ایدنده هر دم
بیر حجته مین جواب ایدن عشق

بیر ذره تکی وجوده دوشسه
مشهور چو آفتاب ایدن عشق

معشوق سارویه باخسه عاشق
بخت سیهن نقاب ایدن عشق

هر دمده خطایی خسته حالی
یوز ناز ایله مین عتاب ایدن عشق

کتوردی شوقه منی در ازل بدایت عشق
بو سری کیمسه کشف ایتمدی بدایت عشق

اگرچه عشقی کنه سویلریسه قاضی شهر
یوزینه باخمه آننک چون قیلور کنایت عشق

تا که دوشدم ای حبیبم کعبه کونیکدن ایراغ
سندن آیرو مرغ دل دوتمز وطن در باغ و راغ

لاله کورمش کل یوزنک مجنون کیمی شیدا بولوب
داغ آرا مسکن دوتوب قویمش درر کوکسنده داغ

دوشدوکیچون کل یوزنکدن آیرو بلبل غم نمز
قورخوسی آنکدندر کیم بیرینی نکلیه زاغ

نیجه بو پسنک بو کونکل مرغی رها خالنک کوروب
چشم فتاننک آننک راهنده قورمشدر دوزاغ

سن بر یوش بیحریدن کر بو خطایی ایتسه آه
کیم آننک فریادین ایشتسه کلور فریاده داغ

اول پری پیکر منکا یار اولمدی حیف اولدی حیف
آلدی کونکلمنی وفادار اولمدی حیف اولدی حیف

ساخلریدم مهرنی کونکلمده دایم جان کیمی
سری فاش ایتدی و ستار اولمدی حیف اولدی حیف

کیمکه یوزمین مکر ایله قیلدی منی سندن جدا
یوز بلایه اول کرفتار اولمدی حیف اولدی حیف

فرقتنک اودینه یاندی دل کباب اولدی کباب
کیمسه حالمدن خبردار اولمدی حیف اولدی حیف

عشق الندن خسته دوشدی بو خطایی ننک تنی
لبلرنک شربتده تیمار اولمدی حیف اولدی حیف

غنچهٔ آغزینگدین سینیک اوش سر پنهان اولدی فاش
لعل یانینگ لذتیدین آب حیوان اولدی فاش

عارضی لمعندن اول رخساری گوهر ریز رنگ
زلفینگ کفرین گوروب توردی نور ایمان اولدی فاش

تا دهانینگ صدفیدین آچدی یک سوز لطف و کرم
شکر الفاظینگدین ای جان در پنهان اولدی فاش

در عدن یاقوت احمر قیمتین سیندردی مقه
بال دود اغینگدین عقیق و لعل و مرجان اولدی فاش

بو خطایی کیم مشکین کیرکینگ سکانیسی
طامرا باغرنده یوزمین زخم پیکان اولدی فاش

مجلس اهلی چون شراب الچسه دوتر الدیه ایاغ
صانه سن بیر شمع درکیم اوتپیده دوش چراغ

گلشن مجلسده بیر شوخ پری دلبر دلفریب
لاله نسبت درکیم اول باغریده چکمیش در اوداغ

دوستکام اولسون همیشه اوش بو جام دوستکام
اولدی مجلسده مشرف بوی سینه سنبل و صباغ

مشک و عنبر مجمریدر بو خسته جام جم در
بوی خوش بیندین آنینگ دایم معطر در دماغ

بیر گل خندان در اول تیمیش باغ خلد جور
بو خطایی خسته نینگ کونگلی اینک عشقیده باغ

تولینگدین غنچه‌نی گلشنده خندان ایلمیش
لیک بو بار گلگی لطفیله خندان ایلمیش

قامتینگ کوزگه سنینگ طرحین کتورمیشتا عیان
باغده عکس سندین آنینگ سرو خرامان ایلمیش

دیو اوغورلاتیش او یرده دهانینگ نقشینی
وارمیش آندین خاتم مهر سلیمان ایلمیش

ظلمت زلفینگدین اچمیش لبلرینگ آب خضر
حی باقی بولمیش اندین آب حیوان ایلمیش

شانه‌دین مشاطه سالمیش زلفینگ بیر یارینی
سر بسر خاک جهانی عنبر افشان ایلمیش

عارضینگ باغینده بیر مرغ حریم اولمیش جلیل
اول سنبدین حق انگا اودی گلستان ایلمیش

بو خطای قانی توکمک دیلر دینگ توکمدینگ
آنگده سر مفتی که منع ایتمیش سنی قان ایلمیش

زلف مشکینینگ سوادی ظلمت خورشید ایمیش
حسن رخسارینگ بیانی آیت توحید ایمیش

آستانینگ خاکروبی قیصر و فغفور چین
رستم و اسفندیار و خسرو و جمشید ایمیش

بیلکینگ پیمانه‌سیدین شبلی و منصور مست
کیمکه ایچدی شول شرابی صاحب تجرید ایمیش

اول که ادراک ایلدی یارینگ صفاتینی دا
دایما کرداری آنینگ دید بیله وادید ایمیش

غنچه

41

ای پری هر دم نگهبان قاپونکا حاجب دکل
کیم تیر کونیکده هر شب ناله زارم عسس

نیلرم عشقتکدن آیرو دنیانک لذاتنی
حق بیلور کیم تا ابد کونکلمده وار در بو هوس

تا ابد من طالبم کیم وصلنکا ایرمکلیکه
کیم حضوریچونک غم مهرنک منم جانمده بس

ای خطایی غم نیمه هر دمده شکرایت خالقه
کیم سنکا هر ایشده دایم حقدر فریادرس

یاری کوردم بو کون خندان اوتورمش
نیکاغی تازه کل ریحان اوتورمش

یوزینه قارشو غنچه کلدوکیچون
سحر آغزینه چالمش قان اوتورمش

سننکله حسن ایچنده بحث ایدیلر
پشیمان نیجه لر چندان اوتورمش

سننک سیب زنخدانکدن ای دوست
نه حدم واردیم دندان اوتورمش

سننک لیلی جمالنک کورمکیچون
یولنکده مجنونی حیران اوتورمش

قاش کیر یکنکا زلفنک قراسی
ایکی زنکی درر دربان اوتورمش

خطاییه نظر قیل لطفنک ایله
قاپونکده صبح و شام کریان اوتورمش

غیب مطلقدر تماشای رخ زیباڭ حق
بو شهادت ملکنه سیرانه گلمشلردنوز

کاینات سوره رحمانه تفسیر اولمشوز
روح قدسیه پس اوز و حیله انسانه گلمشلردنوز

ساقی و باقی الندن مست اولوب الحمکده پور
نرگس مستنڭ کیمی پیمانه گلمشلردنوز

ای خطائی عید اکبردر جمالی دلبرڭ
بیر بو عید اکبره قربانه گلمشلردنوز

حسن تنکدن دلبر اقالدی و چشمی چوب اسیر
ایله کیم یولدوزلر اولور کیجه کوکده خوب اسیر

تا صدف آغزنده یارنڭ گوهرشم دردسیارنڭ
عشق بحرنده گوڭل اول معدن عرفان اسیر

ظلمت هجرانده قالدم بیر مدد قیل حالمه
ای پری وش چونکه حسن روی ایله جهانی اسیر

اهل حق قاپوڭدن اوزکه هیچ بیره قیلمز سجود
ای صنم چون دایما عاشقلره محراب اسیر

بو خطائی اولدی یوزڭدن منوّر ای صنم
اکی عالم ذرّه و خورشید عالم تاب اسیر

ای دوداغنڭ شهد و شکردر خالنه مگس
اولمسون عشقڭدن آیرو تنده جانم بر نفس

یوز محنت و جفا و نکری چکدم وفا خانی
غم حدن اوتدی دلبر غمخوار سویلنکز

صحرایه صالدی آهوی چشمنک خطایی
اول بوی زلف نافه تاتاره سویلنکز

دلبر اشمس الضحی در شعله رخسارنکز
آیت طاها و یاسین صورت دیدارنکز

قامتنک طوبی درر نون والقلم در قاشلرنک
بنده جنات عدن لعل شکربارنکز

سوره واللیل زلفنک کوزلرنک نعم البصر
لیک سبحان الذی اسرا در اسرارنکز

سوره توحید او خورم دمبدم اخلاصله
تا که حسننکی بلادن ساخلسون جبارنکز

قل کفی بالله در ذکری خطایی خسته ننک
حق بیلورکیم ثم وجه الله در دیدارنکز

بیزازلدن تا ابد میدانه کلمشلر دنوز
شاه مردان عشقنه مردانه کلمشلر دنوز

یازمقه حقدن کلام الله ناطق شرحنی
بو بیان و علمیله قرآنه کلمشلر دنوز

بو معنبر طره ننک کفرینه آمنا دیوب
حقه تسلیم اولمشوز ایمانه کلمشلر دنوز

بو کون ابداللروز آزاده شاه
جهاننک قال و قیلندن بری یوز

خطاییم موالی اهل توحید
علی ننک قنبری ننک قنبری یوز

تا که دوشدم عشقنکا هجرنکده من زارم هنوز
دام زلفنک بندینه مرغ گرفتارم هنوز

تا که من بلبل کیمی گلزار حسننک کورمشم
تا ابد ترک ایلمن در عشق گلزارم هنوز

شمع رخسارنکی تا کیم کورمشم ای مه لقا
کوکده کوکبلر کیمی هر کیجه بیدارم هنوز

یوزنکی کورکج سننک من ای طبیب درد عشق
صایمه کیم بولدم شفا دردیله بیمارم هنوز

بو خطایی باریله قالوا بلی ده قیلدی عهد
حق بیلور کیم بر سر آن عهد و اقرارم هنوز

حال دلمنی بنده دن اول یاره سویلنکز
هجر اوخی باغرمی نیچه بیر یاره سویلنکز

احوالمی سورسه منم اول جفالو یار
زار و نزار و خسته و آواره سویلنکز

کلکون نیکاغننک غم و هجر و جفالری
قیلدی حواله باغرمی نور خاره سویلنکز

یوز

هر خوانده کیم سجود ایدریسم باعتقاد
محراب قاشلرنکده درر قبله کاهمز

بیرکون ترحم ایلمدنک خاکسارنکا
یارب نه صادر اولدی قاپونکده کناهمز

غمدن خطایی درد ایلن اینجلدی چون هلال
بیر ماهدر کورونمدی اول چینی ماهمز

ازلدن پیر عشقنک پیروی یوز
طریقت اهل فضلنک رهبری یوز

دیدی چون مصطفی الفقر و فخرای
حقیقت خاندان فرزندلری یوز

علیدر عینمزده عین مظهر
زمین و آسماننک انوری یوز

حسن در میرمز میدان ایچنده
حسین کربلاننک چاکری یوز

علی زین العبادنک شاه باشیچون
یول ایچنده محمد باقری یوز

اکر سوررسه منکر سویله ای جان
کمال و فضلیله حق جعفری یوز

امام کاظم علی موسی رضاننک
ازلدن بنده خاک دری یوز

تقی در با نقی هم شاه عسکر
دمی مهدی ولایت لشکری یوز

قاشلرنک طاقینی کوردم قبلکاه ایتدم آنی
چون ایاغنک تپراغنده اولدی منزلکاهمز

کعبهٔ وصلنکا ایردم جانمی قربان ایدب
حاجی اولدم قان توکرم اوشته قربانکاهمز

بو خطایی کعبهٔ عشقنکا احرام باغلادی
اول ساعتده عرشه چیخدی ذکر الا اللهمز

سن سن همیشه صورت و معنیده شاهمز
بیلکل یقین که آرده حقدر کواهمز

ای خوبلرنک کزیدسی روشن یوزنک کیمی
نوله اکر سفید اوله بخت سیاهمز

وصلنکدن ایرو محنت و هجران ایچنده من
افلاکه دوشدی غلغله سوز آهمز

بالله انان بو دوغرو سوزی اکری صایمه کیم
لطفنکدن اوزکه دنیاده یوخدر پناهمز

بنده خطایی جانینی سنکا فدا قیلور
ای آفتاب طلعت و صنع اللهمز

سن سن جهان ایچنده بو کون پادشاهمز
روز ازلده حضرتنک اولدی پناهمز

جور ایتمه من شکسته دل و بینوایه کیم
چون سندن اوزکه کیمسنه یوخ دادخواهمز

ایا گل یوزلو چهرنک آیه بنکزر
بو ینک بیر سرو خوش بالایه بنکزر

خدنک جان فزا در غمزنک ای دوست
قاشنک اوسته قورولمش یایه بنکزر

جهانده بلبل اوپسم من عجب می
سننک یوزنک گل حمرایه بنکزر

یوزنک سوقیله لعلنک حسرتندن
کوزم یاشی بهر سو چایه بنکزر

ملایک حورننک کرچسنی خوشدر
یوزنک آندن داخی زیبایه بنکزر

صفاتنک اوخسه گلشنده مطرب
کونکل فریادی چیک و نایه بنکزر

خطایی دلبرنک در حور رضوان
اوتاغی جنت الماوایه بنکزر

چون سننک یوزنکا باخدم قوتلو اولدی ماهمز
نه عجب صورت یاراتمش صنعله اللهمز

چون ایرشدم یوزنکا بولدم صراط المستقیم
آب حیوانه ایرشدم وارد غنچه راهمز

دون ساغینور کیم کورسه زلفنک شب رنکینی
کیم قرایه بویا دیدر آنی دود آهمز

خضر جاویدان الندن اچمشم جام حیات
عیسی و مریم قاتنده قورمشوز خرکاهمز

ای کونکل وقتنکا غافل اولمه یار الدن کیدر
اولدوغینی تقصیر ایتمه اختیار الدن کیدر

ایل به ایل ساعت بساعت خوش کیچور کل مننکی
کون بکون هفته بهفته روزکار الدن کیدر

عشرت و ذوق و صفا ای کونکل اول شاد مدام
ناکهان سر نهانینک آشکار الدن کیدر

آشنایی ترک ایدوب یاده جان ور برمه کونکل
یاد یله بیلیش اولنجه آشنا الدن کیدر

ای خطایی یارونک دامن الدن قویمه کل
کیمکه ایشین سست ایدی ترتیبه کوار الدن کیدر

عاشقنک عاقله دایم سوزی دیوانه کلور
عاشقنک هر دم آنکچون سوزی دیوانه کلور

صالمه رایکان صنما خضره دود ای غنک سوینی
خضر اکر سویی سور چشمهٔ حیوانه کلور

کاه بیکاه منکا توبه ویرور اول واعظ شهر
واعظنک توبه سی شاها منکا افسانه کلور

اسرمش خون دیلیدن صنمنک خوینین کوزی
کرانینا نمازینک کورنک کیم اول مستانه کلور

آشنادر بو خطایی سوزی ای جان بیله کور
اوزنی بیلمیه دیمک نه بیکانه کلور

انا کل

چون آننک قولی خطادر هم قراری بیوفا
ای کونکل نا اهلیله قول و قرار ایتمک نولور

اهل حقه جان فدا قیل جهل ایله اولمه رفیق
چون عنادل وار ایکن زاغی شکار ایتمک نولور

خانده کیم بیر اهل عرفان کورسنک اولکل چاک پا
ای کونکل نا اهل اولوب آنکدن کنار ایتمک نولور

بیر نیچه کون یار اولوب بیر کیمسه ننک حالین دیوب
سونکره آننک کیزلو سرین آشکار ایتمک نولور

هر کیم اوز عیبی ایله سبحانه دوتمش یوزن
کیمسه ننک عیبین آچوب شرمسار ایتمک نولور

ای خطایی قیل و فدا جاننک وفالو یارچون
هر وفاسیز بیوفا کیمسه نی یار ایتمک نولور

ای کونکل هر جایی یاری اختیار ایتمک ندر
یار هر جایی سوزینه اعتبار ایتمک ندر

کل خوشبو وار ایکن الم تیکنه صونمزم
کپک رعنا وار ایکن زاغی شکار ایتمک ندر

دکمه بیر جاهل نکارنک جورنی چکمک بدن
کر بزناکس ایله قول و قرار ایتمک ندر

آهولر کوزلو صنم اصلانلری صید ایلمش
ای مسلمان اهولر شیری شکار ایتمک ندر

ای خطایی سرنکی سن دکمه بیرده سویلمه
سری عاشق دکمه بیرده آشکار ایتمک ندر

باغ حسننکده بو ینک سرو خرامان دیدیلر
ظلمت ایچنده لبنک چشمه حیوان کیمیدر

تا که سندن دوشلی آیرو ایا روح روان
کوزلرم یاشی منم قطره باران کیمیدر

روی و مو ینک کوره لی فرقتده هجر آندن غم
زلف و رو ینک صنما شمع و شبستان کیمیدر

بو خطایی دوشلی صحبت وصلنکدن ایراغ
باغری بریان کیمی و کوزلری کریان کیمیدر

بو کون من موندہ یارم آنده نیلر
یوزی شعله نکارم آنده نیلر

آپاردی عقلیله صبر و قرارم
منم صبر و قرارم آنده نیلر

قاتی مشتاقیدم شیرین لبینه
کوزی مست و خمارم آنده نیلر

وطندن آیرو دوشدم داد و بیداد
غریبم غمکسارم آنده نیلر

خطایی خسته دوشمش یاردن آیرو
طبیب ایله تیمارم آنده نیلر

ای کونکل هر معنیسز جاهلی یار ایتمک نولور
معنیسز جاهل سوزینه اعتبار ایتمک نولور

چون

دلبرم یارم عزیزم غمگسارم مونسم
جان شکارم سوکویارم جانمنک جانانی در

دون صبا کلدی منکا خوش خوش معنبر بو ایله
غالبا اول مه لقاننک زلف مشک افشانی در

ای کونکل هجران غمندن چوخ شکایت قیلمه کیم
عاشقه جور و جفاسی لطفیله احسانی در

بو خطا

بو خطایی شعر نه طعن ایتمه ای ناکس حسود
جمله عشاق اهلنه همدم آننک دیوانی در

دلبرا عشقنک سننک جسمده جانم جانیدر
وصل رخسارنک خیالی کونکلمنک مهمانیدر

فرقتنک دورنده دلبر خسته جانم قالمدی
شربت لعل لبنک بو دردمنک درمانیدر

جور و قهرندن آننک آشفته کونکلم غم بیمه
کیم منکا جور و جفاسی لطف ایله احسانیدر

زاهد اویرمه نصیحت عشقی ترک ایتکل دیمه
عاشقنک اول حق بیلور کیم سوکوسی رحمانیدر

بو خطایی جور و قهریندن جهاننک انجمز
هر نه کیم بنده یولینه کلسه حق فرمانیدر

دلبرا مهر رخنک دلده سننک جان کیمیدر
شربت لعل لبنک درد مه درمان کیمیدر

پیر بیردر سر بیرو گفتار بیر اقرار بیر
ایکی لک سیغمز بو یولده سریله سردار بیر

سن بیلورسن بنده ننک حالین نه بیلسون بیلمین
بیر میدر یا یوز میدر یا مین میدر یا زار بیر

آتش عشقنک تو توشدردی وجودم شهرینی
باخرم که حور بیردر نور بیردر نار بیر

صد هزاران ظلم ایدرسن دونمزم دوندرمزم
یوزمی یا گوزمی یا سوزمی غمخوار بیر

جانه منت درنه گلسه غم یمن شکر ایلرم
جانی ویردم باشی قویدم اولمشم بیمار بیر

مست عشق ایتدنک منی مجنون اوزمنی بیلمزم
ای سوسادنک قانمه ای گوزلری خونخوار بیر

عمر بیردر کون بو کوندر تیسه دم ساعت دیمز
باقی اولمز جان بو تنده قایندر ادوار بیر

هیچ گناه سیز بنده اولمز هیچ خطا سیز کیمسه یوخ
پس گناهن گوره گورکل عفو ایدن غفار بیر

بو دکان بو زمین دکاندر حق دکایندر ولی
شهر بیردر کار بیردر آصلو رس دار بیر

ای خطایی سن توکل حقه قیلکل حکمه غم
اون سکز مین عالمه حکم ایلین سردار بیر

اول صنم کیم کیجه کوندوز جان آننک حیرانیدر
عقل و فهم اندن برو عشقیله سرگردانیدر

دیرم

مسکین خطایی تمکیچون خاک پاینکا
هردم دیلنده آیت کنت التراب اوخیر

کوینک سننک که روضه دار السلام در
محراب قاشلرنک آنکا چشمنک امام در

هیچ کورمدم جهانده بو ایام روزکار
رویله زلفنکی منکا چون صبح و شام در

بدنام قیلمه کونکلمی عاشق دیوب حسود
عالمده عشق ادی بیله اول نیک نام در

یار مجلسنده باده جام ایستمن مدام
کیم کردنی صراحی آننک لعلی جام در

منع ایتمه بو خطایی کلامینی ای رقیب
باخ دفترینه سوزلری نظم نظام در

عاشق اولدر کیم سوز و جان و دلیله یار بیر
بیر درر عاشق ازلدن سوکلو دلدار بیر

اهل عشقنک معنی ذات و صفاتی بیر درر
آدمه قیل سجده زاهد اولمکل انکار بیر

جملننک حالین بیلن سن سن نه بیلدرمین
دکمه بیر نامحرمنک سن قیلمدین اقرار بیر

اولمدی بو سره محرم هر خسیس کج سخن
دردمنک درمانی دوغرو یار بیر عطار بیر

خار دولدی یورکم هجرنکدن ای گل نوزلو یار
یار باغرم آراسن کورکیم نیجه خار آنده وار

وارمه یانمدن منم ای هجر دل سوزان دوست
دوست و دشمن جملسی آغلر منیچون زار زار

زار زار آغلر چو بلبل گل یوزنکچون مرغ جان
جاندن ایتمش درمنی خور ایله دور روزگار

روزگارم تیره در سنسیز ایا آرام دل
دل نچوک آرام دوتسون جدن اوندی انتظار

انتظارم قالمدی وصلنک یولنه هر زمان
هر زمان دیوانه تک داغلاره دوشدم بیقرار

بیقرار اولدم ساچنک تک رخلرنکدن ایرو من
من نچوک آرام ایدم سنسیز که قالدم دلفکار

دلفکار اولدی خطایی فرقتنکدن روز و شب
روز و شب وصلنک خیالی دلده قالدی یادگار

جانا جمالنک صفتن آفتاب اوخیر
حسنک کتابی شرحنی ام الکتاب اوخیر

هر خسته دل که باده عشقیله اولدی مست
چشمنکی ساقی لعلنکی جام شراب اوخیر

بلبل اوخیدی گلشن حسننک صفاتنی
دل کوردی گل یوزنکی سوزینه جواب اوخیر

خوبلر یوزینه باخمعی زاهد اوخیر گناه
عاشقلر اول گناهی همیشه ثواب اوخیر

مسکین

من سنینکا هر دم دعالر قیلورم ای بیوفا / بیلمزم نیچون سنینک هر دمده قصدینک جانه در

کرچه ظلمتده ساچینک یوزینک انکا خورشید وار / لبلرینک طعمی نه نسبت چشمه حیوانه در

بوله عشقینکدن سنینک کر ایستسم دردو الم / بیلسون یوخسه کونکلم درد ایله همخانه در

باغچه ایچنده کل احمر نه نسبت وجهینکا / رخلرینک قاینده جانا لاله احمرانه در

بو خطایی باشدن اباغه یارلمشدر تمام / نیشه کیم اول زلفینکا محرم همیشه شانه در

بو منیم جسمیمدکی زخملر منی جان بیلور / جانه هجران ایتدوکین اول دلبر جانان بیلور

تا که همدمدر غم عشقینک کونکلده غم منی / چون خیالینکی سنینک اول سوکلو مهمان بیلور

اینچمز یوخسه کونکلم درد هجرینکدن سنینک / جور و قهرونک کلدوکینچه لطفیله احسان بیلور

چونکه بیر در عاشقه قهر ایله لطفینک معنیسی / دل فراقینکی وصال و دردینکی درمان بیلور

روز و شب بلبل کیمی ایلر خطایی نالهلر / باغ حسن ایچره یوزینکی بیر کل احمر ایلو

حیات آب ایچون ظلمات ایچنده
خطایی خضر و اسکندر کلوب در

بیزه ذاتنک ازلدن وار اولوب در
علی المرتضایه یار اولوب در

بو قدرت سریدر چیخدی جهانه
نیچه عاشقلری اظهار اولوب در

آلورم علم او خیاندن حسابی
نیچه منصورلرم بردار اولوب در

یزید و شمر و مروانک الندن
که مونجه غازیلر انکار اولوب در

جهانی سربسر صاف لشکر آلدی
حسین کربلا سردار اولوب در

خوارج نسلنی قویمز جهانده
یقین بیل ذوالفقار پیدا اولوب در

خطایی وحدتی جان بلبلیدر
جمالی گلشن و گلزار اولوب در

تا منم کونکلمده جانا حسرت جانانه در
حق بیلور کیم اغلمقدن کوزلرم پیمانه در

عارضنک گلشندر جانم انکا بلبل کیمی
زخلرنک چون شمع در کونکلم انکا پروانه در

من سنکا

منم یولمده یکتالر کرک در
دین و ایمانی یغمالر کرک در

منم تک کوهر نادان نه بیلسون
منی بیلمکه دانالر کرک در

نه بیلسون منی هر بیر باشی کوزلو
کونکل کوزنده بینالر کرک در

نه اولمن دکمه فکر ایله میسر
منکا بیر اینجه سودالر کرک در

منم سلطان خطائی حیدر اعلی
منم یولمده غوغالر کرک در

ازلدن تا ابد حیدر کلوب در
آدم اولادنه سرور کلوب در

علی شیر خدا در شاه مردان
محمد حقه پیغمبر کلوب در

که حقدن ذو الفقار و تاج و دلدل
علی قوللوغنه قنبر کلوب در

آلا کوزلر منم ایمانم آلدی
ایکی زلفنک منکا عنبر کلوب در

عاشقلر قبله سی یوزنکدر ای دوست
قاشنک محرابنه منبر کلوب در

علی خشمیله دوغرادی بو جهلی
خمیرتک دستنه خیبر کلوب در

بیلمن که یار جور و جفا کیمدن اوکرنور
عشقنده مونجه درد و بلا کیمدن اوکرنور

عاشقلرینه جور و ستم درایشی مدام
هیچ بیلمرم که رسم وفا کیمدن اوکرنور

بو خسته ننک قاپونکده دعا درایشی مدام
سویله کدایه مونجه دعا کیمدن اوکرنور

اول ای یوزینی کورمکه بیر کوک بها دیدی
یارب که بو متاعه بها کیمدن اوکرنور

جانا خطایی دنیاده دردنک چکر سننک
کونکلینه سور که درده دوا کیمدن اوکرنور

دو زلفنکدن منکا بیر بو کرک در
سننک وصلنکدن انجق بو کرک در

کونکلدن کتمز اول چشمنک خیالی
بلی مجنونلره آهو کرک در

جفا و جور نکزدن اینجمز دل
که خوبلر دایما بدخو کرک در

کوزم یاشین بو کرمن اینکیچون
بلی سرو اما علیه سو کرک در

خطایی سوزلرین سمعنکده ساحله
که خوبلر کوشینه لؤلؤ کرک در

کورلی زلفنکی ای مه باشه یوز سودا دوشر
رخلرنک مانندی آنجق بیر کل حمرا دوشر

ای کونکل عقل اهلی ایسنک سوه خوبلر یوزنی
خوبلرنک در دینه آنجق بیر دل شیدا دوشر

ای صنم خوبلر ایچنده سن تکی بیر سرفراز
ایله کیم باغ ایچره رعنا سرو خوش بالا دوشر

حیف اوله چشمنکی جانا نرکسه نسبت قیلم
خانسی نرکس کوزلرنک تک مست و هم شهلا دوشر

نیجه اولماسنک خطایی عشقیله دیوانه کیم
کونکلنه هر دم سننک تک بیر پری سیما دوشر

دلبرا هجرنک یرا سینه لبنک مرهم دوشر
اول دیشنک اینجوستی تک دریاده درهم کم دوشر

من سننکله دلبرا بیر عهد و پیمان ایلسم
مدعی لرننک ایچنده دمبدم ماتم دوشر

سرو و کل لر یوزنکی تا کورسه ای خوب ختن
آنلارنک کونکلنه هم قیقو کیدر خرم دوشر

عالمی کزدم تمامی کورمدم حسننک کیمی
بیر داخی بو دنیاده حسنیله سن تک کم دوشر

بو خطایی ننک کلامین ایشیدنده هر زمان
اول خطا و چین ایلینه قید ایله برهم دوشر

ایشم عشقنکده فریاد ایلیک در
وصالنک وعده سین یاد ایلیک در

بوکونکلم ورزشی هر شب غمنکده
فغان و آه بنیاد ایلیک در

خراب ایتمک دکل عشقنک بوکونکلی
پس اول ویرانی آباد ایلیک در

ویرورمی بو زمیله عشقنک میدر
بو رسمیله آنی شاد ایلیک در

خطایی قوللوغین مقبول قیلمنک
بوکون بو بنده آزاد ایلیک در

وجودنکی بوکونکلم جان دیمش در
لبنکی لعلیله مرجان دیمش در

ساچنک ریکین شب قدر اوجنلر
یوزنک نورین مه تابان دیمش در

بوکونکلم عشقنی ای عجم پارم
وجودم شهرینه سلطان دیمش در

ایکی کوزم یاشی هر دم یوزومه
برین نیل و برین عجمان دیمش در

ایاغنک توزینه ای نور رحمن
خطایی جانینی قربان دیمش در

کوتورمه آغ یورنکدن قاره زلفنک — که عقرب ماه تابان منزلی در

مرادیچون کلوپدر دل قاپونکا — عنایت قیل که احسان منزلی در

خطایی کونکلنه یار مهری کلدی

عمارت قیل که سلطان منزلی در

کونکل بیر یاری سودی کیم پری در — جهان ایچره کوزللر سروری در

بویی باغ ایچره سرو نازه بنکزر — نیکاغی همچو ورد احمری در

یوزی در نسبت خورشید تابان — فلکده ماه آنکچون مشتری در

اکر خاقان اکر فغفور اولورسه — ایشیکی ایتلرینک کمتری در

یوزی صحن کلستان ایچره کل در — ساچی ننک بویی مشک عنبری در

کیم آننک وصلنه بیردم ایرورسه — جمیعی ملک عالمدن بری در

ازلدن آنی سودم جان و دلدن — ساغنمانکز که عشقم سرسری در

باخب حیران اولور چینینه عالم — خطایی خسته ننک اول دلبری در

اشیکینده قولندر بو خطایی
نظر قیل حالنه دوران سننگ در

کونگل تا کیم غمنگکه آشنا در
قرار و صبردن مطلق جدا در

کونگل بند آلمدی سودی بوزنگی
آنگا بو درد و محنتلر دوا در

کل ای همدم خذر قیل عشقه دوشمه
بلا در خوبلری سومک بلا در

نوله عاشقلری اولدر سننگ ای دوست
لبنگ بیر بوسه سی یوز خونبها در

کونگل بیر یار ویرمیشدر خطایی
اشیکینده سلاطینلر گدا در

اشیکنگ ای پری جان منزلی در
بو بلبلنگ گلستان منزلی در

ایاغنگ باصدوغی یر ای پری رو
بو مورچون سلیمان منزلی در

ساچینینگ ظلمتنده چشمه خضرم
دوداغنگ آب حیوان منزلی در

بتوبدر قامتنگ چشمم اوکنده
نه خوش سرو خرامان منزلی در

کونوره

سر زلف و لب لعلنکی کوردم — تمامی ترک و هند پستان آنگ در
سنی سومن دیلر کافر اولدی — یوزنکی کیم سورایمان آنگ در
باشنگ توپ ایده کوردلبر یولنده — چاپسون توپ چون چوگان آنگ در
خطا و چین ایله مصر و خراسان — عراق و فارس هم کرمان آنگ در

خطایی جان فدا شول پاره قیل کیم
جهان و جمله جسم و جان آنگ در

نه بویورسنگ شها فرمان سنگ در — یولنده جان و باشم قربان سنگ در
خطا مندن عطا سندن یادوست — مروت کانی سن احسان سنگ در
سوسامش لنگا خضر زمانه — سوار کل چشمه حیوان سنگ در
سوار اول دولت آئینه همیشه — سعادت توپی هم چوگان سنگ در
ملکلر مشتری درگون یوزنکا — سورایمدی ای قمر دوران سنگ در
ازلدن جانمی قربانه ویردم — قبول ایله شها قربان سنگ در

دین محمد دینی در صلی علی نارک مدار
کوثرنک سوین ویرن شاهم علی در شهسوار

هم سقی در هم سقا در کاینانک عینی در
کیمسنه بیلمز سرینی هم بیلور پروردکار

دیدیلر کیم بو جهاننک نوری کیمدر کیم اوله
میر حسن در شاه حسین در ادی قالدی یادکار

داس یارلدی چخدی دلدل ایرو یوکن بیله
ای منافق یوله کلکل ایلمه شاهدن کنار

خانده وارسن ای خطایی سن بو وصفی سولکل
لا فتی الا علی لا سیف الا ذو الفقار

منم بیترن ولیکن جان آننک در
که هر کیم جان قیر جانان آننک در

طبیبم در منم روح روانم
ضعیفم خسته ام درمان آننک در

ایشیکنده آننک من بیر کدایم
نه کیم لطف ایلسه مهمان آننک در

سعادت برجی ننک دلخواهی اولدر
بیر بله کوک وهم کیوان آننک در

مکر مشاطه زلفنک شانه قیلدی
که مونجه نکهت ریحان آننک در

لبنک اوزنده خطنک خضره بنکزر
کنار چشمه حیوان آننک در

سر زلف

کل ای عارف منکا هر دم طوافنک حج اکبردر
که قبلم نسل پیغمبر امامم نقد حیدردر

علی اولدر که جنتده اولوپدر ساقی کوثر
بودر ساقی بودر جنت شرابی آب کوثردر

النده باده کلرنک ایچر غازیلرنک شاهی
نه حاجت نقلچون شکرسوزی قند مکرردر

شجاعت بو کرامت بو ولایت بو مروت بو
علینی کورمین حاضر یزید و کبر و کافردر

حدیث وعظ قرآندن بو یولدن کلکل ای زاهد
امامنک اسم قرآندر حدیث الله اکبردر

صراطنک کیروسن کیچدم عمل میزانی چکدم
بو یولدن آزننک بالله مقامی نار محشردر

خطاییله ختن ملکی شها فتح اولدی چین پیرله
که مجلس نافه چین در سراسر مشک و عنبردر

ایا محراب ایدن داشی حقیقت مذهبن دوت کیم
نکارنک قامت و قاشی منکا محراب و منبردر

بهشت ایسترسن ای عارف بو زندنک برمنه کلکل
حقنک دیداری ای عارف نه جنتده میسردر

اکر ناظرسن ای طالب حقی انسانده کورکتمه
مبارک خواجه منک وجهی حقنک یوزنده مظهردر

خطایی ننک دکل حدی شها قولم دیه بلکم
اکر خدمت قبول اولسه آننک مولاسی قنبردر

خسته حال اولدم فراق و درد هجرندن اینک
لبلری درده طبیبم کوزلری بیماره وار

ای خطایی چون سنکا حق فضلیدر غمخوار اولن
غم بیمه درد و بلادن دریری غمخواره وار

جهانده عاشقنک چوخ آدی واردر
که هر بیر پسننک بیر دادی واردر

بو کون سن خسرو شیرین دهان سن
سننک تک شیرینک فرهادی واردر

بو عشقنک اوکنه دوزمز داغ و داش
یا وزایتی کلنک فولادی واردر

هر ایشی عشقله دوتکل جهانده
که عشقیله اولان بنیادی واردر

نه یرده بیر کوزی آهو اولورسه
مقرردر آننک صیادی واردر

جمیعی بندننک واردر نیازی
قمو کونکللرنک مرادی واردر

اوده بیلمز مونی دور زمانه
که بیر اوینایجی نرادی واردر

ظهور اولدی اوینجی رند و قلاش
ولایتدن آننک ارشادی واردر

ساغنمانکز خطایی دردین سوز
که سولر سولدر استادی واردر

کل

معنیده کرچه عاشق و معشوق بیردرر
مندن دعا کیدر نیشه سندن جفا کلور

عفو ایله بو خطایی کناهین ایا پری
بخشی ایده شاه اینجه که قولدن خطا کلور

بو ینک بیر سرو رعنا در کلی وار
سمن اوزره پریشان کاکلی وار

نه نازک در جمالنک کلشنی کیم
کل تر اوزره نازک سنبلی وار

نه کلشندر یوزینک کیم هر طرفدن
هزاران عندلیب و بلبلی وار

نیجه مست و خمار اولمایه چشمنک
اوکنده لبلرنک کیمی ملی وار

اینانمه زلفی عهدینه خطایی
کیم آننک بیر باشی و مین دیلی وار

ای صبا بو عاشق دلخسته دن اول یاره وار
بلبل زارنک دلندن کلشن و کلزاره وار

سو لکل اول ترک مسته نیجه تیر اندازمش
کیم منم باغرمده آندن صد هزاران پاره وار

اول زماندن بر لو کیم کورنمز اول شیرین زبان
طوطی تک تلخ اولدی آغزم لعل شکرباره وار

کوزلری دورنده مست اولدی دو داغی باده دن
زاهدی میخانه دن کوردم شراب آلمش کلور

هر کیشی آلمش کلور یارنک غمندن بیر نصیب
بو خطایی چشم پرخون دل کباب آلمش کلور

هر زمان کیم قارشومه اول دلبر مه رو کلور
جانمه بیر اود دوشر بو دیلمه یاهو کلور

سینمی قارشو دوتارم کوینه اول دلبرنک
ساغنورم دمبدم ویس الغرندن بو کلور

حسرتندن دلبرنک دوشدم سراندیب کوهنه
عاشق دلخستنی هردم سوران آهو کلور

جانمی قربانی قیلدم یولنه اول دلبرنک
شول زماندن کیم دیرلر اول بت مه رو کلور

ای خطایی سن وجودنک جوینی پاک ایلکل
چونکه پاک اولسه آنکا سرچشمه دن بیر سو کلور

هر صبحدم که کوی صنمدن صبا کلور
غمکین کونکل مقامنه یوز من صفا کلور

شاد و فرح بولوب دل و جانم زبانمه
اهلا و سهل مقدمه صد مرحبا کلور

بیر بوسه سینه جان و دل ایستر بها صنم
کرچه بیرینه یوز دل و جانم بها کلور

معبده

شکاری آنکا ایلر کورنک بو باز شهباری — کونکل لر صیدنه یارنک کوزی الیچی لاچیندر
کل سیراب اچینکده نسبت اول خالینه ینک — بو رعنا بچه هندو گلستان ایچره گلچیندر

خطایی تا اونی کوردی اوزندن الدی کلی
آننک چنکال و چنکنده شکار اولمش کوکرچیندر

نه انسان سن سن ای جان کیم جمالنک حقه مظهردر — قاشنکله قامتنک شکلی منکا محراب و منبردر
سن ای ترک پری دلبر عجایب صنع یزداندن سن — کورندن بو دیدارنک سوزم الله اکبردر
کونکل صحرای هجرانده دیلمز نافه آهو — ایاغنک تپراغی جانا منکا چون مشک و عنبردر
نه برجنک کوکبی سن سن یا مهر جهانتابم — جمالنک آفتابندن ایکی عالم منوردر

بو کون اخلاص و صدق ایله خطایی قولدر اول شاهه
که عالم پادشه لاری انکا قوللوغده قنبردر

باد صبح ار سوی مشرق آفتاب المش کلور — غالبا یارنک جمالندن نقاب المش کلور
عاشق دلخسته دن دفع ثنا ایچون — سنبلندن دلبرنک بوی گلاب المش کلور

عاشق دیوانه‌نی منع ایتمه ای عقل اهلی کیم
خسته دل مجنونه صحرالر خان و ماندن یخشیدر

بو خطائی جو کنار رندنه باخشون بیروه کیم
قد دلجوئی آنینک سرو رواندن یخشیدر

دلبرا سنجیلین با ایتدکه یارم یوخدرر
بیر ساعت سنسیز منیم صبر و قرارم یوخدرر

دوشمشم عشقنک غمینه بیت منیم فریاد
سینه‌دن اوزکه هیچ کیمسه غمکسارم یوخدرر

آیرو کردو شدم سورمی منی سنی ای دلربا
تا تمامی سوسمشم بوس و کنارم یوخدرر

کر منی اولدرسه لر پس ایله بیلکل ای نگار
بو محبت ایتدکن اولدن قیو یارم یوخدرر

عاقل ایدر ای خطائی اختیار الدن کیدر
عاشقم سر دردالندن اختیارم یوخدرر

شها اول زلف مشکینک نه زیبا چین بر چین در
که هر بیر تاری اول زلفنک بهای ماچین چین در

خطنکدر آیت رحمن که حقدن منزل اولمشدر
انکا دیرلر که اول سنبل سوادی ماچین در

تو کندی یوسف ایامی سننک دوران حسننکده
خبر ویر خوبلر اچینده یا لاندر یا خبر چین در

شکار

فرقتنگدین ای ورنده چکدم محنت و درد و بلا
شمه‌ای وصلینگ بوله ارشاد قیلسنگ وقتیدر

چونکه دردِ عشقنگی اولمز نهان ایتمک آنینک
ای خطائی درد ایله فریاد قیلسنگ وقتیدر

گرچه کون خوش شد رولی رخسارینک اندن خجل شیدر
آی اگر تابان درر دیدارینک اندن خجل شیدر

نافه مشک ختن گرچه معطر در ولی
ای صنم اول خال عنبر بارینک اندن خجل شیدر

نقش طاوس ایستمن آندن جمالینک یکدرر
نطق طوطی دیکلکن گفتارینک اندن خجل شیدر

ایستمن فردوس باغی‌ننگ گل خوشبوی‌سی
دنیا باغنده گل رخسارینک اندن خجل شیدر

بو خطائی قاییده تا قیلدیلر تعریف مشک
چین بچین اول زلف مشکین بارینک اندن خجل شیدر

ای پری حسننگ سننگ جسمینگده جاندن خجل شیدر
بلکه انجق جان دکل جان و جهاندن خجل شیدر

گرچه یعقوبی ضعیف ایتدی فراق ای یوسفینگ
ضعف ایچنده اول داخی من ناتواندن خجل شیدر

اوکمنگر ماه فلکننگ پرتو رخساری‌نی
اول پری‌ننگ حسنی ماه آسماندن خجل شیدر

تا کورمدی سنی کوزم ای سرو بویله ناز
سن سیز همیشه کوزلرمه جو کلور کیدر

مسکین خطایی کورمدی چشمنک تکی سننک
صحرا ایچنده مونجه کیم آهو کلور کیدر

دلبرا بو دردمه درمان ایدرسن وقتیدر
بو فقیره لطف ایله احسان ایدرسن وقتیدر

نوبهار اولدی کوزم ایستر جمالنک کورمکن
عزم ایدب کلشن سار و سیران ایدرسن وقتیدر

چوخ زماندر غنچه تک باغریمی پر خون ایلدنک
رخلرنکی کل تکی خندان ایدرسن وقتیدر

غربت هجران فراقن چکمشم دورنده چوخ
وصلنکی بو کونکلمه مهمان ایدرسن وقتیدر

خیلی دمدر کیم خطایی ظلمت هجران چکر
لبلرنکی چشمه حیوان ایدرسن وقتیدر

دلبرا بو غملو کونکلم شاد قیلسنک وقتیدر
بو نجلمش کونکلمی آباد قیلسنک وقتیدر

خیلی مدتدر که کونکلم عشقیله ویرانه در
شمدی اول ویرانه آباد قیلسنک وقتیدر

ای شه لطف و کرم بیرکز ایشت فریادمی
بند ایچندن بندنی آزاد قیلسنک وقتیدر

فرقتنک

25

اول پری کیدنده عالم نیجه حیران اولمسون
عشوه و کرشمه و ناز و عتاب آلمش کیدر

شول صنم رعنا کز زیر اوسته صالمش دامنی
بو خطایی خسته دل بیردن تراب آلمش کیدر

ای فلک دورنکده نیچون اول نکار الدن کیدر
قانم ایله اللرن قیلمش نکار الدن کیدر

دون دیدی زاهد منکا نیچون کونکل ویردنک انکا
نیلیم کور کج یوزینی اختیار الدن کیدر

بلبلا کل دوریدر افغان ایدر چوخ مرغ زار
ناله قیل اوتورمه وقت مرغزار الدن کیدر

ای کونکل هجران ایله عمرنک کیچرسه غم نیمه
نیلرم عمر عزیزم چونکه یار الدن کیدر

ای خطایی چونکه یارنک ایلدی عزم سفر
روز و شب آه ایت که یار غمکسار الدن کیدر

جانا غمنکده کوزلرمه سوکلور کیدر
سیل اولدی داشدی شمدی بهر سوکلور کیدر

وصلنک کر اولمزیسه میسر منکا مدام
کونیکده ای صنم منکا بیر بوکلور کیدر

بیخواب قالدی کوکبه نسبت منم کوزم
هر کیجه اوزکه کوزلره اویخو کلور کیدر

İSTANBUL
ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
ŞEVKET RADO YAZMALARI

چینی دور زنده با خبر هیچ التفات ایتمیر منکا
کیم کوروپدور موسم گل باغبان معذور اولور

تشنه دل دربو خطایی جان ویریدور لعلنکا
نیشه کیم لعلنک عسلدور دل آنکا زنبور اولور

تعالی شانه اکبر بو نه چین دلارادر
جمالنک حوردین یکرک بو نینک طوبی دن اعلادر

کوزم بو زنانک کوررهر دم رهی ناظر رهی منظر
معنبر کاکلنک جانا عجب آشفته سودادر

خجسته قامتنک کوردم سنینک ای سرو خوبانم
بلادن دل خلاص اولمز عجب قد دلارادر

اگر جور و جفا قیلسنک اگر مهر و وفا ایتسنک
یولنکده دونمم بو خدر که حق دانا و بینادر

خطائی خسته ننک وبرکل مرادین حسبتاً لله
که خاک آستانکده ایشی دایم تمنادر

ماهی کوردم که یوزندن نقاب آلمش کیدر
پرتو یوزندن انینک آفتاب آلمش کیدر

دور چشمنده انینک ای یاشلو چشمم اول کل
کیم شب زلفندن انینک روز خواب آلمش کیدر

دلبرم جام شراب ایچمش ایشتیدم چو نقل اوچون
عاشق دل خسته باغرندن کباب آلمش کیدر

اول

İSTANBUL ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ ŞEVKET RADO YAZMALARI

صدق قیلیب بیل باغلاشش دورمش فتوح زرمچون / مزه سی یا پنجه آنینک شکری نسبتلودر

بزم ایدر بیرم خطایی آب کوثردن مدام / شاه مردان علی نینک قنبری نسبتلودر

دلبرا جانمده دردینک بیر دوا نسبتلودر / مرحبا پسندن مینکا گلسه وفا نسبتلودر

اگر مینکا نفرین قیلور دشمن مین اندن انجمین / کیم منافقدن کلن فارغیش دعا نسبتلودر

آب چشممدن خیالینک بیر زمان اکسیلمسون / کیم انینک عکسی کوزومه توتیا نسبتلودر

بو جراحت چشممه اوخنک کلنده اوت برور / اول مینکا اهلا و سهلا مرحبا نسبتلودر

عشقده لاف ایتمه ای مسکین خطایی اسیم اول / کیم بو منزلده سلاطین لر گدا نسبتلودر

پرتو چشمنکدن ای دلبر جهان پر نور اولور / بینوا درکیم که وصلنکدن حبیبم دور اولور

ای پری رو سن مینکا بیر کز نظر قیلسنک بنا / مدعی بو غصه دن عین الیقین رنجور اولور

زاهدنینک جوری دن ویران اولورسه ملک دل / غم دگل جانا چو وصلنکدن نه معمور اولور

اول سرکوده نوله ناله قیلورسه دل و جان
کویی ننک چوره لری بلبل خوش خوان دولودر

کیمه شکوه ایدیم سن قاشی یانینک اوخدین
هر نیکادن بوتنه سانجیلو پیکان دولودر

بوی زلفنک کتورر یاد مه باد سحری
دل و جان باغچه سیده سنبل و ریحان دولودر

ای خطایی اوزنکی خاک ایده کور پاک اوله سن
منلیکنک محو ایده کور کیم دل عرفان دولودر

بو صراحی بیر دلارام و پری نسبتلودر
شکلی بیر محبوب شوخنک پیکری نسبتلودر

اوتورور مجلسده بیر زرین کلاه سیم تن
آصلو زلف مسلسل عنبری نسبتلودر

هر طرفدن کورونور یوزنده یوزلر صورتی
فی المثل آیینه اسکندری نسبتلودر

تخت سیمین اوسته اوتورمش سلیمان چکمیچون
الده بیر زرین ایاغ انکشتری نسبتلودر

یوخسه بیر شهزاده زرین کمردر پر خطوط
اول کمر اوسته الفلر خنجری نسبتلودر

یوخسه دوغمش آره ده بیر آفتاب شمع برم
چشم مردم آنکا هر سو مشتری نسبتلودر

حوض جنتدر جواهردن توکولمش روضه ده
سلسبیل ایچنده آب کوثری نسبتلودر

صدقیله

اول کیدن یارم میدر یا اختیارمدر کیدر
بیلمزم جانم میدر یا سوکو یارمدر کیدر

تنده جانم قالمدی آنکله اولمشدر روان
اول منم روح روانم یا نگارمدر کیدر

جانم آندن آیرو دوشدی بیردم اکلنمز منم
غم منی ایلر هلاک اول غمگسارمدر کیدر

قالمدی هیچ کاروباری بو خطائی خسته ننک
آننک ایله کاروبارم هرچه وارمدر کیدر

کتمسونک عشقنک که بو گنج نهان الدن کیدر
بلکه سن کتسنک یانمدن تنده جان الدن کیدر

غایب اولدی کون یوزنک چشمدن ای ماهم منم
قورخرم که سنبل عنبرفشان الدن کیدر

جاندن اولدم محنتندن ای پری وش و تنگ چون
قیل ترحم کیم بو جسم ناتوان الدن کیدر

من یمان ایتسم نیجه سن بخشیلق قیل ای عزیز
نسنه قالمز دنیاده بخشی یمان الدن کیدر

بو خطائی ای صنم بیردم جمالنک کورمسه
طاقت ایتمزوه کیم ای روح روان الدن کیدر

لبلرنک یادی ایله دیده لرم قان دولودر
آغلمقدن اتکم لعل درافشان دولودر

ای صنم عشقنکده سردم بو کونکل بیماردر
نه عجب بغرا اوپتمه اول زلفنک یا بو تیره زماندر
دون دیدی همدم منکا کیمدر سننک کونکلنک آلاندر
محنت هجران الیندن ای صنم غم چکلرم

ایله کیم بلبل داخی یا عشق کلدن زاردر
بو محقق در کیم کنج اوپتمه نکهبان ماردر
من دیدیم بیلمزمی سن اول کوزلری خونخواردر
درد عشقنک ای صنم سردم منکا غمخواردر

نیجه ترک ایتسنک خطائی کل یوزنک وصفین کیم
بو شکسته بلبلنک دایم یری کلزاردر

کوکلمی یا منک لقاسی دوست دیدار ایندهدر
وصل امیدینه کزر سکلین کونکل اول منزلاک
آمونک عاشقلرنک کونکلین صید ایتمسون تنجوک
عاقبت طوفان قوپار بیرلون جهانی غرق ایدر

آفتابنک نوری اول خورشید خسارندهدر
بو خسته چوخ هجران بلاسی چشم بیمارندهدر
اول قدر کیرکا اوخی کیم چشم خونخوارندهدر
سیل باران کیم بو عاشق چشم خونبارندهدر

بو خطائی شعرینه منکرندن پس نه ایدا
آتش عشقنک نشانی او دلو گفتارندهدر

کوکلمی آلان منم اول دلربا یارم درر / گرچه کوکلمی آلور اما که غمخوارم درر

نیچه کیم جور و جفا قیلسه‌نک من دلخسته‌یه / ایلمن آندن شکایت کیم وفادارم درر

کیجه‌لرده اویخو کلمز کوزمه قان اغلارم / کوکده‌کی کوکب دکل اول چشم بیدارم درر

تنکری‌چون بو یله کلینک هر قدم آهسته باس / ایاغنک آلتنده‌کی بیر چشم بیمارم درر

بو خطائی آفتابه ایلدی کوکده نظر
یار ایدر کیم آنکا باخمه عکس رخسارم درر

عنبرین زلفنک میدر یا مشک تاتارنک میدر / کوکده کوکب عقدلری لؤلؤی شهوارنک درر

روز محشر قوپاران جانا قامتنک میدر / فتنه‌لر طاغز قیلن اول چشم بیمارنک درر

هر سحر که عالم و آفاقی پرنور ایلس / کون دکل ای دلبرم اول حسن رخسارنک درر

طوبی کیم دیرلر جهانده قد رعنانک درر / باغ رضوان کیم دیرلر روی کلزارنک درر

دینی عقیده هرگز غم یمه اغیاردنک
ای خطائی چون سنینک فضل خدا یارنک درر

زلفلرینګ مصحف نګارا قاشلرینګ محرابلر
یا خدم اول یوزیدن منکا فتح اولدی بو ابوابلر

ذره ایکن کون تیکی عالمده مشهور اولمشم
تا منکا دوشدی سینینګ مهر رخینګدن تابلر

تا سینینګ مهر رخینګی کورمشم هر صبح و شام
کیجه کوندز کریه دن کلمز کوزمه خوابلر

کر سینینګ یوزینګ دک کل عاشقلر چون قیلدکا
پس نیدن اولدی هلالی قاشلرینګ محرابلر

چین زلفینګ بندینه دوشدی خطائی چه دل
شربت لعلینګدر آنکا قند بیله عنابلر

عشقینګ جانا بو کونکلم تختیده سلطاندرر
بو وجودم ملکیده خیل خیالینګ خاندرر

تا که کوردم چینیکی ای کوزی یکتا صنم
بیر کوزم قلزم مثالی بیر کوزم عماندرر

روز و شب بس کیم قیلور بلبل فغان و زارلیق
تا کلستانده رخینګ تک بیر کل خنداندرر

اهل طاعت بس که ذکر ایدر صفات جنتینګ
بلدی کیم جنتینګ صفاتی آیت قرآندرر

دنیانینګ وار و یوقیدن ای خطائی غم یمه
ساخلایان دایم سینی اول سایهٔ سبحاندرر

کونکلم

تا که دردنکدن اولوپدر یورکم صد پاره‌لر
تیغ عشقنک یورکمنی صد هزاران پاره‌لر

ای یوزنکدن آیرو کوردی دیده بیخوابمی
کوک یوزنده اولمز اولدی هر کیجه سیاره‌لر

زاهد اسن فارغ اول آهمدن اکراه ایلمه
کیم منم باغرمده چوخدر غمزلردن پاره‌لر

پاره‌لو باغرم قانین توکدی کوزمدن دمبدم
کورنلر قیلدی منکا شول نرکس خونخواره‌لر

چخمسه مسکین خطایی کونکلی زلفنکدن نوله
ایشی سیر اولور آننک هر خانده وار سیاره‌لر

حسرتنک دردندن ای جان باغرم اولدی پاره‌لر
سوز عشقنک یورکمنی صد هزاران پاره‌لر

یاندروب هجران اودی کونکلمنی ویردی باده کور
دوتدی افلاک جهانی کتدی کوکه قاره‌لر

دوشدی حسننک منظرینه جان و دلدن کورلرم
چاره یوخ ناچار اولوپدر نیلسون بیچاره‌لر

ترک ایدب قویدم کیدرم جان و مان ملکنی اوش
هجرنک ایتدی من غریبی اوشته کور آواره‌لر

الدی دردنکدن خطایی بیر قدم رنجیده قیل
قبرینه باسنک کورسن صد هزاران پاره‌لر

شول منور چهرنینک قاشیدا کمتر ذره در
گرچه دیر گر ماه تابان نور آلور خورشیددین
عشقینکا صید اولالی سر دم بو جانم قصدینه

گرچه خورشیدنینک مقامی آسمان اوستینده در
نور حسنینک آفتابی گر فلکلار اوستینده در
قاشینگ و کوزینک دلبرا تیر و کمان اوستینده در

دولت وصلینک دیلر مسکین خطایی هر زمان
خاک پاینینک مقامی آستان اوستینده در

تاکه دوشدم هجر ینکا کونکلم فغانی باشلر
چنکی یاد ایلیسم ای سرو بویلو دلبرم
جانده کیم لیلی اولورسه آنده مجنون سر گرک
مهر رو ینک سر بسر سحر ایله دوتدی عالمی
عشقه دل ویردینک دیب طعن ایلمه ای مهکا

کلدی آه دن منم فریاد ده داغ و داشلر
فرقتنکده چشمه تک آخر کوزمدن یاشلر
آنده کیم منعم بولور پیشه چو خدر قلاشلر
فتنه و غوغانی باشلر اول کوزیله قاشلر
جان ویرور معشوقه دایم عاشق قلاشلر

ناصحا عیب ایلمه مسکین خطایی شعرینه
چون جهه معلوم در کونکلنده سر فاشلر

تاکه

زاهد گمراهی کور دیواره ایلر سجده
اول گنه کار ایله صانور کیم صواب اوستنده در

بو خطایی ننگ دلنده عشق دلسوزنک سننگ
اوده بنگرز کیم همیشه اول کباب اوستنده در

عارضنک کیم اول رخ پرنور و تاب اوستنده در
سویه بنگرز کیم همیشه آفتاب اوستنده در

حق بیلور کیم رخلرنک شاننده اولمشدر نزول
آیت مصحف که اوراق کتاب اوستنده در

عالمنک روشنلقی گرچه منور در ولی
پرتو مهر جمالنک آفتاب اوستنده در

مهر عشقنک نقدنه ویرانه کونکلم در مقام
کیم بلی گنجنک یری دایم خراب اوستنده در

تاب عشقکدن همیشه کورنه سرگردان گزر
آسمان دایم که یوزنکدن نقاب اوستنده در

چون سنی حقنک رسولی بیلمدیلر یانی
اول گنه دن تا ابد کافر عذاب اوستنده در

ایاغنک تپراغیدر حق اهلننک باشنده تاج
جسمی دایم بو خطایی ننگ تراب اوستنده در

دلبرا عشق رخنک دایم بو جان اوستنده در
بلبله نسبتدر اول کیم گلستان اوستنده در

خانده که یاسمن جهانده اوچو کلم کوزمه
بو خطایی یار آستانی خانده در

بت پرست اولدی کوکل میخانه‌لر کنجنده در من سیلور من بو دل شیدالر کنجنده در
کنج عشقک چون وجود شهرنی قیلدی خراب نیشه کیم کنجک یری ویرانه‌لر کنجنده در
یوسف کنعانی صالمشدر زنخدان چاهنه زلفنه باغلونچه دیوانه‌لر کنجنده در
جسمی ترک ایتدی دل کوینده دوتمشدر مقام کیمکه جان ترکن قیلور جانانلر کنجنده در
نرکس مست خمارنک قاتلی اکمکلیکه قاشلرینک محرابده مستانه‌لر کنجنده در

زاهدا ایدر ای خطایی رخت و دستارک حالی
قوملشم می حین کرو میخانه‌لر کنجنده در

تا که اول زلفنک نقابی ماهتاب اوستنده در بیر بولوت سنبلو در کیم آفتاب اوستنده در
کون تکی چشمنک جهانده ظاهر اولمشدر ولی بو عجب کیم بنده دن دایم حجاب اوستنده در
عشقنکه کیم اولدی بو ویرانه کوکلم مسکنی کنجه بنکزر کیم یری دایم خراب اوستنده در

زاهد

منکا جور و جفا قیلمق دکل جانانلردندر
یمان بولدا آش ایلین یار اولمکنک باندلردندر

منم تک آشنالیغ قیلدینک ای بی رحم سن
فلکدن کورمزم آنی قامو بیگانه‌لردندر

فدا دربیل نقش بولینکده یا الله جانسرم شبنم
جمالینک شمعسنه هر دم یانیب پروانه‌لردندر

خبر دوتمز حقیقتدن زبانی زاهدینک فهمی
آنینک فکری عجایب قصه افسانه‌لردندر

خطایی نظم اشعارنگا یوز مین آفرین گلسون
که عاقللر خیالیدن دکل دیوانه‌لردندر

پیر پیری جیبرائیم بیلمن مکانی خانه‌ده‌در
کیمسه بیلمز دنیاده نام و نشانی خانه‌ده‌در

خونلر سوزدنک دیب طعن ایتمه ای زاهد انگا
چونکه بیلمز سن مقام جاودانی خانه‌ده‌در

کلدی سبحان الذی معبده شانینکا
لوح محفوظ اوپتیه بو حسننک بیانی خانه‌ده‌در

من دیدیم بو زنگی کوپتر دیدی طاق نوح
بو سوال ایله جواب لکن تنی آخانه‌ده‌در

تا وصالینکدن جدا دوشدم جهان ایتیم قالمیدی
دینی و عقیده‌ده پیسر زندگانی خانه‌ده‌در

من دیدیم هر بوسه‌یه بیر جان رب و الملک اکبر
بو متاع الحجره متاع مکانی خانه‌ده‌در

ایوبه چکدوردی چوخ درد و بلا و محنتی
کل منی استش دیرکیم درده درمان منده در

یعقوبی کورزار و کریان یوسف کنعانیچون
من که کنج خلوتم اوش مصر سلطان منده در

شاه مردان علی ننک آلیم اولادیم
ذوالفقار و تاج و دلدل اوج نشان منده در

آچرم دین محمد مذهب جعفر یقین
لا فتی الا علی اول سر پنهان منده در

من شها بو جانمی صدقیله قربان قیلمشم
کر قبول قیلسه ولایت عید قربان منده در

من خطاییم شهنک وصفینی دایم سویلرم
صدقله بیل باغلادم دفترله دیوان منده در

سن سزنک کونکلم شها بیر کلبه ویرانه در
کمسیه عرض ایتمزم بیر کیم بخلمش خانه در

جانه جان ایتدم یقین ایله ازلدن حق بیلور
جانمنک جانی منم شول دلبر جانانه در

کیجدی عمرم هیچ دکلمن وصالندن اننک
شول مه نامهربانک میلی چون هجرانه در

هر کیجه تا صبح حسننک شمعنه پروانه تک
جمله عالملر فغانمدن تو تو شب یانه در

ای خطایی سن یقین بیل کیم بو فانی دنیاده
بی وفالردن محبت ایستین دیوانه در

منکا

سفر قیل دور اوتورمه ای خطایی
که شهر اردبیلدن خاندان وار

ای سرخوشدر دو چشمنک لبلرنک میخانه در
اول سببدن عاشقنک دائم بری میخانه در

نیجه غواص اولمیم کوزم یاشندن اول مهنک
لبلری لعل بدخشان دشلری در دانه در

ویرمزم دنیا و عقبایه سننک دیدار یکی
دنیی و عقبی منکا بیریانه اول بیریانه در

صانمه ای چشم سنکا بیکاندن امید اوله
کورنلر قیلدی کونکل کیم همدم و همخانه در

بو خطایینی رها قیل ساچنکنک زنجیریدن
صانمکل اوصلاندی اول مسکین هنوز دیوانه در

عاشقیسنک کل بر و کیم جان جانان منده در
زاهد ایسنک خانداسن کیم نور ایمان منده در

منده در بیر بیرله کوکنک حکمتی هم قدرتی
آب و آتش خاک و باد و جمله ارکان منده در

حق تعالی دورت کتابی کوکدن اندردی بیره
التفات اتمنک آنکا چون کل قرآن منده در

پهلوانلر چوخ جهانده رستم زال اولمشم
هم سکندر حکمتی ملک سلیمان منده در

ای سرخوشدر

دلبرنک وصلندن آیرو بو دل مهجورمز
فکر و اندوه و فراق و درد ایله همخانه در

ای خطایی اهل توحیدنک قاتنده بیلمش اول
واعظنک بیهوده گفتاری قاموافسانه در

کلامنده حقنک کوزنه بیان وار
مقرر بیلونکز کیم قانه قان وار

باسم قربان سنکا ای مرشد عشق
که بو زمین من تکی جانه قیان وار

النک وار یخشی قیردنک سن یزیدی
جهاندار اوله سن یاکیم جهان وار

هنوز شاه حیدرنک قانی قالیدر
یزیده بیر داخی کلّی قران وار

یقین اخلاص کرک عشقنک یولنده
کید ای منکر لعین سنده کمان وار

بو یوله رهنما سنز کتمک اولمز
نیجه انکار اولاسن بو یورقان وار

یوکش خوف ایتمکل شاهنک یولنده
رفیقم غازیلردن کاروان وار

منم حالم شها عرض ایتمکیچون
ایا باد صبا سن دور روان وار

موذن کیجه کوندور چاغرورحی
امام کلدی نمازه دور اویان وار

سفر

یوسفنی کورک اچینده دیرلرکه حوت‌مش / یوسف داغی سیننک یکی شاهینک علامتیدر

تابنده آفتاب کبی ایلین ظهور
آفاق اچینده اوشبو خطائی کلامیدر

بیر قطرهٔ عرق که یوزنکدن نثار اولور / روی زمین بهار گل و لاله زار اولور

تا شانه قیلدی زلفنکی مشاطهٔ ازل / تابندن آچلور که جهان مشکبار اولور

رعنا قدنک که سرو سهی در مقابلی / یارب مناسبی نه سببدن چنار اولور

رخسارنکی کوررسه نه آسمان‌ده کون / اولدم یوزینی یرده دوتوب شرمسار اولور

یارنک خطائی کوینه جان ویر بصدق دل
یارم دین اینکا خاجس اغیاره یار اولور

شمع چیننک چو رسنده جان و دل پروانه‌در / یاغین اول شمعه قارشو بیخبر پروانه‌در

قاشلرینک محراب و یوزینک مسجد بیت الحرام / کوزلرینک میخانه و لعل لبینک پیمانه‌در

ای مسلمانلر منی عیب ایتمینکر عاشق دیب / کیم منی واله قیلن اول نرکس مستانه‌در

عارفینک قویمکل الدن حقیقت منزلی
غافل اولمه دنیی غداره ویرمه اختیار

نظم اشعارنک خطایی دردانه در
سویلکل تا شهلرنک کوشنده اولسون کوشوار

تا که کونکلم غمزه اول چشم فتان آرزولار
دردمند اولمشدر هر لحظه درمان آرزولار

جان شیرینم فراق و هجریله بولمش ضعیف
شمدی بو زمین حسرتیله وصل جانان آرزولار

پس که منعم پس بو کون حسن جمال اهلنده کیم
سایل دل حضرتکدن لطف و احسان آرزولار

تا که دوشمش در جهانده کل وصالنکدن ایراغ
بلبل حیران هوای باغ بوستان آرزولار

بو خطایی آرزولار یارنک جمالین ای رقیب
نیشه کیم یوسف لقاسن بیر کنعان آرزولار

یارب نه دانه در که آننک زلفی دامی در
خال سیه که پیش لب لعل فامیدر

اول دلبرنک که صورتی انوار ذاتمش
بیر کیمسه در که حسنله خیر الانامیدر

جسمده جان و دل بو جهتدن دوتر قرار
شیرین حدیثنک آیتی یحیی العظامیدر

نوعی

سیندن خطایی مهر و وفا التماس ایدر
یارب مرادی عاشق بیچارەنک بودر

یاندم عشقنکدن ای گل یوزی یارم اوشته گور
سن سنزنک عالمده گزمک اولدی دشوار اوشته گور

سینەمنک سوزندن ای دلبر یازر عرشیلە فرش
آغلارم بلبل کیبی بی وصل گلزار اوشته گور

لالەتک تنکرم سارالمش در فراقکدن سینەنک
اولمشم دلخستە و مجروح و بیمار اوشته گور

عهد و پیمانکی مندن ای پری سیندرمکل
کیم منکا ظلم ایلمشدر جور اغیار اوشته گور

بو خطایی شول بت ترسا جمالین گورکچ
راهب دیر اولدی و باغلادی زنار اوشته گور

دلبرا مهرنک ازلدن صد قبلە جانمدە وار
اونکدن اوزگە کیمسە یوقدر کیم بیلور پردگا

سایەء قدکدن دوشیجک یوزی بولمش شرف
پایانک رفعتندن نە فلک دوتمش قرار

کلمەمیشدر سن تکی عالمدە ای سلطان حسن
صاحب فضل و کمال و عزت بالا فتخار

نو فنا دارندە اهل ذوقیلە قیلکل صفا
ملک تاج و تخت اولمز کیمسەیە چون پایدار

ای مه نامهربان سوره خطایی حالی
فرقتنگ اول خسته تحت الترابه ایتمشدر

پریشان زلف مشکیننگ گل خندانه دوشمشدر
اوچندین درلوسود الرخط ریحانه دوشمشدر

مگر خورشید مشرق حسننک که قیلدی عالمی روشن
کیم اول رخشنده انواری مه تابانه دوشمشدر

قاشننگ یاینی قورمش سپن نه غمزه رسا عبث
ایا دلبر آننگ سهمی یقین کیم جانه دوشمشدر

جمالنگ اشتیاقندن اشتمرسن معانی منی
وصالنگ افتراقندن کونگل هجرانه دوشمشدر

خطایی نبه ساقی ایچورمش جام جهادل
کورنک میخانه کنجنده عجب مستانه دوشمشدر

از قیل و قال مدرسه خوشدرکه اولسه دور
ای دل حذر قیل آنده که یوخدر سنگا قصور

میخانه کنجین استه دیر پیاقی لطیف
اوز وحدتنکده اول که چو الله امش غفور

افسانه سوزلو واعظی کورسنک ملامت ایت
تا خلق الحنده ایلمیه رانکی طهور

بولسون یومال و ملک و کرهیچ بولمسون
نیچون که وصل یار درآنجی منکا ضرور

سنرل

عارضنده سنبلین عنبرفشان ایتمشدرر
سانه سن کیم عقربیله مه قران ایتمشدرر

آفرین ای گل نیکا غلو دلبر رعنایه کیم
حسن باغنده بوین سرو روان ایتمشدرر

ذره میدر بیلمزم یا خود دهانی دلبرنک
صنعله بیر مو میدر یا خود میان ایتمشدرر

قاشیله کوزمیدر اول رخسارنک اوسته ای صنم
یوخسه دوران فتنه آخر زمان ایتمشدرر

ای خطایی آهوی کونکلنک شکار ایتمکلکه
دست قدرت دلبرنک ابرو کمان ایتمشدرر

دلبرا حسنکی صانع آفتاب ایتمشدرر
بیلمزم بیخون کوزم اندن حجاب ایتمشدرر

تا یمان کوزدکمیه ای ماه حسننک باغنه
حق تعالی زلفنکی بر غراب ایتمشدرر

کل خمارم آزمنم حسننک میندن ای پری
شول شرابنک حسرتی باغرم کباب ایتمشدرر

خوب یوزه باخماغی زاهدلر کناه اوخورولی
اول کناهی عاشقه تنکری ثواب ایتمشدرر

حافظ قرآن تکی عاشقلر از بر قیلمغه
حق جمالنک ایتین ام الکتاب ایتمشدرر

غم یمن کونکلم چو مسکن بولدی عشقنک کنجنه
کرچه اول ویرانه هجرنک خراب ایتمشدرر

شرح ایدندن بو شکر لبلر نینک اوصافنی
مرغ جانم طوطی شیرین زبان اولمشدرر

گرچه دشمن طعنه سیندن چوخ خجالتلی ایدم
شکر کیم الیشم بکام دوستان اولمشدرر

دوشدی بو زیون قالی بزم ایچون فرش اسن صنیع
سپا قیاکل کیم جهان باغ جنان اولمشدرر

سیم وزدن شاخلر دولدوردی دامن دوستلر
مجلسه شاباش ایچون گوهرفشان اولمشدرر

اوغراشنده تاکه عشقنینک دره قیلور دعلر
بو خطایی خسته اندن ناتوان اولمشدرر

ای که مشکین سنبلنکدن غنچه باز اولمشدرر
قامتینک نازی گرچه سرو ناز اولمشدرر

روضه چمننک گلستانده فلکنینک تجلی گور
عرعر و شمشاد اوجندن سرفراز اولمشدرر

سدره و طوبی خیالی کیتدی یادمدن منم
بلیه رعنا شول جهتدن سدره راز اولمشدرر

دفتر اوراقه سیغمز انچه کیم شرح ایلدیم
قصه زلفنک بیانی کیم دراز اولمشدرر

پس که محمود اولدنک ای سلطان خوبان جمله
بس وار در بو خطایی چون ایاز اولمشدرر

عارضند

ای خطایی آفرین قیلمق کرک اول یاره کیم
بیله ترسوزلر مکر کیم سعدی شیرازیدر

تا سر کونیکده بو کونکلم مقیم اولمشدر
دل مقامی باغ جنات النعیم اولمشدر

دفتر حسننکده شول حرفه خط و خالنک سننک
سطر بسم الله الرحمن الرحیم اولمشدر

صد قمر اول وجهه در کیم حق اولور اندن ظهور
کیم طریقتده صراط المستقیم اولمشدر

شرعتنک یولنده بیر قیلسق خطاسن قیل کرم
مین بیر آدنکدن سننک بیری کریم اولمشدر

ای خطایی چکمه غم کر هجر یله بیمار سن
چون سنکا اول خالقنک فضلی حکیم اولمشدر

عشقنک ای دلبر کونکل تختنده شاه اولمشدر
صورتنک جان ملکنه خورشید و ماه اولمشدر

عشقنکی کونکلم اوینده من نیجه پنهان ایدم
روی زردم اشک سرخم چون کواه اولمشدر

باغچده حسننک کلینی بلبل شیدا کوروب
آخدی یاشی دانه دانه رنکی کاه اولمشدر

مدعیلردن داخی جانانه فکرم وار منم
بندیه چون سن تکی سلطان پناه اولمشدر

بو رحمت غموری آردی زمینه — که هر بر قطره‌سی یوز نامور در

یزیده زخم تیر و سیف و خنجر — باشندن کچمش تیغ و تبردر

علی بحر حقیقتدر یقین بیل — حیات جاودانی معتبردر

ولایت بحرینه یول بولمیانلر — اوزی اعمی و احمق بی‌خبردر

نفس کوهردر آنی بیر کورر لر — سوزین بیر سویلینلر کرچک اردر

قزل خفتان قزل بیداق قزل تاج — کیینه غازیلر اول کون خدردر

خطائی شاه یولنده جان فدادر

نه جای خان و مان سیم و زردر

دانه خالنک کورنج مرغ دل پرواز ایدر — غیب ایکن اول دم ابرامعانی بار ایدر

داستان چنکی ای دوست در فصل بهار — کوشه کاشانه بلبل صبحدم آغاز ایدر

کورمدی بیر کرکناه اول شاه خوبان کیم — اوکر بیدرکیم نگاه لحظه بوش باز ایدر

ای کونکل قاتلان و صالین اسیر سینکدا نما — سر خیالرکیم سنک کاستور بیر طناز ایدر

ای

[illegible] چمن شبوب [illegible] — کاکلی زنجه زرین تاجی نور افشاندر

[illegible] رجانسی معدندن چیخر — کون فکان ملکینی بها ویرسنک هنوز ارزاندر

او خطایی چینی [illegible] ازل بر جرعه سی

تا ابد هشیار اولمز مست جاویداندر

بو شاه پرکرم صاحب هنردر — ولایتلر رعیت بی ضرردر

کیمسه غازیلر یوسف سلاطین — مناقب جانبه خوف و خطردر

یزیدک لشکری یوق زمین اولورسه — ولایت لشکریندن بریتردر

معاوی لشکری بر غازی کورسه — قاچیم قورد و خور آندن بتردر

اشارت قیلدو غنچون بر نظر شاه — اوکنده شمر و مروان دربدردر

[illegible] اکش طلعتلو شاهنک — باشنده تاج بیلینده کمردر

اولار که حمل بنده رسته قدر — آنی عارف بیلور اینجه خبردر

جهانگیر غازیلر میدانه گیرسه — خوارجلر ایاغده پای و سردر

که هر کیم اول ایکی امامی بیلدی | انکا قرمیزی تاج کیمک روادر

شه مردان علی شاه ولایت
خطاییه مدد قیل بینوادر

بو صراحی فی المثل بیر دلبر جاناندر | راح روح افزا اننک جسمنده نازک جاندر
مجلس عشاقی پر نور ایلسه هر شب نوله | کیم ملایک شمعی کوکده کوکب رخشاندر
سبز خط ساقی الندن دولدور پیمانه لر | خضر جامی تک شرابی چشمه حیواندر
بو در اول آیینه اسکندر گیتی نمای | مونده روشن در جهانده هر نه کیم پنهاندر
بیرده عکس چرخ پر کوکبدر اولمش آشکار | نص زین السمادن آیه قرآن درر
سجده شکر ایدب اول هر دم ایاغه باش قوبر | چون کورر هر دم یاننده سایه سجاندر
بیر پری سرو سهی قد در که دورمش رقص ایچون | یوخسه جنت مجلسنده طوبی رضواندر
جام جمشید جمنک دورانی ختم اولدی تمام | دور جام ایمدی اننک در کیم شهی دوراندر
بو صراحیدن موالی دورانده دوستکام | قیقودن دشمن خوارج یورکی پرقاندر

کورمدی

امام و مرشد دین در به تحقیق — که محشرده قامویه رهنما در
یزیدنک اقراری انکاره دوندی — آنکا لایق که نفط و بوریا در

دعا سیدر سنکا شاها خطایی
کیم آننک روز و شب ویردی دعا در

خداوندی کیم اول حی البقادر — نکهدارندهٔ اهل فنادر
که مونجه اولیالر حق یراتدی — قامودن برکزیده مرتضی در
شه مردان علی و حوض کوثر — ولایت هم علی المرتضی در
حسن در عالم و شاه شریعت — حسین شاه شهید کربلادر
امیرم میر محسن در یقین بیل — که زین العابدین آل عبادر
محمد باقر و جعفر و صادق — امام کاظم علی موسی رضادر
تقی و با نقی شاه عسکری هم — اولار کیم صاحب سرّ بقادر
امام حجّت القایم محمّد — کیم اول صاحب زمان رهنمادر

امیر المؤمنین شبیر و شبیر — اولار آیینه گیتی نما در

حسن ایچدی عدودن زهر قاتل — شهید اولن حسین کربلا در

امام سید و اولاد آدم — یقین بیل کل علی زین العبا در

محمد باقر اول پاکیزه گوهر — چراغ دیدهٔ اهل صفا در

امام جعفر طریقین قویمه الدن — وجودنک شهرینه اول کیمیا در

امام موسی کاظم هادی دین — کیم اول خورشید برج اولیا در

امام هشتم اول شاه خراسان — یقین بیل کیم علی موسی رضا در

محمد تقی در اول اصل تحقیق — که تقوی اهلنه اول پیشوا در

نقیه من محبم جان و دلدل — ازلدن صاحب تاج و لوا در

موالی مذهبنده شاه عسکر — صلوات و سلام و مرحبا در

محمد مهدی صاحب زمانم — طبیب هادی دار الشفا در

یزید و مشرکنک کسدی دمارن — نه قالمشدر گرفتار بلا در

امام

11

بیزه شمع تجلی مصطفی در — آنکچون سرور آل عبادر

خدیجه محرم اولدی چون رسوله — یقین بیل فاطمه خیر النسادر

منم میرم حسن شاهم حسین در — که زین العابدین درده دوادر

محمد باقر اولدی عین گوهر — امام جعفر امام پیشوادر

امامم سرورم موسی کاظم — که سلطانم علی موسی رضادر

سورم هم تقینی هم نقینی — اولارکیم شمدی نقد اولیادر

ایو الله خاک پای عسکرینی — چکرم چشمه چون توتیادر

نیه دلدله مندی شاه مهدی — النده ذو الفقار مرتضی در

الهی عفو قیلکل سن گناهن
خطایی بیر فقیر بینوادر

قدیم ذات بیمثل و بقادر — قاموسی فانی و باقی خدادر

نیچه که انبیا کلدی جهانه — قاموسی ننک کزینی مصطفی در

جانمی عشقنکا تسلیم ایلدم اخلاصله
اول پری پیکرمنی یارب ندن قیلمز پسند

بو خطایی لبلرنک عشقنده کر آه ایلیه
آهننک سوزندن اولور خاک اول کوه سخند

اول کیمسه که بو دینی و عقبیده شاه در
هم انبیالر اوسته اولو پادشاه در

تعریف ایدب صفاتنی شیرم دیدی خدا
بو دو غرو سوزه انس و ملایک کواه در

هم کوه و کان و بحر ولایتدر اول علی
دشمن اننک قاتنده قامو برک کاه در

اولمز غنیم قنبرینه بر وار دها
چون همدمی او شاه جهاننک آله در

اول معدن ولایت اننک آستانیدر
کیم ایشیکنده انس و ملک دادخواه در

کر برج عرش اوسته ملک انی سومسه
هاروت تکی مقامی اننک قعره چاه در

هر کیم آنی سورسه عمردن بیمی وار
چون قوللرینه خوف و خطردن پناه در

برجنده اولیالرنک اول فی المثل تمام
کوکب ایچنده نسبتی خورشید و ماه در

محشر کوننده لطفنک اومار دستکیر اوله
مسکین خطایی چیتیه کیم پر کناه در

بیره

چنده زیبالمیش سن یا علی سندن مدد
کورک انچنده بالمیش سن یا علی سندن مدد

عشقیله معشوق و عاشق سندن اولمشدر ظهور
سرما اوحی ایمش سن یا علی سندن مدد

اولیالر انبیالر چو حضور الاکه سن
جمله دن اعلا ایمش سن یا علی سندن مدد

مؤمنه ارشاد ایدر سن لطف و احسان و کرم
کافره غوغا ایمش سن یا علی سندن مدد

اینچه کیم سیر ایلدم کزدم وجودم شهرینی
مثل بی همتا ایمش سن یا علی سندن مدد

یرده کوکده استیین شول کوزماقلر سینی
ظاهر اپیدا ایمش سن یا علی سندن مدد

اون سکز مین عالمنک سرداش سن سن نکده در
مرشد بینا ایمش سن یا علی سندن مدد

قسمت روز ازلده هم معین آن مصطفی
نرکس شهلا ایمش سن یا علی سندن مدد

بو خطایی خسته دل بر لیکیکا اقرار ایدر
واحد یکتا ایمش سن یا علی سندن مدد

قامتنکدن منفعل در سایه پرور سرو بلند
حسرتنکدن عرعر و شمشاد اولوپدر دربدر

عارضنک با غنچه رعنک تازه بهر الکل
استر سنینک ناله بلبلدن اولموبدر تمند

ای یارادن عالمی اول شاه خوبان عشقنی
کیمکه کاین آلمدی دنیاده اول در منوا

ای رسول آخرتنک معجزاتندن مدد
بی نوا اننک درکلن یارنوا پیشندن مدد

بو خطایی دیرازلدن من امامنک قولیم
ای امام حق علی المرتضی سیندن مدد

عرضه یازدم من سینکا ای شاه خوبان تمام مدد
شرمسارم رکناهم پس باغشله یا کریم
مست و مجنون اولمشم من فرقتکدن یا حبیب
بو المدد وردامنکوز یا علی المرتضی
هر سنکا عزم ایلر اوسینک سوزنه فتح اولدی فتح
بی بو امفلیکسن پس سیاهی و روز حشر

عرض حالم پس بیلورسن دین وایمانم مدد
جمله لرنی یاریغاین کامل احسانم مدد
ای حقیقت عالمنده اینجه ارکانم مدد
بو یوق صلتکدر سنینک سردر ده درمانم مدد
آچلور باغلوقاپو دولتلو دربانم مدد
حقه دردر صدف لعل و کهر کانم مدد

بو خطایی تنک گناهین پس کتوره یوزینه
شاه مردان شیر یزدان سیر سبحانم مدد

حسنه

اوکمه ای زاهد منکا رضوان جنت باغی — کیم انینک نازک یوزی تک بیر گل حمراسی یوخ
قیلمه ای ناصح منکا زلفن سوزین دیو دو چین — خانه سی عاشقدر کیم انینک باشده بر سوداسی یوخ

گرچه چو خضر دنیاده عشاق اول ماننک وفاسی
بو خطایی چشمه تک بیر عاشق شیداسی یوخ

دلبرا درده درمان سیندن اوزگه کیمسه یوخ — یا داغی کونکلمده مهمان سیندن اوزگه کیمسه یوخ
بجرا و بنده من کیم منکه همدم اولم ای صنم — تشنه ایچون آب حیوان سیندن اوزگه کیمسه یوخ
خضر تک ظلمتده قالدم بیر مدد قیل کیم یکن — کونکلمنک شهرنده مهمان سیندن اوزگه کیمسه یوخ
سرنه حلم ایلرسن ایله سن منکا ای عشق یار — کونکلمنک تختنده سلطان سیندن اوزگه کیمسه یوخ

بو خطایی چشمه نینک بیر گل مرادن ایا که
کیم منکا لطف ایدن احسان سیندن اوزگه کیمسه یوخ

چو کلامین سوزشم سوزرده سیندین مدد — کیم انکا انجیل و قرآننک دعا سیندن مدد
ای تجلی معجزاتی ویردنک اول موسی سن — ای منکا موسی عمرانینک عصا سیندن مدد

عمرم بنایه کیتسدی اندنده روزگار
مین مکر و آل و شعبدهٔ بیحیا سیله

واحسرتا که ایدمدم اول یاره عاقبت
قالمنی توکدی غمزهٔ خونخواره عاقبت

شول دلبر خجسته لقانینک یولنده کیم
صالدی خطائی جانینی یاره عاقبت

بوگون نشاط اولور غمدان رخ چو لالهگون کوریج
اگر پسم تراغ اولور در لحظه آسمان
یلم آهی بو کوکلم رهگذر ایده
مه و ستاره شرمنده در یوز نگار ناخرمندن

مثال مفلس ناگهان بیر بخشی کون کورنگ
دو شهر پاره سی ... کوریج
حراسیلر چاپارلار کاری ... یولو
فلک اوجنده خورشید چیادن ... کوریج

خطائی پسم اولدن جانو پدر حسرتایله
هزاران ناز ایدر خوبلر که عاشقنی بون کوریج

اول پری کیم بو جهانده چنیننک تیمنا یوخ
کیجه کوندوز من انک هجرنده بالمقدر ایشم

سرو رعنانینک خرامان قدی بیلک بالا یوخ
تیلیم کیم اول مهنینک مندن بیکا پرواسی یوخ

اوکه

دایما ایستر خطایی دوست جمالین کورمکه
شول گدای عالی همت طالب دیدار مست

بو عالم حسنکا حیراندر ای دوست
سنکا بو غنچه لب خنداندر ای دوست

چو من یعقوب نسبت زار بولدم
جمالنک یوسف کنعاندر ای دوست

هلالی قاشنکی تا کوردی چشمم
بو جانم عیدنکا قرباندر ای دوست

سنکا نرکس تکی واله اولن من
که حسننک سورهٔ رحمن در ای دوست

جمالنک صفحه سندن خط و خالنک
بیان آیت قرآن در ای دوست

سننک عشقنک وجودم شهری ایچره
بو کونکلم تختیده سلطان در ای دوست

خطاییه دیمش سن جور ایدم چوخ
آنکا هم لطف هم احساندر ای دوست

اولدم فراق و دردیله بیچاره عاقبت
کوردی طبیب ایلمدی چاره عاقبت

تیر جفادن اولدی جکر پاره پاره چون
بیلدرمدم بو پاره نی دیاره عاقبت

باقی اودر که دیرلر آنی واجب الوجود
فرماندر آنکا ممتنعاتیله ممکنات

جان بخش ایدر مماته لبنک ای مسیح دم
عیسی لرنک عجبمی دمندن بو معجزات

مهد زمین ایچنده که طفل نبات امر
آنکا همیشه دایهٔ لطف امر زور نبات

شطرنج دهر ایچنده اول اوینادن جانی
تقدیر بندقی آنی بیر دمده قیلدی مات

چون قول اولن قاپونکده کورر قدر سلطنت
بر قولنکم که ویرمیشم اول قدر بچون برات

تیمز خطایی ذکر الهنک چو عرشنه
بیز ذاتمش که ایرمز آنکا ذاتلن صفات

سرخوش جام الستم تا ابد هشیار مست
مست لایعقل کزرسن شهر ایچنده عار مست

سوردیلر مندن که نیچون بیدل اولدنک من دیدم
اول سببدن بیدل اولدم دلبر دلدار مست

هر قامیشدن شکر اولمز هر تیکاندن تازه کل
هر کیکینک کوبکندن نافه تاتار مست

حقنه عاشق اولانلر جان و باشه قالمسون
اول یوزه مشتاق اولانک قبله دیدار مست

آدمی اولدر که آنده حسن خلق و لطف اوله
آدمی دیمه آنکا کیم حبه و دستار مست

دایما

شکر ایلرم وصالینکا مرکیچه تا سحر

هجران الیده گرچه کیچه …

ای ساقی محبت جان آفرینکا

پیمانه لبنکدن الیپ ایچمیش شراب

پس سبز خطالی ای شه خوبان فراق ایدر

صبرم تو کندی کوزلرمه کلمز اولدی خواب

کلدی صراحی مجلسمه المیش نقاب

نور ایلدی مجالس زرین آفتاب

معشوق سرو قامت و محبوب سیمتن

طاوس روضه جلوه قیلور حمش …

ایچمیش شراب لعل و سرخوش اولوب ایاغ

نقل ایلکیده جان و جکردن دیلر کباب

غلغل دیر مطاربه نغمه دیکل دیکل

باشن ایندرور پیاله کیتم قیلمه اجتناب

آیینه سکندر و هم جام جم بودر

اظهار ایدر جهانی قیلور شیخی چون شباب

هر یرده کیم خطایی اوتوره بو حوروش

کوکده ملایک اوخیه یا لیتنی تراب

اهل حیات سنو ندم ای حی لایموت

فانی جهانده کیمسه مونس دکل حیات

ای جمالینک آیتی معنی ام الکتاب — ول کتابنینک اوخیرم شرح و بیانی بحساب

فرقت عشقینکده ای گل چهره زار و گریه لار — قانلو یاشم حق بیلور چون کوزلریم ایتیب آب

گنج اتیش حسنینک سنینک ویرانه سی کونکلومده دور — بو دل ویرانمز اول گنجه اولمشدر خراب

کورمیشدر مردم صاحب نظرلر دنیاده — پس تکی عالمده بیر شهزاده عالیجناب

در مساجد نیلایم وعظین اشیتمک واعظنینک — گوشه میخانه بیکر کیم انده جام شراب

یار ایلن خلوتده مطرب بیر ایچرکین ناگهان — قامتیم چنک اولدی فریادیم نی و آهیم رباب

گرد کوییندن اوترکن دلبرنینک کوردی رقیب — باشیمی آغرتدی غوغادین بینک حاضر جواب

جان ویرور معشوقه نینک یولینده رویی بی ریا — عاشق اولدر قایسی بیر عیدن اجتناب

اوشبو خطائی غمدین انجلدی یوق آه و دردیله
وار ایکن بلبل بدن بستانه کیرمشدر غراب

کوردی اوتاندی پس جمالینکدین آفتاب — آغرتم تا [illegible] بیر ذره حساب

دور خطینکده کونکلم سودا نه صاحب کمال — بر گل اوزره پینکلنک [illegible]

جان اولمزیسه سن تکی جانان تیر منکا
وصلنک بو خسته کونکلمه درمان ایرور منکا

هجرینک جفاسی ایله چندین بو کونکلمی
هر شب قاپونکده ناله و افغان ایرور منکا

ظلمات ایچنده آب حیات استیر کونکل
لعلنک زلالی چشمه حیوان تیر منکا

زاهد قویمس منی میخانه دین بو کون
روز ازلده یار ایله پیمان تیر منکا

گرچه خطایی کیتدی الینکدین وصال دوست
هردم خیال دیدسی مهمان تیر منکا

ذره ام مهرینکده دایم ای جمالی آفتاب
ابر بوزینکدین کوتور کل دیمکل مهدین حجاب

دور دیدم یارینک کویندن ای رقیب روسیه
خسته بلبل و ایرکین بیلر گلستاندن غراب

ای کوزی نرگس یوزی گل قامتی سرو روان
تا که سندن آیرو دوشدم خسته ام حالم خراب

ثبت وصلینکدین ای یاریم منی دور ایلمه
کیم فراقینک آتشندین چکمیشم دایم عذاب

بو خطایی حقنه دایم دوتوبدور چوخ امید
عاقبت رحم ایدن انکا ساعت یوم الحساب

جانا کونکلده همدم اولان غمدر منکا
کورکیم فراق اودنده نه همدمدر منکا

آنجق یوزنک کوزنده سننک جان دکول ملول
زلفنک کیمی کونکل داخی درهم درر منکا

دل تشنه اوله وادی هجرنکده غم یمن
لعلنک زلالی چشمه زمزم درر منکا

نیچون سوردی خسته دل ای بیوفا سنی
بو چوخ بلا که هجرنک ایدر کیم درر منکا

مسکین خطایی وصلیله یوز ایل یاشر مدام
بو عمر کیم زمانده بیر دمدر منکا

هر دم غمنکده ناله و آهم تیر منکا
دنیا یوزنده سن یوزی ماهم تیر منکا

اثبات قیلمشم رخ زرد اشک سرخمی
دعوای عشقه ایکی کواهم تیر منکا

عالم خلایقی منکا جمله حسود اوله
اول آستاننک ایتی پناهم تیر منکا

زاهد او کونمه طالع سعدم دیوب یوکش
سن وار ایشنکا بخت سیاهم تیر منکا

کسمه امید رحمت حقدن خطایی سن
جمله خطاده لطف اللهم تیر منکا

صانمه کیم سن کیدنک ای آی یوز بو جان قالدی منکا
جان سنینکله کیتدی چشم ناتوان قالدی منکا

تا که سن کیدنک یانمدن ای دلارامم منم
حالت وصلنک کونکلده پاسبان قالدی منکا

کرچه کلزار جمالنک کیتدی قارشومدن منم
دلده مهر قامتنک سرو روان قالدی منکا

کر نهان اولدی کوزمدن اول پری پیکر صنم
کوکده مه یوزندن آننک بیر نشان قالدی منکا

تا که سندن آبرو دوشدی بو خطائی خسته دل
بوی مونینک مشکیله عنبرفشان قالدی منکا

خاک پاینک دلبرا چون تاج دولت در منکا
کون یوزونک کورمکی بخت سعادت در منکا

چون غم عشقکده المکدر حیات جاودان
حق بیلور المک دکول اول عین راحت در منکا

مونجه کیم دردنکده زحمت چکمشم ای بیوفا
چونکه سندندر بو زحمت جمله عین راحت در منکا

کرچه مندن در حجاب اولورسن ای آرام جان
یوزنکی کوستردکنک عین عنایت در منکا

دوشده کوردی دون خطائی یار اولوبدر همدمی
یا دوشمدر یا خیالم بو نه حالت در منکا

کیتدی اول دلبریسی درد و بلا قالدی منکا
نی بلابل کیم یوکش جور و جفا قالدی منکا

موبجه کلدم من کدایه هیچ عنایت قیلمدنک
ایشیکنکده قیلدوغم دست دعا قالدی منکا

مژده کلدی دلستانمدن که قتل اولدی رقیب
شکر کیم بیکانه کتدی آشنا قالدی منکا

اینجه کوکبلر کیمی یاش توکدی غمدن کوزلرم
یرله کوکیله کیو انده نجا قالدی منکا

ای خطایی زلفی تک ایتدی یوزندن زنکبار
دلبر چینی و خوبان خطا قالدی منکا

کیتدی اول دلبر یانمدن یوز جفا قالدی منکا
جوری بیلن کیم بلایی منتها قالدی منکا

ای پری چوخ عشوه چینکا مغرور اولمه کیم
ملک فانی صانمقل کیم نی سنکا قالدی منکا

تا که اول خورشید رخ کیتدی یانمدن سو کیمی
کوز یاشم آتنک یوزندن آشنا قالدی منکا

پس کیدندن بر لو اینجه زار و افغان ایتمشم
یر و کوک انس و ملک جمله نجا قالدی منکا

دلبرنک کیتدی خطایی سن بندرسن دینینی
چونکه جان کیتدی بو تن یارب نیه قالدی منکا

صاله

دلبرا اول آی یوزنک خورشید تابان درمنکا
باغچنک اچینده آخن سو آب حیوان درمنکا

سجده یه وارموق نه حاجت دیدم ای ابرو مهکا
روی ایله زلفی آنینک کفر ایله ایمان درمنکا

مدعیلر طعنه سیندن صانمنکه من دونم
اول منیم جانم اچینده جان جانان درمنکا

من سینکله سوشنده کرمستان کبی
هر نه چاغ کورسم سینی عالم گلستان درمنکا

ای خطایی چون سینکا حقدین نظر در هر زمان
عشقینک ایله بو حیاتم باغ رضوان درمنکا

ای جمالینک گلستانی باغ مینو درمنکا
جنت رضوان که دیرلر اول سر کو درمنکا

یوزنک اوپسته زلفینکی تا کوردم ای آرام روان
کیجه کوندز اغلاموق عشقینکده خوشخو درمنکا

مهر سپهر گرد انلیقدین چرخ فلکدن کورمزم
بو خیاللرنی قیلین اول یار مه رو درمنکا

کیجه لر تا صبح اولنجه اویقو کلمز کوزومه
تا خیالینک دایما چشممده قارشو درمنکا

باشینگ توکدی خطایی فرقتینکدن ای صنم
خانجر و یا چشم کوزومه هر یوزی سو درمنکا

یا الهی ایسترم سندن بو انعامی منکا
ایده سن همدم کیم اول سرو گل اندامی منکا

شول بت نامهربان هرگز منی یاد ایتمدی
بیر محبت قیلمدی آخر سرانجامی منکا

جور هجران چکدوکمدن قالمیبدر طاقتم
با نصیب ایتسنک نولیدی صبر و آرامی منکا

کونکلم آلدی بی تکلف جانمی الماقده در
کولدورور عشقنکده دایم خاصلن عامی منکا

کیچدی عمرنک ای خطایی اوش بو ضایع دنیاده
شول وفاسیز لبلرنکدن ویرمدی کامی منکا

دلبرا عشقنک بو تنده سوکلو جاندر منکا
پرتو مهر رخنک خورشید تاباندر منکا

درد هجرنکدن سنکا هرگز شکایت قیلمزم
هیچ علاج ایتمن طلب بیچون که درماندر منکا

آستاننک خاکنی ویرمن جمیع عالمه
ایاغنک باسدوغی بیر ملک سلیماندر منکا

تا جمالنک مصحفن کوردم ایا بار اله
ذکر عشقنک دلده دایم ورد قرآندر منکا

ای خطایی خوبلرنک جوری وفادر عاشقه
فرقت هجری نگارنک لطف و احساندر منکا

نطق انفاس مسیحنک دم بدم جاندر منگا
چونکه من خضرم دوداغنک آب حیواندر منگا

بلمزم عالمده یارب گردش ایام غم
لطف و احساننک میدریا جو بحر اندر منگا

ویرمیشم ایمانی رخ‌سیر زلفنک کفرنه
بیلمذ زلفنک کفرنی کوردم نه ایماندر منگا

دون رقیب کافر مرا هیله عیب‌سنیده کیم
هر حکایتلرکه قیلذنک جمله پنهاندر منگا

بو خطایی برله سوتش بر داخی ای شاه حسن
تا دهاننک خاتم مهر سلیماندر منگا

خاک پاینک سرمه در عینمه انعام ایت منگا
گر قبول اولمز مرادم سندن اعلام ایت منگا

در دهننک درمانی رخسارنکی کوریکدر سنگنک
تشنه‌ام باینده دوداغنک شربتی جام ایت منگا

چون کونکل خانه‌لننک اوجندن دوشیدی زلفنک قیدیه
بیگناه الدرمکل بیر لحظه آرام ایت منگا

ایستمن جنّت مرده فاش اولمق اینکچول کوزلرم
مهر عشقننک ازلی ای یار الهام ایت منگا

بو خطایی دن کوتور کل محنت هجرانکی
ای پری رقت شکرچون آنجی الزام ایت منگا

سوره طه و یس و تبارک چشمنکا
کورنه تحسین ایلمشدر حق تعالی ربنا

منفعلدر طلعتکدن در فلک خورشید و ماه
شول جهتدن کیم یوزنک نورندن المشدر ضیا

واله و سرگشته در عالمده اهل معرفت
وجهنکا ای گوهر پاکیزه ارض و سما

بو خطایدن عنایت کسمه ای شاه کرم
جانه یتمشدر جفادن لطف ایت قیلکل دوا

وجهنکده پیدادر پسنک انوار ذات کبریا
اول نور [illegible] شو دایما شرمنده در شمس الضحی

سلی جمالنکدن جدا سرگشته ام مجنون کبی
فرهادوار ایستر کونکل شیرین دهانم [illegible]

[illegible] ج [illegible]
صوفی نه بیلسون منی [illegible] اوچ جامدن [illegible]

2.

دور فلک یوروسه منکا اختیاری
کلمش دکل نه خود کلچک تاروز حشر
کیمکه وصالینک استیه اخلاص ایله سنینک
پیراغه یاپس یاغنکلی ای کوزلرم نوری
شیدا و مست واله و حیرانمی ای صنم
خورشید و ماه جمله ستاره ز انجمن
روح مصور اولدی تن رنکدن باغ و گل
پیمان و پرده کوکده فلک و جهدی ستور
همتا بهی او ...

هر تاری مو سنکا دو جهانی قیلم بها
دور قمرده پستکی پرشاده لقا
اوپستنده ظل سایه سعادت دور همای
کیم خاک پاینکی دیلرم بهر توتیا
اخلاص ایله بولنکده منم رند و جان فدا
قیلدی سجود صورینکا ای عزیز ما
سن پیشه شهی احسن سویمه کیمیا
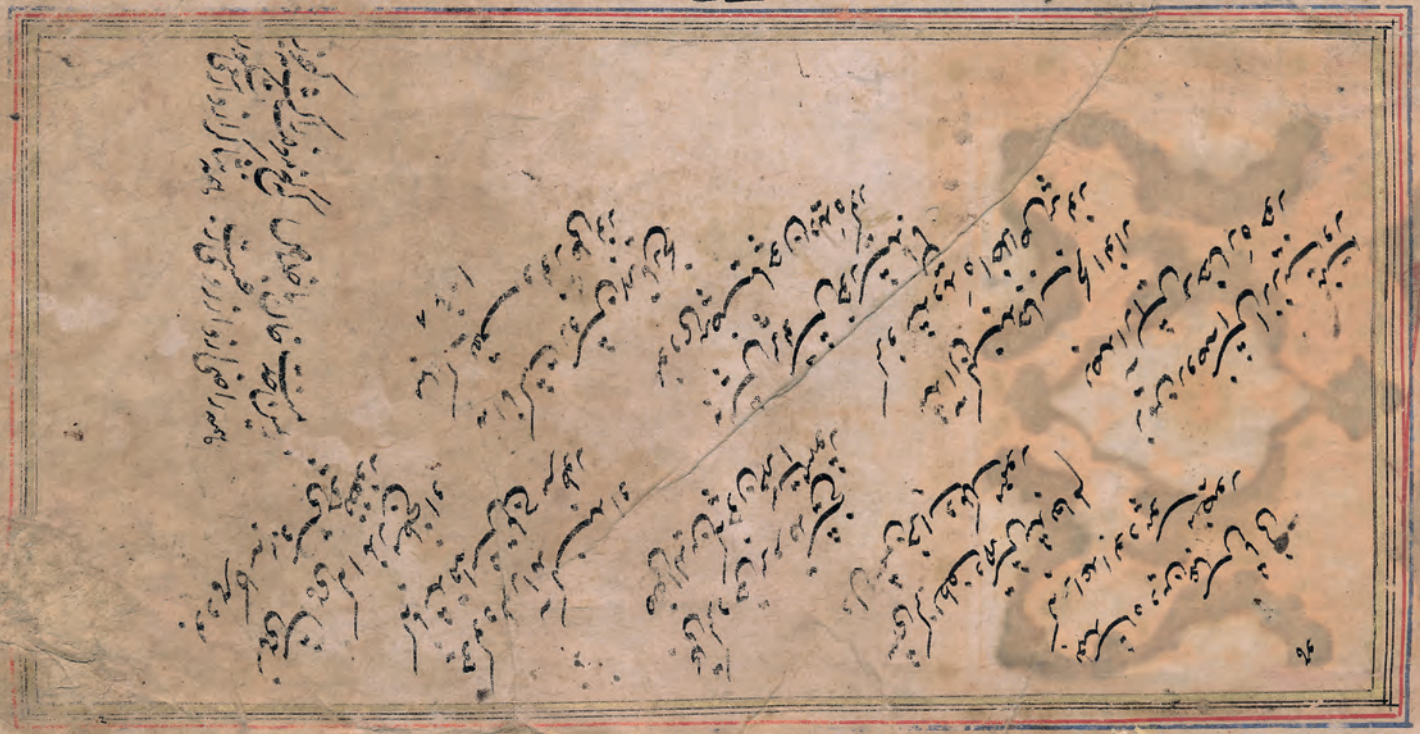
İSTANBUL
ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
ŞEVKET RADO YAZMALARI
51